ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 1er JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11551 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.551

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՌՈՒՄԱՆԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ռումանիոյ ժողովրդական առաջին Հանրապետութիւնը պիտի ըլլայ որ կ'ընդունի ամերիկացի նախագահ մը եւ լուրը արդէն խոր տպաւորութիւն գործած է ժողովուրդին վրայ: Մոսկուայի մէջ ալ լուրը ռումբի մը պէս պայթած է: Յայտնի ալ չէ որ Կրեմլին տեղեա՞կ էր նախապէս այս այցելութենէն թէ անակնկալի եկած է: Ցարդ ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կ'ըլլայ այս մասին: Դիտերու համար ամէնէն հաւանական վարկածն այն է որ Կրեմլին լուր ունեցած է վերջին պահուն եւ ձեւով մը կատարուած իրողութեան առջեւ գտնուած: Բայց յայտնի չէ թէ այս զգուշութիւնը Ամերիկացիներու կողմէ՞ եղած է թէ խաղ մըն է զոր Ռումանացիք պատրաստած են եւ Ամերիկացիք ալ ընդունած «խաղը» խաղալ:

Նիքսընի աշխարհի շրջապտոյտը կը սկսի Խաղաղականով, Իւ. Էս. Է. Հորնէթ օդանաւակիր զրահանաւին վրայ, այն պահուն երբ Ափոլլօ ԺԱ.էն կը վերադառնան այն մարդիկը, որ առաջինները ոտք դրած են Լուսինին վրայ, ու կը վերջանայ, ութ օր ետք, Ռումանիայով: Առաջին հանդրուանին թուականն է՝ Յուլիս 23:

Ամերիկեան շրջանակներէն կը պարզուի որ Չէուշէսկուի հրաւէրին վրայ է որ Նիքսըն ընդունած է Պուքրէշ երթալ: Այդ հրաւէրը եղած է Մարտի սկիզբը եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ ամէն ետք, Նիքսըն արեւելեան ուրիշ երկիրներ ալ պիտի այցելէ: Կը թուի թէ ամերիկեան անջրպետային յաղթանակին բերած վարկէն ետք, նախագահ Նիքսըն կ'ուզէ յետ-Վիէթնամի փաքս ամերիքանա մը պատրաստել, ինչպէս կը խորագրէ Ֆիկարօ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՅԻԶ ՉՈՄՊԷ, որ շրջան մը մեծ անուն շինած էր իբրեւ ղեկավար Պելժիական Քոնկոյի հարուստ՝ Քաթանկայի շրջանին, յանկարծամահ եղած է Ալժէի մէջ, ուր կը գտնուէր վերջերս: 50 տարեկան էր:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կիրակնօրեայ Օպզըրվըր թերթը նամակ մը հրատարակած է խորհրդային արգելափակուած գրագէտ՝ Եուրի Դանիէլէ: Ըստ թերթին Դանիէլ նամակը ուղղած է իր բարեկամին, որուն անունը չի յայտնուիր: Խոր յուսահատութեամբ կը պատմէ բանտի իր կեանքը ամէն՝ «կրթական իր կղզիացումը»: Կ'ըսէ թէ ամիսը միայն երկու նամակ գրելու իրաւունք ունի, մէկը տղուն, միւսն ալ կնոջը՝ Սիպիր աքսորուած:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ կառավարութեան եւ Պետութեան խորհրդատուին միջեւ տագնապը շատ ծանրացած է: Սթասինոփուլոսի մերժումէն ետք նախագահի իր պաշտօնազրկումը ընդունելու, Պետական Խորհուրդի տասը ուրիշ անդամներ իրենց հրաժարականը տուած են:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ Լա Տէրնիէռ Էօռ թերթին համաձայն, պելժիական զէնքեր կը հայթայթուին Էլ Ֆաթ կազմակերպութեան՝ ապօրինի կերպով: Ներքին նախարարը քննութիւն մը բացած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հեծանիւի շրջանը սկսաւ առջի օր: Կը մասնակցի նաեւ՝ Արրահամեան: Ամէնէն հաւանական յաղթողը կը նկատուի պելժիացի Էտի Մերքս:

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ եւ Իսրայէլացիներու միջեւ բախումները կը շարունակուին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԺԱՔ ՇԱՊԱՆ-ՏԷԼՄԱՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ

Քաղաքական դէմքը յաճախ երկու դիմագիծ ունի, օրինակ իր թաղամասին մէջ, ընտրողներուն համար Տօքթ. Ճէքիլ մըն է եւ Փարիզի իր պաշտօնակիցներուն համար՝ Մըսթըր Հայտ մը: Հազուադէպ է որ երեք դիմագիծ ունենայ, թէեւ այս է պարագան նոր Նախարարապետին:

Անոնց համար որ կը սիրեն մանրավէպը, Ժաք Շապան-Տէլմաս բաւական երիտասարդ կը թուի — 54 տարեկանին — եւ անհոգ: Ծանօթ է որ ռկպիի «միջազգային» եղած է, որ Բ. կարգի դասաւորուած է թէնիսի մէջ եւ պատիւը կը փրկէ կոլֆի մէջ: Կը պատմեն որ Ազգ. Ժողովի երկու նիստի միջեւ, վրայէն բան մը հանելով, վարժութեան վազք մը կը կատարէ իր բնակութեան, Հօթէլ տը Լասէի շուրջ, հանրապետական պահակազօրքին շշմած աչքին տակ: Երբեք չի հրաժարիր առաւօտեան կէս ժամ մարզանքէ և զինքը տեսած են, երբ կ'ուզէ բարելաւել ֆիզիքական վիճակը, վազել Միշէլ Ժազիի հետ կամ դահուկ ընել Ժան-Քլօտ Քիլլիի հետ: Երբ շարժարուեստի բեմադիր մը կը ձեռնարկէ Փարիզի ազատագրումը պատմելու, երիտասարդ դերասաններու ամէնէն ներկայանալին (Ալէն Տըլոն) կ'ընտրէ Շապան-Տէլմասի դերը կատարելու համար Դիմադրութեան մէջ եւ երբ Էլ (իգական շաբաթաթերթը) քննութիւն մը կը հրատարակէ «Պարոնայք, ձեզ գեղեցիկ կը գտնենք» խորագրով, ինք է որ կը ներկայացնէ քաղաքական դէմքը: Բոլորը կը հիանան իր կազմին, դէմքի արտայայտութեան, երիտասարդութեան (ի՛նչ տարիքի ալ մեռնի երիտասարդ պիտի մեռնի) վրայ:

Ի՞նչպէս ուրեմն կարելի է նեղուիլ իրեն որ տասնեւմէկ տարի մնացած է պաշտօնի մը գլուխը, զոր հանրութիւնը աւելի փրոթոքոլէռ կը նկատէ քան ինչպէս կարեւոր: Հեռատեսիլի հանդիսականներուն համար, իր պաշտօնը կը կատարէր երբ երկուք-երկուք ցատքելով, ժաքէթով կը բարձրանար նախագահական ամպիոնի աստիճանները, Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, կամ քանակով կը սաստէր փոթորկալից նիստերը, նման հսկիչի մը որ գլուխ կը փորձէ ելլել աղմկարար դասարանի մը հետ: Կարելի չէ նոյնիսկ բարկանալ իրեն, երբ նման պաշտօնի մը գլուխը, որուն ճոռոմաբանութեամբ կ'արտայայտուի, առանց դուրս ելլելու պարապ ընդհանրացումներէ եւ անորոշ բանաձեւումներէ. — իր բաժինը՝ դամբանականն է, շնորհակալութեան ճառը, նստաշրջանի փակման խօսքը կամ կոչունքի, յուզուած յանպատրաստից խօսքը, խնամքով պատրաստուած: Եթէ այդքան լաւ յարմարած է այդ դիրքին, եթէ զայն պահած է տասնեւմէկ տարի, պատճառն այն է որ իրեն կը պատշաճի եւ ինքն ալ անոր համար եղած է:

Մեկնելով այս «պատկերէն», անոնք որ հեռուէն կը հետաքրքրուին քաղաքական կեանքի, երկրորդ անձ մը կը նկարագրեն որ կը շարունակէ առաջինը, բայց աւելի բարդ, նուազ թափանցիկ, նուազ թեթեւ: Անոնք, նախ, կը յիշեցնեն Ժաք Տէլմասի ասպարէզին փայլուն սկիզբը: Միջակ քաղքենի ընտանիքի զաւակ, իրաւաբանութեան լիսանսիէ է եւ քաղաքական Գիտութեանց վկայեալ: Պատերազմէն առաջ, սկսնակ լրագրող «Էնֆորմասիոն» թերթին, յետոյ կցորդ Ճարտարարուեստի արտադրութեան նախարարութեան, 1943ին ելմտական քննիչ, 1945ին Տեղեկատուութեան նախարարութեան ընդհ. քարտուղար, աշակերտ-սպայ, յետոյ ենթասպայ եւ վաշտի զօրավար 1944ին, 29 տարեկանին, ազատագրութեան ատեն Պատերազմական նախարարութեան պարգ գործավար, Ժիռոնտի երեսփոխան 1946ին, Պորտոյի քաղաքապետ 1947ին: Եթէ ոչ ոք խնդրոյ առարկայ կ'ընէ իր քաջութիւնը, կազմակերպութեան իր հասկացողութիւնը եւ կարեւորութիւնը այն դերին զոր խաղացած է զրահման գաղտնի գործունէութեան շրջանին իբրեւ ազգային զինուորական պատուիրակ ներքին Դիմադրութեան մօտ, ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ տալ անոնց որոնք նոյնքան շնորհք չունին կամ նուազ փառամոլ են եւ որ նոյնքան փայլուն յաջողութիւն չեն գտած, որ ամէն բան խաղերով կամ ենթրիկով ձեռք չի ձգուիր:

«Քսան տարիէն, կ'ըսէր Պորտոյինեներուն իրենց նորընտիր քաղաքապետը, ձեր քաղաքը պիտի չճանչնաք»: Պէտք է ըսել որ քաղաքը պէտք ունէր վարչական մարդու մը եւ գլուխի մը, որպէսզի դադրի «փտած թաղ» մը ըլլալէ ուր յաճախորդութիւնները կը շատնային տարիներու ընթացքին եւ որ պէտք է կէս տարուան յապաղում մը գլուխ հանէր: Տէրը մնա՞ց իր խօսքին: Այցելուն կ'ընդունի երբ կը տեսնէ լայնցած փողոցները, լուսաւորուած, ջուրը որ կը հոսի ամառ ու ձմեռ, փոխադրական միջոցները որ կը բազմանան, նոր թաղեր եւ արդիական համալսարան մը, երկու կամուրջ, որ յաջորդաբար կ'աւելնան միակ կիսաքանդ եղածին, որ Նափոլէոնէն ի վեր, թոյլ կուտար Կառոնը անցնիլ ու նաեւ ճարտարարուեստի հաստատումներ, զինի ազնուականութիւնը եւայլն, եւայլն:

Երեւութապէս Պորտոցին դժգոհ չէ, հակառակ վարկի զանգուածային կոչին որու ծնունդ տուաւ աւելցող պարտք մը, քանի որ 22 տարի է կը վերընտրէ այս Փարիզցի քաղաքապետը, որ Պորտօ կ'անցնէ 48 շաբաթավերջ, այս արմատական եւ կօլլիստ երեսփոխանը, որ մինչեւ 1950 կրցաւ մնալ Ժուռար Հէրիոյի բարեկամը, մնալով հանդերձ հաւատարիմ Զօր. տըԿոլի, Մէնտէս-Ֆրանսի նախարար ըլլալ եւ մնալ Դ. Հանրապետութեան նախավերջին դահլիճին մէջ, Ե. Հանրապետութեան Ազգ. Ժողովի անշարժ նախագահը դառնալէ առաջ: Կօլլիսթներն ալ իրեն դէմ չեն եւ նոյնիսկ օժանդակութիւններ կը գտնէ իր հակառակորդներուն մէջ, քանի որ Փալէ Պուրպոնի մէջ միշտ ձեռք ձգած է իր վերընտրութիւնը առաջին քուէարկութեամբ, աւելի շատ ձայնով քան կօլլիստ խմբակցութիւնը անդամ ունի:

Բայց եւ այնպէս, այս երկդիմիութիւնը, այս հերթականութիւնն իսկ թէ՛ Պորտօ թէ՛ Փարիզ հազուադիւտ ճարպիկութիւն մը պահանջած են, որպէսզի խաղայ փոխուող մեծամասնութիւններու հետ Ազգ. Ժողովի մէջ կամ Քաղաքապետական Խորհուրդի, յեղաշրջելու համար 1946ի կօլլիստ միութենէ մը այսօրուան Իւ. Տէ. Էռ.ին, անցնելով 1956ի Հանրապետական Ճակատէն, անգամ մը ընտրուած աջ-կեդրոն, անգամ մը՝ կեդրոն, ուրիշ անգամ մը՝ ձախ-կեդրոն: Արդ, հոս ալ նազանքի, հիացումի, կասկածի խառնուրդ մը, որ յաճախ կը բնորոշէ փողոցի մարդուն զգացումը ի տես յաջողած քաղաքական մարդուն, իրեն կ'արժէ հաստատուած համբաւը մարդու մը՝ աւելի ճկուն քան վճռական, կարճ՝ «Ֆլորանթէն» մը ինչպէս ըսած է իր մէկ խօսութեան օրը, հանրածանօթ մէկը:

Թէեւ անոնք որ զինքը լաւ կը ճանչնան, եւ Հանրապետութեան նոր նախագահը անոնցմէ է, բոլորովին ուրիշ մարդ մը կը նկարագրեն՝ երրորդ դէմք մը: Համաձայն են իրեն տալու համար երեք առաքինութիւն.— Հաւատարմութիւնը, եռանդը եւ քաղաքական ըմբռնումը: Հաւատարմութիւն՝ իր բարեկամներու հանդէպ եւ պարկեշտութիւն՝ իր կուսակցութեան, լաւ կազմակերպողի խառնուածք, վճռական, հաստատութիւն եւ ճարպիկութիւն հանրային կեանքի փոթորիկներուն մէջ: Եւ ի վերջոյ, ինչո՞ւ չհաւատալ անոնց: Իր քովը կանչելով, տալէ ետք իր ապագայ Նախարարապետին ռոպոթ դիմագիծը ուր այս գիծերը չէջտուած էին, Փոմփիտու աչքը կ'առնէ իր ընտրութիւնը համաձայնեցնելու իր դատումին:

(Քաղուած Լը Մոնտի Վիանսոն-Փոնթիէի յօդուածէն):

CENTENAIRE DE KOMITAS

La colonie arménienne de Paris vient de célébrer officiellement par un concert spirituel à l'église Saint-Eustache le centenaire du père Komitas, à qui revient l'honneur d'avoir recueilli les mélodies du folklore arménien et d'en avoir le premier révélé les beautés.

Plusieurs de ses œuvres liturgiques, toutes inspirées des formes mélodiques populaires, et une messe pure et directe dans ses accents, furent interprétées à cette occasion par la chorale Sipan-Komitas dont nous avions déjà eu l'occasion de relever l'exceptionnelle qualité. Une révélation : la soliste Sonia Nigoghossian.

ANNE REY
(« *Le Monde* » 29-30 Juin)

— On retrouvera, bien mise en valeur, la chorale Sipan-Komitas dans deux disques : Folklore d'Arménie, BAM No LD 415 M, et Arménie, Philips P 70 401 L.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Փարիզի եւ շրջակայից, ներկայացուցչական ժողովը 1969 Յունիս 25ին գումարուեցաւ Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի նախագահութեան տակ, ընտրեց երեք պատգամաւորներ ներկայ ըլլալու համար Սուրբ Մեռոնի օրհնութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի ծննդեան 60ամեակի տօնակատարութեանց, որ տեղի կ'ունենան յառաջիկայ աշնան:

Նոյնպէս ընտրեց երեք հոգինոց հաշուեքննիչ Յանձնաժողով մը, որպէսզի քննէ Կրօնական Ընկերակցութեան հաշիւները եւ պատրաստէ համապատասխան տեղեկագիրը:

Իսի լէ Մուլինոյի հաւատացեալները նախաձեռնարկ եղած և յատուկ յանձնաժողով մը կազմած էին որպէսզի յարմար հող մը գնէ տեղւոյն վրայ եկեղեցի մը շինելու համար: Յանձնաժողովը յաջողութեամբ գլուխ հանեց իրեն վստահուած պարտականութիւնը: Սակայն հողը ինչ ինչ անպատեհութիւններ ներկայացնելուն հետեւանքով հարկ եղաւ ծախել ճարտարապետներու խորհուրդով եւ ներկայացուցչական ժողովի համաձայնութեամբ: Հողին արժէքը 440.000 Ֆր. նոյնութեամբ եւ անձեռնմխելիօրէն պահ դրուած է դրամատան մէջ, յատկացուելու համար նպատակայարմար հողի մը գնումին եւ եկեղեցիի շինութեան:

ԴԻՒԱՆ
(Կնիք)

ԳՈՒՇԱԿՈՂՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐ

Ըլլայ դիցաբանութեան մէջ, ըլլայ մարդկութեան հին եւ նոր աւանդութեանց եւ պատմութեան մէջ, գուշակողները եւ մարգարէները միշտ կարեւոր դեր մը դըրաւած են:

Հին դարերու ընթացքին մարդիկ նոյնքան վախի եւ անապահովութեան զգացումներ ունէին ապագային հանդէպ, որքան ներկայիս, եւ այդ անդոհութիւնը ծնունդ կուտայ շատ մը գուշակութիւններու որոնք կը նախատեսէին ապագան, եւ միեւնոյն ժամանակ խորհուրդ կուտային ժողովուրդին, հանդարտ մնալու եւ ազատելու ապագայի մղձաւանջէն, շատ անգամ նոյնիսկ փրկութեան միջոցներ ալ ցոյց կուտային:

Հին Յունաստանի դիցաբանութեան մէջ կը յիշուի եւ մեծ տեղ գրաւած է Կասանդր որ Ապողոնէ ստացածէն ստացած էր իր գուշակողի կոչումը եւ ձիրքը, ապագային մասին: Օր մը Ապողոն բարկացած, Կասանդրի դէմ որ չէր յարգած իր խօսքը, իր վրէժ՝ հրաւիրեց ժողովուրդը որ այլեւս չհաւատայ եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն տայ անոր գուշակութեանց:

Այդ եղաւ պատճառը որ երբ Կասանդր կը գուշակէր Տրովադայի անկումը եւ կ'աղաղակէր ամէն տեղ, անոր մերձաւոր կործանումը, թշնամիին գրաւումէն յետոյ, ոչ ոք կը հաւատար այդ մարգարէութեան:

Հիմա ալ մարդիկ միշտ պատրաստ են հաւատալու գուշակութեանց, ըլլայ քաղաքական մարզին մէջ, ըլլայ իրենց անձնական ապագային համար: Ապագան գիտնալու մղձաւանջը զիրենք կը մղէ միշտ դէպի գուշակութիւն:

Քաղաքական կեանքին մէջ ալ ապագան նախատեսողներ շատ եղած են եւ հիմա ալ կան: Երբեմն եղած են շատ վճիտ միտքեր, որոնք կռահած են եւ ցոյց տըւած են ապագային պատահելիք դէպքերը: Շատ անգամներ ալ քաղաքական անձնաւորութիւններ բոլորին հրապարակաւ կը յայտարարեն իրենց գուշակութիւնները որոնք չեն իրագործուիր: Յիշենք մեր մօտիկ անցեալին պատահած այսպիսի դէպք մը:

1962ին Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, զօրավար տը Կոլ, Միշէլ Տըպրէի իբր յաջորդ վարչապետ նշանակեց իր Գրասենեակին դիւանապետը շատերուն անծանօթ՝ Ժորժ Փոմփիտուն: Երբ Փոմփիտու ներկայացաւ Ազգ. Ժողովին առջեւ, երկար ճառերու եւ վիճաբանութեանց ընթացքին, ընդդիմադիր կուսակցութեանց հանրածանօթ պարագլուխներէն մին խօսեցաւ շատ հեղինական ոճով ճառ մը, եւ իբր եզրակացութիւն յայտարարեց թէ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ ոչ մէկ հետք պիտի ձգէր Ժորժ Փոմփիտու, եւ անունն անգամ պիտի չյիշուէր եկող տարիներու ընթացքին:

Այս մարգարէութեան վախճանը գիտենք բոլորս ալ:

Ամբողջ վեց տարի եւ 1968ի դէպքերու ընթացքին Փոմփիտու եղաւ ճարպիկ եւ փայլուն վարչապետ մը, եւ այսօր Հանրապետութեան նախագահն է:

Քաղաքականութեան մէջ պէտք է խուսափիլ մարգարէութիւններէ, շատ անգամներ հակառակը կը պատահի, բայց շատոնց մոռցած են իրենց գուշակութիւնը...: Շատ մը արհեստով գուշակողներ ալ կան՝ պատուաւոր անձեր, որոնք նախատեսելու ձիրքը ունին: Անոնց կը դիմեն ամէն օր քաղաքականութեամբ զբաղող անձեր, արուեստագէտներ, գրագէտներ, ժողովուրդին բոլոր խաւերէն անձեր, իրենց ապագան գիտնալու համար:

Ամէն տարուան վերջ, Ֆրանսական թերթերը կը հրատարակեն նշանաւոր գուշակողներու մարգարէութիւնները յաջորդ տարուան մասին: Բայց 1968ի վերջաւորութեան ոչ մէկ գուշակող, 1969ի համար նախատեսած էր զօրավար տը Կոլի պարտութիւնը հանրաքուէին, եւ իր հրաժարականը Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն...

Եւ սակայն շատեր պիտի կրկնեն, թէ իրենց ապագային համար եղած գուշակութիւնները միշտ իրագործուած են, եւ առանց գուշակներուն խորհուրդին ոչ մէկ քայլ կ'առնեն:

Հաւատա՞լ թէ չհաւատալ...

Մեր նպատակը քննադատել չէ գուշակողները: Ընկերային կեանքին մէջ շատ ամուր եւ հաստատ է անոնց դիրքը:

Ներկայ պայմաններուն տակ մարդիկ գրեթէ բոլորը, քիչ թէ շատ, ապագայի մղձաւանջը ունին: Բան մը փոխուած չէ, հին դարերէ ի վեր անհրաժեշտ է իրենց համար գիմել զօրաւոր կամքի մը որ քաջալերէ զիրենք եւ ցոյց տայ հետեւելիք ճամբան:

Սխալ կամ ճիշդ, քանի մարդկութիւնը գոյութիւն ունի, անձնական կամ ընկերային գուշակութիւնները անպակաս պիտի ըլլան: Ասիկա տեսակ մը անհրաժեշտութիւն է, յոյս տալու կամ խաղաղեցնելու իրենց անդոհ հոգիները:

Մարգարէները միշտ ներկայ են եւ պատիւ ունին նոյնիսկ իրենց քաղաքին մէջ...:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵՍՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 23ին Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է արաբագէտներու երրորդ համագումարին, որուն մասնակցած են 150 գիտնականներ զանազան երկիրներէ:

Համագումարին բացումը կատարելով ակադ. Ծ. Աղայեան գիտել տուած է, թէ հայ – արաբական կապերը, մասնաւորաբար գիտական մարզին մէջ ունին բազմադարեան պատմութիւն: Քիմիագիտութեան, աշխարհագրութեան, բժշկագիտութեան, փիլիսոփայութեան եւ ուրիշ գիտութիւններու բնագաւառին մէջ արաբ գիտնականներու գործերը ծանօթ էին հայ մասնագէտներուն միջին դարուն: Արաբական շատ աղբիւրներ արժէքաւոր տեղեկութիւններ կը պարունակեն մեր երկրին մասին:

Արաբագէտներու համաժողովին առթիւ Հայաստանի գիտութիւններու թղթակիցանդամ Վ. Զալոյեան «Արաբական փիլիսոփայութիւնը համընդհանուր փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ» խորագրով յօդուած մը լոյս ընծայած է «Սով. Հայաստան»ի մէջ, որ իր շահեկանութեան համար կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն, որոշ յապաւումով:

×

Եօթներորդ դարու առաջին կիսուն տեղի ունեցաւ արաբական ցեղերու համախմբումը, որուն յաջորդեց Հիւսիսային Ափրիկէի, Իրանի, Կեդրոնական Ասիոյ եւ Անդրկովկասի մէջ անոնց արագ թափանցումը: Արեւմուտքի մէջ արաբական տիրապետութիւնը տարածուեցաւ Միջերկրական ծովի ափրիկեան ափերուն եւ Փիրենեան թերակղզիին վրայ, որուն մեծ մասին նուաճումը աւարտեցաւ Ը. դարու երկրորդ տասնամեակի կէսերուն: Այս տարածումին շնորհիւ հաստատուեցան լայն յարաբերութիւններ զանազան երկիրներու եւ ժողովուրդներու միջեւ: Ասոր հետեւանքով մշակոյթներ իրարու վրայ ազդեցին եւ նոր կապեր ստեղծեցին:

Արաբական մշակոյթը սնած է գերազանցապէս սուրիա-յունական եւ պարսկական ակերէ: Երբ Միջին Արեւելքի մէջ հրապարակ եկան Արաբները, անոնց ձեռքը անցան իրանական եւ եգիպտա-սուրիական հելլենական մշակոյթի կարեւորագոյն օճախները՝ դպրոցները իրենց գիտնականներով, թանգարաններով, գրադարաններով: Կատարուեցաւ պատմութեան մէջ յաճախ պատահած երեւոյթ մը. նուաճողները աշակերտեցին իրենց հպատակներուն: Արաբները Պարսիկներու, Սուրիացիներու եւ Յոյներու միջոցով իւրացուցին Արեւելքի հոգեւոր ժառանգութիւնը:

Սուրիացիներուն շնորհիւ արաբերէնի թարգմանուեցան նոր պղատոնականներու, մասամբ Պղատոնի եւ ամէնէն շատ Արիստոտէլի փիլիսոփայական գործերը: Աւելին՝ արաբերէն լեզուով երեւան եկան [illegible] շրջանի դասական գործեր, որոնք կը պատկանէին Հիպոկրատի, Գալէնի, Էվկլիդի, Արքիմէդի, Պտղեմէոսի եւ ուրիշներու գրչին:

Միջին դարերուն արաբական աշխարհի ժողովուրդներուն մշակոյթը ունեցած է իր զարգացման երկու շրջանը: Առաջին շրջանը ընդգրկած է Ը.–ԺԱ. դարերը: Կեդրոնը Արեւելքն էր, ի դէմս այնպիսի քաղաքներու, ինչպէս, օրինակ, Սամարղանդը, Պաղտատը, Պասրան, Դամասկոսը եւայլն: Երկրորդ շրջանը ընդգրկած է ԺԱ.–ԺԲ. դարերը: Կեդրոնը արաբական արեւմուտքն էր, այնպիսի քաղաքներ, ինչպէս էին Գորտուա, Սեւիլյա, Թոլետօ եւայլն: Արաբական աշխարհի արեւելեան մասին մշակոյթը իր բնական շարունակութիւնը կը գտնէ այդ նոյն աշխարհի արեւմտեան մասին մշակոյթին մէջ: Գիտութեան եւ արուեստի գործիչները Արեւելքէն կ'երթային դէպի Իբերեան թերակղզի, ուր անոնց կը սպասէին ստեղծագործական աշխատանքի նպաստաւոր պայմաններ: Այդ ծաղկող եւ յարաբերաբար ազատ երկրին մէջ, ուր կը տիրէր հանդուրժող մթնոլորտ մը տարբեր գաղափարական ուղղութիւններուն հանդէպ եւ կը ծաղկէին գիտութիւնն ու արուեստները, մշակութային կեանքը բուռն վերելք մը կ'արձանագրէր բոլոր ոլորտներուն մէջ:

Արաբներուն համար ամէնէն յարգելի փիլիսոփայութիւնը Արիստոտէլինն էր: Անոնք Աղեքսանդրիոյ մէջ ժառանգութիւն ստացան նոր պղատոնականներու աշխատութիւններ, որոնք միեւնոյն ատեն Արիստոտէլեան էին: Մենք նկատի ունինք [illegible], Էլիասը, Ամոնիուսը, Դաւիթ Հայը, Սիմպլիցիուսը եւայլն: Աղեքսանդրիոյ մէջ դեռ մինչեւ Արաբները, Արիստոտէլի փիլիսոփայութիւնը ուշադրութեան առարկայ էր, իսկ երբ քրիստոնէութիւնը հաստատեց իր բնազանցութիւնը (մեթաֆիզիք), այդ փիլիսոփայութիւնը դարձաւ գլխաւոր ուսմունքը: Ամբողջական տեսակէտներու սիստեմ մը ստեղծելու համար, բացի իրենց ժառանգ [illegible] արիստոտէլեան փիլիսոփայութենէն, Արաբներուն անհրաժեշտ էր նաեւ իմացաբանութիւնն ու տրամաբանութիւնը, ինչպէս նաեւ ուսողութիւնն ու բնագիտութիւնը: Այս պատճառով Արաբները դրական վերաբերում ցոյց տուին Արիստոտէլին, այլ նաեւ՝ դրական գիտութիւններուն: Այս ձեւով յառաջ եկաւ արաբական արիստոտէլութիւնը, որ համաշխարհային փիլիսոփայութեան մէջ խաղաց նշանակալից դեր:

Արաբական արիստոտէլութեան, Ալ-Կինտիի (Թ. դար) եւ միւսներուն վրայ մեծ է Արիստոտէլի փիլիսոփայութեան ազդեցութիւնը, որ արտայայտուած է նիւթի եւ ձեւի, հոգիի եւ անոր գործողութիւններուն, տարրերուն ու անոնց որակներուն, պատճառներու տեսակնե-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Բայց մէկէն իրարանցում մը առաջ եկաւ յարձակողներուն մէջ, յառաջխաղացութիւնը յանկարծ կեցաւ եւ հրացանաձգութիւնն ալ դադրեցաւ: Աղիզ պէյ չկրցաւ հասկնալ թէ ի՞նչ պատահած էր, բայց ինքն ալ իր կարգին հրացանը վար դրաւ բայց մը ծռեցաւ իր վիրաւոր ընկերոջ քով որ ժայռի մը վրայ երկնցած էր:

— Ինչո՞ւ հրացանի ձայները լռեցին, հարցուց վիրաւորը:

— Ձեզ գիտեր, ես ալ ճիշդ այդ հասկնալ կ'ուզեմ, պատասխանեց Աղիզ պէյ, բայց անկէ առաջ թող տուր որ սա վէրքդ տեսնեմ:

Եւ արագ շարժումով մը իր ընկերոջ հագուստները հանեց, վէրքը քննեց եւ յայտարարեց.

— Բարեբախտաբար թեթեւ ու անվնաս կերպով վիրաւորուած ես...

— Այո, գիտեմ, արդէն ցաւ ալ շատ չեմ զգար, բայց ի՞նչ օգուտ...

Աղիզ պէյ չպատասխանեց, թաշկինակով մը վէրքը կապեց եւ հագուստները վերստին հագցուց: Նոյն միջոցին հրացանաձգութիւնը վերսկսաւ: Գնդապետը իր զէնքը առաւ եւ ոտքի ելաւ, ժայռերէն վեր բարձրացաւ, չորս կողմը զննեց եւ յետոյ վերադարձաւ իր ընկերոջ քով:

— Զարմանալի բան մը տեղի կ'ունենայ, ըսաւ, հրացանի հարուածները այս կողմ չեն ուղղուած, այլ դիմացի կողմը:

— Ինչ որ կը նշանակէ թէ նոր թշնամի մը երեւան ելած է, որուն դէմ կը կռուին այժմ, մեզ մոռնալով:

— Բայց ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ նոր թըշնամին:

— Հաւանաբար ապստամբական հրոսախումբ մը եւ կամ... մեր ընկերները:

Վիրաւորը ինքն ալ ուզեց աչքով տեսնել անցած դարձածը եւ իր ընկերոջ օգնութեամբ ոտքի ելաւ ու անոր թեւին յենած բարձրացաւ ժայռի մը կատարը:

Կռիւը կը շարունակուէր կատաղի սաստկութեամբ մը: Կարելի չէր տեսնել թէ որոնք էին այս անակնկալ օժանդակողները, որոնք մէջտեղ ելած էին եւ սկսած որ պաշարողները հեռանան բըլրակէն, բայց յայտնի կը տեսնուէր որ բազմաթիւ էին, որովհետեւ ամբողջ խումբը անոնց դէմ դարձուցած էր իր զէնքը:

Երկու զինուորականները, որոնց ալ ուշադրութիւն դարձնող չկար, նստեցան ժայռի մը կատարը եւ հանդարտիկ դիտեցին իրենց աչքին առջեւ տեղի ունեցած արիւնալի կռիւը:

Մինչեւ իրիկուն չդադրեցան հրացանի ձայները. երբ մութը կոխել սկսաւ, երկու գնդապետները տեսան որ զիրենք պաշարող գունդը, իր մեռելները թողելով ու վիրաւորեալները առած՝ սկսաւ նահանջել եւ աներեւոյթ ըլլալ դիմացի կողմը տարածուող հովիտին մէջ:

Ա՛լ փրկուած էին:

Զիրենք հալածող գունդը բոլորովին աներեւոյթ ըլլալէն ետք, ձիաւորներու խումբ մը ելաւ որ դէպի բլրակը յառաջանալ սկսաւ. այս խումբը տասը հոգիէ կը բաղկանար:

Երկու ընկերները սրտատրոփ սպասեցին տեսնելու համար թէ որո՞նք էին իրենց ազատիչները:

Վերջապէս Աղիզ պէյ ճանչցաւ խումբին առաջնորդը.

— Նուրի պէյն է, գոչեց ուրախութեամբ:

— Ո՞ր Նուրի պէյը, հարցուց վիրաւորը:

— Իսկիւպի զօրագունդէն, որ Մէհմէտ փաշայի եւ Սալիհա Հանըմի հետ կազմեց յեղափոխական կեդրոնը եւ առաջին անգամ պարզեց ապստամբական դրօշակը:

Վայրկեան մը ետք ձիաւորները եկած միացած էին երկու զինուորականներուն, «Կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ Սահմանադրութիւնը» գոչելով:

Ցնծութեան առաջին վայրկեանը անցնելէ ետք, Նուրի պէյ ըսաւ.

— Բարեկամներ, վայրկեան մը չունինք կորսնցնելիք, պէտք է անմիջապէս հեռանանք այստեղէն, որովհետեւ անշուշտ ձեր հալածիչները կրկին պիտի վերադառնան աւելի մեծ թիւով թէ՛ ձեզ եւ թէ մեզ հետապնդելու համար:

— Բայց ի՞նչպէս այսքան փոքրիկ խումբով մը կրցաք հարիւրաւոր զինուորները փախուստի մատնել, հարցուց Աղիզ պէյ:

— Մեր խումբը շատ աւելի բազմաթիւ էր, միայն թէ մեր միւս ընկերները անմիջապէս հեռացուցի... Օ՛ն երկար բացատրութիւններու ժամանակ չէ, շուտով ձի հեծէք:

Իսկոյն ձիաւորներէն երկուքը իրենց ձիերը տրամադրեցին երկու գնդապետներուն:

— Բայց այստեղ երկու մեռած ընկերներ ունինք, առարկեց Հասան պէյ, ի՞նչ պիտի ընենք անոնց դիակները...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 166)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Կիրակի, Յունիս 15ին կա- տարուեցաւ Հայաստանի անկախութեան հռչակման 51րդ տարեդարձը:

Այս տարի Պերլինի Հայ Գաղթ. Միու- թեան վարչութիւնը գաղափարը ունեցած էր զբօսագնացութեան մը հետ զօդելու այս հանդէսը: Առաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ 16 օգալէտ անտառի մը մէջ ա- ռատ ժամանակ անցընելէ եւ ճաշելէ ետք, մեր հայրենակիցները հաւաքուեցան քա- ղաքին ծայրամասը գտնուող լիճի մը ե- զերքը թառած ճաշարան-սրճարանը:

Օրուան պատշաճ բանախօսութիւններ ըրին Պարոններ՝ Դոկտ. Պ. Ֆրունճեան, Վահան Զաքարեանց, Ա. Վանիւշ եւ երիտասարդութեան կողմէ բարեմաղթու- թիւններ ըրաւ Պր. Եղնիկ Մայլմեան:

Պր. Ֆրունճեան վարչութեան կողմէ ողջունելով ներկաները ըսաւ մօտաւորա- պէս հետեւեալը.— Հինգ դարեր ան- ցած էին Կիլիկեան Հայոց Թագաւորու- թեան կործանումէն ի վեր, հինգ դարե՛ր տառապանքի եւ բռնատիրական կամա- յականութեանց, որոնց ենթարկուած էր Հայութիւնը: Իսկ Ա. Աշխարհամարտը Հայութենէն խլած էր մէկուկէս միլիոն զոհեր վասն հայրենեաց: Ուրեմն Հայաս- տանի անկախութեան հռչակումը 1918 Մայիս 28ին կը բանար փրկութեան նոր պարաշրջան մը Հայութեան համար: Այդ օրը ոտքի կը կանգնէին «հինգ հարիւր տարուան մեռեալները», այդ օրը յարու- թիւն կ'առնէին կախաղանէն «Ա՜խ Հա- յաստան» գոչելով իրենց հոգին աւանդող հայրենակիցները, այդ օրը բոլոր զէնքի եւ մօքի միջոցով ազատութեան ձգտող եւ ատոր համար զոհուող հերոսները վերստին առոյգացած եւ Մեծ Եղեռնի նահատակներուն հոգիները խայտացին: Ինչ վիճակի պիտի ըլլար Հայութիւնը՝ եթէ Մեծ Եղեռնէն չորս տարի ետք Հա- յաստանի Հանրապետութեան անկախու- թեան հռչակումը չըլլար:

Ճիշդ է, շատ փոքր էր այդ Հայաստա- նը իր տարածութեամբ որ լեցուած էր որբերով եւ գաղթական Հայերով, որոնք ահուդողի մէջ էին դեռ՝ շրջապատուած չկամ դրացիներով. իսկ խճողուած դէպ- քերու եւ դժուարին պայմաններու մէջ Հայերը շատ անփորձ էին Պետութիւն մը հիմնելու եւ կառավարելու համար, բայց այնուամենայնիւ ունէին կամք եւ զոհա- բերութեան ոգին, որոնցմով կազմաւորե- ցին Պետութիւն մը իր կարեւոր ստորո- գելիներով — պետական հողամաս, պե- տական ժողովուրդ, պետական բանակ: Այդ կորիզն է որ ծնունդ տուաւ այսօր- ուան Հայաստանին:

Բայց միայն պարծանքով խօսիլը պէտք չէ գոհացնէ մեզ. հարկ է գիտնալ մեր պարտականութիւնները այդ ծաղկող հայ- րենիքին եւ Հայութեան հանդէպ:

Տեղին է Կէօթէի խօսքը Ֆաուստի բեր- նով. «Ինչ որ ժառանգած ես քու նախա- հայրերէդ, շահագործէ որպէսզի տիրա- նաս անոր»:

Գաղութիս երիցագոյն անդամ Պր. Վա- հան Զաքարեանց խօսեցաւ հայ ժողո- վուրդին յուզարերած զոհողութիւններուն եւ ազատ ապրելու կամքին շուրջ, որով ունինք այսօրուան Հայաստանը: Յայտ- նեց իր խորունկ հաւատքը, որ Հայու- թեան ապագան փայլուն պիտի ըլլայ՝ որքան ատեն որ Հայութիւնը շարունակէ զոհաբերութեան ոգիով աշխատիլ իր հայրենիքին համար:

Բանախօսը իր ճառին մէջ յարգալից խօսքերով յիշեց նորոգ հանգուցեալ Սի- մոն Վրացեանը իբր գործիչ եւ նախարար և առաջարկեց յոտնկայս յարգել մեծ Հա- յուն յիշատակը:

Սեղանի մը վրայ դրուած էր առ ի ցու- ցադրութիւն Սիմոն Վրացեանի գլուխ- գործոցը՝ «Հայաստանի Հանրապետու- թիւն» գիրքը, որ Հայաստանի կազմա- ւորման շրջանի փաստաթուղթերուն շտե- մարանն է:

Յետոյ խօսեցաւ Պր. Ա. Վանիւշ, որ անկախութեան հռչակման օրերուն իբր սպայ զինուորական ծառայութեան մէջ գտնուած է: Անձամբ վկայելով եւ փաս- տերով անդրադարձաւ Սարդարապատի հերոսական դրուագներուն, որուն մաս- նակցութիւնը անխտիր եւ համաժողովըր- դական եղած է: Բանախօսը հաւատաւոր խօսքերով վերջացուց իր ճառը մաղթե- լով Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ի- րականացումը:

Այսպէս, ընկերական մթնոլորտի եւ ազգային ոգեւորութեան մէջ հաւաքուած մեր հայրենակիցները կ'ուզէին կարծես աւելի երկար ժամանակ միասին մնալ, մինչեւ որ որոշուեցաւ «Շլախտընզէ» լի- ճին եզերքն ի վեր պտոյտով մը վերջացը- նել այս ամառնային հաճելի տօնախմ- բութիւնը: Ֆ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Մեծ Թուականին 51րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Յունիս 15ին, Սէն Լուի սրահին մէջ: Հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ գտնուիլ, յար- գելու համար յիշատակը այն անհամար գրչի ու սուրի հերոսներուն, որոնց տա- սնամեակներու անընդհատ պայքարին փա- ռապսակը կազմեց Հայաստանի Հանրա- պետութիւնը:

Օրուան նախագահ ընկ. Տիգրան Սան- ճեան հանդէսը բացաւ ժամը 16ին, տալով օրուան տօնին սեղմ իմաստը, միաժա- մանակ հրաւիրելով ներկաները վայրկեա- նի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ, մանաւո- րապէս մեզմէ նորոգ բաժնուած Հայաս- տանի նախկին վարչապետ Սիմոն Վրաց- եանի:

«Յառաջ Նահատակ»էն ետք արտասա- նեցին, յաջորդաբար, Պ. Յակոբեան, Օր. Ա. Ժամկոչեան, Օր. Ա. Անտոնեան, ընկ. Վ. Խաչատուրեան, իսկ Փ. Բարախեան քլարինէթով նուագեց հայկական ժողո- վրդական երգեր:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Խաչիկ Մկըր- տիչեան պարզեց այդ օրերու կացութիւ- նը ըլլայ քաղաքական, ըլլայ զինուորա- կան գետնի վրայ, ըսելով թէ՝ «Հայու- թեան համար տարբեր ելք չկար, կա՛մ պիտի արժանանար Եղեռնի զոհերու բախ- տին, այսինքն Հայ եւ Հայաստան անուն- ները խսպառ պիտի ջնջուէին աշխարհի քարտէսի երեսէն, կա՛մ՝ պիտի կռուէր: Հակառակ ռուսական հսկայ բանակին քայքայման, որ արդիւնք էր Հոկտեմբեր- եան յեղափոխութեան եւ Լենինի «դէպի տուն» կարգախօսին, Հայը ինքզինք ժող- վեց եւ բացառիկ կամքով մը ճակատեցաւ Թուրքին դէմ՝ ապահովելով յաղթանա- կը: Հայը պարտադրեց, որ Թուրքը ճանչ- նայ Հայաստանի անկախութիւնը եւ պե- տականութիւնը այն փոքր հողաշերտին վրայ, որ Ա. Ահարոնեանի բնորոշումով կը բաւէր միայն ազգի մը գերեզմանա- տունն ըլլալու. այսօր, սակայն, աւելի քան հինգ տասնամեակ ետք, հայրենիքը կենդանի է ու ժողովուրդը կը փառաւորէ անկախութեան ճակատամարտը կանգնեց- նելով Սարդարապատի յուշարձանը:

Հանդէսի պաշտօնական բաժնէն ետք տեղի ունեցաւ խնջոյքը. կարգադիր յանձնախումբը ջանք չէր խնայած, որ- պէսզի անթերի սպասարկութեան առըն- թեր ստեղծուի ջերմիկ մթնոլորտ. եղան երգեր, խմբերգներ, արտասանութիւն, պար եւայլն:

Ներկաները ուշ գիշերին դժուար բաժ- նուեցան սրահէն:

Վ. Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը անտառային տնտեսու- թեան պետական կոմիտէի նախագահ նը- շանակած է Լ. Վարդանեանը, որ ցարդ Առեւտուրի նախարար էր Հայաստանի մէջ:

× Վ. Նալբանդեանի շնորհուած է բա- նասիրական գիտութիւններու վարդապե- տի աստիճան: Բանասէրը պատրաստած էր աւարտաճառ մը հետեւեալ նիւթով. «Դ. դարու Հայաստանը հին մատենա- գրութեան մէջ եւ Ստ. Զօրեանի պատմա- վէպերը»: Այդ աւարտաճառին մէջ հեղի- նակը հայ եւ օտար մատենագրական աղ- բիւրներու ընձեռած տուեալներուն հիման վրայ ուսումնասիրած է հայ ազգին պատ- մութեան բարդ եւ ողբերգական շրջան- ներէն մէկուն ընկերային – քաղաքական յարաբերութիւնները եւ դարաշրջանին պատկերացումը ԺԹ.-Ի. դարերու գրա- կան գործերու մէջ:

× Աղեքսանդրիոյ առաջնորդարանի պա- հեստանոցին մէջ գտնուած են դերասա- նուհի Սիրանոյշին պատկանող հետաքրք- րական իրեր, որոնք ի մօտոյ պիտի ու- ղարկուին Հայաստան:

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պետական Երաժշտանոցի (Քոնսերվա- թուար) Առ Լիրիք բաժնին մէջ՝ Վերոնիք Հայցունի արժանացած է Բ. մրցանակի:

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Յունիս 7ին սեւ հողին յանձ- նեցինք հայ մամիկ մը, Մարիամ Բար- սեղեան, ծնած Վասպուրականի Հայոց Ձորի Խարականց գիւղը:

Վանի նահանգէն կը գաղթէ Կովկաս, յետոյ Պարսկաստան եւ Պաղտատ: Ապա կուգայ Ֆրանսա իր ամուսնոյն՝ ողբաց- եալ Հմայեակի հետ եւ կը հաստատուի Տէսին 1926ին:

Հայրենասէր եւ աւանդապահ մամիկը իր անցեալի յիշատակներով կ'ապրէր. ներկայ էր ազգային մեր բոլոր ձեռնարկ- ներուն. իր ամէն օրուան խօսակցութեան նիւթն էր Վանի կռիւները, որուն ինք եւս իր խոնարհ մասնակցութիւնը բերած էր: Իր վերջին կտակը եղած էր հարազատնե- րուն, թէ փոխան ծաղկեպսակի գումարը յատկացուի Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորո- գութեան ֆոնտին:

Սիրելի մամիկ, կտակդ կատարուած է: Հանգիստ քու տառապած ոսկորներուդ, հողը թեթեւ գայ վրադ:

ԽԱԶՈՒՀԻ ՄԸ

ան, հնարաւորութեան եւ իրականու- թեան, առանձին գիտութիւններու էու- թեան սահմանումներուն եւ անոնց դասա- կարգութեան, վերջապէս, տրամաբանու- թեան գիտութեան եւ այլ հարցերու քըն- նութեան ժամանակ: Սակայն անցեալի գաղափարները կ'իրագուէին քննադատա- կան մօքով, այսինքն՝ որոշ գաղափար- ներ կ'ընդունուէին անվերապահ կերպով, ուրիշներ՝ կը մերժուէին:

Ժ. դարէն սկսեալ, փիրենեան թերա- կղզին կը դառնայ զարգացած շրջան մը: Մահմետական Արեւելքի նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի բարենպաստ ազդե- ցութեան հետեւանքով Անդալուզիան կը ծաղկի: Կը ծաղկի նոյնպէս «արաբ-սպա- նական» փիլիսոփայութիւնը: Երեւան կուգան մեծ միտքեր, ինչպէս Իպն Պաջա (մեռած է 1138ին), Իպն Տուֆէլ (ԺԲ. դար) եւ Իպն Ռուշտ (Ավերրէոս – ԺԲ. դար):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (520)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Սիրոյ այս առաջին շրջանին, աւելի շփումի եւ աւելի մերձաւոր հանդիպու- մ մը կրնար խրտչել Քոզէթ, որ դեռ ...ւորին ընկղմած էր վանքի մեղմացու- ցիչ մշուշին մէջ:

Քոզէթ տակաւին գրաւուած էր թէ՛ ...ներու եւ թէ կրօնաւորուհիներուն ...ամէն տեսակ երկիւղներով: Այն ...ան ոգին, որով համակուած էր ...հինգ տարուան մէջ՝ տակաւին յամրաբար ...լով կը հեռանար իր ամբողջ ան- ...էն եւ ամէն բան կը դողացնէր իր բո- ...րը:

Եւ որովհետեւ ծայրայեղ պարզամտու- թիւնը ծայրայեղ պչրասիրութեան կը մօտենայ, Քոզէթ ամենայն համարձակու- թեամբ կը ժպտէր Մարիուսին:

Ամէն օր անհամբերութեամբ կը սպա- սէր որ պտըտելու համար Լիւքսէմպուրկ երթալու ժամը գայ. հոն կը գտնէր Մա- րիուսը, անպատում երանութիւն մը կը զգար եւ իր միտքը բոլորովին յայտնած ըլլալ կը կարծէր անկեղծաբար՝ Ժան Վալ- ժանին երբ կ'ըսէր.

— Ո՜հ, ո՛րչափ զմայլելի է Լիւքսէն- պուրկի պարտէզը:

Մարիուս ու Քոզէթ բոլորովին խաւա- րի մէջ էին իրարու նկատմամբ:

Ոչ կը խօսէին, ոչ կը բարեւէին, ոչ կը ճանչնային, ոչ ալ կը տեսնէին զիրար, եւ միլիոնաւոր մղոններով իրարմէ հեռու երկինքի աստղերուն պէս, իրար նայե- լով կ'ապրէին:

Ահա այսպէս, սակաւ առ սակաւ Քո- զէթ կին մը դառնար, գեղեցկութեամբ ու սիրահարութեամբ կը զարգանար, գի- տակից իր գեղեցկութեան, բայց անգի- տանալով սէրը:

Աւելին չի բաւեր, եւ ահա կը ժպտէր նաեւ ան անմեղութեամբ:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

ՏՐՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔՈՎ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ամէն կացութիւն իր բնազդումն ունի: Բնութիւն ըսուած հինաւուրց եւ յաւիտե- նական մայրը գաղտնօրէն Ժան Վալժա- նին կ'իմացնէր Մարիուսի ներկայութիւ- նը: Ժան Վալժան իր մտքին ամէնէն մը- թին անդունդներուն մէջ կը սարսռէր: Ժան Վալժան բան չէր տեսներ, բան չէր գիտեր, սակայն յարատեւ ուշադրու- թեամբ կը դիտէր զինքը շրջապատող խաւարը՝ կարծես զգալով թէ մէկ կող- մէն բան մը կը շինուէր, միւս կողմէն ալ բան մը կը փլցուէր: Մարիուս նոյնպէս մի- եւնոյն մօրմէն ազդարարութիւն առնելով — Աստուծոյ խորհրդաւոր օրէնքն է այս — ամէն միջոց ի գործ կը դնէր Քոզէթին «հօրը» չերեւնալու համար:

Սակայն երբեմն Ժան Վալժան պատա- հաբար կը նշմարէր զայն: Մարիուսի ըն- թացքը ալ բնական չէր. կասկածելի խո- հեմութիւններ եւ անշնորհ յանդգնու- թիւններ կ'ընէր: Առաջուան պէս մինչեւ նստարանը չէր մերձենար, հեռուն կը նստէր եւ մտախոհ կը նայէր: Գիրք մը ունէր, կարդալ կը ձեւացնէր, ի՞նչ կը նշանակէ այս ձեւացումը: Առաջները հին թիկնոցովը կուգար, հիմա ամէն օր նոր թիկնոցը կը հագնէր, թերեւս մազերն ալ գանգրաձեւ յօրինել կուտար. շուտիկի մը նայուածքին նման նայուածք ունէր, ձեռ- նոց կը դնէր, կարճ կապենք, Ժան Վալ- ժան սրտագին կը քամահրէր այս երի- տասարդը:

Քոզէթ բան մը գուշակել չէր տար: Ա- ռանց որոշապէս գիտնալու, ունեցածը քաջ գիտէր, թէ բան մըն է ան, զոր պէտք չէր յայտնել:

Քոզէթին նորեկ պճնասիրութեան եւ այս անծանօթին նոր զգեստներու հագնե- լու վաղահաս սովորութեան մէջ Ժան Վալժանի համար տաղտկալի զուգադիպ- ութիւն մը կար: Թերեւս դիպուած մը անշուշտ, բայց սպառնալի դիպուած:

Ժան Վալժան այս անծանօթին նկատ- մամբ ամենեւին բան մը չէր ըսեր Քոզէ- թին: Սակայն օր մը չկրցաւ իր սովորա- կան լռութիւնը պահել, եւ այն տխուր յուսահատութեամբ որ յանկարծ խորա- չափը իր դժբախտութեան մէջ կը նետէ, ըսաւ անոր.— Ահա երիտասարդ մը, որ իմաստակի կերպարանք ունի:

Քոզէթ տարի մը առաջ իբր անտարբեր մանկուհի թերեւս պատասխանէր, «Չէ, ընդհակառակն սիրուն է ան»: Տասը տա- րի ետքը՝ Մարիուսի սէրով համակուած, պատասխանէր թերեւս. «Իմաստակ եւ տեսքը անտանելի է, իրաւունք ունիս»: Բայց իր կեանքի եւ սրտի արդի վիճակին մէջ, Քոզէթ հանդարտ կերպով սա պա- տասխանը տուաւ միայն.

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Յուղարկաւորութիւն Տիկին Դրիկեանի. Տոքթ. Տիկիրեան, Տէր եւ Տիկ. Բեչիճեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Մինասեան, Մսերեան Պետրոս 20ական ֆրանք։ Սանտալեան Անտոն 10։

Հոգեհանգիստ Նշան Մառանեանի– Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Խողեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Չէկ–Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկ. Գարաօղլանեան 20ական, Տիկ. Լուսի Ղազարեան 10, Տէր եւ Տիկ. Նազելի Պօղոսեան 15։

Հոգեհանգիստ Նշան Մառանեանի. Տէր եւ Տիկ. Վ. Գամբերեան, Տիկ. Ղազարեան Աղնիւ, Գիւլիեան Ղազարոս, Աթէմեան Թաղուոր, Տէր եւ Տիկ. Օհանեան, Աթէմեան Ժիրայր, Տէր եւ Տիկ. Թագլաճեան, Աթէմեան Բարգէն, Տիկ. Վառնաճեան Էլիզ 10ական։

Պօմոնի Աղքատաց. Աթէմեան Բարգէն 20, Տէր եւ Տիկ. Վ. Գամպէրեան 10 ֆր.։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան։

Կիրակի, Յուլիս 6, ամբողջ օրը
ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ ծառաստանին մէջ։

Սէփթէմէն երկու կայան եաք, աջին վրայ։

Փոխադրութեան միջոց.— 87 Բանրպիէռէն առնել Սիթէմի թօքառները եւ իջնել Ֆապրըկուլ նաեւ Կառտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կը կենան հանդիսավայրին առջեւ։

Կառքերու փարքինկ։

Երգ, նուագ, հաճելի անակնկալներ։

Ծոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված։

Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փօնթ-Էվէքի հովասուն պուրակին մէջ՝ «Պաղ աբիւր»։

Զանազան անակնկալներ, խմբական պարեր, եւայլն։

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ։ Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին։

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 14ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ։

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.—

253–49–78 եւ 253–63–64։

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը յանձնարարուի ամէնէն ուշը մինչեւ Յունիս 25 արձանագրուիլ։ Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուիցերիա։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին Երեքշաբթի Յուլիս 1, Սփլանտիտի սրահը, ժամը 21ին։

Կը դասախօսէ ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

ՆԻՒԹ.— «Հայաստանի անկախութեան շրջանի պայմանները եւ կատարուած աշխատանքները»։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Քաֆէ Սփոռի վերնայարկը, Ռիւ տը լա Տէֆանս։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 28րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 5ին, Շաբաթ օր Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու։

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ։

Ա. Նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին։ Պատգամաւորներէն կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ խումբը կը մեկնի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7,30ին Սէքուառ Մոնթոլոնէն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի կայանի փոքրիկներու առաջին խումբը, օթոքառով կը մեկնի Յուլիս 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8ին։ Հաւաքուիլ Հայոց եկեղեցիին առջեւ, 295 Ռիւ Պուալօ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, համակիրներու խնդրանքին ընթացք տալով, կը կազմակերպէ Բ. զբօսապտոյտ մը եւս դէպի «Թուէփոռ» Յուլիս 6ին։

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74։ Մեկնում առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն։

Կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ խճողումի տեղի չտալու համար։

Գին 15 ֆրանք։

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Կիրակի Օգոստոս 3էն

Շաբաթ, Օգոստոս 9

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86
R. P. G. GAZARIAN
11, Place Belat — 26 Valence
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 5ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի տեղական մարմիններուն

Պատուոյ նախագահութեան տակ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երգ, պար, արտասանութիւն

Ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս նուագախումբ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 6, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՑՇՆԵՐԸ

Ժամը 10ին Պուլի մրցում։ Կէսօրէ ետք գեղարուեստական նոխ բաժին։ Հայկ. ժողովրդական երգեր ու պարեր։ Եւրոպական պար։ Նուագ Մարաջալեան եղբայրներու կողմէ։

Մրցանակներու բաշխում Տիսթրիքթ տը Փրովանսի ախոյեաններուն։ Ծոխ պիւֆէ։ Շամփուրով խորոված։

Քառերու մեկնում.— Ժամը 8ին Սէնթ–Մ արկրիթ — Սէրքլը Ռիփէր։ 8–15 Սէն-Լու

Կոան–Փէն, 8,30 Պօմոն — Պառ տը լաՌոթոնտ։ 8,45 Սէն Ժեռոմ, Պառ-Թապա, 9ին Պառ տիւ Կլոպ, Պուլ. տ'Աթէն։ 9,15ին Քապիւսէլ, Պառ Փասքալ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1.— ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ
2.— ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60–ԱՄԵԱԿԻՆ
3.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 15

Առաջին կարգի պանդոկի գին՝ 1900 ֆ. Երկրորդ կարգի պանդոկի գին՝ 1700 ֆ.

Այս գիները կը ներկայացնեն օդանաւով երթեւեկին, բնակութեան, ճաշերուն եւ պտոյտներուն ծախքերը։

Մեկնում Մոսկուայի ճամբով, վերադարձ՝ Լենինկրատէն։

Արձանագրութեանց համար դիմել.— Եկեղեցւոյ Դիւանը

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Tél. : ELY. 67-03

եւ Տիկին Սոնիա Գումրուեանցի

TRIM VOYAGES

1, Rue de Sèze — 75 Paris (9e) — Tél. : 742-22-12 — 742-57-84

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար։

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն « Արմենիայի » մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք)։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեան ց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25

բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) եւ կիրակի օրերը եկեղեցին

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ։

Պահանջել ժամանակացոյց - յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 2 JUILLET 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11552 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 45e ANNÉE — No 11.552

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԵԼԷՆ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ

Արաբեւիսրայէլեան վէճը յանգած է անելի մը, որմէ դուրս գալու համար կատարուած ճիգերն ու փորձերը կատարեալ ձախողութեան մատնուած են ցարդ:

Բազմաթիւ բարդ չահեր իրար կը խաչաձեւեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ:

Ներքին ճակատին վրայ կանգնած են Իսրայէլ եւ արաբական երկիրները՝ դէմ դէմի: Կողմերը հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ, մերժելով որեւէ զիջում:

Իսրայէլ իր տիրապետութեան տակ կը պահէ 1967 Յունիսին գրաւած արաբական հողամասերը եւ չուզեր պարպել զանոնք, առանց սահմանային սրբագրութեանց: Կ'ուզէ հաստատապէս ապահով ըլլալ, որ յառաջիկային իր հարեւանները նոր յարձակում մը պիտի չգործեն իր վրայ: ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը 1967 Նոյ. 22ին միաձայնութեամբ քուէարկած էր բանաձեւ մը, պահանջելով գրաւուած հողերու պարպումը իբրեւ նախապայման՝ խաղաղութիւն հաստատելու համար պատերազմիկ կողմերու միջեւ:

Իսրայէլ ցարդ կ'ընդդիմանայ եւ գլուխ չի ծռեր աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու կոչուած միջազգային կազմակերպութեան տուած բացայայտ որոշումներուն: Ասպարէզ կարդալու ձեւ մը, որուն առջեւ անճրկած է ՄԱԿը: Նոյն կացութիւնը կը ներկայացնէր ժամանակին Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն քուէարկած բանաձեւերը պղատոնական էին պարզապէս: Զօրաւորը կը պարտադրէր իր կամքը, առանց այլ եւ այլի: Եւ ծրնեւի արիսպագոսը չէր կրնար զինուորութեամբ գործադրել տալ իր որոշումները, յանուն խաղաղութեան:

Ու խաղաղութիւնը կը խաչուէր անպատիժ կերպով:

Արաբեւիսրայէլեան վէճը 1967ի Յունիսին չէ, որ ծագած է: Աւելի հին է: Անիկա ծագեցաւ 1948 Մայիս 15ին, երբ Պաղեստինի հողատար Մեծն Բրիտանիոյ վերջին զինուորները նաւ նստան Եաֆայի նաւահանգիստէն: Պաղեստին երկուքի բաժնուեցաւ ՄԱԿի 1947ի աշնան ծանօթ որոշումով եւ Իսրայէլ անկախութիւն հռչակեց իրեն սահմանուած հողամասին վրայ:

Դժգոհ Արաբները զէնքի դիմեցին արգիլելու համար Պաղեստինի բաժանումը: 1948ի կռիւներուն հետեւանքով հարիւր հազարաւոր պաղեստինցի Արաբներ իրենց հայրենի տուները լքելով ապաստանեցան հարեւան արաբ երկիրները: Իսրայէլացիք գրաւեցին մեկնողներու տուներն ու կալուածները եւ հոն տեղաւորուեցան:

Ներկայիս մէկ միլիոնը կ'անցնի արաբ գաղթականներու թիւը: ՄԱԿի յատուկ կազմակերպութիւնը 21 տարիէ ի վեր նիւթապէս կ'օժանդակէ անոնց: Սակայն խնդիրը չի լուծուիր ատով:

1956 Հոկտեմբերի պատերազմն ալ Պաղեստինի գաղթականներու հայրենադարձին համար էր, ինչպէս 1967ինը:

Երեք պատերազմներն ալ չկրցան կարգադրել հարցը, որ ամէն անգամուն աւելի մը աւելի ծանրացաւ:

Ներկայիս աւելի բարդացած է կացութիւնը: Պաղեստինի գաղթականներու հարցէն զատ կայ հողային խնդիրը: Իսրայէլ գրաւած է Եգիպտոսի, Յորդանանի եւ Սուրիոյ պատկանող հողամասեր: Արժանապատուութեան հարց է: Արաբական երկիրները միացեալ ճակատ կազմած են Իսրայէլի դէմ: Երկու տարիէ ի վեր ընդհարումները կը շարունակուին առանց դադարի՝ առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ, հակառակ 1967 Յունիս 10ի զինադուլին:

Վէճը դադրած է սահմանափակուելէ լոկ ներքին, ազգային ճակատին վրայ: Դարձած է միջազգային խնդիր: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարի ներկայացուցիչ Եարինկի երկարատեւ փորձերը արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, չորս Մեծերը ձեռք առած են հարցը եւ քանի մը ամիսէ ի վեր կը ջանան ելք մը գտնել անելին:

Զօրսերն ալ երկու ճակատի բաժնուած են: Մ. Նահանգները կ'աշխատին համոզել Իսրայէլը, Խ. Միութիւնն ալ նոյն փորձը կը կատարէ արաբական պետութեանց մօտ:

Միջերկրականի մէջ ամերիկեան եւ խորհրդային նաւատորմիղները մրցումի ելած են իրարու հետ: Զիրար կը լրտեսեն: Միաժամանակ կը հսկեն խաղաղութեան պահպանման՝ արեւելեան կողմն աշխարհի: Պատրաստ՝ ի հարկին միջամտելու:

Հակառակորդ կողմերէն ո'չ մէկը լըրջօրէն կը մտածէ վերսկսիլ պատերազմը, հակառակ երկու տարիէ ի վեր երկուստեք կատարուած ապառազինութեանց: Փորձը ցոյց տուաւ — քսան տարուան մէջ երեք անգամ, — որ զինեալ բախումները ո'չ մէկ վերջնական լուծում կ'ապահովեն վէճին:

Ներկայիս բանակցութեանց նիւթ կը դառնան ամերիկեան եւ խորհրդային ծրագիրները: Դիւանագէտները տենդոտ գործունէութեան լծուած են՝ պատուաւոր ու բանաւոր պայմաններով վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը:

Պիտի յաջողի՞ն դուրս գալ անելէն:

Սպասե՛նք եւ տեսնենք:

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՄԷԿԻ ԴԷՄ՝ ԵՕԹԸ ՀԱՐՈՒԱԾ

Կ'ԸՍԷ ՏԻԿԻՆ ԿՈԼՏԱ ՄԷՅՐ

Իսրայէլի վարչապետը պաշտօնական յայտարարութիւն մը ըրաւ, շեշտելով.— «Անոնք որոնք Իսրայէլի վրայ կը յարձակին, պէտք չէ զարմանան եթէ մէկ հարուածի դէմ եօթը ստանան»: Արդարեւ, Իսրայէլ զտնուողները կ'ըսեն թէ հանրային կարծիքը մտահոգ է, Ալ Ֆաթին եզերնափորձը Թէլ-Աւիվի կեդրոնը բոլորը զարմացուցած է: Ճիշդ է որ օդը ելած կառքը միայն 10 հոգի վիրաւորած է թեթեւօրէն, բայց իսրայէլեան մամուլին տուած կարեւորութիւնը եւ Զօր. Տայեանի անմիջական այցելութիւնը բաւական նշանակալից են: Նկատի կ'առնուի նաեւ թէ ձերբակալուած 20 կասկածելիները իսրայէլցի Արաբներ են: Ցարդ իսրայէլեան իշխանութեանց ձեռք առած միջոցները միայն գրաւուած հողամասերու Արաբներուն կը վերաբերէին, եթէ պարզուի որ իսրայէլցի Արաբներ ալ մասնակցած են ահաբեկչական արարքներու, հանրային կարծիքը պիտի պահանջէ որ ապահովութեան միջոցները ամրապընդուին:

Միւս կողմէ սակայն, Բարձր-Եգիպտոսի վրայ իսրայէլեան յարձակումը բաւական աղմուկ հանած է, տրուած ըլլալով որ ըստ Թէլ-Աւիվի, մեծ վնասներ պատճառած է եգիպտական տնտեսութեան:

Նոյնը չըսեր անշուշտ եգիպտական կառավարութիւնը, որու պաշտօնական բանբերը հերքած է թէ որեւէ բան քանդուած ըլլայ Սոհակի շրջանը եւ չեշտած.—

«Շփման մէջ մտայ իշխանութեանց հետ եւ Եգիպտոսի ելեկտրականութեան փորձագէտներուն եւ բոլորն ալ նշեցին որ ոչ խանգարում կար, ոչ ալ գիծերու խզում: Գահիրէ ապրողներն ալ գիտեն թէ ելեկտրական հոսանքը մէկ վայրկեան կտրած չէ»:

Քաղաքական գետնի վրայ, դէտերը զանազան երեւոյթներ նկատի առած են, ինչպէս՝ Յորդանանի նախարարական փոփոխութիւնը, Տիկին Կոլտա Մէյրի Ուաշինկթըն այցելութեան յետաձգումը:

Յորդանանեան բանբերը ամբաստանած է Իսրայէլը որ կը շարունակէ Երուսաղէմի «պաշտուած քաղաքին» միակողմանի կցումը, անտեսելով Ազգ. Ժողովի որոշումները: Ասոր պատասխանելով, Հրեաներու բանբերն ալ կ'ըսէ թէ 1948ին Ամմանի կառավարութիւնը Երուսաղէմի հրէական թաղին 35 սինակոկներուն 34ը քարուքանդ ըրած էր եւ թէ «երկու տարի է Երուսաղէմ կեանքի եկած էր»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ միտք չունի ՄԱԿի անդամակցելու: Նման բան մը արդէն խոտոր պիտի համեմատէր իր չէզոքութեան քաղաքականութեան հետ, բայց իր օժանդակութիւնը պիտի աւելցնէ միջազգային կազմակերպութեան: Այս է գլխաւոր միտքը Զուիցերիոյ Արտաքին նախարարին ներկայացուցած տեղեկագրին Դաշնակցային Խորհրդարանին առջեւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ կառավարութեան եւ դատական միջավայրերու յարաբերութիւնները բարելաւուած չեն: Դատական արձակուրդները առիթ պիտի տան սակայն կառավարութեան որ չունենայ առնէ Պետութեան Խորհուրդին հետ ունեցած տարակարծութեան մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին Բ. հանգրուանը շահեցաւ Ժիւլիէն Սթեվէնս (Պելժիա) որ դեղին շապիկը առաւ իր հայրենակից՝ Մերքսէն: Սբրահամեան 113րդ է ընդհ. դասաւորման մէջ, 130ի վրայ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒՆԵՐԸ յոյս ունին որ Ռումանիայէն ետք, Նիքսըն օր մըն ալ Եուկոսլաւիա կ'այցելէ եթէ նոյնիսկ առայժմ նման բան մը նախատեսուած չէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ մթնոլորտը բոլորովին փոխուած է եւ Կրեմլին դէշ աչքով կը նայի այլեւս Նիքսընի Ռումանիա ճամբորդութիւնը: Այն համոզումը կայ նաեւ թէ ռումանական խաղ մըն է որուն իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած է Ամերիկա: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Պուքրէշ Մոսկուայի կարծիքն ալ չէ առած: Անկարելի չի թուիր որ խորհրդային ղեկավարները ջնջեն իրենց այցելութիւնը Ռումանիա, որ նախատեսուած է Յուլիս 14ի համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ մամուլի իր առաջին ասուլիսը պիտի տայ Յուլիս 10ին Էլիզէի մէջ: Փինէ տասը օրուան համար Ամերիկա մեկնած է: Կը կարծուի թէ ընդունած է յատուկ առաքելութիւն մը, զոր կառավարութիւնը իրեն յանձնած է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նորընտիր նախագահը՝ Հայնման, որ ընտրուած էր Մարտ 5ին, պաշտօնապէս իր պաշտօնին գլուխն անցաւ Յուլիս 1ին

ՈՒԷԼՍԻ ազգայնականները կը շարունակեն իրենց ահաբեկչական արարքները, իրենց թշնամութիւնը արտայայտելու համար Անգլիոյ գահաժառանգ իշխանին «Ուէլսի իշխան»ի պաշտօնական տիտղոսը առնելուն աթիւ: Արարողութիւնը տեղի կ'ունենար Յուլիս 1ին եւ միլիոնաւոր հանդիսատեսներ հեռատեսիլէն կը դիտէին իշխան Շառլը որ մօրմէն կը ստանար ոսկի թագը, սուրը, մատանին, հերմին վերարկուն, եւայլն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Օգոստոս 7-8ին Ուաշինկթըն պիտի երթայ: Այս պաշտօնական այցելութիւնը երեք անգամ յետաձգուած էր

ԱԹԷՆՔԻ մէջ պուլկար լրտես մը մահուան դատապարտուած է: Դատավարութիւնը դռնփակ եղած է եւ յայտնի չէ որո՞ւ ի հաշիւ կը գործէր:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն որ Շաբաթ իրիկուն արժանավայել կերպով տօնուած է Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման տարեդարձը: Տպաւորիչ ճառ մը խօսած է ընկ. Կարօ Մէհեան: Խօսած են նաեւ Իվ Գասպարեան եւ Թաղապետական խորհրդատու, Մարսէյլի քաղաքապետին ներկայացուցիչ՝ Ռաֆֆի Նազարեան:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆ

Պոլսոյ Պատրիարքը Յունիս 22ին, այցելութիւններու շարք մը սկսած է գանազան գաւառները: Առաջին աթիւ գացած է Կեսարիա, ուր իր այցելութիւնը մեծ դէպք մը նկատուած է տեղւոյն Հայութեան կողմէ: Հանդիսաւոր պատարագ մատուցած է տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Երգեցողութիւնը կատարած է Սկիւտարի միացեալ երգչախումբը, որ մեծ գոհունակութիւններու գնով գացած էր Կեսարիա: Պատարագէն ետք 60 հոգինոց ճաշասեղան մը տրուած է ի պատիւ Պատրիարքին, որ այցելութիւն մը տուած է նաեւ կուսակալին:

Շնորք Պատրիարք այցելած է նաեւ Թալաս եւ տեղւոյն ամերիկեան գոլէճը, ուր երեք ամիս մնալով սորված է հայերէն այբուբենը:

Կեսարիայէն ետք, Պոլսոյ Պատրիարքը այցելած է Մալաթիա, ուր կատարուած է Հոկում եւ Եկեղեցի արարողութիւն: Մալաթիայէն հեռանալով, Պատրիարքը այցելած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայկ. վանքը, որ մօտակայ գիւղ մը կը գտնուի: Քաղաքին բերդերը տեսնելէ ետք, Պատրիարքը գացած է Էլազըղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որ գրեթէ անաղարտ կը մնայ, ապա անցած է Տիրանակերտ եւ ուղղակի առաջնորդուած Ս. Կիրակոս եկեղեցին, ուր խուռներամ բազմութիւն մը կը սպասէր Պատրիարքին:

Տիգրանակերտի կուսակալին հետ տեսակցութիւն ունենալէ ետք, Պատրիարքը գացած է Մարտին այցելելու տեղւոյն քրիստոնեաներուն, ուղղափառ, ասորի, քիւրտանի եւ Հայ կաթողիկէ, որոնցմէ 12 ընտանիք կայ ներկայիս:

Մարտինէն Տիգրանակերտ վերադառնալէ ետք, Պատրիարքը պատարագած է Ս. Կիրակոս եկեղեցին, իրիկունն ալ մեկնած Իսքէնտէրուն:

ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(ԵՐՈՒԽԱՆ)

ԽՄԲ. — «Ճակատամարտ»ի 1920 Ապրիլ 25ի թիւէն քաղելով կը ներկայացնենք վահէ-Հայկի գրութիւնը Եր. Սրմաքէշ-խանլեանի Խարբերդի մէջ ունեցած կըր-թական գործունէութեան մասին:

Մեծ Եղեռնէն մէկ երկու տարի առաջ, ճակատագրական դարձուածք մը առաւ Երուխանը Բիւզանդիոնի ափերէն նետեց զայն Հայրենի հողին վրայ:

Հոն, անիկա շատ մօտիկ բոլոր անդիր պատմութիւններուն՝ առիթն ունեցաւ ապրելու իրեն համար տակաւին անծանօթ այն զգայութիւնը, որ Հայրենիքի հողէն ու ջուրէն կ'արտահոսի:

Նոր Խարբերդ (Մէզրէ) հաստատուելէ ետք, առաւ տասնեակ մը տարիներ առաջ Ռուբէն Զարդարեանի ձգած Կեդրոնականի տեսչութիւնը եւ պաշտելի խոնարհամտութիւնով մը մօտեցաւ ծարաւի ուսանողութեան մեծին ու պզտիկին, ամէնուն:

Երբեք անմերձենալի պատուանդաններու վրայ չզամեց ինքզինքը, ինչ որ յատուկ է խիստ յաճախ տափակ եւ իրենց ողորմելի միտքին Հրապարակուելէն վախցող սովորական արարածներու: Ան ընդհակառակն մտաւ աշակերտներուն մէջ եւ թափանցեց անոնց հոգիներուն: Հաւաքեց պաշտօնակիցները իր մօտ եւ ընկեր ու եղբօր պէս հրահանգեց զանոնք լեզու, գիտութիւն եւ արուեստ մեթոտիկ կերպով դասախօսելու գաղտնիքին շուրջ: Մանկավարժական սքանչելի սկզբունքներ՝ զորս փորձառութեան դպրոցին մէջ ուսած էր:

«Տնօրէն էֆէնտին» ամէնուն շրթունքին վրան էր, հանրային կարծիքն ալ չուշացաւ յարգանք եւ համակրութիւն ցուցնել այս «պոլսեցի վարժապետ»ին:

Օր մը, շատ լաւ կը յիշեմ, ընկերներով գոլէճէն առաջնորդարան իջանք ազգ. դաւառական ժողովին ունկնդրելու: Պսակ Վրդ. կը նախագահէր: Հետաքրքրութեամբ լեցուած անկիւն մը կծկտեր՝ մըտիկ կ'ընէինք վիճաբանութիւն մը: Օտար շրջանակներու մէջ սնած կարգ մը անձեր աղմուկ բարձրացուցին եւ տգեղ արտայայտութիւններ ըրին կուսակցական նուիրականութեանց դէմ: Պսակ Վրդ. եւս անուղղակի հարուածներ կը ստանար այս առթիւ: Այն ատեն Երուխան, թէեւ ունկնդիր՝ վագրի մը պէս բռնկած՝ կանգնեցաւ եւ խռովուած բազմութեան ճակատին նետեց աղաղակ մը՝ բամբ եւ հուժկու:

— Այլասերածներ...

Հայրենի երկրին դիրկը՝ կարգ մը անարժաններն էին, որ հեռաւոր գաւառի մը կողմէն կը յանդիմանուէին անողորմաբար:

Գրի գիտուն եւ տպագրութեան կրկնակ յոբելեաններուն առթիւ սարքուած շքահանդէսին մէջ խօսեցաւ ճառ մը գեղուն եւ թրթռուն: Ինքնիրմէն ելած էր եւ ցեղին արդար հպարտութիւնը նայուածքին մէջ կը պճլտար:

Ճառը որ ամբողջութեամբ անվթար կը մնայ, այսպէս կը սկսէր.

«Տակաւին երկու ամիս առաջ ոչինչ կրնար ինծի հաւատացնել, թէ հայ գրականութեան յետին գործաւորիս տրուած էր հայրենի հողին վրայ եւ հայրենիքի ծոցին մէջ իսկ ապրիլ ամէնէն յուզումնալից եւ ամէնէն երջանիկ րոպէն, զոր ունէ Հայ ապրած ըլլայ ցարդ եւ որուն կարօտը պիտի քաշեն ապահովապէս մեր յաջորդները տարիներով: Վասնզի տօնը, զոր կը տօնենք այսօր, աննախընթաց է ազգային տարեգրութեանց մէջ եւ տոհմային պատմութիւնը ազամանդէ տառերով պիտի արձանագրէ զայն իր էջերուն մէջ եւ մեր յաջորդ սերունդները, անտարակոյս աւելի երջանիկ քան զմեզ, զմայլանքով պիտի խոնարհին, այս գերազանցօրէն չքեղ եւ սրտաշարժ եղանակին առջեւ, որով ներկայ սերունդը իր ծովածաւալ տառապանքներուն եւ անհնարին արհաւիրքներուն մէջ կրցաւ փառքի ամենաբարձր դահուն վրայ բազմեցնել զանոնք որ իր գոյութեան պահպանումին հզօրագոյն տարրերը եղան, Սահակ եւ Մեսրոպը»:

Նոյն այդ յոբելեանին առթիւ էր, որ Պսակ Վրդ.ի հետ համախորհուրդ Մէզրէի Կեդր. վարժարանը բարձրացուցին ճեմարանի աստիճանին, եւ ծրագրի ամէն փոփոխութիւն ներմուծելով՝ կարող ուսուցիչներու մասին գործնական ձեռնարկներ ըրին: Սքանչելի սկզբնաւորութիւն, որ պիտի ըլլար Խարբերդի՝ կըրթական հաստատութիւններով արդէն հարուստ այդ կեդրոնին առաջնակարգ օճախներէն մէկը... եթէ բարբարոսը՝ իր նախանձին ու կիրքերուն մէջ խելագար՝ չերկարէր իր ժանիքը անոր՝ ոճրի առաջին շարժումին իսկ:

Ընդհանուր պատերազմի առաջին ամառը իր առողջութիւնը կը խախտէր: Բժշկական գործողութեան մը ենթարկուելով փակուեցաւ իր բնակարանին մէջ: Յաճախ Միացեալ Հաւաւի տնօրէն նահատակուած Ժիրայր Յակոբեանի հետ կ'երթայինք, անկողնի մէջ ընկողմանած կ'ըլլար. ամառուան տաքն ու չհատնող ժամերը յայտնապէս կը տանջէին զինք: Մխիթարական լուրեր եւ հրապարակին վրայ շրջան ընող զրոյցները կը տանէինք: Կը ժպտէր եւ կը պայծառանար, խօսքի համեղ դարձուածքներ կ'ընէր եւ դէմքերն ու դէպքերը մէկ երկու բառով որակելու իր կարողութիւնը կը հիացնէր մեզ:

Տիկինը առածի կարգ էր անցած իբր ճշմարիտ ամուսին եւ իբր ազնուութեան եւ բարեկրթութեան տիպար, պոլսեցիի ո՛չ մէկ հով կամ մեծամտութիւն չունէր: Իր ամուսնին անարին քով մնաց, խնամեց, դարմանեց եւ քաջալերեց:

Իր փոքրիկներէն Ժիրայրը՝ կայծակի պէս արթուն ու ցատկոտող՝ անբաժան էր հայրիկէն երբ մանաւանդ դաշտային պըտոյտներու առիթ ըլլար:

Գրական աշխատութիւնները տեղի կուտային իր դպրոցական գործերուն: Անոր համար շատ չարտադրեց. Հայրենիքի միջավայրէն, բխած ներշնչումները ուսումնասիրել կը սիրէր, աւելի վերջ տիրապէս գրադելու համար անոնցմով: Բաւականացաւ Հարազատ Որդին Թատերական ձեւի վերածելով եւ մէկ քանի կտորներ գրելով:

«Արեւելք»ի երբեմնի կորովի հրապարակագիր – գրագէտին կեանքը՝ Խարբերդի մէջ շատ կարճ եղաւ: Պատերազմէն 5–6 ամիս վերջ երբ մթնոլորտը սկըսած էր ամէն օր քիչ մը սեւնալ եւ վտանգին սուրը երեւալ՝ Երուխան յուսահատ չերեւցաւ, բայց ներքնապէս մտածկոտ էր: Թուրքիոյ մէջ մէկը միւսին ետեւէն դահավիժող դէպքերը երբ Թուրք եւ համաձայնական պատերազմին յանգեցան՝ «Մեծ ըլլալը եղաւ, կ'ըսէր Սրմաքէշխանլեան, շատը գնաց քիչը մնաց»: Ու այդ մնացած քիչն էր, որ մետաքսէ փոքրիկ կծիկի մը պէս քակուելով անվերջ երկարեցաւ եւ ամէն վայրկեան քակեց միւսը գերազանցող դարհուրանքներ...

Պատերազմի առաջին տարին (1915) դպրոցները ամբողջովին փակուեցան, «հիւանդութեանց» պատճառով եւ ձմեռէն սկսեալ ցանցառ ձերբակալութիւնները սկսան յաճախադէպ ըլլալ: Փրոֆեսօրներ, ուսուցիչներ, փաստաբաններ եւ այլն, հեռուներէն, մօտեցող փոթորիկը նշմարեցին, կծկտեցան իրենց բոյներուն եւ տարիներու ծանրութեամբ վայրկեաններ ապրեցան անանուն, սրտադողով:

Երբեք ընկերներով կը նկրտինք առիթէ մը օգտուիլ Խարբերդէն դուրս նետուելու համար: Երուխանին կը վազեմ:

«Դեռ զինուորական տարիք չունիք, ձեզի պէսները նոր կ'առնուին, մի՛ վախնաք, անցէք այս ամպոտ (դուրսը կ'անձրեւէ) հորիզոններէն»: Պսակ Վրդ. կը ձայնակցի: Անդրէն Թլկատինցին՝ յաւիտենական չափաւորը՝ ընդհակառակն կը վախցնէ...: Ի՛նչ փոյթ սակայն: Մէկ երկու շաբաթ վերջ գոլէճի փրոֆեսօրներուն ձերբակալութիւնը կ'ընդհանրանայ: Ասլանեան քհնյ. Թլկատինցի եւ ուրիշներ: Երուխանն ալ անոնց քովն է, պատուոյ տեղը գնտանին մէջ: Առաջին շաբաթները հանդարտ, յետոյ դաժան հարցաքննութիւն, ծեծը իր աններեւակայելի սաստկութեամբ անկէ վերջ: Գաղափարական մթնոլորտի մէջ սնած ու մեծցած ամէնն ալ, որոնք կ'աղնուէին բամպակի պէս: Երկու տարի առաջ Պոլսոյ իր ընկերներէն բաժնուած՝ Սրմաքէշխանլեան այսպէս կը միանար անոնց՝ Տառապանքի սրբազան ճամբուն վրայ:

Ահաւոր օրը կը հասնի, կառքերով Պսակ Վրդ. եւ շարք շարք մտաւորականներ, «Հարազատ որդի...» եւ ազնուական հեղինակն ալ միասին՝ կը տարուին Խարբերդէն 4–5 ժամ հեռու լեռներու ահարկու ստորոտ մը, Տէվէ Պօյնին, եւ հոն գլուխներ կը թռչտին խեղդ բարբառներով եւ կիսատ մնացած հեծեծանքներով...

Բարբարոսը՝ յաւիտենական ոխերիմ թշնամին մտաւորականութեան, կը մարէ անոնց օճախներուն ամենափոքր կայծն անգամ եւ մոխիրները կը յանձնէ չորս հովերուն:

Այսպէս բռնագաղթի մէկ կարաւանն ալ Տիկին Երուխանն ու կայծկլտուն փոքրիկները առած կը տանի անծանօթ ճամբաներէ եւ կը թաղէ բիւրերու հետ զանոնք եւս գետի մը կատղած ալիքներուն մէջ:

Ծովադամբան ի Եփրատ... պիտի ըսէր մեր յայտնատեսը՝ մայր Եղիան:

ԼՈՒՑԿԻՆ

Լուցկին 133 տարեկան է: 1833ին է, որ կը սկսին լուցկի պատրաստել գործարաններու մէջ: Գիւտին պատիւը կը վերագրուի երեք քիմիագէտներու՝ գերմանացի Կամերերին, անգլիացի Ճոն Ուոքերին եւ հունգարացի Ստեֆան Իրինին:

Ըստ երեւոյթին ժամանակի հրամայական պահանջին հետեւելով քանի մը վայրերու մէջ միաժամանակ մտածած են լուցկի պատրաստելու մասին:

Առաջին փոսփորային լուցկին հնարուած է շատ պատահական ձեւով: Համպուրկցի առեւտրական մը՝ Պրանտ, վատնելով իր կնոջ օժիտը, կը փորձէ կորուստը դարմանել քիմիագործութեան միջոցով: Այդ շրջանին, շատ «գիտնականներ» համոզուած էին, որ ամէն նիւթ կարելի է վերածել թանկարժէք մետաղի՝ ոսկիի: Ատոր համար անհրաժեշտ էր ունենալ փիլիսոփայութեան կամ իմաստութեան քար... Ոսկիի տենդէն վարակուած, Պրանտ շատ փորձերէ եւ որոնումներէ ետք, 1669ին մէզի թորումէն պատահմամբ կը ստանայ դեղին փոսփոր: Շատ փոսփոր ստանալու համար կը հարկադրուի միզանիւթ հաւաքել զօրանոցներէն, որ նոյնպէս քիչ էր: Միայն 1771ին է, որ շուէտացի քիմիագէտ Շելէն մեծ քանակութեամբ փոսփոր կը ստանայ ոսկորէն: Ահա այս ձեւով է, որ մէջտեղ կուգայ կրակ ունենալու դիւրին եղանակը՝ փոսփորէ լուցկին:

Առաջին լուցկիին գլխիկը դեղին փոսփորի, պերտոլէթեան աղի եւ սոսինձի խառնուրդն էր: Այդ լուցկին շատ սուղ չէր, կարելի էր ամէն տեղ տանիլ եւ վառել որեւէ ատեն: Այս լուցկին կարելի էր վառել ամէն ինչի քսելով, նոյնիսկ տաք եղանակին կը բռնկէր ինքնիրեն: Ասկէ վտանգաւոր էր. վառելու ժամանակ գըր-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այդ քաջերը այս ժայռերէն աւելի փառաւոր գերեզման մը չէն կրնար ունենալ, պատասխանեց Նուրի պէյ. թող մեր մարդիկը խսկոյն իրենց մարմինները ծածկեն քարի դէզի մը տակ...:

Սպային այս ըսածը անմիջապէս գործադրուեցաւ եւ քառորդ մը ետք խումբը արագ արագ կը հեռանար բլրակի քովէն:

Երկու ժամ անընդհատ արշաւելէ ետք, հասան լեռներու մէջ կորսուած Ալպանական գիւղ մը ուր պիտի անցընէին գիշերը:

Երկու զնդապետները, մանաւանդ վիրաւորեալ Հասան պէյ, յոգնութենէ ուժասպառ եղած էին ու պէտք ունէին հանգիստի, եւ սակայն Ազիզ պէյ չուզեց անմիջապէս ննջել եւ Նուրի պէյը անկիւն մը տանելով զայն երկարօրէն հարցուփորձեց, յեղափոխական շարժումին մասին տեղեկութիւններ առնելու եւ միանգամայն իմանալու համար թէ ի՛նչ պարագաներու տակ իրենց օգնութեան հասած էին այնքան անակնկալ կերպով, ճիշդ այն վայրկեանին, ուր ամէն յոյս կորսնցուցած երկու զնդապետները մահուան կը պատրաստուէին:

— Ձեր գալուստը գիտէինք արդէն, բացատրեց Նուրի պէյ, քանի որ մենք հրաւիրած էինք որ գայիք մեզի միանայիք եւ որոշած էինք որ տասը հոգինոց խումբ մը պիտի գար մինչեւ սահմանագլուխ եւ ձեզ մեր կեդրոնը առաջնորդէր: Այդ խումբը ճամբայ ելաւ իմ առաջնորդութեամբս, բայց երբ այս գիւղը հասանք, ուր մեզի համակիր ու գործակից շատ բարեկամներ ունինք, լսեցինք որ կացութիւնը մեր երեւակայածէն բոլորովին տարբեր էր: Գնդապետ Հասան պէյ, որուն վրայ դրած էինք մեր յոյսը, ինչպէս նաեւ ուրիշ մէկ քանի ազատական սպաներ, յանկարծ պաշտօնանկ եղած էին, Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ լրտեսը Սամի փաշա հրամանատար կարգուած էր սահմանագլխի զօրագունդերուն, ազատական շարժումին յայտնապէս հակառակ սպաներ բերուած էին, հսկողութիւնը կրկնապատկուած եւ որ այս ամէնը միմիայն ձեզի համար... որովհետեւ ձեր գալուստն ալ իմացուած էր:

— Այո, եւ մինչեւ հիմա չկրցայ ըմբռնել թէ ո՞վ կրնայ ըլլալ մատնիչը, պատասխանեց Ազիզ պէյ:

— Այս վիճակին մէջ, շարունակեց Նուրի պէյ, մեր տասը հոգինոց փոքրիկ խումբը որեւէ գործ չէր կրնար տեսնել եւ յուսահատ ճար մը կը մտածէի, երբ այս առտու կանուխ մեր ընկերներէն պատանի Հասանը լուր բերաւ թէ գիւղէն երկու ժամ անդին ընդհարում մը տեղի կ'ունենար բլրակի մը վրայ ապաստանած փոքրիկ խումբի մը եւ հարիւրաւոր զինուորներու միջեւ, որոնք ամէն կողմէ պաշարած էին դիմադրող խումբը: Իսկոյն գուշակեցի թէ դուք էիք վտանգի մէջ գտնուողը եւ գիւղին մեծաւորները հաւաքելով, որոնց ամէնքն ալ մեզ համակիր են, պարզեցի կացութիւնը եւ ըսի թէ հարկ էր անմիջապէս օգնութեան փութալ... ժամուան մը մէջ երկու հարիւր հոգի, զինեալ պատրաստ կեցած էին: Ահա այդ խումբով էր որ եկանք ու յաջողեցանք ի փառս դարձնել զինուորները եւ ձեզ փրկել:

— Հիմա ըսէք տեսնեմ թէ ի՞նչ է յեղափոխական շարժումին վիճակը...:

— Ափսո՜ս որ շարժումը տակաւին շատ սահմանափակ է, պատասխանեց Նուրի պէյ տխրութեամբ, մեր օրինակը յուսացուածին չափ հետեւողներ չունեցաւ. իրաւ է որ ամբողջ ժողովուրդը, առանց ցեղի խտրութեան, մեզի հետ է ու Սահմանադրութիւն կը պահանջէ, բայց բանակը շատ դանդաղ կը շարժի:

— Իսկ Պոլսո՞յ մէջ... միթէ կարելի պիտի չըլլա՞յ հոն ալ շարժում մը յառաջ բերել:

— Պոլսոյ վրայ բնաւ յոյս չենք դներ: Հոն այլեւս որեւէ զօրութիւն չունինք, հոն գտնուած լաւագոյն ուժերը արդէն Թողած հեռացած են...

— Ուրեմն կացութիւնը բնա՞ւ յուսալից չէ, ըսաւ Ազիզ պէյ:

— Մէկ յոյս ունինք, այն է Ապտիւլ Համիտի երեւակայութեան վրայ ազդել, զայն սարսափեցնել, մեր ուժին ու զօրութեան վրայ մեծ գաղափար ներշնչել եւ այս կերպով ստիպել զինքը որ Սահմանադրութիւնը հռչակէ... անգամ մը որ այս կերպով ընկրկիլ սկսի՝ ալ դիւրաւ կրնանք հետզհետէ պահանջել Սահմանադրութեան հռչակումը մեզ պիտի կապէ ամբողջ Թուրքիոյ ժողովուրդները:

— Բայց ի՞նչպէս կը յուսաք Ապտիւլ Համիտի վրայ այդ ազդեցութիւնը ձեռք բերել:

— Մէկ քանի միջոցներով, զորս ձեզ կը բացատրենք, երբ մեր տեղը հասնինք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 167)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28–Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Վիէն (Յառաջ).— Հեռու հայրենի աշխարհէն, օտարութեան մէջ, Հայութիւնը անխորտակելի հաւատքով կը տօնէ իր անկախութեան պանծալի տարեդարձը:

Մենք ալ Վիէնի մէջ, մեր կարգին, նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին, աջակցութեամբ Վալանսի ընկերներուն տրամադրած կարող ուժերուն եւ վիէննաբնակ խումբ մը անձնուէր երիտասարդներու, Յունիս 15ին, Կիրակի, Սէրքըլ Քաթոլիքի սրահին մէջ ոգեկոչեցինք ճոխ յայտագրով մը Մայիս 28ի 51րդ տարեդարձը, նորոգեցինք մեր ուխտը: Բեմը իր պարզութեան մէջ ունէր խորհրդաւոր երեւոյթ մը. հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները պահակի դերի մէջ, շրջապատած էին «Մայիս 28ի» շողշողուն թըւականը: Իսկ սրահի հոծ բազմութիւնը, անհամբեր բայց միշտ կարգապահ, կը սպասէր վարագոյրի բացուելուն:

Ահա վարագոյրը յամրաբար բարձրացաւ. մեր նորակազմ երգչախումբը ներդաշնակօրէն թնդացուց «Մեր Հայրենիք» եւ «Ազատն Աստուած» հայրենաշունչ երգերը:

Հանդէսի նախագահը՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան, իր բացման խօսքին մէջ խօսեցաւ Հայութեան դիմադրական եւ հերոսական անցեալը.. մասնաւորաբար մեր ժողովուրդի տոկունութեան եւ յարատեւութեան ոգին, եւ թէ ինչպէս սփիւռքի օրինակը, վերջ ի վերջոյ վարակեց նաեւ շատերը, նոյնիսկ մեր եղբայրները եւ քոյրերը Հայաստանի սահմաններէն ներս: Այսպէս, Ապրիլեան Եղեռնը, մեր անկորնչելի Դատը, Հրաշապատում Սարդարապատը կը յիշուին պաշտօնապէս ամէն առիթով:

Նախագահը շարունակելով իր խօսքը, յիշեց ի մասնաւորի մեր բիւրաւոր անվեհեր հերոսները, երկու միլիոնի մօտ նահատակները, մարտիրոսները, եւ առաջարկեց սրահի հանդիսաւոր բազմութեան որ յոտնկայս իր յարգանքի տուրքը մատուցանէ անոնց անմոռանալի յիշատակին, առանց մոռնալու, դեռ վերջերս մեզմէ առյաւէտ բաժնուած վաստակաւոր մշակ եւ պետական մեծ անձնաւորութիւն՝ Սիմոն Վրացեանը:

Այսպէս, ամէն բան ի կարգին, գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը, որուն պատրաստութեան համար շատեր իրենց նպաստը բերած էին: Օր. Արաքսի Աճէմեան, խոր ապրումով, սահուն առոգանութեամբ արտասանեց անմահ Դ. Վարուժանի «Դերենիկ»ը, փոքրիկն Սահակ Սուքիասեան, հակառակ մատղաշ հասակին, արտասանեց Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն»ը: Ապա Օր. Շուշանիկ Արզումանեան (Լիոնէն) հեզաճկուն մեղապարով մը, պարուհիի իր շնորհները ի յայտ բերաւ եւ մեծապէս գնահատուեցաւ ծափերով: Յաջորդաբար արտասանեցին Օր. Եղիզապէթ Քէլեչեան եւ ընկ. Յակոբ Պետրոսեան. հայրենաշունչ մեներգ մը գեղգեղեց Օր. Քէչէճեան (Վալանսէն):

Աւելին ունէինք երկու նորութիւններ — զաւեշտ – զուգերգներ, դերակատարութեամբ Օրիորդներ Սիրվարդ Պետրոսեանի եւ Աստղիկ Սանճեանի, որոնք անվերջ ծափերով ողջունուեցան:

Վալանսցիք միշտ պատնէշին վրայ էին. Օր. Ալիս Քէչէճեանի շնորհալի պարէն ետք, Օր. Սիլվա Քէչէճեան մեներգեց եւ Օր. Սօսի Քէչէճեան արտասանեց: Սրահի բազմութիւնը գնահատեց ծափերով երեք օրիորդները:

Եւ որովհետեւ հանդէսի մը առանցքը կազմողը բանախօսութիւնն է, Վիէնի մեր հայրենակիցները անհամբեր կ'ուզէին լսել օրուան պաշտօնական խօսքը, եւ երբ ընկ. Յովիկ Եղիազարեան բեմ հրաւիրուեցաւ, սրահը սուզուեցաւ խոր լըռութեան մէջ: Յարգելի բանախօսը նախ անդրադարձաւ պահ մը Հայաստանի նախկին վարչապետ եւ վաստակաւոր մըշակ Սիմոն Վրացեանի անդարմանելի կորուստին վրայ, ապա, իբրեւ յորդահոս աղբիւր, պարզեց հայ ժողովուրդի ամփոփ եւ յստակ անցեալը, մասնաւորեց կարեւոր կէտեր, դէպքեր այդ անցեալէն եւ ի վերջոյ տրամաբանական ճամբով հաստատեց թէ «եթէ հայ ժողովուրդը կապուած մնացած է ազատութեան գաղափարին, առիկա իր ծագումի օրերէն կուգայ, Վարդանանցէն սկսած մինչեւ 1918 Մայիս 28, մեր ժողովուրդը պայքարած, տառապած է յանուն ազատութեան, եւ ապա, օր մը, վերջապէս դարձանք ազատ ժողովուրդ, ազատ ազգ եւ պետութիւն՝ ազատ, անկախ: Եւ մեր ուրախութիւնը անսահման է, երբ կը լսենք թէ Հայաստանի անկախութիւնը Մայիս 28 թուականը, կը յիշուի ուրիշ թուականներու կարգին. վկայ՝ Սարդարապատի հերոսներուն նուիրուած կոթողային յուշարձանը Երեւանի մէջ: Արդ, հարց տանք մենք մեզի, հայրենակիցներ, ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը եթէ Մայիս 28ը չըլլար. կը պատասխանեմ ես՝ չա՛տ տխուր եւ ողբալի: Բայց մենք ունինք հիմա Դատ մը, մեր նորահաս զաւակները, բոլոր երիտասարդները թող գիտնան որ չենք կրնար հրաժարիլ մեր սրբազան դատէն, մեր արդար պահանջներէն: Անտարբեր եւ ձեռնծալ մնալ, բնաւ երբեք. երբ Թուրքը կը կարծէ տիրաբար իշխել մեր հայրենի հողերուն վրայ եւ պահել զանոնք աւերակ վիճակի մէջ, խաւարով պատած, մենք անդին, հպարտօրէն կը հրճուինք երբ մեր փոքրիկ Հայաստանը կը տեսնենք վերականգնած եւ շողշողուն: Ո՛չ, կ'ըսեն թէ ունինք մեծ պաշտպան մը, բայց անիկա միայն իր քաղաքականութեան հետամուտ, իր շահերը կը փնտռէ:

Արդ, սիրելի հայրենակիցներ, մեզի կը մնայ միանալ, միասնականութիւն մը ստեղծել յաղթահարելու համար ամէն տեսակ դժուարութեանց: Մենք այս 51րդ տարեդարձին առիթով ուխտենք Մայիս 28ին հաւատարիմ մնալ: Դուն կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն Հայաստան, ապրէ՛ ազատ, ապրէ՛ անկախ»:

Սրահին մէջ ունէինք մեր մատաղ եւ երիտասարդ սերունդէն մեծ թիւով ներկայացուցիչներ, որոնց համար ընկ. Եղիազարեան ֆրանսերէն լեզուով բաժին հանեց իր ճառէն:

Հուսկ ուրեմն, բեմին վրայ երեւցան նորակազմ պարախումբի օրիորդները եւ մանչերը որոնք հայրենի տարազով եւ ընկերակցութեամբ երգի եւ թմբուկի, պարեցին կովկասեան գեղջկական երկու պարեր: Սրահի խանդավառութիւնը աննկարագրելի չափերու հասաւ:

Հանդէսին փակումը կատարեց նախագահը: Տօնակատարութիւնը իր նպատակին հասած էր՝ մեր ուխտը նորոգած եւ խանդավառուած Մայիս 28ի գաղափարով, վերադարձանք մեր առօրեայ կեանքին եւ մտահոգութեանց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

...ծիկը կը պայթէր, չորս կողմը կայծեր կը ցայտէին, ստեղծելով հրդեհի առիթներ. միեւնոյն ատեն, դեղին ֆոսֆորը խիստ թունաւոր էր: Լուցկիի գործարաններուն մէջ թունաւորուող բանուորներուն թիւը շատ մեծ էր: Թունաւորման վտանգ կար նաեւ գործածողին համար: Սակայն շատ երկիրներու մէջ արգիլեցին դեղին ֆոսֆորի գլխիկներով լուցկիի արտադրութիւնը: Բոլորն ալ շահագրգռուած էին ստանալու աժան եւ անվնաս լուցկի մը: 1845ին գերմանացի գիտնական Շրեթթէր փակ անօթի մը մէջ դեղին ֆոսֆորը տաքցնելով մինչեւ 280 աստիճան, զայն կը փոխարկէ կարմիր ֆոսֆորի, որ թունաւոր չէր եւ դիւրութեամբ չէր վառեր: Ահա յատկութիւններ, որ երկար ժամանակ կը փնտռէին գիտնականները:

Թէեւ կարմիր ֆոսֆորին գիւտը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ մէջ, սակայն լուցկին կը կոչուի շուէտական, քանի որ այս երկրին մէջ առաջին անգամ սկսած են արտադրել հռչակաւոր « Լապշին » լուցկիները: Բացի սովորական, լայն տարածում գտած լուցկիներէն, կան նաեւ յատուկ նպատակներու համար նախատեսուած լուցկիներ:

1. Ծամբորդներու համար. այս լուցկին հովէն չի մարիր, գլխիկին քիմիական բաղադրութիւնը հրավառութեան համար օգտագործուող նիւթերու խառնուրդ է. պերտոլէթեան աղ, կարմիր ֆոսֆոր, շաքար, ներկող եւ սօսնձող նիւթեր:

2. Մոմի լուցկի. բամպակի պատրոյգ, մոմ, փարաֆին: Կը վառի մեծ լուսաւորութեամբ եւ աւելի երկար, քան սովորական լուցկին:

3. Լուցկի–գրքոյկ, կը պատրաստուի նոյր, երկու շարք եւ իւրաքանչիւր գրքոյկին մէջ 20 հատ:

Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Յունիս 1ին Մայր Աթոռի Վեհարանին մէջ, Վազգէն Ա.ի բարձր նախագահութեան տակ, շուրջ 300 հանդիսականներու եւ մտաւորականներու ներկայութեամբ, յիշատակուած է «Էջմիածին» ամսագրին հրատարակութեան 25ամեայ յոբելեանը:

Հանդիսութիւնը հակիրճ խօսքով բացած է Հայկազուն Արք. Աբրահամեան: Ապա ողջոյնի խօսք արտասանած են ամսագրին նախկին խմբագրապետները՝ Փրոֆ. Աշ. Աբեղեան, Աշ. Աբրահամեան եւ ուրիշներ:

Խմբագրապետ Ս. Հաւիտեան զեկուցած է ամսագրին 25ամեայ աշխատանքներուն եւ բովանդակութեան մասին: Ամսագրին էջերուն մէջ տեղ գտած են պատմական, հայագիտական, բանասիրական, եկեղեցական, մշակոյթի, հայ եկեղեցւոյ պատմութեան նուիրուած յօդուածներ: Արժէքաւոր յօդուածներ գրած են Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեան, Ստ. Մալխասեանց, Հր. Աճառեան, Գ. Լեւոնեան, Եր. Շահազիզ, Աւ. Իսահակեան, Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան, Արշ. Ալպօյաճեան եւ ուրիշներ:

1956ին ամսագրին տպաքանակը 2000էն բարձրացած է 3500ի: 1961էն ի վեր ունի իր տպարանը:

Օրհնութեան խօսք ըսած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա.:

×

Բալահովիտցիներու փափաքին ընդառաջելով Աբովեանի շրջանի Մհուբ գիւղը կոչուած է Նոր Բալահովիտ: Անուանակոչութեան հանդիսութիւնը կատարուած է Յունիս 6ին: Որոշուած է նաեւ գիւղին մէջէն հոսող գետին երկու եզերքներուն տնկել 2000 բարտի:

×

Եղերարախտ Ակսել Բակունցի ծննդեան 70ամեակին առթիւ հանդիսաւոր նիստ մը տեղի ունեցած է Երեւանի պետական թատրոնի սրահին մէջ, ի ներկայութեան գրագէտներու, արուեստագէտներու եւ պետական դէմքերու: Խօսք առած են Սերօ Խանզադեան, Մ. Հարաթեան, Վ. Նորենց եւ բանաստեղծին եղբայրը՝ Վ. Բակունց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (521)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Սա՞ երիտասարդը:

Իբր թէ առաջին անգամը ըլլար զայն տեսնելը:

— Որքա՜ն ապուշ եմ, ըսաւ Ժան Վալժան մտովին, Քոզէթ դեռ նշմարած չէր երիտասարդը, հիմա ես իրեն ցուցուցի զայն:

Ո՜վ միամտութիւն ծերութեան, ո՜վ խորագիտութիւն պատանութեան:

Վիշտի եւ հոգերու այս նոր տարիները, առաջին սիրոյ՝ առաջին քարդոտներուն մղուած այս բուռն կռիւներն ալ օրինք մը ունին, որու համեմատ նորատի աղջիկը ամենեւին թակարդի մը մէջ չիյնար, մինչդեռ երիտասարդը ամէն թակարդներու մէջ կը գլորի: Ժան Վալժան Մարիուսի դէմ գաղտնի պատերազմ մը սկսաւ զոր Մարիուս իր հրաբորբոք սիրոյն եւ հասակին վեհ ապշութեամբը չգուշակեց: Ժան Վալժան շատ մը որոգայթներ լարեց անոր. օրինակի համար ժամ փոխեց, նստարան փոխեց, թաշկինակը մոռցաւ, մինակ եկաւ Լիւքսէնպուրկ: Մարիուս գլխիվայր գլորեցաւ բոլոր թակարդներուն մէջ, եւ իր ճամբուն վրայ Ժան Վալժանի կողմէ նշանակուած այս բոլոր հարցական պարոյրներուն «այո» պատասխանեց միամտաբար: Սակայն Քոզէթ իր առերեւոյթ անհոգութեան եւ անխռով հանդարտութեան մէջ թաղուած կը մնար: Հետեւաբար Ժան Վալժան հետեւցուց թէ այդ անմիտը մոլեգնօրէն կը սիրէր Քոզէթը սակայն Քոզէթ անոր գոյութիւնն անգամ կ'անգիտանայ:

Բայց եւ այնպէս իրերու այս վիճակը ոչ նուազ ցաւալի սարսափով մը կը համկէր Ժան Վալժանի սիրտը: Ժամէ ժամ կրնար զարնել այն վայրկեանը, ուր Քոզէթ պիտի սիրէր: Միթէ ամէն բան անտարբերութեա՞մբ չսկսիր:

Քոզէթ անգամ մը միայն սխալեցաւ եւ վախ տուաւ Ժան Վալժանին: Անիկա երեք ժամ նստարանին վրայ մնալէն ետք երբ կ'ելլէր մեկնելու համար, — ի՛նչ շուտ կը դառնանք, ըսաւ Քոզէթ:

Ժան Վալժան Լիւքսէնպուրկի մէջ պտըտելու սովորութիւնը ընդմիջած չէր, չուզելով տարօրինակ բան մը ընել, վախնալով մանաւանդ որ Քոզէթին աչքը կը բացուի, բայց Ժան Վալժան փայլակնալի եւ սոսկալի աչքերով ուղղակի Մարիուսին կը նայէր այն ժամերուն մէջ, որոնք շատ քաղցր ժամեր էին երկու սիրահարներու համար, եւ ուր Քոզէթ իր ժպիտը կ'ուղղէր սիրով արբշիռ Մարիուսին. երիտասարդը միայն այս ժպիտը կը նշմարէր եւ հիմա այս աշխարհի մէջ ուրիշ բան չէր տեսներ եթէ ոչ պաշտելի դէմք մը որ կը փողփողէր: Թէեւ Ժան Վալժան ալ չարակամ զգացում մը ունենալու անկարող կը կարծէր ինքզինքը, կային սակայն այնպիսի վայրկեաններ, ուր՝ երբ հոն կը տեսնէր Մարիուսը, վերստին վայրենաբարոյ եւ անողորմ մը ըլլալ կը կարծէր, եւ կը զգար թէ նորէն կը բացուին, եւ այս երիտասարդին դէմ կը զայրանան սրտին այն հինաւուրց անդունդները, որոնց մէջ այնքան բարկութիւն կար ժամանակին: Գրեթէ այնպէս կը թուէր իրեն թէ իր սրտին մէջ անծանօթ հրաբուխներու բերաններ կը կազմուէին նորէն:

Ի՛նչ, իրաւ հո՞ն էր այն անձը. ինչո՞ւ եկած է հոն: Անշուշտ դառնալու, հոտոտելու, քննելու եւ փորձելու համար կուգար.— Հէ՛, ինչո՞ւ չէ, ըսելու կուգար. իր կեանքին, Ժան Վալժանի մը կեանքին բոլորտիքը թափառելու, իր երանութեան շուրջը թափառելու, զայն առնելու եւ տանելու համար:

Ժան Վալժան կը շարունակէր.— Ասո՞ր համար է ան. ի՞նչ կը փնտռէ հոս. արկա՞ծ մը, ի՞նչ կ'ուզէ, սիրուհի՞ մը: Սիրուհի մը, հապա՞ ես,: Ի՛նչ, սկիզբէն մարդոց ամէնէն թշուառականը, յետոյ ամէնէն անբախտը ըլլալէ, վաթսուն տարի ծունկի վրայ գալով ապրելէ, կարելի բոլոր վիշտերը կրելէ, առանց ընտանիքի, առանց ծնողքի, առանց բարեկամի, առանց կնոջ, առանց զաւակի ապրելէ, բոլոր քարերու, բոլոր մորենիներու, բոլոր քարերու եւ պատերու քով արիւնէս մաս մը ձգելէ, իմ կրած խստութեան փոխարէն հեզութիւն եւ իմ տեսած չարութեան փոխարէն բարութիւն ցուցնելէ, այնքան իրարու հակառակ լաւաբարոյ մարդ մը ըլլալէ, բրած չարութեանս վրայ զղջալէ եւ ինծ եղած դէշութիւնը ներելէ ետք երբ կը հասնիմ այն րոպէին, ուր կը վարձատրուիմ, այն րոպէին ուր այլեւս լմնցաւ չարչարանքս, այն րոպէին ուր նպատակիս կը հասնիմ, այն րոպէին ուր ունիմ ինչ որ կ'ուզեմ, ինչ որ լաւ, ինչ որ աղէկ է, ինչ որ գնեցի, ինչ որ շահեցայ, եւ ահա նոյն րոպէին մէջ այս ամէնը պիտի երթայ, այս ամէնը պիտի անհետի, եւ ահա կեանքս, ուրախութենէս, հոգիէս պիտի զրկուի, վասնզի խեղկատակի մը սիրտը կ'ուզէ երթալ Լիւքսէնպուրկ գալ եւ դեգերիլ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մաննիկ Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկին Տիւտման եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան եւ աղջիկը Պ. Արման Բարսեղեան, Օր. Լիլեան Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկին Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Մասլաքեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՌԱՓԱՅԷԼ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ ընկ. Անանիա Մահտեսեան (Կլիպրոպէն) 50 ֆր.

Տիկիններ Խաչատուրեան եւ Սամուէլեան (Ֆրէզնոյէն) 25 ֆր. կը նուիրեն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլէն Պ. Սահակ Աւետեան 50 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Շ. Դերձակեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Հրանոյշ եւ Արաքսի Գազազեան 50 ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին ողբ. Շ. Դերձակեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Պօղոս Արզումանեանի եւ Տիկինին իրենց եղբօր՝ Միրիճան Քիւրքճեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 ֆ. Լիոնի իր մասնաճիւղէն, որ Ապրիլին ալ 3000 ֆր. նուէր մը ըրած էր կայանը օժտելու համար լուացքի արդիական մեքենայով մը: Շրջ. Վարչութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է նաեւ ի նպաստ կայանին.— Վալանսի մասնաճիւղ 300 ֆր. եւ 100 քիլօ ձաւար: Առնուվիլի մասնաճիւղ՝ 200, Քաշան՝ 200, Ալֆորվիլ՝ 150, Անիէռ-Պուա Քոլոմպ՝ 150: Պ. Աբիկեանէ 20 քիլօ բուրդ կայանի երախաներու գրօսանքին համար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Տիկին Քոչարեան — 12 Ավընիւ Փասթէօր, Սեվրան — կը խնդրէ իր ազգականէն՝ Արմենակ Սաթինճեանէ (Թոզաթցի) որ իր հասցէն հաղորդէ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Յունիս 22ի դաշտահանդէսի վիճակահանութեան շահող թիւերը

154, 181, 207, 393, 402, 461, 650, 700, 772 եւ 781

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 6, ամբողջ օրը

ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

Սէփթէմէն երկու կայան եռք, աջին վրայ:

Փոխադրութեան միջոց.— 87 Քանըպիէռէն առնել Լիփթէմի Թօքառները եւ իջնել Ֆապրըկուլ նաեւ Կառտանի օթօքառը եւ Էքսի Թրոլէն կը կենան հանդիսավայրին առջեւ:

Կառքերու փարքինկ:

Երգ, նուագ, հաճելի անակնկալներ:

Ձուխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փօնթէվէքի հովասուն պուրակին մէջ՝ «Պաղ աղբիւր»:

Զանազան անակնկալներ, խմբական պարեր, եւայլն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ խումբը կը մեկնի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7,30ին Սքուար Մօնթոլոնէն: Ծնողներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի կայանի փոքրիկներու առաջին խումբը, օթոքառով կը մեկնի Յուլիս 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ: ժամը 8ին: Հաւաքուիլ Հայոց եկեղեցիին առջեւ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, համակիրներու խնդրանքին ընթացք տալով, կը կազմակերպէ Բ. զբօսապտոյտ մը եւս դէպի «Թռէփոռ» Յուլիս 6ին:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254-17-74: Մեկնում առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ խճողումի տեղի չտալու համար:

Գին 15 ֆրանք:

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ: Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 14ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ:

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253-49-78 եւ 253-63-64:

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը յանձնարարուի ամէնէն ուշը մինչեւ Յունիս 25 արձանագրուիլ: Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուիցերիա:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 28րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 5ին, Շաբաթ օր Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու:

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ:

Ա. նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին: Պատգամաւորներէն կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 5ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մի Նասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի տեղական մարմիններուն

Պատուոյ նախագահութեան տակ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ժ. ՖՐԱՆՋԵՍՔԻԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երգ, պար, արտասանութիւն

ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս նուագախումբ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՄՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 6, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԸ

ժամը 10ին Պոլի մրցում: Կէսօրէ ետք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկ. ժողովրդական երգեր ու պարեր: Եւրոպական պար: Նուագ Մարաջալեան եղբայրներու կողմէ:

Մրցանակներու բաշխում Տիսթրիքթ տը Փրովանսի ախոյեաններուն: Ճոխ պիւֆէ: Շամփուրով խորոված:

Քառերու մեկնում.— ժամը 8ին Սէնթ-Մ արկրիթ — Սէրքըլ Ռիփէր: 8-15 Սէն-Լուկան-Փէն, 8,30 Պօմոն — Պառ տը լա Ռոթոնտ: 8,45 Սէն Ժեռոմ, Պառ-Թապա, 9ին Պառ տիւ Կլոպ, Պոլ. տ'Աթէն: 9,15ին Քապիւսէլ, Պառ Փասքալ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1.— ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ
2.— ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ
3.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 15

ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Առաջին կարգի պանդոկի գին՝ 1900 ֆ. Երկրորդ կարգի պանդոկի գին՝ 1700 ֆ.

Այս գիները կը ներկայացնեն օդանաւով երթեւեկին, բնակութեան, ճաշերուն եւ պտոյտներուն ծախքերը:

Մեկնում Մոսկուայի ճամբով, վերադարձ՝ Լենինկրատէն:

Արձանագրութեանց համար դիմել.— Եկեղեցւոյ Դիւանը

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Tél. : ELY. 67-03

եւ Տիկին Սոնիա Գումրուեանցի

TRIM VOYAGES

1, Rue de Sèze — 75 Paris (9e) — Tél. : 742-22-12 — 742-57-84

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 30ին:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalaran

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 3 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11553
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.553

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եօթնասունըերկու օրէ ի վեր ներքին տագնապը անստոյգ կացութիւն մը ստեղծած է Լիբանանի մէջ:

Վարչապետ Րաշիտ Քարամէ անցեալ Ապրիլ 23ին Հանրապետութեան Նախագահ Շարլ Հէլուի ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Նախագահը ընդունելով հանդերձ զայն, նոր նախարարութեան կազմութիւնը յանձնեց հրաժարեալ վարչապետին, իբրեւ ամէնէն յարմար ու փորձառու քաղաքական դէմքին, որ սակայն ցարդ չկրցաւ յաջողիլ իր առաքելութեան մէջ: Մինչ այդ՝ նախկին կառավարութիւնը կը մնայ պաշտօնի վրայ, վարելու համար ընթացիկ գործերը:

Տենդոտ գործունէութեան լծուած են պետական պատասխանատու վարիչներն ու զանազան կուսակցութեանց պետերը: Երկուքուկէս ամիսէ ի վեր կը շարունակուին բանակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներուն միջեւ:

Սակայն ցարդ կարելի չէ եղած համաձայնութեան յանգիլ եւ կեանքի կոչել նոր դահլիճ մը, որուն մէջ ներկայացուած ըլլան բոլոր հոսանքներն ու դաւանանքները: Տեսակ մը ազգային դահլիճ, որուն կը կարօտի Լիբանան ներկայ դժնդակ պայմաններուն մէջ: Չկրցան նոյնիսկ գումարել ազգային խորհրդաժողով մը, բոլոր տարրերու մասնակցութեամբ:

Արաբական աշխարհին մէջ բացառիկ դիրք մը կը ներկայացնէ Լիբանան իր աշխարհագրական ու ազգագրական կառուցուածքով: Իսլամ եւ քրիստոնեայ տարրերը երկրի բնակչութեան ընդհանուր թիւին մէջ հաւասար աստիճանի վրայ կը գտնուին: Լիբանանեան Սահմանադրութիւնը խաղաղ համակեցութեան եւ սերտ գործակցութեան սկզբունքը ընդունած ըլլալով, երկիրը ցարդ կը կառավարուի եղբայրական համերաշխ մթնոլորտի մէջ: Իսլամի եւ քրիստոնեայի խտրութիւն գոյութիւն չունի մայրենեաց երկրին մէջ:

Մերձաւոր Արեւելքի միւս արաբական երկիրներուն մէջ իսլամ տարրը գերակշռութիւն մը կը կազմէ:

Քաղաքական ու գաղափարաբանական մարզերուն մէջ վերջին քանի տարիներու ընթացքին զանազան շարժումներ ի յայտ եկան արեւելեան կողմն աշխարհի: Ազգայնական զգացումի վերածնունդի կողքին եւ անոր հետ միաժամանակ ընկերային, յառաջդիմական վարդապետութեանց հապճեպ ներմուծումը նորագոյն արաբական կարգ մը երկիրներու մէջ յանգեցաւ այն արդիւնքին, որ վարչաձեւերու տարբերութիւն առաջ եկաւ: Առկէ տուժեց միացեալ ճակատը՝ մինչեւ 1967ի արաբեւիսրայէլեան երրորդ պատերազմը:

Լիբանան ժամանակ չունեցաւ մասնակցելու այս վերջինին, որ վեց օր միայն տեւեց: Մասնակցող երեք պետութիւններ — Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը, Յորդանան եւ Սուրիա — բացի մարդկայինէն՝ հողային կորուստներ ունեցան:

Լիբանան զերծ մնաց այդպիսի կորուստներէ, սակայն մատնուեցաւ տնտեսական աննախընթաց տագնապի, իբրեւ հետեւանք Մերձաւոր Արեւելքի խռովայոյզ վիճակին, որ ցարդ կը շարունակուի:

Նոր պատերազմի մը բռնկումին մտավախութիւնը մեծ հարուած տուաւ Լիբանանի գլխաւոր «ճարտարարուեստ»ին, որ զբօսաշրջիկութիւնն է: Երկու տարիէ ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱԼԼԷՍԻ ՆՈՐ ԻՇԽԱՆԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

Միայն Անգլիացիք կրնան, հաւանաբար, քսաներորդ դարու այս գերարդիական օրերուն, նման արարողութիւն մը կատարել առանց ծիծաղելի ըլլալու: Արդարեւ իշխան Շառլի Կալլէսի իշխանի տիտղոսն առնելու հանդիսութիւնը ամէնէն հին աւանդութեան կը պատշաճի:

Շառլ, 21րդ Կալլէսի իշխան դարձաւ Յուլիս 1ին, ըստ ծէսի մը զոր հնարած էր Լլօյտ Ճորճ 1911ին եւ որ քիչ մը յարմարցուած էր 1969ի ճաշակին:

Արարողութեան վաղորդայնին, բոլորը, նոյնիսկ ձախ թերթերը Անգլիոյ թէ Ամերիկայի մէջ, կ՚ընդունին թէ թագուհին եւ իշխանը մասնաւոր քաջութիւն մը ցոյց տուած են: Արդարեւ մինչեւ արարողութիւնը կատարուիլը բազմաթիւ եղեռնափորձեր կատարուեցան: Մինչեւ վերջին վայրկեանը նոյնիսկ կառախումբը որ արքայական ընտանիքը Լոնտոնէն Քէրնարվոն կ՚առաջնորդէր սայօթածի ենթարկուեցաւ եւ ստիպուեցաւ քանի մը ժամ կենալ մինչեւ որ գիծերը չինուին: Քիչ առք, երբ կառախումբը կը հասնէր

վեր արեւելեան թէ արեւմտեան երկիրներէ զբօսաշրջիկներ չեն այցելեր Լիբանան սովորական համեմատութեամբ: Ու ատկէ կը տուժեն առեւտուրի բոլոր ճիւղերը, պանդոկներէն ու ճաշարաններէն սկսեալ մինչեւ սեղանաւորները:

Ներքին տագնապը, որուն լուծում չէ գտնուած ցարդ, հետեւանքն է «ֆէտայի»ներու զանազան կազմակերպութեանց գործունէութեան Լիբանանի հարաւային, Իսրայէլի սահմանամերձ հողերուն վրայ: Այնտեղ համախմբուած են Ֆաթհը, Սայքան եւ Պ ա ղ ե ս տ ի ն ի ազատագրական ճակատի զինեալ ուժերը: Պահ մը թէեւ բախում մըն ալ տեղի ունեցաւ Լիբանանի կանոնաւոր բանակի սահմանապահ ուժերուն հետ:

Քրիստոնեայ երեք գլխաւոր կազմակերպութեանց վարիչները Քամիլ Շամուն, Փիէր Ճեմայիլ եւ Րէյմոն Էտտէ զինակցած են եւ միացեալ ճակատ կազմած՝ պահանջելով «ֆէտայի»ներու հեռացումը Լիբանանի այն հողամասերէն, ուր անոնք տուն-տեղ են եղած եւ կ՚անսաստեն օրինական իշխանութեանց:

«Ընկերվարական» կուսակցութեան պետ Քեամիլ Ճոմպլաթ (իսլամ, Տիւրզիներու պետը) հակառակ տեսակէտ կը պաշտպանէ:

Տարակարծութիւնները այնքան խոր են ու մեծ, որ վախ կայ երկիրը երկու մասի բաժնելու — իսլամ եւ քրիստոնեայ: Այս հաւանականութեան արձագանգ կը դառնայ Լը Մոնտի Պէյրութի թղթակիցը (Լը Մոնտ, 1 Յուլիս):

Այսպիսի ողբերգական ելք մը փափաքելի չէ ո՛չ քրիստոնեաներուն, ո՛չ ալ իսլամներուն համար:

Մաղթե՛նք, որ համերաշխութեան եւ քաղաքական իմաստութեան ոգին յաղթական դառնան ու գեղեցիկ Լիբանանը շուտով վերադառնէ իր բնականոն խաղաղ վիճակը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

պալատին յատուկ կայարանը, ռումբ մըն եւս կը պայթէր բայց ոչ մէկ զոհ կ՚ըլլար: Երբ թափօրը կ՚անցնէր քաղաքի գլխաւոր փողոցներէն, փոքր միջադէպեր եւս կը պատահէին բայց ոչ մէկ լուրջ բան՝ հաւկիթ մը արքայական կառքին վրայ, եւայլն:

Ու վերջապէս կը սկսէր արարողութիւնը: Կը թնդար Կալլէսի փառերգը՝ «Իմ նախնեաց հնամենի հող» ու թագուհին կը յառաջանար պատուոյ բակին ամպհովանիին ներքեւ, ուր կը կարդացուէր ժապաւէնի մը վրայ՝ «Իխ տինը» (կը ծառայեմ) գերմաներէն լեզուով, Կալլէսի իշխաններուն նշանաբանը: Յետոյ կը կարդացուի հետեւեալը. — «Մենք, Էլիզապէթ Բ. շնորհիւ Աստուծոյ, սիրելի որդի Շառլ-Ֆիլիփ Արթիւր-Ճորճ, իշխան Մեծն Բրիտանիոյ եւ Իրլանտայի միացեալ թագաւորութեան, Կալլէսի իշխան եւ Չէսթրի կոմս»: Ընթերցումը կը կատարուի անգլերէն եւ կալլերէն, յետոյ Էլիզապէթ կը սկսի ամէնէն դժուար մասը արարողութեան: Տղուն կը յանձնէ սուրը, մատը կ՚անցընէ մեղեսիկէ մատանին, Չէսթըրի կոմսութեան զինանշանը: Գլուխը կը դնէ ոսկի թագը, յետոյ ուսին կը նետէ կնքումէ վերարկուն եւ վերջապէս կը մնայ յանձնել ոսկէ մականը՝ խորհրդանիշ իշխանութեան: Կարգը կու գայ Շառլին, որ կ՚երդնու «Ես, Շառլ, իշխան Կալլէսի ինքզինքս կը հռչակեմ հոգիով եւ մարմնով ձեր բոլորանուէր անձը, եւ յանձն կ՚առնեմ հաւատքովս եւ պատուովս ծառայել ձեզի ցմահ եւ պաշտպանել ձեզ ամէն տեսակ մարդոց դէմ»:

Էլիզապէթ իր տղուն հետ կը փոխանակէ «անկեղծութեան համբոյրը»:

Շառլ, Կալլէսի իշխան, կ՚արժանանայ ամբոխին խանդավառութեան: 200 հազար հոգի կը ծափահարեն: Պարզ ու քաջ, Շառլ կ՚ըսէ. «Ճակատագիրը զիս իշխան ըրաւ, յանցանքս չէ, այդպէս է: Եւ որովհետեւ եղածը եղած է, այն ատեն պիտի փորձեմ որքան կարելի է լաւ ընել արհեստս: Ինչպէս կ՚ըսէր իմ մեծ-մեծ մայրիկս, արհեստաւորի նման. Այո՛, այդպէս է, այդ է բառը, գործ մըն է զոր լաւ պէտք է կատարել»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կարմիր Խաչի նոր նախագահը անդրադառնալով Պիաֆրայի, յայտարարեց թէ ահաւոր ողբերգութեան մը նախօրեակին կը գտնուինք: Քանի մը հարիւր հազար երախաներ պիտի մեռնին այս օրերս Պիաֆրայի մէջ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է Սէ. Ժէ. Թէ.ի պարգլուխին սպանութենէն ետք, բայց սէնտիքային որոշած ընդհ. գործադուլը որ պիտի անդամալուծէր Պուէնոս Այրէսը ձախողութիւն մը եղած է: Ալիքանթի (Սպանիա) մէջ, Փերոն ըսած է թէ պատրաստ է որեւէ ատեն Արժանթին վերադառնալու: Փերոն աւելցուցած է թէ Լատին Ամերիկա բազմաթիւ Ֆիտէլ Քասթրոներու պէտք ունի ազատագրուելու համար ամերիկեան դրամատիրութենէն:

CENTENAIRE KOMITAS

Le folklore a toujours été pour les compositeurs (Bartok, Respighi, de Falla, Villa-Lobos, etc.) une source d'inspiration et un retour aux sources de l'art populaire dans le sens le plus noble de ce terme. Et que d'inventions et trouvailles dans ces nouveaux matériaux rythmiques, mélodiques et harmoniques ! Bartok en est l'exemple frappant. C'est dans ce contexte qu'il faut placer le R. P. Komitas qui a su purifier tous les chants arméniens en faisant un gros travail d'élagage et de transcription et harmonisation. Les différents chants profanes et sacrés qu'il nous a été donné d'écouter (église Saint-Eustache, 22 Juin 1969) par la chorale Sipan-Komitas sont le témoignage flagrant de ce travail d'élagage du P. Komitas sans lequel il n'y aurait pas eu de musique nationale arménienne. Au programme figuraient « La Messe », des chants liturgique (« Au bord des fleuves de Babylone-David Psaume 137) et « Le chant du laboureur », Berceuse et Chant pour battre le blé. Ces chants liturgiques et profanes trouvent des résonances propres et particulières qu'on ne peut pas rencontrer dans le monde musical occidental. Dans le An den wassern zu Babel, donné en allemand — composé alors que le R. P. Komitas était étudiant en Allemagne — le compositeur se rapproche beaucoup du style de l'oratorio anglo-saxon du XVIIIe siècle. Les interprètes brillants et défenseurs fervents et convaincus de cette soirée musicale arménienne furent : les Chœurs Sipan-Komitas (renforcés, en l'occurrence, par un important effectif de l'O.R.T.F.) dirigés par Garbis Aprikian et avec le concours, au grand orgue, de Cherry Rhodes (U.S.A.), dans des pièces de Bach et Komitas, et, à l'orgue de chœur, de Christiane de Lisle ; pour la partie vocale : Sonia Nigoghossian (mezzo), Meguerditch Boghossian (ténor) auxquels étaient venus se joindre quelques solistes des chœurs de l'O.R.T.F. : Claude Giroux (soprano), Mario Haniotis et Paul Mahé (basses).

ANTONIO LA PALOMBARA
(*Le Guide du Concert*, Juin 1969)

×

Le soleil dans la voix, la grâce, la paix émue et poignante, la pénétrante douceur... La musique arménienne, au-delà de l'Orient et de l'Occident, est très particulière, étrange parce qu'elle paraît tour à tour familière et déroutante...

Nous la connaissons mal. Le chœur mixte *Sipan-Komitas*, chœur arménien de Paris, sous la direction de Garbis Aprikian, qui a déjà donné un beau concert salle Gaveau, l'an passé, a fêté le centenaire de *Komitas*, en l'église Saint-Eustache illuminée.

Religieux, né en Asie Mineure à Keutahia, il s'appelait Soghomon et tout enfant avait une très belle voix. En 1881, à l'âge de douze ans, il est soliste dans les chœurs liturgiques, au séminaire patriarcat d'Etchmiadzine. Entré dans les ordres en 1890, il prend le nom de *Komitas*.

De ville en ville et de village en village, voyageur infatigable, ainsi que Bartok et Kodaly, il va à la recherche des chants folkloriques et liturgiques. Il recueille 3.000 mélodies qu'il purifie des influences extérieures ; il les décante, les tamise. On réunit actuellement, en Arménie, tous ses travaux, qui seront édités. La jeune musique arménienne lui doit tout.

En avril 1915, durant le génocide, Komitas est à Constantinople. Il est arrêté en même temps que 2.500 intellectuels arméniens. Déporté, torturé, il perd la raison. Libéré, transporté à Paris, il y meurt en 1936.

Mais son œuvre est encore vive, nous pourrons la découvrir.

MARTINE CADIEU
(*Les Lettres Françaises*, 1er Juillet)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻ ԿՆԻԿԸ

(Տեսութիւն մը)

ԱՆԾԱՆԵԼ ՕՐՕՐՈՑԷՆ ԿԸ ՍԿՍԻ

Ռուբէն Զարդարեան «Ծաղիկ» շաբաթաթերթի 1903 Հոկտ. 9ի թիւին մէջ վերոյիշեալ խորագրին տակ կը նկարագրէ մեր երբեմնի գաւառին մաս կազմող բարքերէն մէկը — ծնողքին դժգոհութիւնը աղջիկ զաւկի մը ծնունդին առթիւ: Իբրեւ անցեալ բարքերու ցուցադրութեան նմոյշ՝ կը ներկայացնենք յօդուածը:

Հազիւ աղջիկ զաւակը գլուխը գետնին վրայ, աշխարհի իր առաջին լացը կուլայ եւ դայեակը՝ հօր ու բարեկամի աչքի լոյսը կը բաշխէ, ընտանիքի մեծերուն դէմքին ի վար դժգոհ տրամադրութեան մը հոգեկան արտայայտութիւնը կը կախուի՝ կ'ըսես ուրիշ լաց մըն ալ իրենց երեսին՝ սխալ ապսպրանք մ'ընդունող մարդու անբաւարարութեամբ: Ու աղջիկը, խորթ զաւակն ընտանիքին, յանցաւոր մըն է արդէն՝ գողի մը ստուերով մտած դռնէն ներս, որուն մանկական ճիչը դժգոհութեամբ կը լսուի եւ երախայի խանձարուրն իսկ արդահատելի արհամարհանքի մը առարկան կը դառնայ:

Օտար մը, դրսեցի մը, որբ մըն է վերջապէս աղջիկը, որ իր բովանդակ անմեղ տղիտութեան մէջ աւելի խղճալի կ'երեւայ՝ երբ դժգոհանքը երթալով անտարբերութեան կը փոխուի իր շուրջը ու իր նախկին ժպիտն անգամ հօրը աչքերուն մէջ չի ցոլանար:

Արդէն իսկ իր անձնական դիրքն ու արժանաւորութեան սահմանը հիմակուընէ որոշուած է հաստատապէս տանը մէջ ու ընկերութեան մէջ ալ: Ամենեւին այն սրտաղեղութիւնը, կերուխումը եւ խանդավառ «Մայր Աստուածածնայ» սեղանը չեն արտայայտուիր ու սարքուիր՝ ինչպէս տղու մը ծնունդէն ետք. ճակատագրապէս անբախտ մըն է, տկար ու ապերախտ գոյացութեամբ մը ստեղծագործուած՝ Աղջիկը՝ որուն գիտակցական սուգը կը պահեն ապրածները կարծես առաջին օրէն: Ու այդ սուգի դրոշմը, քահանայէն առաջ, ընտանիքը կը փակցնէ արդէն հէք աղջկան ճակտին, ճերմակ պիտակին պէս որ ծնող գառնուկին՝ պատուհասի ճակատագիրը կը ցուցնէ:

Ամէնէն վճիտ հոգեբանութիւնը կը պարզուի դրացի եւ բարեկամ կնիկներու՝ նոյն պահուն՝ հաւաքական ու փոխանակուած բարեմաղթութիւններու մէջէն. մաղձալից տրամութիւն մըն է, որ ապըրշումի սեւ թելի մը պէս կը պատուի երեւութապէս ծիծաղկոտ բանաձեւերէն ու կնկայ հեռաւոր բոլոր ապագան այժմէն իսկ ինքնին ցոյց տալով տակաւին պըղտիկ հոնտին մէջ՝ անոնց անցեալ ու ներկայ ցաւակոծ պատմութիւնը կը յիշեցնէ, կնիկ մարդու գուտ իրական իմաստասիրութիւնը դրուցցնել տալով: Ու կը խօսին միամիտ մտածողութեան մը պարզունակ արտայայտութեամբը ըսելով նոյն պահուն ինչ որ անկեղծօրէն կը թելադրէին իրենց սրտին բոլոր ժամանակները ու անոր անմշակ պերճախօսութիւնը. «ողջ թող ըլլայ, աղջիկ թող ըլլայ», «մարով պապով մեծցնեն, անկէ աղէկը չկայ», «հէչ հոգ մ'ընէք, անխալարտ զաւակ ծըներ է, վարդ ծներ է», ու չարքը չարաբախտ մաղթանքներուն, կը կրկնուի ամէն բերնի մէջ՝ նոր ձեւով, նոր ասութեամբ, բայց ամէնուն մէջ միշտ նոյն համադրութիւնը գիտակից տրամութեան, որ չի զսպուիր ու պարզ կ'ըսուի, հանդիսաւորութեան մէջ անգամ անքօղ:

Գիւղական համայնքներու մէջ՝ ուր երախան ուլին ու հաւու ձագին չափ բնութեան լոկ առաքինի բարութեամբը մարդ կ'ըլլայ՝ դէպի աղջիկ զաւակը չեչտուող արհամարհանքը դեռ շատ նիւթական է ու կոշտ բարքերու թանձրութեամբը ճընշուած. տանը մը առաջ երբ «պաշլղ»ի դրութիւնը ընդհանրացած էր ու սուղ, գուցէ ծախու ապրանքի մը թանկութեամբ աղջիկն այնքան արհամարհելի չերեւնար հոն, ինքնին հասկնալի է թէ գաւառացի մարդը ո՛րչափ դրական ու նիւթամոլ էր: Վերջապէս գիւղի թէ քաղաքի մէջ՝ ծախու ապրանքի տեսակէտը, ընտանիքի չալկին վրայ աւելորդ բեռի մը անտանելիութեամբ, պատճառ մըն է, ու մեծագոյնը թերեւս, որ աղջկան երկրորդական ու շատ ստորին վիճակ մը ստեղծուի՝ սրուին բաղդատմամբ:

Շիտակ է, թէ իր խելութեամբը՝ այս անսիրտ անտարբերութիւնը դէպի միամիտ մանուկը եւ սրուի ու էգի այս անհաւասար զուգակշիռը այնքան տարբերութեամբ՝ գուցէ վայրագ ու քիչ մըն ալ բարբարոս երեւնալու հանգամանքն ունենար մեզմէ օտար հասարակութեան մը դիտողութեանը՝ եթէ գաւառներու մէջ կնկան, անիրաւուած դիրքն ու ստորնանը, անոր նկատմամբ էրիկ մարդու ունեցած գաղափարական դատողութիւններն ու տեսութիւնները, ընտանիքէն ներս ու ընտանիքէն դուրս անոր վիճակուած տեղն ու արժանիքի սահմանաւորում, անհրաժեշտ լուսաւորումը չգաթեցնէին:

Հաւատքի մը պէս զօրաւոր՝ կնոջ անբախտութեան նախապաշարումը, կ'ուզէք իրական ճշմարտութիւնն ըսէք՝ կեսուրէն հարսին, մօրմէն աղջկան աւանդութիւն մը, անզիր կտակի մը ժառանգութիւնն եղած է, որ յետոյ փորձառութեան դառնութեամբը թունաւորուած՝ աւելի կը բեղնաւորի ու կը հասուննայ:

Ու ահա, անզգալաբար, աղջկան խանձարուրին քովիկ՝ դայեակին ու պառաւին, դրացիին ու ազգական կնոջ սիրտն է, որ բախտակիցի նոյն վիճակը նախազգալով՝ կը հոգայ. ու ընտանիքի փորձառական իմաստութիւնն է, որ նոյն ցաւը ուրիշ կերպով՝ դժգոհութեամբ ու արհամարհանքով կը յայտնէ:

Սիրելիներու հեռակայութեան առթած սրտմաշուքները, կսկիծները, թերեւս անյարմար ամուսնութեան մը անորտնէջ հնազանդութիւնը եւ իր կեանքին դեռ բոլոր միւս դժբախտութիւնները՝ կարմիր նարօտն են, որ կը կապեն անոր քունքէն ու ճակտէն, մկրտութեան աւազանէն առաջ:

Անէծքին սկզբնաւորութիւնն է ասի:

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ SAINT-EUSTACHEի ՄԷՋ

Ամէն տեսակէտով, նախ պէտք է շեշտել թէ յաջող համերգ մըն էր, զոր գըլուխ հանած էր Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի, Կիրակի իրիկուն Սէնթ-Էօսթաշի կամարներուն ներքեւ: Համերգ մը, որ հասաւ իր նպատակին՝ դուրս ելլել մեր միջակ ձեռնարկներէն, դուրս հանել մանաւա՛նդ Կոմիտասը մեր այգիէն ու զայն հրամցնել օտար հասարակութեան: Սէնթ-Էօսթաշ համբաւ ունեցող եկեղեցի մըն է, ուր կը տրուին Ֆրանսական թէ միջազգային բացառիկ համերգներ:

Պատահական հանդիսականներէ դուրս, Սէնթ-Էօսթաշ ունի իր մնայուն ունկընդիրները, որոնց համար առիթ մըն էր ծանօթանալ՝ հայկական ծէսին:

Յայտագրին առաջին մասը նուիրուած էր Կոմիտասեան Պատարագին գլխաւոր կտորներուն: Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, ճոխացած օտար արհեստաւորներով, կրցաւ լաւագոյն արդիւնք մը տալ Սէնթ-Էօսթաշի հսկայ տաճարին մէջ:

Օտարները մանաւա՛նդ, որ մեծ թիւ մը կը կազմէին, անկեղծ հիացումով կ'արտայայտուէին, շեշտելով հայկ. եկեղեցական ծէսին գեղեցկութիւնը: Կոմիտասեան Պատարագը, որ երաժշտական գետնի վրայ, ինքնին ամբողջութիւն մըն է, կը յաջողի նաեւ ունկնդիրը պահել պաշտամունքի մթնոլորտի մը մէջ: Պարզ այլ վերացական, ան կը խօսի ականջէն առանց մոռցնել տալու աղօթքը, որ կը ծնի սրտին մէջ:

Օրուան յայտնութիւնն էր Սոնիա Նիկողոսեան: Կասկած չկայ որ, վաղը, ուրիշներ, Ֆրանսական ձեռնհաս շրջանակներ տան իրեն արժանի տեղը, շնորհելէ ետք Պետական Երաժշտանոցի առաջին մրցանակը: Բայց մեր պարզ ու համակրելի երգչուհին այդ իրիկունն էր, ամէնէն առաջ, որ գնահատուեցաւ ընտիր հասարակութեան մը կողմէ: Ձայնը, որ արդէն ասկէ առաջ ուշադրութիւն գրաւած էր իր հմայիչ ոճով, այսօր հասած է բացառիկ որակի մը: Ինք ալ, այլեւս ինքնավստահութիւն ստացած է, ինչ որ կը նպաստէ ամբողջութեան:

« ... Une révélation : Sonia Nigoghos sian ». (*Le Monde*, 30 Juin 1969)

Երկրորդ սոլիսթը՝ Մկրտիչ Պօղոսեան իր տպաւորիչ ձայնով միշտ կը յուզէ ունկնդիրը:

Ջերի Ռոտըզի մասնակցութիւնը երգեհոնի վրայ, էնքէրլիստ մըն էր, յետ պատարագի: «Խորհուրդ խորին»էն եւ «Գառուն ա»էն ետք, մեզի կը նուագէր Պախի Փրէլիւտ Է փիւկը, պատրաստելով Կոմիտասի գերմանական կտորին մուտքը: Առաջին անգամն է, որ կը լսէինք այս «Աւետիս Բարելացուցը», զոր Կոմիտաս յօրինած է Պերլինի մէջ, ներշնչուելով Դաւիթի 137րդ Սաղմոսէն: Իսկական գլուխ գործոց մը, ուր, ինչպէս կը նկատէր Ռուպէր Աթայեան, «Մայր Արաքսի»ի եւ «Ծովեցի մի անոյշ ձայն»ի մոթիֆները կը յիշուին: Բայց Կոմիտաս փոքր օրաթորիոյի մը վերածած է այս ստեղծագործութիւնը, ուր զգալի է նաեւ գերմանական երաժշտական ազդեցութիւնը:

Ժողովրդական երգերու շարքին մէջ, «Օրօր»էն ետք, չկրցանք դժբախտաբար լսել «Լոռու Հորովելը» (Երկրագործի երգ), Կոմիտասի գլուխ-գործոցներէն, որ Փարիզի մէջ, առաջին անգամ երգուած էր նոյն երգչախումբին կողմէ, Գուրգէն Ալէմշահի ղեկավարութեամբ: Սոլիսթներէն մէկուն վերջին պահու «անձայն» մնալը, պատճառ եղաւ որ զրկուինք երգին գլխաւոր մասէն, զոր կ'երգեն չորս սոլիսթներ: «Կալի՛ն Երգը» փառաւոր ձեւով փակեց այս բացառիկ համերգը:

Մասնագէտներ կրնան անշուշտ փոքր թերիներ նկատած ըլլալ, որոնք անխուսափելի են, երբ նկատի առնուի թէ ինչ պայմաններու տակ նման ձեռնարկ մը կարելի է գլուխ հանել Փարիզի մէջ: Բայց կարեւորը, ընդհանուր տպաւորութիւնն է եւ այդ առընչութեամբ մանաւանդ, մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Կարպիս Աֆրիկեան, որ բծախնդիր ու տքնաջան աշխատանքով մը, կրցած էր գլուխ հանել նման համերգ մը, հիացումին արժանանալով բոլոր օտար քննադատներուն, բարձրաստիճան եկեղեցականներուն եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց:

×

Կոմիտասի հարիւրամեակը բացառիկ առիթ մըն է, այս տարի, որ մեր երաժշտութիւնը ծանօթացնենք արտասահմանի մէջ, օտարներուն: Եւ այս առթիւ թող թոյլ տրուի մեզի խորհրդածութիւն մը: Ամէն տարի Մայիսին, Լիզպոնի մէջ տեղի կ'ունենայ երաժշտութեան «Կիւլպէնկեան Փառատօն» մը, աշխարհի ամէն կողմէն Լիզպոն կը փութան միջազգային երաժշտութեան մեծերը եւ ծանօթ քննադատներ: Սպասելի էր, որ այս տարի, մէկ երեկոյ մը յատկացուէր Կոմիտասի: Ոչ մէկ միջոց կը պակսի Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որ լաւագոյն խումբերը, սոլիսթները, Հայաստանէն կամ արտասահմանէն բերէր, եւ արժանավայել կերպով ներկայացնէր Կոմիտասը, միջազգային մամուլի քննադատներուն կամ երաժիշտներուն: Այս տարի եւս, խօսելու համար միայն փարիզեան մամուլի մասին, ամէն օր Քլարատօն սիւնակներ կը նուիրէր այդ փառատօնին, Ֆիկառոյի մէջ: Եւ ինկապէս անբացատրելի է որ Հաստատութեան Հայկական Բաժնի ձեռնհաս վարիչները մտածած չըլլան այս մասին: Եւ չենք ուզեր խորհիլ թէ հոն ալ կը տիրէ նուաստացումի այս դժբախտ քոմփլէքսը, որ քանդիչ դեր կատարած է արտասահմանի Հայութեան մէջ:

×

Այս միջանկեալ խորհրդածութենէն ետք, վերադառնալով Համերգին, յիշենք նաեւ որ գեղատիպ յայտագիր մը (կողքը Գառզուի), արժանի դասական համերգներու, կը դիւրացնէր օտարներուն հասկցողութիւնը իր բացատրութիւններով: Ռուբէն Մելիք (որու գրութիւնը հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ) կը ներկայացնէր Կոմիտասը եւ իր դերը հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Ընդհանուր առմամբ յիշատակելի երեկոյ մը, որ պատիւ կը բերէր Կոմիտասին, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին եւ իր ղեկավարին:

Ա. Մ.

ՀԱՅ ԽՐԱՏԱՆԻ

Երեւանի Մատենադարանի թիւ 1495 ձեռագիրքէն (գրիչ՝ Եփրեմ երաժիշտ) քաղուած են հետեւեալ խրատականներն ու առածները: Ձեռագիրը կը կրէ 1678–1684 թուականը:

Ընթերցողներուն մատչելի դարձնելու նպատակով լեզուն, որ գրաբար կամ միջին դարու հայերէն է, մօտեցուած է ժամանակակից հայերէնին:

×

— Աշխարհիս մէջ անպէտք իր չկայ: Ամէն իր բանի մը պէտք է, պահել պէտք է, որ օգուտ տայ:

— Նենգ եւ անզգամ մարդուն մի շատ երեւար եւ մի շատ խօսիր: Տեղեակ կը դառնայ եւ ոտքդ կոխել կը ջանայ:

— Խօսքին սկիզբը ազնիւ, շնորհքով եւ պատուական պիտի եւ յետի խօսքն առաջի խօսքը պիտի բերէ կապէ:

— Գիտութիւնը մարդու առաջին խօսքն է, իսկ շնորհքը՝ խօսքին սկիզբը:

— Մարդուն սիրտը ուր որ ըլլայ, աչքին հայեացքն ալ անորն է:

— Մէկ սուտ տուր՝ սիրելի չինէ, հազար տուր՝ մի աւերեր:

— Եթէ սատկ փոխ տաս՝ մարդոց առաջ տուր, բայց մարդոց մէջ մի ուզեր:

— Կինդ ջրաղաց մի ուղարկեր, եւ ոչ՝ պարտէզ եւ ոչ՝ հեռու ուխտատեղի:

— Երբ ճամբայ ելլես, կինջդ մի ըսեր, թէ ուշ կուգամ:

— Գինարբուքի ժամանակ շատախօս մի ըլլար:

— Քու նմանին քովը նստիր:

— Քանի կենդանի ես, տանդ իշխանութիւնը եւ դրամդ տղուդ ձեռքը մի տար:

— Երկու բան աղետաւոր է. մէկ՝ որ պարտատէրը դուռը գայ, մէկ՝ որ ինքը ծեր ըլլայ եւ մատղաշ կին առնէ:

— Երեք մարդու խօսքը կ'անցնի. հարուստին, սիրելիին, երախտաւորին:

— Տուն մի շիներ ոչ ճամբու վրայ, ոչ խանի քով, ոչ բերդի քով, ոչ ալ ձորի մը եզերքին:

— Առաւօտուն խմէ ու կեր, կէսօրին գնէ ու կեր, երեկոյեան ձրի տան՝ մի ուտեր:

— Լաւ է հօր մը հաց պարտական, քան փոր մը հաց:

— Զար աչքին բարի մի ցուցներ եւ ոչ՝ չար ականջին՝ բարի իմացներ:

— Դրամագլուխդ ձեռքէդ մի հաներ եւ քու բանդ քու ձեռքովդ հոգայ:

— Խաղարը տղայէն, հարբածէն եւ կնիկէն առ:

— Իմացիր, որ երեք տեսակ մարդիկ աշխարհիս մէջ խոտելի են. նախ՝ անոնք որ չգիտեն, երկրորդ՝ որ գիտեն իրենց չգիտնալը եւ չեն հոգար, որ գիտնան, երրորդ՝ որ չգիտեն եւ կ'արհամարհեն գիտցողները:

— Իմաստունները երկուքի կը բաժնուին:

Առաջին՝ որ գիտէ եւ գիտէ, թէ չգիտէ եւ կը խոստովանի իր տգիտութիւնը: Աս իմաստուն է եւ հեզ, ուսանէ անկէ:

Երկրորդ՝ որ ոչ գիտէ եւ գիտէ թէ չգիտէ եւ կը խոստովանի իր տգիտութիւնը: Եւ ասոր ալ իմաստուն կ'ըսեն, որովհետեւ իմացաւ իր անձին չափը:

— Տգէտը, որ ոչ գիտէ եւ գիտէ, որ ոչ գիտէ եւ կ'ըսէ թէ գիտեմ, ան անամօթ է եւ լիրբ. փախիր անկէ:

Երկրորդ՝ որ ոչ գիտէ եւ չգիտէ, թէ ոչ գիտէ եւ կ'ըսէ, թէ գիտեմ, ան մոլեգնած է եւ դիւահար, հեռացիր անկէ:

Եւ այս բոլորը մէկ-մէկ լսիր եւ միտքդ ամբարիր ու մի մոռնար եւ թիւրեր, զի լաւ գիտեմ, որ անկէ քեզի վնաս չի գար:

Արդ ընդունէ ողջոյնս եւ եթէ կարդաս խրատական բաներս, օրհնէ ինծի եւ եթէ ոչ՝ թող քամիին հետ կորսուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքի այս տարեշրջանի փակման հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Յունիս 26ին, Միութեան դրասենեակին մէջ:

Արդարեւ, հաւաքոյթ մըն էր ան, ոչ թէ հանդէս, քանի որ աշակերտներուն սահմանափակ թիւը կը պատշաճէր միայն նեղ շրջանակի մէջ հաւաքոյթի մը:

Ներկայ էին ինքնաբերաբար հետաքրքրուող ընկերուհիներ, ինչպէս նաեւ ծնողքներ՝ տեսնելու համար մասնաճիւղին գործունէութեան արդիւնքը:

Հմուտ ուսուցչուհի Տիկ. Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան ամբողջ տարեշրջանին ջանք չէր խնայած աշակերտներուն իրենց մայրենի լեզուէն զատ սորվեցնել նաեւ արտասանութիւններ եւ երգեր:

Իսկապէս մեծ վայելք մըն էր մեզի համար տեսնել փոքրիկներ, որոնց մէկ մասը անցեալ շրջանին արդէն բաւական յառաջացած, բայց կային նաեւ նորեկներ որոնք մէկ բառ իսկ հայերէն չգիտնալով 4–5 ամսուան ընթացքին գրեթէ սահուն կերպով կը գրէին ու կը կարդային իրենց մայրենի լեզուն:

Սակայն թող թոյլ տրուի մեզի այստեղ մատնանշել կարգ մը ծնողքներու անփութութիւնը, մանաւանդ հայերէնը աւելորդ նկատելու ոմանց տկար դատողութիւնը:

Այս դարուն երբ օտարներ կը հետաքրքրուին մեր Մեծասքանչով, երբ օտար երկիրներու համալսարաններու ամբիոններու մէջ հայերէնը կը դասաւանդուի, երբ վերջերս լսեցինք թէ «Հարվըրդ համալսարանի հայագիտական ամբիոնին մէջ կը դասաւանդուին գրաբարը, ժամանակակից արեւմտահայերէնը, մատենագրութիւն եւ հայագիտական այլ առարկաներ, հիմնուած է նաեւ հայկական քաղաքակրթութեան նուիրուած դասընթացք, որ կ'ընդգրկէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը ընդհանրապէս եւ հայկական արուեստներն ու գրականութեան պատմութիւնը մասնաւորապէս, հնագոյն ժամանակներէ մինչեւ 19րդ դար:

Դասընթացքը կը վարէ Հարվըրտ համալսարանի հայագիտական ամբիոնի վարիչ, գրաբարի դասախօս անգլիացի հայագէտ Փրոֆ. Հարվըրդ Թոմսոն»:

Արդէն գիտէինք թէ Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա օտար ազգի փրոֆեսէօրներ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան ուսումնասիրելու մեր հրաշալի լեզուն:

Բայց ուզեցինք մէջ բերել այս խիստ չահեկան, նոր լուրը թօթափելու համար կարգ մը թմրած միտքերը որոնց սխալ դատողութեան պատճառաւ ոչ միայն կը զրկուին մեր մանուկները իրենց իսկ մայրենի լեզուն սորվելու իրաւունքէն, այլեւ իրենց ընդհանուր զարգացման սատարող խիստ կարեւոր մէկ ազդակէն:

Կը յուսանք որ Փարիզի մասնաճիւղի այս փոքրիկ դասընթացքը աւելի ընդլայնի յառաջիկային:

Շնորհակալութեան խօսք ունինք նաեւ ուսուցչուհիին, մաղթելով որ իր նմանները անպակաս ըլլան մեր մէջէն:

Այստեղ կ'ուզէինք թելադրել հայ լեզուին նախանձախնդիր ներկայ ծնողքներուն, որ դասընթացքէն դուրս, տան մէջ ալ հայերէն խօսին իրենց զաւակներուն հետ օգնելու համար ուսուցչին ջանքերուն:

Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ ներկայ ծնողքներու երախտագիտական զգացումներու արտայայտութիւններով վերջ գտաւ հաւաքոյթը:

Ցիշենք նաեւ որ վարչութիւնը չէր մոռցած հիւրասիրել ներկաները օշարակով եւ կարկանդակով:

Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Յունիս 11ի հրամանագրով մը Բասարգեչարի շրջանը այսուհետեւ պիտի կոչուի Վարդենիսի շրջան, իսկ Բասարգեչար քաղաքը՝ Վարդենիս:

× Հրազդանի մօտերը շինուելու վրայ է մեծ ջերմելեկտրակայան մը, որ իր տարողութեամբ երկու անգամ աւելի մեծ պիտի ըլլայ Սեւան-Հրազդանի բոլոր ելեկտրակայաններէն:

× Մայիս ամսուն 248 մեթր երկարութեամբ փապուղի փորուած է Արփա-Սեւան ընդհանուր փապուղիին ծիրին մէջ: Ցարդ փորուած է 16.714 մեթր: Ընդհ. երկարութիւնն է 49 քիլոմեթր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱՎԱԶՔԻՆ ՄԷՋ

Հայ երիտասարդ մը՝ Աբրահամեան, այս տարի կը մասնակցի հեծանիւի աշխարհի մեծագոյն մրցման՝ Ֆրանսայի Շրջանավազքին:

Աբրահամեան, մեր հայրենակից այն հեծելանորդն է, որուն մասին ամիսներ առաջ այս էջերուն մէջ կը խօսէինք, Հարաւային Ֆրանսայի շրջանին մէջ կազմակերպուած զանազան մրցումներուն, իր արձանագրած բազմաթիւ յաղթանակներուն առթիւ: Այն ատեն փափաք ալ կը յայտնէինք, օր մը զինքը տեսնել Ֆրանսայի Շրջանին մէջ, որուն շատ տարիներ առաջ, քանի մը Ֆրանսահայ մրցորդներ եւս բերած էին իրենց մասնակցութիւնը. այսօր ահա այդ կ'իրականանայ: Միտումութիւն իսկ պիտի ըլլար անտարակոյս, հակառակ մեր ցանկութեան, ըսել որ ան կրնայ յաղթանակել այս ամենակարեւոր մրցումին, ուր պիտի պայքարին աշխարհի ամէնէն նշանաւոր եւ փորձառու միջազգային ախոյեաններ, չենք իսկ ակընկալեր զինքը տեսնել ընդհանուր դասաւորման վերին շարքին մէջ, եւ սակայն, յոյս ունինք որ մեր արժէքաւոր հեծելանորդը ձեռք բերէ անակնկալ յաջողութիւններ, խօսեցնել տալով իր մասին, մէկ կամ երկու հանգրուաններու ընթացքին, ինչ որ յաճախ կը պատահի այս մրցման մէջ, աւելի կամ նուազ անծանօթ մրցորդներուն: Պիտի ծափահարենք Աբրահամեանը, եթէ ան կարողանայ վերջացնել անտանելի դժուարութիւններով լի այդ մրցումը — 24 հանգրուաններ, առանց օր մը դադարի, 4110 քիլոմեթր տարածութեամբ, լեռնային վիթխարի բարձունքներու մագլցումով, նոյն ատեն օդային անպատեհութիւններով, տաք, հով, անձրեւ եւայլն — հոգ չէ թէ ան գտնուի վերջիններու մէջ: Արդարեւ, նկատի պէտք է ունենալ որ ընդհանրապէս Փարիզ հասնողներու թիւը մեկնողներու թիւին մօտաւորապէս կէսին միայն կը հասնի, այնքան շատ կ'ըլլայ լքողներու թիւը: 130 մրցորդներ կը մասնակցին այս տարի 56րդ Ֆրանսայի Շրջանին, որուն հաւանական յաղթականը կը նախատեսուի ընդհանուրին կողմէ, նոր օրերու անդերազանցելի հեծելանորդը՝ Պելժիացի Էտի Մեռքս, որ սակայն պարտուեցաւ երէկ, Շարաթ, Ռուպէի մէջ, գերմանացի ուրիշ նշանաւոր ախոյեանի մը՝ Ալթիկի կողմէ, ընդդէմ ժամացոյցի 10 քիլմ. նախապատրաստական մրցումին մէջ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (522)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այն ատեն իր արտեւանունքը սոսկալի եւ տարօրինակ կերպով ճառագայթումով մը կը լեցուէր: Այլեւս ոչ թէ մարդու մը նայող մարդ չէ, ոչ թշնամիի մը նայող թշնամի մը, այլ գողի մը նմանող ամեհի շուն մըն է:

Ընթերցողը իրողութեան շարունակութիւնը գիտէ. Մարիուս անմտութիւնը շարունակեց: Օր մը Ուէստ փողոցը գնաց Քոզէթին ետեւէն: Օր մըն ալ դռնապանին հետ խօսեցաւ: Դռնապանն ալ իր կողմէն խօսելով ըսաւ Ժան Վալժանին. — Պարոն, հետաքրքիր երիտասարդ մը եկաւ եւ ձեզի հարցուց. ո՞վ է այդ երիտասարդը:

Հետեւեալ օր Ժան Վալժան անգամ մը Մարիուսին նայեցաւ այն նայուածքով զոր այս վերջինը նշմարեց: Ութ օր ետք Ժան Վալժան տունէն ելած էր: Երդում ըրաւ ինքն ալ՝ ալ ընաւ Լիւքսէնպուրկ չերթալու, ոչ ալ Ուէսթ փողոցը, Փլիւմէ փողոցի տունը քաշուեցաւ նորէն:

Քոզէթ չգանգատեցաւ, բան մը չըսաւ, հարցում մը չըրաւ, չուզեց ամենեւին պատճառ մը հասկնալ. արդէն հասած էր այն կէտին ուր սիրահար մը կը վախնայ որ իր գաղտնիքը չգուշակուի ու չմատնուի: Ժան Վալժան փորձառութիւն չունէր այս տեսակ թշուառութեանց նկատմամբ. միայն ասոնք զմայլելի թշուառութիւններ են եւ միայն այս թշուառութիւնները անծանօթ մնացած էին Ժան Վալժանին, եւ ահա ասոր համար չհասկցաւ Քոզէթին լռութեան ծանրակշիռ նշանակութիւնը: Դիտեց միայն թէ տրտմութիւն մը եկած էր անոր վրայ եւ ինքն ալ տխրեցաւ: Ասոնք երկու կողմէն ալ կռիւի բռնուող անփորձութիւններ էին:

Ժան Վալժան անգամ մը փորձ մը ըրաւ:

— Կ'ուզե՞ս Լիւքսէնպուրկ դալ, հարցուց Քոզէթին:

Քոզէթի աժգոյն դէմքը ճառագայթէ լուսաւորուեցաւ:

— Այո, ըսաւ Քոզէթ:

Ելան Լիւքսէնպուրկ գացին: Երեք ամիս անցած էր: Մարիուս ալ Լիւքսէնպուրկ չէր երթար: Մարիուս հոն չէր:

Հետեւեալ օրը Ժան Վալժան դարձեալ հարցուց Քոզէթին.

— Կ'ուզե՞ս Լիւքսէնպուրկ դալ:

— Ոչ, պատասխանեց տրտմօրէն եւ քաղցրութեամբ:

Ժան Վալժան Քոզէթին այս տրտմութենէն չչարացաւ, եւ քաղցրութենէն սաստիկ տրտմեցաւ:

Ի՞նչ կ'անցնէր այս շատ մատղաշ եւ արդէն խիստ անթափանցելի մտքէն: Ի՞նչ էր այն որ անոր մէջ տեղի ունենալու վրայ էր. ի՞նչ կը պատահէր Քոզէթի սրտին մէջ: Երբեմն Ժան Վալժան փոխանակ պառկելու, իր խշտեակին քով նստած կը կենար գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, եւ ամբողջ գիշերներ կ'անցընէր ինքնին հարցնելով. ի՞նչ կայ արդեօք Քոզէթի մտքին մէջ, եւ մտածելով այն իրերու վրայ որոնց նկատմամբ կրնար մտածել Քոզէթ:

Ո՛հ, այս տքնութեան եւ մտածութեան միջոցներուն իր ցաւագին նայուածքը քանիցս արդեօք կ'ուղղէր դէպի վանքը, դէպի այն սրբուէտ գագաթը, դէպի այն հրեշտակներու օթեւանը, առաքինութեան անմատչելի սառնակոյտը, ի՛նչ պիտի յուսահատական յափշտակութեամբ մտապիչ կը նայէր վանքին այն պարտէզը, որ անծանօթ ծաղիկներով եւ վանարգել կոյսերով լի էր եւ ուր ամէն անուշաւութիւններ եւ բոլոր հոգիները ուղղակի երկինք կը համբառնան: Քանի՜ն կը պաշտէր մշտնջենապէս գոց այն Եդեմը ուրկէ կամովին ելած յիմարաբար իջած էր: Որքա՛ն կը ցաւէր Քոզէթը վերստին աշխարհ բերելու անձնուրացութիւնն ու յիմարութիւնը ըրած ըլլալուն համար: Զոհողութեան խեղճ դիւցազն զոր նոյնիսկ իր անձնազոհութիւնը կը բռնէր եւ կը տապալէր, ինչպէս ինքն ալ կ'ըսէր. — Ի՞նչ ըրի:

Սակայն այս բոլորի մասին բան չէր յայտներ Քոզէթին, ոչ վէսութիւն, ոչ ալ խստութիւն ցոյց կուտար: Սովորութեան համեմատ միշտ հանդարտ եւ բարեսէր էր կերպարանքը: Ժան Վալժանին ձեւերը սովորականէն աւելի գորովալի եւ հայրական էին: Եթէ նուազ ուրախութիւն ունենալը գուշակել տուող պատճառ մը ունէր, այն ալ իր սովորականէն աւելի հեզութիւն ունենալն էր:

Միւս կողմէ ալ Քոզէթ կը տկարանար: Որքան Մարիուսի ներկայութենէն ուրախութիւն վայելած էր, հիմա նոյնքան կը տառապէր անոր տարակուսութենէն, առանց սակայն որոշապէս գիտնալու:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ողբ. Միրիճան Քիւրքճեանի մահուան առթիւ, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ջէօրէքճեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեանէ իրենց փոքրիկին մկրտութեան առթիւ, 10 Փր. Տէր եւ Տիկին Ժ. Տէր-Վարդանեանէ Մանուկ Մելեանի մահուան առթիւ, 20 Փր. Տէր եւ Տիկին Դրիկեանէ իրենց մօր մահուան առթիւ:

× Առաջնորդարանի Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը 50 Փր. ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Սահակեանէ Յովհ. Թախթալեանի մկրտութեան առթիւ:

×

Վիէնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէօնմարճակ Տէր եւ Տիկին Մովսէս Կարապետեանէ 50 Փր. իրենց հօր Ալեքսան Կարապետեանի մահուան առթիւ, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ:

×

Ֆր. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկ. Լիւսի Ղազարեանէ 20 Փր. իր ապաքինման առթիւ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընօպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօըրկառի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէսինէէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Յունիս 22ի դաշտահանդէսի վիճակահանութեան շահող թիւերը

154, 181, 207, 393, 402, 461, 650, 700, 772 եւ 781

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 6, ամբողջ օրը

ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

Սէփթէմէն երկու կայան եաք, աջին վրայ:

Փոխադրութեան միջոց.— 87 Քանըպիէռէն առնել էփթէմի թոքառները եւ իջնել Ֆապրըկուլ նաեւ Կառտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կը կենան հանգիստավայրին առջեւ:

Կառքերու փարէինկ:

Երգ, նուագ, հաճելի անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 փր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 փր.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ խումբը կը մեկնի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7,30ին Սէնթ Մոնթրուժէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի կայանի փոքրիկներու առաջին խումբը, օթոքառով կը մեկնի Յուլիս 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ: ժամը 8ին: Հաւաքուիլ Հայոց եկեղեցիին առջեւ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը, Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանը ղրկելու համար կ'արձանագրէ 7էն 14 տարեկան երախաներ: Անձնեցուկներու համար վարչութիւնը յանձն կ'առնէ զանազան զոհողութիւն եւ կարգադրութիւն: Արձանագրութեան համար դիմել Պօմոնի Կ. Խաչի վարչութեան:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, համակիրներու խնդրանքին ընթացք տալով, կը կազմակերպէ Բ. զբօսապտոյտ մը եւս դէպի «Թուէփոռ» Յուլիս 6ին:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254-17-74: Մեկնում առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ խճողումի տեղի չտալու համար:

Գին 15 Փրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փոնթէվէքի հովասուն պուրակին մէջ՝ «Պաղ աղբիւր»:

Զանազան անակնկալներ, խմբական պարեր, եւայլն:

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ: Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 14ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ:

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253-49-78 եւ 253-63-64:

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը յանձնարարուի արձանագրուիլ: Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուիցերիա:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 28րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 5ին, Շաբաթ օր Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու:

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ:

Ա. նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 5ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին

Սալ վոլթէր, Ռիւ վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի տեղական մարմիններուն

Պատուոյ նախագահութեան տակ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ժ. ՖՐԱՆՋԵՍՔԻԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երգ, պար, արտասանութիւն

Ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս նուագախումբ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Մուտք 10 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 6, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԸ

Ժամը 10ին Պուլի մրցում: Կէսօրէ ետք գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկ. ժողովրդական երգեր ու պարեր: Եւրոպական պար: Նուագ Մարաշցլեան եղբայրներու կողմէ:

Մրցանակներու բաշխում Տիսթրիքթ տը Փրովանսի ախոյեաններուն: Ճոխ պիւֆէ: Շամփուրով խորոված:

Քառերու մեկնում.— ժամը 8ին Սէնթ-Մարկրիթ — Սէրքլը Ռիփէր: 8-15 Սէն-Լու Կոան-Փէն, 8,30 Պօմոն — Պառ տը լաՌոթոնտ: 8,45 Սէն Ժեռոմ, Պառ-Թապա, 9ին Պառ տիւ Կլոպ, Պուլ. տ'Աթէն: 9,15ին Քապիւսէլ, Պառ Փասքալ:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար:

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն «Արմենիայի» մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25

բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527-19-93

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une prièce d'identité et d'une photo).

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ եւ Հռենոսի ափերը

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ Ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ: Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14: Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վէնսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկլիւյոն, Լիւքսէմպուրկ, Մայնս ուրկէ բնակինք:

Իրիկուան ճաշ: Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի շօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին: Մասնակցութիւն 185 Փր. կանխավճար 50 Փր.: Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին:

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:

ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 Փր. կանխավճար՝ 200 Փր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է Տ. ԾԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-83

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 4 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11554 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.554

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Երկաթէ վարագոյրին վրայ բացուած ճեղքերը հետզհետէ կը լայննան։

Եուկոսլաւիայէն վերջ դէպի ազգային ինքնորոշում քայլեր առնուեցան 1968ին Յունուարէն սկսեալ Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Կեդրոնախոյս ձգտումներ երեւան եկան նաեւ Ռումանիոյ մէջ։ Ալպանիան՝ Ադրիականի ափերուն վրայ՝ շատոնց կապերը խզած է Մոսկուայի հետ եւ կ'երդուըննայ Փեքինի եւ Մաօ Ցէ Թունկի անունով։

Կրեմլին անհաշտ աչքով կը դիտէ արբանեակ երկիրներու մէջ ծնունդ առնող ազգայնական շարժումները, որոնք ազատագրական հանգամանք կը ներկայացնեն։

Հունգարիոյ 1956ի տարերային ապստամբութիւնը արեան մէջ խեղդուեցաւ։ Կարմիր բանակի հրասայլերն ու թնդանօթները անխղճօրէն ճզմեցին ազատատենչ Մաճառներու հայրենասիրական զարթնումը։ Այդ թուականէն ի վեր «խաղաղութիւն» կը տիրէ Հունգարիոյ մէջ։ «Ազատ աշխարհ»ի աջակցութենէն յուսահատ եւ աչքի առջեւ ունենալով 1956ի փորձը՝ միլիոնաւոր մարդիկ գլուխ կը ծռեն Կրեմլինի առջեւ, սպասելով լաւագոյն օրերու։

Երկու տարի առաջ Լեհաստանի մտաւորական շրջանակներուն մէջ առաջ եկած խլրտումը, Միցկիեւիչի հայրենասիրական — եւ հակառուս — մէկ թատերգութեան առթիւ ժողովրդական խաւերու մէջ ցուցադրուած անսովոր խանդավառութիւնը յայտարար նշաններ էին, որ դէպի ինքնավարութիւն եւ Մոսկուայի լուծէն ազատագրուելու ձգտումը սկսած էր վտանգաւոր համեմատութիւններ ըստանալ։

Կրեմլինի սպառնական սաստը բաւական եղաւ սանձ դնելու ազատատենչ ուսանողներու եւ հայրենասէր ժողովրդական զանգուածներու կանխահաս ոգեւորութեան։ «Խաղաղութիւն» կը տիրէ նաեւ Կոմուլքայի երկրին մէջ։

Պալքաններու մէջ Պուլկարիան է միայն, որ Տիմիթրովի կասկածելի մահէն ի վեր հաւատարիմ կը մնայ Մոսկուայի։ Յատկանշական է ժամանակէ մը ի վեր Ռումանիոյ մէջ տեսնուած երեւոյթը։ Ռումանիա սահմանակից է Խորհրդային Միութեան, որուն հետ սահմանային վէճ ունի։ Պեսարապիան՝ Փրութ եւ Տնիեսթր գետերուն միջեւ՝ ռումանական հող է պատմականօրէն եւ ազգագրական բաղադրութեամբ։ Մաս կը կազմէ Մոլտաւիոյ։ Ռումանիոյ համար կենսական այս հողամասը բռնագրաւուած է Խորհ. Միութեան կողմէ՝ դժգոհութիւն պատճառելով բուն տէրերուն։

Ռումանիա դժգոհութեան ուրիշ պատճառներ ալ ունի Մոսկուայէն, որ կ'ուզէ իր երկաթէ թաթին տակ պահել արբանեակ երկիրը։ Ռումէն համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Չաուշեսքու հաւատարմութիւն յայտնելով հանդերձ Կրեմլինի՝ կը հետապնդէ կեդրոնախոյս քաղաքականութիւն մը հանդէպ այս վերջինին. օրէ օր աստիճան մը աւելի կը շեշտէ իր երկրին անկախութեան ձգտումը։ Չենթարկուիր անոր բոլոր որոշումներուն։

Անոր պերճախօս ապացոյցը տեսնուեցաւ անցեալ տարուան Օգոստոս 21ին, երբ Վարշաւայի Ուխտին պատկանող երկիրներ մասնակցեցան Չեխոսլովաքիոյ գրաւման։ Ռումանիա մերժեց զինուոր ղրկել Փրակա։

Քանի մը տարի առաջ Ռումանիա տնտեսական գետնի վրայ կապ հաստատեց Միացեալ Նահանգներուն հետ՝ իր արտադրումներուն զարկ տալու եւ տոլարի պահեստ մը ունենալու նպատակով։ Սակայն այս փորձը շատ յաջող արդիւնք չտուաւ։ Ռումանական արտածումները դէպի Ամերիկա տարեկան մէկ-երկու միլիոն տոլարի սահմաններէն դուրս չելան, մինչ Լեհաստան Ռումանիայէն յիսուն անգամ աւելի ապրանք կ'արտածէ դէպի Միացեալ Նահանգները։

Լեհաստանի 1957ի ազատագրական ձգտումներուն ի վարձատրութիւն Ուաշինկթընի կառավարութիւնը այդ թուականէն սկսեալ տարեկան հարիւր միլիոն տոլարի ցորեն ղրկեց Կոմուլքայի կառավարութեան։ Եւ այդ օգնութիւնը շարունակուեցաւ նոյնիսկ այն օրէն ի վեր, երբ յայտնի եղաւ, որ Լեհաստան ամէնէն հաւատարիմ զինակիցն է Խորհ. Միութեան։

Ռումանիա նման տնտեսական օգնութիւն չստացաւ Ամերիկայէն։ 1964ին ռումէն կառավարութեան ներկայացուցիչը Ուաշինկթընի մէջ համաձայնագիր մը ստորագրեց ամերիկեան ընկերութեան մը հետ, արուեստական ձգախէժի գործարան մը բանալու համար Ռումանիոյ մէջ։ Սակայն ծայրայեղ աջակողմեան տարրեր արգելք հանդիսացան ծրագրի գործադրութեան, չօգնելու համար կարմիր վարչաձեւի ենթակայ երկրի մը։

1967ին Ռումանիոյ վարչապետ Մորէր Սպիտակ Տան մէջ քաղաքական տեսակցութիւններ ունեցաւ նախագահ Ճանսընի հետ։ 1968 Օգոստոսին Նիւ Եորք այցելեց նախարար Մանեսքու։

Այժմ օրուան կարեւոր լուրն է նախագահ Նիքսընի Պուքրէշ այցելութիւնը, որ անակնկալ մը եղաւ քաղաքական աշխարհին համար։ 1967ին երբ շրջապտոյտի ելած էր, Լեհաստան մերժած էր վիզա տալ Նիքսընի, իսկ Մոսկուա պայման դրած էր, որ չփում պէտք չէ ունենայ պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ։

Միայն Ռումանիան է, որ դիւանագիտական այցելուի հանգամանք տուած էր Մ. Նահանգներու ապագայ Հանրապետութեան նախագահին։ Չաուշեսքու անձամբ ընդունած էր զայն եւ բարեկամական երկար տեսակցութիւն ունեցած հետը։

Միջազգային քաղաքական շրջանակները զանազան մեկնութիւններ կուտան Նիքսընի Ռումանիա այցելութեան՝ Օգոստոսի սկիզբը։

Չաուշեսքու Մոսկուայէն տարբեր ուղեգիծ կը հետեւի Չինաստանի հետ յարաբերութեանց եւ արաբեւիսրայէլեան վէճի առնչութեամբ։

Այն պահուն, երբ Մոսկուայի թաթը օրէ օր կը ծանրանայ Չեխոսլովաքիոյ վրայ, իբրեւ հետեւանք Տուպչէքի յաջորդ Հուսաքի հետապնդած նոր քաղաքականութեան, յատկանշական երեւոյթ է քանի մը տարիէ ի վեր Ռումանիոյ մէջ ծնունդ առած անկախութեան ձգտումին զարգացումը։

Մոսկուայի վերջին խորհրդաժողովը իր կարգին եկաւ հաստատելու, որ համայնավար կուսակցութիւնները, մանաւանդ արբանեակ երկիրները կը գտնուին նոր դարձակէտի մը առջեւ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ իր լաւատեսութիւնը յայտնեց ինչ կը վերաբերի ամերիկեան ներկայ քաղաքականութեան։ Ըստ իրեն Նիքսընի «խաղութեաց, ամբողջական ռազմավարութիւնը» ի մօտոյ իր պտուղները պիտի տայ, թէ՛ Վիէթնամի հարցին կարգադրութեան համար եւ թէ Մոսկուայի հետ յարաբերութիւններուն եւ Միջին Արեւելքի տագնապին լուծման։

Վիէթնամի համար, Ռոճըրս կ'ըսէ թէ հակառակ իր բացասական դիրքին հաշտութեան ժողովին, Հանոյ նպաստաւոր կերպով հակազդեց ամերիկեան զօրքին մէկ մասին քաշուելուն առթիւ։ Անկէ ի վեր կռիւներու սաստկութիւնը զգալապէս նուազած է եւ, կը շեշտէ Արտաքին նախարարը․— «Փաստն ունինք որ Հիւսիսային Վիէթնամի զօրքերուն թափանցումը 17րդ զուգահեռականին հարաւը նուազ կարեւոր է քան նախորդող ամիսներուն»։

Նախարարը համաձայն է որ դեռ քանի մը շաբաթ պէտք է կարենալ իսկական կարծիք մը յայտնելու համար կռիւներուն յեղաշրջման մասին։ Ռոճըրս նաեւ նոր նախաձեռնութեան մը կը սպասէ Սայկոնի կառավարութեան կողմէ ինչ կը վերաբերի Հարաւային Վիէթնամի ազատ ընտրութեանց։ Երկու շաբաթ առաջ Նիքսըն «անմիջական» կը նկատէր այդ նախաձեռնութիւնը, մինչ հիմա, Արտաքին նախարարը «մերձաւոր» կը նկատէ։ Ճիշդ է որ այս առնչութեամբ ամերիկեան կառավարութիւնը նեղուած է ի տես այն դանդաղութեան զոր Թիէօ ցոյց կուտայ կատարելու համար առած յանձնառութիւնները Նիքսընի նկատմամբ, գլխաւորաբար իրենց տեսակցութեան առթիւ։ Ռոճըրս կը կրկնէ որ․— «Միացեալ Նահանգները տրամադիր են որոշ միջոցներ ձեռք առնելու վերջ տալու համար պատերազմին»։

Գալով Նիքսընի Պուքրէշ այցելութեան, Ռոճըրս կը ճշդէ թէ այդ ճամբորդութիւնը պէտք չէ թշնամական ժեստ մը նկատուի Մոսկուայի դէմ, ընդհակառակն, Նիքսըն Պուքրէշ երթալով կ'ուզէ բարելաւել Միացեալ Նահանգներու յարաբերութիւնները «համայնավար պլոքի երկիրներու ամբողջութեան հետ»։ Միւս կողմէ չուզեր չհամարելու այդ պլոքին կարգ մը տարակարծութիւնները եւ Ռոճըրս համոզուած կը թուի որ խորհրդային ղեկավարներն ալ գիտակից են, բայց չըսեր թէ ի՞նչ բան իրեն այդ համոզումը կուտայ։ Ռոճըրս կը կրկնէ սակայն թէ Պուքրէշ Մոսկուայի հետ չէ «խորհրդակցած» այդ առթիւ, այլ խօսքով՝ տեղեկացնել չի նշանակեր խորհրդակցիլ։

Արտաքին Նախարարին համար Միջին Արեւելքի խորհրդակցութեան յետաձգումը մեծ յուսախաբութիւն մը պէտք չէ պատճառէ։ Ուաշինկթըն մտադիր է շարունակել այդ խորհրդակցութիւնները, երկկողմանի, գլխաւորաբար Մոսկուայի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՈՄՊԷԻ մարմինը Ալժէէն Պելժիա պիտի փոխադրուի եւ հոն թաղուի։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը Պրանտ Ուրբաթ օր կարգ մը տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, յաջորդաբար նախագահ Փոմփիտուի, նախարարապետ Շապան–Տէլմասի եւ Արտաքին նախարար Շումանի հետ։ Պրանտի այցելութիւնը սկիզբն է քաղաքական շրջապտոյտի մը։ Փարիզէն ետք, Դաշնակցային նախարարը պիտի անցնի Քոփընհակ եւ Սթոքհոլմ, ապա՝ Լա Հէ։ Յուլիսի երկրորդ կիսուն Հռոմ կ'երթայ։ Պրանտի համար գերմանական երեսփոխանական մերձաւոր ընտրութիւնները (Սեպտ. 28) պէտք չէ կասեցնեն եւրոպական կառուցման համար եղած ջանքերը»։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութեան պաշտօնական բանբերը կ'ամբաստանէ Իսրայէլը որ յուսահատութեան կը մղէ Եգիպտացիները, արգելք կը հանդիսանայ Միջին Արեւելքի տագնապին որեւէ մէկ կարգադրութեան Միացեալ Ազգերու շրջագծին մէջ եւ կ'ը խաղաղութիւնը կը պարտադրէ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան։ Ցաւ յայտնելէ ետք Նիւ Եորքի Զօրսերու խորհրդակցութեան յետաձգման առթիւ, բանբերը շեշտած է թէ Եգիպտոս անոնց յաջողութիւնը կը մաղթէր եւ աւելցուցած․— «Իսրայէլցիք կը մաղթեն որ Արաբները յուսահատին թէ պիտի չկարենան գրաւած հողերէն տեղահան ընել։ Բայց ամէն անգամ որ մեր վրայ կը յարձակին եւ մեզմէ մէկը կը սպաննեն, ա՛լ աւելի վճռականութեամբ կը հակազդենք»։ Թել-Ավիվէն հասած լուրերու համաձայն, Իսրայէլցիք չորս Միկ օդանաւեր վար առած են, մինչ Արաբներուն համաձայն, իրենք երկու միրաժ վար առած են։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն որոշ լաւատեսութիւն յայտնեց ինչ կը վերաբերի ֆրանքին եւ ըսաւ թէ հաւանական չէ որ վերամուտին կառավարութիւնը փոխառութեան դիմէ։ Բաւական տարադրամ Ֆրանսա վերադարձած է եւ կացութիւնը այնքան ալ ծանր չէ։

ՊՐԱՒԴԱ բուռն կերպով կը քննադատէ «Գրական փոքր Համայնագիտարանը» որ վերջերս լոյս տեսած է Մոսկուայի մէջ։ Պրաւդայի համար Համայնագիտարանին խմբագրական մարմինը չէ յայտնաբերած դասակարգային պայքարը եւ ընդդիմութիւնը որեւէ փորձի որ կը ձգտի լքել համայնավար եւ մարքսիստ էսթէթիքի սկզբունքները»։

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ տը Կօլ մտերիմ ճաշի մը ընդունած է նախկին նախարարապետ Քուվ տը Միւրվիլը, որ առաջին անձնաւորութիւնն է որ կը տեսնուի տը Կոլի հետ, այս վերջինոյն Քոլոմպէ քաշուելէն ի վեր, Ապրիլ 27ի հանրաքուէի վաղորդայնին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Շրջանին 4րդ հանդրուանը (Շալըրվիլ-Նանսի) շահեցաւ Ռիք Վան Լօյ։ Ընդհանուր դասաւորման գլուխն է՝ Ժիւլիէն Սթեվենս։

ԿԱԼԼԷՍԻ ԻՇԽԱՆԸ սկսաւ շրջապտոյտ մը ընել երկրին մէջ եւ շահիլ բնակչութեան համակրանքը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարը, Եուսէֆ Սալէմ յայտարարած է առջի օր Պէյրութի ֆրանսական դեսպանին հետ տեսնուելէ ետք, որ Ֆրանսա քաղաքականութեան փոփոխութիւն չի նախատեսեր ինչ կը վերաբերի Իսրայէլի սահմանուած զէնքերու ամպարկոյին։

ՉԵԽ ՍԼՈՎԱՔԻԱ մամուլի գործակալութեան համաձայն 500 լրագրողներ հանդիպում մը ունեցած են կուսակցական կարգ մը ղեկավարներու հետ, որոնց մէջ պարագլուխը՝ Կուսթաւ Հուսաք։ Տուպչէքի հեռացումէն ի վեր աւելի քան 20 խմբագրապետ պաշտօնանկ եղած են։

ՅՈՎԱՍԱՓ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ

Միջնադարեան հայ մշակոյթի ակնառու մտաւորականներէն է գրիչ, մանրանկարիչ եւ բանաստեղծ Յովասափ Սեբաստացին, որու մասին մեր ունեցած առաջին տեղեկութիւնները կը վերաբերին 1535ին: Ծնած է ԺԶ. դարու սկիզբները, գրիչ, տաղասաց եւ ծաղկող Թադեւոս քահանայ Սեբաստացիի ընտանիքին մէջ: Հօրմէն սորված է յիշեալ արուեստները:

Յովասափի ապրած դարաշրջանին քնարական բանաստեղծութեան փոխարէն տիրապետող դարձաւ վիպականը: Գրը - ուեցան բազմաթիւ ողբեր եւ «պատմու - թիւններ», որոնց առանցքը հայրենիքին եւ ազգին քաղաքական վիճակն էր: Դա - րասկզբին ծաւալած պարսկա-թրքական պատերազմները աւելի սաստկացան 40ական թուականներուն վերջերը՝ ռազմա - բեմ ունենալով Հայաստանը: Պատմու - թեան մռայլ էջերէն մէկուն համապա - տասխանեց նաեւ նոյն ձեւի էջ մը՝ մատենագրութեան մէջ: Սեբաստացին նկատել տուած է, որ «սիրոյ բաները» պակսած են, մինչդեռ՝

Յայն առաջի ժամանակին
Սիրու երգեր շատ լինէին...

Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, որ քնարերգութիւնը բոլորովին մոռացու - թեան մատնուեցաւ: Յովասափ Սեբաս - տացի գրած է սիրային բանաստեղծու - թիւններ, որոնց մէջ նկատելի է մեծ նախորդներուն ազդեցութիւնը, բայց նաեւ լսելի է անոր սեփական ձայնը.

Ի քո պատկերն ո որ հայի
Կամ անուշ խօսքդ ում հանդիպի,
Աշխարհս ամէն իր կու թուի
Անմահանայ յաստնուորի...

Կը գրէ Սեբաստացի, անտեսելով հոգիին անմահութեան կրօնական առաս - պելը: Հետաքրքրական է, որ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի պատմութեան յիշատակարանին մէջ բանաստեղծը կը խոստովանի՝

Կեցայ տմարդ ես յաշխարհի
Եւ յամենայն ժամանակի
Հաւանեցայ անշահ բանի...

կամ, այլ տեղ մը՝

Այս բանս աղէկ, զոր ասացին,
Ապայ հոգոյն շահ մի չունին...

Հոգեշահ երգերէն երբեմն դարձուցած է բանաստեղծը, միշտ սիրած է «անշահ բանը», անոր կարծիքով անոնցմով պիտի մնայ կենդանի իր յիշատակը.

Սակաւ բանիկս այսմ ի գրի
Ուրախութեան համար ասի.
Ցնծան սրտիւ գինու մանկտի,
Միթէ ասեն. Տէրն ողորմի:

Բանաստեղծը իր դարուն զաւակն է. ան գրած է բարոյա-խրատական ոտանաւորներ, մշակած վկայաբանական, վար - քագրական եւ աստուածաշնչական նիւ - թեր: Հոս ընթերցողը գործ ունի աւելի բազմազան տեսակներու եւ ձեւերու հետ: Հեղինակը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ ներքին ընկերային կեանքի նկատմամբ, գծած իր ժամանակակիցին բարոյական դիմանկարը, թէեւ գրած է սովորական կաղապարներով.

Աշխարհիս սահմանն է հանց.
Կու դատի ինչուկ'ւ իրիկուն,
Դնէ մեղք ի վրայ մեղաց,
Գանձ ժողվէ, այնէ մեծ անուն...

Շրջանի դառնութիւններն ու բարոյա - կան պահանջները միթէ պատճառ չէ՞ն եղած հետեւեալ տողերուն.

Այս կենցաղս անուշ թուի,
Բայց ցաւոց տուն է բնական:
Սատանայ է տուն չարի,
Կու ձգէ զսերմն տնկական,
Ասէ, թէ հպարտ կեցիր,
Զարդրուէ, որ քեզ ցանկանան...

Կրօնական բովանդակութիւն ունեցող գործերու մէջ երեւան կուգայ Յովասափի դէմքը: Ինչպէս յայտնի է, հայ ժողովուրդին համար պատմութեան դժուար պահերուն մեծ սպառնալիք եղած են ազգուրացութիւնն ու կրօնափոխութիւնը, որ նոյն դրամին երկու կողմերն են: «Սպիտակ Ջարդ» է ասիկա, որ բերած ու պարտադրած են ամէն գոյնի բռնակալ - ները: Բանաստեղծը քրիստոնէական հաւատքը յաջողութեամբ կ'օգտագործէ իբրեւ զէնք սպիտակ ջարդին դէմ: Այս առումով կարելի է յիշել Կոկճա Սեբաստացին, Տիրատուր քահանան եւ միւս վկայաբանութիւնները: «Վասն Քառասուն Մանկանց փոքր ի չատէ» ոտանաւորին հերոսները «ուսուցանէին միմեանց՝ պինտ կենալ ի քրիստոնէութիւն»:

Յովասափ Սեբաստացիի հայրենասի - րական քնարը բուռն հնչեղութիւն ունի վարքագրական - հայրենասիրական գործերու մէջ: Առանձնապէս արժէքաւոր է Ներսէս Մեծի տեսիլքին չափածոյ մշա - կումը, որուն համար օգտուած է Մես - րոպ Վայոցձորեցիի «Ներսէս Պարթեւի պատմութենէն»: Այս վերջինը կը նշա - ւակէ նախարարներուն երկպառակու - թիւններն ու անհնազանդութիւնը, կը հրաւիրէ միաբանութեան:

Անոր քերթուածին մէջ Ներսէս կ'ըսէ.

... Ապայ ժողովեցին զօրքն արիական
Եւ Հայոց թագաւորքն զան միաքան...

«Ներսէս Պարթեւի պատմութենէն» ան մշակած է նաեւ Մուշեղ Մամիկոնեանին վերաբերեալ նիւթերը. «Օրհնեալ անուն արարչական» եւ «Սո՛ւք աշխարհի Հայոց Մեծին» քերթուածներուն մէջ կը փառաբանէ Մուշեղի հերոսութիւնը: Ուշագրաւ է, որ սովորական «վասն մեղաց մերոց»ի փոխարէն բանաստեղծը ցոյց կուտայ ա - ղէտներուն իրական պատճառը.

Սո՛ւք աշխարհի Հայոց Մեծին,
Իւրեանք եղեն պատճառ չարին.
Անհնազանդ միմեանց լինին,
Զաշխարհ Հայոց աւերեցին:

Վիպական հերոսի գիծեր ունի Մուշեղ սպարապետը. անոր անունէն կը սարսափին բոլորը, նոյնիսկ «Շապուհ կայսրն» ու «Ալանաց քաջքն»: Երբ ան սուրը ձեռքին կը հեծնէ իր ձին, պարիսպները կը քանդուին, բլուրները կը հարթուին վախէն:

Խօսելով Պապ թագաւորի եւ Ներսէս կաթողիկոսի մասին, Յովասափ կը գրէ.

... Զի ի սոցա ժամանակին
Մուրող մարդ ոչ գտանէին,
Ամէնէքեան ուրախ կային.
Քաջքն՝ պարիսպ ամէնէքին:

Մուշեղ Մամիկոնեանի նուիրուած քերթուածները ամբողջութիւն մը կը ներկայացնեն տեսիլքին մշակման հետ, իբրեւ ամբողջական հեռանկար: Այս վերջինին մէջ կը միանան անցեալը, ներկան եւ ապագան: Սեբաստացին դառն ժամանակներուն կը հակադրէ իր լուսաւոր երազը, որ զուրկ չէր իրական հողէ: Երբ գայ բաղձալի օրը, եւ երջանկութիւն ու արդարութիւն տիրեն աշխարհի վրայ, այլեւս չեն ըլլար ո՛չ գող, ո՛չ աւազակ, ո՛չ գրկեալ ու մարդասպան, եւ «ոչ պիտո - յանան սուսեր կամ այլ բան», մարդիկ երջանիկ կ'ըլլան: Միջնադարեան հայրե - նասիրական բանաստեղծութեան լաւա - գոյն նմոյշներէն է այս քերթուածը՝ իր գեղեցիկ գաղափարներով ու աղնիւ ե - րազներով:

Յովասափի պատմա-հայրենասիրական գործերուն մէջ չօշափելի կերպով պատ - կերացուած է ԺԶ. դարու հայ կեանքը.

Զբըն կանցնենք մեզ ի յանու,
Պահըս - պահս - կուտանք մահու...

Ան կը նկարագրէ 1547ի սարսափները եւ կ'ըսէ. «Ո՞վ կարէ չարիքն մեկնել ի գրին»: Այս տեսակէտէն արժէքաւոր են նաեւ Յովասափի չափածոյ յիշատակա - րանները, «Կաֆայ վասն աղէկ մանկանն Գրիգորի», «Ասեմ գաշըխ այն կորիճ - ներն» եւ միւս գործերը, որոնք ցոյց կուտան նաեւ գրագէտին հետաքրքրութիւններուն ծաւալը: Աւելցնենք, որ բանաստեղծը լաւ գիտէ հայ մատենագրութիւնը, Արիստոտէլը (որուն պատկերացուած է մանրանկարով մը), Անանիա Շիրակացին, գիտէր կարդ մը լեզուներ, «Ի լատին գրոց» թարգմանած է «Մարիամ Մագդաղենացիի քարոզչութիւնը Ֆրան - սայի մէջ», ունէր լայն ծանօթութիւններ աստղագիտութեան մասին, ուսումնական նպատակով գրած է տոմարական ոտանաւորներ, եղած է հայրէնները գրի առնող անդրանիկ բանահաւաքներէն մէկը:

Իբրեւ գրիչ մեզի ծանօթ է երեք ձեռագիրներով. իր բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, Յայսմաւուրք եւ Ոսկեփորիկ մը: Անոր մանրանկարները պարզ են ու ինքնատիպ: Ասոնցմէ լաւագոյններ, համաձայն Ա. Զօպանեանի, Գ. Յովսէփեան կաթողիկոսի, Աղեքսանդրի պատմութեան նկարազարդներն են: Շատ արժէքաւոր են Հայոց եւ Պարսից պատերազմներուն վերաբերող երեք նկարները: «Յովասափի պատմական այս նկարչութիւնը, կը գրէ Յովսէփեան, նրանով է արժանի ուշադրութեան, որ սկիզբն է մի երեւոյթի մեր մանրանկարչութեան մէջ. ինչպէս բանաստեղծութիւնը կրօնական կապանքներից սկսում է ազատուել եւ աշխարհիկ բնաւորութիւն ստանալ, նոյնը նկատւում է եւ մանրանկարչութեան մէջ. սրբազան գրքերից զատ, վիպական (Աղեքսանդրի պատմութիւն) եւ պատմական գրքերն էլ (Խորենացի, Ագաթանգեղոս եւայլն) սկսում են նկարազարդել բովանդակութեան համեմատ. Գրիգորիս Աղթամարցին, նրա աշակերտ Զաքարիա Եպս. Գնունեաց եւ Յովասափ, որպէս Աղեքսանդրի պատմութեան նկարողներ, միաժամանակ են գործում»:

Ա. ՄԱԴՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՐՑԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այժմ աշխարհի մէջ ութ մեծ երկիրներ միայն, բոլորն ալ կաթոլիկէ, չեն թոյլատրեր ամուսնալուծումը: Այս երկիր - ներն են Իտալիա, Սպանիա, Իրլանտա, Պրազիլ, Չիլի, Արժանթին, Քոլոմպիա եւ Փարակուէյ: Այս ութ երկիրներէն մէկը՝ Իտալիա, որ կաթոլիկ եկեղեցիին «տուն»ն է, շատ հաւանաբար մօտ ապագային վերափոխէ իր դիրքը եւ թոյլատրէ ամուսնալուծումները: Արդարեւ Իտալիոյ Խորհրդարանը վերջերս քննութեան են - թարկեց այս հարցը եւ, համաձայն դէ - տերուն, հաւանաբար մինչեւ տարեվերջ ընդունուի ու վաւերացուի քաղաքային ամուսնալուծման սկզբունքը:

Իտալիոյ մէջ հինէն ի վեր դժուար ե - ղած է ապահարզան ձեռք ձգելը: Աւան - դութեան համաձայն, Հռոմուլոս թոյլ կուտար այր մարդոց ամուսնալուծուե - լու միայն երեք պարագաներու. երբ կինը ամբարիշտութիւն կը գործէ, զաւակ կը թունաւորէ կամ նենջարանի դուռին կղպանքը կը փոխէ: Յուստինիանոս կայսրը աւելի թոյլատու էր, քանի որ ամուսինները երկուստեք համաձայնու - թեամբ մը կրնային ամուսնալուծուիլ. Սակայն կար կարեւոր կէտ մը, այն է, որ երկու կողմերն ալ պիտի ուխտէին պարկեշտ կեանք վարել: Կեսարը Նեղոսի վրայ սիրաբանեցաւ Կղէոպատրայի հետ, սակայն երբեք չկրցաւ ամուսնանալ անոր հետ (ենթադրելով, անշուշտ, թէ կ'ուզէր), որովհետեւ Իտալիա կը գտնուէր կինը՝ Գալպուրնիա, որուն պարկեշտ եւ առաքինի կենցաղը որեւէ կասկած չէր յարուցաներ: Եւ, հետեւաբար, կարելի չէր ամուսնալուծում պահանջել:

Վերջին դարաշրջանին, ամուսնալուծման տասը օրինագիծեր ներկայացուած են Խորհրդարանին, սակայն ասոնցմէ ոչ մէկը օրակարգի հարց դարձած է: Մուսոլինիի եւ Վատիկանի միջեւ 1929ին եղած Համաձայնագիրով (Քոնքորտա) օրէնքը աւելի խստացաւ: Արդարեւ, մինչեւ այդ թուականը արտասահման եղած ամուսնալուծումները կը վաւերացուէին հնարաւորութիւն տալով հարուստ իտալացիներուն, օգտուելու այդ պատեհութենէն: Քոնքորտան ջնջեց այս բացառութիւնը:

Իտալացիները քառասուն տարիէ ի վեր երկրի թէ արտասահմանի մէջ անյաջող ամուսնութիւններու վերջ տալու երկու միջոց ունէին. կամ զատուիլ իրարմէ եւ ապրիլ անջատ, կամ՝ ընտրել դժուար եւ մեծ ծախք պահանջող ուղի մը, այն է Վատիկանէն ձեռք ձգել ջնջումի իրաւունք: Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մօտ երկուեւկէս միլիոն իտալացի ամուսիններ իրարմէ զատուած կ'ապրին. ասոնցմէ մէկ երրորդը առաւել կամ նուազ չափով «ամուսնութենէ դուրս» մնայուն կարգադրութիւններ ըրած են: Գրագէտ Կապրիէլլա Փարքա, որ հեղինակն է վիճաբանութեան նիւթ դարձած «Ի Սեփարաթի» գիրքին, դիտել կուտայ, թէ «մօ -

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Հետեւեալ առտու Ազիզ պէյ փափաքեցաւ խնկոյն մեկնիլ ալպանական հիւրընկալ գիւղէն, սակայն անկարելի եղաւ: Հասան պէյ, որուն վէրքը լաւ դարմանուած չէր, սոսկալի տենդ մը ունեցաւ եւ հարկ եղաւ զինքը լըջօրէն խնամել եւ հազիւ չորս օր ետքը կարողացան իրենց վիրաւոր ընկերոջ հետ ճամբայ ելլել եւ մէկ քանի օրէն հասնիլ իրենց ընկերներուն քով, ուր մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցան:

Գնդապետը որ Նուրի պէյի հետ ունեցած տեսակցութենէն քիչ մը յուսաբեկ եղած էր եւ տխուր տրամադրութեան մը ներքեւ կը գտնուէր, յանկարծ ողեւորուեցաւ, տեսնելով այդ յեղափոխական միջավայրին մէջ տիրող եռանդը: Լեռան մը կողին վրայ գտնուած ալպանական փոքրիկ քաղաքը զոր իրենց կեդրոնը ըրած էին յեղափոխականները, կատարեալ բանակատեղիի մը երեւոյթը առած էր եւ ամէնուն, նոյնիսկ կիներուն եւ մանուկներուն ձեռքը հրացան կը տեսնուէր: Կառավարական իշխանութեան հետք չէր մնացած, ո՛չ միւտիր, ո՛չ ոստիկան, ո՛չ պաշտօնեայ: Միակ իշխանութիւնը որուն ամէնքը ինքնայօժար կը հպատակէին, քոմիթէն էր զոր կը ներկայացնէին նախկին թիկնապահ Մէհմէտ փաշա, Սալիհա Հանըմ եւ Նուրի պէյ: Հիմա անոնց վրայ կ'աւելնային նաեւ Ազիզ պէյ եւ Հասան պէյ, որուն ցոյց տուած անձնուիրութիւնը հիացուցած էր ամէնքն ալ: Զերքէզ գնդապետը թէեւ միշտ համակիր եղած էր Երիտասարդ Թուրքերուն եւ իր ձեռքէն եկած ծառայութիւնները մատուցած էր, այսուհանդերձ պաշտօնապէս անոնց կուսակցութեան անդամ չէր արձանագրուած մինչեւ այդ առեն: Հիմա էր որ իր բոլոր կապերը կը խզէր բռնաւորութեան հետ եւ կը նետուէր յեղափոխութեան գիրկը:

Իրիկունը ամէնքը հաւաքուեցան դետնայարկի ընդարձակ սրահ մը որուն մէջտեղը, խոշոր դեղձկական վառարանի մը մէջ, ճարճատուն կրակ մը կը վառէր:

Այդ սրահը իբրեւ ժողովարան կը ծառայէր իրենց եւ հոն տեղի կ'ունենային խորհրդակցութիւնները:

Սալիհա Հանըմ, սեղանի մը քով նըստած, մէկիկ մէկիկ կը բանար զանազան տեղերէ եկած նամակները եւ անոնց պարունակութիւնը կը հաղորդէր իր ընկերներուն:

Այս գործին զբաղած էր, երբ յանկարծ ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց: Ամէնքը զարմացած աչքերնին անոր դարձուցին: Սալիհա Հանըմ այնքան ինքնիշխան կորով մը ունէր, այնքան իր ներքին զգացումները կրնար զսպել, որ իր կողմէ այսպիսի աղաղակ մը իրացնէ տարօրինակ կրնար երեւալ իր ընկերներուն, որոնք խնկոյն հասկցան թէ արտաքոյ կարգի բան մը տեղի ունեցած էր:

— Ի՞նչ բան արդեօք ձեզի ուրախութեան այս աղաղակը արձակել կուտայ, հարցուց Առնավուտ Մէհմէտ փաշա:

— Իրողութիւն մը, որուն պիտի չհաւատաք, պատասխանեց Սալիհա Հանըմ... Գիտէ՞ք թէ ուրկէ է այս կարդացած նամակս:

— Հաւանօրէն մեր ընկերներէն...

— Այո, մեր ամէնէն սիրելի ընկերներէն՝ Սառըքէն...:

— Սառըքէ՞ն, գոչեցին ամէնքը միաբերան, ի՞նչպէս կրցեր է Ելտըզի զընտանին խորէն նամակ մը հասցնել մինչեւ հոս:

— Բայց Ելտըզէն չէ գար նամակը, այլ Սոֆիայէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 168)

...ապէս հինգ միլիոն անձ (մէկ ...տասներորդը իտալիոյ բնակչութեան) չկարենալ ամուսնալուծուելու ողբերգութեան մէջ կը գտնուի եւ կը տառապի անոր հետեւանքներէն»: Այս թիւին մէջ են երբեմն զատուածները, հոմանուհիները եւ ապօրինի զաւակները:

Ամուսնալուծումը արգիլող օրէնքը ...դժուար, նոյնիսկ ողբերգական վիճակներ կը ստեղծէ չատ–չատերու: Այսպէս, 20 տարեկան երիտասարդուհի մը կ՚ամուսնանայ իր սիրած երաժիշտին հետ եւ կը տեսնէ, որ ամուսինը ամուսին չէ: վեց տարիէ ի վեր կը խնդրէ Վատիկանէն, որ իր ամուսնութիւնը լուծուած յայտարարուի: Մինչեւ այդ որոշումը՝ պէտք է չափազանց զգոյշ գտնուի, որպէսզի կարողանայ հաստատել իր միակ փաստը — կուսութիւնը: Ուրիշ օրինակ մը. կին մը կ՚ամուսնանայ իր տաղ...րին հետ, երբ կը հաղորդուի իրեն, թէ ամուսինը սպաննուած է համաշխարհային Բ. պատերազմի ընթացքին: Կինը երկրորդ ամուսնութեան կ՚ունենայ երկու զաւակ: Ու օր մը, անակնկալ կերպով, կը յայտնուի առաջին ամուսինը, որու հետեւանքով եւ համաձայն իտալական օրէնքին, երկրորդ ամուսնութիւնը չեղեալ կը համարուի ու զաւակներուն հայրը կը դառնայ այս վերջինը:

Ամուսնալուծման նոր օրինագիծը, որ վաւերացուելու համար Խորհրդարանին ներկայացուած է ընկերվ. երեսփ. Լորիս Ֆորթունայի կողմէ, կը ձգտի «բարոյականացնել գոյութիւն ունեցող կացութիւնը»: Արդարեւ, կը նախատեսէ ամուսնալուծման իրաւունք տալ հետեւեալ պարագաներու մէջ. երբ՝ ֆիզիքական անկարողութիւն մը հաստատուի, անբուժելի մտային հիւանդութիւն կայ, երկար ժամանակաշրջանի համար բանտարկութեան դատապարտուած է մէկը, ամուսինը փորձած է իր աղջիկը կամ կինը մղել պոռնկութեան, ամուսիններէն մէկն ու մէկը տունէն հեռացած է հինգ տարիէ ի վեր, կողակիցը սպաննելու փորձ կատարուած է: Ամուսնալուծման դէմ եղողները վերոյիշեալ օրինագիծը անուանած են «Քազանովայի վկայագիր», այսինքն սիրահարութիւն ընելու արտօնագիր: Ֆորթունա կը պատասխանէ, թէ սիրահարութիւնը արդէն իսկ գոյութիւն ունի եւ օրինագիծին նպատակն է բարոյականացնել հասարակ կացութիւն մը:

Ըմբռնելով, որ հանրային կարծիքը նըպաստաւոր է նոր օրինագիծին հանդէպ, Վատիկան, որուն 11րդ «ճակատամարտն» է ամուսնալուծման օրէնքին դէմ, յարձակումները կ՚ուղղէ կողմնակի ձեւով: Ֆեդեցիկ ռազմավարութեամբ մը, եկեղեցին եւ Վատիկանի կողմնակից քրիստոնեայ դեմոկրատները իրենց քարոզչութիւնը կը տանին խօսքը ուղղելով կիներուն.

«Ուշադրութիւն ըրէք, կ՚ըսէ փողոցի պատերու վրայ փակցուած յայտարարութիւն մը, եթէ ամուսնալուծման օրէնքը վաւերացուի, ձեր ամուսինը ձեզմէ երիտասարդ աղջկան մը սիրահարելու պարագային, կրնայ մեկնիլ տունէն եւ հինգ տարի ետք իրաւունք կ՚ունենայ ամուսնալուծում պահանջելու՝ ուզէք կամ չուզէք»: Անշուշտ, կայ դաս մը կիներու մէջ, որ չի տպաւորուիր այս խօսքերէն. ատոնք «ճերմակ այրիներ»ն են, որոնց ամուսինները օտար երկիրներ մեկնած են աշխատելու համար, հոն ամուսնալուծուած եւ վերստին ամուսնացած են, իրենց կիները ձգելով անել կացութեան մը մէջ, քանի որ այս վերջինները օրէնքով չեն կրնար վերամուսնանալ:

Խորհրդարանին մէջ ի նպաստ օրինագիծին միացեալ ճակատ կազմած են ընկերվարականները, համայնավարները, պրոլետար ընկերվարականները, հանրապետականները եւ ազատախոհները: Կը կարծուի, թէ քուէներու փոքր տարբերութեամբ յաղթանակեն:

(«Թայմ») Թ. Ա. Թ.

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՓԱԿՄԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Յատուկ). — Յունիս 22, կէսօրէ ետք ժամը 1,30ին Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի սեղանատան մէջ, տեղի ունեցաւ ընտանեկան ճաշ մը, սարքուած ի պատիւ վարժարանի աւարտական դասարանին եւ անոնց ծնողքներուն: Նոյն օրը հասած էր նաեւ Միլանէն ազգայիններու բազմութիւն մը, բերելով իրենց հետ նուէրներ, վարձատրելու համար վարժարանիս յաջողագոյն աշակերտները:

Օրուան պատուոյ հիւրերն էին խտալահայ գաղութի նախագահ Պր. Ստեփան Սրապեան, որ իր խանդավառ եւ անկեղծ հայրենասէրի ջերմութեամբ եղաւ օրուան պերճաբան խօսնակը: Ճաշի ընթացքին Պր. Սրապեան խօսք առնելով դըրուատեց Մխիթարեան գործունէութիւնը, քաջալերեց մեր երիտասարդութիւնը, ցոյց տալով անոնց թէ ինչպէս Հայը անվախ կը պայքարի կեանքի դժուարութիւններու մէջ: Հայ անունը, ըսաւ ան, մեր նախնիքները արիւնով պահեցին, այսօր եթէ մեզմէ արիւն պահանջող չկայ, հարկ է որ մենք մեր մտքով ու սրտով ծառայենք այդ անունին, որ գոյութիւն մըն է ընդարձակ, հարստացնելով զայն թէ՛ որակով եւ թէ քանակով:

Պատուոյ հիւրերուն մէջ էին նաեւ բըժիշկ Ե. Արզումանեան եւ իր տիկինը, ճարտ. Օննիկ Մանուկեան, բժիշկ Տօնապետ Յովհաննէսեան, բժիշկ Կ. Պոռանեան եւ դեռ ուրիշ չատեր: Ճաշի ընթացքին խօսք առաւ նաեւ Տեսուչ վարդապետը, որ մտերիմ չունչով յայտնեց հիւրերուն իր «բարի եկաք»ի խօսքը: Յաջորդաբար Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր–Ներսէսեան, ընդհ. քարտուղար Մխիթարեան միաբանութեան, ողեկոչեց վարժարանիս նախկին աշակերտ եւ Հայութեան մեծ ռահվիրաներու՝ անմահ յիշատակը, սկսեալ Եղբայրութեան երդիչ Պէշիկթաշլեանէն մինչեւ «Յեղին սրտով» ներշընչուած Վարուժանը եւ ողբացեալ Արամ Ասմայիս Սրապեանը:

Շատ ուրախ եւ հոգեպարար մթնոլորտի մը մէջ փակուեցաւ ամավերջի հանդիսական օրուան այս առաջին մասը:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի Թէոփոլեան դահլիճին մէջ խմբուած էր անապան երկիրներէ հասած ազգայիններու հոծ բազմութիւնը, սկսեալ աշակերտներու ծնողքներէն, նախկին սաներու խումբէն, եւ իտալահայ գաղութի չատ սիրելի եւ վարժարանի միշտ մօտ, հեղինակաւոր ներկայացուցիչներէն, որոնց մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէր իտալահայ գաղութի ալեզարդ նահապետը՝ Պր. Երուանդ Հիւսիսեան եւ գաղութի նախագահ Պր. Ստեփան Սրապեան:

Հանդէսը բացուեցաւ վարժարանիս երգչախումբին կողմէ երգուած իտալական եւ վարժարանի քայլերգներով: Ապա, վարժարանիս տեսուչը, Հ. Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան, հակիրճ բառերով բացատրեց ներկաներուն օրուան հանդէսին ազգային ու կրթական իմաստը: Տեսուչ վարդապետին յաջորդեց ուսումնապետը, Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, որ բեմ բարձրանալով ներկայացուց ամփոփ բայց իմաստալից կերպով դերը՝ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի, սփիւռքահայ իրականութեան մէջ: Հիմնուած եւ առաջնորդուած այս տեսութենէն, ուսումնապետը ներկայացուց տարեկան ծրագրի հաշուետուութիւնը, դուրս ցայտեցնելով հայագիտութեան նկատմամբ վարժարանին առած նոր քայլերը (*), եւ աշակերտութեան փայլուն նուաճումները ուսումնական դետնի վրայ:

Հանդէսին զարդը եղաւ այս տարի, երգչուհի Օր. Շաքէ Վարդենիսեան, որ իր համակրելի եւ թափանցող ձայնական բացառիկ չնորհներով յաջողեցաւ գրաւել սիրտն ու սէրը բոլոր ունկնդիրներուն, երգեց Ֆրանսերէն, իտալերէն եւ հայերէն: Երբ իբր վերջաբան հանդիսաւոր եղյթին, հնչակաւոր երգչուհին հնչեցուց իր «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը, հանդիսատես հասարակութիւնը այնքան տպաւորուեցաւ, որ չատեր ստիպուեցան սրբել արցունքը իրենց աչքերուն, եւ բուռն ծափերով յաջողեցան, չատ համակրելի երգչուհիէն լսել կրկին երգ մը:

Ամավերջի հանդէսը իր երրորդ մասով, գրաւեց ու տողորեց ներկաներուն մէջ գիտակցութիւնը հայադրոշմ դաստիարակութեան, իր պատասխանատու եւ նուիրական զոյգ արտայայտութիւններով: Հանդէսի այս մասը ամբողջապէս նուիրուած էր շրջանաւարտ աշակերտներուն, որոնք եօթնէն ութ տարիներ ամբողջ, անցուցած էին դպրոցական այս յարկէն ներս, Մխիթարեան դաստիարակներու հայրական եւ եղբայրական մըտերմութիւնն ու սէրը վայելելով: Այսօր, հասած էր ժամը որ անոնք այլեւս ձգէին պատանեկան յիշատակներով լի այդ վայրը, դիմագրաւելու համար կեանքի նոր իրականութիւն մը, եւ ընկերային նոր չրջանակ մը: Աւարտական դասարանի աշակերտներէն երկու հոգի յաջորդաբար, իտալերէն եւ հայերէն լեզուներով, յայտնեցին հասարակութեան եւ իրենց սիրելի դաստիարակներուն, չընորհակալութեան եւ երախտագիտութեան ազնիւ զգացումներով օծուն իրենց որդիական խօսքը. յուզումով անոնք տուին իրենց հրաժեշտը Տեսչութեան, ուսուցիչներուն եւ փոքր ընկերներուն: Յանկարծ աշակերտներէն մին բեմ բարձրացաւ եւ արտասանեց չատ զգայուն կերպով Դանիէլ Վարուժանի «Հայր օրհնէ»ն, եւ արդէն իսկ բեմ բարձրացած էր Տեսուչ հայրը. չորս կողմը բոլորուեցաւ աւարտական դասարանի աշակերտութիւնը... խոր լռութիւն կը տիրէր... Խօսքը ուղղելով աւարտական դասարանի աշակերտութեան, Տեսուչը չատ յուզիչ կերպով տուաւ անոնց իր հայրական վերջին յորդորը. «Սիրելի որդեակներ, ըսաւ, ծանր ու տպաւորիչ կերպով, լա՛ւ համոզուեցէք, դպրոցը ամէն բան չտուաւ ձեզի, եւ արդէն կարելի չէր որ ամէն բան տար ձեզի. սակայն ձեր պատանեկան առոյգ մտքին ու սրտին դիմաց բացաւ գիտութեան գաղտնիքներու մեծագոյն խորհուրդին դիրքը, զոր պիտի կարդաք ուղղամիտ եւ ճշմարտասէր կեցուածքով: Մի՛ հեռանաք լոյսի աղբիւրէն, որ ձեր իմացական եւ բարոյական աշխարհը մնայ պայծառ»: Խանդավառ ու բուռն ծափերու մէջէն լսուեցաւ յանկարծ դպրոցի խմբերգի կողմէն «Իմ հեռաւոր Հայրենիք» երգը (Գ. Մ. Ալէմշահ), որ աչխոյժ ամանակով ու հնչուն ձայներով փոխադրեց հասարակութիւնը դէպի մեր հեռաւոր հայրենիքը, որուն պանդուխտ բայց կայծերով լի Մուրատ–Ռափայէլեանի նորաւարտ երիտասարդները կը դիմեն յաղթական, նոր արշալոյսներու ծոցին մէջ բանալու իրենց սրտերը թարմ...:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) ԽՄԲ.— Այս առթիւ, ուրախութեամբ կ՚իմանանք որ վարժարանը շաբաթական 6–7 ժամ յատկացուցած է հայերէնի եւ երբ աշակերտ մը տարուան ընթացքին բոլոր դասերուն մէջ յաջող ըլլայ բայց միայն հայերէնին ձախողի, կարգը կը կրկնէ: Այս դրութիւնը, եթէ չենք սխալիր, կար նաեւ Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, բայց դժբախտաբար ջնջուեցաւ ծնողքներու պահանջին տեղի տալով:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (523)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ՆԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Երբ Ժան Վալժան, իր սովորութեան հակառակ, դուրս ելած էր գինքը պտոյտի տանելէ, կնոջական բնազդը Քոզէթի սրտին անորոշ կերպով փսփսացած էր թէ պէտք չէր Լիւքսէմպուրկի նկատմամբ մասնաւոր յօժարութիւն ցուցնել եւ թէ իր հայրը զինքը տանելու ալ ըլլար, երթալը մինոյն բանն էր իրեն համար: Բայց անկէ ետք օրեր, չաբաթներ անցան. Ժան Վալժան լռելեայն ընդունած էր Քոզէթին լուռ հաւանութիւնը: Քոզէթ ցաւեցաւ այսպիսի անտարբերութիւն մը ցուցնելուն համար: Ա՛լ չատ ուշ էր: Այն օրը երբ Քոզէթ դարձեալ Լիւքսէմպուրկ գնաց, Մարիւս հոն չէր: Ուրեմն Մարիւս աներեւոյթ եղած էր. այլեւս չէր գար հոն: Ի՞նչ ընելու էր, վերստին պիտի տեսնէ՞ր արդեօք զայն. սրտին մէջ այնպիսի վիշտ մը զգաց զոր ոչինչ կը փարատէր եւ որ ամէն օր կ՚աւելնար: Ա՛լ չգիտցաւ թէ ձմե՞ռ էր թէ ամառ, արե՞ւ կար թէ անձրեւ կուգար. թռչունները կ՚երգէի՞ն թէ ոչ, Տալիաները՞ւ թէ մարգարտածաղիկներու եղանակն էր, Լիւքսէմպուրկ Թիւյլըրիէն աւելի գեղեցի՞կ էր թէ ոչ, թուէն տունին պաչարի սակարկութիւնը աղէկ ըրա՞ծ էր թէ ոչ: Ընկճուած եւ մտմտուքով պաշարուած մնաց, միայն մէկ խորհուրդի ըլլալով, աղօտապէս եւ անշարժ կերպով նայելով՝ իբրեւ այնպիսի անձի մը, որ գիշերը կը նայի դէպի այն սեւաթոյր եւ խորունկ տեղը, ուրկէ տեսիլքը աներեւոյթ եղած էր:

Սակայն Քոզէթ եւս իր տժգունութենէ զատ բան մը յայտնի չըրաւ Ժան Վալժանին: Իր դէմքին սովորական քաղցրութիւնը չփոխեց:

Քոզէթին այս տժգունութիւնը միայն կը բաւէր Ժան Վալժանին ուշադրութիւնը գրաւելու սաստիկ: Երբեմն ան կը հարցնէր.

— Ի՞նչ ունիս:

— Բան մը չունիմ, կը պատասխանէր Քոզէթ:

Եւ որովհետեւ Քոզէթ կը հասկնար թէ Ժան Վալժան եւս տրտում է, պահ մը լռելէ ետք կը հարցնէր.

— Հապա դուն, հայրիկ, միթէ բան մը ունի՞ս:

— Ե՞ս, բան մը չունիմ, կ՚ըսէր Ժան Վալժան:

Այս երկու էակները որոնք չատ սրտառուչ սիրով մը զիրար սիրած էին մասնաւորապէս եւ որոնք այնքան ժամանակ իրարու կեանքովը ապրած էին, հիմա իրարու քով կը վշտակրէին մին միւսին պատճառաւ, առանց ըսելու իրենց տրտմութեան պատճառը, առանց նեղանալու իրար դէմ եւ ժպտելով:

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ԹԻԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՇՂԹԱՆ

Երկուքին ամէնէն տարաբախտը Ժան Վալժանն էր: Երիտասարդութիւնը՝ իր վիշտերուն մէջ իսկ միշտ մխիթարութիւն մը ունի իրեն համար:

Ժամանակ առ ժամանակ Ժան Վալժան այնքան կը տառապէր, որ կարծես թէ տղայ մը կը դառնար. վիշտը յատկութիւն մը ունի, որ է նորէն երեւան հանել մարդու մանկային կողմը: Անպարտելի կերպով մը կը զգար թէ Քոզէթ կը ղատուի իրմէն: Եթէ կարելի ըլլար, պիտի կռուէր, պիտի չթողուր որ փախչի. արտաքին եւ փառաւոր բանով մը անոր սիրտը պիտի գրաւէ: Ինչպէս ըսինք, այս տղայական, նաեւ ծերունական գաղափարները՝ նոյնիսկ իրենց տղայականութեամբ, կատարելապէս հասկցուցին իրեն թէ ժապաւէնները ի՛նչ ազդեցութիւն կրնան ունենալ նորատի աղջիկներու երեւակայութեան վրայ:

Անգամ մը Ժան Վալժան զօրապետ մը տեսաւ, որ մեծ համազգեստով եւ ձիով փողոցէն կ՚անցնէր եւ որ Փարիզի հրամանատար Քուֆթար կոմսն էր: Ժան Վալժան նախանձեցաւ այս ոսկեփայլ մարդուն վրայ, ըսաւ խրոխտ թէ մեծ երանութիւն մըն էր իրեն այն համազգեստը հագնիլ որ անզատանելի բան մըն էր, թէ Քոզէթ եթէ զինքը այսպէս հագուած տեսնելու ըլլայ պիտի սքանչանայ, թէ երբ Քոզէթ թեւը առնելով Թիւյլըրիի վանդակին առջեւէն անցնելու ըլլայ, պահապանները բարեւի պիտի կենան իրենց զէնքը բռնելով, թէ Քոզէթ իր այս վիճակէն շլանալով ալ երիտասարդաց նայելու գաղափարը մտքէն պիտի հանէ:

Այս տխուր մտածումներուն անակնկալ ցնցում մըն ալ խառնուեցաւ: Ըսենք թէ ի՛նչ է այս ցնցումը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Պէրպէրեան եւ զաւակները՝ Յովհաննէս Պէրպէրեան, Տորիս Մատթէոսեան (Լոս Անճելըս) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր

Նազելի Պէրպէրեանի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Կար. Տէրտէրեան իր մօրեղբօր՝ Պ. Խաչատուր Խումարեանի երկար ատեն հիւանդանոց մնացած ժամանակամիջոցին իրեն այցելող բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ բարեկամներուն կը յայտնէ խորին շնորհակալութիւններ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի օղափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին գնումին ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկ. Գ. Գապաքճեան 100 ֆր. Պ. Մ. Պարոնվարդեան (Սէն Ռաֆայէլ), Տէր եւ Տիկ. Սուճեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Շահպազեան, Օր. Ղազարոսեան 50ական, Պ. Ա. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Աչճեան, Տէր եւ Տիկ. Ե. Արապեան (Օրմէսոն) 30ական, Պ. Պ. Գըլըճեան (Շամփինյի), Տէր եւ Տիկ. Հ. Գօյումճեան, Պ. Աղաթօն, Տէր եւ Տիկ. Գարամաճեան, Տէր եւ Տիկ. Ֆուժըրոլ, Տոքթ. Պատէեան, Օր. Պարսամեան, Տիկ. Գալըպճեան, Պ. Մ. Մուրատեան (Շաւիլ), Պ. Յ. Զարդարեան (Վիէն), Տիկ. Ն. Նազար 20ական, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Թորոսեան, Պր. Պ. Թընքըրեան (Լիվրի-Կարկան), Տիկ. Սապոնճեան (Նուազի լը Սէք), Պ. Տէօվլէթեան, Պ. Անդրանիկեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկ. Մախլօֆ, Պ. Աղուօրիկեան, Տիկ. Մ. Շէմէտիկեան 10ական ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաթօ Պօըրկառի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէխինէէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ:

Ձոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կառտանի մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. Վարչութեան:

Կիրակի, Յուլիս 6, ամբողջ օրը

ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրի ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

Սէփթէմէն երկու կայան ետք, աջին վրայ:

Փոխադրութեան միջոց.— 87 Քանըպիէռէն առնել էփթէմի թօքառները եւ իջնել Ֆապրըկուլ նաեւ Կառտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կը կենան հանդիսավայրին առջեւ:

Կառքերու փարքինկ:

Երգ, նուագ, հաճելի անակնկալներ:

Ձոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

Rallye Automobile UGAB Jeunes 1969

DIMANCHE 6 JUILLET

Tous les jeunes sont invités à y participer. Il suffit, motorisé ou pas, de se rendre au lieu de rendez-vous :

Métro Porte de Saint-Cloud, devant l'Eglise à huit heures très précises (en cas de mauvais temps, au café LES TROIS OBUS).

C'est un rallye Arménien !

Pour tous renseignements :

U. G. A. B.

11, Square Alboni, Paris (16e) 870-03-18

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը, Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանը ղրկելու համար կ'արձանագրէ 7էն 14 տարեկան երախաներ: Անկեցուկներու համար վարչութիւնը յանձն կ'առնէ զանազան զոհողութիւն եւ կարգադրութիւն: Արձանագրութեան համար դիմել Պօմոնի Կ. Խաչի վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Recherchons monteurs en tricots, même en Août.

Se présenter ou téléphoner

GANA

64, Rue Turbigo, Paris (3e)

Tél. : ARC. 37-48

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ: Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet

Mme Hapélian, 90, Rue Boileau

Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ:

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253-49-78 եւ 253-63-64:

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը յանձնարարուի արձանագրուիլ: Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Ջուիցերիա:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 13ի Կիրակի ամբողջ օրը ծանօթ դաշտին վրայ:

Մանրամասնութիւններ մօտ օրէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20

MARSEILLE (IER) (Opéra)

Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր

խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված եւ տէօնէր – խորոված

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 5ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին

Սալ Վոլթէր, Ռիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի տեղական մարմիններուն

Պատուոյ նախագահութեան տակ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երգ, պար, արտասանութիւն

Ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս նուագախումբ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 6, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը մասնակցին ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԸ

Ժամը 10ին Պուլի մրցում: Կէսօրէ ետք գեղարուեստական եռյս բաժին: Հայկ. ժողովրդական երգեր ու պարեր: Եւրոպական պար: Նուագ Մարաջալեան եղբայրներու կողմէ:

Մրցանակներու բաշխում Տիւթրիքթ տը Փրովանսի ախոյեաններուն: Ձոխ պիւֆէ: Շամփուրով խորոված:

Քառերու մեկնում.— ժամը 8ին Սէնթ-Մարկրիթ — Սէրքլը Ռիփէր: 8-15 Սէն-Լուի Կոան-Փէն, 8,30 Պօմոն — Պառ տը լաՌոթոնտ: 8,45 Սէն Ժերոմ, Պառ-Թապա, 9ին Պառ տիւ Կլոպ, Պուլ. տ'Աթէն: 9,15ին Քապիւսէլ, Պառ Փասքալ:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, համակիրներու խնդրանքին ընթացք տալով, կը կազմակերպէ Բ. զբօսապտոյտ մը եւս դէպի «Թուէփոռ» Յուլիս 6ին:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի 878-27-35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254-17-74: Մեկնում առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Սքուար Մոնթոլոնէն:

Կը խնդրուի այժմէն արձանագրուիլ խճողումի տեղի չտալու համար:

Գին 15 ֆրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փոնթէվէքի հովասուն պուրակին մէջ՝ «Պաղ աղբիւր»:

Զանազան անակնկալներ, խմբական պարեր, եւայլն:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ

ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով

— 551-59-95 —

SPÉCIALITÉS

FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES

SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES

en téléponant 551-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.):

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 28րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 5ին, Շաբաթ օր Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու:

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ:

Ա. Նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ եւ Հռենոսի ափերը

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ: Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14: Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վէնսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նորէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկլիւյոն, Լիւքսէնպուրկ, Մայանս ուրկէ բնակինք:

Իրիկուան ճաշ: Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի շօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին: Մասնակցութիւն 185 ֆր. կանխավճար 50 ֆր.: Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին:

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելճիք, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նորէն: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 ֆր. կանխավճար՝ 200 ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ԾԷՔԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատասխանատու

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 5 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 5 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11555

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.555

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Առաջին անգամ, ըլլալով Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեան այցելութեան ելած է իր հօտին՝ ցրուած ի սփիւռս Անատոլուի :

Իր նախորդները այդ պատեհութիւնը չէին ունեցած, — աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ «հնարաւորութիւն»ը :

Թուրքիոյ Հայոց դարաւոր պատրիարքութիւնը (հիմնուած 1461ին Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհի կողմէ) հանրապետական վարչաձեւի տակ սահմանափակուած էր օսմանեան կայսրութեան նախկին մայրաքաղաքին եւ արուարձաններուն մէջ: «Գաւառ»ը շատ հեռու էր Պոլսէն : Ու երկար ատեն ոչ — Թուրք տարրերուն արգիլուած էր իրենց բնակավայրէն հեռու ճամբորդել դէպի Թրքական միւս նահանգները :

Լօզանի դաշնագիրը ապահոված էր փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Սակայն անոնք թուղթի վրայ մնացին տառերով :

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը դարձաւ Պոլսոյ «պաշ փափազ»: Գաւառը մնաց անտէր - անտիրական. հօտ՝ առանց հովիւի: Որքան գիտենք, միայն Կեսարիան է, որ իր միակ եկեղեցիին համար ունեցաւ մէկ քահանայ, որ օգտակար աշխատանք կատարեց երկար տարիներ :

Գարեգին պատրիարք կրցաւ գաւառ ղրկել Փափազեան վարդապետը, որ այցելեց Անատոլուի մէջ ցրուած հայ հաւաքականութեանց եւ հոգեւոր մխիթարութիւն ջամբեց անոնց :

Լօզանէն 46 տարի ետք Հայոց պատրիարքին Անատոլու այցելութիւնը պէտք է նկատել յաջողութիւն մը : Կապը Պոլսոյ եւ Գաւառի միջեւ կը վերահաստատուի վերջապէս: Պատրիարքարանը հնարաւորութիւն կ'ունենայ ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղելու մեր ցիրուցան բեկորներու մասին, որոնք զուրկ հայկական դպրոցէ ու եկեղեցիէ՝ շատոնց ձուլման եւ կորստեան ճամբան բռնած են :

Պատրիարքարանի դիւանի Հաղորդագրութեան համաձայն Շնորհք Արք.ի շրջապտոյտը հընդգրկէր ամբողջ Անատոլուն : Երեք օր Կեսարիա, երեք օր Տիարպէքիր, չորս օր Իսկէնտերուն եւ Վագըֆ գիւղ (Մուսա Լեռ): Այս բոլոր վայրերուն մէջ ալ եկեղեցիներ եւ քահանաներ կան : Վերադարձը՝ Միջերկրականի եզերքով պիտի կատարէ : Եփեսոսի, Իզմիրի եւ Տարտանէլի վրայով Պոլիս պիտի դառնայ Յուլիսի առաջին շաբթուան վերջերը :

Ուրեմն Պատրիարքը արտօնուած չէ այցելելու Սեբաստիա, Խարբերդ, Բարձր Հայք (Կարին), Տարօն ու Վասպուրական, ուր ցիրուցան բեկորներ Թշուառ վիճակի մէջ կը քաշկռտեն իրենց կեանքը: Բազմաթիւ Հայեր, մանաւանդ Հայուհիներ կրօնափոխ եղած՝ Թրքական անուններու տակ կ'ապրին հայկական նահանգներուն մէջ: Քանի մը տարի առաջ այդ նահանգներէն, մասնաւորապէս Վարդոյի շրջանէն հարիւրաւոր Հայեր փախան ո՛չ թէ երկրաշարժէն — ինչպէս ուզեցին հաւատացնել — այլ ջարդերէն ու թալանէն: Պոլսոյ պատրիարքարանն ու մեր հայրենակիցները իրենց զուրգուրանքին առարկայ դարձուցին զանոնք :

Տակաւին Անատոլուի խոր անկիւններուն մէջ ծուարած ուրիշ հայ բեկորներ ալ կան, որոնք բոլորովին կտրուած Հայութենէն՝ դատապարտուած են ընդմիշտ կորսուելու :

Յուսա՛նք, որ պատրիարքին այս առաջին քայլը նախընթաց մը կազմէ յառաջիկայ աւելի արդիւնաւէտ նոր շրջապտոյտներու համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԷԼՄԱՍ ԵՒ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐԸ

Նախարարապետը ընդունած է Բանուորական Ուժի ներկայացուցիչները, աւելի քան երկու ժամ : Տեսակցութենէն ետք, ընկերվարական սենտիքայի ներկայացուցիչը Պերժըրոն յայտարարած է.— «Շատ պնդեցինք, ամէնէն առաջ մեթոտներու հարցին վրայ, յիշեցնելով այն ծանր հետեւանքները որոնց ծնունդ տուած են այդ մարզին մէջ գործուած սխալները: Շապան - Տէլմաս ըսաւ մեզի որ նկատի պիտի առնէ անցեալի դասը եւ նոյն սխալներուն մէջ պիտի չմնանք : Գալով մեզի, պատրաստ ենք «մշտական խորհրդակցութեան» խաղը խաղալ: Բայց այդ կը նշանակէ որ փորձ չըլլար Պետութեան մէջ ներմուծելու սենտիքաներու շարժումը եւ կը յարգուի անոր անկախութիւնը : Այդ պատճառներով չեշտեցինք որ միշտ ընդդիմադիր կը մնայինք հանրաքուէի օրինագիծին գաղափարներուն »:

Բանուորական Ուժը եւ նախարարապետը խօսած են գնումի կարողութեան մասին, Սմիկի, աշխատանքի, ընկերային ապահովութեան եւն. :

Նախարարապետը պիտի շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները այս առընչութեամբ :

× Նախկին նախագահ մը կոլ համակրութեան հեռագիր մը ղրկած է Իւ. Տէ. Էռ.ի կեդրոնական կոմիտէին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ անգամ մը եւս եւ միաձայնութեամբ դատապարտեց Իսրայէլը Երուսաղէմի մէջ ձեռք առած իր միջոցներուն առթիւ: Անշուշտ այս նոր բանաձեւն ալ բան չի փոխեր, քանի Իսրայէլ նկատի իսկ չառներ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները եւ Ապահովութեան Խորհուրդն ալ բանաձեւէն անդին չի կրնար անցնիլ :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ յարաբերութիւնները բարելաւուելու վրայ են եւ առաջին նշանն է Տոքթ. Աթասիի Մոսկուա այցելութիւնը : Ծանօթ է որ Տոքթ. Աթասի այս այցելութիւնը պիտի կատարէր Մայիսի սկիզբը, բայց վերջին վայրկեանին ջնջուած էր առանց որեւէ բացատրութեան : Լիբանանեան մամուլը, այն ատեն, ըսած էր թէ Կրեմլինի դիմումին վրայ է որ Աթասի յետաձգած էր իր այցելութիւնը, ասոր իբրեւ հետեւանք, Դամասկոս, Մոսկուայէն դժգոհ, մօտեցած էր Փեքինի :

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան որոնց մէջ ոստիկանապետը: Կ'ըսեն թէ քաղաքին որոշ թաղերը մայիսեան Փարիզը կը յիշեցնեն, սալայատակները քանդուած, աջ - ձախ հրդեհներու հետքերը եւն. եւն.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ խաչի Օդափ. կայանի Յուլիսի խումբի երախաները բոլորն ալ հանգիստ ճամբորդութենէ մը ետք հասած են Պէլփոնթէն :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԱՐՍՆ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱ՞ՆԸ ՈՒԶԱԾ Է

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերը Յունիս 29ին եւ Յուլիս 1 թիւերով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակեն թուրքեւխորհրդային սահմանային սրբագրութեան մը մասին :

Այսօրուան «Սապահ»ի մէջ կը կարդանք.— Մոսկուայի վարիչները իրենց ծրագիրը գործադրեցին անհաւասիկ, Թուրքիոյ մէջ իրենց ունեցած խառնակութեան բոյները շարժման մէջ դնելով : Բաւական ատենէ ի վեր կը պատրաստուէին արդէն, փողոցային կռիւներ յարուցանելով, եւայլն : Կը թուի թէ խնդիրը հասունցած է եւ ալ ժամանակը եկած է, որովհետեւ Ռուսերը սկսան Թուրքիայէ հող պահանջել : 1969ի սկիզբը, այս ուղղութեամբ առաջին ձեռնարկը կատարեցին Թուրքիոյ մօտ: Ելան ըսելու թէ Թուրքեւռուս սահմանը արդարադատութեամբ ճշդուած չէ, հետեւաբար նոր սահմանագծում մը պէտք է գծել : Բուն պահանջը տարբեր բան է սակայն, Ռուսիա կը պահանջէ Կարսը եւ Արտահանը, յայտնի է որ անոնց զանազան ցօտիները իր հողերուն կցել կ'ուզէ :

Թուրք կառավարութիւնը պաղարիւնով դիմաւորեց այս ծիծաղելի պահանջը, խստիւ մերժեց զայն եւ պատասխանեց թէ Թուրքեւռուս սահմանը անփոփոխ պիտի մնայ : Ռուսերու այս յամառ պահանջներուն առթիւ, Թրքական պատուիրակութիւն մը Մոսկուա ղրկուեցաւ: Այս մարմնին մաս կը կազմէին Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարութեան, Քարտէսներու տնօրէնութեան եւ Ներքին Նախարարութեան կարգ մը փորձագէտները : Ցետագային ռուսական պատուիրակութիւն մըն ալ Թուրքիա եկաւ Մայիսին, որոշումի մը յանգելու համար : Բանակցութիւնները այս կերպով լրացան, եւ ի վերջոյ Թուրք կառավարութիւնը վճռաբար ըսաւ թէ Թուրքեւռուս սահմանը անփոփոխ պիտի մնայ : Միայն թէ երկուստեք ընդունուեցաւ որ ցուցանիշեր դրուին Թուրքեւռուս սահմանագծին վրայ :

Ներկայիս, Թուրք եւ ռուս փորձագէտներ ամբողջ սահմանին վրայ կ'աշխատին եւ կը դնեն խնդրոյ առարկայ ցուցանիշերը : Զենք գիտեր թէ այս աշխատանքը որքան պիտի տեւէ, ապահովաբար պիտի երկարի Սեւ Ծովէն մինչեւ Իրանի սահմանագլուխը, եւ փորձագէտները պիտի աշխատին 4 - 6 խմբակներու բաժնուած : Ճորոխի եւ Արաքսի գործածուերները կը դժուարացնեն ցուցանշելու աշխատանքը :

Որքան որ Թուրքիոյ մէջ գործող համայնավար «ունելիները» լայն պատրաստութիւն կը տեսնեն, մեր կառավարութեան խիստ եւ վճռական ընթացքին շնորհիւ Ռուսերը պիտի չկրնան հասնիլ իրենց բաղձանքներուն :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

ԱՆԳԱՐԱ.— Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան տեղեկատու դիւանը հերքում մը հրատարակեց երէկ, ճշդելով Թուրքեւսովետ սահմանային խնդիրը :

Նախարարութիւնը կը հերքէ «Սապահ» թերթին այն լուրը թէ՝ «Ռուսիա Թուրքիայէ պահանջեր է Կարսը եւ Արտահանը »: Այս լուրը իրողութեան ամբողջովին հակառակ է, եւ Ռուսիա ոչ մէկ ատեն դիմած է Թուրքիոյ, սահմաններու սրբագրութիւն պահանջելով :

Արտաքին Նախարարութեան հերքումը կը ճշդէ թէ Թուրք եւ ռուս սահմանագլուխը որոշուած էր 1921ին, Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագրերով : Այս մասին նոր համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ 28 Փետրուար 1967ին, եւ 5 Յուլիս 1968ի համաձայնութեամբ, որոշուեցաւ մանրամասնօրէն ճշդորոշել Թուրքեւսովետ սահմանագիծը, տրուած ըլլալով որ 1926ին պատրաստուած աշխարհագրական քարտէսները չեն համապատասխաներ մեր օրերու թէքնիք պայմաններուն :

Այս նպատակով կազմուած է Թուրքեւսովետ խառն յանձնաժողով մը, եւ 20 Յունուար 1969ին Մոսկուայի մէջ աշխատանքները սկսած են, եւ ներկայիս կը շարունակուին երկու երկիրներու սահմաններուն վրայ :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յունիս 28 թուակիրով.

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեան որ Տիարպաքըրէն ճամբայ ելած էր, Իսքէնտէրուն հասաւ, իրեն կ'ընկերանային Տիարպաքըրի Թաղային խորհուրդի բոլոր անդամները եւ բազմաթիւ հայ հաւատացեալներ: Իսքէնտէրունի 45 քիլոմ. մնացած, Քըրըքհանի մէջ Իսքէնտէրունէ եկած բազմաթիւ ինքնաշարժեր կը սպասէին դիմաւորելու համար Պատրիարք Հայրը :

Ողջագուրումի արտայայտութիւններէն ետք, Շնորհք Պատրիարք ու իր հետեւորդները առաջնորդուեցան Քըրըքհանի եկեղեցին ուր նորոգութիւններ կը կատարուէին :

Ցետոյ թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի Իսքէնտէրուն ուր Պատրիարքը դիմաւորելու կը սպասէին տասը ինքնաշարժերով եկած քաղաքացիներ ինչպէս նաեւ Եղիա եւ Գրիգոր քահանայ հայրերը եւ ուրախակիր Յովհաննէս Այվազեան : Ս. Պատրիարք Հայրը առաջնորդուեցաւ տեղւոյն Քառասուն Մանկանց եկեղեցին ուր դրան առջեւ ոչխարի զենում կատարուեցաւ եւ յետոյ Պատրիարքը Հրաշափառով մուտք գործեց եկեղեցի ուր կատարուեցաւ երեկոյեան ժամերգութիւններ :

Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգոր Աւչ. քահանայ Սիլահլեան բարի գալստեան խօսքերով ողջունեց Պատրիարքը :

Երեկոյեան արարողութիւններէն ետք հիւրերը առաջնորդուեցան Սօղուքլուք կոչուած քաղաքէն ութ հարիւր մեթր բարձր, լաւագոյն դիրքով վայրը՝ Այվազեան պանդոկը, ուր պանդոկատէր Պ. Այվազեան ճաշով հիւրասիրեց պատրիարքը եւ իր հետեւորդները :

Յունիս 28ին Իսքէնտէրունի Քառասուն Մանկանց եկեղեցիին մէջ Պատրիարք Հայրը նախագահեց Պատարագին : Պատարագեց Գրիգոր քահանայ Սիլահլեան. սպասարկեցին Եղիա եւ Կիրակոս քահանայ հայրերը : Ճաշու գիրքը կարդաց Պատրիարք Հայրը եւ խօսեցաւ իր քարոզը բացատրելով քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան եւ ըսելով որ մեր մէջ առաջին թագաւորը Տրդատն էր: Քարոզը թրքերէնի թարգմանուեցաւ Սարաճեան Աբեղայի կողմէ :

Երեկոյեան Պատրիարք Հայրը իր հետեւորդներով մեկնեցաւ Սամանտաղի Վագըֆ գիւղը որ ամբողջութեամբ Հայերէ կազմուած գիւղ մըն է :

Տեղւոյն Հայութիւնը անհամբերութեամբ կը սպասէր դիմաւորելու համար Ս. Պատրիարք Հայրը :

ԼՈՌՈՒ ԳՈՒԹԱՆԵՐԳԸ
ՎԱՐԴԱԲԼՈՒՐ ԳԻՒՂԻ ՈՃՈՎ

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— «Նաւասարդ» Տարեգիրքին մէջ (Ա. տարի, 1914, Կ. Պոլիս) Կոմիտաս վարդապետ երկար ուսումնասիրութիւն մը ունի Լոռիի գութաներգի մասին: Մեծանուն երաժիշտը հանգամանօրէն կը նկարագրէ երգին յօրինման պարագաները, անոր բնոյթն ու յատկանիշերը՝ խոր վերլուծութեան մը ճամբով:

Գաղափար տուած ըլլալու համար մեծ երաժշտագէտին գործին արժէքին մասին, կը ներկայացնենք հատուած մը այդ հետազօտութենէն:

Լոռում, տակաւին, գործ են ածում հին ձեւի՝ նահապետական գութան: Որովհետեւ, այսպիսի գութանով, առանձին առանձին վար անել չեն կարող, ուստի, մի քանի տուն միանում են, տեղական ոճով ասենք, մօտկամ են դառնում, կամ՝ համկալանում՝ համկալ դառնում, մէկ գութան լծում՝ տասներկու լուծ, ու, փոխադարձ օգնութեամբ, վար անում: Համկալ կամ մօտկամ են դառնում, բնականաբար, միմեանց առաւել համակրող ընտանիքներ:

Երբ նախապատրաստութիւնը վերջանում ու տասներկու լուծը լրանում է, որոշեալ օրը, ճաշից յետոյ՝ իրիկնադէմին, կազմ եւ պատրաստ, դուրս են գալիս գիւղէն ու գնում համկալների հողերը՝ հերթով վարելու եւ, սովորաբար, առաջին օրը եւ առաջին անգամին գութանմօր՝ մաճկալի արտը, այսինքն այն մարդու, որին պատկանում է գութանը եւ որի հետ մօտկամ են լինում միւսները: Այդ օրը գործ են դնում հողը. այսինքն սկսում են՝ մի քանի ակօս են բաց անում, որպէսզի գիշերավարը հեշտութեամբ կատարեն:

Հողի ծայրը գնալուն պէս՝ նախ չրտկում են գութանը, ապա հօտաղները լծերի վրայ են թողում եւ յետոյ, խոտը հողի կուրծքը պատռելուն պէս, մաճկալն ասում է թէ՝

Օխնեցի Աստո՛ծ:
(Օրհնեալ է Աստուած):

Յետոյ աւագ հօտաղը շարունակում է, նոյնպէս թէ՝

Ամենայն ժամ, Տէր Աստոծ:
(Յամենայն ժամ, Տէր Աստուած):

Աստուած փառաբանելէ յետոյ՝ սկսում են ձայնով առաւել տալ՝ բուն գութաներգը:

Առաւել եզ, ասում երկու արտի միջոցում պարապ ու անմշակ մնալիք հողին: Այդ բառը, գեղջուկի բերանում, այլ եւ այլ կամ նոյնիսկ, միեւնոյն վայրերում, հնչափոխութեան օրէնքով, այս ձեւերն է առել.

Ա. «Առաւել»ի «ա»ն ընկել է եւ դառել՝ ռաւել.

Բ. «Ռաւել»ի «աւ»ն սղուել է ու եղել՝ ռօել.

Գ. «Ռօել»ի «ե»ը կրճատուել է ու առաջ եկել՝ ռօլ.

եւ Դ. «Ռօլ»ի «լ»ն ընկել եւ դարձել ռօ:

Ըստ պահանջման տեղի՝ եղանակի կամ արագութեան, երգի ընթացքում գործ են ածում այս բառերէն մէկը կամ միւսը:

Բուն գութաներգն սկսում է, կրկին մաճկալը, կամ, երբեմն, աւագ հօտաղը եւ այն՝ վերի թէւ աղօթքի բառերով, բայց այս անգամ նախ լծկան անասուններին է ձայնում՝ հօ՛ բացագանչելով, ապա բուն աղօթքը կցում՝ լայն ու արձակ երգելով.

Հօ՛:
Օխնեցի Աստո՛ծ:

Եւ, մինչ մաճկալը քաշում է դեռ վերջին վանկի ձայնը, միւսները՝ բոլոր գութանաւորներն ի միասին, երգն առնում են նրա բերանից եւ, աշխոյժ ու պայծառ, եռանդուն ու ազատ, ձայնակցում են եղանակելով.

Յիշեցի Աստոծ:
Հօ՛, հօ՛.
Եօ՛-ա՛, հ՛, հօ-հօ՛-հօ՛, հօ՛:

Յետոյ շարունակում են լծկաններին քաջալերող, արագ ու զուարթ ոճով.

Պռէ՛րէ, զո՛մէշ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛-ա՛,
Ա՛ռ, հա՛ զոմէշ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛-ա՛,
Տա՛ր, հա՛ զոմէշ,
Հօ՛, հօ՛յ, եօ՛:

Նոյնը կրկնում են, այլեւայլ բառերով, երկու անգամ եւս.

Լուսը լուսացաւ
Հա՛-հա՛,
Փա՛ռք, Քե՛զ, Տէ՛ր.
Բարին շատացաւ.
Հէ՛, հէ-հէ-հէ, օ՛-հօ՛յ,
եօ՛,-ա՛, հօ՛, հօ՛-հ՛օ-հօ՛, հօ՛:
Պռէ՛րէ, զո՛մէշ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛-ա՛,
Ա՛ռ, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛-ա՛,
Տա՛ր, հա՛ զոմէշ,
Հօ՛, հօ՛յ, եօ՛:
Աղօթրան բացուաւ,
Հա՛-հա՛,
Փա՛ռք Քեզ, փառք,
Մեր ժամը լցուաւ:
Հէ՛, հէ՛-հէ՛-հէ՛, օ՛-հօ՛յ:
եօ՛,-ա՛, հօ՛, հօ՛-հ՛օ-հօ՛, հօ՛:
Պռէ՛րէ, զո՛մէշ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛-ա՛,
Ա՛ռ, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ-եա՛,
Տա՛ր, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛, հօ՛յ, եօ՛:

Ապա յաջորդում է մի հանդարտիկ, քնքշիկ ու մեղմիկ եղանակ, ուր իւրաքանչիւր լծկան, անուն անուն, շոյում ու փայփայում են, այս սրտաբաց ու գեղուն բառերով.

Պռէ՛րէ, ջա՛ն, հօ, պռօրօ՛,
Հօ՛, պռիւզի, ջան,
Հօ՛ ռօլ, ա՛յ, հօ՛, ռօ՛լ, ա՛յ,
Քէ՛ մատա՛ղ.
Շեմա՛լ, ջա՛ն, հօ՛, ռօ՛լ, ա՛յ,
Քէ՛ մեռնի՛մ.
Լաչի՛ն, ջան հօ, ռօ՛լ, ա՛յ,
Հօ՛, ռօ՛լ, ա՛յ, հօ՛, ռօ՛լ, օ՛:

Շարունակութիւնն է կրկնութիւն առաջին մասի:

Եզնարած, քրնի
Հա՛-հա՛,
Վեր կացէք, գութանուր.
Գութանը բանի:
Հէ՛, հէ՛-հէ՛-հէ՛, օ՛-հօ՛յ:
Եօ՛-ա՛, հօ, հօ՛-հօ-հօ՛, հօ՛:
Պռէ՛րէ, զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ-եա՛,
Ա՛ռ, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ-եա՛,
Տա՛ր, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօյ, եօ՛:

Եւ վերջին փաղաքշական կտորն.

Պռէ՛րէ, ջա՛ն, հօ, պռօրօ՛,
Հօ՛, պռիւզի՛, ջան,
Հօ՛ ռօլ, ա՛յ, հօ՛, ռօ՛լ, ա՛յ,
Քէ՛ մատա՛ղ
Շեմա՛լ, ջան, հօ՛, ռօ՛լ, այ,
Քէ՛ մեռնիմ.
Լաչին, ջա՛ն, հօ՛, ռօ՛լ, ա՛յ,
Հօ՛, ռօ՛լ, ա՛յ, հօ՛, ռօ՛լ, օ՛:

Երբ այսպէս Օխնեցի Աստոծն ու Յիշեցի Աստոծն իր սարօք ասում, պրծնում են, աւագ հօտաղն իջնում է եզների ուսէն, դուրս է գալիս լծի մէջէն, փոքր ինչ հեռանում է գութանէն ու ձախ ձեռքն ականջին դնելով եւ աջովը ճիպոտը շարժելով՝ երգում է՝

Գալիս, գալիս է,
Հա՛-հա՛,
Ա՛յ, ճըլ-վըստ, ճը՛լ-վըստ,
Ակը լալիս է:

Եւ վազելով գնում, թռչում, նստում է լծի վերայ, առանց երգելը դադրեցնելու եւ, բանաստեղծական այդ հրաշալի ժամին, թեւ է առնում գութանը, թռչում ու իր հետ շունչ է տալիս վեց հօտաղին, որոնք տասներկու լծկան են քշում՝ ցնծալով, եւ շրջակայ լեռներն ու ձորերը մէկտեղ թնդալով.

Հէ՛, հէ՛-հէ՛-հէ՛, օ՛-հօ՛յ:
Եօ՛-ա՛, հօ, հօ՛-հօ-հօ՛, հօ՛:
Պռէ՛րէ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ-եա՛,
Ա՛ռ, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛-ա.
Տա՛ր, հա՛ զոմէ՛շ,
Հօ՛-հօ՛յ, եօ՛:

Այսպէս երգում են այնքան, որ գութանը հասնում է հողի ծայրը, ուր խաղուն ու կայտառ ձայնով աւետիք են տալիս լծկաններին, թէ հանգստի ժամը հասնում է, ուստի անասուններն աւելի աշխուժով ու ճկուն են քաշում գութանը՝ շարժելով սիրունիկ պոչուկները: Նոքա շատ լաւ հասկանում են, առաւելը հասնելուն պէս, հանգիստ են առնելու, մինչեւ որ հօտաղները գութանը հանեն, շրջեն ու տեղաւորեն միւս ակօսի ծրի բերանը: Առաւելին մօտեցած ժամանակ երջարանն է եւ ամենարագն է:

Հօ՛, դո՛ւս եկաւ, հօ՛-ա՛,
Հօ՛յ, դուս եկաւ, հօ-ա՛,
Հօյ, դուս եկաւ, հօ-ա՛.
Հօ՛-ռօ՛ (10 անգամ) հօ՛-ռօ՛.
Հօ՛-ռօ՛ (5 անգամ) հօ-ռօ՛,
Հօ՛-ռօ՛ (5 անգամ) հօ՛-ռօ՛:
Հօ, ռաւել ա, հօ՛-ա,
Հօ, ռաւել ա, հօ՛-ա,
Հօ, ռաւել ա, հօ՛-ա,
Հօ՛-ռօ (10 անգամ) հօ՛-ռօ՛,
Հօ՛.ռօ (5 անգամ) հօ՛-ռօ՛,
Հօ՛.ռօ (5 անգամ) հօ՛-ռօ՛,
Հօ՛, դո՛ւս եկա՛ւ, հօ:

Սակայն այս դեռ գործը դնելու ժամանակն է. այնպէս ժիր ու կրակ կարած չեն քշում, ինչպէս, օրինակ, գիշերն ու լուսադէմին, երբ արդէն գործը գրուած է լինում: Գիշերն է, որ հողի մեծ մասը վարում են: Գիշերն է, որ հարեւան գութանները իրար հետ մրցում են, մտնում՝ խանաշ ճշում: Իւրաքանչիւր հօտաղ պիտի աշխատի իր գութանի պատիւը բարձր պահել, յաղթութիւնը տանել ու խանաշն առնել, ուստի քշելու եռանդ, ձեւ ու հնար են ստեղծում, ձեռքին եկածը անում, որ մրցման փառքը շահեն: Գութան քշելու գործում մեծ դեր է կատարում, առաւելապէս, աւագ հօտաղը՝ սասկեփ լուծը վարողը: Այստեղ յիշենք, որ իւրաքանչիւր զոյգ լուծ իր յատուկ անունն ունի:

Զանազան գիւղերում, հանգամանքների բերմունքին նայելով, գութանի կազմն ու լուծերի անունները, աւելի կամ պակաս, փոփոխութիւն են կրում. օրինակ՝ ամոլուոր, հորեւոր, ուժուոր, մկանուոր, խարզանտուն, խնձորտուն, փոշետուն, մուրտարտուն եւայլն:

Գործն ու երգը վարողն է աւագ հօտաղը. եթէ նա նկատում է, որ հօտաղը կամ մաճկալն անուշադիր են՝ չեն քշում, փոխանակ զոմշի անունը տալու եւ խրախոյս կարդալու, անուշադիրներին է դիմում. այսպէս օրինակ, երբ երգում է գալիս, գալիս ա՛ եւ տեսնում, որ մէկը չի քշում, անմիջապէս վրայ է բերում ֆշի՛, հոտաղ բացագանչելով եւ ապա շարունակում է՝ Ա՛, ակը լալիս է, եւայլն: Կամ, երբ տեսնում է, որ չեն երգում, բարկանում, զայրանում է, որ քշելու ժամանակ չեն երգում՝ ասելով՝ Հօրիէն ելա՛ւ, ա՛յ լալիկ հոտաղ՝ ա՛յ համր հոտող, այսինքն՝ երգեր, ռաւել տուր՝ ռաւելն եկաւ, եւայլն:

Յայտնի մաճկալները, եզնարածները, հօտաղները կարողանում են ինքնուրոյնութիւն ու թարմութիւն մտցնել գութաներգի՝ Հօ-ռօւելի մէջ՝ նորանոր բառեր ու բաներ աւելցնելով. ստեղծելով՝ տեղին ու վայրկանին համապատասխան: Իւրաքանչիւր փոփոխութիւն, իւրաքանչիւր արտասովոր բան գութանաւորի ուշն է գրաւում եւ խկոյն, երգի միջոցաւ, արտայայտութիւն գտնում: Օրինակ, վար են անում գիւղի դիմաց. ամբողջ գիւղը խոր քնի մէջն է. դիցուք երախան լաց է լինում. մայրը ճրագ է վառում՝ հոգալու համար, որ լացը կտրի: Այս ճրագ վառելը գութանաւորին երեւալուն պէս, ուշադրութիւն է դարձնում եւ ահա, աւագ հօտաղը երգում է, իբրեւ ռաւել. «Ա՛յ ճրագ վառող հարսիմ եմ ասում հա՛» եւայլն: Կամ, լուսաբացին տեսնում է, որ գիւղի հարսները, կուժերն ուսած, աղբիւր են գնում ջրի. հօտաղն այս նկատելով ձայնում է. «Ա՛յ աղբիւրը գնացող հարսին եմ ասում հա՛» եւայլն եւ կամ, երբ իրենց համար, հաց են բերում, հեռուից նշմարելով, ուրախ ձայն է տալիս. «Բարլիս ա՛, խաշիլը գալիս ա՛» եւայլն: Ծանօթ ու անծանօթ անց ու դարձ անողի հասցէին, անպատճառ, մի որեւէ բան հիւսելու են:

Այսպէս, բնութեան գրկում, բաց դաշտում, ամառուան ամիսներում՝ Յունիսի վերջերէն մինչեւ Յուլիսի սկիզբները, իւրաքանչիւր օր, իւրաքանչիւր գիշեր, իւրաքանչիւր գիւղի դաշտերում, վարելահողերում, չորս կողմէն արձագանգում են բազմերանգ գութանների բերկրալից ու զունագեղ ձայները, որոնք լցնում են ցնծութեամբ գիւղացու սիրտը, նրան ուժ ու աշխոյժ տալիս եւ յոյս՝ կրկին մէկ տարուան պաշարի:

Գութանների տեսակ տեսակ բացագանչութիւններն առաջ են եկել, ըստ ամենայնի, զոմշի ձայնանմանութենէն:

Իւրաքանչիւր անասուն եւս ունի իրեն յատուկ հնչումն ու ձայնումը՝ նայելով արտայայտութեան զանազանակերպ եղանակներին՝ համաձայն համապատասխան ձայնարանների բնախօսական կազմութեան:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՆԻԺԵՐԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Նիժերիոյ տուներուն եւ պատերուն վրայ այցելուները կը տեսնեն նկարը սեւ Ափրիկէի ամէնէն բազմամարդ երկրին առաջնորդին: Նկարը կը պատկերացնէ զօրավար Եաքուպու Կովընը, 34 տարեկան, գեղեցիկ եւ քիչ մը մանկունակ դէմքով: Տակը նշանախօսք մը — «Նիժերիան ամբողջական պահելու համար պէտք է պայքարիլ եւ յաղթանակել»: Այս նշանախօսքը կը միտի խանդավառել Նիժերացիները պատերազմելու Պիաֆրայի դէմ, որ անջատուելով երկրէն՝ ինքզինք յայտարարած է անկախ: Պատերազմը, որ համաձայն Կովընի յայտարարութեան, կոչուած էր ըլլալու «վիրաբուժական գործողութիւն մը», իր երրորդ արիւնալի տարեդարձը կը տօնէ այս շաբաթ:

Լակոսի մէջ, որ Նիժերիոյ մայրաքաղաքն է, չզգացուիր պատերազմի մը գոյութիւնը: Բացօթեայ շուկաները միշտ բազմամարդ են եւ կը բանին կանոնաւոր կերպով, զինուորական ծառայութեան տարիք ունեցող ուսանողներ կը յաճախեն դպրոց, օտար նաւեր կը խճողեն Լակոսի նաւահանգիստը եւ, վերջապէս, տնտեսութիւնը կայուն է: Պիաֆրական թնդանօթներու ձայնին ներքեւ, քարիւղի հանքերը կը բանին եւ այս տարուան արտադրութիւնը պիտի հասնի 255 միլիոն տակառի: Երբ ցուցարարներու հարց տրուեցաւ, թէ ինչո՞ւ կը բողոքեն տուրքերու յաւելման դէմ, քանի որ պատերազմի ծախքերը հոգալու սահմանուած էին անոնք, ցոյցին մասնակիցները ապշահար մնացին: Չէին գիտեր, թէ պատերազմի մէջ էին:

Հակառակ ասոր, պատերազմը իր բոլոր արհաւիրքներով իրականութիւն մըն է: Նիժերիոյ բանակը երկու տարուան ընթացքին 90.000ի բարձրացած է: Այս ժամանակաշրջանին դրեթէ 20.000 զինուոր սպաննուած կամ վիրաւորուած է. շատեր մեռած են, որովհետեւ բժշկական խնամքը շատ թոյլ եղած է: Լակոսի արուարձաններէն Եապայի հիւանդանոցին մէջ, որ 120 հիւանդներ կրնայ ընդունիլ միայն, 1.100 վիրաւորներ կան այժմ:

Պիաֆրա հակապատկերը կը կազմէ Նիժերիոյ: Հոս զօրակոչը ամբողջական է եւ պատերազմին հետքերը կը նշմարուին ամենուրեք: Երբ կռիւները սկսան, Պիաֆրայի Իպօ ցեղախումբը 15 միլիոննոց ազգութիւն մը կը կազմէր 40.000 քառ. մղոն տարածութեամբ երկրի մը մէջ: Այժմ, համաձայն տեղական կառավարութեան, 7 միլիոն են 9.000 քառ. մղոն տարածութեան մը մէջ: Պիաֆրայի տնտեսութիւնը թոյլ է, կեանքը՝ սուղ: Միայն երկու քաղաք կը գտնուի Պիաֆրայի ձեռքը՝ Օրլու եւ Օվերի:

Հակառակ Պիաֆրայի համար ստեղծուած անել կացութեան, բանակը կը շարունակէ կռուիլ եւ, նոյնիսկ, յարձակիլ: Զինուած Նիժերիացիներէ գրաւուած զէնքերով, բանակը Փորթ Հարքուրի հարաւ-արեւմուտքը հասած է: Օժիւքուի նպատակն է սպառնալ քարիւղահանքերուն, որոնք երկրին հասոյթին կարեւոր մասը կը հայթայթեն: Այս ձեւով կը յուսայ նաեւ ճնշում բանեցնել արեւմտեան երկիրներուն վրայ, որոնց ընկերութիւնները կը շահագործեն հանքերը, որպէսզի ստիպեն Նիժերիացիներուն բանակցիլ Պիաֆրայի հետ:

Օտարներուն մէջ քիչ է թիւը անոնց, որոնք կը հաւատան, թէ Պիաֆրա կրնայ դեռ երկար տոկալ: Այսուհանդերձ Պիաֆրացիները բազմաթիւ անգամներ ցոյց տուին, թէ ի վիճակի են դուրս ելլելու անել կացութենէն: Նիժերիոյ ներքին տագնապը վերջ չի գտներ, երբ կռիւները աւարտին:

Արդարեւ, երկիրը ստեղծուած է Անգլիացիներուն կողմէ աշխարհագրական հիմունքներով, ուր իրար կողքի կ'ապրէին 15 ցեղեր: Այժմ միացած են Իպօներու դէմ, սակայն երբ պատերազմը վերջանայ... ազգային գիտակցութիւն մը դեռ չէ ստեղծուած:

Թ. Ա. Թ.

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Ինչպէս յայտնի է, իտալական ձայնասփիւռը Ապրիլ 19ին Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա Լերան քառասուն օրը» թատերական վերածումը սկսաւ, որ յայտագրին համաձայն ութ մասերու բաժնուած էր:

Արդէն նախապէս Radiocorriere շաբաթաթերթը յատուկ յօդուած մը նուիրած էր այս նիւթին՝ համակրանքով կը խօսէր հեղինակին, ինչպէս նաեւ Հայերու մասին, չեշտելով թէ մե՛րը նոր ժամանակներու առաջին ցեղասպանութիւնը եղաւ:

Սակայն շաբաթ մը ետք երկրորդ մասը տալէ առաջ, անակնկալօրէն խօսնակը կը յայտնէր թէ յայտագիրը փոխուած ըլլալով՝ «Մուսա Լերան» սփռումը տեղի պիտի չունենար, առանց պատճառները յայտնելու:

Դժուար չեղաւ հասկնալ թէ խնդիրին խնդիրը ինչէ՛ մէջ կը կայանար: Ինչպէս ձայնասփիւռի վարիչներն իսկ խոստովանեցան, Թրքական դեսպանատունը միջամտած էր, ձեւով մը արգելք հանդիսանալու համար:

Բայց երկու շաբաթ ետք, երբ կը կարծուէր թէ սփռումը այլեւս ընդհատուած է, երկրորդ մասը տրուեցաւ, սակայն սկսելէ առաջ խօսնակը յայտնեց թէ խընդրոյ առարկայ դէպքերը կը պատկանին Արեւելքի պատմութեան մութ եւ անորոշ շրջանի մը, շրջան որ եւ մնաց իրեն ուրիշ դէպքեր յաջորդած ըլլալով: Միւս կողմէն Թուրք ժողովուրդը կրցաւ իր նախապաշարումներէն մաս մը իր վրայէն թօթափել, ուստի Թուրքիա այժմու արդիական երկրի կերպարանքն առաւ:

Այս յայտարարութիւնը անփոփոխ կրկնուեցաւ երկրորդ մասէն մինչեւ վերջինը:

Անցողակի յիշենք որ երկրորդ ընդմիջում մըն ալ տեղի ունեցաւ, որ զարմանալի կերպով, Իտալիոյ վարչապետին Թուրքիա կատարած այցելութեան զուգադիպեցաւ:

Գալով խաղարկութեան, պէտք է ըսել թէ գոհացուցիչ էր. Գաբրիէլ Բագրատեանի եւ Տոքթ. Լեփսիուսի դերը ստանձնողները առաջնակարգ դերասաններ են, Տիկին Ժիւլէթի համար, թէրեւս, անյարմար ընտրութիւն կատարած էին, բայց ընդհանուր առումով պէտք է գրական կարծիք յայտնել:

Ընկերացող երաժշտութիւնը մանաւանդ, շատ գեղեցիկ էր եւ տպաւորիչ:

Այժմ մեր փափաքն է որ նոյն գիրքին թատերական վերածումը հեռատեսիլի համար ալ կատարուի. այս ձեւով շատ աւելի լայն տարածում կ'ունենայ եւ, բեմադրութեան տեսակէտով, կարելիութիւն կը ստեղծուի աւելի հարազատ կերպով այդ օրերուն մթնոլորտը տալու:

Սակայն իտալական հեռատեսիլը, որ բնաւ ժլատ չէ եղած Հրեաներու ցեղասպանութիւնը խորհրդանշող յայտագրեր բեմադրելուն մէջ, դժուար է թէ մեր պարագային ալ նոյն մօտեցումը ցոյց տայ, դէթ ձայնասփիւռի այս փորձէն դատելով:

Ս. Ժ.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Անցեալ Ապրիլ 20ին Ս. Գէորգի սկաուտական միջազգային տօնին առթիւ Հայ Արիներու Միութեան կազմակերպած ճաշը, գարնանային գործունէութեան առաջին մեծ օրը եղաւ:

Հարիւրէ աւելի սկաուտներ, գայլիկներ եւ արենոյշներ իրենց ծնողքներուն հետ շատ խանդավառ օր մը անցուցին՝ շրջապատուած իրենց նախագահը եւ ընդհ. պետը:

Մայիս ամսուան ընթացքին, Փարիզի մօտ, Մորսէրֆի դղեակին անտառին մէջ արենոյշ խմբապետուհիներու առաջին դպրոց – բանակումը տեղի ունեցաւ, իսկ Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ արենոյշներու խումբերը բանակեցան նաեւ 3 օր:

Գործադիր Խորհուրդի անդամ եւ արենոյշներու ընդհ. պետը Տիկին Աւագեան, շատ յաջող բանակումներ կազմակերպած էր: Մեր արենոյշները հմուտ բանակողներ դարձան:

Յունիս 15ին, տարեվերջի շրջանային արշաւն էր: Արենոյշները, գայլիկները, թեւիկներն ու սկաուտները, բանակումներէն առաջ իրենց վերջին արշաւը կազմակերպած էին:

Միութեան Գործադիր Խորհուրդի անդամներ՝ Տիկին Աւագեան, Սերոբ Ֆարոշեան եւ Ժաք Մուրատեան նշանակուած նոր խմբապետներու, օգնականներուն եւ առաջնորդներուն ստորագրանները տուին, կարդացին նաեւ ընդհ. պետին ուղերձը՝ այս առթիւ:

Յուլիս ամսուան ընթացքին, Փարիզի շրջանի սկաուտները եւ գայլիկները պիտի մասնակցին իրենց ամառուան մեծ բանակումներուն Պրըթէօյ (Նորմանտի) իրենց նախագահ Պ. Սարգիս Պալապանեանի հողերուն վրայ: Առաջին անգամն է որ մեր երիտասարդ խմբապետները եւ խմբապետուհիները կազմուած նոր խումբերով իրենց տարեկան բանակումը պիտի ունենան:

Օգոստոս ամսուան ընթացքին խմբապետական դպրոցներու պիտի մասնակցին Անգլիոյ, Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, մեր գայլիկ եւ արենոյշ խմբապետուհիները: Այս դպրոցներուն նպատակն է բանակումներու ընթացքին սորվեցնել՝ մասնակցող խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն, ինչպէս կազմել եւ ղեկավարել սկաուտներու կամ արենոյշներու խումբեր:

Օգոստոս ամսուան ընթացքին, Ֆինլանտայի մէջ տեղի պիտի ունենայ սկաուտական համաշխարհային ընդհ. ժողովը, որուն կը մասնակցին 500 պատուիրակներ 85 երկիրներէ: Համաժողովը կը տեւէ ութ օր: Այս հաւաքոյթները տեղի կ'ունենան երկու տարին անգամ մը, միշտ տարբեր երկրի մը մէջ: Սկաուտական միջազգային գործունէութեան ամենամեծ հաւաքոյթն է, որու կը մասնակցին բոլոր ազգերու սկաուտական կազմակերպութեանց պատասխանատու վարիչները, իբր պատուիրակ:

Այս անգամ ալ Հայ Արիներու Միութիւնը պիտի մասնակցի վեց պատուիրակներով (ինչպէս ամէն անգամ), առաջնորդութեամբ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեանի: Եւ Սեպտեմբերէն մեր արիները եւ արենոյշները պիտի սկսին աշնան գործունէութեան՝ խանդավառութեամբ եւ նոր յաջողութեանց հեռանկարով:

Հ. Ա.

ԼԻԼ-ՆԻՍ ԿԱՌՈՒՂԻ

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով, տարեկան արձակուրդներու ներկայ եղանակին, Ֆրանսացին եւս, Գերմանացիին նման, հնարաւորութիւն պիտի ունենայ ինքնաշարժով «երկար ճամբայ կտրելու մէկ թափով»:

Արդարեւ, շնորհիւ Լիլ-Նիս ճղուող կառուղիին (օթորութ), որ գրեթէ վերջացած է, Ֆրանսացին կրնայ ինքնաշարժով երկրին մէկ ծայրէն միւսը երթալ, նուազագոյն ժամանակի մէջ: Բնական երեւոյթ է Գերմանացիին համար, կ'ըսէ Ֆրանսացի պատասխանատու անձ մը, որ կառուղիի ճամբով Շթիւթկարտէն Համպուրկ երթայ իր ինքնաշարժով: Անիկա ցարդ արտակարգ բան կը նկատուէր Ֆրանսացիին համար: Այսպէս է, որ մինչ գերմանացի վարորդը տարին 17.000 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէ, աղէն Ֆրանսացին միայն 10.500 քիլոմեթր կ'ընէ: Տարբերութիւնը երթալով պիտի նուազի, քանի որ Ֆրանսա զարկ պիտի տայ կառուղիներու հաստատումին:

Ճիշդ է, կը հաստատէ Ֆրանսացի պատասխանատու անձնաւորութիւնը, որ Ֆրանսայի կառուղիներու ցանցը դեռ շատ անգոհացուցիչ է եւ, դժբախտաբար, երկրորդական խճուղիներու ցանցը հնարաւորութիւն չունի գոհացում տալու ներկայ պայմաններուն: Պէտք է աւելցնել նաեւ, որ երկրին երկրորդական խճուղիները վտանգաւոր են: Արդարեւ կան վայրեր, ուր լուսաւորութիւնը տկար է, ցուցանշանները անբաւարար են, ճամբաներու վիճակը անգոհացուցիչ է, շատ տեղեր պէտք է անցնիլ գիւղերու նեղ ճամբաներէ եւայլն:

Այս տարի եւս ոստիկանութիւնը լայն միջոցներ ձեռք առած է հսկելու համար ճամբաներու ապահովութեան վրայ:

Ք.

ՀՈԳԻՎՐՏԻՔ

ՄԻԼԱՆՕ.— Քանի մը տարիէ ի վեր մահուան սուր շղարշը իջած է, ու հետզհետէ կը թանձրանայ գաղութիս պետանի ընտանիքներու յարկերէն ներս, խոր վշտով համակելով օրինակելի, եւ սիրով միակտուր ազբողջութիւն մը կազմող համայնքիս ժրաջան կեանքը:

Անցեալ շաբաթ, իր մահկանացուն կընքեց, բոլորիս յարգանքին եւ սիրոյ արժանի Ցարութիւն Ճամճեանը, թէեւ տարիներէ ի վեր կը տառապէր աչքերու ծանր հիւանդութենէ մը որ՝ շատ ազդած էր իր բարոյականին վրայ, բայց բնաւ չէինք կասկածեր որ այսպիսի անակնկալ կերպով պիտի փլէր իր հասուն եւ կենսունակ տարիքին մէջ:

Ց. Ճամճեան ծնած էր Կեսարիա, համաշխարհային պատերազմին կորսնցուցած էր իր հայրը, որմէ յետոյ կը փոխադրուի Պոլիս, ուր յաջող կերպով կ'աւարտէ տեղւոյն Ռոպերդ Գոլէճը, շնորհիւ իր ուշիմութեան, եւ նախաձեռնութեան բացառիկ կարողութեան, չուշով կը յաջողի իրեն ապահով եւ փայլուն դիրք մը շինել, օգնութեան հասնելով իր ընտանիքին մնացեալ բեկորներուն՝ մինչեւ իր կեանքին վերջը: Հակառակ իր բազմակողմանի կարողութիւններուն եւ կուռ զարգացումին, կ'ապրէր քաշուած եւ ճգնաւորային առանձնութիւն մը, բայց միշտ իր հոգիին եւ մտքին մէջ մնայուն ջերմ ներկայութիւն մըն էին ազգային ամէն տեսակ հարցեր, մանաւանդ իր ծննդավայրին զաւակներուն մասնաւոր յատկանիշը կրող նկարագիրը՝ Կրօնքը եւ Եկեղեցին:

Տարիներ առաջ Իտալիայէն Ռումանիա կը փոխադրուի եւ շնորհիւ իր աշխատունակ եւ յարատեւող կամքին, Պուքրէշի մէջ կը հաստատէ կերպասի բարգաւաճ գործարան մը, իր շահէն միշտ բաժին հանելով տեղւոյն ազգային կարիքներուն. բայց դժբախտաբար համայնավար բանակին գրաւումէն ետք բոլոր իր ըստացուածքները կորսնցնելով, վերստին Իտալիա կը փոխադրուի:

Միլանի Քառասուն Մանկունք եկեղեցին բերնէ բերան լեցուն էր ազգականներու, հայրենակիցներու եւ օտար բարեկամներու խուռներամ բազմութեամբ մը, ուր դպրաց դասը ղեկավարութեամբ դպրապետ Պր. Հ. Բամպուկեանի, մեր եկեղեցական թովիչ մեղեդիներով ի միասին կը թրծէր ներկաներու հոգեկան թախիծը: Գաղութիս հոգեւոր Հայրը Զգօն Արք., հոգեշունչ ոգեկոչումով մը վեր հանեց ննջեցեալին օրինակելի կեանքը:

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (524)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ՅՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժան Վալժան եւ Քոզէթ իրենց վարած առանձնական կեանքի մէջ եւ փլիմէ փողոցին տունը բնակիլ սկսելէն ի վեր ասփորութիւն մը ունէին: Երբեմն արեւի ծագումը տեսնելու, զբօսանքի համար պտըտելու երթալով, այս տեսակ քաղցր ուրախութիւն մը յարմար է թէ՛ անոնց որ նոր աշխարհ կուգան եւ թէ անոնց որ կը մեկնին աշխարհէն:

Մենութիւնը սիրողին համար առտուն կանուխ պտըտիլը գիշերանց շրջագայիլ ըսել է, սակայն առաւօտեան շրջագայութիւնը առաւելութիւն մըն ալ ունի, որ է բնութեան զուարթութիւնը: Փողոցները ամայի են, եւ թռչունները կը դայլայլեն: Քոզէթ, որ նոյնպէս թռչուն մըն էր, առտուն կ'արթննար յօժարակամ, Ժան Վալժան կ'առաջարկէր, Քոզէթ կ'ընդունէր: Դաւադրութեան մը պէս կը կարգադրուէր այս շրջագայութիւնը. արեւի ծագումէն առաջ կ'երթային, եւ Քոզէթ պզտիկ երանութիւններ կ'ունենար այս առթիւ: Այս անմեղ այլանդակութիւնները հաճոյական են պատանութեան:

Ինչպէս գիտենք, Ժան Վալժանի միտումն էր սակաւամարդ տեղերը, մենական խորշերը, մոռցուած տեղեր երթալ: Այն ատեն Փարիզի քաղաքադուռներուն մօտերը՝ գրեթէ անշուք դաշտեր կային, ուր ամառը վտիտ ցորեն մը կը բուսնէր, եւ որոնք աշնան մէջ՝ հունձքէն ետք աւելի սակուած քան թէ հնձուած կ'երեւային: Ժան Վալժան մեծ սիրով այս դաշտերը կ'երթար ուր Քոզէթ չէր ձանձրանար: Հոն Ժան Վալժան առանձնութիւն, Քոզէթ ալ ազատութիւն կը վայելէին: Հոն ալ պզտիկ աղջիկ կը դառնար, կըրնար վազվզել եւ գրեթէ խաղալ, փեղոյրը կը հանէր, Ժան Վալժանի ծունկերուն վրայ կը դնէր եւ ծաղկափունջեր կը ժողվէր: Ծաղիկներուն վրայի թիթեռներուն կը նայէր, բայց չէր բռներ. քաղցրութիւնները եւ արգահատանքը սիրոյ հետ կը ծնին, եւ այն նորատի աղջիկը, որ սրտին մէջ երերուն եւ դիւրաբեկ տեսլական մը ունի, կը գթայ թիթեռնիկի թեւին: Քոզէթ հարսնուկներով շափրակներ կը հիւսէր եւ գլուխը կը դնէր. այս շափրակները երբ արեւի ճառագայթներով ողողուէին եւ շառագունէին, անոր վարդագոյն եւ առոյգ դէմքին հրավառ պսակ մը կը կազմէին:

Քոզէթ եւ Ժան Վալժան՝ իրենց կեանքէն տխրելէն ետքն ալ՝ առաւօտները շըրջագայելու սովորութիւնը թողած չէին:

Արդ, Հոկտեմբերի մէջ առտու մը, 1831ի աշնան կատարեալ պայծառութենէն հրապուրուելով տունէն ելած էին եւ Մէնի դուռին մօտ կը գտնուէին նոր լուսնալու ժամանակ: Տակաւին արշալոյս չէր այլ այգ, զմայլելի եւ ահաւոր վայրկեան: Երկինքի աժգոյն եւ խորին կապուտակութեան վրայ հոս հոս տակաւին քանի մը համաստեղութիւններ կ'երեւային. երկիրը սեւաթոյր, իսկ երկինքը բոլորովին սպիտակ էր. խոտի շիւղերը կը սարսռէին եւ ամենուրեք արշալոյսը խորհրդաւոր քստում մը ունէր: Արտոյտ մը աստղերուն հետ խառնուած կ'երեւար՝ ահագին բարձրութենէ մը կ'երգէր, եւ թերեւս կրնար կարծուիլ թէ անբաւութիւնը կը հանդարտէր այն օրհներգութեամբ զոր փոքրութիւնը անսահմանութեան կը մատուցանէր: Արեւելքի կողմը Վալ տը Կրասը պողպատի պայծառութեան մը պէս ամբողջապէս եւ աղօտապէս կը գըծագրուէր պայծառ հորիզոնին վրայ. Լուսնթագը՝ ակնախտիղ, այս զմբէթին ետեւէն կը բարձրանար, եւ կարծես թէ խաւարած շէնքէ մը խոյս տուող հոգի մըն էր:

Ամենուրեք հանդարտութիւն եւ լռութիւն կը տիրէր. սալարկին վրայ մարդ չկար, ճամբուն վարի կողմերը քանի մը սակաւաթիւ բանուորներ կային, որոնք աշխատելու կ'երթային եւ հազիւ հազ կը նշմարուէին:

Ժան Վալժան կողմնական ծառուղիին մէջ փայտարանի մը դուռին առջեւ դըրուած տաշղձներու վրայ նստաւ: Դէմքը դէպի ճամբան եւ կռնակը արեւին կողմը դարձուցած էր. կը մոռնար արեւը, որ պահ մը ետքը պիտի ելլէր, պաշարած էր զինքը այն խորունկ մտահոգութիւններէն մէկը, որոնց մէջ մարդու միտքը բոլորովին կ'ամփոփուի, որոնք նայուածքն անգամ կը բանտարկեն եւ որոնք չորս պատերու զօրութիւնը ունին:

Կան այնպիսի խոկումներ որոնք կրնան ուղղաձիգ անուանուիլ. երբ յատակը կը գտնուիս, ժամանակի կը կարօտիս նորէն երկրի վրայ գալու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարի Տուտի-Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Տուտի – Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աուկուսթօ Մալավազի եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Փափազեան, Քէօսէեան եւ Խաչերիկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԹԱՊԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Յուլիս 7) ժամը 13·30*ին: Հաւաքուիլ բնակարանը՝* 1 Ա – վընիւ Անրի Մարքէն, Նանթէռ:

Որեւէ Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միու – թիւնը Վարդավառի տօնին առթիւ հոգե– հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին, Կիրակի, Յուլիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փոնթէվէքի *հովասուն պու – րակին մէջ՝ «Պաղ աղբիւր»:*

Ջանազան անակնկալներ, խմբական պարեր, եւայլն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 *Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշ– նակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակո – միտէի,* Շաքօ Պօղըկարի *գեղեցիկ ծա – ռաստանը, պաղ ջուրի մօտ,* Սէսինէէն *վեր* Սէն Նիզիէի *ճամբուն վրայ:*

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ:

Ծոխ պիւֆէ, զուարճուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհինե – րու կողմէ:

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

Rallye Automobile UGAB Jeunes 1969
DIMANCHE 6 JUILLET

Tous les jeunes sont invités à y participer. Il suffit, motorisé ou pas, de se rendre au lieu de rendez-vous :

Métro Porte de Saint-Cloud, devant l'Eglise à huit heures très précises (en cas de mauvais temps, au café LES TROIS OBUS).

C'est un rallye Arménien !

Pour tous renseignements :

U. G. A. B.

11, Square Alboni, Paris (16e) 870-03-18

La Fourchette

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)

Արձակուրդի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:

Լաւագոյն պայմաններ,
արեւելեան համեղ ճաշեր,
մատչելի գին:

Թարմանալու, նորոգուելու
կայտռանալու դրախտանման
տեղ՝ ջինջ օդի մէջ,
ծիծաղկոտ արեւի տակ:

ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ–ԼՈՒ 81

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդ – ները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Recherchons monteurs en tricots, même en Août.

Se présenter ou téléphoner

GANA

64, Rue Turbigo, Paris (3e)

Tél. : ARC. 37-48

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յու – լիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առ– թիւ: Օթոքարը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, *Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին:*

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազ– մակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յու– լիս 13ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէ – սին առթիւ:

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբոր – դութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253–49–78 *եւ* 253–63–64:

Օթոքարին տեղերը սահմանափակ ըլլա– լով կը յանձնարարուի արձանագրուիլ: Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուի – ցերիա:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ
եւ Հռենոսի ափերը

12 *ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ ֆրանս. ազգ. տօնին առ– թիւ: Երեք օր* լիւքս *օթոքարով Յուլիս* 12*էն* 14: *Մեկնում ժամը* 7ին *Շաթօ տը Վենսէնի մեթրոյէն եւ* 7,30*ին Կառ տիւ Նոռէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկվիւյոն, Լիւքսէնպուրկ, Մա – յանս ուրկէ բնակինք:*

Իրիկուան ճաշ: Երեկոն՝ Վիզ – պատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկու – շաբթի շօփինկ *եւ վերադարձ դէպի Փա– րիզ ցերեկուան ճաշը Սաարպիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը* 21*ին: Մասնակ – ցութիւն* 185 *ֆր. կանխավճար* 50 *ֆր.: Մնացեալը վճարելի Յուլիս* 8*ին:*

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա *լիւքս օթոքարով, լաւ պան – դոկներու մէջ, լաւ ճաշ:*

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5*ին, ժամը* 7*ին, Շա– թօ տը Վենսէն եւ* 7,30*ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ.* 25*ի իրիկունը:*

Այցելութիւն 7 *երկիրներ եւ* 15 *քաղաք ու մայրաքաղաք:*

Մասնակցութիւն 1150 *ֆր. կանխա – վճար՝* 200 *ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յու– լիս* 25*ին:*

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 5ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20,30ին

Սալ Վոլթէր, Ռիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, մասնակցու – թեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի տեղական մարմիններուն

Պատուոյ նախագահութեան տակ Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու եւ Ալ – ֆորվիլի քաղաքապետ Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Երգ, պար, արտասանութիւն

Ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս նուագախումբ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 6, ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

Կը խօսի ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԸ մասնակցին ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԸ

Ժամը 10ին Պուլի մրցում: Կէսօրէ ետք գեղարուեստական նոխ բաժին: Հայկ. ժողովրդական երգեր ու պարեր: Եւրոպական պար: Նուագ Մարաջալեան եղբայրներու կողմէ:

Մրցանակներու բաշխում Տիսթրիքթ տը Փրովանսի ախոյեաններուն: Ծոխ պիւ – ֆէ: Շամփուրով խորոված:

Քառերու մեկնում.— ժամը 8ին Սէնթ–Մարկրիթ — Սէրֆըլը Ռիփէր: 8–15 Սէն-Լու Կոան–Փէն, 8,30 Պօմոն — Պառ տը լաՌոթոնտ: 8,45 Սէն Ժեռոմ, Պառ-Թապա, 9ին Պառ տիւ Կլոպ, Պուլ. տ'Աթէն: 9,15ին Քապիւսէլ, Պառ Փասքալ:

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պի– տի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նա – խաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահ – ուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (Նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի):

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք:

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — **ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ**

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շա– բաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU . 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 6 JUILLET 1969

Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11556

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ա.

Մայր Աթոռի դիւանը Յունիս 14 թըւակիր Հաղորդագրութեամբ մը, զոր հրատարակեցինք «Յառաջ»ի Յունիս 26ի թիւին մէջ, կը յայտնէ թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի «օրհնութեամբ» յառաջիկայ Սեպտեմբեր 25էն Հոկտեմբեր 2 Էջմիածնի մէջ պիտի գումարուի եպիսկոպոսական ժողով մը, իր օրակարգին վրայ ունենալով ինը կարեւոր հարցեր :

Մայր Աթոռի առաջադրանքն այն է եղեր, որ «մեր Սուրբ Եկեղեցու նուիրապետական Աթոռների Գահակալները եւ բոլոր եպիսկոպոսները, միասիրտ ու միախորհուրդ, Սուրբ Հոգու ներշնչմամբ եւ մեր ժողովուրդի հոգեւոր ու ազգային բարձր շահերի գիտակցութեամբ, ժողովով քննարկման ենթարկեն օրակարգի հարցերը եւ եզրակացութիւնները ներկայացնեն Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետի նկատառման ու կանոնական տնօրինութեանը, ի հարկին Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարմամբ» :

Ուրիշ անգամ ալ առիթ ունեցած ենք գրելու, որ ո՛չ մեր եկեղեցական օրէնքներուն, ոչ ալ Ազգային Սահմանադրութեան մէջ եպիսկոպոսական ժողովի մասին խօսք կայ : Նման մարմին գոյութեան իրաւունք չունի եւ իր տալիք որոշումներն ալ չեն կրնար ընդունելի ըլլալ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ համար :

Մեր եկեղեցին քրիստոնէական աշխարհի մէջ ամէնէն ազատամիտ եկեղեցիներէն մէկն է եւ անոր վերաբերեալ գործերուն մէջ փոքրաթիւ եկեղեցականներու կողքին իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած են միշտ աշխարհական ներկայացուցիչներ՝ ընտրուած իրենց թեմերու պատկան մարմիններէն՝ ժողովրդավարական սկզբունքներով :

Ծրագրուած Եպիսկոպոսական Ժողովին Օրակարգի հարցերը մեծ մասամբ կը հետաքրքրեն նաեւ աշխարհականները : «Եպիսկոպոս» ըլլալու պարագան բացառիկ հանգամանք մը չի կրնար տալ մեր բարձրաստիճան հոգեւորականներուն՝ լուծելու համար հարցեր, որոնք կը հետաքրքրեն ամբողջ ազգը :

Էջմիածնի ներկայ գահակալէն առաջ ո՛չ մէկ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս մըտքէն անցուցած է Եպիսկոպոսական Ժողով հրաւիրել եւ անոր քննութեան ենթարկել եկեղեցին ու ազգը միանգամայն շահագրգռող խնդիրները :

Վազգէն կաթողիկոս իր գահակալութենէն անմիջապէս ետք, ուրիշ ամէն բանէ առաջ, ծրագրեց «Եպիսկոպոսական Ժողով» հրաւիրել Էջմիածնի մէջ : Ընտրուած էր 1955 Սեպտեմբեր 30ին եւ օծումը կատարուած՝ Հոկտեմբեր 2ին :

Որոշեր էր «Եպիսկոպոսական ժողով» գումարել Էջմիածնի մէջ, 1956ի գարնան եւ հրաւէր էր ուղղած, ի մէջ այլոց, Պոլսոյ պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի : Լուսահոգի Պատրիարքը 1955 Նոյեմբեր 22 թուակիր նամակով մը մեզի հաղորդելով այս լուրը, կ'աւելցնէր թէ կը պատրաստուի մեկնելու Էջմիածին, ընդ առաջ երթալով կաթողիկոսի հրաւէրին :

Սակայն Շաբաթը Ուրբաթէն առաջ եկաւ : Ու նորընտիր հայրապետը փոխանակ Մայր Աթոռի մէջ գումարելու իր ծրագրած եպիսկոպոսական ժողովը, 1956 Փետրուարին գնաց Անթիլիաս՝ մասնակցելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան :

Գարեգին Պատրիարքի յիշեալ նամակը անձամբ ցոյց տուինք Վազգէն Հայրապետին 1956 Ապրիլ 4ին, կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին, երբ Անիկա «բարեհաճեցաւ ընդունիլ» մեզ (տե՛ս Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի ուղեւորութիւնը, Ս. Էջմիածին, 956, էջ 195) : Ու հարցուցինք թէ ինչո՞ւ գարնան Էջմիածնի մէջ եպիսկոպոսական ժողով գումարելու փոխարէն, ինչպէս ծրագրած էր, յանկարծ միտքը փոխելով որոշեց Անթիլիաս երթալ : Սրտաբաց կերպով բացատրեց, որ նամակ ստացեր էր զանազաններէ, որոնք կը հաւատան եղեր, որ իր ներկայութիւնը Անթիլիասի մէջ կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ՝ կրնար համերաշխութիւն ստեղծել կողմերու միջեւ :

Կաթողիկոսը Յունուար 31ին հապճեպով մեկնած էր Էջմիածնէն Մոսկուա, առանց լիբանանեան վիզա ապահոված ըլլալու : Խորհ. Միութեան մայրաքաղաքէն է, որ Փետրուար 3ին Լիբանանի վարչապետ Րաշիտ Քարամէին դիմած էր հեռագրով վիզա ստանալու համար :

Վազգէն Ա. կ'աճապարէր օր առաջ հասնիլ Անթիլիաս, ուր Փետրուար 14ին տեղի պիտի ունենար կաթողիկոսական ընտրութիւնը : Բոլոր փաստերը ցոյց կու տան, որ վերջին վայրկեանին միայն որոշուած էր իր Լիբանան մեկնումը :

Երբ այս է բուն իրողութիւնը, դժուար է հաւատալ, որ իր արտասահման մեկնելու գաղափարը կազմուած ըլլայ Ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարման օրերուն, այսինքն 1955 Սեպտեմբեր 25-30, «շարք մը բարձրաստիճան հոգեւորականներու եւ ամերիկահայ, լոնտոնահայ եւ հնդկահայ աշխարհական պատգամաւորներու հետ խորհրդակցաբար», ինչպէս գրուած է վերոյիշեալ գրքին մէջ (էջ 12-13) :

Եթէ այդ օրերուն որոշուած ըլլար Վեհափառին Լիբանան մեկնումը, ինչո՞ւ չորս ամիս ետք միայն մուտքի վիզա պիտի ուզէր վարչապետ Քարամէէն : Իր Փետրուար 3ի հեռագրով Վազգէն Ա. այս վերջինին կը յիշեցնէր, որ «շուրջ մէկ ամիս առաջ հայ եկեղեցւոյ գործերու համար որոշեր էինք Պէյրութ գործուղել մեր երկու պատգամաւորները, սակայն մինչեւ օրս անոնք չկրցան ստանալ Լիբանանեան վիզաներ» (Անդ, էջ 16) :

Մայր Աթոռը իրաւունք ունի երկու իրաւասու ձայնով մասնակցելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան :

Յունուարի սկիզբը լիբանանեան վիզա ուզուեր է Էջմիածնի երկու պատգամաւորներուն համար, որոնց մէկը Վազգէն Ա.ը չէր ամէն պարագայի :

Այս կէտին վրայ ծանրացանք պարզապէս հաստատելու համար, որ նորընտիր կաթողիկոսին հապճեպով Անթիլիաս «գործուղում»ը (իրենց բառով) պէտք է վերագրուի արտաքին ազդակներու, խորհրդաւոր նպատակներով :

Էջմիածնի գահակալը Անթիլիաս հասաւ 1956 Փետրուար 12ին : Յաջորդ օրն իսկ՝ Փետրուար 13ի երեկոյեան գումարեց Եպիսկոպոսական Ժողով (խորհրդակցական), իր նախագահութեամբ : Կը մասնակցէին տասնըմէկ եպիսկոպոսներ, (անդ, էջ 40-45) :

Առաջին Եպիսկոպոսական Ժողովն էր այս, որ կատարեալ ձախողութիւն մը արձանագրեց :

Եպիսկոպոսական Ժողովը նորութիւն մըն է մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ : Անոր հեղինակն է Վազգէն կաթողիկոս :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՈՒՈՅՍ ՎԵՐՋ

Դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարին այցելութեան առթիւ, զանազան տեսակցութիւններ տեղի ունեցան նախագահ Փոմփիտուի, ինչպէս նաեւ նախարարապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ : Գերմանիոյ առաջարկին վըրայ, այս առթիւ, նախատեսուած է Եւրոպայի Վեցերուն մէկ վեհաժողովը մինչեւ տարւոյս վերջ, օրակարգի գլխաւոր հարց ունենալով Անգլիոյ անդամակցութիւնը :

Այս առթիւ երկու երկիրներու միջեւ համաձայնագիր մըն ալ ստորագրուած է Հռենոսի կարգաւորման համար Սթըրազպուրկ – Քէհլ եւ Լօթըրպուրկ – Նօյպուրկայի միջեւ : Կարեւորագոյնն է զոր երկու երկիրները ձեռք կ'առնեն Մոզէլի Ջրանցքին շինութենէն ի վեր :

Վիլլի Պրանտ ճաշի հիւրը եղած է արտաքին նախարար Շումանի եւ այս առթիւ արտասանած բաժակաճառին մէջ, շեշտած է.— «Մեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Գերմանիոյ մէջ այն իրողութիւնը որ Ֆրանսայի նոր նախագահը եւ նոր կառավարութիւնը շեշտեցին օրինակելի բնոյթը Ֆրանքեւգերման գործակցութեան : Մեզի համար ալ, ըլլայ կառավարութեան, ըլլայ հանրային կարծիքի, այս յարաբերութիւնները պէտք է օրինակելի ըլլան : Կը յուսանք որ այս գործակցութիւնը նպաստաւոր կ'ըլլայ մեր երկու ժողովուրդներուն, օգտակար՝ Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութեան պահպանման : Կ'ուզեմ շեշտել թէ որքան գնահատած եմ մեր այսօրուան խօսակցութիւնը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ կառավարական ծանր տագնապ մը ծնաւ իբրեւ հետեւանք ընկերվարական կուսակցութեան պառակտումին, Նեննիի բոլոր փորձերը ձախողած ըլլալով : Ինչ կը վերաբերի իրեն, հրաժարած է կուսակցութեան նախագահի իր պաշտօնէն ինչպէս նաեւ Արտաքին նախարարի :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Նիքսընի այցելութեան համար : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Ամերիկայի նախագահին այս այցելութեան նպատակներէն մէկն է վերահաստատել կապը Փեքինի հետ : Այս է նաեւ հունգար՝ Մակիար Օշակ թերթին կարծիքը : Արդէն կ'ըսուի թէ Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին ներկայ պիտի ըլլայ շատ կարեւոր չին պատուիրակութիւն մը, գլուխն ունենալով բազմաթիւ ղեկավարներ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Հրեաները շատ դժգոհ են Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումէն Իսրայէլի դէմ եւ Ռաբբունապետն ալ յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կ'ըսէ թէ Նիւ Եորքի Խորհուրդը կ'անտեսէ. — «Սուրբ Գիրքին հանդիսաւոր մարգարէութիւնները : Երուսաղէմ սուրբ քաղաք է : Երուսաղէմի եւ հրեայ ժողովուրդին կապերը կտրել կը նշանակէ Երուսաղէմի սրբութիւնը ջնջել» :

ԱՆՐԻ ՏԸՔՈՒԷՆ, Ֆրանսական սինեմայի մեծ բեմադիրներէն, մեռաւ առջի օր, 78 տարեկանին : Առաջին ամուսինը եղած է Տանիէլ Տարիէօյի : Աւելի քան 40 ֆիլմ պատրաստած է որոնց մէջ՝ «Անծանօթները տան մէջ» Ռեմիւի հետ :

SCIENCE ET VIE

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Սիանս է Վի պարբերաթերթը Յուլիսի իր թիւին մէջ խիստ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է, ուր Ժան Վիտալ կը պատմէ թէ ինչ տեսած է Մեծամօրի մէջ (Հայաստան) ուր գտնուած է աշխարհի առաջին գործատունը : Յօդուածը, ճոխացած գունաւոր եւ սեւ-ճերմակ նըկարներով, լրիւ գաղափար մը կու տայ տարուած աշխատանքներուն մասին : Պիտի տանք մաս մաս :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ՎԱՔԸՖԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յուլիս 1 թուականով .

Պոլսոյ Պատրիարքը Շաբաթ երեկոյ այցելեց Սամանտաղ Վաքըֆ գիւղ, ուր նախագահեց երեկոյեան արարողութեան :

Բովանդակ գիւղը հաւաքուած էր եկեղեցի ուր Հրաշափառով մուտք գործեց Պատրիարք Հայրը եւ տուաւ իր օրհնութիւնները ներկայ հաւատացեալներուն :

Պատրիարքը եւ իր հետեւորդները դիշերեցին Վաքըֆ գիւղի հայ գիւղացիներուն բնակարաններուն մէջ : Այս առթիւ կ'արժէ անդրադառնալ թէ Վաքըֆ գիւղ 30 – 35 տուներով զուտ հայկական գիւղ մըն է որ իր մաքրութեամբ եւ կեանքով օրինակելի դիրք կը գրաւէ այդ շրջանակին մէջ : Մօտ հինգ տարիներ առաջ, երբ խումբ մը համալսարանականներ պարտականութեամբ կը շրջէին գաւառները քննելու համար գիւղացիներու կեանքը, Սամանտաղի քայմաքամութիւնը զանոնք Վաքըֆ գիւղ ղրկեց իբրեւ օրինակելի նմոյշ գիւղ : Համալսարանականները ցրուեցան գիւղի ամէնէն հարուստէն մինչեւ ամէնէն աղքատին բնակարանը, որ հիւրասիրուեցան մօտ երկու շաբաթ եւ ունեցան այն եզրակացութիւնը թէ իրապէս օրինակելի գիւղ մըն էր, հայկական այդ Վաքըֆ գիւղը :

Այսօր նոյն այդ գիւղին մէջ հիւրասիրուեցան Թրքահայոց Պատրարքը եւ իր հետեւորդները, որոնք Կիրակի օր պատարագի մատուցմամբ հոգեւոր մխիթարութիւն պարգեւեցին տեղւոյն հայ դեղջուկներուն :

Պատարագեց Խաչատուր Արեղայ Սարաճեան եւ նախագահեց Պատրիարք Հայրը, որ տուաւ օրուան պատգամը : Կէսօրին խմբական ճաշ մը տեղի ունեցաւ Վախըֆ գիւղի մէջ, ուր գաղափարի փոխանակութիւններ կատարուեցան տեղւոյն Թաղային Խորհուրդին եւ Պատրիարք Հօր միջեւ :

Երեկոյեան Հսկում կատարուեցաւ եւ Պատրիարքը տուաւ իր հրաժեշտի խօսքը :

Երկուշաբթի օր Շնորհք Պատրիարք Գալուստեան իր հետեւորդներով գնաց Քըրըքհան, որուն եկեղեցին նորոգուած էր : Նորոգեալ եկեղեցիի նաւակատիքը կատարուեցաւ եւ մատուցուեցաւ Պատարագ ձեռամբ Եղիա քահանայի :

Պատրիարք Հայրը կատարեց իր սիրոյ, օրհնութեան եւ ողջոյնի խօսքը տեղւոյն փոքրաթիւ Հայութեան, Իսկէնտէրունի Թաղային Խորհուրդին որ ներկայ էր գլխաւորութեամբ Տոքթ. Ներսէս Մաճարեանի եւ Վաքըֆ հիւղի թաղականութեան :

Կէսօրուան ճաշը Քըրըքհան ընելէ ետք խումբը վերադարձաւ Իսկէնտէրուն, ուր Ս. Պատրիար Հայրը եւ հետեւորդները իջեւանեցան Տոքթ. Ներսէս Մաճարեանի բնակարանը :

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ» Ի ԾԱԳՈՒՄԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

Ա.

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.— Հանգուցեալ հրամանատար Պրնուա Տ'Ագի հայասէր մըն էր որ խոր ցաւ զգաց՝ հայ ժողովուրդին հանդէպ ցոյց տրուած ակնյայտ անարդարութեանց համար եւ անոր արիարանց զաւակներուն օրինակելի քաջութեանց առջեւ հպարտութեամբ լեցուն, խղճի պարտք նկատեց՝ գրել «Արեւելեան» կամ «Հայկական լեգէոն»ի պատմութիւնը :

Զանց առաւ սակայն կիլիկիան, ողբերգական իրադարձութիւններն որոնց մէջ եւս, «Հայկ. Լեգէոն»ն ունեցաւ՝ զոհաբերութեան իր պատուաբեր բաժինը :

Իրադարձութեանց քաջածանօթ հրամանատարին այս գրութիւնն ունի կիսապաշտօնական հանգամանք եւ վաւերական արժէք, իբրեւ նիւթ՝ պատմագրին ...:

Հայ մամուլին մէջ, կը հանդիպինք երբեմն՝ «Հայկական Լեգէոն»ի ծագման վերաբերեալ անվաւեր գրութեանց որ կրնան՝ թիւր գաղափար կազմել տալ՝ ընթերցողին :

Ներկայ գրութիւնը միակն է՝ որ ո՛չ միայն ճշգրտօրէն կը ներկայացնէ՝ «Լեգէոն»ի ծագման լրիւ պատմութիւնը, այլեւ՝ կարգ մը յարակից իրադարձութիւններ որ ցարդ անծանօթ մնացած էին մեզի...:

Վ. Կ. Մ.

Շնորհիւ կարգ մը աւանդութիւններու, Ֆրանսան կրցած էր համակրանք հրաւիրել իր վրայ, երբ ծագեցաւ մեծ պատերազմը: Աւանդութիւններն աւելի խօսուն էին՝ քան ճարտասանական փորձերն ու գրականութիւնը. ապացոյց՝ բազմաթիւ օտարներու ինքնակամ զոհողութիւնը : Առանց ոեւէ պարտաւորութեան, աւելի քան քառասուն հազար հոգի զինուորական ծառայութեան մտան՝ մեր դրօշին տակ :

Այս օտարներու շարքին մէջ կը գտնըւէին գժբախտներ որ յետագային կոչուեցան «անհայրենիք» եւ որոնց դեռ մաս կը կազմեն (1939 Թ.) հակառակ վիլսոնեան յօյսերուն, Հայերը որ այնքան երկար ատեն չհասկցուած մնացին, խաբուսիկ յօյսերով օրօրուեցան եւ շահագործուեցան՝ անգթօրէն :

Թուրքիոյ մէջ Ջարդ կար՝ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր. համաձայն կայսերական սովորութեան մը, Ջարդը կը կրկնուէր, ժամանակ առ ժամանակ, եւ ո-րուն պատճառները երբեմն դժուար էր հաստատելը եւ առաւել եւս դժուար՝ արդարացումը : Օրինակի համար՝ փողերանոցի դժուարութիւններ որոնց հետեւանքով երբ կ'ուշանար՝ բանակին վճարումը, ճկուն կառավարութիւնը պատրուակ մը կը գտնէր՝ արտօնելու համար հայկական Ջարդ մը որուն ընթացքին, Թալանող Ջոկատը կրնար գրաւել՝ Հայերու դրամը, ստացուածքն ու աղջիկները՝ ըլլայ ուղղակի, ըլլայ՝ շահագրգիռ Թուրք իշխանութեանց հսկողութեան տակ ... :

Այնպէս որ՝ երբ Թուրքիան մտաւ համաշխարհային պատերազմին մէջ, հասկնալի է որ կարգ մը Հայեր խանդավառութեամբ չատանձնեցին՝ նման հայրենիքի մը պաշտպանութիւնը: Ազատութեան ատողը կը թուէր երեւիլ՝ առեւլավառ ոխրապետութեան մը ընդմէջէն. ողջմտութիւն չէ՞ր անոր հետեւիլը : Այնպէս ալ եղաւ, երբ ատեն մը, Հայերը Ռուսիոյ ծառայեցին՝ Թուրքիոյ դէմ, ի մասնաւորի Կովկասի մէջ, Յունուար 1915ին, երբ Ռուսերը կը ջախջախէին՝ Թրքական 3րդ զօրաբանակը՝ ա՛յնքան Թշուառօրէն հրամայուած՝ Էնվէր փաշայի կողմէ: Ցարը, Էջմիածնայ Կաթողիկոսին միջոցով, անկախ բանակի մը կազմութեան խոստումն առած էր: Փոխադարձումն եղաւ սարսափելի եւ անհամեմատ. հարուածի ենթակայ եղան՝ հաւատարիմ հայ զինուորներն իսկ: Այն որ Հայ էր, ըլլար՝ նոյնիսկ կայսրութեան միւս ծայրը, պատժուեցաւ՝ մէկ քանի հոգիի անհաւատարմութեան պատճառաւ :

Նման սարսափներու դիմաց, մարդ կրնայ դիւրութեամբ հասկնալ թէ՝ վրէժի մակընթացութիւն մը պատրաստ կ'ըլլայ բարձրանալու երբ բախտը կը ժպտի Թուրքիոյ Թշնամիներուն : Այսպէս, երբ Կիլիկիոյ մէջ, 1918ին, կը ջանայինք մեր վրայ հրաւիրել՝ բնակչութեանց համակրանքը, առանց կրօնի եւ ցեղի նկատառման, Ֆրանսայի մէջ առաջ եկաւ՝ Թիւր մեկնաբանութիւն մը, երբ զործի լծեցինք, ըլլայ՝ ափրիկեան մահմետական-ները, ըլլայ՝ նոյնիսկ Հայերը եւ «Արեւելեան Լեգէոն»ի մեր բարեկամները : Ինչ որ արդար ու տրամաբանական *կը նկատուէր՝ երբ խնդիրը կը վերաբերէր՝ Թրքական բանակի բնաջնջման, կը դառնար* անճարակութիւն, *երբ պատերազմի վախճանին, անհրաժեշտութիւն կը դառնար՝ Ֆրանսական դրօշին տակ ի մի հաւաքելը բոլոր զօրախումբերուն այն շրջաններուն որոնց Թեւարկութիւնը պիտիստանձնէինք՝ յանուն Ազգերու Միութեան :*

Թուրքիոյ պատերազմի մուտքի'ն իսկ, նա մանաւանդ 2 Յունիս 1915 Թ.ի օրինագծին պաշտօնական հրատարակութենէն ետք, ամենուրեք տեղահանեցին Հայերը, Ջարդեցին եւ գրաւեցին անոնց ինչքերն ու աղջիկները :

Պաշտօնագիրը կը հրամայէր.— 1. Ետ քաշել Հայերը բանակէն եւ լծել զիրենք թիկունքի աշխատանքի ...:

եւ 2) Տեղահանել բոլոր Հայերը եւ քշել՝ Միջագետքի անապատը ...:

Ասոր հետեւանքով էր որ՝ 1915 Թ.ի ամրան, Ալէքսանտրէթի ծոցին հարաւի Հայերը, խաղաղ, երկրագործ ձէյթէ-Մուսացիներ, որ երբեք չարժած չէին իրենց հայրենի լեռներէն, յարձակման ենթարկուեցան՝ Թուրք պաշըպօզուքներու *կողմէ, որ օրինապէս արտօնուած էին՝ կողոպտելու եւ Ջարդելու զանոնք ...: Տեղահանումն ու Միջագետք ղրկելը պարզ պատրուակ մըն էր :*

Այս լերան զաւակները խմբուեցան, զինուեցան՝ ինչո՛վ որ կրնային եւ քաջաբար կը դիմադրէին՝ աւելի քան մէկ ամիսէն ի վեր, երբ նշմարեցին՝ Ֆրանսական զրահաւորներու երթուդարձը : 1915 Թ.ի Սեպտեմբերին սկիզբը, արդէն սկսած էր պակսիլ իրենց ռազմամթերքը. ուստի, երբ տեսան զրահաւորները, մըտածեցին՝ անոնց ուշադրութիւնն իրենց վրայ հրաւիրել, շարելով՝ հսկայ, սպիտակ դրօշ մը որուն մէջտեղը կ'երեւէր՝ մեծադիր, կարմիր խաչ մը: Երկու զրահաւորներ, առաջինը՝ «Կիշան» (հրամանատար Պրիսօն), եւ երկրորդը՝ «Տեսէքս» (հրամանատար Վէկօ), նաւակներ ճամբու դրին՝ դէպի ծովեզերք. առանք նշմարեցին մէկը որ լողալով իրենց կը մօտենար. Հայ մըն էր որ ղրկուած էր ծովակալութեան՝ կացութիւնը պարզելու առաքելութեամբ :

Եղելութիւնը անթելով հաղորդուած էր՝ Սուրիոյ նաւարաժնի հրամանատար Տովակալին որ անձամբ հասաւ Սուէտիոյ դիմացը՝ 6 Սեպտեմբերին: Հոս, Տովակալը ընդունեցաւ՝ Մուսա Լերան մօտ հինգ հազար Հայերու բանբերը, Պետրոս Տիմլաքեան: Այս զործօն Հայ պետը, վառվռուն, կայծկլտող աչքերով, սեւ մօրուքով, փոքրիկ մարդ մըն էր. ֆրանսերէն կը խօսէր՝ սահուն կերպով : Խնդրեց Տովակալէն որ ազատէ՝ կռուի չմասնակցող ժողովուրդը, իսկ ինք յանձն կ'առնէր՝ դեռ դիմադրել Թուրքերուն՝ ամբողջ վեց ամիս, եթէ իրեն հայթայթուէին՝ վառօդ, կապար *եւ մաս մը* պարէն:

ՀՐ. ՊՐՆՈՒԱ Տ'ԱԶԻ

(Թարգմ. Վահրամ Միսքիֆ)

(Շար.)

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՏԱՐՕՆԻ ՄԷՋ

1909 – 1911ին

Ա.

1908 *Թուական* :

Հռչակուած էր օսմանեան մեծադղորդ, բայց խաբուսիկ սահմանադրութիւնը : Մեզի կը թուէր, թէ Թուրքիոյ վրայ արդէն ծագած էր ազատութեան ու հաւասարութեան արշալոյսը :

Թուրքիոյ հայ երիտասարդութիւնը մէկէն թեւաւորուեցաւ : Դէպի Պոլիս, դէպի մայրաքաղաք՝ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու — այս էր օրուան կարգախօսը միջնակարգ դպրոցները աւարտած բոլոր հայ երիտասարդներուն համար :

Իսկ հայ գի՞ւղը, ո՞վ պիտի լուսաւորէր ու ոտքի հանէր այդ բազմաչարչար, անմռունչ նահատակը, որ կը կեղեքուէր բոլորին կողմէ :

Եւ, ահա, մայրաքաղաքին կրթուած հայրենասէրներուն մէջ արթնցաւ ազգասիրական զօրաւոր շարժում մը՝ յետամնաց գաւառը լուսաւորութեան ցանցով պատելու եւ սահմանադրութեան ընձեռած բարիքներէն անոր ալ բաժին հանելու : Պոլսոյ մէջ ստեղծուեցան բարեգործական միութիւններ՝ «Կրթասիրաց», «Դպրոցասիրաց», «Հայուհեաց», «Տիկնանց» եւ այլ անուններով ընկերութիւններ, որոնց մէջ մեծ մասնակցութիւն ունեցան կիները : Բոլորին նպատակը մէկ էր՝ ընդհանուր տգիտութեան խաւարը եւ յետամնացութիւնը հայկական գիւղերուն մէջ, դպրոցներու համատարած ցանց մը ստեղծել գաւառներու մէջ՝ չխնայելով ոեւէ միջոց :

Այդ ընկերութիւնները գաւառի մշակութային վերածնունդի առջին օճախներէն մէկը նախընտրեցին Տարօնը՝ հայազատագրական պայքարի ու յեղափոխական պոռթկումներու հնոցը :

Տարօն (Մուշ) գաւառը, որ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ իր նշանակալի դերը խաղացած է օտար լուծերու դէմ մեր ազգին մղած ազատագրական պայքարներու ընթացքին, ինչպէս նաեւ մեծ ջանքեր թափած է հայ գրին ու գրականութեան, ժողովրդական դիւցազնավէպին յօրինման ու պահպանման գործին մէջ, Տարօնը, որ ծնած է յաւերժ անմոռաց Մեսրոպ Մաշտոցը եւ պատմահայր Խորենացին, չէր կրնար չօգտուիլ յարմար առիթէն լուսաւորութեան երբեմնի պայծառ, բայց դարերով մարած ջահը նորէն վառելու համար : Եւ ան ձեռնարկեց խիզախ ու զարմանահրաշ գործ մը :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Այսինքն՝ Սոֆիայի ճամբով ըսել կ'ուզէք, պատասխանեց Նուրի պէյ:

— Ոչ, այդ չէ ըսել ուզածս, Սաբրի Նամակը գրած է Սոֆիայէն...:

— Ուրեմն ազատե՞ր է բանտէն:

— Բնականաբար, քանի որ այս միջոցիս Սոֆիա կը գտնուի, ուրկէ կը պատրաստուի մեր քով գալ Մակեդոնական քոմիթէին աջակցութեամբը:

— Ապտիւլ Համիտ ներո՞ւմ շնորհած է արդեօք իրեն...

— Ոչ բարեկամներ, եւրոպացի կին մը Սաբրին փախցուցած է Ելտըզէն...:

Այս վերջին խօսքերը ընդհանուր զարմանք յառաջ բերին. Սալիհա հանըմ տեսաւ իր ընկերներուն Թերահաւատ դէմքերը եւ ըսաւ.

— Ես ալ պիտի չհաւատայի այդ դէրուածքին, եթէ մեր ընկերոջ գիրը բացայայտ կերպով չճանչնայի... առէք կարդացէք նամակը:

Ազիզ պէյ որ եւրոպացի կնոջ խօսքը լսելուն պէս իր ճամբու ընկերուհին յիշած էր, խկոյն տեղէն ցատկեց եւ նամակը առնելով բարձրաձայն կարդալ սկսաւ:

Սաբրի պէյ այդ գրութեամբ մանրամասն կը պատմէր ինչ որ մենք արդէն գիտենք եւ միեւնոյն ատեն յոյս կը յայտնէր թէ քիչ օրէն պիտի կրնար իր սրտին վրայ սեղմելու սիրելի ընկերները եւ անոնց հետ կռուելու ազատութեան յաղթանակին համար:

Նամակը երկարօրէն կը խօսէր Պառոնուհիին վրայ ու կը յիշէր նաեւ Ազիզ պէյը եւ կնոջ անոր հետ ըրած ուղեւորութիւնը:

— Հիմա բացարձակապէս կը հաւատամ, գոչեց Ազիզ պէյ ուրախութեամբ, այո, բոլոր պատմուածները ճիշդ են եւ այդ զարմանալի կինը որ ինծի հետ հոս գալ կ'ուզէր, կարող է այդպիսի գործ մը գլուխ հանելու...

Ու Ազիզ պէյ իր ընկերներուն պատմեց Փարիզէն մեկնած պահուն իր հանդիպումը Պառոնուհիին հետ ու մինչեւ Համբուրգ իրեն ընկերանալը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ ազատական շարժումին մասին անոր ցոյց տուած չափազանց համակրանքը:

— Պէտք է այդ կնոջ փառաւոր ընդունելութիւն մը ընենք երբ Սաբրի պէյի հետ հոս հասնի, եզրակացուց:

— Բնականաբար, պատասխանեց Սալիհա Հանըմ, այդ կինը իրաւունք ունի մեր երախտագիտութեան, քանի որ մեր սիրելի ընկերը կրցած է ազատել բռնաւորին ճիրաններէն:

— Եւ սակայն, ամբողջ այդ պատմութիւնը շատ տարօրինակ կը թուի ինծի, ըսաւ կամաց մը Նուրի պէյ, որ նամակը Ազիզ պէյի ձեռքէն առնելով սկսաւ անգամ մըն ալ ինք կարդալ ուշադրութեամբ:

Այս դիտողութիւնը անպատասխանի մնաց: Սալիհա հանըմ նոր նամակ մը բացած զայն կը կարդար ամբողջ ուշադրութիւնը անոր նուիրած:

— Ահաւասիկ կարեւոր լուր մըն ալ, ըսաւ երբ ընթերցումը աւարտեց:

— Բարի՞ է արդեօք միւսին պէս, հարցուց Մէհմէտ փաշա:

— Ձեր բարեկամներէն մին, իբրեւ զինուորական լիազօր քննիչ Պոլսէն այս կողմերը պիտի գայ եղեր, պատասխանեց Սալիհա հանըմ ժպտելով:

— Ո՞վ է արդեօք այդ բարեկամս...

— Նոյն ինքն Շէմսի փաշան...

— Համիտի հաւատարիմ լրտե՞սը, գոչեց Մէհմէտ փաշա, ա՞յն որ այնքան երիտասարդ սպաներու կորուստին պատճառ եղաւ:

— Այո, այդ անարժան զինուորականը ահա մեր բանակներուն վրայ լիազօր քննիչ կարգուած է:

— Բայց չիտակը շատ աներես յանդգնութիւն մը պէտք է՝ համարձակելու համար հոս գալ եւ մեզ դէմ գալու:

— Գիտէք որ ոչ աներեսութիւնը եւ ոչ ալ յանդգնութիւնը կը պակսի Շէմսի փաշայի քով, ըսաւ Ազիզ պէյ:

— Բայց այս անգամ չենք կրնար անպատիժ Թողուլ զինքը, գոչեց Մէհմէտ փաշա յուզուած ձայնով մը:

— Մեր Մանասթըրի ընկերները, որոնք այս լուրը ստոյգ աղբիւրէ առնելով մեզի կը ծանուցանեն, ըսաւ Սալիհա հանըմ, մեզմէ հրահանգ կ'ուզեն թէ ինչ կերպ ընդունելութիւն մը պէտք է ընել այդ քննիչին երբ ոտքը Մանասթըր դնէ:

— Ես անձամբ կ'երթամ զինքը ընդունելու՝ իմ վեցհարուածեանովս. լաւագոյն ընդունելութիւնը այս կերպ կարելի է ընել իրեն...

— Հանդարտեցէք, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Սալիհա հանըմ, նոյնիսկ այդ կերպ ընդունելութեան մը համար պէտք չկայ որ դուք տեղափոխուիք... նամակը գրող մեր ընկերները արդէն այդ գործը կատարելու համար մեր կողմէ բառի մը կը սպասեն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 169)

1909 – 10ի ուսումնական տարիին Մշոյ դաշտի հարիւրէ աւելի գիւղերը դարձուցած լոյսի օճախներ՝ բանալով Հայկական դպրոցներ, որպէսզի Մեսրոպի սերունդը մեսրոպեան տառերով հայ լեզու սորվի, ուսումնասիրէ իր քաջ եւ իմաստուն նախնիներուն թողած գրական ժառանգութիւնը : Իսկ Մուշ քաղաքը արդէն ունէր իր թաղային դպրոցներն ու մանկապարտէզները, Միացեալ ընկերութեան միջնակարգ դպրոցը՝ գիւղատնտեսական նախակրթութեամբ, եւ Պօղոս Հայուհեաց ընկերութեան նորաբաց դպրոցը՝ աղջիկներուն համար :

Տարօնի այս գեղեցիկ գործին արձագանգ եղան Պոլսոյ բարեգործական եւ կրթական գրեթէ բոլոր ընկերութիւնները՝ իրենց գանձարկղներէն գումարներ յատկացնելով Տարօնի դպրոցական գործին համար : Այդ պլստճէով Պոլսէն թեմական տեսուչ մը ուղարկուեցաւ : Անխոնջ ծանօթ հանրային գործիչ Սիմոն Զաւարեանն (ՍՄԲ․ Սիմոն Զաւարեան) էր, որ իր կարգին, Տարօն հրաւիրեց երկու օգնական տեսուչներ : Մէկը ես էի, միւսը՝ Առաքել Սիմոնեանը : Թեմական տեսուչը կոչով մը դիմեց Պոլիս, Երեւան, Վան, Կովկաս՝ ուսուցիչներ ուղարկելու Տարօն, որոնք հայրենասիրաբար յանձն առնէին ամէն տեսակ զրկանք ու նեղութիւն Տարօնի ուսումնածարաւ մանուկներու կրթական – լուսաւորութեան գործը կազմակերպելու համար : Պոլիսը կը հայթայթէր նոյնպէս դասագիրքեր եւ գրենական պիտոյքներ, որոնք հակերով պարբերաբար Մուշ կը հասնէին՝ թեմական տեսուչին տրամադրութեան տակ, ան ալ գիւղերուն կը բաշխէր ըստ կարիքի :

Տեսուչին կոչը անարձագանգ չմնաց . հայրենիքը կոչ կ'ուղղէր, ո՞ր հայրենասէր ուսուցիչին սիրտը չէր յուզուեր, չէր ալեկոծուէր՝ իր ուժերն ու եռանդը նուիրելու փառաբանուած Տարօնի լուսաւորութեան գործին, եթէ, ի հարկէ, իր պայմանները թոյլ տային : Եւ, ահա, խումբ խումբ եկան մշակոյթի այդ մշակները՝ քնքոյշ մեծցած ուսուցչուհիները եւ ուսուցիչները, որոնք համեստ աշխատավարձքով գիւղին ճամբան բռնեցին եւ տեղական ուսուցիչներուն հետ միասին, 1909 Սեպտեմբերին բացին հարիւրէ աւելի գիւղերու դպրոցներուն դուռները : Դպրոց : Ի՞նչ փոյթ, թէ շատ վայրերու մէջ ատոնք «օտաներ» էին կամ գոմերու «սաքուներ», կաւաշէն տուներու ապառ որեւէ անկիւն՝ առանց գրասեղանի : Աշակերտները անհուն սիրով եւ բուռն խանդավառութեամբ կը վազէին ամէն առաւօտ այդ օտա կամ սաքու դպրոցը, կը նստէին փալասի կտորի մը վրայ, բայց կը սորվէին, կը սորվէին անվերջ, կը յառաջդիմէին անհաւատալի թափով : Ինչ ուշիմ երախաներ էին ատոնք, աչքը բաց եւ առոյգ : Ես կը զարմանայի, թէ ինչպէս անոնք կարճ ժամանակի մէջ, երբեմն գիւղական կիսագրագէտ ուսուցչին ձեռքին տակ, այդքան շուտ գրաճանաչ կ'ըլլային եւ սահուն կը կարդային ընթերցարանը :

Իբրեւ թեմական տեսուչի օգնական, իմ հսկողութեան յանձնուած տեղամասը Մշոյ դաշտի արեւմտեան կէսն էր՝ Ցրօնք գիւղէն մինչեւ Իննակնեան սուրբ Կարապետի վանքը : Այս բաժնին մէջ կը գտնուէին Հացիկը (Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդավայրը), Խորոնքը (Մ․ Խորենացիի ծննդավայրը), Աշտիշատը, իսկ պատմական Արածանին (Մուրատչայ) կը կտրէր, կ'անցնէր դաշտէն եւ կ'ուղղուէր դէպի Արեւմուտք՝ Եփրատին միանալու համար : Ինչեր չէր կարելի մշակել Տարօնի յուռթի այդ դաշտին մէջ՝ Արածանիի եւ Մեղրագետի յորդուն ջուրերով : Բայց Տարօնցի գեղջուկը կրկայի պէս իր պատեանին մէջ էր ամփոփուած դարեր շարունակ, որովհետեւ իր ցանածն ու հնձածը իրը չէր : Ան կը մտածէր միայն օրուան հացին եւ կեանքին պահպանութեան մասին, մինչեւ որ լոյս ծագէր «Լուսաւորչի կանթեղէն», ինչպէս յաճախ կ'ըսէր Մշոյ Սուլթան Ջանկլի դիւան սուրբ Կարապետը ... դաշտի հողերուն մեծ մասը գրաւած էին թուրք աղաներն ու բէկերը, որոնք նոյնիսկ ատալաթի ու Հուրիաթի իշխանութեան օրերուն չէին ուզեր յարգել օրէնքը եւ բռնագրաւուած հողերը իրենց նախկին տէրերուն վերադարձնել : Այս կապակցութեամբ ինչքան խնդրանքներ ու բողոքներ եղան, Պոլսոյ թերթերուն մէջ որքան գրուեցան, օսմանեան խորհրդարանի Տարօնի երեսփոխան՝ Մշեցի Գեղամը ինչքան խօսեցաւ խորհրդարանին մէջ, բայց արդիւնքը շատ աննշան էր․ եթէ քանի մը աղաներ ու բէկեր ճարահատ այդ հողերուն մէկ մասը ետ տուին, ատոնք ալ ատամները կրճտացնելով կը սպասէին յարմար առիթի՝ Հայերէն վրէժ լուծելու : Եւ այդպէս ալ ըրին քանի մը տարի ետք ...

ԱՐՍԷՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԹՈՂ ԱՅԴՊԷՍ ԳՐԻ, ԹՈՂ ՇԱՏ ԳՐԻ»...

Նոյն ժողովուրդին զաւակները, գաղափարականօրէն որքան ալ տարբեր, մինչեւ անգամ անհաշտ դիրքերու վրայ գտնուին, կարգ մը հարցերու առջեւ կը մատնեն նոյն մտահոգութիւնը եւ կ'արբենան յախաճ ուրախութեան միեւնոյն աղբիւրներէն :

Այս արագ հաստատումը ընելու ուրախալի առիթը տուին մեզի այս անգամ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար՝ Անտոն Քոչինեանի հետ ունեցած «Գարուն» ամսագրի զրոյցին շարք մը կէտերը, ի մասնաւորի մեր լեզուին եւ հայ ուսուցիչին հետ կապուած հարցերու վերաբերող մասերը :

Այն հարցումին, թէ «Արփա – Սեւան ջրանցքը կ'աւարտի՞ ժամանակին», Հայաստանի առաջին քաղաքացին կը պատասխանէ .

— Նախ մի լեզուական ուղղում : Չգիտես ինչո՞ւ մեր մամուլը գրում է Արփա : Հայերէն ճիշդ բառը Արփի պիտի լինի : Գոնէ «Գարունը» թող այդպէս գրի » :

Իսկ միւս հարցումին, թէ «Ձե՞ր վերյիշի ձեր ուսուցիչներին, նրանցից ո՞րը յատկապէս հետք է թողել ձեր մէջ », Քոչինեան երախտագիտութեամբ կը թուէ .

— Ուսուցիչներիս : Ինչպէս չէ, յիշում եմ : Ամէնից առաջ ընկեր Մարգար Աւետիսեանին : ... Եթէ ես հիմա սիրում եմ գրականութիւն, պոեզիա, նրան եմ պարտական : Յիշում եմ, երեսունական թուականների դժուար օրերին նա ինձ տուեց Րաֆֆու «Կայծեր» վէպը : Կարդում էինք հանրակացարանում, մոմի լոյսի տակ, որ լուսաւորի միայն գիրքը : Լաւ մարդ էր, ժամերով կարող էր արտասանել հայ բանաստեղծներից՝ ոգեւորուած, կրքով : Յիշում են նաեւ Արշաւիր Մելիքեանին, Նահապետ Կուրղինեանին, ամէն մէկին ինչ որ բանով պարտական եմ : Առ հասարակ, «Գարուն»ը թող շատ գրի ուսուցիչների մասին, այդ նիւթը մօտ է բոլորիս սրտին » :

« Թող գրի, շատ գրի »...

Որպէսզի, անշուշտ, լեզուական բիւրեղացումին հետ կատարուի նաեւ հայրենիքին վերջնական հայացումը եւ հայ ուսուցիչին վստահելի շունչով տեղի ունենայ պատանիներու հոգեկան կազմաւորումը :

Քոչինեանի բուն անձը կազմող ուժը հայ ուսուցիչն է, ոչ այն լղրճուկ պաշտօնեան, ուսուցիչը, ճանաչումներու լայն պաշար ձեռք ձգած, ոգեւորութեան ընդունակ եւ իր նիւթերը կիրքով ապրող տիպարը, որ անգամ « դժուար օրերին », մահուան գնով, Րաֆֆի կը յանձնարարէ, կը յաջողի իր կախարդանքին մէջ առնել տղան, լեցնելով ու ծաղկեցնելով այդ պէս ու իր շունչով անոր նորաբողբոջ հոգին :

Երեսնական թուականներու «դժուար օրերին» պէս չեն մեր նոր օրերը, մանաւանդ հոս, արտասահմանի մէջ, բայց մեզմ աստծ, մեզի կը պակսին Քոչինեանի ուսուցիչ Մարգար Աւետիսեանի օրինակով ուսուցիչներ, որոնք ի վիճակի ըլլային ժամերով «արտասանել հայ բանաստեղծներին՝ ոգեւորուած, կրքով » :

« Պայմաննե՞րը », պիտի չըսէք մէկը հիմա : Գիտենք : Բայց մեր խօսքը կը վերաբերի պայմանները իրենն ենթարկող զօրեղ տիպարին եւ ոչ թէ այն իմաստակին, որ պայմաններուն չքմեղանքը չահագործելով՝ կ'ոսկեզօծէ իր հոգիին մեղկութիւնը :

Որպէսզի խնայուին մեզի բազմաթիւ տաղտուկներ ու ամլութիւններ, իրապէս եւ իրական առումով ուսուցիչներու պէտք ունինք, ճանաչումներով հարուստ եւ իր գերին նուիրականութեան հաւատացող վարակիչ անհատներու :

Մեր մամուլը «Թող այդպէս գրի ու շատ գրի » :

Գ․ ՄՆԱՑԵԱՆ

ԼԵՀԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆ․Ր ԿՆՈՋ ՄԱՍԻՆ

Գարունը օրիորդ է, ամառը՝ մայր, աշունը՝ որբեւայրի, ձմեռը՝ խորթ մայր :

×

Կինը կուլայ հարսնիքէն առաջ, այր մարդը՝ հարսնիքէն ետքը :

×

Կինը կը նմանի անանուխի, քանի ջարդես բրդես այնքան անոյշ հոտ կուտայ :

×

Կրակը մօտէն կ'այրէ, գեղեցիկ կինը՝ թէ մօտէն եւ թէ հեռուէն :

×

Կինը կը խնդթնայ երկու անգամ, — երբ կը սիրահարի եւ երբ կը զրկուի հըրապոյրէ :

×

Առաջին կինը սարուկ է, երկրորդը՝ ընկեր, երրորդը՝ տէր :

×

Երիտասարդ կինը ծեր մարդուն համար այն ձին է, որ դժոխք կը տանի հեծեալը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԿԱՊՈՅՏ ԱՊՐԻԼ », քերթուածներ, գրեց Վեհանոյշ Թէքեան : Տպ․ Սեւան, Պէյրութ, 1969 :

ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԵՐԱԶ, վէպ, գրեց Տոքթ․ Արշակ Գաղանճեան, Պէյրութ, 1969 :

ԱՐԵՒԸ ՄԱՐ ՉԻ ՄՏՆԵՐ : Գրեց Գուտցի Պ․ Միքայէլեան, Պէյրութ, 1969 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (525)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ․ ՄԱՍ

ՄԱՐԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժան Վալժան ահա այսպիսի մտախոհութեան մը յառաջ իջած էր : Կը մտածէր Քոզէթին այսինքն այն երանութեան վրայ զոր պիտի վայելէր եթէ անոր եւ իր մէջ բան մը չմտնէր, այն լոյսին վրայ որով Քոզէթ անոր կեանքը կ'ողողէր, լոյս որ անոր հոգիին շունչն էր : Քոզէթ անոր քով ոտքի վրայ կեցած՝ ամպերուն կը նայէր, որոնք վարդի գոյն կ'առնէին :

Յանկարծ Քոզէթ պոռաց .

— Հայրիկ, կարծեմ թէ սա կողմէն բան մը կուգայ :

Ժան Վալժան վեր ըրաւ աչքերը : Քոզէթ իրաւունք ունէր :

Այն սալարկը, որ Մէնի հին դուռին կը յանգի, ինչպէս գիտենք, Սեւրի փողոցը կ'երկընցնէ, եւ ներքին պուլվարէն ուղիղ անկիւնի ձեւով կը կտրուի : Սալարկին եւ Պուլվարին անկիւնէն, ճիշդ այն տեղէն ուր կը ճիւղաւորուին այս ճամբաները, աղմուկ մը կը լսուէր զոր դժուար էր մեկնել այնպիսի ժամանակ մը, եւ խառնաշփոթ բան մը երեւալով ճամբան կը խափանէր : Չեմ գիտեր ի՛նչպիսի տձեւ բան մը պուլվարէն գալով սալարկը կը մտնէր :

Այս բանը կը մեծնար, կարծես թէ կարգաւ կը շարժէր, սակայն սրածայր իրեր ունէր եւ կը սարսռէր․ կառքի մը կը նմանէր, բայց կարելի չէր որոշակի նշմարել թէ ի՛նչ է բեռը : Երիվարներ, անիւներ, աղաղակներ կային, մտրակներու շաչումներ կը լսուէին : Հետզհետէ ծրագիրները որոշուեցան, թէեւ խաւարին մէջ ընկղմած էին : Իրօք կառք մըն էր ան, որ պուլվարէն դառնալով ճամբան կը մտնէր եւ կ'ուղղուէր դէպի այն դուռը որու քովն էր Ժան Վալժան : Այս կառքին ետեւէն ուրիշ մը երեւցաւ միեւնոյն տեսքով, յետոյ երրորդ մըն ալ, յետոյ չորրորդ մըն ալ․ հետզհետէ պուլվարէն եօթը կառքեր երեւցան․ ձիերուն գլուխը կառքերուն ետեւին կը դպչէր : Այս կառքերուն վրայ շքանկարներ կը շարժէին, մթնշաղին մէջ կայծեր կը տեսնուէին որոնք կարծես թէ մերկ սուրեր էին, շառաչիւն մը կը լսուէր, որ շղթաներու շարժումի կը նմանէր․ այս բաները կը յառաջանային, ձայները կը մեծնային, կարծես թէ երազներու խորոչէն ելլող զարհուրելի բան մըն էր :

Երբ մօտեցաւ, ձեւ մը առաւ այն եւ ծառերուն ետեւը ծրագրուեցաւ հեռատեսիլ երեւոյթի մը տժգունութիւնը ունենալով․ երեւցող կառքերն ու իրերը, ամէնքն ալ ճերմկցան․ արեւը յամրօրէն ելլելով, տժգոյն նշոյլով մը կը պարուրէր գերեզմանական ու միանգամայն կենդանի այս վխտումը — շքանկարներու գլուխները դէմքեր եղան : Ըսենք հիմա թէ ի՛նչ էր այս իրողութիւնը :

Ճամբուն վրայ եօթը կառք կը թաւալէին կարգով : Առաջին վեց կառքերը տարօրինակ կառոյց մը ունէին, եւ կարծես թէ տակառագործներու նեղ եւ նուրբ սայլեր էին․ տեսակ մը երկայն ելարաններու կը նմանէին այս սայլերը որոնք երկու անիւի վրայ դրուած էին եւ որոնց առջեւի ծայրը պատգարակ էր : Ամէն մէկ սայլին լաւ եւս է ըսել, ելարանին չորս ձի լծուած էին քով քովի : Այս ելարաններուն վրայ մարդոց տարօրինակ խումբեր գետեղուած էին : Դեռ քիչ էր լոյսը, հետեւաբար այս մարդերը չէին տեսնուեր, այլ կը գուշակուէին թէ ինչ մարդիկ էին : Ամէն մէկ կառք քսանըեւչորս հոգի կը տանէր․ տասներքուկը մէկ եւ տասներկուքն ալ միւս կողմին վրայ ունենալով․ ամէնն ալ իրարու կռնակ դարձուցած, անցորդներուն կը նայէին․ անձնիւր դուրս կախած է ոտքերը : Ահա այսպէս կ'ուղեւորուէին այդ մարդերը, որոնց կռնակին ետեւը բան կար որ ձայն կը հանէր — շղթայ մըն էր : Իւրաքանչիւրին վիզը նոյնպէս բան մը կար, որ կը փայլէր — անուր մըն էր : Թէեւ իւրաքանչիւր անձ իրեն յատուկ անուր մը ունէր, բայց ամէնքն ալ մէկ շղթայով շղթայուած էին, հետեւաբար եթէ այս քսանեւչորս մարդոց հարկ ըլլար սայլէն իջնել եւ քալել, տեսակ մը անողոքելի միութեամբ իրարու կապուած պիտի մնային եւ գետնին վրայ օձի պէս պիտի քալէին՝ եղնաչափի տեղ շղթայ մը ունենալով, գրեթէ օձասանդրին պէս :

Իւրաքանչիւր կառքին առջեւը եւ ետեւը ոտքի վրայ կանգնած երկու հրացանակիր մարդ կար, որոնք իւրաքանչիւրը իր ոտքին ներքեւ առած էր շղթային երկու ծայրերը :

Անուրները քառակուսի էին :

Եօթներորդ կառքը, որ երկու կողմէն վանդակափակ եւ վրան բաց ահագին սայլ մըն էր, չորս անիւ եւ վեց ձի ունէր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէվրանի ընկեր – ընկերուհիները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Էլիզ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր Երանոս Մանուկեանի մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Հրանդ Քէօսէեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին եւ քսան ֆրանք «Յառաջ»ի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մ. Քոչարեան իր ամուսնոյն՝ Ստեփան Քոչարեանի մահուան 14րդ տարեդարձին առթիւ 40ական ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցւոյ, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն), «Յառաջ»ին եւ հարիւր ֆրանք Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Վարդավառի տօնին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին, Կիրակի, Յուլիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօղըկաղի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէնիճէյէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Սրբուհի Մինասեանի թաղման՝ Պաղտասար Տիրատուրեան, Տէր եւ Տիկ. Խողիկեան տասնական:

Թորոս Սէֆիլեանի թաղման՝ Ս. Սամուէլեան քսան, Մանուկ Մելեանի թաղման եւ քառասունքին՝ Դարբինեան ընտանիք յիսուն, Յ. Յակոբեան երեսուն, Նաւարեան – Թիւթէլեան ընտանիք քսան, Թ. Վարդապետեան քսան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէնտիրեան քսան, Գ. Թիւթէլեան 10, Գ. Պօյաճեան տասը: Փոքրիկն Գրիգոր Պաղտասարեանի մկրթութեան՝ հօրմէն հարիւր: Փոքրիկն Ճանիկեանի մկրտութեան՝ Կ. Ճանիկեան յիսուն, Յ. Պէրպէրեան տասը: Տիկին Դերիկեանի թաղման՝ Արամ Գաբրիէլեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ն. Գերհրբերեան տասը: Նշան Մարանեանի քառասունքի հոգեհանգստին՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Քէշիշեան քսան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Քէօրօղլեան քսան, Տէր եւ Տիկին Վ. Գամպէրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Թաղլաճեան տասը, Տիկին Վառնաճեան տասը: Տիկին Աղնիւ Յակոբեանի երկրորդ տարելիցին՝ Պ. Յակոբեան քսան ֆրանք:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Յուլիս հինգէն մինչեւ վերջն Օգոստոսի Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց կը մնայ ամէն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 8·30էն մինչեւ 14:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927–01–72:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (Յուլիս 9), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ
եւ Հռենոսի ափերը

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ Ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ: Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14: Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վենսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկւիյոն, Լիւքսէնպուրկ, Մայանս ուրկը բնակինք:

Իրիկուան ճաշ: Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի շօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին: Մասնակցութիւն 185 Ֆր. կանխավճար 50 Ֆր.: Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին:

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 Ֆր. կանխավճար՝ 200 Ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն)::

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելփոնթէնի (ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 13 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ:

Մենեակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել թիւ 5 Պելփոնթէն:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալապրի անտառը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 13ի Կիրակի ամբողջ օրը ծանօթ դաշտին վրայ:

Մանրամասնութիւններ մօտ օրէն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.- Արծիւի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 6ին, Վալապրի անտառը:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN
Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez
Jacques CHELELEKIAN
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առթիւ կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար:

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն « Արմենիայի » մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527–19–93 402–23–00

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-68 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 8 JUILLET 1969

Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11557

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Բ.

Անթիլիասի Պատգամաւորական ժողովը ընդ առաջ երթալով Վազգէն Ա.ի հըղանքին, որոշեց մէկ շաբաթ յետաձգել Կաթողիկոսական ընտրութիւնը. փոխանակ Փետրուար 14ի՝ զայն կատարել Փետրուար 20ին:

Յետաձգումը բարերարական չեղաւ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը չկրցաւ համերաշխութիւն գոյացնել եւ որոշեց մեկնիլ Փետրուար 20ին, Կաթողիկոսի ընտրութենէն քանի մը ժամ առաջ: Ու նախքան այդ՝ կիրակի օր, Փետրուար 19ի երեկոյեան ժամը 9ին գումարեց Եպիսկոպոսական երկրորդ ժողով մը, որուն ներկայ էին Գարեգին պատրիարք, Եղիշէ Տէրտէրեան, Մամբրէ եւ Տիրան Արքեպիսկոպոսները, Խորէն, Զարեհ, Փառէն, Դերենիկ, Ղեւոնդ, Սերովբէ, Շահէ, Շնորհք եւ Վարդան եպիսկոպոսները:

Կարծիքի փոխանակութիւններէ ետք, Կաթողիկոսը յուզումով դիտել տուաւ, որ ձախողած էր իր առաքելութեան մէջ:

«Տխուր է հաստատել, որ այս հիւրընկալ եւ բարի երկրին մէջ, ուր մեր աշխատասէր եւ խաղաղութիւնը սիրող ժողովուրդը ազատ ու բարօր կեանք մը կ'ապրի, Միջերկրականի այս գեղեցիկ ափերուն, մեր եկեղեցւոյ զաւակները դըժբախտաբար ի վիճակի չեղան իրենց հոգւոր կեանքի մէջ ներդաշնակութիւն եւ խաղաղութիւն ստեղծել»:

(Տե՛ս Ուղեւորութիւն, էջ 69):

Տիրան Արք. կ'առաջարկէ Եպիսկոպոսական ժողով գումարել Երուսաղէմի մէջ: Բոլորը կը համաձայնին:

Փետրուար 20ին Վազգէն Կաթողիկոս կը մեկնի Գահիրէ, յուսալով, որ կը յաջողի շուտով Երուսաղէմ անցնիլ եւ հոն գումարել իր այնքան փափաքած «Եպիսկոպոսական Ժողով»ը: Սակայն — չի յիշուիր ի՛նչ պատճառով — Յորդանանի կառավարութիւնը կը մերժէ վիզա տալ Վեհափառին ու իր շքախումբին:

«Փետրուար 29ին Ն. Ս. Օծութիւն Վեհ. Հայրապետին յայտնի ըլլալով, որ պիտի չկարողանայ Երուսաղէմ ուխտի երթալ, հրաւէր ուղղեց Երուսաղէմ հաւաքուած Առաջնորդներուն եւ Եպիսկոպոսներուն, որպէսզի Գահիրէ հաւաքուին ժողովի» (Անդ, էջ 119):

Չորս օր տեւեց Գահիրէի Եպիսկոպոսական Ժողովը՝ 1956 Մարտ 5-8 եւ ունեցաւ հերթական ութ նիստ Հայոց առաջնորդարանի դահլիճին մէջ: Կը մասնակցէին 17 բարձրաստիճան հոգեւորականներ:

Առաջին նիստին Վազգէն Ա. իր ողջոյնի խօսքին մէջ անդրադարձաւ, որ «մեր պատմութեան մէջ լոկ եպիսկոպոսներէ բաղկացեալ նման ժողովներ վերջին ժամանակներու մէջ տեղի չեն ունեցած: (Ուրիշ տեղ մը՝ ըսած էր՝ «40-50 տարիէ ի վեր»:

«Մեր եկեղեցւոյ առհասարակ բոլոր ժողովները, նոյնիսկ զուտ կրօնական բընոյթ կրող հարցեր ինճարկուած եւ իրենց լուծումը ստացած են այնպիսի ժողովներու մէջ, որոնց մասնակցած են ոչ միայն հոգեւորականներ, այլ նաեւ աշխարհականներ: Այսպէս է կազմութիւնը նաեւ մեր ազգային-եկեղեցական ժողովին՝ գումարուած Էջմիածին, եւ այսպէս են առհասարակ մեր բոլոր ժողովները, որոնք կը գումարուին թեմերու մէջ»:

Այս հաստատումը ընելէ ետք, Վազգէն Ա. զիտակցաբար հակասութեան մէջ իյնալով, աւելցուցեր է.— «Շիտակ նանապարհի վրայ ենք նաեւ այսօր, երբ լոկ-եպիսկոպոսներէ բաղեացեալ այս ժողովը կը գումարենք՝ խորհրդակցելու համար մեր եկեղեցին շահագրգռող նիւթերու շուրջ: Տարբեր կարծիքներ ալ կան, թէ միայն եպիսկոպոսներէ բաղկացեալ ժողովներ եւ անկէ բխող որոշումներ այնքան ալ սովորական չեն եղած մեր մէջ»:

Համոզիչ չեն իր փաստարկութիւնները:

Գահիրէի եպիսկոպոսական ժողովի օրակարգի հարցերն էին.—

1. Ընդհ. զեկուցում Մայր Աթոռի ներկայ կացութեան մասին.

2. Հայաստ. Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան հարց.

3. Հայաստ. Եկեղեցւոյ Կանոնագրքի կազմութեան հարց.

4. Ս. Գրքի տպագրութեան 300ամեակի տօնակատարութեան եւ այդ առընչութեամբ Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան հարց.

5. Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանի առաւել կազմակերպութեան խնդիր.

6. Արտասահմանէն քանի մը հոգեւորականներ Էջմիածին հրաւիրելու խնդիր.

7. Մայր Աթոռի կողքին Հոգեւոր Կաճառ մը ստեղծելու հարց.

8. Ս. Էջմիածնի եւ մեր միւս Աթոռներու փոխ-յարաբերութեան ծրագիր մը պատրաստելու հարց.

9. Հայաստ. Եկեղեցւոյ բարեկարգութիւն.

10. Քրիստոնէական այլ եկեղեցիներու հետ յարաբերութեան խնդիր:

Մեր նպատակէն դուրս է քննել Գահիրէի ժողովին տուած որոշումները: Յիշե՛նք միայն, որ մեր սրբազանները փոխանակ խաղաղութիւն հաստատելու Լիբանան-Սուրիոյ մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ, ինչ որ ժողովին գլխաւոր նպատակն էր, «երկփեղկում»ը խորացուցին՝ քուէարկելով բանաձեւ մը, որով «թերի եւ անընդունելի» կը գտնէին Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ընտրութիւնը:

Դիտել տանք նաեւ, որ օրակարգի հարցերէն շատեր լուծում գտած չըլլալով, 16 տարի ետք անոնք կրկին դրուած են յառաջիկայ Սեպտ. 25-Հոկտեմբեր 2 Էջմիածնի մէջ գումարուելիք Եպիսկոպոսական ժողովի օրակարգին վրայ:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք անդրադառնալու այդ հարցերուն:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԾԱՆՐ Է

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ, ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՌԱԿԱԹ ՍԿՍԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան պառակտումը ծնունդ տուաւ տագնապի մը, որ ամէնէն ծանրերէն կը նկատուի, ոչ միայն կառավարական գետնի վրայ այլեւ վարչակարգի: Ոմանք հեռու չեն նոյնիսկ մտածելէ թէ ժողովրդական ճակատի մը կազմութիւնը հաւանական է:

Այնքան ալ պարզ չէ թէ Ուրբաթ օր ինչո՞ւ յանկարծ այդ պառակտումը պատահեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան մէջ: Կեդրոնական կոմիտէի նիստին սկզբունքի համաձայնութիւն գոյացած էր մէկ բանաձեւի մը քուէարկութեան շուրջ, զոր պատրաստած էր Նէննի եւ որ կը կոթնէր Ուխտին միաձուլման վրայ: (Ծանօթ է որ այս կուսակցութիւնը ծնած էր 1966 Հոկտեմբերին ձուլմամբ Նէննիի ընկերվարական կուսակցութեան եւ Սառակաթի ընկերային դեմոկրատ): Բայց ոչ միայն այդ բանաձեւը կը մերժուի թէեւ 15 ձայնի տարբերութեամբ միայն այլեւ Մարթինոյի փախկան (Կոշիզան) հոսանքի բանաձեւը կը ներկայացուի եւ կը քուէարկուի ինչ որ կը ըստիպէ փոքրամասնութեան պատկանողները, մեծ մասով նախկին ընկերային-դեմոկրատներ, խորապէս հակահամայնավար որ քաշուին, գլխաւորութեամբ Նէննիի, որ անմիջապէս հրաժարեցաւ կեդրոնական կոմիտէի նախագահի իր պաշտօնէն, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան եւ Արտաքին նախարարի:

Այսօր ուրեմն կազմուած է Ընկերվարական Միաւորական Կուսակցութիւնը, նախագահութեամբ Ֆեռիի: Յստակ է նաեւ թէ ամէն ինչ հոս հասած է ոչ միայն ընկերվարականներու ներքին տարակարծութիւններէն, այլեւ ու մանաւանդ շնորհիւ Համայնավար կուսակցութեան եւ Լուիճի Լոնկոյի, որ վերջին տարուան իր քաղաքականութեամբ (դատապարտութիւն Չեխոսլովաքիոյ միջամտութեան, որոշ անկախութիւն Մոսկուայի նկատմամբ) դադրեցաւ Կրեմլինի արբանեակը նկատուելէ: Այս պատճառով անկարելի չի նկատուիր նոյնիսկ պետական հարուած մը որ իշխանութեան գլուխ բերէ համայնավարներու մասնակցութեամբ ժողովրդական ճակատի դահլիճ մը կամ աջ հակազդեցութիւն մը: Ամէն պարագայի մէջ կը խօսուի նաեւ կանխահաս երեսփոխանական ընտրութիւններու մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը մեծ աւերներ գործեց Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն, մանաւանդ Պրըթանըի, ուր հովը արձակուրդի գացած բազմաթիւ ընտանիքներու վրանները քշած տարած է:

ՆԻՔՍԸՆ Պուքրէշի մէջ, նոր դեսպան մը նշանակեց, իր այցելութենէն ամիս մը առաջ:

ՆԱԽԱԳԱՀ, ՓՈՄՓԻՏՈՒ Քաժառքի մէջ անցուցած է իր շաբաթավերջը եւ ընտանիքին հետ տօնած իր 58րդ տարեդարձը: Նախագահը պատրաստած է նաեւ մամուլի ասուլիսը զոր պիտի տայ Հինգշաբթի օր:

ՌՈՔՖԻԼԼԸՐ Նիւ Եորք վերադարձած է լատին Ամերիկա կատարած իր շրջապտոյտէն: Կառավարիչը կը գտնէ թէ Ամերիկա պէտք է սռիպողաբար փոխէ իր քաղաքականութիւնը լատին ամերիկեան երկիրներու նկատմամբ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ «քաղաքական աքելութեան» մը ձեռնարկած են Միջինարեւելք: Նիւսըն իր շրջապտոյտը սկսած է առջի օր: Յաջորդաբար պիտի այցելէ՝ Գահիրէ, Ամման, Պէյրութ եւ Թէլ Ավիվ:

ԳԱԶԻՐԷԻ մէջ Իսրայէլի ի նպաստ լըրտեսական նոր ցանց մը երեւան հանուած է: Չորս հոգի ձերբակալուած են:

ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ Ֆրանսացի մարզիկները յաղթած են Լեհերուն 192ի դէմ 218 կէտով:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը Հայլէ Սելասիէ Ամերիկա հասած է, ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ:

ՖԱՆՖԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ Ֆրանսացիներուն առաջինը հասաւ Շաբաթ օր Տիվոնն Լէ Պէն, ուր 11րդ տեղը գրաւեց: Ռոժէ Բուաէր կը զարմանայ որ «անունը քեզ չի նեղեր» երբ կը հարցնէ իր նախընտրած վազողին, Աբրահամեան ո՛չ կը պատասխանէ:

ՊՂԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը այս տարի Դանիէլ Վարուժանէն լոյս ընծայեց նոր հատոր մը, որուն վրայ կը կարդանք՝ «Կազմեց՝ Ս. Գ. Սահակեան, խմբագիր՝ Վ. Տ. Դաքչեան»:

Բանաստեղծին ամբողջական գործը չէ այս հատորը, Հայաստանի մէջ Վարուժանէն հրատարակուած նախկին գործերուն յար եւ նման հատոր մըն է:

Բացառելով Թուղթին որակը, միւս բոլոր թերութիւնները «յարգուած» են: Շարք մը կարեւոր քերթուածներու հետ, աչքի կը զարնէ զարձեալ ձօներու յապաւումը: Պահուած են միայն երկուքը, լայն զանգուածներուն քիչ ծանօթ Յովհ. Պալեանը «Մատեանն աճա» քերթուածին վրայ եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը «Տըրտունջին» հետ: Անոնք՝ որոնք իրենց նուիրուած քերթուածներուն ըմբռնումին ու վայելումին մեծ նպաստ մը չեն բերեր, մինչդեռ «Բեզաս»էն շատ բան կը պակսի, առանց «Ընկեր Մուրատին եւ իր ձիուն կայծակնավազ», «Խաչբուռ»ին մայրը կը մնայ տարտամ մայր մը, եթէ գիծ քաշենք «Աստուածամօր սեղանին» վրայ եւ «Պատգամաւորներս» գրեթէ անորոշ առաքելութեան մը կը մատնուին, եթէ Մեծելի բանտին հետ չյիշենք մեր «մեծ եղբայր», «Արուեստի բուրմ», «Պայքարի Առաքեալ» Աւետիս Ահարոնեանը, ան՝ որուն հոգիին մէջ «տրոփեց հողը մայր երկրին» եւ «նուաղեց Վիշտն համատարած»:

Այս յապաւումները, այս թուականին, մեզի համար բոլորովին անըմբռնելի կը թուին: Տարօրինակ է, որ գիրքի մը մէջ Մուրատին մասին համակրալից ամբողջ հատուած մը կը թոյլատրեն, Զարդարեանէն ու Զօպանեանէն հատորներ լոյս կ'ընծայեն, տարբեր հրատարակութիւններու մէջ պարկեշտօրէն կը յիշեն Աւետիս Ահարոնեանի գրողի եւ Դաշնակցական գործիչի հանգամանքները, մինչ հոս անսպասելիօրէն ու անիրաւօրէն կը յապաւեն նոյն անունները:

Այս վերաբերումը դեռ ոչինչ: Կայ աւելի արտառոցը:

Ընթերցողը ծանօթ է Վարուժանի «Բանուորուհին» անուն քերթուածին եւ անոր ցցուն, բնորոշ սա տունին.

Կամ մունակներդ են պատռտած,
փողոցին մէջ
ջուրն անոնց մէջ կը ճողփայ.
Կամ խտեւէդ շըւայտօրէն կը սուլէ
Թուրք սըրիկայ մ'անոպայ:

Այս տողերուն առջեւ, «Հայաստան» հրատարակչութեան հրատարակիչները չեն գիտեր ինչու յանկարծ յիշած են «բարի դրացնութեան» բարինե՛րը եւ իրենց հերթին բարի գտնելով Դ. Վարուժանի «Թուրքին» հանդէպ, վերի քառեակին վերջին տողը բարեփոխած են եւ ստացած սա արդիւնքը.

«Սրիկայ մը անոպայ»:

Մեր հայրենիքին մէջ, մարդիկ ե՞րբ պիտի սորվին արդեօք, թէ գրական բարոյական ըսուած բան մը կայ եւ մեռած բանաստեղծի մը տողերուն մէջ կատարուած միջամտութիւնը անուն չունեցող պղծութիւն մը կը համարուի անոր տոմարներուն մէջ:

Եւ յետոյ, մենք ի՞նչ պատճառ ունինք արդեօք այդքան փափկանկատ ու ազնիւ ըլլալու, մանաւանդ Վարուժանի պարագային, որ, մղձաւանջային իր մանկութենէն մինչեւ նահատակութեան սահմռկեցուցիչ պահերը, ուրիշ մէկը չճանչցաւ իր «հերոսին» մէջ, եթէ ոչ խեղճ եւ խեղճ «Թուրք սըրիկայ մ'անոպայ»:

Պ. Ս.

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ» Ի ԾԱԳՈՒՄԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

Բ.

Ծովակալ Տարթիժ Տիւ Ֆուռնէ դըրուեցաւ՝ փափուկ կացութեան մը առջեւ, որովհետեւ հրաման տրուած էր՝ հաղորդարգելի (պլօքիւս) ենթարկել՝ Թուրքիոյ եւ թրքական ծովեզերքը. իսկ հաղորդարգելի ենթարկուած, կամ պատերազմի վայրէ մը խնդրուած պարպումը չէր կրնար կատարուիլ՝ առանց բազմաթիւ զրահաւորներ զբաղեցնելու՝ օրերո՛վ ...: Մուսա լերան խնդրանքն ընդունիլը համազօր էր՝ հաղորդարգելի առկախման:

Կիպրոսը զիմացն էր, բայց անգլիացի կառավարիչը մերժեց ընդունիլ գաղթականները: Ասոր վրայ, ծովակալ Տարթիժ դիմեց եգիպտական իշխանութեանց որ ուղեցին հաղորդել զայն՝ Լոնտոն: Դիպուածով եւ ամէն ինչ բարդացնելու համար, կարծես, նոյն ատեն, Փարիզ իրեն հրամանագրեր էր «Ժան տ'Արք»ով երթալ ստանձնել հերթը ծովակալ Նիկոլին որ հիւանդացած էր Մուտրոսի մէջ, Տարտանէլի առջեւ:

Այն ատեն, եղաւ այն՝ ինչ որ վայել էր՝ հոգիով ազնուական զինուորականի մը. Սուրիոյ ճաւաքաժնին պետը սգնիւ ճախաձեռնութիւնը ստանձնեց Բօռ-Սայիտ փոխադրել՝ ճէպէլ Մուսայի ամբողջ Հայութիւնը, այս կերպով՝ ամէնէն դժնդակ կատարուած իրողութեան մը առջեւ, Լոնտոնէն կամ Փարիզէն ո'եւէ պատասխան ստանալէ առաջ: (Ընդգծումը իմս է. Վ.):

Այս իրադարձութիւններու արագ յաջորդականութիւնը ձեր ուշադրութեան յանձնած ըլլալու համար, պէտք է յիշատակեմ թէ՝ ծովակալը յարաբերութեան մէջ մտած էր Պետրոս Տիմլաքեանի հետ, 6 Սեպտեմբերին, թէ՝ «Ժան տ'Արք»ով հասած էր Մուտրոս՝ 12 Սեպտեմբերին եւ թէ՝ Բօռ-Սայիտը թողելէ առաջ, հրահանգած էր իր ենթածովակալ Տարիէյի որ բոլոր տրամադրելի նաւերով կատարէ պարպումը ճէպէլ Մուսայի Հայութեան եւ վերջացնէ զայն՝ 13 Սեպտեմբերին:

Այս որոշումը հակառակն էր՝ Հայոց ողբալի վիճակի մասին զգացական անհամ ճառերուն, մանաւանդ այն կորուստին առջեւ որուն կը դիմէին կիներն ու մանուկները. ճառ կամ յօդուած որ կը թըւին՝ շատ աւելի անհամ երբ ժամն է գործի մը կարելիութեան: Նոյն տեսակի զրականութիւնն ալ յապաղեցնող միջոց մըն է:

Անմպաստ օդին պատճառով, նաւամուտքի գործողութիւնը տեղի ունեցաւ՝ օգտագործումովը միայն փրկութեան լաստերուն որ գործածութեան կը դըրուէին՝ ընդծովեաններու յարձակումէն աղէն: Այս առթիւ, յիշենք որ «Էնտրէն» կոչուած օժանդակ զրահաւորկն ընկղմեցաւ ընդծովեայի մը կողմէ՝ Ռուատրոյ նաւակայքին մէջ, 8 Սեպտեմբերին:

Զրահաւորներու մարտկոցները, Հայերու ցուցմունքներով առաջնորդուած, յանկարծական սարսափ ձգեցին Թուրքերուն մէջ եւ երեք օրուան ընթացքին, 800 Հայեր, հրամանատարութեամբ՝ քաջն Եսայի Եաղուպեանի, պաշտպանեցին ցաւալին ելքը ժողովուրդի մը որ կը փճացնէր իր բոլոր ինչքերը՝ Թուրքերուն բան մը չձգելու համար, բայց անկէ որ չէր կրնար իրեն հետեւիլ.— սիրեցեալ, հայրենի ծնդավայրը(*):

Ի Բօռ-Սայիտ, այս Հայերը տեղաւորուեցան կայանի մը մէջ որ կը գտնուէր՝ Ջրանցքին եզերքը, Սուէզի ընկերութեան անուշ ջուրի զտիչներուն հանդիպակաց կողմը: Անգլիական բանակի օժանդակ սպաներ ստանձնեցին անոնց հոգատարութիւնը եւ 1915 թ.ի Դեկտեմբերին, Ջրանցքի պաշտպանութեան յատկացուած զրահաւորին, «Ժօռէկիպեռը»ի հրամանատարը՝ Սուրիոյ նաւաբաժնի հրամանատար, ծովակալ Մօրնյէն հրաման տուաւ՝ զինուորական կրթութիւն տալու՝ այս կայանի կամաւորներուն: Նման կրթութեան մը միտք բանին էր՝ կազմել զինուորական հատուածներ զորս Սուրիոյ նաւաբաժինը կ'ուզէր օգտագործել՝ ի պահանջել հարկին: Արագօրէն ձեռք ձգուեցան՝ փայլուն յաջողութիւններ: Հայ երիտասարդութիւնն այնքան եռանդ ի գործ կը դնէր՝ յաջողութեան համար: Տեղակալ-Թարգման Տիրան Թէքէեան, հայկական ծագումով ֆրանսահպատակ, առաջնակարգ բարոյական դեր մը կատարեց՝ այս գործին մէջ: Երեք ամսուան մէջ, նշանառութեան տեսակէտով ստացուած արդիւնքը եղաւ՝ բոլորովին արտասովոր (**):

Այս զինուորական հատուածները մէկ բաղձանք ունէին.— Քալել՝ որքան որ կարելի էր, շուտ. բայց Սուրիոյ նաւաբաժնին կողմէ զանոնք գործի լծելը կը ներկայացնէր՝ լուրջ անպատեհութիւն մը. զանոնք Թուրքերուն դէմ օգտագործել ուզելը առաջ պիտի բերէր՝ փոխադարձում մը այն հարիւր հազարաւոր Հայերուն վրայ որ տեղահանուած եւ քըշուած էին՝ Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատները: Ուրեմն՝ տրամաբանական էր որ՝ Աղեքսանդրիոյ Հայոց պատրիարքարանը հակառակէր՝ մասնակի առաքմանը առանց որ այնքան ոգեւորութեամբ կ'ուզէին անձամբ երթալ եւ վերագրաւել՝ իրենց ծննդավայրի հողերը:

Անգլիացիներն օգտուեցան՝ Սուրիոյ նաւաբաժնին առթուած յուսախաբութենէն եւ փորձեցին՝ այս Հայերը իբրեւ ջորեպան զինուորագրել Սելանիկի Արշաւանքին որուն կը մասնակցէր Անգլիան՝ ակամայ: Կը գտնուէինք՝ հետեւեալ սրտաճմլիկ կացութեան առջեւ.— Ֆրանսական նաւատորմիղը մարդած էր Հայեր որ՝ ֆրանսական դրօշին համար պատրաստ էին՝ ամէն տեսակ զոհողութեան եւ հիմա պիտի թողուր զանոնք Անգլիացիներուն՝ առանց աւելի խօսելու քան՝ Գահիրէէն մեր նախարարը: Բայց «Ժօռէկիպեռ»ի համեստ մարդիկները, հանդիպելով՝ կանխաւ տրուած հրահանգներուն, այնքան լաւ կերպով զրուած էին վստահութիւնն իրենց ձեռնասուններուն. այնպէս որ՝ իրարու կապուեցան՝ փոխադարձ, ջերմագին բարեկամութեամբ: Անգլիացիները (***), հակառակ խոստացուած պարգեւներուն, եւ յետոյ՝ հակառակ հատուածներու պետերը վերին Եգիպտոս տաժանակիր աշխատանքի (թրաֆօ փորսէ) ղրկելնուն, ո'չ մէկ հոգի կարողացան զինուորագրել՝ Սելանիկի համար:

Կայանի երիտասարդութեան ակնարկը վերերն էր. 11 Սեպտեմբեր 1916 թ.ին, երիտասարդութիւնը աղերսագիր մը ուղարկեց մարդու մը զոր Հայը կը ճանչնային իբրեւ համակիր մը իրենց դատին. այդ անձնաւորութիւնը Տընի Քօչէնն էր՝ այդ միջոցին նախարար՝ հաղորդարգելի:

Ձեմ կարծեր որ անօգուտ ըլլայ յիշատակել — հարկաւ անոնց համար որ լաւ չեն ճանչնար Արեւելքը — ուրիշ պատճառ մը որ Մուսա Լերան կայանը կը հեռացընէր ուեւէ յանձնառութենէ՝ անգլիական իշխանութեանց հանդէպ: Ռաչակրաց արշաւանքներէն եւ Լուսինեաններու ժամանակէն մեզի հասած հնամեայ աւանդութիւններ, ինչպէս նաեւ՝ Արեւելքի մեր դպրոցներուն գործունէութիւնը եւ մեր ամբողջ անցեալ քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հետ, Ֆրանսայի տուին՝ ոչ-մահմետականներու, ի մասնաւորի՝ քրիստոնէից պաշտպան տիտղոսը: Պատերազմը վերջ տուաւ այս բազմադարեան պաշտպանութեան դրութեան որ արգիլնքն էր՝ Օսմանեան Սուլթաններու ազատ հաւանութեան արժանացած դաշինքներու. աշխարհականներ որ միշտ հաստատ պահեցին իրենց ձեռքին մէջ՝ նուաճեալ կամ եկուոր ժողովուրդներու անձնական, դատական իրաւունքներու մեծագոյն մասը: Ֆրանսան, սակէ զատ, իրաւունք ունէր՝ իր ակնարկը դարձնելու՝ քրիստոնեաներու վերաբերեալ խնդիրներուն վրայ, ինչպէս Սպանիան որ իր պաշտպանութեան տակ կը պահէր դեռ՝ ...

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՏԱՐՕՆԻ ՄԷՋ

1909 – 1911ին

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կրթական գործին հետ մէկտեղ դըպրոցներու թեմական տեսուչը, որ միաժամանակ գիւղատնտեսական մասնագիտութիւն ունէր, կը մտածէր Մշոյ դաշտին մէջ կարեւոր մշակութիւններ հաստատել, յատկապէս բամպակ եւ ծխախոտ: Այդ ուղղութեամբ ալ մօքեր կը յղանայ, զրոյներ կը կազմակերպէ գիւղերու մէջ, թղթակցութիւններ կ'ուղարկէ Պոլիս՝ թերթերուն եւ բարեգործական ընկերութիւններուն, կ'ոգեւորէ եւ ինքն ալ կ'ոգեւորուի այդ փայլուն հեռանկարներով:

Իւրաքանչիւր դպրոց իր հոգաբարձութիւնը ունէր, որոնք ամէն կերպ կ'աջակցէին ուսուցիչներուն, անոնց համար ապրուստի եւ բնակարանի դիւրութիւններ կը ստեղծէին, քաղաքէն (տեսչութենէն) դասագիրքեր եւ գրենական պիտոյքներ կը ստանար եւ կը փոխադրէր գիւղ: Ուսուցիչներուն մեթոտիկ ցուցմունքներ տալու համար բացի տեսչական այցելութիւններէն, կը կազմակերպուէին նոյնպէս մանկ...

Սպանիոյ Փիլիպպոս Բ. Թագաւորին կողմէ աքսորուած Հրեաները եւ դեռ շատ ուրիշներ:

ՀՐ. ՊԸՆՈՒԱ Տ'ԱԶԻ

(Թարգմ. Վահրամ Միսքիֆ)

(Շար.)

(*) Այս դիւցազներգական էջը ներշընչման նիւթ դարձաւ՝ աւստրիացի վիպագիր Ֆրանց Վերֆէլի՝ իր մեծ վէպին համար.— «Մուսա Լերան 40 օրերը», թարգմանուած՝ ֆրանսերէնի եւ որուն նախաբանը գրուած էր՝ ֆրանսական կաճառի անդամ՝ Փիէռ Պընուայի կողմէ: Մուսա լերան նշանակութիւնն է՝ արաբերէն թէ թուրքերէն — Մովսէսի լեռը:

Այս գործն ունեցած է անհաշիւ սպառում, մանաւանդ՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

(**) Զին. կրթութեան ղեկավարն էր՝ նաւային տեղակալ Կիպեռ եւ նաւային (Միշէլ) դաստիարակ՝ Կէմպէռ:

(***) Կարդալ՝ Տեղակալ. Գնդապետ Էլկուտի ճգտումնաւոր բացատրութիւնը իր հետեւեալ գրքին մէջ.— «Եգիպտոս եւ բանակը», անգլերէն. (Օքսֆորտ Եունիվըրսիդի Փրէս):

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Կեցցեն, ուրեմն, այդ արտօնութիւնը խնկոյն կը շնորհենք:

— Վճռական քայլ մըն է առնկա, սակայն որուն համար պէտք է լրջօրէն խորհրդակցինք:

— Ես այն կարծիքն ունիմ, որ առանց բացարձակ ապացոյցներու պէտք չէ մահուան վճիռ արձակենք, պատասխանեց Սալիհա Հանըմ: Շէմսի փաշան, այո, Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ անձերէն մէկն է եւ հաւանօրէն յեղափոխական շարժումը բանակին մէջ զսպելու պաշտօնով կուգայ, բայց ո՞վ գիտէ, թերեւս հօս հասնելով իր տրամադրութիւնները կը փոխուին, թերեւս ինքն ալ մեզի հետ միանայ...:

— Առնկա անկարելի է, Շէմսի փաշա փորձուած մարդ մըն է, գիտել տուաւ Թիկնապահը:

— Ես այն կարծիքէն եմ, շարունակեց Սալիհա Հանըմ, որ պէտք է թողուլ այս նոր քննիչը որ իր պաշտօնին ձեռնարկէ, նոյնիսկ պէտք է ջանալ զայն մեր կողմը շահիլ, եւ երբ մեր ջանքերը ապարդիւն ըլլեն, երբ տեսնենք որ այս մարդը իրուցնէ մեզ չարիք հասցնելու կ'աշխատի, այն ատեն կրնանք իրեն դէմ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել:

Այս խօսքերը այնքան բանաւոր երեւցան, որ ամէնքն ալ ի վերջոյ համակարծիք գտնուեցան Սալիհա Հանըմի, եւ որոշեցին այդ մտքով հրահանգ ղրկել իրենց Մանասթըրի ընկերներուն: Միայն նախկին Թիկնապահը անդրդուելի մնաց եւ ուզեց որ Շէմսի փաշան սպաննուի տակը Սելանիկ դրածին պէս:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՄԷԿ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մինչ այս խորհրդածութիւնները տեղի կ'ունենային յեղափոխականներու կեդրոնին մէջ, անդին բռնաւորը նորանոր հընարքներ կը մտածէր իր գլխու վերեւ սպառնացող փոթորիկը վանելու համար:

Իր ստացած լուրերը հետզհետէ վրդովեցուցիչ էին, մանաւանդ ինչ որ կը տեղեկագրէր Սելանիկէն Հիւսէին Հիլմի փաշա, Մակեդոնիոյ բարձր քոմիսէրը: Բանակը կամաց կամաց Սուլթանէն կը հեռանար, պարզ զինուորներն անգամ կը խըրտչէին...: Հիլմի փաշա նոյնիսկ համարձակած էր խորհուրդ տալ իր Վեհափառին, տարբեր՝ այսինքն հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւիլ, զոհացում տալու սպաներուն օրինաւոր պահանջներուն, եւ նոյնիսկ խոստանալ առաջին առթիւ Սահմանադրութիւնը վերահաստատել: Այս իմաստով խորհուրդները բնականաբար կատաղութեան մատնած էին ծեր բռնաւորը, որ Սահմանադրութիւն բառն իսկ լսել չէր ուզեր: Իր բարկութիւնը այնքան սաստիկ եղած էր, որ ուզած էր խկոյն պաշտօնանկ ընել Հիլմի փաշան, բայց յետոյ հրաժարած էր այդ խորհուրդէն: Ապտիւլ Համիտ հաւատք ունէր իր բարձր քոմիսէրին վրայ եւ ներկայ պարագաներուն մէջ չէր կարող անկէ լաւագոյն անձ մը գտնել այդ պաշտօնին համար:

— Հիլմի փաշա անկեղծօրէն տուած է այս խորհուրդները, մտածեց, ինքն ալ համոզուած կը թուի թէ ուրիշ ճար չկայ վտանգին առաջքը առնելու...: Բայց միթէ կարելի՞ է տեղի տալ այդ ըմբոստներուն...: Եթէ այսօր պզտիկ զիջողութիւն մը ընեմ, հետզհետէ նորանոր պահանջներ պիտի ներկայացնեն ու ալ վերջը պիտի չգայ՝ մինչեւ որ ամբողջ իշխանութիւնը առնեն ձեռքէս ու եւքը գլխաւ դահընկէց ընելով Սուլթան Ազիզի քով ղրկեն ...:

Ու այս մտածումն էր որ ամէնէն աւելի կը տանջէր ու կը սոսկացնէր զինքը, բռնամահ կորնչելու հաւանականութիւնը: Իր հօրեղբօր ուրուականը միշտ կը ցցուէր իր աչքերուն եւ իրեն այն համոզումը կը ներշնչէր թէ ինքն ալ օր մը անոր վիճակից պիտի ըլլայ: Իշխանութեան այնքան սաստկօրէն փարած էր, միայն իր անձնական ապահովութիւնը պահպանելու համար: Համոզուած էր թէ իր շուրջը սարսափ սփռելով միայն կըրնար ողջ մնալ իր գահին վրայ ու ասոր համար ամէն բան ընելու տրամադիր էր: Գիտէր նաեւ որ այդ սարսափը կրնար սփռել բացարձակ բռնապետութեամբ միայն եւ թէ այն օրը ուր իր իշխանութեան մէկ ամենափոքր մասէն հրաժարէր, այլեւս պիտի դադրէր վախ ազդելէ ու իր ապահովութեան ապացոյցը տուած պիտի ըլլար: Ահա ասոր համար զիջողութեան որեւէ փորձ չէր ուզեր ընել: Եթէ վստահութիւն ունենար թէ իր կեանքը ապահովութեան մէջ պիտի ըլլար, գուցէ հաւանէր իրեն տրուած հաշտարար խորհուրդներուն, բայց այդ ապահովութիւնը կը պակսէր, որովհետեւ գիտէր թէ երեսուն տարիներէ ի վեր ինչ ատելութիւններ կուտակած էր իր գլխուն վերեւ...:

Եւ սակայն այլեւս կարելի չէր աւելի երկար ատեն թողուլ որ յեղափոխական ոգին տարածուի Ռումէլիի բանակին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 170)

կավարժական ժողովներ, հաւաքոյթներ ։ Տարօնի գիւղը տեսաւ նաեւ թատրոն, թատերական ներկայացում ։ Ուսուցիչներ կազմակերպեցին թատերախումբեր եւ գիւղէ գիւղ շրջելով (նոյնիսկ ձմեռը) գիւղացիներուն համար ներկայացումներ կուտային ։ Ամէն ներկայացում գիւղին համար մեծ տօն եւ ուրախութիւն էր ։

կրթական գործին շուրջը ստեղծուած այս ամբողջ եռուզեռը, ուսուցիչներու այցելութիւնները, անոնց հետ ունեցած ժողովները եւ անխախտ ներկայութիւնը ... անխոնջ ոգեւորու - թիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծած էին Տարօնի բոլոր գիւղերուն մէջ ։ Ուսուցի - չը կամ տեսուչը ամէնէն հաճելի եւ ա - մէնէն սիրուած հիւրն էր Դաշտեցի ըն - տանիքին համար ։

Ուսումնական տարին փակուեցաւ Տա - րօնի ուսուցչութեան արտասովոր համա - գումարով, որ տեղի ունեցաւ հոյակապ Առաքելոց վանքին մէջ ։

Յունիսի վերջերն էր ։ Հարիւրէ աւելի գիւղական ուսուցիչներ, պատասխանա - տուութեան խոր գիտակցութեամբ, հա - ւաքուած էին Առաքելոց վանքի խաղաղ կամարներուն տակ, ուր մինչեւ այդ օրը միայն վանականի աղօթքին տխուր մըր - մունջները արձագանգ գտած էին ։ Երկու օր շարունակ այդ կամարները կը թնդա - յին խանդավառ ուսուցիչներու զեկու - ցումներէն, ճառերէն եւ մանկավարժա - կան վէճերէն ։ Ամփոփուեցան ուսումնա - կան տարուան արդիւնքները, որոնք մը - խիթարական էին ։ Ցիշատակուեցան նա - եւ ուսուցիչներու ունեցած դժուարու - թիւնները, որոնք կը ըխէին նոր եւ այն - քան ծաւալուն գործէն ։ Ուրուագծուեցան յառաջիկայ տարուան ընելիքները, եւ համագումարը փակուեցաւ ։

Սովորաբար նման համագումարներէն ետք կը տրուի «ճոխ համերգ» ։ Մեր հա - մերգն ալ եղաւ ճոխ հարսնիք մը ։ Ամուս - նացող զոյգը Թեմական տեսուչին կոչով Պոլսոյ քաղաքներէն եկած դասատուներ էին, որոնք իրենց աշխատանքի տարին բոլորեցին ամուսնութեան պսակով ։ Ամ - բողջ գիշերը երիտասարդ ուսուցիչները զուարճացան, երգեցին ու պարեցին, ա - պա լուսաբացին հրաժեշտ տուին իրա - րու, Սասնոյ վեհ սարերուն, Առաքելոց վաղնջական վանքին ։

Տարօնի մշակութային այս աննախըն - թաց զարթօնքը հաճելի չեղաւ ազգերու հաւասարութիւն ու եղբայրութիւն քա - րոզող «սահմանադրական» Թուրքերուն, որոնք աչքաց էին կեավուր Հայերու հը - կայաքայլ յառաջդիմութեան վրայ եւ նըրքուստ նախանձով ու ատելութեամբ կը վառէին ։ Երէկուան մունջ հպատակը այսօր լեզու առած էր, կը բողոքէր բըռ - նադատումներու, կամայականութիւննե - րու դէմ, խլուած հողերը ետ կ'ուզէր, կը ճանաչնէր եւ իբրեւ օսմանեան քաղա - քացի՝ ինքն ալ հաւասար իրաւունքով կառավարել կ'ուզէր ։ Օ՜, ի՞նչ յանդըգ - նութիւն ...

Եւ, ահա, Տարօնի գաւառի Թուրք գե - կավարութիւնը, որ չէր համարձակեր բացէ ի բաց զսպելու շարժումը, «բարե - կամաբար» խորհուրդ տուաւ հայ մեծա - տուներուն, առեւտրական վերնախաւին, որպէսզի անոնք Տարօնի «տաքգլուխ զոր - ծիչներուն» փէշը քաշեն, դպրոցական ցանցը սահմանափակեն, դուրսէն հրա - ւիրուած ուսուցիչներն ու տեսուչները ետ ղրկուին իրենց տեղերը, որովհետեւ ... «Անոնք խռովութիւն կը սերմանեն Հա - յերու, Թուրքերու եւ Քիւրտերու միջեւ, զանոնք իրարու դէմ կը գրգռեն եւ վնաս կը հասցնեն Տարօնի բնիկ ժողովուրդին» ։

Եւ Տարօնի այդ շօշերը, Թուրքերու վախէն, ինչպէս նաեւ այն մտահոգու - թեամբ, թէ լուսաւորութեան ծաւալումը իրենց շահերուն կը զպնայ՝ գաւառական երեսփոխանական ժողովին մէջ առաջար - կեցին 1910ի» ուսումնական տարիէն փա - կել գիւղական դպրոցներուն մեծ մասը՝ բաց ձգելով միայն կեդրոնական գիւղերու դպրոցները, որոնք պէտք է գոհանային եւ բաւարարուէին տեղական ուսուցիչներով ։

Սակայն այդ առաջարկը չանցաւ ․ Ե - րեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը պա - հանջեց շարունակել սկսուած գործը՝ նոյն կառուցուածքով եւ ծաւալով ։ Եւ այսպէս, Տարօնը տարի մը եւս ընթացաւ մշակութային վերելքի ուղիով, բայց միշտ իր գլխուն վերեւ կախուած տեսնե - լով Դամոկլեան սուրին ուրուականը ։

Եւ իրօք, երբ ուսումնական այդ տա - րին ալ վերջացաւ, իթթիհատական Թուրքիան այլեւս բացարձակապէս չկա - րողացաւ հանդուրժել Տարօնի խանդա - վառ զարթօնքը եւ վարչական կարգով փակեց նորաբաց գիւղական դպրոցները՝ թոյլ չտալով, որ Պոլսոյ բարեգործական- մշակութային ընկերութիւնները նիւթա - կան օգնութիւն ցոյց տան Տարօնին ։

Այսպէս խափանուեցաւ սկսուած գե - ղեցիկ եւ ծաւալուն գործը Տարօնի մէջ ։

×

Այդ օրէն անցած է 58 տարի ։

Ի՞նչ մնաց մեր չէն ու պայծառ Տա - րօնէն ։ Ո՞վ կ'ապրի հիմա հոն ։ Ո՞ւր կոր - սուեցան մեր փայփայած երազները, մեր հոյակապ հեռանկարները ։ Աւա՜ղ, իմ յուշերուն այս տողերը հիմա կը հըն - չեն իբրեւ տխուր դամբանական Տարօնի անհետացած ու այնքան խոստումնալից այդ սերունդին համար, որուն բեկորները միայն կարողացան փրկութիւն գտնել Հայաստանի ներկայ սահմաններուն մէջ ։

ԱՐՍԷՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

«Սով․ Հայաստան»

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ, «Յառաջ» ․ — Մոնթրէալի Հայութիւնը եւս իր կարգին, ինչպէս սփիւռքի բոլոր հայահոծ գաղութներէն ներս, ֆրանքեւզերման չքեղ սրահը, ժամադրավայրը ըրած էր Յունիս 14ին, Շաբաթ երեկոյ, հայկական պարացիկ - ճաշով մը հանդիսաւոր կերպով տօնելու Հայաստանի անկախութեան 51րդ տարե - դարձի հանդէսը ։

Երեկոյթին կազմակերպութիւնը ըս - տանձնած էր տեղւոյն «Միհրան Փափազ - եան» կոմիտէութիւնը ։

Ժամը 10․30ին, ճաշի սպասարկութենէ ետք, ընկ․ Զաւէն Ինճէճիկեան ընթացք տուաւ օրուան յայտագրին ։

Ներկայ հասարակութիւնը յոտնկայս ունկնդրեց քանատական եւ հայկական քայլերգները, զոր երգէոնի վրայ նուա - գեց Տիկին Ս․ Նշանեան ։ Որմէ ետք ընկ․ Զ․ Ինճէճիկեան վարեց յայտագիրը, եւ յանուն տեղւոյն կոմիտէութեան իր բաց - ման խօսքով ողջունեց Հայաստանի ան - կախ հանրապետութեան 51րդ տարեդար - ձը, յիշատակելով այն վճռական պայքա - րը զոր մղեց հայ ժողովուրդը, յանուն հայրենիքի եւ իր իսկ փրկութեան ։ Ար - տասանեց ընկեր Վրէժ Աճէմեան, մաքուր եւ յստակ առոգանութեամբ ։ Առնական եւ քաղցր ձայնով ներկաները ունկնդրե - ցին մեներգ մը ընկեր Արթօ Արզարեա - նէն ։

Այս առթիւ, սոյն տարեդարձի տօնա - կատարութեան որպէս օրուան գլխաւոր բանախօս, Պոսթընէն հրաւիրուած էր ե - րէց ընկեր Տոքթ․ Երուանդ Խաթանաս - եանը, որ նախ թելադրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել նորերս հանգուցեալ, Մայիսեան Հայաստանի վերջին վարչա - պետ՝ ընկեր Սիմոն Վրացեանի յիշատա - կը, ապա շարունակեց իր խօսքը՝ ի միջի այլոց ըսելով —

Հայոց պատմութեան մէջ մասնաւորա - պէս, եզակի դէպք մըն է Մայիս 28ը ։

Շատերը Աւարայրը համեմատում են Մայիսեան յաղթանակի՝ Սարտարապատի ճակատամարտի հետ, որ սխալ է ։ Մա - յիսի դժբախտ օրերէն, հայ ժողովուրդը մնացել էր մենակ, ոչ միայն արտաքին թշնամիներից այլ ներքին թշնամիներից ։ Վարդանանց ճակատամարտին մեզի օգ - նեցին Վրացիները, Աղուանները, կռուե - լով Պարսիկների դէմ, որոնք գրաւեր էին Արարատի կիրճը ։ Մայիսեան ճակատա - մարտին մենք բարեկամ չունէինք, բոլորը թշնամի էին, մնացել էինք մենակ ։ Վար - դանանց պատերազմին հայ ժողովուրդը պառակտուած էր, Վասակ Սիւնին հեռու մնաց Աւարայրի ճակատամարտից ։ Սար - տարապատի, Բաշ - Ապարանի եւ Ղարա - քիլիսէի ճակատամարտներուն այդպիսի պառակտում չկար, հայ ժողովուրդը միա - համուռ, իր կուսակցութիւններով, իր կազմակերպութիւններով, իր մեծով ու պզտիկով միացած էր թշնամու դէմ ։ Վարդանանց պատերազմը պատերազմ էր, իսկ Սարտարապատի ճակատամարտը՝ գոյամարտ էր ։ 1918ի Մայիսի օրերում մենք կ'ունենայինք ցիրուցան բազմու - թիւն ։ Եթէ Հայութիւնը նուաճուէր Թուրքերից, մեզ համար լինել ու չլինել էր ։

Վարդանանց պատերազմը իբրեւ ազգա - յին ինքնութեան համար մղուեց, բայց նրա պատրուակը կրօնքն էր ։ Եթէ մենք կրօնափոխ լինէինք, մենք ազգութիւն գոյութիւն չէինք ունենար, երկու հազար տարի մենք հեթանոս էինք եղել, բայց մենք մեր ազգային ինքնութիւնը պահել ենք․ կրօնքը չէ որ պահել է մեզ, այլ մեր եկեղեցին է պահել ։ Մենք Վարդանանքից առաջ մշակոյթ ունէինք, տոհմային, հա - մայնքային կեանքով էինք ապրում, եւ այդ մշակոյթի հիման վրայ էր որ պետութիւն ստեղծեցինք, եւ ոչ թէ պետութիւն ըս - տեղծելուց յետոյ մշակոյթ ստեղծեցինք ։

Ընկեր Եր․ Խաթանասեան առիթը ունե - ցած ըլլալով վերջերս Հայաստան այցե - լել, տուաւ շատ մը հետաքրքրական տե - ղեկութիւններ ։

Ցարաբերութեան մէջ եղայ բաւ ան, մտաւորականութեան հետ, ուսանողու - թեան հետ, երիտասարդութեան հետ, կրնամ ըսել այսօր, որ Հայաստանի ժո - ղովուրդին հարիւրէն ութսունը Հայ է, Հայացնողը եղաւ՝ Հայաստանի հանրա - պետութիւնը ։

Ընկեր բանախօսը եզրակացնելով իր խօսքը հաւաստեց, որ հայրենիքի մեր ժողովուրդը՝ ազգապահպանման մարզէն ներս շատ յոյսեր ունի սփիւռքի վրայ, եւ աւելցուց, որ Հայաստանի ժողովուր - դը վճռել է, հաստատ, միակամ, որ 1915ի մեծ եղեռնը պիտի չսեւնի ։

Ժողովուրդը խրախճանքը շարունակեց «Շաթրեան» հայկական նուագախումբին ընկերակցութեամբ, մինչեւ ուշ չէշեր ։

Ս․ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (526)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ․ ՄԱՍ

ՄԱՐԻՍ

— * —

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այս սայլին մէջ երկաթէ կաթսաներու, հովանոց սաներու, կրակարաններու եւ ... թիներու դէզ մը կար որ ձայն կը հա - նէր, եւ որու հետ խառնուած էին քանի մը կաշկանդուած մարդիկ․ ասոնք այդ իրերու քով պառկած էին, եւ ըստ երե - ւոյթին՝ հիւանդ ։

Այն աշտըին սայլը որու չորս կողմը ցանցի ծակերու պէս ծակեր կային, խորհուրդ վանդակներ ունէր, որոնք հին շրջաբանքներու ծառայած ըլլալու երե - ւոյթը ունէին ։

Սայլաշարքին մէջտեղէն կ'երթային կառքերը, եւ ասոնց երկու կողմէն կրկին շարք մը կազմող պահապաններ կը քա - լէին ։ Այս պահապաններուն տեսքը խայ - տառակ էր ։

Տիբէյքթուարի իշխանութեան ժամանա - կի զինուորներուն պէս եռանկիւն գըլ - խարկներ ունէին, ինչպէս նաեւ աղտոտ, ծակծկուած եւ գձուձ զգեստներ, անկար զինուորներու համազգեստներ եւ դիակ - ներու փանթալոններ՝ կէս մը գորշագոյն եւ կէս մը կապտագոյն եւ գրեթէ ծուէն ծուէն․ կարմիր ուսադիրներ, մախաղի դեղին փոկեր, կարճ դանակներ, հը - րացաններ եւ գաւազաններ, վերջապէս տեսակ մը սինլքոր զինուորներ էին ա - նոնք ։ Ան որ անոնց պարագլուխը կ'երե - ւար, սուրհանդակի մտրակ մը ունէր ձեռքը ։ Այս բոլոր մանրամասն իրերը մթնշաղէն ներկուելով, հետզհետէ կ'ուր - ուագծուէին լոյսէն, որ երթալով կը տա - րածուէր ։ Կարաւանին ետեւէն եւ առջե - ւէն ծանրակեաց եւ սպառազէն ձիաւոր - ներ կը քալէին թուրեր ի ձեռին ։

Այս կառքերուն շարքը այնքան երկար էր որ առաջին կառքը քաղաքադըրան քով հասած միջոցին, վերջինը հազիւ թէ պուլվարէն ելլելով սալարկը կը մտնէր ։

Ինչպէս սովոր կը պատահի Փարիզի մէջ, չեմ գիտեր ո՛ւրկէ ելլող եւ ակըն - թարթի մը մէջ խմբուող բազմութիւն մը սալարկին երկու կողմը կը խռնուէր ա - ճապարանքով եւ կը դիտէր ։ Մօտակայ զուիտներէն մարդիկ կուգային գիրար կանչելով եւ պարտիզպանները սանդալ - ներով կը վազէին տեսնելու համար ։

Նեղ սայլերուն վրայ դիզուող մարդիկ լռելեայն կ'երկարէին սայլերուն ընթաց - քին շարժումէն ։ Առաւօտեան սրսփուքէն կապտ-կարմիր կտրած էին ։ Ամէնն ալ կը - տաւէ փանթալոններ եւ փայտեայ սան - դալներ հագած էին առանց գուլպայի․ ուրիշ զգեստներ ալ ունէին, որոնք չքա - ւորութեան կարգադրութեան համեմատ՝ զանազան ցնցոտիներ էին ։ Սոսկալի ան - նմանութիւն մը կ'ընծայէին անոնց հա - գուստը կազմող զգեստները․ չկայ բան մը, որ այնքան տխուր ըլլայ որքան ցըն - ցոտիներ հագած հողլիս մը ։ Ոմանք թա - ղիքէ ճմլուած խոյրեր, կպրոտ գլխա - նոցներ, սարէ սոսկալի գդակներ, մէկ քանի տեսակ տառատոկ (պուռժրըռն), ո - մանք արմուկները պատառուած սեթիկ - նոց, եւ շատերը կնոջ փեղոյր ունէին, իսկ ոմանց գլուխն ալ կողով մը կար գլխա - նոցի տեղ, թաւ կուրծքեր կը տեսնուէին, ծուէն ծուէն զգեստներու ծակերէն մար - մինի վրայ ներկուած նկարներ․ սիրոյ տաճարներ, բոցավառ սրտեր, Կուրի - տոններ կը նշմարուէին ։

Երկու կամ երեք հողի խսիրէ չուան մը ունէին, որ սայլին պահանգներէն կապուած եւ սապատանի պէս իրենց տա - կէն կախուած էր, որու վրայ կը դնէին իրենց ոտքը ։ Մէկն ալ ձեռքը բան մը ու - նէր եւ բերանը կը տանէր․ սեւ քարի պէս բան մըն էր ան, զոր կ'երեւայ թէ կը խածնէր, հաց մըն էր ան իրօք, զոր կ'ու - տէր ։

Այս մարդոց ամէնուն աչքն ալ կամ չո - րաբեկ, կամ մարած եւ կամ յոռի լոյ - սով մը լուսաւորուած էր ։ Ուղեկից պահ - նորդները կը հայհոյէին, շղթայակիրները ծիդ մը անգամ չէին հաներ․ ժամանակ առ ժամանակ գլուխներու կամ ուսոսկըր - ներու վրայ գաւազանի մը իջնելու ձայնը կը լսուէր ։ Մարդոց մէկ քանին կը յո - րանջէին, հնոտիները սոսկալի էին․ ոտ - քերը կը կախուէին, ուսերը կը տատա - նէին, գլուխներու ընդհարումէն իրարու շղթաները կը ղօնչէին, բիբերը զազրա - նաբար կը բորբոքէին, ձեռքերը՝ մեռել - ներու ձեռքերուն պէս, կը պրկուէին կամ կը բացուէին անզգալապէս, կարաւանին ետեւէն խեւ մը պատանիներ քահ-քահ կը խնդային ։

Ինչ ալ ըլլար այս կարգերու չահը, սոսկալի բան էր ։ Հարկաւ վաղը կամ ժամէ մը կրնար տեղատարափ անձրեւ գալ, երկրորդ կամ երրորդ անգամ մըն ալ գալ․ որոշ է թէ պատրաստուած ըզ - գեստները պիտի թրջէին, եւ թրջուելէն ետք պիտի չչորնային այս մարդիկը պի - տի սառէին ցուրտէ եւ ալ պիտի չտաք - նային, թէ կտաւէ փանթալոնները ան - ձրեւէն թրջուելով անոնց ոսկորներուն պիտի փակչէին, թէ ամէն մէկին սան - դալները ջուրով պիտի լեցուէին, թէ պիտի մտրակուէին առանց չառաչելէ զադրելու, թէ ամէնուն վիզը շղթայով բռնուած պիտի մնար անընդհատ, թէ ա - նոնց ոտքերը կախուելէ պիտի չդադրէին եւ անկարելի է որ մարդ չսարսէր տես - նելով մարդկային այս արարածները, ո - րոնք աշնանային սառնաբեր ամպերուն ներքեւ այսպէս կապուած էին իբր կրա - ւոր էակներ եւ որոնք ծառերու ու քարե - րու պէս՝ անձրեւին, քամին, օդին ամ - բողջ կատաղութեանց մատնուած էին ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկեր Պօղոս Արզումանեանի եւ պարագաներուն իրենց սիրեցեալ եղբոր եւ մօրեղբօր ողբացեալ Միհրեան Քիւրքճեանի մահուան առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Արշալոյս Շահպազեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Նշան Շահպազեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շահպազեանին եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Շահաղ եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Աստղիկ եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեանի եւ զաւակներուն ՀԱՅԿ (Մարսէլ) ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Փիւժէ Սիւռ Արժանսէն Պ. Յովհ. Կիրակոսեան 50ական ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Թանգարանին եւ «Հայաստան»ի, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Վարդավառի տօնին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին, Կիրակի, Յուլիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօռըկառի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէսինէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ:

Ձոխ պիւֆէ, զուարճացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհինե-րու կողմէ:

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Կիրակի Օգոստոս 3էն
Շաբաթ, Օգոստոս 9

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé J. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Ketchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86
R. P. G. GAZARIAN
11, Place Belat - 26 Valence
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ մերազն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Մարսէյլի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու Կրօնական արարողութեանց եւ հաղորդուելու տօնին խորհուրդին եւ իմաստին :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ 11 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 13ի Կիրակի ամբողջ օրը ծանօթ դաշտին վրայ:

Մանրամասնութիւններ մօտ օրէն:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համադաշնական մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ
եւ Հռենոսի ափերը

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ Ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ: Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14: Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վենսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նորէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկիւյոն, Լիւքսէմպուրկ, Մայանս ուրկը բնակինք:

Իրիկուան ճաշ: Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի չօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին: Մասնակցութիւն 185 ֆր. կանխավճար 50 ֆր.: Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին:

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 ֆր. կանխավճար՝ 200 ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 13 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ :

Սեննակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել թիւ 5 Պելֆոնթէն :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալապրի անտառը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (Յուլիս 9), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ :

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ: Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ:

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253-49-78 եւ 253-63-64 :

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը յանձնարարուի արձանագրուիլ: Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուիցերիա :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1.— ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ
2.— ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60–ԱՄԵԱԿԻՆ
3.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 15

ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Առաջին կարգի պանդոկի գին՝ 1900 ֆ. Երկրորդ կարգի պանդոկի գին՝ 1700 ֆ.

Այս գիները կը ներկայացնեն օդանաւով երթեւեկին, բնակութեան, ճաշերուն եւ պտոյտներուն ծախքերը:

Մեկնում Մոսկուայի ճամբով, վերադարձ՝ Լենինկրատէն:

Արձանագրութեանց համար դիմել .— Եկեղեցւոյ Դիւանը

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Tél. : ELY. 67-03

եւ Տիկին Սոնիա Գումրուեանցի

TRIM VOYAGES

1, Rue de Sèze — 75 Paris (9e) — Tél. : 742-22-12 — 742-57-84

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 9 JUILLET 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11558 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.558

ՄԵԾԱՄՕՐ

Ա.

ԽՄԲ.— Ստորեւ կուտանք Միտնս է Վ.ի պարբերականին շահեկան յօդուածին գըլխաւոր մասերը :

Մարած հրաբուխներու այս շրջանին մէջ պարտադրուած խաղաղութիւն մը կը տիրէ : Ծառերով շրջապատուած սահմանային կայաններ, փշաթելերու անծայրածիր շղթայ, գրաւականներն են, ճակատ — ներէն խուրքաչիներին համար, ինքզինք պաշտպանելու դիմացինէն : « Հակամարտ պաշտպանութեան » սիստեմ մը կ'արգիլէ որեւէ բախում : Պողպատեայ սրտով եւ կարուկ շարժուձեւերով պահակներ միակ բնակչութիւնը կը կազմեն այս Նօ մէն'զ լէնտին : Հայ – խորհրդային այս հարթավայրին սահմանակից է Մեծամօրը, ճարտարապետական հին քաղաք մը, Արարատի շուքին տակ : Արարատ՝ (5,165 մեթր), խորհրդանիշ՝ նուաճումներու, երէկ հայ, այսօր Թուրք : Խորհրդային օրէնքները մեր օրէնքներու նման խիստ են : Սահմանային շրջանին մէջ ոչ մէկ նկար հնարաւոր է քաշել՝ վարէն թէ վերէն : Տոքթ. Կորիւն Մկրտիչեան, որ պեղած է Մեծամօրը, դեռ չէ կրցած թռիչք մը կատարել այդ վայրին վրայ : Հնագիտական որեւէ մեծ յայտնութիւն գործն է մարդու մը, որուն անծանօթին մղձաւանջն ունի : Անծանօթը օղակ մըն է, որ կը պակսի պատմական եւ Նախա — պատմական դարաշրջաններու քաղաքակրթութիւններու շղթային մէջ : Հարցը շղթային քանդուած մասերը իրարու քով բերելով զայն վերստեղծելուն մէջ չի կայանար, այլ՝ կորսուած օղակը ներմուծելուն : Անծանօթը գոյութիւն ունի : Բայց պէտք է զայն ձեռք բերել : Անորոշութեան եւ վարանումի դէմ հնագէտը կը գործածէ իր ամբողջական զէնք՝ը համբերատարութիւնը : Կորիւն Մկրտիչեան, 40 տարեկան, Գիտութեան Տոքթոր, որ կ'աշխատի Հայաստանի երկրաբանութեան հիմնարկութեան մէջ, չէ փնտռած Մեծամօրը, այլ այս վերջինն է, որ գտած է զինք : Հանդիպումը անխուսափելի էր, քանի որ հայկական աւանդութեան համաձայն, իր անունին արժանի երկրաբան մը միշտ իր վրանը կը հաստատէ հնագիտական վայրի մը մօտերը :

Մարդը չսպասեց մինչեւ Ի. դար, որպէսզի օգտագործէ հողը, ճանչնայ աղբիւրները կամ արժէքաւոր հանքերուն վայրերը, ըստ ինծի Կ. Մկրտիչեան : Անցեալին մեր նախնիքները իրենց քաղաքները կը հիմնէին բնական հարստութիւններ ունեցող վայրերու մէջ : Այսօր ատոնք մեզի հետախոյզ կը հանդիսանան եւ իրենց աշխատանքը ձրի է ... Հայաստանը ողողուած է հազարամեակներու հնութիւն ունեցող աւերակներով : Ի՞նչ հարկ կայ ուրիշ տեղ երթալու : Երբ հետախուզենք հնադարեան շրջանները : Ճամբայ կ'ելլենք :

Հայ երկրաբանները շուտով պիտի չմեկնին, որովհետեւ քառասուն տարուան հետազօտութեան ընթացքին, իրենց հետազօտիչ – նախնիքներուն հետքերուն վրայ, ճանչցան մետաղագործական հազար շերտեր, դասաւորուած — երեք հազարէն մինչեւ + հազար ութ հարիւր Հայաստանը, որ Պելժիոյ տարածութիւնը ունի, Անդրկովկասի Վարուցանի հողերուն վրայ ցցուած ճաղատ մեծ լեռ մըն է : «Աստուած մեզի բաժին հանեց միայն քար », կ'երգէ հայ գիւղացին : Սակայն Աստուծոյ այս փոքրիկ հողը, ողջատ իր մակերեսով, ընդերկրեայ անսպառ հարստութիւն մը ունի : Ոսկի, արծաթ, պղինձ, մոլիպտէն, զինկ, կապար, Պոքսիթ, երկաթ:

(Շար.)

ԺԱՆ ՎԻՏԱԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

ՈՒ ԹԱՆ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԷ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը այնքան վատթարացած է որ կարելի է ներկայիս զայն տաք պատերազմ մը նկատել : Օդանաւային բախումները չեն դադրիր, այս անգամ ալ Շարմ էլ Շէյխի հարաւը է որ տեղի ունեցած է կռիւը : Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն երկու եգիպտական Միկեր վար առնուած են : Ըստ եգիպտական աղբիւրներու «իսրայէլեան օդանաւեր եգիպտական սահմաններէն ներս մտած են եւ Հուրկատայի շրջանին վրայ եգիպտական օդուժին ձեռքը անցած : Իսրայէլեան օդանաւերը ետ վերադարձած են կարճ բախումէ մը ետք » :

Կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը մղած է Ու Թանը որ կոչ ընէ Իսրայէլի եւ արաբ դրացիներուն որպէսզի անմիջապէս դադրեցնեն յարձակողական գինուորական որեւէ ձեռնարկ, ի մասնաւորի Սուէզի շրջանը : «Կողմերուն կը դիմեմ որպէսզի յարգեն զինադուլը եւ չձախողեցնեն ճիգերը որ կը թափուին խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Միջին Արեւելքի մէջ » :

Ու Թան կը շեշտէ որ կրկին Ապահովութեան Խորհուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ «աւելի քան երբեք ուժով եւ մըտահոգութեամբ » այս կացութեան վրայ որովհետեւ զինտակից է որ «ինք իբրեւ ընդհ. քարտուղար, անկարող եղած է եւ է նշմարելի բարելաւում մը բերելու » :

Ու Թան կը սպառնայ նաեւ քաշել Միացեալ ազգերու դէտերը եթէ կողմերը չհանդարտին եւ կացութիւնը այսպէս մնայ : Քարտուղարին համար 1967էն ի վեր կացութիւնը երբեք այսքան ծանր չէ եղած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ արդիւնքը բաւական ծանր է Ֆրանսայի մէջ եւ մանաւանդ՝ Պրըթանիր : Ցարդ երեսուն մեռեալ կայ անհետացածներ եւ շատ ծանր նիւթական վնասներ : Ծառեր արմատախիլ եղած են, տանիքներ պոկուած, վրաններ քըշուած : Փարիզի մէջ իսկ վնասներ եղած են : Պուլվառ Հօսման շինութեան հսկայ կառոյց մը տապալած է եւ վնասած 9 կառքերու, Պուլվար Նէ ալ ծառ մը տապալած է :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանակի ղեկավարութեան մէջ շատ կարեւոր փոփոխութիւններ եղած են եւ կը պարզուի որ բանակին գլուխը աւելի «քաղաքականացած է» : Այս իրողութիւնը երեւան ելաւ մամուլէն, ուր նոր անուններ լոյս տեսած են իբրեւ զինուորական պատասխանատու, ընդունելութեան մը նկարագրութեան մէջ :

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ ձախողած է էլ Ֆաթի պարագլուխ՝ Արաֆաթի դէմ Ամմանի մէջ : Կ'ըսեն թէ իսրայէլեան գաղտնի բապաարկութեանց գործն է :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն կը Թուի թէ 71 օրերու կառավարական տագնապէ ետք, նախագահ Հէլու մասնաւոր աճապարանք մը ցոյց չիտար տագնապը լուծելու : Անշուշտ ամէն բան կարելի է կարգադրել, բայց Պաղեստինեան քոմանտոներու հարցը միշտ առկախ կը մնայ եւ պատճառ կը դառնայ որ կացութիւնը ձգձգուի :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգները կրկին մաս մը զօրք քաշած են Վիէթնամէն : Կ'ըսուի թէ Ուաշինկթըն եւ Հանօյ բերանացի համաձայնութեան եկած են, Փարիզի ժողովին, այդ առընչութեամբ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խորհ. Միութիւնը եւ Սուրիա գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են :

ԹՈՒՐՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ԽՄԲ.— Անգարայի մէջ Յուլիս 3ին ստորագրուած է թուրքեւամերիկեան նոր համաձայնագիր մը որ կ'ապահովէ թըրքական «գերիշխանութիւնը» եւ կը ճշդէ որ ասկէ ետք Ամերիկա եւ Թուրքիա կը խօսին «հաւասարէ հաւասար» : Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւններ կուտան այս մասին, ուրկէ կը պարզուի որ այլեւս Միացեալ Նահանգները տեղի տուած են թրքական բոլոր պայմաններուն : Պարզ է որ Նիքսըն չուզեր Թուրքերու սիրտը կոտրել .

Թուրքեւամերիկեան նոր եւ ամբողջական համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ Անգարայի մէջ, Արտաքին Նախարար Չաղլայանկիլի եւ ամերիկեան դեսպան Հէնտլի կողմէ : Համաձայնագիրը փոփոխութեան կ'ենթարկէ նախորդ պայմանագիրները եւ կը ճանչնայ ամէն բանէ առաջ Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքները : Փոխադարձ յարգանքի հիման վրայ, Թուրքիա եւ Ամերիկա պիտի շարունակեն իրենց պաշտպանողական գործակցութիւնը, բայց արտակարգ պարագաներու, Թուրքիա իրաւունք պիտի ունենայ հակակշռելու ամերիկեան խարիսխները : Պիտի սրբագրուին նաեւ այն տրամադրութիւնները, որոնք չեն համապատասխաներ 1969ի պայմաններուն եւ պահանջներուն եւ ներկայ համաձայնագրի ոգիին : Թուրքիա իրաւունք պիտի ունենայ նաեւ ճշդելու ամերիկեան խարիսխներու գոյութեան շրջանը, եւ անոնց սեփականատէրը Թուրքիան պիտի ըլլայ : Այս կերպով, նախապէս խմբագրուած 55 պայմանագիրներ կը միանան ու կ'ամփոփուին միակ եւ հիմնական համաձայնագրի մը մէջ : Այս արդիւնքի յանգելու համար, երկու պետութիւնները մօտաւորապէս երեք տարիէ ի վեր բանակցութեան մէջ էին :

Համաձայնագիրը հանդիսաւորապէս ստորագրուեցաւ, որմէ ետք ամերիկեան մեծ դեսպան Հէնտլի ըսաւ.— 1969ի իրողութիւններն են որ կը ցոլանան այս համաձայնագրին մէջ : Իսկ Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ յայտարարեց .— Թուրքիա անվթար կը պահէ իր գերիշխանութիւնը : Մեր կառավարութեան փափաքով միայն կարելի պիտի ըլլայ խարիսխներ հիմնել թրքական հողերու վրայ, եւ անոնք ամբողջութեամբ Թուրքիոյ սեփականութիւնը պիտի նկատուին : Թուրքիա վարձու դետին պիտի չտայ Ամերիկացիներուն, այդպիսի առաջարկ մը խնդրոյ առարկայ պիտի չըլլայ երբեք : Դարձեալ, Թուրքիա պիտի ընտրէ ամերիկեան խարիսխներու եւ հիմնարկներու զինուորական եւ ոչ – զինուորական պաշտօնեաները, որոնք ենթակայ պիտի ըլլան թրքական օրէնքներուն : Այս պաշտպանողական գործակցութիւնը պիտի շարունակուի այնքան ատեն որ Թուրքիա մաս կը կազմէ Օթանի, եւ պէտք ունի ամերիկեան խարիսխներուն : Ի հարկին պիտի սահմանափակէ զանոնք, եւ երբ պատերազմական վիճակ մը ստեղծուի, Թուրք կառավարութիւնը իր հակակշռին տակ պիտի պահէ այդ բոլոր խարիսխները : Եթէ հարկ ըլլայ, երկու կողմերը նոր բանակցութիւններ պիտի վարեն, համաձայնութեան այս կամ այն տրամադրութիւնը փոխելու կամ ջնջելու համար :

Ստորագրումի արարողութենէն ետք : Չաղլայանկիլ եւ Հէնտլի ճառեր խօսեցան եւ իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին այս արդիւնքին համար : Չաղլայանկիլ ըսաւ թէ Թուրքեւամերիկեան գործակցութիւնը կը պատշաճի նորաստեղծ պայմաններու, իր կարգին ամերիկեան դեսպան Հէնտլի շեշտեց թէ՝ նախագահ Նիքսընի խօսքն է որ կ'իրականանայ այս կերպով եւ քսան տարի ետք Ատլանտեանի Ուխտը նոր տարազ մը կը ստանայ :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՊՈԼԻՍ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Պոլսոյ Պատրիարքը Յուլիս մէկին Իսկէնտէրունէն մեկնելով Ադանայի ճամբով հասած է Մերսին, ուր դիմաւորուած է տեղւոյն Հայերուն կողմէ : Չորեքշաբթի օր, մեկնած է Ալանիայէն եւ հանդիպած՝ Անթալիա, Տէնիզլի, Փամուքքալէ եւ իրիկունը հասած է Իզմիր ու այցելած Եփեսոսի Ս. Աստուածածնի ուխտատեղին : Դէպի Պոլիս իր վերադարձի ճամբուն վրայ, Շնորհք Արք. անցած է Պերկամայէն, եւ Տրովատայի ճամբով հասած՝ Չանաքքալէ :

Պատրիարքը Պոլիս վերադարձած է Հինգշաբթի իրիկուն եւ այս առթիւ Պատրիարքարանի հրատարակած ղեկոյցին մէջ, կ'ըսուի ի մէջ այլոց.—

« Յուլիս 3ին, իր Աթոռը վերադարձաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը դաւառի իր հօտին տուած երկու շաբաթ տեւող այցելութենէն :

Ինքնաշարժերու թափօրը ուղղուեցաւ Մայր եկեղեցի, ուր Ամեն. Գ. Պատրիարք Հայրը մուտք գործեց «Ուրախ լեր Ս.Եկեղեցի» շարականի երգեցողութեամբ եւ կատարեց իր գոհաբանական աղօթքը : Շահան Եպիսկ. բարի գալուստի երկու խօսք ըրաւ, յայտնելով ամէնքին ուրախութիւնը այս ապահով վերադարձին առիթով : Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը իր խօսքի ընթացքին նախ Աստուծոյ գոհութիւն յայտնեց որ գաւառի Հայութեան իր տուած այցելութիւնը կատարուած էր ըստ ամենայնի խաղաղ պայմաններու տակ, եւ մեծապէս օգտակար եղած էր : Մատուցուած Ս. Պատարագներով, բանին կենաց տարողութեամբ ու անձնական շփումներով սրտապնդած եւ մխիթարած էր իր Հօտը : Զգացուած էր անոնց, թէ իբրեւ համայն Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք, պարտաւորութեան ներքեւ էր, հնարաւորութեանց պարագային, այցելութիւն տալ նաեւ իրենց, ինչպէս կ'ընէ այստեղ, Իսթանպուլի մէջ, այցելելով զանազան թաղեր, անոնց եկեղեցիներու անուանց տարեդարձին եւ այլ հանդիսական առիթներով : Տուած էր անոնց իր ողջոյնի եւ օրհնութեան խօսքերու ընթացքին, իսթանպուլահայութեան եղբայրական սէրը, եւ փոխադարձաբար բերած էր անոնց կարօտի զգացումները եւ բարեւները :

Ապա Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը իր գնահատանքը յայտնեց եւ օրհնութիւնը տուաւ բոլոր անոնց, որոնց գործնական աջակցութեամբ եւ աղօթքներուն շնորհիւ այս աւելի քան հինգ հազար քիլոմեթր ճանապարհորդութիւնը անցաւ «անփորձ եւ անխռով, ի կամս ողորմութեան Աստուծոյ » :

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ» Ի ԾԱԳՈՒՄԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

Գ.

Զմեզ իրենց պաշտպան նկատող ժողովուրդներուն մէջ կային որ չէին ճանչնար Անգլիան ։ Մեծ թիւով ուրիշներ ալ որ չէին համակրեր անոր ։ Ասոնց մէջ կային անհատներ որ տրամադիր էին կռուելու ֆրանսական դրօշին տակ եւ որ հաւասարապէս կռուիլ պիտի ուզէին՝ Անգլիոյ դէմ ։ Իբրեւ դաշնակից Անգլիոյ, պէտք չէ՞ր որ արգիլէինք ատիկա ։ Ասկէ զատ, Անգլիոյ գործակալները կը չարունակէին՝ ընդհանրապէս, խաղաղութեան ատենուան իրենց քաղաքականութիւնը, ջանալով միշտ Անգլիոյ տալ՝ ազդեցութեան նախապատուութիւնը, կէտ նպատակի ունենալով՝ գրաւումն այն շրջաններուն որ Եգիպտոսը կը միացնեն՝ Հնդկաստանի ։ Այս մտածումով էր որ 1917 թուին, Մարտի մէջ, անգլիացի վերին հրամանատար Զօրավարը մերժեց՝ Անգլիոյ ոեւէ մէկ դաշնակցին աջակցութիւնը՝ Պաղեստինի գրաւման մէջ ։

Այս յոյժ անըաղձալի վիճակը, քանի որ Ֆրանսան եւ Անգլիան դաշնակից էին, հասկցուեցաւ Փարիզի մէջ, աղերսագրէն յետոյ, որու մասին խօսեցայ ։ Տեղակալ-գնդապետ Պոէմոն որ կ'ընկերանար՝ Հիճազի Ն. Վսեմ. Պէն Ղապրիի պատգամաւորութեան, ամբողջ Հիւս. Ափրիկէի ընտրանի ուխտաւորներուն հետ, անցաւ Բոռ-Սայիտէն եւ պատերազմական նախարարութեան հաշուոյն, փաստաթուղթերու պաշար կազմեց տեղւոյն մէջ, ի մասնաւորի՝ «Ժոռէկիպէռ» զրահաւորին վրայ ։ Արեւելեան Լեգէոնը կազմուեցաւ՝ 1916 թուի Նոյեմբերին ։ Այս այցելութեան ատեն, ներկայ էին՝ Հարիւրապետ Քուլոնտռը եւ տեղակալ Սէն-Քանթէն. երկուքն ալ ֆրանսական հիւպատոս ։

Առաջին կորիզը կազմուեցաւ՝ մօտ 500 ձէպէլ Մուսացի մեր ձեռնասուն հայ կամաւորներէն, պիտի տեսնենք թէ՝ ինչպէս ուրիշ կամաւորներ, մաս առ մաս, եկան միանալու իրենց. կային որ Հայ չէին, կային՝ Սուրիացիներ եւ բոլոր ազգութիւններէն՝ աշխարհի բոլոր մասերէն ։ Կը նկատուէր որ այսպէսով կ'իրականանայ «Ժոռէկիպէռ»ի հրամանատարին հետեւեալ՝ զգաստորուած մտածումը .—

« Ֆրանսական դրօշին տակ հաւաքել՝ ծնունդով արեւելքցի այրեր որ տրամադիր ըլլան՝ Ֆրանսայի ծառայելու, պատերազմի ընթացքին՝ վերադրաւելու համար իրենց տունը, ընտանեաց արտն ու ազատութիւնը, եւ տէր դառնալու՝ խականակն ազգութեան մը » ։

Վերոյիշեալ բանաձեւին շնորհիւ էր որ՝ Արեւելեան լեգէոնի զօրախումբին թիւը բարձրացաւ՝ 5662 հոգիի, մէկուկէս տարուան մէջ ։

Այս լեգէոնը հիմնուած էր՝ 15 Նոյեմբեր 1916 թ.ին եւ վարչութեան կողմէ արձանագրուած՝ 26Նոյեմբեր 1916 թ.ին, 7966-9/11 թուագրութեամբ ։ Լեգէոնականները կը նկարագրուէին՝ այսպէս .— Օժանդակ խումբերու այրեր, Թուրքիայէն, զօրագրուած՝ կամաւոր ծառայութեան համար ։

Այս սահմանումն ունէր այն առաւելութիւնը որ չէր յատկորոշեր՝ այսինչ կամ այնինչ ազգութիւնը . ուրեմն, ըստ երեւոյթին, ապահովութիւն մըն էր՝ թրքական փոխադարձութեան մը պարագային ... ։

Գնդապետ Ռոմիէօ, Յունական Լեգէոնի նախկին հրամանատարը, դարձաւ հրամանատար՝ Արեւելեան Լեգէոնի ։

Արեւելեան Լեգէոնի անշարժութիւնը, մինչեւ 1918 Յուլիս, մասամբ կը բացատրուի՝ փոխադարձութեան հարցով ... ։

Անկատար պիտի ըլլար՝ եթէ չյիշատակէինք «Ժոռէկիպէռ»ի մարգիչները. կատարեցին իրենց դերը՝ սիրցնելով Ֆրանսան. եւ լուսաբանելու համար թէ՝ որքա՛ն սրտանց կատարեցին իրենց առաքելութիւնը, պիտի յիշեմ միայն իրենց յուզախրը. կատարեալ լռութիւն՝ սպայէն մինչեւ ամէնէն համեստ նաւաղը՝ երբ Անգլիացիներն ուզեցին սորվիլ՝ կամաւորներուն զինաթափումը՝ 1916 Թ.ի Օգոստոսին ։

Վօն Քրէս Վօն Քրէսընշթայն բանակ դրած էր՝ Ջրանցքէն քառասուն քիլոմեթր անդին եւ Անգլիացիները յաւակնութիւնն ունեցան՝ հայկական կայանին մէջ լսած ըլլալու թէ՝ ... պիտի միաբանին՝ գերմանացի չողչողուն գնդապետին հետ՝ եթէ յաջողի Բոռ-Սայիտ հասնիլ ... ։

Այս անգութ զրպարտութենէն անտեղեակ էին իրենք, եւ, աւա՜ղ, երբ գրեցին՝ հաղորդարդելի նախարար Տընի Քոշէնին, 11 Սեպտեմբեր 1916 թուին, բոլորովին լքուած էին՝ Եգիպտոսի բոլոր ֆրանսական իշխանութիւններէն ։

Երբ 1916 թուի Նոյեմբերին անցան՝ պատերազմական նախարարութեան հրամանին տակ, ինչպէս արդէն յիշեցի, իրենց զօյավիճակն ընձեռեց՝ նոր յանձնառութեանց կարելիութիւնը կամ պատեհութիւնը որուն կը սպասէին անհամբեր ։

Ասոր հետեւանքով, Արեւելեան Լեգէոնըն ունեցաւ մարզուելիք նորահաւաքներու դաս մը որ տասնապատկուելու վըրայ էր ։

Հակառակ Սայքըս-Բիքօ համաձայնութեան, Անգլիացիները դժկամակութեամբ կը դիտէին որ Ֆրանսան «մաս եւ բաժին եղող» Օսմանեան կայսրութենէն բաժին կը ստանար, եւ ի մասնաւորի այն շրջանին մէջ որ Եգիպտոսը կը միացնէր՝ Պարսից Ծոցին ։

Միայն ինքզինքնին պաշտպանելով՝ օգտագործեցին՝ Ֆրանսայի ամենադոյզն, հողային հարստութիւնը այն սախկան պատերազմին մէջ որ տեսաւ՝ բրիտանական կայսրութեան միլիոնաւոր զինուորներուն անցքը ։ Ասով կը բացատրուի այն թէ՝ ինչո՛ւ անգլիացի զինուորականները որ գօտիներու սահմանագծման պաշտօն ունէին՝ յաղթանակէն յետոյ, ցաւով միայն լքեցին՝ իրենց ձիղերուն արդար պըտուղը. այն հողամասերը որ այժմ կը գտնուին մեր թեւարկութեան ներքեւ ։ Ֆրանսական ջոկատներ ուրիշ վայրերէ, ի մասնաւորի այն հողամասերուն ջոկատները որ կը գտնուէին՝ Տեղակալ-գնդապետ Բիէքաքի հրամանին տակ, առաջիններն եղան որ օգտագործուեցան՝ 1917 թուի աշնան ընթացքին ։

Անոնք պահպանեցին այն երկաթուղին որ անապատին մէջ կ'երկարէր՝ դէպի Կազա ։ Ուրիշ Ֆրանսական խումբեր նախօրօք նշանակուեցան, իտալական գումարտակի մը հետ միասին, իբրեւ պահապան Սէն-Սէբիւլքրի, բայց Զօր. Ալէնպի Երուսաղէմ մտաւ՝ 9 Դեկտեմբեր 1917 թուին միայն ։ Այս թուականէն քիչ ժամանակ անց՝ Անգլիացիներն, ունեցան՝ զաղտնաբար, լրիւ հաղորդակցութիւն՝ ցամաքի, ծովու եւ ջրի վրայ. կրնանք ըսել ուրեմն որ ճակատի գիծը հաստատուեցաւ եւ այնպէս ալ մնաց՝ մինչեւ ամբողջ եղանակին վերջը ։

Արեւելեան Լեգէոնն ալ շարժման մէջ մտաւ այն ատեն՝ երբ Զօր. Ալէնպի որոշեց վերջնականապէս հարուածել թշնամի բանակը որուն կը հրամայէր՝ Զօր. Լիման Վօն Սանտէրս, Տարտանէլի յաղթականը, կարճ ժամանակէ մը ի վեր ։ 1918 թուի Սեպտեմբերի սկիզբն էր եւ գերմանեւթուրք ուժերն ամրացուցած էին ծովէն մեկնող գիծ մը, մօտ քսան քիլոմեթր Եաֆայի հիւսիսը՝ 15 կամ 20 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ ։

Ինչպէս որ ըսի, Անգլիացիները լայն ժամանակ յատկացուցած էին. կտրած անցած էին՝ Սինայի անապատը, որ կը կոչուի նաեւ՝ Էլ Թիհ, եւ արեւելքէն եզերելով Ջրանցքը, յառաջացած էին՝ Զըբատար խողովակներու եւ երկաթուղիի հաստատման արագութեամբ ։ Անապատէն անդին ալ՝ հաստատած էին երկաթուղի եւ ճամբաներ ու ամէն ինչ պատրաստ էր ։

Լիման Վօն Սանտէրս, հիմնուելով՝ իր

ՀԻՆ ԵՐԳՐՈՒ ԵՒ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Ա.

Յովհ. Թումանեանի ստեղծագործական կեանքը սկսած է ժողովուրդին ունկնդրելու եւ ժողովուրդին տալու յատուկ տրամադրութեամբ ։ Դեռ 1886ին, 17 տարեկան հասակին, կը յօրինէ իր «Շունն ու կատուն», որ ժողովրդական նիւթի մշակման գեղեցիկ օրինակ է ։

Թէ ինչ կը բերէր Թումանեան հայ գրականութեան իր այդ առաջելով, յայտնի կը դառնայ «Մուրճ» ամսագիրի խմբագիր Աւ. Արասխանեանի1889ի յայտնած կարծիքէն. « Թէ ատացէք խնդրեմ, շուն ու կատու եւ բանաստեղծութիւն, որոնք ինչ կապ ունեն իրար հետ, էն էլ էս տեսակ վայրենի լեզուով »։ Ժողովրդական բառ ու բանը, որ Թումանեան կը բերէր իրեն հետ, իրեն յատուկ Թումանեանական ոճով, իսկապէս անսովոր էր եւ անսպասելի այն օրերու հայ գրականութեան համար ։ Գրականութիւն, որ առաջնորդուելով ժամանակաշրջանի առաջդրութիւնով, ամբողջովին կ'արտայայտէր հայ ժողովուրդին տարերքէն բխող ազգային ազատագրութեան իղձերն ու ձգտումները ։

Եւ ահա հայ ազգային գրականութեան այդպիսի մթնոլորտին մէջ երեւան կուգայ « Շունն ու կատուն », որ կարծես թէ բոլորովին համահնչիւն չէր ժամանակի ոգիին ։ Ասկէ ալ Արասխանեանի զարմանքը ։

Երիտասարդ Թումանեան «Հեղեղի պէս իջնելով վայրենի լեռներէն», իրեն հետ բերելով հարազատ ժողովուրդին «առհամիկ երգն ու խօսքը», միեւնոյն ատեն չէր կրնար անտեսել գրականութեան ընդհանուր տրամադրութիւնը ։ Ան նոյնպէս անձնատուր եղաւ իր ժողովուրդին ոգեւորութեան ։ Թրքական բռնապետութենէն պալքանեան ժողովուրդներու ազատագրուելու փաստը շատ վարակիչ օրինակ էր ։ Ասոր համար ալ մինչեւ անցեալ դարու 90ական թուականներու կէսը Թումանեան իր մեծ նախորդներուն օրինակով ...

Թուրք սպայակոյտէն, ստացած սխալ տեղեկութեանց վրայ, կը կարծէր թէ՝ յարձակում պիտի կրէ՝ իր ձախէն, մինչդեռ Ալէնպի պիտի ուղղուէր՝ թշնամիին աջ թեւին վրայ՝ իր ուժերուն երեք քառորդով որուն մաս կը կազմէր՝ հեծելազօրքի երեսուն զօրագունդ ։

ՀՐ. ՊԸՆՈՒԱ ՏԱՑԻ

(Թարգմ. Վաhրամ Միսքիf)

(Շար.)

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Օրերէ ի վեր այս տաղնապալից մտատանջութեանց մատնուած՝ հնարք մը կը մտածէր փորձանքը հեռացնելու. երբ չարաշուք խորհուրդ մը ծնունդ առաւ իր մտքին մէջ ։ Այդ խորհուրդը հետզհետէ աճեցաւ, սեւեռուն գաղափար մը դարձաւ մտքին մէջ ։

— Այո, կը խորհէր, ուրիշ ճար չկայ ։ Այս կերպով պէտք է բանակը գլխատացնել ։

Այդ չարաշուք խորհուրդը այնքան հըրապուրեց զինքը, որ գրեթէ մոռցաւ իր մտատանջութիւնը եւ յանկարծ զուարթ ու հանդարտ երեւցաւ ։ Պալատականները որոնք իրենց տիրոջ հոգեկան տաղնապը սոսկումով կը տեսնէին, զարմացան այս յանկարծական փոփոխութիւնը նշմարելով իր վրայ ։

— Ի՞նչ կար այդքան գոհ եւ զուարթ ըլլալու, կը մտածէին, առանց կարենալ բացատրութիւն մը տալու ։

Ապտիւլ Համիտ այնքան գոհ եւ ուրախ էր, որ նոյնիսկ սկսաւ կատակաբանութիւններ ընել իր պալատականներուն հետ, ինչ որ իր սովորութեան մէջ չկար ու մանաւանդ ծաղրական ակնարկութիւններ ուղղել քամիթէին ու ապստամբ սպաներու հասցէին ։

Իզզէթ փաշա ի զուր միտքը կը չարչարէր հասկնալու համար իր տիրոջ վրայ յառաջ եկած այս փոփոխութեան գաղտնիքը ։

— Խորհուրդ մը յղացած է եւ ան է որ զինքը այս աստիճան կ'ուրախացնէ, բայց ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ խորհուրդը, կը մտածէր ինքնին, ապահովաբար աղէկ բան մը չէ ...

Գիտէր որ Ապտիւլ Համիտ ի վերջոյ իրեն պիտի յայտնէր գաղտնիքը եւ անհամբեր կը սպասէր խոստովանութեան ժամուն ։

Իրիկուն մը նոր հասած կարեւոր հեռագիր մը հաղորդելու համար Իզզէթ փաշա ներկայացաւ իր Վեհափառ տիրոջ, որ նոյն ուրախ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր միշտ ։

— Ի՞նչ լուր կը բերես տեսնենք, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ մտերմական շեշտով մը ։

— Վեհափառ տէր, դժբախտաբար աւետիս մը չէ հաղորդելիքս, պատասխանեց սիրական քարտուղարը ։

— Դուն արդէն ժամանակէ մը ի վեր գուժկան հրեշտակ մը եղար, պատասխանեց Վեհապետը զուարթ շեշտով մը ։

— Ցանցանքը իմս չէ ... պարագաները այնպէս ըրին ։

— Ինչ որ է, ըսէ տեսնենք քու գէշ լուրերդ ։

— Փարիզէն հեռագիր մըն է Վեհափառ տէր, եթէ թոյլ կուտաք կարդամ ։

— Կարդա, հրամայեց Ապտիւլ Համիտ անհոգ կերպով ։

Քարտուղարը ձեռքը բռնած թուղթը բացաւ եւ սկսաւ կարդալ.

« Երիտասարդ Թուրքերու քոմիթէն աննօրինակ գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ այս միջոցիս ։ Իրենց միութիւնը Հայերուն, Ալպանացիներուն, Պուլկարներուն հետ կատարեալ իրողութիւն մըն է եւ ցաւալին այն է, որ եւրոպական մամուլը նպաստաւոր է իրենց, ինչպէս նաեւ հանրային կարծիքը այնպէս է որ եթէ մօտերս յաջողին շարժում մը առաջ բերել Մակեդոնիոյ եւ Կ. Պոլսոյ մէջ, այդ շարժումը համակրութեամբ պիտի դիտուի ամէն կողմէ ։ Մէհմէտ Զիա երկու օր առաջ Ժընեւ մեկնեցաւ, ուր այս միջոցիս գաղտնի խորհրդակցութիւն մը կը կատարուի բոլոր յեղափոխական քոմիթէներուն միջեւ ։ Իմ առած ստոյգ տեղեկութիւններուս համեմատ զինուորական լուրջ ապստամբութիւն մը տեղի պիտի ունենայ քիչ ատենէն Մանաստըրի, Իւսկիւպի եւ Սելանիկի մէջ ։

« Երիտասարդ Թուրքերը բոլորովին վստահ են իրենց համակիր սպաներուն վրայ եւ բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ Սահմանադրութեան վերահաստատումը պիտի պահանջեն զէն ի ձեռին ։ Այս առթիւ մէնքը հաղորդելով Նորին Վեհափառութեան, կը խնդրեմ որ խորին ուշադրութեան առարկայ ըլլայ, մանաւանդ որ վտանգը ուղղակիօրէն Նորին Վեհափառութեան կը սպառնայ » ։

Իզզէթ փաշա կը սպասէր որ այս հեռագրին ընթերցումը մեծ տպաւորութիւն մը գործէ իր տիրոջ վրայ, ընդհակառակն Ապտիւլ Համիտ արհամարհական ժպիտ մը ունեցաւ միայն ։

— Ա՞յս է ամէնը, հարցուց իր քարտուղարին ։

— Այո, Վեհափառ տէր, պատասխանեց Իզզէթ չփոթած կերպով, մինթէ արդէն բաւական ծանրակշիռ չէ՞ն տրուած տեղեկութիւնները ։

— Բնաւ երբեք, այդ ամէնքը արդէն գիտենք երկար ատենէ ի վեր ։

— Բայց դժբախտաբար տակաւին կարող չեղանք չարիքին առաջքը առնել որոշ վճռական կերպով ։

— Կը սպասեմ որ այդ մասին գոհ միջոց մը ցոյց տաս, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ հեգնաբար ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 171)

…նակով, ակիզբը անոնց նման, հոգը ստանալով ու ինքնատիպ, կը դրէ շարք մը բանաստեղծութիւններ եւ պոէմներ՝ հայ ժողովուրդին ազգային ազատագրութեան ոգիով։ Սակայն բանաստեղծը չուտով կը զգայ, որ ժողովուրդին համար միջազ–գային յարաբերութիւններուն խարուսիկ ըլլալը.

Մենք կարծում էինք թէ իր շանթերով
Հսկում է Աստուած Սամայ սարերին,
Մենք կարծում էինք՝ անթիւ նաւերով
Կը գան օգնութեան մեր ծանր օրին …

Այդ կարծիքը, որ հայ ժողովուրդին ճեծամասնութեան կարծիքն էր, չիրականացաւ։ Թումանեան ապրեցաւ այդ մեծ յուսախաբութիւնը։ Ան կիսատ ձգեց Արեւմտեան Հայաստանի նուիրուած իր «Մհերի» եւ «Հին կռիւը» քերթուածները՝ անոնց մէջ շօշափուած հարցերը յետագային ուրիշ տեսանկիւնէ մը՝ վառ հայրենասիրութեամբ մօտենալու նպատակով։

Թումանեան այսօրուան մեծ Թումանեանը չէր ըլլար, եթէ ուրիշ միջոց չգտնէր հայ ժողովուրդին յարատեւութեան քնարը հնչեցնելու համար։ Անկլինադարձ կամքով այդ պահուն ան կարողացաւ ըմբռնել Հայութեան անօրինակ կենսունակութիւնը։ Հայ ազգին, ինչպէս նաեւ հայ գրականութեան գոյութեան եւ յարատեւութեան փաստը ան որոշեց արձանագրել բոլորովին այս սկզբունքներով, ապացուցանել, որ Հայը իրաւունք ունի ապրելու իր հայրենի բնաշխարհին մէջ, ինչպէս նաեւ հայ նոր գրականութիւնը իր գեղարուեստական արժանիքներով կրնայ եւ պէտք է մտնէ աշխարհի ժողովուրդներու գրականութեան մեծ ընտանիքին մէջ։

Նուրբ կերպով օգտագործելով ժողովրդական ստեղծագործութեան պտուղները, Թումանեան հիմնովին վերամշակեց երիտասարդական տարիներուն ստեղծած իր բանաստեղծութիւններն ու աւանդավէպերը, այնպիսի ձեւով մը, որ անոնք ազգայինին կողքին ունենան նոյնպէս համամարդկային խորհուրդներ եւ ձգտումներ։ Ասոր վառ ապացոյցն է հայ գրականութեան զարդը կազմող «Անուշ»ը։ Բայց ինչու միայն «Անուշը»։ Այնքան վերացական թուացող, փիլիսոփայական խորք ունեցող «Դէպի անհունը» քերթուածն ալ նոյն մտածելակերպին մէկ ուրիշ արտայայտութիւնն է։

Ի՞նչ ուղիներով բանաստեղծը հասած է ժողովրդական ստեղծագործութիւնը ըմբռնելու եւ զայն ներկայացնելու միջոցին։ Առատ տեղեկութիւններ կան այս մասին իր գրած յօդուածներուն մէջ. «Ես լսեցի եմ ու էն գլխից ոչ «գիպուածով» սիրել եւ հետաքրքրուել եմ հէքեաթներով, լեգենդներով, առակներով եւ չատերին անգիր գիտեմ դեռ մանկուց», 1909ին գրած է ան։

Եւ իսկապէս, գրական երեխայրիք հանդիսացող աւանդավէպերը Թումանեան ստեղծած է իր մանուկ տարիքէն լըսած աւանդութիւններուն հիման վրայ։ Բայց այդքանը դեռ բաւական չէր։ Այդ պատճառով ալ «Մին մտածեցի մի ճանապարհորդութիւն անեմ գիւղերի վրայ՝ լեգենդներ ու նիւթեր հաւաքելու … Սատանի զգում եմ այս կարիքը ամէն անգամ, երբ լինում եմ ժողովրդի մէջ — ծով է, ծով»։

Բանաւոր աղբիւրներէ զատ, Թումանեանի համար յատուկ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած են գրաւոր աղբիւրներու մէջ յիշատակուած Հայկական եւ այլ ժողովուրդներու հինաւուրց երգերն ու առասպելները։

« Դէպի անհունը » պոէմին մէջ Թումանեան վարպետօրէն օգտագործած է հայ եկեղեցիին շարականները։ Իսկ ի՞նչ են ասոնք։ Ստուգաբանելով «շարական» բառը, բանաստեղծը կը գտնէ, որ կրօնական շղարշով պարուրուած շարականները հեթանոս Հայերու արեւածագի երգերն են։ Ասոնք յօրինուած են ժողովուրդին կողմէ քրիստոնէութենէն շատ առաջ ու իրենց մէջ կը պահեն բնութեան եւ շրջապատի նկատմամբ այնպիսի խոհեր, որոնք ներայատուկ են ոչ միայն Հայերուն կամ անոնց նախնիքներուն, այլեւ իրենց բնոյթով համամարդկային ստեղծագործութիւն են՝ իր տեսնին՝ տարածուած աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ։

Շարականներու մասին կատարուած այս հաստատումները, ի հարկէ, օգտակար հանդիսացան։ «Դէպի անհուն»ը գործը վերամշակած ժամանակ օգտագործեց շարականներուն ոչ միայն ոգին այլեւ ձեւը։ Պոյեմի առաջին տարբերակին հիմը կազմող մանուկի փաստը երկրորդական գիծի վրայ մնաց՝ իր տեղը զիջելով համամարդկային խոհերու։

Ռ. ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Եթէ քաղաքապետարան երթաք, հաճեցէք ծառայութիւն մը ընել. իմ կողմէս այս ծրարը յանձնեցէք Կաստոն Տէֆէրի, անոր դիմանկարն է. պէտք եղաւ ամիսներու աշխատանք եւ, այժմ, այնքան գէշ կը գրեմ Ֆրանսերէնը, որ չեմ համարձակիր գրել իրեն, ի՞նչպէս գտնել յարմար բառերը»։

Յակոբ Հայգազրմեան գրեթէ ցաւով կը բաժնուի իր գլուխ – գործոցներէն մէկը հանդիսացող այս դիմանկարէն։ Իր արհեստանոցին մէջ, որ կը գտնուի Թափի Վէրի փողոցը, կը զգաք հոտը ներկերուն, կաշիին եւ սոսինձին։ Ցխուն հատի չափ նկարներ՝ բնանկար եւ դիմանկար, իրարու վրայ շարուած, կը գտնուին հոս։ Յակոբ Հայգազրմեան, որ հանգստեան կոչուած նախկին կօշկակար մըն է, հաւատարիմ կը մնայ իր հին արհեստին, որուն շնորհիւ ապահոված է իր ապրուստը։ Իր բոլոր նկարները կաշիէ կազմուած են. մոզայիքի ձեւով կը կտրէ զանոնք եւ կը փակցնէ քով քովի։ Արդիւնքը կրնար միօրինակութեան տպաւորութիւնը ստեղծել։ Այդպէս չէ, քանի որ իւրաքանչիւր նկար կազմուած է առնուազն յիսուն երանգ ունեցող կաշիներէ, որոնք աւելի ցայտուն կը դառնան իրենց այլազան տեսակներուն շնորհիւ (մողէզի, կոկորդիլոսի կաշիներ եւայլն)։ Երկար ատեն առաջնորդուած է պատմական եւ կրօնական նիւթերով եւ ստեղծած է երկու մեծ տարածութեամբ սքանչելի «գորգ» մը, որ կը պարունակէ 160ի մօտ դէմքեր։ Սակայն այժմ, հանդէսի կողքերու վրայ կը ստեղծէ «մեծ»երու դիմանկարներ։

Շատ Հայերու նման, Յ. Հայգազրմեան սիրահար է Ազնաւուրի։ Կը ծրագրէ ծափահարել Մարսէյլի մէջ եւ, այդ առթիւ, երգչին յանձնել անոր դիմանկարը։ «Նկարած» է իր մեծ մօրը հետ, Հայաստանի մէջ»։

«Թու Մարսէյլ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Խանասորի արշաւանքը, որ մեր յեղափոխական պայքարի ամէնէն սիրալի, պանծալի դէպքերէն մէկն է, հայ ֆէտայիին արի եւ պարկեշտ նկարագիրը ի յայտ բերող սխրագործութիւն մը եղած է։ Այս պատճառով է, որ ամենուրեք Խանասորի տարեդարձը ոգեկոչումի արժանի թուական մը դարձած է, եւ ժողովուրդը իր հերոսները յարգելու եւ անոնց գործը փառաւորելու համար, կը փութայ խումբերով մեր հերոսներու օրուան դաշտահանդէսներուն։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն, ուրիշ տարիներու նման, նախաձեռնած եւ կազմակերպած էր այս տարուան դաշտահանդէսը Յունիս 29ին, Նոր Սերունդը իր օրինակելի եւ գնահատելի մասնակցութիւնը բերաւ ձեռնարկին։

Դաշտահանդէսին նախագահեց ընկ. Յակոբ Կօշկակարեան, իսկ բանախօսեց ընկ. Ջէքեան, Լիոնէն։

Երկու խօսողներն ալ անդրադարձան Խանասորի արշաւանքին եւ հայ յեղափոխական շարժումին, ընդգծելով, թէ անցեալի այդ հերոսական ժամանակաշրջանը ոգեւորութեան ալիքներ յառաջ կը բերէ սերունդներու սրտին մէջ։

Հայ երիտասարդութիւնը կը պաշտէ ֆէտային. ան դարձած է խորհրդանշան մը, ոգի մը, դրօշակիրը հայկականութեան։

Եղան երգեր, խմբերգներ, պարեր՝ բոլորն ալ Նոր Սերունդի կողմէ։

Ժողովուրդը գոհ եւ խանդավառ տրամադրութեամբ բաժնուեցաւ գրօսավայրէն։

Հ. Է.

ՆԱՓՈԼԷՈՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նափոլէոն վերստին «գրաւած» է Փարիզը, ինչպէս անցեալին տիրացած էր Եւրոպայի մեծ մասին։ Արդարեւ, տօնելու համար մեծ զօրավարին եւ կայսրին ծննդեան երկուհարիւրամեակը, եօթը ցուցահանդէսներ կազմակերպուած են մայրաքաղաքին եւ անոր արուարձաններուն մէջ։ Գաւառը եւս ողողուած է ցուցահանդէսներով։ Իսկ Նափոլէոնի ծննդավայրը՝ Այաչիօ, Քորսիքա, դարձած է ուխտատեղի մը մեծ թիւով զբօսաշրջիկներու համար։

Փարիզի գլխաւոր ցուցահանդէսը, որ կը կրէ «Նափոլէոն» անունը, կազմակերպուած է Կրան Փալէի մէջ։ Բաց պիտի մնայ մինչեւ տարեվերջ։ Հսկայ ցուցահանդէս մըն է, ուր ցուցադրութեան դրուած են վաթսուն իրեր — նկարներ, ձեռագիրներ, օրագրութիւններ, կահ կարասի, գոհարեղէններ եւ, վերջապէս այն բոլորը, որ կրնան պատկերացնել Ֆրանսայի սիրուած հերոսին սխրալի կեանքը։

Ցուցահանդէսը սքանչելի կերպով կազմակերպուած է, եւ քայլ առ քայլ ցոյց կու տայ Պոնափարթին կեանքը իր ծննդեան օրէն մինչեւ Ուաթերլօ եւ հուսկ ուրեմն, աքսորն ու մահը։ Վաւերական կեանքի պատկերներուն հետ հիւսուած են նաեւ վիպական պատմութիւնները։ Մեծ թիւ կը կազմեն նկարներն ու արձանները, քանդակները։

Հոս, անշուշտ, կը տիրեն Ժաք – Լուի Տաւիտն ու Անթուան – Ժան Կրօը։ Երկուքն ալ կը հայթայթեն քանի մը հիանալի գործեր, ինչպէս, օրինակ, Տաւիտի այն նկարը, ուր Նափոլէոն ձիենամբը – րիկի մէջէն կ'անցնի Սէն Պեռնարի լեռնանցքը, կամ՝ Կրօի այն նկարը, ուր Նափոլէոն պատկերացուած է առաջին քոնսիւլի հանդամանքով։

Անշուշտ ցուցադրութեան դրուած առարկաները կը ձգտին առաւելապէս ներկայացնել կեանքը Ֆրանսայի մեծ դէմքին։ Այլ խօսքով արուեստի մտահոգութիւնը տիրական չէ հոս։

Պէտք է ի մտի ունենալ, որ Նափոլէոնի ժամանակ նուրբ արուեստը չզարգացաւ։ Մեծաշուք պերճանքն ու դասական մոթիվները չէին կրնար ներշնչման աղբիւր հանդիսանալ արուեստագէտներուն։

Ցուցահանդէսը, այսուհանդերձ, ունի նուրբ արուեստի գեղեցիկ նմոյշներ։ Ամէնէն տպաւորիչ անկիւնը ցոյց կու տայ Նափոլէոնի ամուսնութիւնը Մարի – Լուիզի հետ։

X

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (527)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՄԱՅ

ՄԱՐԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Գաւազանի հարուածներէ ազատ չէին նոյնիսկ այն հիւանդները, որոնք երկրորդ կառքին մէջ գետինը երկընցած էին չուաններով կապուած եւ անշարժ, եւ որոնք կարծես թէ հոն նետուած էին երբ թշուառութեամբ լի հակեր։

Արեւը ծագեցաւ յանկարծ, արեւելքին անհուն ճառագայթը ժայթքեցաւ եւ կըսէր կարծուէր թէ կը հրավառէր բոլոր այս վայրենական գլուխները։

Լեզուները քակուեցան. հեգնական ծիծաղներու, հայհոյութիւններու եւ երգերու հրդեհ մը սկսաւ շաչել։

Հորիզոնական լայնածաւալ լոյսը երկուքի բաժնեց կառքերուն այս շարքը՝ մարդոց գլուխներն ու մարմինները լուսաւորելով, իսկ ոտքերն ու անիւները մութին մէջ թողելով։

Մտածումները երեսներու վրայ երեւցան, զարհուրելի եղաւ այս վայրկեանը ու դիմակները ինկան եւ սկսան տեսնուիլ դեւերու բոլորովին մերկ եւ անպարոյն հոգիներ։

Բայց ամբոխը լուսաւորուելով հանդերձ խաւարամած մնաց։

Ոմանք զուարթ ըլլալով, իրենց բերանը փետուրի խողովակներ ունէին ուրկէ բազմութեան վրայ ոջիլներ եւ մժղուկներ կը սրսկէին՝ նախընտրաբար կիներուն։ Արշալոյսը շուքերուն սեւութեամբը կը շեշտէր այս եղկելի կերպարանքները, որոնց մէջ չկար մէկը, որ թշուառութեան ծայրայեղութեան պատճառաւ տձեւութիւն մը առած չըլլար, այնքան սոսկալի էին որ կարծես թէ արեւին պայծառութիւնը փայլակնային նշոյլի կը փոխէին։

Առջեւէն գացող կառքին մարդիկը վայրենական զուարթութեամբ եւ իրենց ամբողջ ուժովը « Լա Վէսթալ » ըսուած խառնիխուռն երգ մը սկսելով միօրինակ կ'երգէին։ Այս երգը Տէզոժիէի հեղինակութիւնն էր եւ այդ ժամանակ անուանի։ Ծառերը սոսկալի սարսուռով մը կը շարժէին. կողմնակի ծառուղիներու մէջ քաղքենիներու երեսներ կային, որոնք ապուշներու յատուկ երանութեամբ մը մտիկ կ'ընէին ճիւաղներու երգած այս խեղկատակութիւնները։

Բոլոր վիճակները իրր քաոս մը, այս կարաւանին մէջն էին. հոն էր բոլոր անասուններու դիմական անկիւնը. հոն կային ծերեր, պատանիներ, մերկ գանկեր, ալեւոր մօրուքներ, լրբենի այլանդակութիւններ, վէս համակերպութիւններ, վայրենական սոսկալի բերաններ, յիմարական դիրքեր, գլխանոց դրուած անշնորհք դէմքեր, նորատի աղջիկներու տեսակ մը գլուխներ, որոնք խցահաններ ունէին իրենց քունքերուն վրայ, երեսներ, որոնք մանկային եւ հետեւաբար սոսկալի էին, կմախքներու նիհար դէմքեր, որոնց միայն մահը կը պակսէր, առաջին կառքին մէջ խափշիկ մը կար որ թերեւս գերի էր ժամանակին եւ հիմա կրնար շղթաները համեմատել։

Այս ճակատները հաւասարած էին վարի այն ահարկու հարթութեան հետ, որ կ'անուանուի խայտառակութիւն։

Ամէնքն ալ նուաստութեան այս աստիճանը հասնելով՝ յետին անդունդներու մէջ յետին կերպարանափոխութիւնները կրած էին եւ տգիտութիւնը ապշութեան փոխուելով կը հաւասարէր յուսահատութեան փոխուած իմացականութեան։

Կարելի չէր ընտրութիւն ընել այս մարդոց մէջ որոնք տիղմին իբր ընտրելագոյն մասը կ'երեւային նայուածքի։

Յայտնի էր թէ այս պժգալի թափօրին կարգադիրը դասաւորած չէր զանոնք։

Այս էակները, հաւանական է թէ այբուբենական անկարգութեամբ կապուած, խառնիխուռն կերպով զուգուած եւ ըստ դիպուածի բեռնաւորած էին այդ կառքերուն վրայ։

Բայց համախմբուող սոսկումներէ միշտ վերջնական ուժ կ'արտադրուի. դժբախտներու ամէն գումարում միշտ ամբողջութիւն մը կու տայ. ամէն մէկ շղթայէ հաւասարակ հոգի մը կ'ելլէր եւ ամէն սայլ մասնաւոր կերպարանք մը ունէր։

Սայլի մը քով որ կ'երգէր, ուրիշ մը կար, որ կ'ոռնար, երրորդ մըն ալ կը մուրար. սայլերէն մէկուն մարդիկն ալ ակռաներ կը կրճէին. մէկը անցորդներուն կը սպառնար, միւսը Աստուծոյ կը հայհոյէր, վերջապէս կարծես թէ դժոխքին եօթը խումբերն էն անոնք որ կը չուէին։

Դէպի չարչարանք չուող դեհենապետներ, որոնք չարաչար կ'ուղեւորէին ոչ թէ Յովհաննու Յայտնութեան ահարկու եւ փայլակնալի կառքին, այլ աւելի տխուր է գեմոնիական (*) սայլի մը վրայ նստելով։

(Շար.) ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(*) « Գեմոնեայք », Հռոմայեցւոց մէջ այսպէս կ'անուանուէր այն վայրը, ուր ոճրագործները կը սպաննուէին եւ ի ցոյց կը տրուէին անոնց դիակները։

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԵՐԱՄԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԱՐԱՄ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ, 1969, Յուլիս 6

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Դերձակեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Մորօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թոմսըն, Պ. Նուպար Նիկողոսեան, Տիկ. Աննա Թարխանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ Շ. ԴԵՐՁԱԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Տէփինի Տան նորոգութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Վալանսէն, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեանէ Տիգրան Բէյքեանի մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի, յիսուն ֆրանք, նոյնպէս Մ. Կարապետեանէ քսան ֆրանք իր հօրը, Ալեքսանդր Կարապետեանի մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան եւ բարենպատակ ձեռնարկներու համար:

Տիկին Նորա Մ. Պալապանեանի յիշատակին հարիւր ֆրանք, Ոմն հարիւր, Տէր եւ Տիկին Խ. Լուսինեան Եղիսաբէթ Յովսէփեանի յիշատակին յիսուն, Տիկին Քէհեաեան յիսուն, Տիկին Զօպանեան, Տիկին Սաատէթեան 50ական, Տիկին Սըրբուհի Արապեան Պանեէօ – Բաչանի դպրոցին, Վարդուհի Մոմճեանի յիշատակին քսան ֆրանք:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Վարդավառի տօնին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին, Կիրակի, Յուլիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօըկառի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէնսնէժն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, Հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ:

Ձուկ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez
Jacques CHELELEKIAN

de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Երկուշաբթի, Յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 10ին, կը մատուցուի Ս. պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներուն համար:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարդավառի առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ մերազն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առիթով, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Մարսէյլի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու կրօնական արարողութեանց եւ հաղորդուելու տօնին խորհուրդին եւ իմաստին:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ 11:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ
եւ Հռենոսի ափերը

Յուլիս 12 – 14

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ Ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ: Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14: Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վէնսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նորէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկիւյոն, Լիւքսէնպուրկ, Մայանս ուրկէ բնակինք:

Իրիկուան ճաշ: Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի շօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին: Մասնակցութիւն 185 Ֆր. կանխավճար 50 Ֆր.: Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին:

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:

ՍԳԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 Ֆր. կանխավճար՝ 200 Ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 13 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ:

Մեկնակ փափաքող ուղղողները կրնան հեռաձայնել թիւ 5 Պելֆոնթէն:

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ: Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Բաչանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ:

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253-49-78 եւ 253-63-64:

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը յանձնարարուի արձանագրուիլ: Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուիցերիա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆիլիփ Մկրտիչեան, ծնած Փարիզ 6րդ Թաղամասը, 1949 Դեկտեմբեր 12ին, կը փնտռէ իր մայրը՝ ՔՐԻՍՏԻՆԱ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, շուրջ 45 տարեկան պէտք է ըլլայ: Զինքը չէ տեսած 1960էն ի վեր, երբ ինք Սարթի նահանգին մէջ փանսիոն էր, Ունի նաեւ քոյր մը՝ 16 տարեկան, որ Լոթի նահանգը կը գտնուի: Մայրը, Փարիզի շրջանը կ'ապրէր: Իրմէ կամ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հասցէն հաղորդել՝

Philippe Meguerditchian
1, Route de Degarde, 92 MEUDON
կամ «Յառաջ»ի:

×

Տիկին Աղնիւ Թագւորեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ աղջիկը՝ Հայկուհի Բարունակեան (ծնեալ Արզումանեան), ամուսնացած Պոլիս Քեմալեցի Թագւոր Բարունակեանի հետ: Իր ամուսնոյն մահէն ետք Ֆրանսա փոխադրուած է եւ կրկին ամուսնացած: Կը խնդրուի իր հասցէն «Յառաջ»ի հաղորդել:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տրլ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալապրէ անտառը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (Յուլիս 9), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Տրլ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված եւ տէօնէր - խորոված

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-[illegible]
C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն « Արմենիայի » մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ.

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25 402-23-00
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527-19-93

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ: Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé — quatre photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒԼԻՍ

JEUDI 10 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11559

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.559

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐՍ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

Թրքական թերթ մը՝ Պապը Ալիտէ Սապահ արձագանգ հանդիսացած էր լուրի մը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Ռուսերը Թուրքիոյ մէջ «խռովութեան բոյները չարժման մէջ դնելէ ետք, հիմա ալ սկըսեր են հող պահանջել» :

Այս առթիւ կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ (տե՛ս Յառաջ, 5 Յուլիս): Թերթը աւելի պարզելով խնդիրը, կը ճշդէ, որ «Ռուսիա կը պահանջէ Կարսն ու Արտահանը», սահմանային սրբագրութեան պատրուակին տակ :

Թուրքեւխորհրդային սահմանները վերջնապէս ճշդուած էին, Մոսկուայի 16 Մարտ 1921 եւ Կարսի 13 Հոկտեմբեր 1921ի դաշնագրերով, — վերջինը ստորագրուած՝ Անդրկովկասեան երեք պետութեանց, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երկու երկիրներու սահմանները ճշդող քարտէսներ պատրաստուեր էին 1926ին, որոնք այլեւս չեն համապատասխաներ «մեր օրերու թէքնիք պայմաններուն» :

Ուստի 1967 Փետրուար 28ին եւ 1968 Յուլիս 5ին նոր համաձայնագրեր կնքուեր են Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմաններու վերջնական ճշդումին համար : Այս նպատակով կազմուած է Թուրքեւռուս խառն յանձնաժողով մը, որ գործի ձեռնարկեր է Մոսկուայի մէջ 1969 Յունուար 20ին եւ ցարդ կը շարունակէ իր աշխատանքները :

Յանձնախումբի Թուրք անդամները Ազգ. պաշտպանութեան եւ Ներքին նախարարութեան, ինչպէս նաեւ քարտէսներու տնօրէնութեան փորձագէտներ են :

Մայիսին խորհրդային պատուիրակութիւն մը հասեր է Անգարա, սահմանագծումի վերաբերեալ վիճելի հարցերը վերջնապէս ճշդելու համար : Որոշուեր է ցուցանիշեր դնել սահմանագլուխի երկայնքին — թիւրիմացութեանց տեղի չըտալու համար, Սեւ Ծովէն մինչեւ Պարսկաստանի սահմանները :

Կը թուի թէ այս տեղեկութիւններն են, որ ենթադրել տուեր են Սապահի թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը Կարսն ու Արտահանը կը պահանջէ Թուրքիայէն :

Անգարայի արտաքին նախարարութիւնը փութացեր է հերքել հողայինպահանջի պատմութիւնը, իբրեւ «խռովութեան բոլորովին հակառակ» :

Առաջին անգամ չէ, որ Թուրքերէն թերթեր կ'արծարծեն Կարսի ու Արտահանի խնդիրը, որ մղձաւանջի պէս կը հալածէ զիրենք : Կարսն ու Արտահանը — ինչպէս նաեւ Պաթումը — 1878ի Պերլինի դաշնագրով Թուրքիոյ կողմէ Ռուսիոյ ձգուած էին : 1918 Մարտ 3ին Պրեստ – Լիտովսքի դաշնագրով բոլշեւիկները Թուրքերուն վերադարձուցին զանոնք, կարճ ժամանակի մը համար : Հայաստանի Հանրապետութիւնը իրեն կցեց երկու նահանգները : Վրաստան ալ տիրացաւ Պաթումին, — զոր կը պահէ ցարդ :

Ալեքսանդրապոլի չարաչուք դաշնագրով Թուրքերը վերստին գրաւեցին Կարսն ու Արտահանը : Ու բոլշեւիկ Ռուսիա 1921ին վերոյիշեալ կրկնակ դաշնագիրներով Թուրքերուն սեփականացուց զանոնք :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, մինչ Մ. Նահանգները, Խ. Միութիւնն ու Մեծն Բրիտանիա 1945 Յուլիսին Փոցտամի մէջ աշխարհի նոր քարտէսը կը գծէին, Ստալին վախն ի վախը Չըրչիլին ու Թրումընին ներկայացուց իր պահանջները Թուրքիայէն, — Կարսի ու Արտահանի կցումը եւ Նեղուցներու վրայ հակակշիռ :

Այս երկու պահանջները միաժամանակ դրուած ըլլալով, իբրեւ անբաժանելի եւ անսակարկելի հարցեր, երկու Մեծերը բացարձակապէս մերժեցին զանոնք, ի մեծ գոհունակութիւն Թուրքերուն :

Ստալին, որ Եալթայի մէջ ա՛յնքան զիջումներ խլած էր Ռուզվելթէն ու Չըրչիլէն, Փոցտամի մէջ բոլորովին անճըրկեցաւ եւ տեղի տուաւ : Անգլիա եւ Ամերիկա անդրդուելի մնացին Նեղուցներու խնդրին մէջ :

1947 Հոկտմբեր 24ին Խորհ. Միութեան առաջին պատուիրակը Վիշինսքի՝ ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովին մէջ խօսքը ուղղելով Թուրքիոյ գլխաւոր պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրի՝ յայտարարեց, որ Կարսն ու Արտահանը կը պատկանին Վրաստանի եւ թէ եկած է ժամանակը, որ այդ երկու նահանգները վերադարձուին իրենց բուն տիրոջ ... :

Ստալին ողջ էր այն ատեն :

«Հանճարափայլ»ը մեռաւ 5 Մարտ 1953ին : Քանի մը ամիս ետք, 1953 Մայիս 30ին Խորհ. Միութեան գործավար Մոլոթով ծանուցագիր մը ուղղեց Անգարայի կառավարութեան՝ յանուն Հայաստանի ու Վրաստանի յայտարարելով, որ Խորհ. Միութիւնը հողային ոչ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն :

Քանի մը տարի ետք, Խրուշչեւ, իր կարգին, Մոսկուայի մէջ Թուրք ծերակուտականներու պատուիրակութեան մը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը հողային պահանջ չունի Թուրքիայէն : Հող պահանջողը Ստալինն էր, որ չկայ այլեւս :

Այդ թուականէն ի վեր խօսք չկար Կարսի ու Արտահանի մասին :

Ներկայիս այս հարցի արծարծումը Թուրք մամուլին կողմէ՝ յատկանշական երեւոյթ է :

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ վարագոյրին ետեւ : Գաղտնիքը կը պարզուի անշուշտ շուտով :

Արարատն ու Անին, նոյնպէս Սուրմալուն Ռուսիոյ սահմաններուն մէջ էին 1914ին :

Եթէ սահմաններու ճշդում պիտի կատարուի, պարզապէս պէտք է վերահաստատուի հին սահմանագիծը : Մանաւանդ որ այդ հողերը մաս չէին կազմեր քեմալականներու «Ազգային Ուխտ»ին :

Ստալին չկրցաւ սրբագրել Լէնինի սխալը : Խրուշչեւ սպառնաց 24 ժամէն մաքրել Թուրքիոյ հաշիւը, սակայն շուտով յետս ընկրկեցաւ :

Կրեմլինի ներկայ վարիչները պիտի կրնա՞ն ի վերջոյ խօսքէն գործի անցնիլ եւ վերահաստատել 1914ի ռուսեւթուրք սահմանագիծը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԸ ՄՆԱՅ

Կոչերը եւ սպառնալիքները մեծ օգուտ մը չեն ունեցած եւ Միջին Արեւելքի կացութիւնը աւելի քան երբեք լարուած է : Օդանաւային բախումները կը շարունակուին եւ ըստ աղբիւրին դիմացինին վար առնուած օդանաւերու թիւը կը շատնայ : Այսպէս Հրեաները կ'ըսեն թէ եօթը Միկ օդանաւեր վար առած են եւ իրենք ոչ մէկ վնաս ունեցած են : Տարբեր բան կ'ըսեն Սուրիացիք որ Իսրայէլի վրայ կը թողուն նախայարձակի պատասխանատուութիւնը :

« Իսրայելեան թշնամի օդուժը բռնաբարեց մեր օդանաւային սահմանները եւ մեր օդուժը անմիջապէս միջամտեց » : Իսրայէլի համար «սուրիական օդանաւեր են որ փորձած են իսրայելեան սահմանները անցնիլ» : Ամէն պարագայի մէջ միջադէպը ծանրակշիռ է եւ ցոյց կուտայ թէ օրէ օր բարելաւումի տեղ վատթարացում կայ միայն, մանաւանդ երբ նկատի առնուի թէ նոյն ատեն եգիպտական զօրքեր ալ իսրայելեան դիրքերու վրայ կը յարձակէին, Իսմայիլիայի դիմաց : Հոս ալ անշուշտ իւրաքանչիւր կողմ իր պատմութիւնը կը պատմէ : Ըստ Թէլ Ավիվի Եգիպտացիք սկսած են յարձակիլ իսրայելեան դիրքերուն վրայ, վերջն ալ եգիպտական քոմանտոներ Ջրանցքը անցած են, փոքր նաւերով կամ լողալով, բայց երբ մօտեցած են, իսրայելեան զէնքերու կրակին բռնուած են եւ ստիպուած՝ նահանջած, 9 մեռեալ ձգելով, Իսրայէլ ոչ մէկ վնաս ունի » :

Գահիրէն ուրիշ բան կ'ըսէ — « Եգիպտական զունդ մը Սուէզը անցաւ եւ յարձակեցաւ իսրայելեան դիրքի մը վրայ Իսմայիլիայի հարաւը : Բուռն կռիւէ մը ետք, Եգիպտացիք «մաքրած» են իսրայելեան դիրքը, երեսուն թշնամի զինուոր սպաննելով եւ հրասայլեր փճացնելով : Ապա Եգիպտացիք հրթիռներու արձակարանի մը վրայ յարձակած են եւ հիմնովին քանդած : Հինգ ժամ կռիւէ ետք, Եգիպտացիք իրենց խարիսխը վերադարձած են : Եգիպտացիք հինգ սպաննուած զինուոր ունեցած են » :

Կը մնայ սպասել Միացեալ Ազգերու դէտերուն տեղեկագրին, հասկնալու համար թէ ո՞ւր է ճշմարտութիւնը : Հաւանաբար հարկ է երկուքէն ալ քիչ մը առնել, մօտենալու համար իրականութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ բանբերը՝ Լէօ Համոն Ֆիկառոյին յայտարարած է թէ այլեւս տեղեկատուութիւնը ազատ է եւ ոչ մէկ նախարար կամ պետական բարձրաստիճան պաշտօնեայ կրնայ հեռաձայնել ձայնդատկարասփիւռի տնօրէնութեան իր ուզածը ընել տալու համար :

ՉԻՆ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ սահմանային նոր միջադէպ մը պատահած է : Հոս ալ անշուշտ Փեքին մէկ բան կ'ըսէ Մոսկուան ա՛լ ուրիշ :

ՆԻԺԵՐԻ նախագահը որ Փարիզ է ընդունուած է նախագահ Փոմփիտուի կողմէ եւ տեսակցութենէն ետք ապահովութիւն տուած որ ֆրանքեւափրիկեան գործակցութիւնը անկասկած պիտի շարունակուի :

ՇԱՄՈՆԻ – Պրիանսոն հանգրուանին Աբրահամեան 38րդ հասած է : Ամէն օր կը բարելաւէ իր դիրքը եւ ներկայիս ընդհ. դասաւորման մէջ 45րդ է :

ՔԵՆԻԱՅԻ մէջ ալ կացութիւնը փայլուն չէ : Բաւական խառնակութիւններ պատահած են Թոմ Մ'Պոյայի յուղարկաւորութեան եւ 70 հոգի վիրաւորուած է : Մ'Պոյա որ տնտեսութեան նախարար էր, սպաննուած է անցեալ Շաբաթ օր :

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապը կը շարունակուի : Փորձ մը կը կատարուի թէեւ կառավարութիւն մը կազմելու քրիստոնեայ դեմոկրատներու եւ ընկերվարականներու հետ :

ՄԵԾԱՄՕՐ

Բ.

1965ին, Մեծամօր գետի հունը փնտռելու ուղեւորութեան ընթացքին, Կ. Մկրտիչեան հաւաքեց պղինձի խարամներ : Այս շրջանին մէջ ոչ մէկ հետք կը նըշմարուէր : Հայկական հարթավայրը գիտնականին աչքին կը պարզէր խանձուած հողի եւ քարերու տեսարան մը, ուր միլիոններով միջատներ կը կռուէին մահուան դէմ : Ընդդէմ ընդունուած սովորութեան, Մկրտիչեան հակառակէն սկըսաւ տրամաբանել :

— Մետաղի խարամ չկայ առանց աշխատող ձեռքերու, չկայ մարդ առանց քաղաքի, քաղաք՝ առանց բնական հարստութեան : Նախ քաղաքը գտնենք եւ խուլը վերջը կը պարզուի :

Մեծամօր լոյս աշխարհ կուգայ : Սակայն, հակառակ յոգնատանջ աշխատանքին եւ ի գործ դրուած լայն միջոցներուն, Մկրտիչեան ոչ մէկ հանք գտաւ : Ո՞րկէ կուգար պղինձի խարամը, որ կը ծածկէր այս տարօրինակ քաղաքը :

Երկու տարի շարունակ իր խումբը հետազօտեց, սակայն, ապարդիւն : Երկրաբանը իր աշխատանքը դադրեցուց, երբ երեւան եկաւ մշակութեան շերտ մը, որ երեք հազարամեակներու հնութիւն ունէր : Այս շերտին տակ կային անշուշտ աւելի հին շերտեր : ... Սակայն, հո՛ն ուր կը սկսի հնագէտին աշխատանքը, կը վերջանայ երկրաբանինը : Հարկ էր պահ մը կենալ եւ հաշուեկշիռը պատրաստել :

Մեծամօրը, ուրիշ բան չէր եթէ ոչ՝ ճարտարարուեստի կեդրոն մը, ուր կը գործարկուէր ներածուած հանածոյ մը : Հնագոյն շրջանի մարդիկը ոչ միայն ի վիճակի էին հարստացնելու մետաղը եւ հալեցնելու զայն, այլեւ կազմակերպելու, մեծ չափի վրայ, հում նիւթին փոխադրութիւնը դէպի գործարան եւ արտադրութիւնը բաժնելու երկրին մէջ : Երեք հազարամեակի շերտը, ուրեմն, ձեղունն էր աւելի հին շերտերու, որոնք հաստատուած էին նախապատմութեան շրջանի մետաղագործներուն կողմէ :

Մեծամօրը, որ իր բարգաւաճութեան շրջանին ունէր քսան հազար բնակիչ, կը բարձրանայ հազար մեթր, վայրի մը մէջ, որ հրաբխային բուրգերու կողմէ չարչըրկուած է : Տրջապատուած ամրացուած գօտիով մը, առաջին կարգի զինուորական նշանակէտ մըն էր : Մեծամօրի մէջ է, որ կ'որոշուէր պատերազմին ելքը : Քաղաքին պաշարումը կ'անդամալուծէր մետաղներու մշակումը եւ արտադրութիւնը մետաղեայ իրերու : Անգամ մը, որ քաղաքը գրաւուէր, յաղթականը գործը իր ձեռքը կ'առնէր եւ իր հաշուոյն կ'աշխատցնէր, քանի որ մետաղը այդ ժամանակաշրջանին իսկ պատերազմին բանալին էր : Քաղաքը պէտք է պատսպարէր մեհենային պահակախումբ մը : Գետը, որ այս վայրին մէջ օղակ կը կազմէ, կը շըրջապատէ «գդեակը», այս ձեւով յուսահատեցնելով հակառակորդը : Միջնաբերդը կը պատսպարէր ճարտարարուեստի արտադրութեան գլխաւոր ջոկատները, մեհեանը եւ մշակոյթ միւս շէնքերը, աստղագիտական դիտարան մը, քաղքենի դասակարգին թաղը : Հոս իրարու վրայ շարք կը կազմեն մշակութեան հինգ շերտեր՝ երրորդէն մէկ հազարամեակներ, ինչպէս նաեւ միջնադարեան աւերակ գիւղ մը (ԺԲ. – ԺԳ. դարեր) :

Քաղաքին շուրջը կը տարածուէր երկրագործական գօտիներ սորուն բնակչութեամբ, որուն պարտականութիւնն էր կերակրել, պաշտպանել ամրոցը :

ԺԱՆ ՎԻՏԱԼ

(Շար.)

« ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ » Ի ԾԱԳՈՒՄԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ֆրանսական խումբը, դաշնակիցներու ձախ շարժական թեւին առանցքն էր այն բարձունքներուն վրայ որոնց դէմ կը գտնուէին՝ մեծագոյն մասով, Գերմաններէ բաղկացած զօրամասեր՝ դրուած՝ գնդապետ Ֆոն Օրէնի հրամանին տակ։

Գրեթէ վեց հազար հոգիէ կը բաղկանար Արեւելեան Լեգէոնը, հրամանատարութեամբ՝ տեղակալ–գնդապետ Ռոմիէի, մէջն ըլլալով բոլոր ֆրանսական խումբերը, զօրացած՝ Տեղ.–գնդապետ Ռէնիէի շարժական զօրագունդով, գնդացիրի գումարտակով մը, 37 մ. մ.նոց թնդանօթի վաշտիկով մը, շարժական հեծելազօրքի խառն զօրագունդով մը, ափրիկեան բարահի եւ հետապնդիչ խումբեր, 65 մ. մ.նոց լեռնային թնդանօթներու մարտկոցով մը եւ 75 մ. մ.նոց, երկու մարտկոցով. ասոնց վրայ աւելցնենք՝ ռազմամթերքի հատուածներն ու փոխադրիչ, ինքնաշարժ կառքերը։

Այս խումբը, որ յաճախ մոռացութեան տրուած էր Ֆրանսայի մէջ, շնորհաւորութեան արժանացաւ՝ Զօր. Ալէնպիի կողմէ։

Բաղդատմամբ անգլիական 440 հազար հոգինոց թաշկաւոր բանակին, մեր փոքրաթիւ ուժերը կատարեցին՝ ոչ նուազ կարեւոր դեր մը. հեծելազօրքը մասնակցեցաւ շրջապատման շարժումին եւ կատարեց՝ աշխեցուցիչ հետապնդում մը որ՝ հաւատացած եմ թէ՝ հեծելազօրքի մեծագոյն գործողութիւնն էր՝ ամբողջ պատերազմին մէջ, բոլոր ճակատներուն վրայ։

Գերմանական խումբին դէմ մեր ընդդիմամարտ ուժը կը գրաւէր բարձունքները՝ ծովեզերքէն 35 քիլոմեթր անդին։ Ամէնէն առաջաւոր դիրքերուն մէջ եւ իբրեւ լեռան գաւակներ, զինուորական պայուսակներու ետեւ կամ խրամներու մէջ, Արեւելեան Լեգէոնի Հայերը բռնեցին առաջին գիծը, Արարայի բարձունքին վրայ, Ռաֆայէն ոչ հեռու։ Այս գծին վրայ կատարուեցան՝ զարհուրելի ամբակոծում մը որու միջոցին, Հայերը ցոյց տուին՝ սառյլեան անտարբերութիւն, անյողդողդ կամք եւ տոկունութիւն, առանց ընկրկելու, եւ արժանացաւ գեղեցիկ գրուատականի մը, անգլիական, վերին հրամանատարութենէն, 12 Հոկտեմբեր 1918 թուին.—

« Ես հպարտ եմ՝ որ հրամանիս տակ ունիմ Հայերու զօրախումբ մը որ կըռուեցաւ քաջաբար եւ մեծ բաժին մը բերաւ յաղթանակին մէջ »։

Բայց ի՞նչ անցաւ դարձաւ, 18 Սեպտեմբերէն – 12 Հոկտեմբեր 1918ին միջեւ։

Ինչպէս յիշատակեցինք, կարճ պատրաստութենէ մը ետք, Ալէնպի առաջ մղած էր՝ 30–32 զօրագունդ հեծելազօրք, 14 քիլոմեթր դաշտավայրին մէջ որ ծովեզերքէն կ'երկարէր՝ լերանց ստորոտը եւ ուր հաստատուած էր թիկունքը, ֆրանսական խումբին հետ։

Հեծելազօրքի այս շրջապատումը կը համապատասխանէր, միջին հաշուով, 70 քիլոմեթրի առաջին յառաջխաղացումի մը, նպատակ ունենալով՝ յաջորդաբար գրաւելու Հայֆան, Նազարէթը — ուր կը գտնուէր գերմանական Է. ԷՄ Ժէն, ընդհ. սպայակոյտը — Աֆֆուլէհն, Ճէնին եւ Մեսուտիէհէն. այս վերջին չորս թիրախները կը համապատասխանէին՝ Սամարիոյ լեռներու յառաջխաղացման կէտերուն...։

Սեպտեմբեր 20ին գրաւուած էին՝ Նազարէթը, Աֆֆուլէհն եւ Ճէնէն։

Ֆոն Օրէն, առանցքի շարժումով մը, իր աջը դարձուց Մէսուտիէհ։ 21 Սեպտեմբերին, թրքական ձախ թեւը մնացած էր անփոփոխ դիրքի մը մէջ, Յորդանանի վրայ, յարձակումէն, ի վեր, բայց Նարլուզը լքուած էր։

Թրքական գիծը թեթեւապէս դուրս ելած էր՝ Մէսուտիէհի արեւմտեան կողմը։

21էն սկսեալ, անգլիական հեծելազօրքը Նազարէթէն եւ Աֆֆուլէհէն անցնելով, Յորդանանի ափերէն կ'իջնէր դէպի հարաւ, այս կերպով պաշարելով թրքական բանակը։

Անգլիական օդուժը որ երբեւէ անգամ աւելի զօրաւոր էր, կը փակէր՝ նահանգի բոլոր ճամբաները։

Լիման Ֆոն Սանտէրս, Նազարէթէն իր հապշտապ փախուստէն ետք, Տէրաա կը հասնէր 21 Սեպտեմբերին եւ կը հրամայէր կատարել՝ ընդհ. նահանջ։

Անգլիական ծայրագոյն աջին հրամայուած էր դադրեցնել հետեւակազօրքի բոլոր տեսակի յարձակում բայց պարզօրէն հետեւիլ նահանջին՝ մինչեւ Ամման, որ տեւեց՝ 22էն մինչեւ 25 Սեպտեմբեր։ Ալէնպի կը սպասէր որ Հիճազի թուրք պահակազօրքը հասնի եւ իյնայ իր վարմին (փիլէ) մէջ, 28 Սեպտեմբերին։

Լիման Ֆոն Սանտէրս կ'ընկրկէր յաջորդաբար եւ տոկունութեամբ, աշխեցուցիչ երեւարումին առջեւ անգլիական հեծելազօրքի 5րդ զօրաբաժնին, որ ութ հարիւր քիլոմեթր տարածութիւն կտրեց՝ նժոյգներու մէկ քառորդին կորստեան գնով։

Այս միջոցին, Ալէնպի գերեվարած էր՝ 75 հազար զինուոր եւ գրաւած՝ 360 թնդանօթ։

Լիման Ֆոն Սանտէրս Հալէպէն անցաւ 25 Հոկտեմբերին ու թէեւ իր բանակը բնաջնջուած կը նկատուէր, բայց միջոցը գտաւ վերակազմելու զայն՝ իր տեղակալին, Մուստաֆա Քեմալի ղեկավարութեան տակ, Կիլիկիոյ մէջ, եւ երբ Մուտրոսի զինադադարը վրայ հասաւ 1918 թուի Հոկտեմբերի վերջը, բանակին թիւը բարձրացած էր՝ աւելի քան երեսուն հազարի։ Զինադադար զոր Մուստաֆա Քեմալ չուզեց ճանչնալ՝ ըմբոստանալով Սուլթանին դէմ։

Յաջորդաբար գրաւուեցան՝ այդ շրջանի բոլոր նաւահանգիստները. 8 Հոկտեմբերին, հնդկական 7րդ զօրաբաժինը մտաւ Պէյրութ իսկ ֆրանսական զօրախումբը փոխադրուեցաւ՝ Հայֆայէն Պէյրութ, ծովու ճամբով։

Մուսա լերան մեր սիրելի Հայ կամաւորները, միշտ գունդ կազմած, երեսունեւօթն ամսուան աքսորէ մը ետք, կը վերադառնէին իրենց հայրենի հողը։ Անոնցմէ շատերն իրենց արիւնը թափեցին կամ իրենց կեանքը տուին՝ որպէսզի իրականանան՝ իրենց փայփայած ամենաջերմ յոյսերը։

Բարձրագոյն գործակալութեան առժամեայ վարիչը, Հարիւրապետ Ֆուլօնտրը կը հեռագրէր Փարիզ՝ հետեւեալը.—

« Հայկական լեգէոնը յայտնաբերած է թէ՝ ընդունակ է ստոյիկօրէն կառչելու իր դիրքերուն՝ ամէնէն մահաբեր կրակին տակ »։

Տեղակալ–գնդապետ Ռոմիէօ, Արարայի ճակատին վրայ ինկած Հայ քաջերու թաղման արարողութեան միջոցին, իր դամբանականը վերջացուց՝ հետեւեալ խօսքերով.—

« Այս հողին վրայ, ուր՝ երէկ, ամենափոքր շարժում մը մահը կը կանչէր, մենք հպարտ մխիթարութիւնն ունինք փոսին յանձնելու հայ հերոսները, ամէնքըն ալ ինկած՝ առաջին շարքին վրայ, ճակատները թշնամիին, այլոց՝ իբրեւ օրինակ։

« Ամէնքն ալ արժանի են՝ պատերազմական խաչի, ամէնքն ալ տէրեր են, սուրբեր՝ «Արեւելեան լեգէոնի»ի։

« Ննջեցէք ձեր փառքին մէջ. դուք ճամբայ բացիք արդարութեան եւ դարերէ ի վեր այս շրջաններէն հալածուած իրաւունքին։

« Պիտի գիտնանք արժանի ըլլալ ձեզի՝ որպէսզի այս պատուոյ հատուցումն ըլլայ կատարեալ եւ տեւական։

« Կ'երդնում այդ մասին, ձեր հողակոյտին վրայ »։

— Եւ ի՞նչ կը մնայ այսօր, այս բոլորէն։

— Անգամ մը եւս, Հայոց յոյսերն ապերախտութեամբ պսակուեցան...։

ՀՐ. ՊԸՆՈՒԱ ՏԱՖ[...]

(Թարգմ. Վահրամ Միսքիֆ)

ՀԻՆ ԵՐԳՐՈՒ ԵՒ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւ. Իսահակեանի վկայութեամբ Թումանեան կ'ուզէր գրել «Արտաւազդ» անունով տռամ մը։ Այդ մտադրութիւնը ունեցած է 1893ին։ Ուսումնասիրելով Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութեան» առասպելները, ան կանգ կ'առնէ «Տենչայի Սաթենիկ»ի հատուածին վրայ, որ Թումանեանի կարծիքով պէտք է դառնար Արտաշէս Բ.ի արքունական անցուդարձին ամբողջ ողբերգութեան հենակէտը։ Բայց ինչո՞ւ «Տենչայի տիկին Սաթենիկ տենչանս զարտախուր խաւարտ եւ զտից խաւարծի ի բարձից Արգաւանա»։ Այսինքն կրնա՞ր արդեօք 50 տարեկան թագուհին տափոտ սէր մը ունենալ վիշապազուններու նախարար ութունամեայ Արգամին նկատմամբ։ Իրողութիւնը այն է, որ չարամիտ թագաժառանգը Արտաւազդ դիտմամբ այդ բամբասանքը լրած է, որպէսզի թշնամութիւն սերմանէ իր հօր՝ Արտաշէսի եւ Արգամի միջեւ, որ ընտանիքին սիրելի անձնաւորութիւն մըն էր։ Ասիկա յար եւ նման է Օթելլոյի թաշկինակի պատմութեան, որ հիմը կը կազմէ Շէյքսփիրի համանուն ողբերգութեան։

Թումանեանի կարծիքով Տիկին Սաթենիկի տենչը «թէեւ առասպել է, բայց հեռու չէ ճշմարտութենէն»։ Գողթան երգիչներու ստեղծած այդ դրուագը, հին ըլլալով հանդերձ, պէտք է որ մնացած ըլլայ ժողովուրդին յիշողութեան մէջ։ Այդ կը վկայեն «Արտաշէսի ընտանեկան կեանքի առասպելախառն եւ փոթորկալից պատմութեան» այն դրուագները, որոնք ծխակատարութիւններու կամ հաւատալիքներու ձեւով ժողովուրդին մէջ կը մնային ընդհուպ մինչեւ Թումանեանի օրերը. հարսնիքի ժամանակ նորապսակներուն գլուխին չիր ու չամիչ թափելու սովորութիւնը, Արտաւազդին շղթաները ամրացնելու համար դարբինին՝ գիշերուան կէսին գնդանը գնդացնելու հաւատալիքը եւայլն։ Այդ լոյսին տակ ին[...] կը նշանակէ Սաթենիկին ցանկացած «Արտախուր խաւարտ եւ ցից խաւարծի Ար[...]

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Գիշեր ցերեկ ասոր վրայ կը մտածեմ, բայց ափսոս որ ճար մը չեմ կրնար գտնել ձեր Վեհափառութեան հաղորդելու համար։

— Խե՛ղճ մարդիկ, պատասխանեց Սուլթանը արգահատանքով, ամէնքդ ալ բարի տրամադրութիւններ ունիք միայն թէ ուս՛ղ կարողութիւնը կը պակսի...։

— Վեհափառ տէր, երբ այս հեռագիրը առի, պահ մը մտածում մը ունեցայ դարման մը տանելու համար այս կացութեան, բայց ճշմարիտը խոստովանելու համար, չեմ համարձակիր ձեր Վեհափառութեան յայտնել, վախնալով որ իրեն անհաճոյ ըլլալու դժբախտութիւնը կ'ունենամ։

— Խօսէ, հրամայեց Աբտիւլ Համիտ։

Պալատականը տեսնելով որ իր տէրը շատ գէշ տրամադրութեան մէջ էր այդ միջոցին, համարձակեցաւ իր խօսքը առաջ տանիլ։

— Ես սա համոզումը գոյացուցի որ, ըսաւ, այս խնդիրները վերջացնելու միակ միջոցն է գոհացում տալ դժգոհներուն։

— Շատ պղտոր մտածեր ես, պատասխանեց Սուլթանը ժպտելով, ըսէ տեսնենք ի՞նչպէս գոհացնենք այդ մարդիկը։

— Նախ՝ քաղաքական յանցանքներով բանտարկուած անձերուն ընդհանուր ներում շնորհելով։

— Այս մէկ, յետո՞յ...

— Յետոյ Եւրոպա աքսորուած անձերուն մէյ–մէկ կարեւոր պաշտօններ տալով։

— Այդ ալ շատ իմաստուն բան մըն է, ե՞տքը...։

— Ետքը... Սահմանադրութիւնը, որ արդէն պաշտօնապէս չէ ջնջուած, գործադրութեան դնելով։

Առաջին անգամն էր որ Իզզէթ փաշա համարձակութիւն կ'ունենար «Սահմանադրութիւն» բառը բարձր արտասանելու իր տիրոջ առջեւ. ինքն ալ զարմացաւ թէ ի՞նչպէս այդ խօսքը կրցած էր բերնէն հանել եւ ուշադրութեամբ իր տիրոջ երեսը նայեցաւ տեսնելու համար անոր յառաջ բերելիք ազդեցութիւնը։

— Յետոյ, հարցուց Սուլթանը մեղմ ձայնով մը, ինչ որ չափազանց զարմացուց պալատականը։

— Կը կարծեմ որ առ այժմ այսչափը բաւ է գոհացնելու համար բոլոր դժգոհները։

— Ընդհակառակն, պատասխանեց Աբտիւլ Համիտ հանդարտութեամբ, այդ բոլոր ըսածներդ շատ լաւ են, բայց բաւական չեն. անկէ ետքը պէտք է նաեւ որ ձեզ ամէնքդ՝ Իզզէթ, Թահսին, Ռիզա, Շէֆիք, եւայլն, բոլոր չուրջս գտնուող պալատականները, նախարարները, թիկնապահները, ամէնքն ալ, առանց բացառութեան, Ֆիզա կամ Եէմէն աքսորեմ... ասիկա անհրաժեշտ է։

— Բայց, Վեհափառ տէր, ընդմիջեց Իզզէթ փաշա վրդոված։

— Կեցիր, ըսաւ Սուլթանը, տակաւին այդ ալ բաւական չէ, պէտք է Եըլտըզէն հեռացնեմ անձնապահ գունդերը, պէտք է իմ քովս գտնուած գանձերը իրենց յանձնեմ, պէտք է, վերջապէս, որ հրաժարիմ իմ գահէս... ահա ինչ որ պէտք է ընել այդ մարդիկը գոհացնելու համար... քու ըսած միջոցներդ անբաւական են ու բանի մը չեն ծառայեր. կամ լաւ եւս է ըսել, կը ծառայեն աւելի գրգռելու դժգոհները եւ անոնց պահանջները աւելցնելու...։

— Ուրեմն, Վեհափառ տէր, ներեցէք որ բան մը չըսի ձեզի։

— Ոչ, կ'ենթադրեմ պարզապէս, որ կարգ մը յիմարութիւններ ըսիր։

— Կը հաւատամ որ այդպէս է, քանի որ ձեր Վեհափառութիւնն է ըսողը։

— Հիմա ինծի մտիկ ըրէ...

— Վեհափառ տէր, ամբողջ հոգիովս ձեզի կ'ունկնդրեմ։

— Այս շարժումին առաջքը մէկ կերպով կ'առնուի. այն է՝ ջախջախել զայն, ջախջախել այնպէս որ մէկը չմնայ այլեւս Սահմանադրութիւն բառը արտասանող։

— Իզի՞ւ թէ կարելի ըլլար այդ բանը ընել։

— Գիտես որ խորհուրդ մը կազմած եմ Ռումէլիի ապստամբ բանակը կարգի բերելու համար, այն է իմ Անատոլուի հաւատարիմ բանակս անոր դէմ հանել...։

— Այո, Վեհափառ տէր, բայց ձեր այս խորհուրդը թէեւ շատ գործնական, կրնար աղէտալի հետեւանքներ ունենալ...

— Ու մանաւանդ իսլամները գրգռել ինծի դէմ։

— Ճիշդ ինչ որ չէի համարձակեր ըսել ձեզ։

— Այո, եւ ես ալ այս նկատումով է այժմ հրաժարեցայ այդ գաղափարէն. Ասկէ զատ, ի՞նչ չափով կրնանք վստահութիւն ունենալ Անատոլուի զօրքերուն վրայ եւ ո՞վ կրնայ ապահովել որ անոնք Ռումէլի երթալով պիտի չմիանան ըմբոստներուն հետ։

— Ձեր Վեհափառութեան այս մտածումն ալ շատ ճշմարիտ է եւ ես ալ [...] նախապէս նոյն կասկածները ունեցած եմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 172)

...գաւանի բարձրերից» արտայայտութիւնը : Յասդարանելով բառերուն նշանակութիւնը եւ քննելով տարբեր գիտնականներու այդ առթիւ յայտնած կարծիքները, Թումանեան ի վերջոյ կը յանգի ժողովուրդին՝ մինչեւ վերջերս ալ պահպանած սովորութեան մը՝ բաղձացուած մարդուն կամ կնոջ սէրը գրաւելու նպատակով տաք բարձին տակ կախարդական գիր մը դնելուն : Գողթան երգիչներու ժամանակ ալ ժողովուրդին մէջ եղած է ծաղիկներու հմայութեամբ՝ «Արտախուր խաւարտով եւ ցից խաւարծինով» սէր գրաւելու սովորութիւնը, որ Գողթան երգերու մէջ վերագրուած է Տիկին Սաթենիկին՝ պատմական դէմքի մը :

Ասկէ ալ առասպելներու եւ հնագոյն երգերու համաժողովրդական նկարագիրը եւ անոնց օգտագործման մեծ նշանակութիւնը :

Յ. Թումանեան իր «Երկու բառ Հայոց էպոսից», «Հայկական էպոսի բառարանից», «Մի երկու խօսք սերտ ժողովրդի էպոսի մասին» եւ այլ ուսումնասիրութիւններու մէջ կ՚ընդարձակէ վերոյիշեալ նիւթին շրջանակը, ազգայինէն կ՚երթայ դէպի համամարդկայինը, որովհետեւ «Աշխարհում ոչ մի ժողովուրդ չկայ, որ ապրի պարփակուած ինքն միայն իր կեանքով» : Ասկէ նաեւ եզրակացութիւնը. հայկական հին երգերուն եւ առասպելներուն մէջ արտայայտուած տոտեմական, դիցաբանական, դիւցազնական եւ, վերջապէս, պատմական ճշմարտութիւնը «ոչ միայն ցեղի մաքառում է հանդէս բերում, այլեւ նրանից շատ աւելի մի մեծ մաքառում՝ ցեղական աղաթների ու բնական օրէնքների մաքառումը եւ կամ ազգայնական ու համամարդկային իտէալների մաքառումը» :

Ահա այդ պատճառով ալ Թումանեան կ՚առաջարկէ փնտռել ու գտնել ոչ միայն Սասունցի Դաւիթին եւ դիցաբանական նախահօր՝ Հայկին մինչեւ եղած սերտ կապը, այլեւ կը փափաքի Հայկը տեսնել դրացի կամ հեռաւոր ժողովուրդներու դիցաբանութեան մէջ : Օգտագործելով բազմաթիւ աղբիւրներ, Թումանեան մէջտեղ կը հանէ վրացական Հայոսի եւ Քարթլոսի եղբայր ըլլալու աւանդութիւնը, Ասորա – Բաբելական ցեղերու եւ Հայերու նախնիքներուն կողմէ Այոսը, իբրեւ ջուրերու եւ հովերու աստուած, պաշտուած ըլլալու իրողութիւնը : Այոս, որ կ՚ապրէր Հայաստանի բարձր լեռներուն վրայ եւ զով քամիներ ու ջուր կ՚ուղարկէր Ասորեստանի պապակ տափաստաններուն : Աւելին, Թաթար – մոնղոլ բազմաթիւ ցեղեր ունեն Ջայկ, Այրկ, Ըյիկ՝ իրենց մեծ նախահօր, կամ մեծ դիւցազնին պաշտամունքը : Թումանեան խորապէս համոզուած էր, որ Ըյիկը նոյնինքն մեր Հայկ դիւցազունն էր :

Սասունցի Դաւիթը ուժ կը ստանար Խաչ պատարագէն, որ կը կրէր իր աջ բազուկին վրայ : Հնդկական Բհարարի առասպելին մէջ նոյնպէս հերոսին բազուկին վրայ կայ զօրութիւն տուող այդպիսի խաչաձեւ նշան մը՝ իմաստով յար եւ նման Դաւիթի նշանին : Այսպիսով Թումանեան նմանութիւններ կը գտնէ ժողովուրդներու բառահիւսութեան մէջ : «Ժողովրդական էպոսի համար ժամանակ ու տարածութիւն եթէ կան, ապա կան հրաշային չափերով եւ միջավայր էլ եթէ կայ — էդ էլ, ամէնից առաջ, ամբողջ մարդկութեան կեանքն է ու մարդկութեան պատմութիւնը», կը հաստատէ Թումանեան :

Ինչո՞ւ համար բանաստեղծը կ՚ուզէր ժողովուրդներու առասպելներուն եւ հաւատալիքներուն միջեւ նմանութիւններ գտնել : Ասով կ՚ուզէր ապացուցանել, որ «աւելի եւս մեծանում է հէնց ազգային կոչուած էպոսի նշանակութիւնը նրանով, որ նա միաժամանակ գերազանցօրէն համամարդկային, ստեղծագործութիւն է» :

Ասկէ ալ պարզ եզրակացութիւն մը. Հայ ժողովուրդն ալ ունի համամարդկային տարր բովանդակող իր ազգային առասպելներն ու դիւցազնավէպը, որոնք պէտք է ներկայացուին աշխարհի :

Ինչ կատարեց այդ ուղղութեամբ ինքը՝ բանաստեղծը : «Դէպի անհունը» քերթուածին մասին արդէն խօսեցանք : «Արտաւազդ» անունով ողբերգութիւնը մնաց սեւագիր վիճակի մէջ եւ հաւանաբար կորսուեցաւ հեղինակին բնագլուած ուրիշ գործերու հետ : Հայկական դիւցազնավէպի հետազօտութենէն ան կարողացաւ իրականացնել «Սասունցի Դաւիթը», իր վկայութեամբ նախատեսուած «Երեխաների համար» : Սակայն այդ քերթուածը իր գեղարուեստական արժանիքներով եւ հետապնդած նպատակով դարձաւ ընդհանուր ընթերցանութեան նիւթ :

Ժողովրդական ստեղծագործութեան բանաւոր եւ գրաւոր աղբիւրներուն մէջ Թումանեան կրցաւ գտնել հայ ժողովուրդին ստեղծագործական դէմքը բնորոշող բազմաթիւ գրուագներ :

Ռ. ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ

ԷՏՈՒԸՐՏ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՁԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը մին է հայկական այն բացառիկ կեդրոններէն՝ ուր, երկար դարերու անընդմէջ կեանքի մը ընթացքին հաւաքուած են հայկական արուեստի լաւագոյն եւ անգնահատելի նմոյշներ : Սիոն լերան վրայ բարձրացող Հայոց ընդարձակ վանքի չորս պատերէն ներս կը պահուին մօտ չորս հազար ձեռագիրներ, որոնք, իբրեւ բովանդակութիւն եւ իբրեւ մանրանկարչութիւն կը ներկայացնեն հայկական մշակոյթի ամէնէն կարեւոր երեսներէն մին : Հոն են տակաւին եկեղեցական – ծիսական առարկաներու ճոխ հաւաքածոներ՝՝ ականակուռ խաչեր, ոսկեթել շուրջառներ եւ եկեղեցական զգեստներ, գոհարազարդ ոսկեայ սկիհներ, աննման արուեստով եւ վարպետութեամբ պատրաստուած սքանչելի թագեր, գաւազաններ, մասնատուփեր եւայլն : Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ կը գտնուի հայկական փայտափորագրական արուեստի գեղեցիկ նմոյշներէն մին՝ 1371 թուականին շինուած փորագրեալ փայտեայ դուռը. Տաճարին կից Ս. Էջմիածնայ մատուռին պատերուն վրայ են աւելի քան յիսուն քառակուսի գունաւոր յախճապակիներ, Աստուածաշնչական զանազան դէպքեր եւ դէմքեր ներկայացնող, գործ՝ Կուտինայի հայ բազմատաղանդ վարպետ արուեստագէտներու :

Ու տակաւին, պատրիարքարանի դիւանին մէջ խնամքով կը պահուին այն բոլոր պատմական վաւերաթուղթերը, հրովարտակները՝ որոնք կը փաստեն Երուսաղէմի մէջ հայ պատրիարքութեան դարաւոր գոյութիւնը եւ կը հաստատեն Սուրբ Տեղեաց մէջ անոր վայելած բացառիկ առանձնաշնորհները : Ամէնէն հինը այս հրովարտակներուն տրուած է Մուհամմէտի կողմէ. այս վաւերաթուղթի հիման վրայ, Երուսաղէմի Հայ պատրիարքութեան իրաւունքներն ու առանձնաշնորհները վերահաստատող հրովարտակներ տուած են Ալի, Օմար Իպն էլ Խաթթապ եւ Սալահէտտին :

Երկար ժամանակէ ի վեր զգացուող անհրաժեշտութիւն մըն էր Հայոց վանքէն ներս մնայուն թանգարանի մը հաստատումը, ուր կարելի պիտի ըլլար հանրութեան ցուցադրել Երուսաղէմ գտնուող հայկական արուեստի նմոյշները :

Ուրախ ենք յայտնելու որ այդ անհրաժեշտութեան գիտակցելով, Ամերիկահայ ծանօթ ազգային Մեծ. Պ. Էտուըրտ Մարտիկեան իշխանական նուիրատուութեամբ մը հայթայթեց նման թանգարան մը հաստատելու նիւթական միջոցները, որով ժառանգաւորաց վարժարանի ճեմարանը, որ ինքնին գոհար մըն է հինաւուրց ճարտարապետութեան՝ Սիոն Լերան բարձունքին, նորոգուեցաւ եւ վերածուեցաւ Հելէն եւ Էտուըրտ Մարտիկեան թանգարանի : Անոր պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Յուլիս 21ին. նոյն օրը պիտի կատարուի հանդիսաւոր բացումը «Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան Գանձերու Ցուցահանդէս»ին. պիտի ցուցադրուին, քանի մը ամիսներու համար, Երուսաղէմի ձեռագրատան հարուստ հաւաքածոյի լաւագոյն օրինակները, ինչպէս նաեւ նմոյշներ եկեղեցական եւ ծիսական առարկաներէն՝ խաչեր, թագեր, գաւազաններ, պատարագիչի լման զգեստներ, շուրջառներ, սկիհներ, մասունքներ եւն. :

Արդէն տպագրուած է ցուցահանդէսի ցուցակը, պատրաստուած հինգ լեզուներով (Հայերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, արաբերէն եւ եբրայեցերէն), որ պիտի պարունակէ գունաւոր եւ պարզ վերարտադրութիւններ ձեռագիր մանրանկարներու եւ թանկագին իրերու, նկարագրութիւնը ցուցադրուող առարկաներուն, յօդուածներ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանէ, Փրոֆ. Աբրահ Մխիթարեանէ եւ Փրոֆ. Աւետիս Սանճեանէ՝ Հայոց պատմութիւնը, Հայ արուեստը եւ Երուսաղէմի հայ պատրիարքութիւնը ներկայացնող : Յառաջաբաններ գրած են Երուսաղէմի Հայ Պատրիարք Ն. Ամենապատուութիւն Տ. Եղիշէ Ս. Արք. Տէրտէրեան, Երուսաղէմի քաղաքապետ Ն. Վսեմ. Թէտի Գոլէք եւ Յորդանանեան շրջանի նախկին նահանգապետ Երուսաղէմի՝ Ն. Վսեմ. Անուար էլ Խաթիպ Թամիմի : Ցուցակը պատրաստուած է Պրիւքսէլի Արքայական Թանգարանի գլխաւոր աշխատող եւ Պրիւքսէլի Համալսարանի Հայոց Պատմութեան եւ Հայ Գրականութեան դասախօս՝ Փրոֆ. Աբրահ Մխիթարեանի կողմէ :

Այս առիթով տպուած են նաեւ գունաւոր բացիկներ եւ ապակենկարներ, ներկայացնող՝ ցուցադրուած առարկաներէն ոմանք :

Երուսաղէմի դարաւոր Հայ Պատրիարքութիւնը այս ձեւով կ՚օժտուի կարեւոր հաստատութեամբ մը, որ, մշակութային իր միւս ձեռնարկներուն հետ՝ Դպրեվանք, ձեռագրատուն, եւ Կիւլպէնկեան Մատենադարան եւ տպարան, պիտի վերածէ այս վանքը Հայ Եկեղեցական եւ աշխարհիկ պատմութեան ու հայ արուեստի ուսումնասիրութեան գլխաւոր կեդրոններէն մէկուն :

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Երուսաղէմ, 2 Յուլիս, 1969

ԼԵՀԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ ԿՆՈՋ ՄԱՍԻՆ

Սատանան կլլեց կին մը, բայց չկրցաւ մարսել :

×

Մի՛ խաբուիր շունէն՝ որ կը քնանայ, Հրեայէն՝ որ երդում կ՚ընէ, գինովէն՝ որ կ՚աղօթէ, կնոջմէն՝ որ կուլայ :

×

Աշխարհիս մէջ երկու կին կայ,— մէկը կորսուեր է անհետ, իսկ միւսն ալ կը փնտռուի :

×

Գիւղացին հող կ՚ուզէ, ազնուականը՝ փառք, զինուորականը պատերազմ, վաճառականը՝ դրամ, արհեստաւորը՝ աշխատանք, Հոգպարծը՝ խաղաղութիւն, նկարիչը՝ գեղեցկութիւն, կինը՝ ամբողջ աշխարհը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (528)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

— * —

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Պահապաններէն մէկը, որու գաւազանին ծայրը կարթ մը կար, մերթ ընդմերթ այս աղբերուն մարդկային կուտակները շարժել կը ձեւացնէր : Բազմութեան մէջէն պառաւ մը հնդամեայ տղու մը ցուցնելով զանոնք, կ՚ըսէր.

— Անզգամ, ասիկա պիտի սորվեցնէ քեզի :

Երգերն ու հայհոյութիւնները հետզհետէ կ՚աւելնային, ուստի այն որ պահապաններու հարիւրապետը կը կարծուէր, մտրակը շառաչել տուաւ, եւ ահա եօթը կառքերուն վրայ գաւազանի խուլ եւ կոյր հարուածներ տեղացին ահագին կերպով եւ կարկուտի ձայն հանելով. շատերը մռնչեցին եւ փրփրեցան. ասոր վրայ եւս աւելի ուրախացան վազելով հասնող ստամբակները. ստամբակներ որոնք այս վէրքերուն վրայ ճանճերու երամ մըն էին :

Ժան Վալժանին աչքը ահարկու տեսք մը առած էր. ալ բիբ մը չէր աչքը, այն նուրբ ապակին, որ տեսակ մը անբախտներու նայուածքին կը յաջորդէ, նայուածք մը որ կարծես թէ իրականութեան գիտակցութիւնը չունի, եւ որու մէջ սարսափներու եւ մեծամեծ աղէտներու ցոլումը կը փայլատակէ : Ոչ թէ տեսարանի մը կը նայէր, այլ երեւոյթ մը կը տեսնէր ահարեկ :

Ուզեց ելլել, խոյս տալ, ազատիլ, չկրցաւ ոտքը շարժել :

Երբեմն մարդու տեսած իրերը կը բռնեն եւ կը կեցնեն զինքը :

Ժան Վալժան կեցած տեղը սեւեռեցաւ, քար կտրեցաւ, ապշեցաւ, եւ անմեկնելի ու խառնիխուռն անձկութեամբ մը համակուելով հարցուց թէ ի՛նչ կը նշանակէր այս գերեզմանական հալածանքը եւ թէ ո՛ւրկէ կ՚ելլէր զինքը հալածող այս հանբաղխական տեսարանը :

Յանկարծ ձեռքը ճակտին տարաւ. սովորական շարժում այն անձերու, որոնց յիշողութիւնը կ՚արթննայ յանկարծ :

Ժան Վալժան յիշեց թէ իրօք այս էր ուղեգիծը, թէ սովորութիւն եղած էր այսպիսի շեղումով մը ուղեւորիլ՝ չհանդիպելու համար թագաւորին, լաւ որում միշտ հնարին է հանդիպիլ անոր Ֆոնթէնպլոյի ճամբուն վրայ եւ թէ 15 տարի առաջ ինքն ալ անցած էր Փարիզի այս դռնէն :

Քոզէթ թէեւ տարբեր սարսափ մը կը զգար, սակայն ինքն ալ Ժան Վալժանին չափ կը սարսափէր :

Քոզէթ չէր հասկնար թէ ի՛նչ է այդ անցածը. շունչը բռնուած էր, տեսածը անկարելի կը թուէր իրեն, վերջապէս գոչեց.

— Հայրիկ, ի՞նչ կայ այս կառքերուն մէջ :

Ժան Վալժան պատասխանեց.

— Թիապարտներ :

— Ո՞ւր կ՚երթան :

— Թիարան :

Նոյն պահուն հարիւրաւոր ձեռքեր գաւազանի հարուածները բազմապատկեցին դրդռութեամբ, ոմանք ալ թուրի կռնակով սկսան հարուած տալ, կարծես թէ մտրակներն ու գաւազանները կը կատղէին թիապարտներուն դէմ, որոնք կը ծռէին. չարչարանքէն սոսկալի հնազանդութիւն մը արտադրուեցաւ, եւ ամէնքն ալ լռեցին շղթայակապ գայլերու պէս նայելով :

Քոզէթ որ մարմնովին կը դողար, դարձեալ հարցուց Ժան Վալժանին.

— Հայրիկ, միթէ անոնք տակաւին մա՞րդ են :

— Երբեմն, ըսաւ թշուառը :

Իրօք շղթայուած էին այդ կառքերը, որոնք լուսնալէն առաջ Պիսէթրի բանտէն մեկնած էին եւ Մանի ճամբան կը բռնէին Ֆոնթէնպլոյէն չանցնելու համար ուր էր թագաւորը այն ատեն :

Այս շեղումին պատճառաւ ահռելի ճամբորդութիւնը երեք չորս օր աւելի կը տեւէր, բայց արքայական անձը չարչարանքի մը տեսքէն խնայելու համար, անշուշտ ներելի է երկարել այսպիսի ուղեւորութիւն :

Ժան Վալժան տուն դարձաւ վշտաբեկ : Այսպիսի հանդիպումներ ընդհարումներն են՝ եւ իրենց թողած յիշատակը դղրդումի կը նմանի :

Սակայն Ժան Վալժան Քոզէթին հետ Բաբելոնի փողոցը հասնելով չնշմարեց թէ պատանուհին ուրիշ հարցումներ ըրաւ իրեն այդ տեսածներու մասին :

Ժան Վալժան թերեւս այնքան սաստիկ համակուած էր զգացած վիշտովը, որ չկրցաւ ոչ ըմբռնել անոր խօսքերը, ոչ ալ պատասխանել :

Միայն թէ ընթրիքէն նաք երբ Քոզէթ իրմէ կը բաժնուէր երթալ պառկելու համար, Ժան Վալժան լսեց թէ պատանուհին կէս ձայնով եւ ինքնիրեն խօսելու պէս կ՚ըսէր.

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Այրի Տիկին Սիրուհի Սունճեան, Տիկին Արշալոյս Ճընկըթըրեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սունճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Աժտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թոփողեան զաւակներն ու թոռնիկը, Այրի Տիկին Տարխանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Շիրինեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին

ԱՐԹԻՆ ՍՈՒՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, 80 Պօլիէօ – Լը – Ռոն – Փուէն, Յուլիս 7ին, 82 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Յուլիս 10) ժամը 15·45ին տեղւոյն Հայկ. Մատրան մէջ, 6 Ռիւ տը լա Ֆրանշ Ամիթիէ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրէ – Տը – Ռոքի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Գործունեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլ – Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ՝

ՏԻԳՐԱՆ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍ.— Այրի Տիկին Եսթեր Գրիգորեան, իր ամուսնոյն՝ Մեսրոպ Գրիգորեանի մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ, 30 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շավիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը Այրի Տիկին Մարիամ Արսլանեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ճէպէճեանէ յիսուն ֆրանք, Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր – Գալուստեանէ 15, եւ Ոմն հինգ ֆրանք : Այս տխուր առթիւ Շավիլի Կապ. Խաչը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին քրոջ աղջկան ընկերուհի Մարիամ Սարեանին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փոնթէվէկի Պաղ աղբիւրի ծառաստանին մէջ :

Արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբական երգեր, զանազան հաճելի անակնկալներ, խումբ մը երիտասարդներու կողմէ :

Շամփուրով խորոված, ախորժաբեր ուրիշ ուտելիքներ, ինչպէս նաեւ սառնորակ այլազան խմիչքներ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլիփ Մկրտիչեան, ծնած Փարիզ 6րդ թաղամասը, 1949 Դեկտեմբեր 12ին, կը փնտռէ իր մայրը՝ ՔՐԻՍՏԻՆԱ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, շուրջ 45 տարեկան պէտք է ըլլայ : Զինքը չէ տեսած 1960էն ի վեր, երբ ինք Սարթի նահանգին մէջ փանսիոն էր, Ունի նաեւ քոյր մը՝ 16 տարեկան, որ Լոթի նահանգը կը գտնուի : Մայրը, Փարիզի շրջանը կ՚ապրէր : Իրմէ կամ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հասցէն հաղորդել՝

Philippe Meguerditchian
1, Route de Degarde, 92 MEUDON
կամ «Յառաջ»ի :

×

Տիկին Աղնիւ Թագւորեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ աղջիկը՝ Հայկուհի Բարունակեան (ծնեալ Արզումանեան), ամուսնացած Պոլիս Քեմախցի Թագւոր Բարունակեանի հետ : Իր ամուսնոյն մահէն ետք Ֆրանսա փոխադրուած է եւ կրկին ամուսնացած : Կը խնդրուի իր հասցէն «Յառաջ»ի հաղորդել :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ՚ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 փր. :

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 փր. :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Երկուշաբթի, Յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 10ին, կը մատուցուի Ս. պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներուն համար :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարդավառի առթիւ պատարագ կը մատուցուի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ մեր ազն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առիթով, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Մարսէյլի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու Կրօնական արարողութեանց եւ հաղորդուելու տօնին խորհուրդին եւ իմաստին :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ 11 :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ
եւ Հռենոսի ափերը

Յուլիս 12 – 14

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ Ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ : Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14 : Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վենսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկիւյոն, Լիւքսէնպուրկ, Մայանս ուրկը բնակինք :

Իրիկուան ճաշ : Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի շօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին : Մասնակցութիւն 185 Փր. կանխավճար 50 Փր. : Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին :

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ :

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ : Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը :

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք :

Մասնակցութիւն 1150 Փր. կանխավճար՝ 200 Փր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise- Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ՚ունենայ Պելփոնթէնի (ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 13 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ :

Մեկնակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել թիւ 5 Պելփոնթէն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նոր Սերունդը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք, այրի տիկին Աննիկ Աչճեանէ Կարօ Թորոսեանի մահուան աթիւ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօղըկարի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէսինէէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ :

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ :

Ձօխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ի տարեկան դաշտահանդէսին առթիւ : Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն, Կիրակի, Յուլիս 13 ժամը ճիշդ 7,30ին : Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հետեւեալ խաչուհիներուն մօտ.

Mme Mamourian, 57, Rue Tronchet
Mme Hapélian, 90, Rue Boileau
Mme Ghendjian, 63, Rue Dauphiné.

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ երկու օրուան համար, դէպի մանուկներու ամառնային կայանը, Յուլիս 13ին տեղի ունենալիք դաշտահանդէսին առթիւ :

Փարիզեան շրջանի այն ընկերուհիները որոնք կ՚ուզեն մասնակցիլ այս ճամբորդութեան, կրնան իսկոյն արձանագրուիլ հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 253-49-78 եւ 253-63-64 :

Օթոքառին տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը յանձնարարուի արձանագրուիլ : Վերադարձի ճամբուն վրայ՝ այց Զուիցերիա :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալաբրի անտառը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը :

Ժամը երեքին այցելութիւն Արդութեան շիրիմին :

Ձոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (Յուլիս 9), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ՚ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը Յուլիս 16ին, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ՚ըլլան կոմիտէներու ներկայացուցիչները :

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Վարդավառի տօնին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին, Կիրակի, Յուլիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱՀՐԱՄԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական – Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,
17, Rue Bleue — Paris (9e(

Կ՚ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalaran

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
1 JUILLET
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11560

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.560

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Թրումըն 1947ին հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ Միացեալ Նահանգները պաշտպանութեան գիծը կ'երկարէ մինչեւ Թուրքեւխորհրդային սահմանագլուխը :

Այդ թուականին հիմը դրուեցաւ «Թրումընի վարդապետութեան» : Ամերիկեան կառավարութիւնը յանձնառու եղաւ վերակազմել Թրքական բանակը իր մասնագէտ սպաներու ղեկավարութեամբ եւ օժտել զայն արդիական ամէն կարգի զէնքերով, հրացանէն ու ռնդացիրէն սկսեալ մինչեւ հրասայլերն ու ռմբաձիգ եւ որսորդ օդանաւերը, առանց զանց առնելու հիւլէական հրթիռներն ու ռումբերը :

Մ. Նահանգներու ելեւմտուքին մէջ մասնաւոր բաժին մը յատկացուեցաւ Թուրքիոյ սպառազինման ծախքերուն համար : Անգարայի եկող - գացող բոլոր կառավարութիւնները լաւագոյնս շահագործեցին «Թրումընի վարդապետութիւնը», առատաձեռն չափով դրամ քաշելու համար Ուաշինկթընի անսպառ գանձէն :

Երկրորդ աշխարհամարտը հրաշք մըն էր գործած : «Կայսերապաշտ» ու «աշխարհակալ» արեւմուտքը — Մեծն Բրիտանիա եւ Միացեալ Նահանգներ — դաշնակցած էր «պրոլետարական» պետութեան հետ, միասին կռուելու համար հասարակաց թշնամիին՝ հիթլերական Գերմանիոյ դէմ :

Յաղթանակէն ետք, Խորհրդային Միութիւնը առիւծի բաժինն էր առած, տուն տեղ դառնալով իր գրաւած երկիրներուն մէջ եւ իր վարչաձեւը պարտադրելով անոնց, մինչ «աշխարհակալ» որակուած Անգլիան ու Ամերիկան ազատագրուած հողամասերը պարպելով յանձնած էին իրենց բուն տէրերուն, առանց որեւէ պայմանի, — ինչպէս Ֆրանսա, Պելճիքա, Հոլանտա, Նորվեկիա, Արեւմտեան Գերմանիա, եւայլն :

Պատերազմի դժնդակ օրերու դաշնակիցները խաղաղութեան շրջանին դարձան հակառակորդներ, մրցակից թշնամիներ : Պոլշեւիկեան վտանգը մտահոգիչ համեմատ սաստկացաւ մէկ օրէն միւսը :

Լեհաստան, Ռումանիա, Հունգարիա, Չեխոսլաւաքիա, Ալպանիա եւ Պուլկարիա ինկան Մոսկուայի բռնակալ թաթին տակ : Շատ չանցած Չեխոսլովաքիա եւս նոյն դժբախտութեան պիտի ենթարկուէր : Կրեմլինի ծրագրած «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» որոշ չափով կ'իրագործուէր քաղաքակիրթ Եւրոպայի սրտին վրայ :

Համայնավարութեան սարսափն է, որ մղեց Միացեալ Նահանգներու նախագահը դաշնակիցներ որոնելու Խորհրդ. Միութեան հարեւան երկիրներու մէջ : Թուրքիա իր աշխարհագրական դիրքով պիտի կազմէր ամէնէն ամուր պատնէշը՝ արգիլելու համար պոլշեւիզմի ծաւալումը դէպի Միջին Արեւելքի երկիրները :

Յունաստանն ալ մտաւ «Թրումընի վարդապետութեան» շրջագիծին մէջ, իբրեւ սահմանակից Թուրքիոյ :

Սակայն ամէնէն աւելի Թրքական բանակն է, որ պէտք է դիմագրէր կարմիր բանակներու յառաջխաղացման դէպի հարաւ, դէպի Միջերկրականի տաք ջուրերը, — Ռուսերու երազը Մեծն Պետրոսէն ի վեր :

«Մէհմէտճիկ»ին վրայ դրուած յոյսերով է, որ ամերիկեան կառավարութիւնը միլիոններ լեցուց Անգարայի գանձատուփին մէջ, յանուն «Թրումընի վարդապետութեան» :

Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՆՁԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մէկ կողմէ կռիւները, օդին մէջ թէ ցամաքի վրայ կը շարունակուին, միւս կողմէ յայտարարութիւնները իրարու կը յաջորդեն : Այսպէս Արաբ Մ. Հանրապետութեան պաշտօնական բանբերը Զայյաթ կ'ըսէ. «Հակառակ զինադադարին, միշտ պատերազմի մէջ ենք», Տիկին Կոլտա Մէյր կ'ըսէ թէ «մեր ապահովութիւնը կը պահանջէ որ Քիպպուցիմներ հաստատենք գրաւուած հողերուն վրայ» եւ ա՛յս, կ'ըսէ Ապահովութեան Խորհուրդի գրաւած հողերու «Իսրայելացումը» դատապարտող բանաձեւի վաղորդայնին :

Իսրայելեան կողմը, նկատի առնուած է գլխաւորաբար Տիկին Կոլտա Մէյրի վերոյիշեալ յայտարարութիւնը Քիպպուցիմներու հաստատման վերաբերեալ : Իսրայէլի վարչապետը յայտարարած է նաեւ թէ ոչ միայն Իսրայէլ տրամադիր չէ ափ մը հող զիջելու երկու տարուան գրաւումէ ետք, այլեւ միջազգային պատասխանատու ուժերը — բացի Սովետներէն եւ Արաբներէն — պահանջած ալ չէին որ Իսրայէլ պարպէ իր գրաւած հողերը, ցորչափ խաղաղութիւնը չէ հաստատած :

Եգիպտական կողմը, Զայյաթ ըսած է «Ու Թան իրաւունք ունի մտահոգուելու կացութեան յեղաշրջումէն : Միշտ պատերազմի մէջ ենք, հիմա պէտք է մեր լաւագոյնը ընենք որպէսզի վերջ դնենք պատերազմին մեր հողերէն քշելով դրաման գործերը» :

Մինչ ասոնք կը խօսին, անդին զինեալ բախումները կը շարունակուին Սուէզի կողմը, Իսմայիլիայի հարաւը, ուր Հինդշարթէի առաւօտ Եգիպտացիք նոր յարձակում ըրած էին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ հարիւրին տասը կը դեղջէ արտասահմանի ամերիկեան զինուորական եւ քաղաքային անձնակազմերը, այսինքն գլխաւորաբար պիտի պակսեցնէ լրտեսներու թիւը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուած է Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը : Ներկայ են Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութեանց Խորհուրդի երեսփոխանները, թիւով 1517 : Միութեան Խորհուրդի երեսփոխանները կ'ընտրուին երեք հարիւր հազար բնակիչի համար մէկ երեսփոխանի հիման վրայ, մինչ ազգութեան երեսփոխանները հետեւեալ համեմատութիւնը կը ներկայացնեն՝ 25 երեսփոխան 15 հանրապետութիւններէն իւրաքանչիւրին համար, 11՝ ինքնավար 11 հանրապետութեանց իւրաքանչիւրին համար, 5՝ ութ օպլաստներէն իւրաքանչիւրին համար (ինքնավար գաւառ) եւն. եւն : Այս ժողովը գլխաւորաբար պիտի զբաղի արտաքին քաղաքականութեամբ : «Դաւաճանութիւն» խորագրով, Մոսկուայի Լիտերատուրնայա Կազետան բուռն կերպով կ'ամբաստանէ Չինաստանը, որու գործած «ոճիրը իր նմանը չունի պատմութեան մէջ» :

ԿԱՊԻԿԸ որ Յունիս 28էն ի վեր կ'ապրէր այերանաւի մը մէջ, զոր Ամերիկացիք արձակած էին, մեռաւ վերադարձէն 12 ժամ ետք : Արդէն քանի օրէ «կապիկ - տիեզերագնացը» շատ լքուած կը զգար ինքզինքը եւ կրաւորական դարձած էր : Այս պատճառով, ետ բերած էին, մինչ նախատեսուած էր որ ամիս մը մնայ : Ամերիկացի մասնագէտները մտահոգ են այս մահէն :

ՄԵԾԱՄՕՐ

Գ.

Որսորդութիւնը, անասուններու բուծութիւնը եւ ձկնորսութիւնը հիմնական զբաղումներն էին Մեծամօրի գիւղացիութեան, որ հինգ հազար տարի առաջ, այսօրուան կոլխոզականին դժուարութիւնները ունէր, երկրագործութեան անյարմար հողի մը վրայ արմտիք մշակելու իր ճիգին մէջ : Այս մարդիկը կը բնակէին շաղախէ շինուած պատսպարաններու մէջ, լայնատարած գերեզմանատան մը կողքին, ուր կմախքները իրարու վրայ դիզուած էին : Ողջ կամ մեռած, իրարու վրայ էին : Միջնաբերդին կեդրոնական մասը ժայռոտ բլուր մըն է, որ տարօրինակ կերպով կը նմանի տափակ ու կլոր կրիւյերի մը, որուն ծակերը կանոնաւորապէս կը հաղորդակցէին իրարու հետ, աւելի կամ նուազ խոր առուներով : Մարդկային ձեռքը ներկայ է այս երկրաչափական լաբիւրինթոսին մէջ :

Կէս հեկտար տարածութեամբ հողամաս մը հետախուզելէ եւ մետաղի մնացորդներու կտորներ հաւաքելէ ետք, Կ. Մկրտիչեան եզրակացուց, թէ Մեծամօրը մետաղագործարան մըն էր :

... Օգտագործուած մետաղներն ու իրերը եղած են հետեւեալները — ձեռած ուած՝ ոսկի, պղինձ, դահանակ, կապար, զինկ, երկաթ, էմաղիդ, անագ, մանկանէզ, զաւկլիտ եւայլն : Տեղական արտադրութիւն՝ կաւ, ոսկոր, պաղպլեթ, տուֆ քար, հրաբխային խարամ :

Կ. Մկրտիչեանի հաշուով Մեծամօրի ձուլարանները ունէին առնուազն վեց «բաժին» եւ կը հայթայթէին 23 տեսակ արտադրութիւն՝ մետաղեայ կամ այլ :

Յօդուածին սկիզբը ըսինք, թէ Մեծամօրի պեղումները զարմանահրաշ գիւտերու առիթ պիտի ընծայեն : Մետաղաձուլարաններէն եւ մետաղագործարանէն զատ յայտնագործուեցաւ սարաւանդ մը՝ ծածկուած աստղագիտական նշաններով : Երեք հազարամեակի հնութիւն ունի : Կ. Մկրտիչեան, որ արհեստով երկրաբան է, յայտնագործութեան մասին խօսեցաւ Վ. Համբարձումեանի, Բիւրականի աստղադիտարանի տնօրէն, միջազգային համբաւի տէր աստղագէտ : «Երկինքի մեծագոյն գիտակը», կ'ըսեն անոր համար ամերիկացի գիտնականները : Վ. Համբարձումեան պարտականութիւն յանձնեց իր մօտիկ գործակիցին՝ Տիկին Էլմա Պարսամեանի՝ Կ. Մկրտիչեանի օժանդակութեամբ պատրաստելու տեղեկագիր մը, որ այժմ ներկայացուած է Խորհ. Միութեան գիտութիւններու ակադեմիային :

Այստեղ կրնանք մէջբերել տեղեկագրին հիմնական մասերը.

1.— Աստղադիտարանի առաջին սարահարթը եռանկիւն մըն է, որուն գագաթը ցցուած է դէպի Հարաւ : Եռանկիւնին արեւելեան մասին մէջ քանդակուած են աստղերու խորհրդանիշեր :

2. Երկրորդ սարահարթը, որ առաջինէն 2·50 մեթր աւելի վեր կը գտնուի, աստղաբանական ուղղութիւնը ունի :

3.— Երրորդ սարահարթը կը յատկանշուի, միւս երկուքին բաղդատմամբ, ժայռին մէջ փորուած սանդուխներով : Այս մէկը եւս դէպի Հարաւ ցցուած է : Հարաւային ծիրին մէջ է, որ աստղերը աւելի բազմաթիւ են :

4.— Ժայռը քանդակուած է աստղագիտական բազմաթիւ խորհրդանշաններով՝ ուղղուած զանազան ուղղութիւններու :

5.— Մեծամօրի աստղախորհուրդները կը նշմարուին միջնադարեան հայկական մանրանկարչութեան մէջ :

6.— Երկրորդ հազարամեակի վերջին պատկանող զոհի-օրացոյց մը գտնուեցաւ այս վայրին մէջ : Ներկայացուած երկնքի աշխարհը, Պաղմէոսէն եւ Իպարքոսէն տասը դար առաջ կը բնութագրէր սիստեմը, որ պիտի չեղեալ յայտարարէր Կոպերնիկոսը :

ԺԱՆ ՎԻՏԱԼ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՐԿԻ ԽՆԴԻՐ

Երեւոյթներուն համար յաճախ խաբուսիկ է կ'ըսուի :

Երբեմն, սակայն, կը յայտնաբերեն որոշ իրականութիւններ : Կը խորհինք, թէ նախագահ Նիքսընի Ռումանիա այցելութեան պարագային, երեւոյթներէն որոշ հաստատումներ կարելի է ընել :

Կասկած չկայ, թէ Սպիտակ Տան պետին Պուքրէշ ճամբորդութիւնը, առնուազն հոգեբանական գետնի վրայ, Միաց. Նահանգներու կողմէ շահուած կէտ մըն է : Ինչո՞ւ Ռումանիա, եւ ոչ՝ Հունգարիա կամ Լեհաստան : Պարզ է : Ռումանիա այդ պատիւը կը պարտի իր անկախ քաղաքականութեան : Ոչ աւելի, ոչ պակաս :

Եւ սակայն, թէ՛ Ուաշինկթըն եւ թէ՛ Մոսկուա այս ճամբորդութեան դրական կամ ժխտական կողմերը ընդգծելու տրամադրութիւն ցոյց չեն տար :

Մոսկուայի պարագային, առաջին օրերու բացայայտ դժգոհութենէն ետք, այնպէս կը տեսնուի, թէ Կրեմլինի վարիչները խորհրդայինեւ ամերիկեան յարաբերութիւններու ապագան եւ զանազան հարցերու շուրջ երկկողմանի շփումներու կարելիութիւնը վտանգելու նպատակ չունին :

Գալով Ուաշինկթընի, նախագահ Նիքսընի այն յայտարարութիւնը, թէ մօտերս կարելի պիտի ըլլայ վերսկսիլ զինաթափման կենսական հարցին շուրջ խորհրդային եւ ամերիկեան խորհրդակցութիւններուն, ինքնին ցոյց կուտայ, թէ Սպիտակ Տան պետը կը ձգտի մեղմացնել Ռումանիա իր ճամբորդութեան Մոսկուայի ղեկավարներուն մօտ ստեղծած դժգոհութիւնը :

Միշտ այսպէս եղած է : Անոնք որ աշխարհի խաղաղութեան պատասխանատուութիւնը ունին, միշտ ալ խուսափած են անտեղի զրգռութիւններէ և աշխատած են զանազան յաջողութիւններու առիթով իրենց արձանագրած կէտերը չափազանցեալ չահագործումներու չտանիլ :

Այսպէս վարուած էր նախագահ Քենըտի Քուպայի շատ աւելի ծանրակշիռ տագնապին առիթով, երբ իր վճռականութեան առջեւ Խրուշչով հրթիռները քաշեց Քաստրոյի կղզիէն : Հիմա ալ, Ուաշինկթըն կը ջանայ Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութիւնները բարելաւելու ցանկութիւն մը վերագրել Նիքսընի ճամբորդութեան եւ սատարել աշխարհի հանրային կարծիքին, առջեւ Մոսկուայի վարկին անաղարտ պահպանումին :

Որովհետեւ պետութիւնները յաճախ անխոհեմ քայլերու կը դիմեն արժանապատուութեան եւ վարկի խնդիրներու համար ու հիմա, Մեծերը մեծ պատճառներ ունին իրարու վարկին վնասող արարքներու մէջ չգտնուելու համար :

Տ. Ո.

«Ազդակ»

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԿՈՒՍԹԱՒ ՀԱՅՆԷՄԱՆ

Գերմանիոյ Դաշն. Հանրապետութեան նորընտիր նախագահը Յուլիս մէկին ստանձնեց իր պաշտօնը :

Հրաժարող նախագահը Տոքթ. Հայնրիխ Լիւպքը Պոնի եւ Քէօլնի միջեւ գտնուող Պրիւլ անուն գիւղակին եւ դղյակի պարտէզներուն մէջ հրաժեշտի հանդէս մը սարքած էր Յունիս 30ին, ուր երեք հազար հիւրեր ներկայ եղան եւ ձեռքի սեղմումով յարգեցին հրաժարող նախագահը եւ նորընտիր նախագահը : Այսպէս ցուցադրուեցաւ համերաշխութիւն եւ ժողովրդավարութիւն :

Հայնէման Դաշն. Հանրապետութեան երրորդ նախագահն է : Նոր Գերմանիոյ հիմնարկութենէն ի վեր քսան տարի անցած է, եւ առաջին նախագահ Թէոտոր Հօյս, ինչպէս Հայնրիխ Լիւպքը իրենց հնգամեայ պաշտօնի շրջանը լրացնելէ ետք վերընտրուած եւ պաշտօնավարած են հինգական տարի եւս : Միայն Լիւպքը Սեպտեմբեր ամիսէն առաջ քաշուեցաւ ինքնաբերաբար, պատճառաբանելով որ Սեպտեմբերի երեսփոխանական ընտրութիւններուն խճողում կրնայ յառաջ գալ :

Հայնէմանի նախագահ ընտրուիլը ինքնին բացառիկ երեւոյթ մըն է Գերմանիոյ ժողովրդավար սկզբունքներու գործադրութեան տեսակէտէն :

Հօյս կը պատկանէր Ազատական – Դեմոկրատ կուսակցութեան, Լիւպքը՝ Քրիստոնէական – Դեմոկրատ կուսակցութեան, Հայնէման անդամ է Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան : Այսպէս երեք մեծ կուսակցութիւններէն յաջորդաբար ընտրուած եղան իրենց արժանաւոր թեկնածուներէն մէկը՝ վերջին քսան տարուան ժամանակաշրջանին : Անշուշտ այս անձերը իրենց պաշտօնիստանձնումով հրապարակով կը յայտնեն իրենց հրաժարումը բոլոր կուսակցական պարտաւորութիւններէն, զորս մինչեւ այդ առեն ունէին : Նախ՝ իրենց երդումով պարտաւոր են բոլորովին անկողմնակալ ծառայելու, երկրորդ՝ իրենց առաջին պաշտօնական ճառին մէջ կը յայտարարեն կուսակցական պաշտօններէ հրաժարումը :

Նկատելի է միանգամայն որ Սոցիալ – Դեմոկրատները յիսուն տարի առաջ միայն տուած էին Ֆրետրիխ Էպէրթ նախագահը, որ Վիլհելմ Բ. կայսեր գահէն հեռանալէն յետոյ փրկեց Գերմանիոյ պետականութիւնը եւ մտցուց ընկերվարական կարգ ու սարք այս երկրին մէջ : Ծանօթ է որ Էպէրթի մահէն ետք՝ Հինտէնպուրկ, իբր նախագահ, թերեւս առանց ուզելու, չկրցաւ հիթլերականութեան առաջքը առնել … :

Յիսուն տարի ետք ուրեմն դարձեալ Սոցիալ – Դեմոկրատ մը կ'անցնի Գերմանիոյ ամենաբարձր պետական դիրքին, հակառակ անոր որ ոչ հանդուցեալ Ատենաուըր, ոչ ալ հրաժարեալ վարչապետ – տնտեսագէտ Փրոֆ. Էրհարտ պիտի ուզէին Սոցիալ – Դեմոկրատ նախագահ մը, այն ալ Հայնէմանի պէս անձնաւորութիւն մը, որ ոչ միայն զարգացած եւ արժանաւոր մէկն է այլեւ խղճամիտ եւ համամարդկային զգացումներով աւելի տոգորուած է, եւ գիտցած է իր քաղաքական պաշտօններուն մէջ՝ իբր նախարար եւ քաղաքապետ Էսըն քաղաքի, քաջարի կեցուածք յայտնաբերել՝ երբ որ ընդհանուրին շահը այդ պահանջած է ըստ իր դատողութեան : Ատենաուըրի կազմած առաջին կառավարութեան մէջ, 1949ին, եղած է ներքին նախարար, բայց 1952ին հրաժարած է այդ պաշտօնէն՝ երբ Դաշնակցային Հանրապետութեան վերազինման օրէնքը հանած է կառավարութիւնը՝ հակառակ իր բողոքներուն : Աւելին ըլլալով հրաժարած է Քրիստոնէական – Դեմոկրատ կուսակցութենէն ալ, որուն հիմնադիր անդամ էր այդ առեն, եւ կազմած է Հէլէնէ Վէսըլի հետ «Համագերմանական ժողովրդական» կուսակցութիւնը : Այս կուսակցութեան անյաջողութենէն ետք է որ մտած է Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ եւ վերջին Քոալիսիոնի Քիզինկէր – Պրանտ կառավարութեան մէջ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմէ արդարութեան նախարար առաջարկուած է : Այդ պաշտօնին մէջ երկուքուկէս տարուան ընթացքին ձեռնարկած է զգալի բարեփոխական օրէնքներու կազմութեան :

Հայնէմանի նախագահ ընտրուիլը Մարտ հինգին (*), Պերլինի ներկայացուցչական մեծ ժողովին մէջ, յաջողեցաւ Ազատականներու ձայներով, որոնք միացուցին իրենց քուէները Սոցիալ – Դեմոկրատներուն եւ մեծամասնութիւն ապահովեցին ընդդէմ այժմու պաշտպանութեան նախարար Տոքթ. Շրէօտէրի, որուն քուէ տուին նաեւ Ազգայնական – Դեմոկրատ միանալով Քրիստոնէական – Դեմոկրատներու ձայներուն :

Պրանտ յատկանշեց որ Գերմանիոյ համար աղէտալի պիտի ըլլար եթէ նախագահի մը ընտրութիւնը Ազգայնականներու քուէներուն օգնութեամբ յաջողէր : Ընել կ'ուզէր որ այդ առթիւ պիտի սկսէին արտաքին աշխարհի հակակրութիւնները դժգոհական ձեւեր առնել՝ որովհետեւ Ազգայնական – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը բողոքներու առիթ տուած է : Տոքթ. Կուսթաւ Հայնէման ծնած է 23 Յուլիս 1899ին Ռուր գետի շրջանին Շվէլմ քաղաքին մէջ : Հայրը Քրուփ զինագործարանի հիմնադիրներու օգնութեան սնտուկի գործերուն հսկիչ տնօրէն եղած է :

Ուսումնասէր երիտասարդը 1922ին, այսինքն 23 տարեկանին շրջանաւարտ եղած է Մարպուրկի համալսարանէն՝ իբր Տոքթոր քաղաքական տնտեսութեան : Ամուսնացած է 26 տարեկանին : Երկրորդ տոքթորան ըրած է Միւնստերի համալսարանին մէջ վկայուելով տոքտոր իրաւաբանութեան : Պաշտօնավարած է Ռայնիշէ Շթալվէրքէ ըսուած հռենոսեան պողպատի գործարանին վարչութեան մէջ : Ունի փաստաբանական գրասենեակ մը Էսընի մէջ, զոր այժմ իր որդին կը վարէ : Իբր Աւետարանական Քրիստոնեայ ստանձնած է պաշտօններ եկեղեցական գործերու մէջ : Հիթլերական ժամանակի «Գերման Քրիստոնեայ» կազմակերպութեան դէմ պայքարած է իբր վարիչ անդամ «հաւատաւոր եկեղեցի» հոգեւոր ընկերկցութեան :

Ընտրուած է Գերմանիոյ մեծագոյն պաշտօնին համար բարձրորակ անձնաւորութիւն մը, որուն նեղ կուգան Պոնի Վիլլա Համէրշմիթի փայլուն պալատն ու պարտէզը : Կ'ուզէր անշուշտ աւելի աշխոյժ ձեռնարկներու եւ բարենորոգումներու գլուխ կենալ, բայց իր պաշտօնը սահմանափակուած իրաւասութիւններ միայն կուտայ իրեն : Ըստ սահմանադրութեան, Պունտէսքանցլէրն է գործօն անձնաւորութիւնը պետութեան գործերուն մէջ, իսկ նախագահը ներկայացուցչական, ներքին հաշտարար կարգ ու կանոնի խորհրդատու գործունէութեան պաշտօնին կոչուած է :

Կը թուի թէ Հայնէման համակերպած է իր պաշտօնին «կապանք»ներուն, բայց առաջին ճառը կը մատնէ որ ակն ունի աշխուժութեան : Այնպէս որ Յուլիս մէկի «գահակալութեան» առթիւ ըրած խօսքերը ամբողջ ծրագիր մը կը ներկայացնեն : Իր առաջադրութիւններն են. ծառայել խաղաղութեան, կատարել դեմոկրատ բարենորոգումներ, նպաստել համաշխարհային զինաթափութեան, օրէնքի ճամբով ապահովել անհատական ազատութիւնը ընդդէմ ամենազօր պետութեան, լսել դժգոհներու եւ երիտասարդներու բողոքները :

« 24 տարիէ ի վեր խաղաղութիւնը դեռ չէ հաստատուած » ըսելով անուղղակի կոչ կ'ընէ Հայնէման, մեծ Պետութիւններուն, որ Գերմանիոյ կարելիութիւն տրուի հաշտ եւ խաղաղ ապրելու :

Պէտք է յուսալ որ այսպիսի նախագահ մը ընտրուելէն գոհ ըլլալու են նաեւ Խորհրդային Միութեան վարիչները, որոնք կասկածով կը նային գերման Դաշն. Հանրապետութեան վրայ :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(*) Մարտ 9ի «Յառաջ»ի մէջ արդէն ներկայացուած էր նորընտիր նախագահին կենսագրականը եւ իր քաղաքական անցեալը :

ԽՈՏՈՐՋՈՒՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Թիֆլիսի Կուկիայի գերեզմանատան մէջ սովորական տապանաքար մը կայ, սովորական փորագրութեամբ՝ «Աստ հանգչի մարմին Օղոստինոս Աջանեանի». Ամէն զարնան հոն այցի կուգան նախկին Խոտորջուրցիներ : Անոնք կուգան իրենց յարգանքը մատուցանելու Խոտորջուրի հերոսամարտին ժամանակ զոհուած հերոսներուն յիշատակին, անգամ մը եւս վերյիշելու ուշագրաւ այդ օրերը ...

×

Խոտորջուրը Կարին – Երզրում կուսակալութեան Կիսկիմ գաւառի հայաբնակ ամէնէն անուանի գիւղն էր, որ կը գտնուէր պատմական Տայքի մէջ, համանուն գետին վրայ : Խոտորջուր կը կոչուէր նաեւ շրջակայ գիւղախումբը, որուն մաս կը կազմէին նաեւ Մոխրկուտի երեք գիւղերը :

Խոտորջուրի գիւղախումբի բնակչութեան թիւը մինչեւ 1915ի բռնագաղթը կը կազմէր շուրջ վեց հազար : Եղեռնի օրերուն մօտաւորապէս 1300 հոգի փրկուեցաւ՝ Ռուսիա եւ Կովկաս փախելով, միւսները զոհուեցան Թուրք ենիչէրիներու ձեռքով : Երբ 1916 Փետրուարին ռուսական բանակները գրաւեցին Էրզրումն ու Խոտորջուրը, բազմաթիւ Խոտորջուրցիներ վերադարձան հայրենիք եւ սկսան վերաշինել իրենց քանդուած տուները : Խոտորջուրցի հայրենադարձներու կողմէ համայնքի Թաղապետ ընտրուած էր Օղոստինոս Աջանեան :

Ռուս զօրքերը Արեւմտեան Հայաստանէն հեռացան : 1918 Յունուարին Թուրք ջարդարարները յարձակեցան հայրենադարձներուն վրայ : Խոտորջուրցիները դիմեցին ինքնապաշտպանութեան : Ցամառ կռիւներ սկսան բուռ մը Հայերու եւ Թրքական կանոնաւոր զօրքերու միջեւ :

Հակառակ Թուրք ուժերու մեծ թիւին, ռազմական առաւելութեան, Խոտորջուրցիները դիմադրեցին արիաբար : Այդ կռիւները կը տեւեն տասը օր : Ի վերջոյ, տեսնելով, որ թշնամի ուժերը օրէցօր կ'աւելնան, Խոտորջուրցիները կ'որոշեն տեղափոխուիլ Մոխրկուտ եւ այնտեղի Հայերուն հետ միացեալ ուժերով նոր դիմադրութիւն մը կը կազմակերպեն :

Այս որոշումը խելացի քայլ մըն էր : Միացեալ ուժերը հնարաւորութիւն կ'ունենան մօտ հինգ ամիս դիմադրելու մեծ կորուստներ պատճառելով թշնամիին :

Մոխրկուտի մէջ տեղի կ'ունենայ զինուորական խորհրդակցութիւն, ուր կ'որոշուի եղած ուժերը բաժնել երկու մասի : Ռազմիկներուն մէկ մասը՝ երախաներուն եւ կիներուն հետ, կը տեղաւորուին Աստուածամայր բերդին մէջ, իսկ միւս մասը՝ գիւղին երեք տուները :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Միակ զօնդերը որոնց վրայ բացարձակ վստահութիւն ունիմ, անոնք ալ Երլտըզի զօնդերն են, եւ սակայն չեմ կրնար քովէս հեռացնել զանոնք :

— Մանաւանդ այս միջոցին շատ մեծ անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ատիկա :

— Այս ամէնը նկատողութեան առած եւ երկարօրէն մտածած եմ, պատասխանեց Ապտիւլ Համիտ, մտածկոտ դէմքով մը եւ ի վերջոյ յաջողած եմ գտնել միջոց մը որ մեզ տագնապող կասկածներէն ոչ մէկը կրնայ ներշնչել :

— Կը հաւատամ որ ձեր Բարձր վեհափառութիւնը իր անհուն իմաստութեամբ կարող է ամէնէն դժուարին կացութիւններուն դարմանը գտնել :

— Իմ երեւակայած միջոցովս, շարունակեց Սուլթանը, որուն աչքերը տարօրինակ կերպով կը շողային, պիտի կրնամ մեղադրանքի առարկայ ըլլալ, առանց քննադատուելու, նոյնիսկ, ընդհակառակն, իմ ընտրած միջոցս խանդավառութեամբ պիտի ողջունուի իսլամական աշխարհի կողմէ, եթէ կարենանք զայն ճարտարութեամբ գլուխ հանել :

Իզզէթ փաշա զարմացումով իր տիրոջ նայեցաւ : Այդ խօսքերը շատ տարօրինակ կը թուէին իրեն, մանաւանդ որ տակաւին կարող չէր եղած գուշակել թէ Սուլթանը ի՞նչ հրաշալի միջոցներու կ'ակնարկէ :

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց, գիտէք իմ անսահման հաւատարմութիւնս ձեր մասին, ուստի կրնաք ապահով ըլլալ թէ ամբողջ հոգիովս պիտի ջանամ ծառայել ձեզ, եթէ ինծ ըսէք թէ ի՞նչ է խնդիրը :

— Այդ մասին վստահ եմ արդէն եւ անոր համար առաջին անգամ մի միայն քեզի կը յայտնեմ խորհուրդս, զոր հարկ է բոլորովին գաղտնի պահել :

— Վեհափառ տէր, ամենախորին ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեմ ձեզ :

— Ի՞նչ արդիւնք յառաջ կուգայ եթէ վաղը Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ պատերազմ ծագի, հարցուց Սուլթանը իր ակնարկը չեչտակի ուղղելով պալատականին երեսին :

Հարցումը այնքան անակնկալ էր, որ քարտուղարը չկրցաւ անմիջապէս պատասխանել, վայրկեան մը շփոթեցաւ ու յետոյ թոթովեց .

— Բայց այս միջոցին այդպիսի հաւանականութիւն մը չերեւար :

— Մեր յարաբերութիւնները միշտ ձգտուած են այդ պետութեան հետ, բաւական է պատերազմի հաւանականութիւն մը ստեղծել …

Քարտուղարը այլեւս հասկցած էր իր տիրոջ միտքը :

— Բայց, Վեհափառ տէր, ըսաւ, որովհետեւ չեմ տեսներ այսպիսի պատերազմի մը օգուտը, մանաւանդ որ այս միջոցին յաղթութիւն տանելու ալ բացարձակ վստահութիւն չունինք…

— Կը տեսնեմ որ կատարեալ ապուշ ես եղեր, գոչեց Ապտիւլ Համիտ սրտնեղած, ո՞վ յաղթութեան խօսք ըրաւ :

— Ես ձեր Վեհափառութեան դիտաւորութիւնը սապէս մեկնեցի թէ՝ Պուլկարիոյ հետ պատերազմ յառաջ բերելով նախ նպատակ ունիք Ռումէլիի բանակը զրաղեցնել եւ յետոյ Պուլկարիոյ յաղթելով Պետութեան ազդեցութիւնը զօրացնել, ինչպէս եղաւ Թուրքեւյունական պատերազմէն ետքը :

— Ընդհակառակն, Իզզէթ, այն օրը որ Ռումէլիի բանակը յաղթական դառնայ Պուլկարիոյ հետ պատերազմէ մը, ալ ո՞վ կրնայ դիմադրել անոր… այդ պատերազմին մէջ պէտք է որ ըմբոստ տարրերը ջախջախուին ու ալ չվերադառնան…

— Բայց ատիկա կրնայ ըլլալ չարաչար պարտութեամբ մը :

— Ի՞նչ վնաս ունի, քանի որ այդ բանակը ոչ թէ անօգուտ այլ վնասակար է մեզի համար, գոչեց Ապտիւլ Համիտ :

— Բայց Վեհափառ տէր, բանակը ջախջախուելէ ետքը Մակեդոնիան ալ ամբողջովին կը կորսուի…

— Բանակը ջախջախուելէ ետքը իմ գահս ու կեանքս կ'ապահովուին, պատասխանեց Սուլթանը խիստ ձայնով մը :

Պալատականը չպատասխանեց :

— Եւ յետոյ, շարունակեց բռնաւորը, ո՞վ կ'ըսէ թէ պարտութեան հետեւանքը Մակեդոնիոյ կորուստը պիտի ըլլայ… Անշուշտ սահմանագլուխներու նոր փոփոխութիւն մը տեղի պիտի ունենայ. կը նախկանաբար բաւական հող պիտի կորսնցնենք, բայց միթէ եւրոպական Պետութիւնները թոյլ կուտա՞ն որ Պուլկարիա առանձին կլլէ ամբողջ Մակեդոնիան…

Հակառակ խղճամիտ մարդ մը չըլլալուն, Իզզէթ փաշա սոսկումով կը նկատէր իր տիրոջ այս ծրագիրը, որով հայրենիքը կ'ուզէր մատնել՝ իր անձը ապահովելու համար :

— Խօսէ տեսնենք, յայտնէ գաղափարդ, հրամայեց Սուլթանը իր քարտուղարին :

— Վեհափառ տէր, եթէ կը ներէք, խոնարհաբար դիտել պիտի տամ որ [illegible] փաղանգ արկածախնդրական կը [illegible] այս միջոցը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 173)

Հերոսաբար կը մարտնչին կենաց եւ մահու պայքարի մտած հայրենասէրները։ Սակայն ուժերը խիստ անհաւասար էին։ Անհղ մարտերէն մէկուն ժամանակ թըշնամին կը յաջողի դիրքերուն մօտիկ տուներ գրաւել։ Ասիկա արդէն լուրջ ըս–պառնալիք էր։

Այս վտանգաւոր կացութենէն դուրս գալու նպատակով զինուորական խոր–հուրդը կ'որոշէ հրդեհել թշնամիին գը–րաւած տուները։ Այս յանդուգն ծրագրին իրագործումը կը յանձնարարուի Քերոբ Ամրագեանին, Պետրոս Կոկոեանին եւ Տի–կին էլիֆին։ Կէս գիշերին, երբ թշնամին հանգիստ քնած էր, խիզախ մարտիկները քարիւղի ամաններով կը մտնեն թշնա–միին գրաւած տուները եւ քանի մը տե–ղերէն կը հրդեհեն։ Կրակը արագ կը բը–ռնկի ու կը տարածուի։ Ցանկարծակիի եկած հակառակորդը խուճապի կը մատ–նուի եւ կը դիմէ փախուստի։ Պաշտպան–ները կը հետապնդեն եւ լուրջ վնասներ կը հասցնեն թշնամիին։

Պարտութեան լուրը կը հասնի գլխաւոր հրամանատար Վէհիպ փաշային։ Այդ գիշահար հրէշը կը կատղի, կը յոխորտայ եւ կ'որոշէ, ինչ գինով ալ ըլլայ Մո–խրկուտի բարձրադիր ու ապառաժ լեռ–ներուն վրայ թնդանօթ բարձրացնել եւ «կեավուրները» հաշուեյարդարել են–թարկել։

Թնդանօթ բերելէն ետք հերոսամարտը կը շարունակուի երկու շաբաթ եւս, բայց վերջին օրերուն թնդանօթներուն ռմբա–կոծութիւնը այնպիսի աւերներ կը գործէ, որ դիմադրութիւնը կը դառնայ անհնար։

Հինգ ամսուան հերոսական պայքարէ ետք, գիշեր մը, երբ թշնամին քնած էր, հայերը կը թողուն Մոխրկուտը եւ կը վերադառնան Խոտրջուր։ Հոս անոնք ականատես կ'ըլլան հրէշաւոր պատկերնե–րու։ Թուրքերը հիմնայատակ աւերած է–ին գիւղը, կոտորած մեծն ու փոքրը։ Հայրենասէրները կը բարձրանան լեռնե–րը։ Սարերուն վրայ դեռ ձիւն էր, ճամ–բան դժուար ու անանցանելի, բայց թըշ–նամիէն ազատելու համար ուրիշ ելք չը–կար։ Այսպէս տխուր եւ սգաւոր ձգելով մայր օրրանը, անոնք քայլ առ քայլ կը հեռանան հայրենի լեռներէն եւ կ'անցնին Համշէնի ու Պարխայեան լեռները։

Միւս խումբը լեռներու ճամբով կ'ուղ–ղուի դէպի Սեւ Ծով՝ նպատակ ունենա–լով հոնկէ անցնիլ Պաթում։ Սակայն ճամբու ընթացքին կը շրջապատուի Թուրք ուժերու կողմէ։ Բոլորն ալ դերի կ'իյնան։

Մահուան ճիրաններէն հրաշքով ազա–տածներուն մէջ էր նաեւ Օգոստինոս Ա.–ջանեան, որուն աճիւնը կը գտնուի Թիֆ–լիսի Կուկիայի գերեզմանատունը։

Աւելի քան կէս դար անցած է այդ հե–րոսամարտի օրերէն։ Սակայն Խոտր–ջուրցիները, ո՛ւր ալ գտնուին անոնք, չեն մոռնար իրենց հերոսամարտն ու հե–րոսները։

Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ

Կապոյտ Խաչի կայանը Յուլիս երեքին դարձած էր Ֆրանսահայ մանուկներու ժամադրավայրը։

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն 130 երախաներ կը հաւաքուին Պէլֆոնթէն ի–րենց արձակուրդը անցընելու։ Անոնցմէ շատեր արդէն ծանօթ են կայանին, իսկ ուրիշներ նորեկներ են։

Հիները գտած են իրենց կայանի ըն–կերները եւ ուրախութեամբ ու զարմանքով կը դիտեն իրենց բարեփոխուած կայա–նը։ Անոնց ուրախութեան մասնակից են նաեւ նորեկները, որոնք արդէն իսկ գտած են ընկերներ։

Կայանը կորսնցուցած է իր նախկին մաշած եւ աղքատիկ դիմագիծը։ Հսկայ նորոգութիւններ տեղի ունեցած են։ Ան ներքնապէս եւ արտաքնապէս ստացած է փայլ մը, որ հաճոյք կը պատճառէ այ–ցելողին եւ նախանձ՝ մօտակայ ֆրանսա–կան կայաններուն։

Խոհանոցը կահաւորուած է արդիական գործիքներով, ուր կը պատրաստուին «վարպետ»ին համադամ կերակուրները։ Կեդրոնական ջերմութիւնը որ գոյութիւն ունի այնտեղ, իր մեծագոյն դերը կը կա–տարէ ցուրտ օրերուն։ Եւ աւելին, շնոր–հիւ մասնաճիւղերու գոհողութեան կայա–նը կ'օժտուի նաեւ լուացքի եւ պնակ լը–ւալիք մեքենաներով։

Անշուշտ կայանի մը նորոգութիւններն ու գեղեցկութիւնը չեն բաւեր որպէսզի կեանքը դառնայ հաճելի այնտեղ։ Արդա–րեւ, կայանի տնօրէնուհիին շուրջ խըմ–բուած վկայեալ երիտասարդ առաջնորդ–առաջնորդուհիները, իրենց կազմակեր–պած խաղերով եւ իրենց սորվեցուցած հայերէն երգերով, սիրաշահած են մա–նուկները, որոնք խմբուած իրենց շուրջը կը վազեն, կը խաղան կայանի շուրջ փռուած կանաչ դաշտերուն վրայ։

Այդ երկու սեւէ երախաները, որոնց–մէ ոմանք առաջին անգամ ըլլալով կը գտնուին հայկական շրջանակի մէջ, սի–րով եւ մեծ հաճոյքով կ'արտայայտուին կայանի մասին։ Անոնք գոհ են որ մա–քուր օդին հետ կը գտնեն նոր ընկերներ եւ աւելին՝ կը սորվին հայերէն եւ կ'եր–գեն հայերէն երգեր։

Կայանը իսկապէս դարձած է մանուկին բոյնը, ուր կը տիրէ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը։

Օրերը շուտով կը սահին հոն, խումբե–րու կատարած արշաւներով դէպի մօտա–կայ անտառներն ու գեղեցիկ վայրերը։

Այս տարի կայան կուգան նաեւ մա–նուկներ Իտալիայէն եւ Յունաստանէն, փաստ՝ անոր տարած հայեցի օգտակար դերին Եւրոպայի մէջ։

Այցելուները հիացումով կը դիտեն զայն եւ գոհ կը մեկնին, բայց կեանքը կը շարունակուի տակաւին ...

ԶԱՐԵՀ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԾՈՎԻՆ ԽՈՐԵՐԸ

Տիեզերական տարածութեան վրայ կա–տարուած գրոհը կը շարունակուի։ Մար–դուն թռիչքը դէպի լուսին եւ երկնային ուրիշ մարմիններ, ներկայիս իրականու–թիւն մըն է այլեւս։ Թերեւս ոչ այնքան զգայացունց արդիւնքներով, բայց շնոր–հիւ ժրաջան աշխատանքի մը եւ Ի. դա–րու գիտութեան ու ՔԵՃՆԻՔԻ նորագոյն ի–րագործումներու օգտագործման, ովկիա–նոսին հետազօտութիւնը եւս կատարած է աներեւակայելի յառաջդիմութիւններ։ Ընդծովեաներ, ընդջրեայ ճշմարիտ աշ–խատանոցներ, մեքենաներ եւ ծովի ու ովկիանոսի խորերունմէջ աշխատելու կա–րելիութիւն ընձայող սարքեր, գործնա–կան աշխատանքներ կը կատարեն։

Ընդծովեայ հետազօտութիւնները, ան–տարակոյս, պիտի առնեն նոր թափ, երբ յայտարարուի «ովկիանոսներու հետա–զօտման միջազգային տասնամեակը», որ առաջարկուեցաւ ՄԱԿի վերջին նստաշըր–ջանին։

Հետեւեալ տողերով կը ներկայացնենք քանի մը հատը այն արդիւնքներէն, ո–րոնք ձեռք բերուած են, կատարելագոր–ծուած մեթոտներու եւ մեքենաներու օ–ժանդակութեամբ, Եգէական ծովի մէջ, Փենսիլվանիոյ (Մ. Նահանգներ) համա–լսարանի գետարշաւին կողմէ, ղեկավա–րութեամբ հնագէտ Ճորճ Պասի։

× Միջերկրականի աւազանը ու զայն շրջապատող ծովերու ջուրերը, լուռ վը–կաներն են ժողովուրդներու կեանքի բազ–մաթիւ իրադարձութիւններուն ու դեռ կը պահեն հնագիտական նմոյշներ։ Այսպէս Եգէական ծովին մէջ, Թրքական ծովափին մօտ, Եասը Ատա կոչուած անրնակ կըղ–զիին քովերը երեւան հանուեցաւ գինի փոխադրող բիւզանդական նաւ մը, որ ընկղմած էր 13 դար առաջ։ Խլեակին քննութիւնը առաջնորդած է շարք մը հե–տաքրքրական եզրակացութիւններու թէ՛ հնագիտական եւ թէ ՔԵՃՆԻՔԻ տեսակէ–տէն։

Խլեակին ուսումնասիրութիւնը պահան–ջած է մեծ ջանքեր։ Օրինակ՝ ինքնա–վար սուզակները պարտաւորուած են կա–տարել 3.575 ջրասուզում (1268 ժամ ջու–րի տակ), լուսանկարելու համար նաւուն մնացորդներն ու անոր բեռը։ Յետոյ մա–կերես բերուած են փայտի, երկաթի կը–տորներ, սափորներ եւայլն։ Ի վերջոյ, ուսումնասիրելէ ետք ձեռք բերուած տուեալները, կարելի եղաւ վերակառու–ցանել ընկղմած նաւը։ Անոր երկարու–թիւնը եղած է մօտաւորապէս քսան մե–թըր, լայնքը հինգ մեթր եւ տարողու–թիւնը՝ հինգ թոն։ Իր վերջին ճամբոր–դութեան ընթացքին կը փոխադրէր գի–նիով լեցուն ութ հարիւր սափոր։

Հետազօտելով այս խլեակը, որ կը մը–նար երեսուն – քառասուն մեթր խորու–թեան մէջ, երեւան հանուեցաւ ընկղմած ուրիշ հոմէական նաւ մը։ Կը կարծուի, թէ ան ընկղմած է բիւզանդական նաւէն քանի մը հարիւր տարի առաջ։

Այս վերջին նաւին առաջին հետազօ–տումը հաստատեց, թէ այս նաւը գինի կը փոխադրէր։ Նաւին մնացեալ մասը ծած–կուած էր աւազով։

Ք.

ԳԻՏԱԿԱՆ
ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Ս. Թադէոս եւ Ստեփանոս վանքերու մասին

Գերմանական Ախըն (էքս Լա Շափէլ) քաղաքի համալսարանի ճարտարապետա–կան կաճառի հովանաւորութեան տակ, երկու երիտասարդ եւ վկայեալ ճարտա–րապետներ ձեռնարկած են ընդարձակ եւ մանրազնին ուսումնասիրութեան մը։ Անոնցմէ մին Համուտ Հօֆրիհթրր, որ չափէն աւելի հմուտ եւ տաղանդաւոր ճարտարապետ մըն է, կը գրաղի, Ստե–փանոս Նախավկայի անունով շինուած վանքին ուսումնասիրութեամբ։ Իսկ, Ար–մէն Հախնազարեան, զաւակը Թեհրանի համալսարանի նոյնանուն հայ փրոֆէ–սէօրին, նուիրուած է Ս. Թադէոս վան–քի պրպտումներուն։ Այս գործերը պիտի ներկայացուին գերմաներէն լեզուով իր–րեւ տոքթորայի աւարտաճառ եւ յետոյ պիտի հրատարակուին իբրեւ գիրք։

Այս բոլորովին նոր եւ յոյժ կարեւոր գիտական ձեռնարկը գլուխ հանելու հա–մար, երկու ճարտարապետները շուրջ 5 ամիս ապրած են, վանքերու մօտ եւ հինգ հազարէ աւելի ճերմակ–սեւ եւ գունաւոր նկարներ հանած են։ Գործածուած են առաջնակարգ եւ բազմածախս լուսա–նկարչագործիքներ իրենց բարդ ու յա–ւելեալ բաժիններով։

Ճարտարապետ Արմէն Հախնազարեան, վերջերս հինգ հարիւրի մօտ արձանագ–րութիւններ, որոնք առհասարակ գրաբա–րով են, ուղարկած է Հայաստան, թարգ–մանութեան եւ մեկնաբանութեան համար։ Ինքն է որ ունեցած է այս երկկողմանի ուսումնասիրութեան գաղափարը, եւ եր–կար խօսակցութիւններէ ետք համոզած է նաեւ իր գերմանացի պաշտօնակիցը։

Այն օտարները, մասնաւորաբար Գեր–մանացիք, որոնց ցարդ առիթ ունեցած են Հախնազարեանի դիտաշխատանոցին մէջ տեսնելու նկարներէն նմոյշներ, իրենց անխառն հիացումը արտայայտած են հայ ճարտարապետութեան, այս երկու գլուխ գործոցներու մասին, որոնք իրենց բար–դութեամբ, մտայղացումի ինքնուրոյ–նութեամբ եւ զանոնք շրջապատող բնու–թեան չքեղ համայնապատկերով, մէկ մէկ հոյակապ կոթողներ են հայ մշակոյթի բաղխին մէջ։

X.

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ
ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Այնպէս կը թուի ինձ թէ այս մար–դոց մէկուն կը հանդիպիմ ճամբուս վրայ, միայն ի մօտուստ տեսնելով զանոնք կը ճանչնամ, ո՛հ, Աստուած իմ։

Բարեբախտաբար դիպուածը ուզեց որ այն օրին հետեւեալը օրը՝ չէմ գիտեր ինչ պաշտօնական տօնախմբութեան մը առթիւ Փարիզի մէջ հանդէսներ, Շան ալ Մարսի մէջ զօրահանդէս, Սէնի վրայ նա–ւային մրցումներ, Շան զ'Էլիզէի մէջ թա–տերական ներկայացումներ, էթուալի մէջ հրախաղութիւններ, ամենուրեք ճրագա–լութիւններ ըլլան։ Ժան Վալժան իր սովորութիւնները բռնաբարելով Քոզէթը այս ուրախալի տօնախմբութեանց տա–րաւ՝ առջի օրուան յիշատակը մոռցնել տալու եւ ամբողջ Փարիզի զուարթագին աղմուկին ազդեցութեամբ ջնջելու համար այն սոսկալի բանը, որ անոր առջեւէն անցած էր։ Զօրահանդէսը, որ տօնա–խմբութիւնը կը համեմէր, խիստ բնա–կանօրէն շրջաբերութեան կը հանէր հա–մազգեստներ. Ժան Վալժան իր ազգային պահակի թիկնոցը հագաւ՝ ապաստանող մարդու մը պէս ներքնապէս անորոշ զգա–ցում մը ունենալով։ Սակայն թուեցաւ Ժան Վալժանի թէ հասաւ այն նպատակին զոր ունէր այս շրջագայութիւնը։ Քոզէթ որ ինքնիրեն օրէնք մը ըրած էր հաճելի ըլլալ հօրը, եւ որուն յատուկ դիւրակամ յօժարութեամբ մը եւ առանց ամենափոքր դժուարութեան, հաւանեցաւ զբօսնուլ, եւ շատ անհաճոյք տհաճութիւն մը չցու–ցուց ուրախութեան այն հասարակային սկաւեղին, որ կ'անուանուի հանրային տօնախմբութիւն. հետեւաբար Ժան Վալ–ժան, կարծես թէ յաջողեցաւ իր նպատա–կին հասնիլ եւ թէ այլեւս սարսափելի ե–րեւոյթին հետքը մնացած չէր։

Ժան Վալժան կանոն դրած էր իրեն չերեւալ պարտէզին մէջ, եւ Քոզէթ ալ իր արտմութենէն աղէն սովորութիւն ը–րած էր տունէն դուրս չելլել։ Արդ, այդ հանրային տօնախմբութենէն քանի մը օր ետք, անգամ մըն ալ մէկը իր կանոնին, միւսն ալ իր սովորութեան հակառակ վարուեցան՝ արեւագեղ առտու մը պար–տէզ գալով եւ սանդուխին վրայ կենա–լով։ Քոզէթ անկողնէն նոր ելլելով ու–սերէն մինչեւ ոտքերը ծածկող վերարկու մը անցուցած էր, եւ առաւօտեան այս առտնին հագուստով որոնք նորատի աղ–ջիկները ծածկուելով պաշտելի կերպա–րանք մը կ'առնեն եւ կարծես աստղի մը վրայ ամպ մըն է, ոտքի վրայ եւ մար–գարտածաղկի մը տերեւիկները կը թափթփէր, գլուխը լոյծին մէջ, դէմքն ալ վարդի մը պէս կարմրագեղ էր՝ գի–շերը պատուական քուն մըքնացած ըլլա–լուն համար. ծերուկը խանդաղատանքով եւ քաղցրութեամբ կը դիտէր զայն։ Քո–զէթ չէր գիտեր այն զմայլելի աւանդու–թիւնը որ է «Կը սիրեմ զքեզ, փոքր ինչ եռանդագին» եւայլն. ո՞վ պիտի սորվե–ցնէր իրեն։ Բնազդով, անմեղութեամբ ձեռքն առած էր այդ ծաղիկը եւ երբեք գիտնալու թէ մարգարտածաղկի մը տե–րեւիկները հանելը սիրտ մը առնել է։

Եթէ թախծութիւն անունով եւ ժպտող չորրորդ Խարիթեան քոյր մը ըլլար, Քո–զէթ ահա այս Խարիթեան քոյրին կերպա–րանքը ունեցած կ'ըլլար։ Ժան Վալժան ծաղիկի վրայ Քոզէթին պզտիկ մատնե–րուն նայելով ակնապիշ, կը շլանար եւ ա–մէն բան կը մոռնար պատանուհիին այս ճառագայթումը տեսնելով։

Մօտակայ մացառի մը մէջէն կարմրա–լանջ մը կը փսփսար. երկինքի վրայէն սպիտակ ամպեր այնքան զուարթութեամբ կ'անցնէին, որ կարծես թէ նոր ազատու–թիւն գտած էին։ Քոզէթ անընդհատ իր ծաղիկին տերեւիկները կը թափէր ուշա–դիր. կ'երեւար թէ բան մը կը մտածէր, բայց անշուշտ զմայլելի բան մը ըլլալու քնքուշ յամրութեամբ մը, եւ հարցուց Ժան Վալժանին. — Հայրիկ, ի՞նչ բան է այդ Թիւրան ըսուածը։

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

ԴՈՒՐՍԷՆ ՎԷՐՔ, ՆԵՐՍԷՆ ԲՈՅԺ

Այսպէս կեանքը աստիճանաբար կը տխրէր։

Ժան Վալժան եւ Քոզէթ այլեւս մէկ զբօսանք միայն ունէին, որ ժամանակին իրենց երանութիւնն էր, այսինքն երթալ եւ անօթիներուն հաց, ցրտահարներուն ալ զգեստ տալ։

Ժան Վալժան աղքատներուն այս այ–ցելութեան գացած ժամանակ շատ ան–գամ Քոզէթն ալ հետը կ'առնէր. այս այ–ցելութեանց առթիւ փոքր ինչ կը գտնէին այն սրտահոս աւիւնը զոր ժամանակին ունէին իրարու նկատմամբ եւ երբեմն, եթէ օրը լաւ անցուցած ըլլային, եթէ շատ մը կարօտեալներու օգնութիւն եւ ջերմութիւն տուած ըլլային, Քոզէթ ե–րեկոյեան քիչ մը զուարթ կ'ըլլար։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տիկին Նուարդ Օհաննեան, Պ. Նուպար Օհաննեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինաս-եան, զաւակներն ու թոռները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՄԵԼԻՆԷ ՔՈՋԱՐԻ

ղառնակսկիծ մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 23ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր. Տիկին Մ. Մարգարեանէ եւ զաւակներէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Դաւիթ Մարգարեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մանուշակ Զուլհակեանէ (Վիռօֆլէ) 150, Օր. Զըւարթ Գազանճեանի ընդ. Պ. Խաչիկ Քառաքաշեանի նշանախօսութեան ուրախ առթիւ :

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Վարդավառի տօնին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին, Կիրակի, Յուլիս 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլիփ Մկրտիչեան, ծնած Փարիզ 6րդ թաղամասը, 1949 Դեկտեմբեր 12ին, կը փնտռէ իր մայրը՝ ՔՐԻՍՏԻՆԱ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, շուրջ 45 տարեկան պէտք է ըլլայ : Զինքը չէ տեսած 1960էն ի վեր, երբ ինք Սարթի նահանգին մէջ փանսիոն էր, Ունի նաեւ քոյր մը՝ 16 տարեկան, որ Լոթի նահանգը կը գտնուի : Մայրը, Փարիզի շրջանը կ'ապրէր : Իրմէ կամ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հասցէն հաղորդել՝

Philippe Meguerditchian
1, Route de Degarde, 92 MEUDON
կամ «Յառաջ»ի :

×

Տիկին Աղնիւ Թագւորեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ աղջիկը՝ Հայկուհի Բարունակեան (ծնեալ Արզումանեան), ամուսնացած Պոլիս Քեմախցի Թագւոր Բարունակեանի հետ : Իր ամուսնոյն մահէն ետք Ֆրանսա փոխադրուած է եւ կրկին ամուսնացած : Կը խնդրուի իր հասցէն «Յառաջ»ի հաղորդել :

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

38, Ave. Bosquet, PARIS (7e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ
ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Սեղաններր ապահովել
հեռաձայնելով
— 551-59-95 —

SPÉCIALITÉS
FRANÇAISES ET ARMÉNIENNES
SERVICE SOIGNÉ — CADRE AGRÉABLE

RETENEZ VOS TABLES
en téléponant 551-59-95

«Յառաջ»ի կողմէ ներկայացող յաճախորդներուն, տնօրէնութիւնը սիրով կը հրամցնէ ախորժաբեր խըմիչք մը (Վոտկա, եւն.) :

FERMÉ LE LUNDI — ՓԱԿ Է ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 փր. :

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 փր. :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Երկուշաբթի, Յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 10ին, կը մատուցուի Ս. պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներուն համար :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարդավառի առթիւ պատարագ կը մատուցուի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ մերազն հաւատացեալ ժողովուրդին, թէ այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առիթով, Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Մարսէյլի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալու կրօնական արարողութեանց եւ հաղորդուելու տօնին խորհուրդին եւ իմաստին :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8, պատարագ 10, քարոզ 11 :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ
եւ Հռենոսի ափերը

Յուլիս 12 - 14

12 ժամուան պտոյտ Հռենոսի վրայ, ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշ հիանալի նաւու մը վրայ Ֆրանս. ազգ. տօնին առթիւ : Երեք օր լիւքս օթոքառով Յուլիս 12էն 14 : Մեկնում ժամը 7ին Շաթօ տը Վենսէնի մեթրոյէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նորէն դէպի Գերմանիա Մօ, Վերտէօն (ճաշ), Լոնկլիւյոն, Լիւքսէնպուրկ, Մայանս ուրկէ ընակինք :

Իրիկուան ճաշ : Երեկոն՝ Վիզպատըն, Կիրակի պտոյտ նաւով, Երկուշաբթի շօփինկ եւ վերադարձ դէպի Փարիզ ցերեկուան ճաշը Սառպրիւք ընելէ ետք, ժամանում ժամը 21ին : Մասնակցութիւն 185 Փր. կանխավճար 50 Փր. : Մնացեալը վճարելի Յուլիս 8ին :

ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Եօթը երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ :

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ : Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը :

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք :

Մասնակցութիւն 1150 Փր. կանխավճար՝ 200 Փր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 13 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂՒՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ :

Սեննեակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել թիւ 5 Պելֆոնթէն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փոնթէվէկի Պալ աղբիւրի ծառաստանին մէջ :

Արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբական երգեր, զանազան հաճելի անակնկալներ, խումբ մը երիտասարդներու կողմէ :

Շամփուրով խորոված, ախորժաբեր ուրիշ ուտելիքներ, ինչպէս նաեւ սառնորակ այլազան խմիչքներ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօրկատի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէսինէէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ :

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ :

Ծոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Երիտասարդ խոհարար մը արեւելեան ճաշեր պատրաստելու համար, ֆրանքեւ-հայկական ճաշարանի մը մէջ : Դիմել « Յառաջ »ի :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72 :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալապրի անտառը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արզումեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը :

Ժամը երեքին այցելութիւն իշխան Արզումեան շիրիմին :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՇԱՒԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արզումեան» խումբի ընկերական ժողովը Յուլիս 16ին, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէներու ներկայացուցիչները :

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 18) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Նկատելով ժողովի օրակարգին խիստ կարեւորութիւնը, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական - Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16 :

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24 :

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ : Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով : Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով - առանց ընթրիքի) :

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 փրանք :

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ՝

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 - 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԲԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 12 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 12 JUILLET 1969
Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11561 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.561

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Դաշնակիցները միասին շահեցան պատերազմը: Սակայն չկրցան համերաշխութեամբ վերահաստատել խաղաղութիւնը աշխարհի վրայ :

Խորհրդային Միութեան յարաճուն ուժին դէմ Թումբ կանգնելու համար Միացեալ Նահանգները յետպատերազմեան շըրջանի իրենց արտաքին քաղաքականութեան հիմնական սկզբունք դարձուցին պայքարը համայնավարութեան ծաւալման դէմ :

Կարեւոր բանակ մը կը պահեն Եւրոպայի մէջ : Քորէայէն ետք Վիէթնամի մէջ անհուն զոհողութիւններ ստանձնեցին հարաւ-արեւելեան Ասիան պաշտպանելու համար կարմիր վտանգին դէմ : Սպառնացին Մոսկուայի, երբ Խրուշչեւ կ'ուզէր Քուպայի մէջ հրթիռ արձակող կայաններ հաստատել : Ու յաջողեցան իրենց հեղինակութիւնը բարձրացնել Միջերկրականի աւազանին մէջ՝ շնորհիւ վեցերորդ նաւատորմին :

Թուրքերը դարերէ ի վեր իրենց «յաւիտենական թշնամի»ն նկատած են «Մոսկոֆ»ը: Հակառակ այն փաստին, որ Լենին եւ իր յաջորդները ռազմական ու նիւթական բազմատեսակ աջակցութիւններ ընծայած էին Հանրապետական Թուրքիոյ, եւ թէ այսօր ալ տակաւին Խ. Միութիւնը ամէն կերպ կ'օժանդակէ անոր ճարտարարուեստի զարգացման, Հիւսիսի հզօր հարեւանէն վախը մղձաւանջի մը պէս կը ծանրանայ Թուրքերու սրտին վրայ :

Այդ է պատճառը, որ Թուրքերը 1947-ին ձեռքով-ոտքով անձնատուր եղան Մ. Նահանգներուն, երբ Թրումըն իր «վարդապետութիւն»ը մէջտեղ դրաւ : Այդ օրերուն իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր Հալք կուսակցութիւնը :

1950ին Դեմոկրատները շահեցան խորհրդարանական ընտրութիւնները, շնորհիւ Ամերիկացիներու աջակցութեան : Մէնտէրէս եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ ամէն գինով ըրին, քծնեցան՝ Ամերիկայի աչքը շահելու համար : Զօրագունդ մը ղրկեցին Քորէա, առանց խորհրդարանի հաւանութիւնն առնելու : Ցաջողեցան «Ատլանտեան Ուխտ»ին եւ Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ մտնել :

Ամերիկացիները առիթէն օգտուելով ծանր պայմաններ պարտադրեցին Անգարայի կառավարութեան : 1954էն 1964 տասը տարուան մէջ 55 համաձայնագրեր ստորագրեցին՝ բազմաթիւ իրաւունքներ ապահովելով ամերիկեան մարդիչ սպաներուն ու զինուորներուն, Թուրքիոյ մէջ : Գրեթէ ամբողջովին իրենց ի նպաստ վերահաստատեցին «կապիտիւլասիոն»ները, զորս Օսմ. կառավարութիւնը շըռնդալից ցոյցերով ջնջած էր 1914ի աշնան, մեծ պատերազմի նախօրեակին : Այսպէս, Ամերիկացիք ունեցան իրենց ուրոյն թղթատարական կազմակերպութիւնը, ինչպէս երբեմնի օտար նամակատուները Պոլսոյ մէջ : Ունեցան նոյնպէս իրենց առանձին դատարանները՝ դատելու համար ամերիկեան զինուորներու եւ պաշտօնեաներու գործած յանցանքները :

Թուրքիա մեծապէս օգտուեցաւ Եանքիներու օժանդակութենէն : Ամերիկան պաշտպանելու համար բոլշեւիկեան վըտանգին դէմ՝ անոնք ամէն կերպ զօրացուցին Թուրքիան : Ռազմագիտական ճամբաներ շինեցին Կիլիկիայէն մինչեւ Հայաստանի սահմանները : Նաւահանգիստներ եւ զինուորական օդակայաններ կառուցին : Երբեմնի գերմանական սպայակոյտի տեղը գրաւեցին՝ արհամարհելով Թրքական բանակի հրամանատարներն ու բարձրաստիճան սպաները :

Այս վերջինները իրաւունք չունէին զանազան շրջաններու մէջ կառուցուած ամերիկեան ռազմական, մանաւանդ հիւլէական խարիսխներէն ներս մտնելու, նոր զէնքերու գաղտնիքներուն տեղեկանալու եւ անոնց գործածութեան համար իրենց հաւանութիւնը տալու : Ամերիկացիք իրենց տան պէս կը գործէին Թուրքիոյ մէջ : 1958ին Հանրապետութեան նախագահ Շամունի հրաւէրին պատասխանելով ամերիկեան «ծովային»ները Ատանայի մօտակայ Ինճիրլիքի ամերիկեան օդակայանէն ճամբայ հանուած էին դէպի Լիբանան, առանց Անգարայի կառավարութեան հաւանութիւնը ստանալու :

Թուրք ազգայնական-զինուորական շրջանակները մէկ կողմէն, ձախակողմեան տարրերը միւս կողմէն հակամերիկեան քարոզութեանց լծուեցան քանի մը տարիէ ի վեր: 1964ին Թուրքերը կ'ուզէին զինու զօրութեամբ գրաւել Կիպրոսը եւ Իսքէնտէրունի ծոցին մէջ համախմբուած նաւատորմը քանի մը անգամ դէպի կըղզին ճամբայ ելլելէ ետք եկած տեղը վերադարձաւ՝ ամերիկեան 6րդ նաւատորմի սպառնալիքին վրայ :

Այս պարագան աւելի կատղեցուց մոլեռանդ երիտասարդները : Ամերիկայի դէմ ցոյցերը ծանր համեմատութիւններ ըստացան՝ Իզմիրի տօնավաճառէն սկսեալ : Անգարայի մէջ ամերիկեան դեսպանին կառքը այրեցին : Պոլսոյ մէջ հսկայ թափօրներ կազմեցին բողոքելու համար 6րդ նաւատորմի քանի մը մարտանաւերուն այցելութեան դէմ : Հակամերիկեան ցոյցերը սովորական դարձած են Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը :

Ամերիկեան իշխանութիւնները մեծապէս ազդուած այս ցոյցերէն՝ զիջումներու ճամբան բռնեցին՝ սիրաշահելու համար Թուրքերը, որոնց բարեկամութեան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն :

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր բանակցութիւններ կը վարէր Ամերիկացիներուն հետ՝ խնդրոյ առարկայ 55 համաձայնագրերուն փոխարէն աւելի նպաստաւոր պայմաններ ապահովելու համար իր երկրին :

Յուլիս 3ին Անգարայի մէջ ստորագրուած համաձայնագրով Թուրքերը տէրտիրական կը դառնան ամերիկեան խարիսխներուն, որոնց զինուորական եւ քաղաքային պաշտօնեաները իրենք պիտի նշանակեն այսուհետեւ, ըստ իրենց հայեցողութեան եւ իրենց հսկողութեան պիտի ենթարկեն անոնց գործունէութիւնը : Ամերիկացի զինուորականներն ու քաղաքային պաշտօնեաները ենթակայ պիտի ըլլան Թրքական օրէնքներուն: Վե՛րջ «կապիտիւլասիոն»ներուն :

Հակառակ նոր համաձայնագրին, տեղական թերթերը կը կարծեն, որ Ամերիկացիները պիտի շարունակեն Թուրքիոյ խարիսխները ըստ առաջնոյն նկատել Մ. Նահանգներու պաշտպանութեան օղակները եւ թէ անոնք երկրորդական աստիճանի վրայ միայն պիտի ծառայեն Ատլանտեան Ուխտի հաւաքական պաշտպանութեան :

Քսաներկու տարի շարունակ կանաչ տոլարները քաշելէ եւ պոչ խաղցնելէ ետք, խորամանկ Թուրքերը ահա՛ թէ ի՛նչ օրուան են հասցուցած Ամերիկացիները, որոնք տակաւին միամտօրէն կը յուսան, որ Թուրքիա զօրաւոր թումբ մը պիտի ըլլայ բոլշեւիզմի ծաւալման դէմ :

Չեն տեսներ, որ համայնավարական շարժումը Թուրքիոյ գլխուն վրայէն ցատկելով ծաւալած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ — Սուրիա, Եգիպտոս, Իրաք, Ալժերիա եւայլն : Խորհրդային նաւատորմը ռուսական ծովի վերածած է Միջերկրականը :

Իսկ հիւլէական զէնքերը, որոնցմով օժտուած է Խորհրդային Միութիւնը, զերոյի իջեցուցած են Անատոլուի ամերիկեան ռազմական խարիսխները :

Այս պայմաններուն տակ Նիքսընի կառավարութիւնը պիտի յամառի՞ տակաւին յենիլ Թուրքիոյ վրայ՝ զայն նկատելով «անառիկ բերդ» մը, իբրեւ թէ կոչուած դիմակայելու համայնավարական ծաւալման դէմ :

ման դէմ :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

— ՄԵԾԱՄՕՐ —

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պաշտամունքի առարկաներն ու շինութիւնները կը հաստատեն այն սերտ կապը, որ գոյութիւն ունէր կրօնքին եւ աշխատանքին միջեւ : Մեծամօրի ինքնատիպութիւնը անոր մէջ է, որ ան մեզի ցոյց կու տայ հին աշխարհի կրօնքին այն երեսը, որ կապուած էր արհեստին հետ : Մետաղագործներուն կրօնքն է այս : Բազմաթիւ իրեր եւ երեւոյթներ կը վկայեն այս մասին :

... Եօթներորդ ամսուն, ամսուան 17րդ օրը, տապանը կանգ առաւ Արարատի վըրայ (Ծննդոց գիրք, 8) :

Նոյեն առաջ Հայաստանը, որ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակեց Հռոմէն առաջ, անդրկովկասեան այն փոքրիկ քուրան էր, ուր կրօնքները իրարու հանդիպեցան, իրարու միացան, ձեւափոխուեցան, հալեցան, թափեցան մարգարէներու եւ հրամանատարներու ղեկավարութեան տակ ի փառս Արեւելքի եւ Արեւմուտքի աստուածներուն :

Երեւանի Թանգարանին մէջ պահուած է Զարդուստրի մանրանկար մեհեանը, գտնուած շրջանին մէջ Բժ. Գրիգոր Արեշեանի կողմէ : Ահուրան, Պարսիկներու գերագոյն Աստուածը կը սերի հնդիկներու Վարունա աստուածէն : Պարսկաստան կը տարածէ Մազդէականութիւնը. ասոր կը յաջորդէ Փարսէականութիւնը, մինչ միւս կողմէ կը ծաղկին Միհրականութիւնն ու Մանիքէականութիւնը, որոնք ներշնչման աղբիւր պիտի դառնային Ֆրանսայի Քաթարներուն համար : Միհրը, արեւի եւ ցուլի աստուածը, տոկաց քրիստոնէութեան դէմ մինչեւ մեր դարաշրջանին ըսկիզբը : Զոհաբերութիւնը հաւատացեալներու աչքին բանդագուշանքի արժէք ունէր : Կը պաշտէին կրակը, որ կը խորհրդանշէր գերագոյն էակը : Կը գործածէին սրբագործուած հեղուկ մը՝ Հաօման (պատրաստուած ալքոլով), զոր կը սրսկէին զոհաբերութեան կրակին վրայ : Ընկերութիւնը տիրապետութեան տակն էր դասի մը, որ ժառանգական հիմունքներով կը գոյատեւէր: Կրակի քուրմերը, յատկանշական կերպով կը նմանէին Բրահմաններուն: Քուրմերը ձեռնոց կը կրէին եւ իրենց բերանները կը ծածկէին քօղով, որովհետեւ մեհեանը ունէր կրակի սենեակ մը, ուր կը վառէր մշտնջենական կրակը եւ ոչ ոք պէտք է դպչէր, նոյնիսկ իր շունչովը սրբապղծէր :

Մեծամօրը, որ զինուորական, առեւտրական, ճարտարարուեստական քաղաք մըն էր եւ կը գտնուէր քաղաքակրթութիւններու մեծ ուղիներու սրտին մէջ, իր առասպելները խառնեց նուաճողներուն եւ դրացիներուն հաւատալիքներուն հետ : Այս վերջիններուն համար Մեծամօրը «զարմանահրաշ» քաղաք մըն էր՝ «մետաղագործներուն սրբարանը» :

Ըստ կ. Մկրտիչեանի, Մեծամօրի քուրմերը իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էին ճարտարարուեստը : Կը կազմէին քուրմ-տէրերու դաս մը, որուն հեղինակութիւնը կը հաստատուէր ճարտարագէտ բարձրաստիճան կրօնաւորի մը միջոցաւ : Պաշտամունքի ծառայող յուշարձաններու բաժանումը կը վկայէ, որ բանուորներու իւրաքանչիւր ընկերութիւն կը պաշտէր իրեն յատուկ աստուածը :

ԺԱՆ ՎԻՏԱԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Բոլորը համաձայն են նկատելու համար թէ «ոճը» տարբեր է եթէ նոյնիսկ մեծ տարբերութիւն չկայ, Փոմփիտուի եւ դը Կոլի միջեւ իրենց պարզած քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերուն մէջ : Ամէն ինչ «նրբութիւններու» մէջ է: Եթէ Փոմփիտու չի մերժեր, ի յառաջագունէ, Անգլիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկայէն ներս ինչպէս իր նախորդը, կ'ըսէ թէ ուսումնասիրուելիք հարց է : Իսրայէլի համար զէնքերու ամպարկօն կրնայ թեթեւնալ, բայց միրաժները պիտի չյանձնուին : Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ, Ամերիկա կը մնայ «մեր զինակիցը, մեր բարեկամը», բայց պէտք է շարունակել Արեւելքի երկիրներու հետ եւ Ռուսիոյ, հակառակ Չեխոսլովաքիոյ խնդրին, խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւն մը :

Ներքին ճակատի վրայ Փոմփիտու կ'ըսէ թէ պէտք է զարկ տալ տնտեսութեան եւ ֆրանսական հաստատութիւնները պէտք է դրամ շահին ինչ որ ընկերային հարցէն առկախ հարց մըն է :

Ընդհանուր ձեւով այս առաջին ասուլիսը նորութիւն չէ բերած, անոնք որ փոփոխութեան կը սպասէին կը փորձեն այդ ուղղութեամբ նախադասութիւններ գտնել իսկ անոնք որ կոլիզմի ուղղափառներն են կ'ուզեն համոզուիլ թէ բան պիտի չփոխուի : Իսրայէլ յուսախաբ է, որովհետեւ Փոմփիտու յիշած է թէ Ֆրանսա «շահեր ունի արաբական երկիրներու մէջ» բայց ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է ֆրանքեւիսրայէլեան բարեկամութեան: Անգլիացիք կը տեսնեն որ համբերութեամբ պէտք է սպասեն, մինչ Պոնն կը նկատէ որ անկախութեան քաղաքականութիւնը կը շարունակուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ կը շարունակէ բարելաւել իր դիրքը Ֆրանսայի շրջանին մէջ : Տիներ-Օպաներ հազրուանին, զոր իտալացի Ճիմոնտի շահած է, Աբրահամեան 5րդ հասած է, յաղթողէն միայն երկու վայրկեան տարբերութեամբ : Ընդհ. դասաւորման մէջ 36րդ է :

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նստաշրջանին Կրոմիքօ բաւական հաշտարար ոգիով տեղեկագիր մը ներկայացուցած է : Խորհ. Միութիւնը կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւնները զարգացնել Միացեալ Նահանգներուն հետ :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ անվստահելի տարրերու մաքրագործումը կը շարունակուի : Մըշակոյթի նախարարը փոխարինուած է կուսակցութեան Բարձրագոյն Դպրոցի մէկ նախկին աշակերտով: Նոյն մաքրագործումը կ'ըլլայ նաեւ սենտիքաներու մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը Շուման ընդունած է Իսրայէլի դեսպանը : Հաւանական է որ Իսրայէլի արտաքին նախարարը՝ Էպան Փարիզ գայ Սեպտեմբերին :

ԻՏԱԼԻՈՅ կուսակցութիւնները կը փորձեն հաշտարար դիրք բռնել որպէսզի Խորհրդարանը չլուծուի :

ԱՆԻ ԵՒ ՄԱՌ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Նիկողայոս Մառի անունը անխզելի կերպով կապուած է հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան հետ։ Շուրջ քառորդ դար ան հետազօտած է Հայոց պատմութիւնն ու մատենագրութիւնը, լեզուն ու ճարտարապետութիւնը, բանահիւսութիւնն ու արուեստը։ Ն. Մառը առաջինը եղաւ, որ գիտական հիմերու վրայ դրաւ Հայ միջնադարեան հնագիտութիւնը, եւ անոր գլխաւորած պեղումներն էին, որ առաջին անգամ լոյս աշխարհ բերին միջնադարեան Հայաստանի կեդրոններէն մէկուն՝ Անիի կործանած պալատներն ու տաճարները, փողոցներն ու ջրմուղը, բնակելի տուներն ու խաչքարերը։

Եւ ինչքան կը խորանար ան միջնադարեան մշակոյթի պատմութեան մէջ, անոր համար այնքան ակնյայտ կը դառնար, որ գրուած ամբողջ պատմութիւնը պէտք է վերստուգուի, պէտք է նորէն գրուի, յենելով իրական փաստերու, իրական տուեալներու վրայ։

Զբաղելով նաեւ ուրարտական եւ նախուրարտական շրջանի յուշարձաններով, Մառը կարողացաւ ուրուագծել հայ մշակոյթին տեղական ակունքները, այն հիմերը, որոնց վրայ բարձրացած ու զարգացած էր դարերու մշակոյթը։

Ն. Մառ առաջին անգամ Հայաստան գացած է 1890ին, մագիստրոսական աւարտաճառի համար նիւթեր հաւաքելու նպատակով։ Հայաստանի մէջ իր առաջին աշխատանքները սկսաւ Էջմիածինի եւ Սեւանի վանքին հարուստ գրապահոցներուն մէջ, հետազօտելով այն ձեռագիրները, որ այս կամ այն չափով կապ ունէին «Վարդանին առակներուն» հետ։

Անիի մէջ պեղումները սկսան 1893ին եւ տեւեցին ընդամէնը մէկ ամիս։ Մառի տրամադրութեան տակ կար 16 բանուոր, եւ պարզ է, որ ան շատ բան չէր սպասեր այս, ըստ էութեան հետախուզական պեղումներէն։

Աշխատանքները սկսան Փրկիչ եկեղեցին հետազօտութեամբ։ Բացուած գերեզմանները եւ դամբարանները ցոյց տուին, որ Անիի մէջ թաղումներ կատարուած են նաեւ քաղաքին ներսը։ Մայր տաճարին արեւելեան պատին մօտ յայտնաբերեցին փոքր եկեղեցիի մը աւերակները, եւ անոնց կից դարձեալ գերեզմաններ ու դամբարաններ։ Սակայն աւելի մեծ ծաւալի վրայ կատարուած պեղումները լոյս աշխարհ հանեցին Բախտաղեկի եկեղեցին. կառուցուածք մը, որ աչքի կը զարնէ իր ճարտարապետական ձեւերու մեծ նրբութեամբ եւ յստակութեամբ։ Յուշարձանին բոլոր հիմնական տարրերը պահպանուած էին, եւ ճիշդ այդ հանգամանքն ալ յետագային հնարաւորութիւն ընձեռեց Թորամանեանին տալու այդ ուշագրաւ շինութեան վերակազմութեան նախագիծը։ Եկեղեցիին պատերը ներսէն ծածկուած էին հարուստ որմնանկարներով, որոնք ունեցած են հայերէն գրութիւններ։ Որմնանկարներով էին ծածկուած պատերը, թաղերը, թմբուկը։ Որմնանկարները պատկերացուցած են հին ու նոր կտակարաններու դրուագներ. սրբապատկերներու շարքին մէջ կար նաեւ Գրիգոր Լուսաւորիչը։

1893ին պեղումները կը շարունակուին գրեթէ նոյն ծրագրով։ Մէկ ամսուան պեղումներէ ետք, Մառ դարձեալ կը շրջի Շիրակի գիւղերը, ապա՝ Լոռի։ 1893ին յայտնաբերուեցաւ Աշոտաշէնի պարիսպները։ Այս պեղումներու ընթացքին է, որ յայտնաբերուեցան Խամբուշէնց եւ Հոռմի եկեղեցիներու մնացորդները։

1894ին Մառը նոր պեղումներ չկատարեց, որովհետեւ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը չգտաւ Հնագիտական յանձնաժողովին կողմէ։ 1904ին է, որ կը վերսկսի։

1905ի պեղումները պսակուեցան Անիի ամենանշանաւոր յուշարձաններէն մէկուն, զուարթնոցատիպ Ս. Գրիգոր (Գագկաշէն) տաճարին յայտնաբերումով։ 1907 եւ 1908 թուականներուն պեղումները առաւելաբար կատարուեցան միջնաբերդին մէջ, եւ հետազօտութեան առարկայ դարձաւ այն ընդարձակ պալատական կառուցուածքը, որ առանձնապէս խիստ տուժած էր, եւ որմէ միայն առանձին բեկորներ միայն կ'երեւային դետնի երեսին։ Սակայն, եթէ աշխարհիկ կառուցուածքները բոլորն ալ թաղուած էին հողին հաստ շերտին տակ, համեմատաբար աւելի բարւոք դրութեան մէջ էին եկեղեցիները, որոնց թիւը միջնաբերդին մէջ կը հասնէր եօթնի։ Պալատը եղած է երկյարկանի, եւ 59 մեթր երկարութիւն ունեցող միջանցքով բաժնուած էր երկու մասի։ Մառը մանրամասն կը նկարագրէ հոյակերտ դահլիճներուն ներքին մշակումը, դիտել տալով, որ եթէ մինչեւ պեղումները պատմագիրներուն յիշատակութիւնները չափազանցութիւն կը թուէին, պեղումներէն ետք պարզ դարձաւ, որ անոնց պատմածը լիովին կը համապատասխանէ իրականութեան։

1909ին պեղումներ կատարուեցան Առաքելոց եկեղեցիին շրջականներուն մէջ։ Եկեղեցիին մէկ մասը դեռ կանգուն էր, եւ անհրաժեշտ էր առաջին առթիւ կազմել անոր յատակագիծը։

1910ի պեղումներու ժամանակ է, որ կը յայտնաբերուին քաղաքին դուռներուն ամրակուռ դերանները ամրացնող երկաթէ բեւեռները, որոնք, ինչպէս կ'ենթադրուի, ծածկած էին դրան ամբողջ մակերեսը։

Պեղումներուն զուգընթաց կը շարունակուի կանգուն յուշարձաններուն ուսումնասիրութիւնը, յատկապէս Տիգրան Հոնենցի եկեղեցին եւ անոր որմնանկարները։ Այս աշխատանքներուն մէջ Մառի աջ թեւն էր Յովսէփ Օրբելին։ Մառի հետ կ'աշխատէր նաեւ Թորոս Թորամանեանը։

1912ի աշխատանքները կեդրոնացան քաղաքին գլխաւոր փողոցին ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ՝ Ապուլ Մահրանի մզկիթին վրայ։ Նոյն տարին սկսան կիրճերու լանջերուն փորուած արուեստական քարայրներուն ուսումնասիրութիւնները։

Այդ տարուան աշխատանքներուն մէջ առանձնակի տեղ կը գրաւեն յուշարձաններուն վերականգնման հետ կապուած աշխատանքները։ Կ'ամրացուին պալատական եկեղեցին, եւ յատկապէս Փրկիչը, որ մեծ վնասներ ունէր։ Պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած իրերը լեցուցած էին արդէն երկու թանգարաններու բոլոր դարակները, եւ այլեւս ոչ մէկ հնարաւորութիւն կար քիչ թէ շատ մեծ բեկորներ տեղափոխելու թանգարան։ Ինչպէս Մառը կ'ըսէր, հարց կը ծագի թանգարանի վերածել ամբողջ Անին։

1914 եւ 1915ի պեղումները կը շարունակուին եւ միաժամանակ կ'ուսումնասիրուին կանգուն յուշարձանները։ Առանձնակի ուշադրութեան կ'արժանանան ժայռափոր կառուցուածքները, եւ կը հետազօտուին բնակելի արտերը, եկեղեցիները, խանութները, աղաւնատուները եւայլն։

1917ը եղաւ Անիի վերջին՝ 16րդ պեղումներու տարին։

1924ի գարնան, Մառը կուգայ Կովկաս եւ յատկապէս կ'այցելէ Լենինական, կը հետաքրքրուի Անիի վիճակով։ Անոր կ'ըսեն, որ Անիի մէջ ամէն ինչ քանդուած է, աւերուած։ Քանդուած են նաեւ այն շէնքերը, որոնք կառուցուած էին թանգարանի եւ այլ նպատակներու համար։ Ան կը գրէ, որ «չյաջողեցաւ Անի երթալ, քաղաքը կը գտնուի Թուրքերուն տիրապետութեան տակ, ըստ լուրերու անոր աւերակները ձգուած են երեսի վրայ, հոն ոչ մէկ աշխատանք կը կատարուի։ Քաղաքը ամայի է ճիշդ այնպէս, ինչպէս ամայի են քաղաքը շրջապատող հողերբերկրին երբեմնի առաւել հացառատ այդ շրջանը, որ այժմ զուրկ է որեւէ բնակչութենէ»։

Չորս տասնամեակ անցած է այդ օրէն, սակայն դրութիւնը կը մնայ նոյնը, եթէ չաւելցնենք, որ դեռ կանգուն յուշարձանները անընդհատ կը քայքայուին, իսկ առաւել վտանգուածները՝ կը կործանին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս քանի մը տարի առաջ ինկաւ չքնաղակերտ Փրկիչ եկեղեցին ամբողջ արեւելեան կէսը։ Ինչպէս դարեր առաջ, այնպէս ալ այժմ կը փչէ մոլեգին քամին, եւ նորէն հողով կը ծածկէ այն պալատներն ու տաճարները, փողոցներն ու հրապարակները, որ բացած էր Մառը։ Սակայն այժմ անխնամ եւ երեսի վրայ ձգուած քաղաքին պաշտպանը կարծես քամին է միայն, որ կը սուրայ աւերակներուն մէջ, եւ վերստին հողով կը ծածկէ, ու կարծես այս ձեւով ալ կը պաշտպանէ կործանած շէնքերը, կը պահէ զանոնք բարբարոս ձեռքերէ, մինչեւ որ կուգան քաղաքին իսկական տէրերը եւ հնագէտին բրիչը կը բանայ չքնաղակերտ քաղաքին բոլոր յուշարձանները։

Անշուշտ կուգայ օրը, երբ կ'իրագործուի Մառին երազը՝ ամբողջութեամբ պեղուած տեսնել այդ հինաւուրց քաղաքը, անցնիլ անոր փողոցներէն եւ հրապարակներէն, մտնել պանդոկներն ու պալատները, տաճարներն ու բնակելի տուները։ Ասիկա կ'ըլլայ արեւելեան Պոմպէյ մը, եւ Նիկողայոս Մառի սկսած գործը, որ այն ժամանակ պիտի թուի, եւ անշուշտ, փոքր եւ համեստ, բայց այնպէս կը մնայ իբրեւ յաւերժ յիշատակելի մեծ գործ մը։

ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՌԻՃԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆ
— 1905Ի ԱՄԱՌԸ —

Ա.

«Գարուն» ամսագիրը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է գտնել Կոմիտասի բարեկամներուն եւ աշակերտներուն հետքերը՝ Հայաստանի թէ սփիւռքի մէջ, ու անոնց յիշողութիւններու «արխիւէն» դուրս հանելով Կոմիտասեան կեանքին անծանօթ էջերը, դէպքերն ու փաստերը, ներկայացնել զանոնք իր ընթերցողներուն եւ պատմութեան։

Ստորեւ այդ շարքին առաջինը։

×

«... Անցեալ 1905 թուին ամառանոց էի գնացել Հառիճի վանքը (Շիրակում, Ալեքսանդրապոլից 37 վերստ հեռու, Արագածի վրայ)։ Վարդավառի տօնին ուխտ էր եկել մեծ բազմութիւն ... Ուխտատեղին կորցրել է իր բուն նշանակութիւնը եւ դարձել է զուռնաճիների եւ առաւելապէս կեր ու խումի վայր։ Ամէն մերձակայ եւ հեռու գիւղ բերում է իր զուռնաճիների խումբը։ Երեւակայեցէք մի բակ, մի տասնեակ զուռնաճի, խումբ խումբ, այս ու այն անկիւնում, կամ բակի մէջտեղում, յաճախ իրար կից նուագելիս ... Վերջապէս երկրորդ օրը, կէսօրից յետոյ, ամէն մէկն իւր գիւղը քաշուեցաւ, իւր գործի գլուխն անցաւ։

Երբ վանքն իր նախկին անվրդով խաղաղութիւնն ստացաւ, դառն բողոքեցի ընկերիս՝ Երուանդ վարդապետին, իմ զայրոյթը յայտնեցի զուռնայի երաժշտութեան դէմ եւ սաստիկ կսկիծ, որ բուն, անարատ, բանաստեղծական գեղջուկ երգերն անյայտանում են։

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Ինչո՞ւ համար...

— Կրնայ ըլլալ որ Ռումելիի բանակը, որ վերջապէս քաջարի զինուորներէ կազմուած է, փառաւոր յաղթութիւն մը տանի... ու այն ատեն ինչպէս ձեր Վեհափառութիւնը քիչ մը առաջ դիտել տուաւ, պատերազմին արդիւնքը աւելի աղէտաւոր պիտի ըլլայ մեզի՝ քան օգտակար։

— Ահա մեր ճարպիկութիւնը պիտի ըլլայ այդպիսի յաղթութեան մը հաւանականութեան առաջքը առնել։

— Ներելի՞ է հարցնել թէ ի՛նչ միջոցներու պիտի դիմենք մեր նպատակին հասնելու համար։

— Նախ՝ չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ բանակները իրենց տեղէն պիտի չշարժին, զանազան պատրուակներով։ Յետոյ՝ դրամական դժուարութիւններ կրնանք ստեղծել ամէն օր։ Այս երկուքը արդէն բաւական են կարծեմ մեր նպատակին հասնելու համար։

— Ձեր Վեհափառութիւնը հաստատապէս որոշա՞ծ է գործադրել այս ծրագիրը, հարցուց պալատականը վրդոված դէմքով մը։

— Այսօրուընէ իսկ գործի պիտի սկըսինք։

Այս պատասխանը ա՛լ աւելի շփոթեց պալատականը։

— Վեհափառ տէր, ըսաւ կմկմալով, ի՞նչպէս կարելի է յանկարծ միջադէպ մը ստեղծել դրացի Պետութեան մը հետ, որ գոնէ առ երեւոյթս բարեկամ մնալ կ'ուզէ մեզի հետ։

— Այդ խնդիրը կարգադրելը ես վրաս կ'առնեմ, դուն միայն ջանայ որ իմ հրահանգներս կէտ առ կէտ գործադրես։

— Գիտէք, Վեհափառ տէր, որ այդ պարտականութեանս մէջ երբեք չեմ թերացած։

— Հիմա անմիջապէս շրջաբերական հեռագիր մը խմբագրէ մեծ Տէրութեանց մօտ մեր դեսպաններուն ուղղուած եւ ըսէ որ խիկոյն Արտաքին Գործերու նախարարներուն ծանուցանեն թէ Օսմ. Պետութիւնը հարկ դատած է պուլկարական սահմանագլուխը զինուոր համախմբել, որովհետեւ Պուլկարիա ինքն ալ իր կողմէ զինուորական պատրաստութիւններ տեսնելու վրայ է։

— Շատ լաւ, Վեհափառ տէր, բայց միթէ այս շրջաբերական հեռագիրը բա՞ւ է ձեր մտադրած արդիւնքին հասնելու համար։

— Անշուշտ ոչ, բայց ասիկա առաջին քայլն է։

— Ուրեմն ձեր Վեհափառութիւնը ուրիշ միջոցնե՞ր ալ խորհած է։

— Այո, այո, պատասխանեց Ապտիւլ Համիտ աշխոյժով։ Թող նախ այդ հեռագիրը երթայ մեր դեսպաններուն, միեւնոյն ատեն կրնանք սահմանագլխին վրայ ընդհարում մը յառաջ բերել պահակ զինուորներուն միջեւ ու Մակեդոնիոյ քոմիթէճիներուն դէմ ծայրայեղ հալածանքի մը ձեռնարկել։ Ասոնք անշուշտ իրարանցում մը պիտի ստեղծեն Պուլկարիոյ մէջ, ինչ որ մեր հացին իւղ պիտի քսէ։ Միայն թէ դարձեալ կը կրկնեմ, այս ծրագիրը իմ ու քու մէջդ բոլորովին գաղտնի պիտի մնայ առ այժմ, կը հասկնա՞ս...

Ապտիւլ Համիտ իր քարտուղարը ճամբեց հրահանգ տալով որ դրկուելիք հեռագիրը պատրաստէ եւ ղրկելէ առաջ բերէ իրեն կարդալ։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՆՈՐ ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ

Մինչ Համիտ այս տեսակ ծրագիրներով կը ջանար զոռացող փոթորիկին առաջքը առնել ու իր գահն ու կեանքը ապահովել նոյնիսկ ի վնաս հայրենիքին, ծանրակշիռ դէպք մը նորէն մեծ իրարանցում մը յառաջ բերաւ Կ. Պոլսոյ ոստիկանութեան եւ լրտեսներու աշխարհին մէջ։

Ապտիւլ Համիտի եւ Իզզէթ փաշայի վերոյիշեալ տեսակցութեան օրն իսկ, մինչդեռ ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշա, շաբաթի մը չափ հիւանդ իր բնակարանը մնալէ ետք, ապաքինելով իր պաշտօնին գլուխը անցած էր եւ ընթացիկ գործերով կը զբաղէր, Բերայի շրջանակին մէջ գործող հրեայ լրտես մը, որ իր ճարպիկութեան համար մեծ համբաւ կը վայելէր, կառքով մը վազն ի վեր Զապթիէի դուռը հասաւ ու անմիջապէս փաշա էֆէնտին տեսնել ուզեց։

Թէեւ նախարարը շաբաթէ մը ի վեր կուտակուած գործերն աչքէ անցընելու զբաղած ըլլալով իր դռնապանին պատուէր տուած էր որ ոչ ոք ձգեն իր սենեակը մտնելու, սակայն լրտես Սալոմոն այնքան յարգանք ու ազդեցութիւն կը վայելէր ոստիկանատան մէջ, որ դռնապանը հարկ համարեցաւ այս այցելութիւնը բացառաբար իմացնել նախարարին, մանաւանդ որ Հրեան ըսած էր իրեն.

— Պէտք է անպատճառ տեսնեմ փաշա էֆէնտին, խնդիրը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 174)

Հայր Երուանդի եղբայրն իսկոյն գիւղ գնաց եւ ազգականների հարսնիքին, աղ– ջիկներին հաւաքեց վանքի բակը :

... Այն օրը գրի առայ 34 նոր երգ » (Կոմիտաս) :

1905 : Ես այդ թուից հանեցի 1869ը, Սողոմոն Գէորգի Սողոմոնեանի ծննդեան թուականը : Ուրեմն՝ 36ամեայ Կոմիտասը այդ ամառը գնացել է Հառիճի վանք : Քանի օր (գուցէ շաբաթներ) է մնացել այնտեղ, յատուկ ի՞նչ նպատակով է գը– նացել, ի՞նչպէս են անցել նրա օրերը : Կոմիտասի այդ ամռան օրերը՝ անցկա – ցրած Շիրակում, նրա ժամանակի մեր – ձաւորներից ոչ մէկի յուշերում չկան :

Իսկ ո՞վ կարող է 1905ի ամռան այդ օրերի մասին պատմել :

« Դառն բողոքեցի ընկերիս՝ Երուանդ վարդապետին » : « Հայր Երուանդի եղ – բայրն իսկոյն գիւղ գնաց » : Ո՞վ է Եր – ուանդ վարդապետը՝ Կոմիտասի ընկերը : Ես մտածեցի, որ եթէ Երուանդ վարդա – պետի հետքերն էլ, ասենք, գտնեմ, , գժուար թէ նա ողջ լինի, դժուար թէ , եթէ ընկերն է, մտածեցի, ուրեմն նա էլ պէտք է 90 – 100 տարեկան լինի, իսկ չէ որ կեանքի միջին տեւողութիւնը աւելի կարճ է ... Ախ, այդ կեանքի միջին տե– ւողութիւնը :

Մտածեցի՝ եթէ Երուանդ վարդապետը չլինի, գուցէ նրա եղբօրը գտնեմ, գու– ցէ ազգականներից մէկն ու մէկին :

Եղաւ : Ես սկսեցի հանրայայտ Եր – ուանդներից, որոնք կարող էին 1905 թը– ւականին վարդապետ լինել եւ առընչու – թիւն ունենալ Կոմիտասի հետ :

Այնուհետեւ ես ծրագրել էի գնալ Էջ – միածին, այնտեղից Հառիճ :

Ի՞նչպէս եղաւ . ես գիտէի մեծափառ – տակ բանասէր, Փրոֆ . Երուանդ Տէր – Մինասեանին, գիտէի, որ նա աշխատում է Հր . Աճառեանի անուան լեզուի հիմնար– կութիւնում : Որոշեցի, նախ, զանգա – հարել նրան՝ յետոյ անցնել առաջ : Եւ զանգահարեցի .

— Փրոֆ . Եր . Տէր – Մինասեանին ... Պատասխանեցին .

— Ձմեռ է նա տանն է աշխատում :

Ես իմացայ նրա տան հեռախօսի համա– րը, զանգահարեցի .

— Այո, այո, ես եմ ...

Եւ ես շփոթուելով սկսեցի, թէ այս – պէս – այսպէս , ես Կոմիտասի յօդուած – ներից մէկում կարդացի հետեւեալ տողե– րը ... Ասացի, թէ ինչ տողեր են եւ շա– րունակեցի . « ... Դառն բողոքեցի ըն – կերիս՝ Երուանդ վարդապետին ...» : Ներեցէք, ասացի, ես փնտռում եմ այդ Երուանդ վարդապետին :

— Ես եմ Կոմիտասի յիշած Երուանդ վարդապետը, ուրախ հնչեց հեռախօսի միւս ծայրից , Կոմիտասն այդ ամառ շատ ծանր հիւանդ էր, մենք միասին սարե – րում անցկացրինք վեց շաբաթ :

— Ուրեմն՝ դո՞ւք էք ... ե՞րբ կարող եմ գալ :

— Եկէք, ես շատ բան կը պատմեմ, ա– սաց փրոֆէսէօրը՝ վաղը ժամը մէկին :

Յաջորդ օրը պայմանաւորուած ժամին ես գնացի նշուած հասցէով եւ ընկայ ե – րեւանեան մի հին թաղամաս : Մօտեմօտ տներ էին, ծերացած, բլըող պատերով ու հաստուկենտ հին չքեղ պատշգամներ կա – յին, ձեւաւոր փայտէ բազրիքներով, ժա– մանակներից այրուած անցած սիւներով , հնասճ դռներ էին, տասը չերտ ներկով : Այդպիսի դռներից մէկը թակեցի : Դու – ռը բացեց ինքը՝ Փրոֆէսէօրը, կկոցուն աչքերի հայեացքով մի պահ զննեց ինձ ոտքից գլուխ, բարեւս առաւ՝ ներս հրա– ւիրեց, իր աշխատասենեակը, որի երեք պատերը ներքեւից վերեւ գրքեր էին ըղ– բաղեցրել : Չորրորդ պատը պատուհանն էր ,լոյսի համար : Եւ մառախլալոյսը ա– պակիներից ներս էր ընկնում ծերութեան սպիտակի պէս, իսկ ներքեւում՝ գրքերի այդ փոքրիկ սենեակում ինքն էր՝ Կոմի – տասի ընկեր այն 26ամեայ Երուանդ վարդապետը , իմա 90ամեայ , ոչ քը – սանվեցամեայ եւ ոչ էլ վարդապետ, հի– մա իննսունի սպիտակով, փոքրիկ մօրու– քի մէջ հառ ու կենտ սեւ մազ, իսկ այն տարի, այն ամառ, երբ Կոմիտասի հետ սարերն էին, մի սպիտակ մազ էլ չունէր :

Երուանդ Տէր – Մինասեանը լուռ էր : Հիմա նա, փրոֆէսէօրը, մտովի ետ էր գնում՝ տասը տարի, քսան, վաթսուն – չորս, որ հասնի 1905ի ամառը, ինքը մը– տովի դառնայ քսանվեցամեայ թուխ վարդապետ Երուանդ :

×

Սաստիկ շոգ ամառ էր :

Վաղարշապատի փողոցների փոշու վը– րայ կէս օրից յետոյ ոտք դնել չէր լի – նում, այրում էր : Երկինքը կարծես իջած լինէր՝ արեւը մօտեցել էր հողին, դեռ ամռան սկիզբ՝ չորացել էին շատ ա – ռուջրերի հուները, նմանուել օձի շա – պիկների :

Կաւէ պատերով, հող արած տանիքով տները արեւի տակ հուրհրան գոյն ունէ – ին : Շոգ էր : Խրտչած դոմէչները՝ ճան – ճերի ու մոծակների պարսերով պաշար – ուած, փնտռում էին հեռու ճահիճների եւ ծանօթ ցեխաջրերի երանութիւնը : Սեւ ու սպիտակ թուխը կաթում էր , ցեխած ծեփած հին պարիսպներին, փողոցների փոշու վրայ եւ ժամեր անց չորանում, չէր դառնում : Սեւ ու սպիտակ թթի շիրան տնտես տանտիկինները ու ծեր պառաւնե– րը շտապ շտապ քաշում էին փողոցներին, տալիս արեւին եւ օր, երկու օր յետոյ այդ մեղրալոշերը կտրտում էին եւ դարս դարս պահում ձմռան համար : Այդ օրերի արեւը նրանց շատ հարկաւոր էր՝ ինչպէս վառած թոնիր :Եւ արեւը շատ էր ու օր օրի հասցնում էր դաշտի մրգերը , խանձում խոտը, եւ հօտերն ու նախիրները, արօ – րելով հովտի չոր արօտները, ելնում էին սարերը, ձիւներին մերձ, ուր զով օդ կար, ծաղիկ եւ ցօղ, ջուր եւ սառն անձ – րեւ :

ՊԱՊԻՐՈՍԻ ՆԱՒԸ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ

Ալիքները, հովերը , ովկիանոսին հո – սանքները , փոթորիկները, այժմ, բա – ցարձակ տէրերն են Պապիրոսի ցողուննե– րով կառուցուած նաւուն, որ կը կոչուի «Ռա», հետեւութեամբը հին Եգիպտոսի համանուն արեւ չաստուածին : Բնու – թեան այս ուժերը կը գործակցին եօթը մարդոց, որոնք տարբեր արհեստներ եւ ազգութեան պատկանող նաւաստիներ են, ղեկավարութեանը ներքեւ Նորվեկացի Թ . Հեյերտալի :

Գիտական բնոյթ ունեցող այս ճամ – բորդութեան նպատակն է, ցոյց տալ, թէ ովկիանոսը անանցանելի պատուար մը չէ հանդիսացած հին աշխարհի մարդոց , թէ այսպիսի ճամբորդութիւններ կատար– ուած են այդ ժամանակներուն : Ասով կարելի պիտի ըլլայ նաեւ հաստատել այն վարկածը, ըստ որու փոխադարձ ազդե – ցութիւններ կրած են եգիպտական, հնա – դարեան քաղաքակրթութիւնը եւ կեդրո – նական Ամերիկայի նախաքոլումպեան մը– շակոյթը :

Այն վարկածը, զոր Հեյերտալ առա –

Էջմիածնի ճեմարանի կացարանները օր օրի դատարկւում էին՝ սաները գնում էին իրենց ծննդավայրերը՝ անցկացնելու ա – մառնային արձակուրդը, մայրական ձեռ– քի տակ մի քանի շաբաթ ապրելու : Վաղարշապատի արեւից ու տօթից խու – սափելով, վանականներն օդափոխութեան էին գնում դէպի զով սարեր ու սառնորակ տեղեր : Եւ սովորական մի առաւօտ էլ Երուանդ վարդապետն իր գրքերն ու ու – նեցած – չունեցածն էր կապում դասա – ւորում , որ ճամբայ ընկնի, գնայ իր Հառիճ ծննդավայրը : Ամէն ինչ կապել էր, ամէն ինչ պատրաստ էր՝ ճանապարհ ընկնելու համար, երբ բակ ելաւ ընկերնե– րին հրաժեշտ տալու :

— Հայր Երուանդ, ասացին բակում հանդիպած ընկերները , գնո՞ւմ ես, լաւ ես անում , բա չես ասում, ախր մեր Կոմիտասը մեռնում է ...

— Ի՞նչպէս թէ :

— Հապա, սաստիկ հիւանդ է, դողէ – րոցք ունի .. հէնց նոր մօտն էինք : Այս – տեղ էլ շոգ, ճահիճներ, մոծակներ ... — այդ ամառ սաստիկ մալարիա էր տա – րածուած — հետդ տար . սարեր են, Ա – րագածի սառնորակ ջրերին մօտ կը լինի գոնէ ... Այստեղ որ մնայ — նրանք, եւ ընդհանրապէս բոլորը, խիստ մտահոգ – ուած էին Կոմիտասի հիւանդութեամբ — տար հետդ սարերը, ուրիշ ճար չկայ ...

— Բարի, ասաց Հայր Երուանդը, այսօր կը յետաձգեմ գնալս, վարդապետին ա – սէք պատրաստուի՝ ճանապարհ ընկնենք :

Յ . ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օր . Տրնիղ Փէչտիմալճեան բժիշկի տիտղոսը ստանալու համար, Յունիս 2 – ին, Լիոնի բժշկական համալսարանի մէջ ներկայացուցած է բժշկական իր աւար – տաճառը եւ արժանացած «Շատ պատ – ուաբեր» որակումին :

Ջաղրեց ապացուցանել ինքնատիպ եւ յանդուգն եղանակով մը, հանդիպեցաւ բազմաթիւ մասնագէտներու ծիծաղին : Գիտնականներէն շատեր կը պնդեն, որ համապատասխան քաղաքակրթութիւննե – րը կազմուեցան անկախաբար, անցնելով սակայն, նմանօրինակ հանգրուաններէ : Մնաց որ մեծ անվստահութիւն յառաջ կը բերէր մասնաւորապէս Պապիրոսի նաւը : « Թուղթէ նաւը» ջուր պիտի ծծէ եւ ըն – կղմի, պապիրոսը պիտի փտի , պիտի քայքայուի, այս առաքելութիւնը կա – տարեալ անձնասպանութիւն է : Եւ յե – տոյ, Եգիպտացիները ովկիանոսը անցան — եթէ անցան — փայտէ նաւերով : Բայց Հեյերտալ կ'ուզէ փաստել եւ, հետեւա – բար, նաւը շինեց փարաւոններու դամբա– րաններու պատերուն վրայ գծուած նա – ւերուն համաձայն, նաւ մը, որուն պատ– կերը գտած էր նաեւ Պոլիվիոյ Անտեան լեռներուն մէջ : Այլապէս, Նորվեկացին ի՞նչպէս պիտի կարենար ապացուցանել , տիեզերական թռիչքներու ներկայ դարուն մէջ, թէ հին ժամանակներու բեճճիճ մի– ջոցները կը թոյլատրէին ուղղակի յարա– բերիլ ջուրերու հսկայ տարածութեամբ բաժնուած երկու ցամաքամասերու մի – ջեւ :

Նաւը այժմ կը շարունակէ իր ճամբան : Ցարդ ստացուած լուրերը լաւատես են : Նաւին ընթացքը լաւ է, շատ կայուն է : Հակառակ զօրաւոր ալեկոծութեան, պա – պիրոսը նուազագոյն քանակութեամբ ջուր ծծած է : Վթարումները նորոգուած են : Նաւարկութեան ծրագիրը յարգուած է : Բոլոր անդամներուն բարոյականը ըս– քանչելի է :

Եթէ արկածներ չպատահին եւ ամէն ինչ տեղի ունենայ Հեյերտալի նախատեսու – թիւններուն համաձայն, «Ռա» իր նպա – տակակէտին պիտի հասնի Յուլիսի վեր – ջերը : Յետո՞յ : Խումբը պիտի ձեռնարկէ ցեղագրական արշաւի մը Նուքաթան թե – րակղզիին մէջ, որմէ ետք, բազմաթիւ երկիրներու մէջ պիտի ներկայացնէ ձեռք բերուած նախնական հետեւութիւնները : «Ռա»ի ճամբորդութիւնը եւ այն եղանա – կը, որով կատարեց իր պաշտօնը պաշտ – պանելով հին Եգիպտոսի եւ Կեդր . Ամե– րիկայի բնակիչներուն միջեւ ուղղակի կապին վարկածը , պիտի կազ – մեն նիւթը նոր գիրքի մը, զոր Հեյերտալ յայտարարեց, թէ կը մտադրէ գրել :

Ք .

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (530)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ . ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ահա այս միջոցին այցելութիւն ըրած էին Ժոնտրէթին որջը :

Այս այցելութենէն օր մը ետք առաւօ – տուն Ժան Վալժան գղեակը եկաւ . ու – րախութեան համեմատ հանդարտ էր, բայց ձախ թեւին վրայ մեծ վէրք մը ու– նէր, որ շատ գրգռուած, խիստ թունաւոր եւ այրածի նման վէրք մըն էր եւ որու մասին մեկնութիւն մը տուաւ Քոզէթին : Այս վէրքին պատճառաւ ամիս մը ջերմի հիւանդութիւն քաշելով չկրցաւ դուրս ել– լել : Չուզեց որեւէ բժիշկ տեսնել : Երբ Քոզէթ կը ստիպէր բժիշկ մը բերել տալ, Ժան Վալժան կ'ըսէր .— Շուներու բժիշկը կանչէ :

Քոզէթ երկնային կերպարանքով մը եւ Ժան Վալժանին օգտակար ըլլալու հրեշ – տակային երանութիւն զգալով կը դարմա– նէր անոր վէրքը, եւ Ժան Վալժան, անկէ այնպէս դարմանուելով վերստին կը զգար իր հին ուրախութիւնը . կը զգար նաեւ թէ կը փարատէին իր երկիւղներն ու անձ– կութիւնները, եւ Քոզէթին նայելով հոգե– պէս կ'ըսէր .— Ո՜հ , ի՜նչ օգտաւէտ վէրք, ի՜նչ բարի հիւանդութիւն :

Քոզէթ տեսնելով թէ հիւանդ է իր հայ– րը, դղեակէն խոյս տուած եւ վերստին սկսած էր պզտիկ օթեակը եւ յետնաբակը ընակիլ յօժարակամ : Իր բոլոր օրերը Ժան Վալժանին քով կ'անցընէր եւ անոր ուզած գիրքերը կը կարդար բարձր ձայնով, որ– պէսզի մտիկ ընէ Ժան Վալժան : Ընդհան– րապէս ճամբորդութեան գիրքեր էին կարդացածները : Ժան Վալժան կը վերա– ծնէր . իր երանութիւնը նորէն կենդանու– թիւն կ'առնէր անպատում ճառագայթնե – րով Լիւքսէնպուրկը, անծանօթ թափառիկ երիտասարդը, Քոզէթին անտարբերու – թիւնը, իր սրտին այս բոլոր ամպերը կը փարատէին : Ալ կը սկսէր ըսել ինքնիրեն .— Երեւակայութեամբս հնարեցի այս բանե – րը : Ցիրաւի յիմար ծերուկ մըն եմ :

Այնքան մեծ էր իր երանութիւնը, որ Ժոնտրէթի որջին մէջ Թենարտիէներէն անակնկալ կերպով ճանչցուած եւ անոնց– մէ այնպիսի ըղձանելութիւն մը գտած ըլ– լալու կերպով մը իր վրայէն սպրդելով անյայտ եղած էր : Յաջողած էր փախչիլ . իր հետքը յայտնի ըրած չէր . միթէ հո՞գն էին միւս բաները . այս խորհուրդը մի միայն այն թշուառականներուն վրայ ցա– ւելու համար միտքը կը բերէր : Ահա հի– մա բանտարկուած են, եւ այսուհետեւ անկարող վնաս տալու, բայց ի՜նչ կարօ – տալի եւ ողորմելի ընտանիք, կ'ըսէր մտո– վին :

Իսկ Մէնի դռնէն անցնող սոսկալի երե– ւոյթին նկատմամբ ա՛լ Քոզէթ խօսք մը ըրած չէր :

Վանքին մէջ Սէնթ Մէթիլտ քոյրը ե – րաժշտութիւն սորվեցուցած էր Քոզէ – թին : Քոզէթ կարծես հոգի մը ունեցող չիկահաւի մը ձայնը ունէր, եւ երբեմն գիշերները ընթրիքէն ետք վիրաւորին ան– շուք բնակարանին մէջ տրտմալի երգեր կ'երգէր եւ ուրախութիւն կուտար Ժան Վալժանին :

Գարունը կուգար . տարուան այս եղա– նակին մէջ պարտէզը այնքան սքանչելի կերպարանք մը առած էր , որ Ժան Վալ – ժան Քոզէթին ըսաւ .

— Երբեք պարտէզը դացած չունիս, կ'ուզեմ որ հոն ժուռ գաս :

— Ինչպէս կ'ուզես այնպէս թող ըլլայ, հայրիկ, ըսաւ Քոզէթ :

Եւ իր հօրը հնազանդելու համար սկսաւ պարտէզին մէջ պտըտիլ առաջուան պէս եւ շատ անգամ մինակ, վասնզի ինչպէս ըսինք արդէն, Ժան Վալժան գրեթէ եր– բեք չէր գար պարտէզ, հաւանօրէն վախ– նալով որ գուցէ վանդակէն կը նշմարուի :

Ժան Վալժանի վէրքը տարբեր ընթացք մը տուած էր իր վիճակին :

Քոզէթ երբ տեսաւ որ հայրը նուազ կը տառապի, բոյժ կը գտնէր եւ երջանիկ կ'երեւար, գոհունակութիւն մը ունեցաւ զոր ոչ իսկ նշմարեց, վասնզի խիստ յամ– բօրէն եւ բնական կերպով մը եկած էր ան : Մանաւանդ որ Մարտ ամսուն եկած էր, օրերը կ'երկննային, ձմեռը կ'անց – նէր . ձմեռը միշտ մեր տրտմութիւններէն բան մը կը տանի հետը, յետոյ Ապրիլը ե– կաւ . Ապրի՛լ, որ ամառուան արշալոյսն է, որ բոլոր այգերու պէս զովարար եւ բոլոր մանուկներու պէս զուարթ է, թէեւ երբեմն կուլայ նորածինի պէս, ինչպէս է ինքը : Բնութիւնը այս ամսուան մէջ զմայլելի նշոյլներ ունի որոնք երկինքէն, ամպերէն, ծառերէն, մարգագետիններէն եւ ծաղիկներէն մարդու սիրտը կը փոխա– դրուին :

Քոզէթ տակաւին շատ պզտիկ ըլլալով կը զբաւուէր իրեն նմանող այս Ապրիլ – եան ուրախութեամբ :

Տրտմութիւնը անյայտ եղաւ իր միտ – քէն, թէեւ ինք ոչ զգաց այս անյայտա – ցումը եւ ոչ ալ զղջացուց ընաւ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար .)

ՎԻԷՆ.— Պ. Յովհաննէս Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան եւ զաւակները, Ուզունեան գերդաստանի բոլոր պարագաները խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՊԱՅԾԱՌ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ահարոնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 10ին։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·30ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը՝ 6 Փլաս Ռոժէ Սալէնկրօ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Յովհ. Ուզունեանի եւ ընտանիքին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայ Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» գրադարանին ճոխացման համար իբրեւ նուէր շնորհակալութեամբ ստացած ենք՝ Տիկին Աննա Շահլամեանէ շուրջ հարիւր հատոր, Այրի Տիկին Արուսեակ Գազազեանէ՝ ամուսնոյն՝ ողբացեալ գրագէտ Զարեհ Գազազեանի գրադարանի գրքերը, Յովհ. Կիրակոսեանէ՝ 40 հատոր, Բարունակ Զիլճեանի գրադարանի գրքերը՝ իր որդւոյն կողմէ, ինչպէս նաեւ հանգուցեալ գրագէտ Մկրտիչ Պարսամեանի գրադարանին հայերէն հատորները՝ Պ. Վ. Պարսամեանէ կողմէ

Հ. ՄՇԱԿ. ՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անիէռ — Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Փափազեան, Քէօսէեան, Սիմոնեան, Յումուրչաճեան ընտանիքներուն, Այրի Տիկին Արմենուհի Թապաքեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աննա Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Հ. — Պերճուհի Թաղէոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝ ՍԵԴՐԱԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ

ՆՈՒԷՐ

Օր. Անահիտ Երամեանի եւ Պ. Արամ Աւետիսեանի նշանտուքի առթիւ Առնուվիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբեան հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն.— «Յառաջ»ի բարգաւաճման 40 ֆրանք, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին 30, Առնուվիլի Կապ. Խաչի 30 ֆրանք։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Տիկին Յումուրչաճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Սիմոնեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Անիէռ Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, փոխան ծաղիկի ողբ. Տիկին Արմենուհի Թապաքեանի մահուան առթիւ։

×

Վազգէն Եղեկեան (Սէն Ժերմէն Ան Լէյ) յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Ս. Մուրատեան վարժարանին իր քրոջը աղջկան՝ Միշէլ Շամփրնուա եւ Ալէն Վէրնոյի նըշանտուքին առթիւ։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ֆիլիփ Մկրտիչեան, ծնած Փարիզ 6րդ թաղամասը, 1949 Դեկտեմբեր 12ին, կը փնտռէ իր մայրը՝ ՔՐԻՍՏԻՆԱ ՄԿԸՐՏԻՉԵԱՆ, շուրջ 45 տարեկան պէտք է ըլլայ։ Զինքը չէ տեսած 1960էն ի վեր, երբ ինք Սարթի նահանգին մէջ փանսիոն էր, Ունի նաեւ քոյր մը՝ 16 տարեկան, որ Լոթի նահանգը կը գտնուի։ Մայրը, Փարիզի շրջանը կ՚ապրէր։ Իրմէ կամ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հասցէն հաղորդել՝

Philippe Meguerditchian
1, Route de Degarde, 92 MEUDON
կամ «Յառաջ»ի։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ՚ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.։
Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը Յուլիս 16ին, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլան կոմիտէներու ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 18) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Նկատելով ժողովի օրակարգին խիստ կարեւորութիւնը, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Երկուշաբթի, Յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 10ին, կը մատուցուի Ս. պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներուն համար։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարդավառի առթիւ պատարագ կը մատուցուի։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը 13 Յուլիս ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Շաքօ Պօըկառի գեղեցիկ ծառաստանը, պաղ ջուրի մօտ, Սէսինէէն վեր Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ։
Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական սալեր, հաճելի անակնկալներ։
Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ։
Բացօթեայ հաճելի օր մը վայելելու համար, սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ։

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ։ Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը։
Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք։
Մասնակցութիւն 1150 ֆր. կանխավճար՝ 200 ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին։
ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելփոնթէնի (ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 13 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ
Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ։
Սենեակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել թիւ 5 Պելփոնթէն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը այս Կիրակի Փոնթէվէկի Պաղ աղբիւրի ծառաստանին մէջ։
Արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբական երգեր, զանազան հաճելի անակնկալներ, խումբ մը երիտասարդներու կողմէ։

Շամփուրով խորոված, ախորժաբեր ուրիշ ուտելիքներ, ինչպէս նաեւ սառնորակ այլազան խմիչքներ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Երիտասարդ խոհարար մը արեւելեան ճաշեր պատրաստելու համար, ֆրանքեւհայկական ճաշարանի մը մէջ։ Դիմել « Յառաջ »ի։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալպըլ անտառը։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Յուլիս 20ին։

×

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ
Յուլիս 20ին։
Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին։
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը։
Ժամը երեքին այցելութիւն իշխան Արղութեան շիրիմին։
Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յուլիս 20ին։

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս Վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական - ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար։

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ
L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805
եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը
Տուպոյեւ օգնանաւով
Առաջին կարգի սպասարկութիւն « Արմենիայի » մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք)։
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ
2290 ՖՐԱՆՔ
Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի
35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527-19-93
Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ։
Պահանջել ժամանակացոյց - յայտագիրը
Արձանագրութեան պայմաններ
Passeport validé (Nansen valable) — troi s photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16։
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24։
Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ։ Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով։ Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով - առանց ընթրիքի)։
Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք։
ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18։
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 13 JUILLET 1969

Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11562
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.562

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒԼԻՍ 14

Յուլիս 14ը միայն Ազգային տօն չէ Ֆրանսացիներուն համար :

Անիկա ազատութեան խորհրդանշան է աշխարհի այն բոլոր ազգերուն համար, որոնք ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն 180 տարի ետք տակաւին կաշկանդուած կ'ապրին օտարի լուծին տակ, զուրկ մարդկային տարրական իրաւունքներէ :

1789ին լոյս – քաղաքէն արձակուած երեք բոցավառ ու հրաշունչ նշանաբանները՝ Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն՝ ո՛չ միայն չեն կորսնցուցած իրենց իմաստը, այլեւ այսօր ալ կը շարունակեն ներշնչումի եւ ոգեւորութեան աղբիւր հանդիսանալ անազատ մարդկութեան համար՝ ո՛չ միայն Ասիոյ ու Ափրիկէի խաւարակուռ անկիւններուն մէջ, այլեւ քաղաքակիրթ Եւրոպայի սրտին վրայ :

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը բնական եզրակացութիւնն էր այն կացութեան, որ ստեղծուած էր ԺԸ. դարու վերջին քառորդին :

Արքայական վարչաձեւը առանձնաշնորհեալ դիրք էր ստեղծած ազնուականութեան եւ բարձրաստիճան կղերականներու դասակարգին համար : Ո՛չ միայն անտեսուած էին, այլ կը շահագործուէին, իբրեւ ճորտ եւ ստրուկ, գիւղացիներն ու աշխատաւորները, որոնք երկրի բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմէին :

Մէջտեղ եկած էր քաղքենիներու դասակարգը (բուրժուազի), որ չէր կրնար հանդուրժել վարչաձեւի խստութեանց եւ անարդարութեանց :

Մեծանուն մտաւորականներ, ինչպէս Վոլթէր, Մոնթէսքիէօ, Ժան – Ժաք Ռուսօ, Տիտրօ, տ'Ալանպէր եւ Մեծ Համայնագիտարանի այլ աշխատակիցները դարձած էին ռահվիրաները վերածնունդի մը, որ իր դրոշմը պիտի դնէր Ֆրանսայի ամբողջ ժողովուրդի կեանքին վրայ : Ուղղութիւն պիտի տար անոր եւ ճամբայ բանար դէպի ազատական ու ժողովրդական վարչաձեւ :

Յեղափոխական գաղափարներով տոգորուած՝ Փարիզցիները 1789 Յուլիս 14ին ահերային պոռթկումով մը գրոհ տուին Պասթիյի վրայ, որ դարերով արքայական բացարձակապետութեան խորհրդանիշը, բռնակալութեան միջնաբերդն էր դարձած :

Պասթիյի գրաւումը սկիզբն եղաւ Մեծ Յեղափոխութեան, որուն հռչակած նշանաբանները բոցավառ թեւերով պիտի արշաւէին Ֆրանսայի սահմաններէն անդին մինչեւ հեռաւոր երկիրներու մէջ կեդրոնալով ... եւ շահագործումի ենթակայ ազգերու սրտին մէջ :

Յուլիս 14ը Ֆրանսայի Ազգային Տօն դարձաւ Յեղափոխութեան հարիւրամեակին՝ 1889էն սկսեալ, Գ. Հանրապետութեան օրով : Տօն ցնծութեան, պարի ու խրախճանքի՝ համաժողովրդական աստիճանով : Պանծացում Ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան : Ժողովուրդ մը ամբողջ փողոց իջած՝ հրապարակներու վրայ կը պարէ՝ ազատօրէն ու եղբայրաբար, երեք օր եւ երեք գիշեր : Զինուորական հանդիսաւոր տողանցք Շան զ'Էլիզէի վրայ : Ու ցայգալոյսին գոյնզգոյն հրթիռներով : Երջանի՜կ ...

Ե՞րբ պիտի ծագի արշալոյսը այն ազգերուն համար, որոնք կը տոչորին նոր Յուլիս 14ներու կարօտով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳԻՉ

Ֆիկառոյի աշխատակիցը որ Երուսաղէմ է, կարճ այլ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է՝ «Իսրայէլի 4րդ պատերազմը սկսած է» խորագրով, ուր կը պարզէ իսրայելեան տեսակէտը եգիպտական վերջին յարձակումներուն առթիւ : Կասկածէ դուրս կը թուի որ Իսրայէլ լուռ հանդիսատես մնայ եւ կը սպասուի նոր եւ բուռն հակազդեցութիւններու Իսրայէլի կողմէ : Եասըր Արաֆաթն ալ որ պետն է պաղեստինեան շարժումին, տեսակցութիւն մը շնորհած է նոյն թերթին, ուր կ'ըսէ թէ պաղեստինեան դիմադրութեան գլխաւոր հեռանկարն է ժողովրդավար պետութեան մը ստեղծումը ուր պիտի ապրին Մահմետականները, Քրիստոնեաները եւ Հրեաները : Եւ այդ նպատակին հասնելու համար, Արաֆաթ կը շեշտէ թէ միակ միջոցը՝ զինեալ պայքարն է : Անդին սակայն միջադէպերը կը շարունակուին : Ամերիկացիք եւ Ռուսերը որոշած են կարեւոր խօսակցութիւններ սկսիլ անմիջապէս որ վերջանայ Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը : Մինչ այդ բրիտանական կառավարութիւնը խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի, ի տես միջադէպերու «ողբալի յաւելման» : Միացեալ Ազգերու առջեւ Գահիրէ Երուսաղէմը կ'ամբաստանէ մինչ Փեքինի «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն նոր Մինիխ մը կը պատրաստեն Միջին Արեւելքի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հրջանի ընդհ. դասաւորման մէջ Աբրահամեան 37րդ տեղը կը գրաւէ : Գլուխը կը մնայ մեծ ախոյեան՝ Էտի Մերքս :

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռի կայանին համաձայն իրաքցի եւ յորդանանցի զինուորականներու խումբ մը որ Իսրայէլի հաշւոյն կ'աշխատէր հեղինակն էր Արաֆաթի դէմ եղեռնափորձին :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ յայտարարած է Նախագահ Փոմփիտուի մամուլի ասուլիսին առթիւ որ խորքին մէջ՝ շարունակութիւնը ամէն կողմ է եւ եթէ փոփոխութիւնը տեղ մը կայ, միայն ձայնի շեշտերուն մէջ է :

ՉՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Քուէյթ պիտի երթայ, հաւանաբար Նոյեմբերին : Հրաւէրը եղած էր անցեալ Ապրիլին :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Տէր եւ Տիկին Մինաս Թէօլէօլեան, (Պոսթընէն), որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա, քանի մը օր Փարիզ եւ Մարսէյլ մնալէ ետք :

Ընկ. Անանիա Մախտէսեան, որ Լոնտոն անցնելէ ետք կը վերադառնար Կիպրոս :

Ընկ. Նորայր Պահլաւունի, Թեհրանէն :

ՅՈՒԼԻՍ 14ի Ազգ. տօնին առթիւ խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի եւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ (Երեքշաբթիի թիւ) : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Յուլիս 16 :

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՋԵՐԸ՝ ՁԱԽԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

«ԱԼԱ ԹՈՒՐՔԱ» ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .—

Գայսէրիի ժողովուրդը զայրացաւ ձախակողմեան տարրերուն դէմ, որոնք նախընթաց օր ռումբեր դրած էին երկու մզկիթներու, Իմամ Հաթիպ վարժարանին եւ Թուրք Քիւլթիւր Միութեան շէնքին մէջ, պայթումներուն հետեւանքով մզկիթներու մէջ աղօթող ժողովուրդը սարսափահար դուրս խուժած էր, շէնքերուն մէկ մասը քարուքանդ եղած էր եւ Գայսէրցիք խուճապի եւ վրդովումի մատնուած էին : Նոյն օրը կը գումարուէր նաեւ ԹԻՕՍի (Թիւրք Իօյրէթմէնլէր Սէնտիգասը) համաժողովը Գայսէրիի մէջ եւ աջակողմեան տարրերը զայրացած էին նաեւ այս Միութեան դէմ, զայն դէպքերու կազմակերպիչը նկատելով : Մանաւանդ մզկիթներու բակին մէջ զետեղուած պայթուցիկներէն սաստիկ ջղագրգռուած էր Գայսէրիի ժողովուրդը, աններելի գտնելով այս «սրբապղծութիւնը» :

Յուլիս ութին ծանրակշիռ եւ արիւնալի դէպքեր պատահեցան Գայսէրիի մէջ, հազարաւոր Գայսէրցիք, բանակ կազմած, յարձակեցան Ալէմտար Սինէմային վրայ, ուր կը գումարուէր ԹԻՕՍի համաժողովը, սկսան ծեծել եւ հարուածել ժողովականները, ոստիկանութիւնը փութաց եւ բուռն կռիւ մը սկսաւ, եւ ի վերջոյ բանակը ստիպուեցաւ միջամտել, անդորրութիւնը վերահաստատելու համար : Ժողովուրդէն, ոստիկանութենէն եւ ԹԻՕՍի անդամներէն քսան հոգի վիրաւորուեցան, եօթը ուսուցիչներ անյայտացան եւ ինը ոգի հսկողութեան տակ առնուեցան : Զայրացած ժողովուրդը կը պոռար .— Մահ համայնավարներուն, անիծեալ ըլլան, զարկէք, — եւ քարեր կը տեղացնէր այն շէնքին վրայ, ուր կը գումարուէր ԹԻՕՍի ժողովը : Շէնքին մէկ մասը քարուքանդ եղաւ, ապէ դատ ցուցարարները քանդեցին ԹԻՕՍի Գայսէրիի մասնաճիւղը, Թիւրքիյէ Իշճի կուսակցութեան կեդրոնը եւ կարգ մը գրասենէներ, որոնք ձախակողմեան հրատարակութիւններ կը վաճառէին : Ցուցարարները հանդիպեցան կարճ – քղանցք կրող երիտասարդ կնոջ մը, հագուստները բզիկ բզիկ ըրին, եւ զայն մերկ ձգելէ ետք ցուցադրեցին հանրութեան : Վիրաւորներուն մէջ պէտք է յիշել ԹԻՕՍի ընդհ. նախագահ եւ ծանօթ ուսուցիչ Ֆաքիր Պայքուրթ : Գայսէրիի կուսակալը այս կացութեան առջեւ ջնջեց ԹԻՕՍի համաժողովը :

Այս յարձակողականէն առաջ ընդվզած Գայսէրցիները բողոքի գնացք մը ըրին քաղաքին մէջ, հետզհետէ համախմբուեցան եւ հաւաքուեցան Հանրապետական հրապարակին վրայ : Բռնած էին վերտառութիւններ, ուր գրուած էր .— Անկցին քոմիւնիսթները, անոնց տեղ չկայ այս երկրին մէջ, համայնավարներ, Մոսկուա գացէք :

Բազմութիւնը ստուարացաւ հետզհետէ եւ մարդկային հեղեղի մը վերածուեցաւ, եւ ոստիկանական դիմադրութիւն ալ անզօր մնաց : Ժողովուրդը սկսաւ պոռալ, «երթանք, ԹԻՕՍին դաս մը տանք», եւ յառաջացաւ մինչեւ Ալէմտար Սինէման, ուր ութ հարիւր ուսուցիչներ ժողով կը գումարէին այդ պահուն : Հազարաւոր ցուցարարները սկսան քարկոծել վեցյարկանի շէնքը, որուն ապակիներն ու պատուհանները մէկ վայրկեանի մէջ ջարդուփշուր եղան : Քարկոծումը երկար տեւեց, ժողովուրդը կրակ կտրած էր եւ չէր կրնար զոհացնել իր զայրոյթը, քաջերը կարկուտի պէս կը տեղային, քանդելով նաեւ շէնքին յարակից ճաշարանը եւ Ալէմտար պանդոկը : Ներսը, ԹԻՕՍի ութ հարիւր ժողովականները սկսան մահուան քրտինք թափել, չէին գիտեր թէ ինչպէս պիտի փրկեն իրենց հոգին, նոյն պահուն խումբ մը ցուցարարներ դուրսէն ներս թափանցեցան ոստիկանական շըրթան խզելով, ելան Սինէմային երկրորդ յարկը, Ալէմտար ճաշարանը, որուն սեղաններն ու աթոռները կոտրելէ ետք փողոց նետեցին :

ՁԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ՂՐԿՈՒԻ

Հանրային ոստիկանութիւնը չկրցաւ թումբ կանգնիլ բիրերով եւ քարերով զինուած այս բազմութեան, եւ ստիպուեցաւ բանակէն օգնութիւն ուզել : Սարըզ գաւառակէն ոստիկան զօրաց եւ «Քոմանտոներու» միութիւն մը Գայսէրի ղրկուեցաւ, զինեալ ուժերը զանազան հատուածներու բաժնեցին ժողովուրդը, որ այս անգամ տարբեր ուղղութեամբ քալեց եւ գնաց Շահապիյէ Թաղը, ուր քարուքանդ ըրաւ ԹԻՕՍի մասնաճիւղը, Թօք գրատունը, որ ձախակողմեան գիրքեր կը ծախէր, Թիփի կեդրոնատեղին, «Ալլահ, Ալլահ, պոռալով եւ «քոմիւնիսթները» նզովելով միաբերան : Ցուցարարները չէին գոհացած, եւ կրակի տուին ԹԻՕՍի մասնաճիւղը, շէնքին բոլոր գոյքերը կտոր կտոր ընելով փողոց նետեցին : Անցան ուրիշ տեղ մը, հաւաքուեցան տարբեր գրավաճառի մը, Մէհմէտ Միւլայիմի խանութին առջեւ, բոլոր օտար հրատարակութիւնները բզիկ բզիկ ըրին եւ այրեցին :

Քսան վիրաւորներէն 18ը ուսուցիչներ են, երկուքը՝ ոստիկան, որոնք հիւանդանոց փոխադրուած են :

ԹԻՓԻ ՇԷՆՔՆ ԱԼ

Ընդհանուր իրարանցումին մէջ, քանդուեցաւ նաեւ Ամերիկեան Գրատունը, որ կը գտնուի կայարանի հրապարակին վրայ, ապակիները կոտրեցան արձակուած քարերէն, գրավաճառը, Էմին Շէրի, Աթաթիւրքի կիսարձանը եւ Գուրան մը բռնելով ներկայացաւ ցուցարարներուն եւ այս կերպով միայն իր կեանքը փրկեց : Հինգ հազար հոգիէ բաղկացած բազմութիւն մը տարբեր ուղղութեամբ մը հաւաքուեցաւ Թիփի կեդրոնատեղիին առջեւ, ԹՕՔ դրավաճառատան տէրերէն փաստաբան Մուսթաֆա Թօքի գրասենեակն ալ մտնելով, մեծ աւերներ գործեց :

Կուսակալ Ասըմ Իյնէճիլէր բարձրախօս մը գտած էր եւ քաղաքապետարանի պատշգամէն հանդարտութեան կը հրաւիրէր եռեւեփող ժողովուրդը, եւ վերջապէս ծանոյց թէ ջնջած է ԹԻՕՍի համաժողովը :

ԿԻՆ ՄԸ ՄՕՐԷ ՄԵՐԿ ՔԱՇԿՌՏԵՑԻՆ

Ժողովրդային զայրոյթը եւ պոռթկումները կէսօրէն ետք ալ շարունակուեցան, երեք հազարի մօտ բազմութիւն մը խուժեց զբօսարաններ, փավիյեօններ, մտաւ ներս եւ քանդեց ինչ որ գտաւ, աթոռները, սեղանները, նուագարանները, անցաւ Ենի Օթէլի պառը, ուր գտաւ մանր քղանցք կրող կին մը, որ յաճախորդներուն կը սպասարկէր : Անոր կիսամերկ վիճակը տեսնելով, ցուցարարները բզկտեցին անոր հագուստները եւ գրեթէ մօրէ մերկ վիճակի մէջ ձիաւոր կառք մը դրին եւ ցուցադրեցին հանրութեան, փողոցներէն անցնելով : Թուխ, միջահասակ եւ սեւ մազերով կին մըն էր, զոր կառքէն վար առին Թիփի շէնքին առջեւ, սկսան գետինները քաշկռտել զայն, կմխիթ եւ մատ նետել անոր մերկ մարմինին զանազան տեղերուն : Կինը կուլար, կ'ողբար ու կը պաղատէր .— Սիրելի եղբայրներ, զիս մի քաշկռտէք այսպէս, մի ընէք, մի տանջէք, սպաննեցէք աւելի լաւ է :

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ... ՄԱՐԴԸ

Մտլորական մարդ մըն էր, անսովորական արժանիքներով :

Ով որ ծանօթ է իր քաղաքական գործունէութեան, ճանչցած է բազմավաստակ ազգային գործիչը : Ով որ կարդացած է իր գրական արտադրութիւնը, ճանչցած է բազմահմուտ պատմաբանը : Ով որ լսած է իր հայրենաշունչ ճառերը, ճանչցած է գիտակից եւ գաղափարապաշտ հայրենասէրը : Իսկ ով որ ճանչցած է մա՛րդը, ճանչցած է հեզաբարոյ եւ խստակեաց հայ մտաւորականը :

Իր գործը ճանչնալը տպաւորիչ էր, իր գիրը կարդալը դաստիարակիչ էր, իր խօսքը լսելը ոգեւորիչ էր : Իսկ իր կեանքը տեսնելը ներշնչում մըն էր :

Միջազգային չափանիշով՝ գնահատուած դէմք մըն էր : Լայնածաւալ ծանօթութիւններու կարծես անհատնում պաշար ունէր, ու անդուլ աշխատանքով — եւ իրաւ գիտնականին յարատեւ հետաքրքրութիւնով — մտքին քրտինքով՝ մըշտական կը վերլուծէր, կ'ուսումնասիրէր եւ կը մշակէր ազգագիտական նիւթեր, յատկապէս մեր վերջին կէս դարու պատմութիւնը որուն դերակատարներէն մէկն ալ եղած էր ինքը : Անսովոր յիշողութեան հետ մէկտեղ՝ ունէր գիտնականի պրպտող միտքը : Ազդեցիկ էր իր գիրը · ազդեցիկ էր իր խօսքը :

Սա՝ հանրածանօթ քաղաքական դէմքն էր : Բայց ի՞նչ էր Սիմոն Վրացեան՝ մար՛դը :

Այն մարդն էր որ · Պոստոնի «Հայրենիք» թերթի խմբագրատան մէջ, առտուկանուխ՝ Նարեկ կը կարդար, եւ կամ ուշ գիշերին, իր խցանման սենեակին մէնութեան մէջ մտերիմ, աղօթք կը մրմնջար :

Այն մարդն էր որ ամէն հանդանակութեան անաղմուկ կը բերէր իր սիրայօժար մասնակցութիւնը, առաւելագոյնս տալով իր ունեցածը : Նիւթին ամենեւին կապուած չէր :

Այն մարդն էր որ Տիթրոյիթի համեստ ընկերոջ մը համեստ բնակարանին մէջ՝ թանապուր կ'ուտէր, եւ երբ իրեն, Վրացեանին, կը հարցնէին թէ իր ծննդավայրը թանապուրը ճաշէն առա՞ջ կ'ուտէին կամ վե՞րջը, փափկանկատութեամբ կը պատասխանէ, — « Առաջը — վե՛րջը ի՞նչ ըսել է · · · կերածնիս միայն թանապուր էր արդէն» :

Այն մարդն էր որ Փարիզի Մէթրօ Բատէին սրճարանին մէջ, իր շուրջը հաւաքած հայ երիտասարդութիւն մը, կը պատրաստէր ապագայ կուսակցականներ :

Այն մարդն էր որ հաճոյակատար կը ստանձնէր ամէն պաշտօն որ իրեն կը վիճակուէր, ու անոր կը լծուէր բոլորանուէր եռանդով :

Այն մարդն էր որ իր դրոշմը դրաւ ըսփիւռքի հայ նոր սերունդին վրայ — Ամերիկայէն մինչեւ Ֆրանսա, ու մինչեւ Լիբանան, եւ իր իւրայատուկ սրամտութիւնով՝ ինքզինքը կ'որակէր «նախկին վարչապետ, այժմ վարժապետ» :

Հարիւրաւոր երիտասարդներ անցան իր բովէն եւ անոնք, անխտիր, հոգեպէս աւելի հարստացան Սիմոն Վրացեանը ճանչնալով :

Պերճախօս էր իր խօսքը, բայց աւելի պերճախօս էր իր կեանքը : Զիրքով եւ պատրաստութեամբ՝ կոչուած էր բարձր պաշտօնին եւ պատուին : Բայց եւ այնպէս, արժէր տեսնել թէ գաղափարի տէր մարդը՝ ինչպէս կրնայ ինքզինքը զրկել կեանքի վայելքներէն ինքզինքը անձնազոհ նուիրելու համար իր նպատակին · · · իր ժողովուրդին : Տաղանդը ունէր ապրելու իր համոզումներուն համեմատ :

Ճեշտուած էր իր մէջ մեծանձն մարդոց համեստ պղնուականութիւնը եւ անձնուիրութիւնը : Ու միաժամանակ, բարեյօժար մեղմութիւն մը ունէր որուն մէջ, մեծ եւ պզտիկ, ապահովութիւնը կը գտնէին իր մտերմութեան :

Ինքն ալ ունէր մարդկային բացառական կողմեր : Բայց ո՞վ չունի : Եւ սակայն որքան կը թեթեւնային այդ թերութիւնները նժարին վրայ՝ բաղդատմամբ իր հաստատուն առաւելութիւններուն :

Իր ամէն գործին մէջ՝ բիւրեղանման կը տեսնուէր մարդը : Պողպատ, միանգամայն թաւիշ · · · կայծքարի նման ամուր, բայց նաեւ դաշտերու առաւօտեան մշուշի նման մեղմ :

Իր ներքնաշխարհը ունէր : Իր հոգւոյն ակունքներուն մէջ ունեցած էր աՀարկու մրրիկներ : Բայց անիկա ցոյց չէր տար : Իր ամբողջ կեանքը կեդրոնացուցած էր իր աշխատանքին վրայ · · · Ծառայել հայ ազգին : Ժամանակ չունէր անձնական վայելքներու համար եւ կը խուսափէր երկարաշունչ խօսակցութիւններէ, բայց զինքը մօտէն ճանչնալով՝ կը յայտնուէր իր դիւրահաղորդ բնաւորութիւնը : Նուրբ սրամտութիւն ունէր եւ յաճախ թեթեւ ժպիտ մը կ'անցնէր իր դէմքին վրայ : Իր մեղմ ժպիտին հետ մէկտեղ՝ իր արագ եւ սուր միտքը միշտ կ'աշխատէր եւ երբեմն վերացական խոկումներով կը տարուէր :

Երկար տարիներ առաջ՝ զինքը առաջին անգամ ճանչցայ Նիւ Եորքի Արմէն Գարօ ակումբին մէջ երբ դեռ երախայ էի՝ հօրս ձեռքէն բռնած : Այնուհետեւ, աւելի քան քառասուն տարիներու ընթացքին կը տեսնէի զինքը · · · Միացեալ Նահանգներ, Եւրոպա կամ Միջինասր Արեւելք :

Վերջին անգամ՝ զինքը տեսայ Պէյրութի մէկ հիւանդանոցի անկողնին մէջ պառկած : Իր ուժեղ բայց մաշած դէմքին վրայ՝ ճգնաւորի անդորրութեան արտայայտութիւն մը կար որ խիստ գրաւիչ էր : Դժգոհ էր որ հիւանդութեան պատճառով խանգարուած էր ծրագրուած իր ճամբորդութիւնը դէպի Հարաւային Ամերիկա :

Հարաւային Ամերիկա չգնաց Վրացեան : Հոգեղէն սլացքով՝ գնաց հայրենիք ուր իր Հայու ոգին այժմ կը սաւառնի Հայաստանի սէգ լեռներն ի վեր :

Ամէն Հայ Մասիս մը ունի իր սրտին մէջ : Եւ այդ Մասիսին գագաթը խրմբուած հայրենասիրութեան ախոյեաններու փաղանգին մէջ՝ տեղ մը ապահովուած է Վրացեանին որ մասնակցեցաւ հայ ժողովուրդին դարաւոր երազին իրագործման :

Ժողովուրդ մը որ Վրացեաններ կրնայ ծնիլ իր ծոցէն՝ իրաւունք չունի յուսահատելու : Եւ յարգելով Վրացեաններու յիշատակը՝ լաւագոյն հաւատքն է հայ ազգին նորանոր արշալոյսներուն :

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՐԴԸ ԳՆՈ՛ՒՄ Է, ՅՈՐԵ՛ՆՆ Է ՄՆՈՒՄ...»

Խօսքը հայրենական երգիչ Խաչիկ Դաշտենցինն է · սակայն մեր անմոռանալի ընկերոջ՝ Սիմոն Վրացեանի համար, ժողովրդային այս իմաստութիւնը կեանքի հանգանակ մը եղաւ, — դէմքեր եւ գործեր արժեւորելու առողջ դաւանանք մը :

Գնայունը անտեսելու եւ մնայունը արժեչափ նկատելու այս կոչը, արձագանգ մը ըլլալէ աւելի՝ եղաւ խմացո՛ւմ մը : Փոխառութիւն կամ մէջբերում ըլլալէ աւելի՝ մեկնակէտ եւ նպատակ :

Բեմերէն, թերթերու էջերէն եւ ամբիոններէ, հանդիսաւոր թէ մտերմական առիթներով, յաճախ խորացուց այս հանգանակը եւ փաստարկեց · անձնական ապրումի թէ հանրային ծառայութեան մարզերու մէջ՝ անխախտ դատումի եւ աննախապաշար հետեւութեան ուղեցոյց հըռչակեց լայնախոհութիւնը, մարդկային մանրախնդրութեանց դէմ պայքարը նկատելով նուիրական պարտք եւ կոչում :

Մարդուն մէջ «անխուսափելի ներկան» է թերութիւնը · սխալականութիւնը · պաղայական կիրքը · տայթաքումը կամ մեղանչումը : — «Յա՛րդը» :

Հրեշտակները չէին ծներ, եթէ մարդիկ անթերի եղած ըլլային :

Գործի մէջ «անխուսափելի ներկան» է թերացումը · ուշացումը · ձգձգումը · պաղայական չփոթանքը · ուրեմն, նաեւ, վրիպանքն ու ձախողանքը : — «Յարդը» · · ·

Աստուածները չէին ծներ, եթէ մարդիկ կատարեալ գործեր միայն տեսնէին :

Սուտերը անբաժանելի ընկերն է մարդուն, երբ կը քալէ արեւուն ու լոյսին տակ :

Եւ եթէ թերութիւններով, սխալներով ու ստուերներով պիտի զբաղինք աւելի՝ անտեսելով մարդոց արժանիքները, դրական իրագործումներն ու վաստակը, մարդկային կեանքը · · · յարդակոյտի մը չափ մեծազանգուած ունայնութեան մը կը վերածուի :

×

Մահուան քառասունքն է բազմաշնորհ եւ բազմավաստակ մեր ընկերոջ, ու երբ կ'անդրադառնանք իր անձէն ու գործէն թելադրուող մտածումներու, մեզի այնպէս կը թուի՝ թէ վերջին եօթանասուն տարիներու իր վարուցանին մէջ, հայրենական թէ սփիւռքեան կեանքի զրեթէ բոլոր դաշտերուն վրայ, «յարդի» ու «ցորեն»ի այս հանգանակով արժեւորեց մահկանացու իր գոյութիւնը՝ անմահութեան սահմանելու համար իր էութիւնը :

Մնայունին աշակերտեց, փոյթ չէ՛ թէ գնայունէն զերծ չմնաց մարդկային իր առօրեան : «Ցորեն»ի՛ն հաւատաց, փոյթ չէ թէ հովը «յարդ»երով ողողեց յաճախ զինք՝ հերկի ու հունձքի ամէնօրեայ հեւքին մէջ :

Ամբողջական մտաւորականի տիպարն էր ընկ · Վրացեան · մա՛րդը՝ որ գիտէ քաղաքական, հանրային, յեղափոխական ու մշակութային խմացումներու, գործի եւ ապրումներու միջեւ ստեղծել կամրջում մը · մէկուն լոյսով ու գիտութեամբ՝ արժեւորել մի՛սը · ներդաշնակել տարբեր գիտութիւններէ եւ մտքի ու հոգիի տարբեր գործունէութիւններէ թելադրուող մղումներ : Իր կեանքին, պատասխանատուութիւններուն, խօսքին ու գրին, վերելքներուն թէ վայրէջքներուն, յեղափոխական գործունէութեան թէ գրական ըստեղծումներուն, վարչապետութեան թէ վարժապետութեան մէջ՝ «մեծ»ութեան մը խաղաղ, խորունկ ծփանքը կայ, որովհետեւ դատում եւ զգացում, ազգային ու մարդկային համոզումներ, գիտութիւն եւ գրականութիւն հասարակ յայտարարի կուգան իր բոլոր ստեղծումներուն մէջ :

1900–1969, Գէորգեան Ճեմարանի ուսանողական գրասեղաններէն մինչեւ Համազգայինի Ճեմարանի տնօրէնութեան պատուանդանը՝ Սիմոն Վրացեան, կեանքի իր ուղիներով, ապրած է հայ ժողովուրդի ճակատագրին բոլոր մութ ու լուսաւոր պահերը · ու դրոշմ առնելով հանդերձ ժամանակակից մեր պատմութենէն, նաեւ դրո՛շմ տուած է անոր : Ներշնչուած է ու ներշնչած : — Բարախուն է եւ ընորոշիչ՝ Գարեգին Եպիսկոպոսի պատկերացումը, երբ խօսելով մեր ընկերոջ Հայ · Եկեղեցիի ըմբռնումին մասին, կը շեշտէ թէ՝ անոր համար «Եկեղեցին սոսկ Կտակարան կամ Յիսուս ու Պօղոս առաքեալ չէր, այլ նաեւ ու անոնց կողքին՝ Լուսաւորիչ եւ Լուսաւորչի կանթեղ, Արագածի բարձունքին · Սահակ ու Մեսրոպ, Ղեւոնդ Երէց եւ Աւարայր, Վարդանի սուր, նահատակի արիւն, Նարեկացի ու Շնորհալի, վանք ու դպրատուն, Աշտարակեցի եւ վարժապետեան, Խրիմեան ու Կոմիտաս» :

Այսպէ՛ս էր, ու չէր կրնար այդպէս չըլլալ՝ որովհետեւ Վրացեանները կը հաւատային, թէ հոգիի ու մտքի եղբայրութիւնը կամ հաւատքի եւ ոգիի միութիւնը սեւ՛ռն է ազգային կենսունակութեան, ու ճշմարիտ ղեկավարը ա՛ն է՝ որ կեանքի մեր բոլոր մարզերուն ու երեւոյթներուն մէջ գիտէ ժողովուրդ մը ապրեցնող խմացումները, ապրումներն ու ստեղծումները տանիլ-խտացնել ծառայութեան հանգամանքներու մէջ :

Կարելի չէ ըսել «Հանրային գործիչ» Վրացեան՝ ու անցնիլ : «Յեղափոխական» Վրացեան՝ ու անցնիլ : «Քաղաքական ղեկավար ու վարչապետ» Վրացեան՝ ու անցնիլ : — Սիմոն Վրացեան ամբողջական Հայն էր, մտաւորականի բացարձակ տիպարը :

Ռուսաստան, Կովկաս, Եւրոպա, Հայաստան, Միացեալ Նահանգներ, Հարաւ · Ամերիկա · · · աշխարհագրական անուններ են · սակայն կեա՛նքը՝ որ մաշեցաւ այդ ճանապարհներուն վրայ, եւ հերկն ու հունձքը՝ որ կատարուեցաւ ցիրուցան մեր համբանքի մտքին ու հոգիին մէջ, իրենց ներշնչումը առին յաւերժական Հայութեան գաղափարէն · փոյթ չէ՛ թէ տակաւին անկատար՝ բայց եւ այնպէս յաւիտենական Երազէն, — մարմնեղէն ու անցաւոր մարդը Իտէալի մը անանձնական ու անմեռ սպասարկուին վերածող տեսլապաշտութենէն :

Ի՛նչ մասնաւոր բախտաւորութիւն յետնորդ սերունդներու եւ մեր վաղուան պատմութեան համար, որ Սիմոն Վրացեան «անգաւակ» չմեռաւ :

Կրցաւ առօրեայ իր հեւքին մէջ ապատարել ինքզինք՝ գնայուն «պարապոյ ժամերէ» եւ ապագային փոխանցել մնայուն հարստութիւնը «Կեանքի Ուղիներէ՛ն» թելադրուող իր յուշերուն, վկայութեանց ու մտածումներուն :

Քիչեր միայն, 1880–1900ական թուականներու մեր քաղաքական գործիչներէն եւ ազատագրական շարժումի յառաջապահներէն՝ կրցան իրենց այնքա՛ն փոթորկոտ ու յարածուփ կեանքէն ետք, ամփոփուել իրենց անցեալին մէջ ու շարժուն դէմքերու կամ դէպքերու՝ որոնց ընդմէջէն ազգային մեր ինքնութիւնը կը ճառագայթէ կամ բարքերու, նկարագիրներու, խմացումներու եւ մարդկային համոզումներու ցոլքը հօշափելի կը դառնայ :

Սիմոն Վրացեան, աշխուժութեամբ մը՝ որ յատուկ եւ աշխատունակութեամբ մը՝ որ յատկապէս դրական իր շնորհները վաւերացնելու ազդակ եւ միջոց դարձաւ, թուրքէն ետք փառքի պատուանդան մը գրաւելու կոչուած արուեստագէտն է՝ յուշագրական ճիւղի մէջ :

Պատմագիր, խմբագիր, հրապարակագիր եւ յուշագիր Վրացեան՝ անկախաբար առանձնապէս պիտի գտնէ իր լրիւ արժեւորումը, մասնաւորաբար հայրենիքի մէջ, երբ արուեստական մշուշները եւ ժամանակաւոր կաշկանդումները վերնան ու վաղուան սերունդները յաջողին փշրել ուրացման պատնէշները :

— « Յարդը գնում է, ցորե՛նն է մնում » · · ·

Հաւատոյ իր այս հանգանակին համաձայն, «գնա՛ց» մահկանացու Սիմոնը · մնայուն անմահ պիտի մնայ Վրացեանը :

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՄԵԾ Է ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏՂԱԾԸ

(Ս · ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«Ընկաւ պսակ գլխոյ մերոյ, վա՛յ մեզ, վա՛յ մեզ» :

Ինկաւ Հայաստանի ազատ հանրապետութեան վերջին վարչապետը, անկրկնելի սերունդի մը աննման առաջնորդը, հայրենիքի եւ արտասահմանի Հայութեան գլխուն պսակը :

Այո, անցաւ արդէն աւելի քան քառասուն օրեր, երբ Պէյրութի մէջ, իր այնքան սիրած Ճեմարանի տաքուկ յարկին տակ, աչքերը փակեց Ս · Վրացեան այս վաղանցուկ կեանքին, անցնելու համար Հայոց պատմութեան յաւերժական եւ ոսկեղէն դիւցազներգութեան :

Բազմահազար Հայութիւն, ամէն տարիքի ու դասակարգի, անզուգական Հայուն եռագոյնով ծածկուած դագաղը · ուսամբարձ տարին, Հայկական թաղերէն մինչեւ Ազգ · գերեզմանատուն յողնատանջ ոսկորները հանգչեցնելու համար, յաւերժ պաշտելի, Դաշնակցութեան պանթէոնին մէջ :

Եւ հողին գնաց իրմէ, ինչ որ հողեղէն էր, ինչ որ մարմին, իսկ, ինչ որ գաղափար էր ու սէր, ինչ որ մտածում էր ու ստեղծագործութիւն, ինչ որ մտահոգութիւն էր ունեցաւ անցաւ անմահութեան,

...գործաւ ժառանգութիւնը ներկայ ու գալիք հայ սերունդներուն :

...կ'ընենք այս, որովհետեւ Ս. Վրացեան ...ապրեցաւ այս աշխարհին վրայ, կեանքերու ամէնէն սքանչելին անանձնական, հանրային կեանքը եւ ճիշդ ատոր համար ..., իր մտահոգութիւնները եւ գաղափարները, իր սէրերը եւ ստեղծագործութիւնները, չեղան բնաւ անձնական, իր ...յն կուրծքին տակ փափախեց սիրտ մը, ...որ գիտցաւ իր անձնական վիշտերը լռեցնել եւ բացուիլ համազգային ցաւերու եւ ապրումներու : Նիւթական հարստութիւն չձգեց, բայց ձգեց, աննիւթական, անկորնչելի ուղեգիծ մը . բարձրորակ հայ ըլլալու, անրասիր հանրային գործիչ ըլլալու, միմիայն իր ժողովուրդին եւ հայ հայրենիքին ծառայելու տենչ մը, ...մտում մը :

Ինք հասած էր բարձրորակ Հայու, հաւատաւորի տիպարին եւ իր ճառագայթող ուժը, ցոլացուց չուրջը, ջանալով որ բոլորն ալ ըլլան անրասիր, անանձնական կեանքի տէր, իրենց կուսակցութեան եւ ազգին հմայքը բարձր պահող գործիչներ, եւ եթէ այսօր իր յիշատակը, իր անձը ջահ է, իր գաղափարականութիւնը՝ պաշտամունքի առարկայ, իր անշեղ անհատականութեան պատճառաւ է եւ եթէ կան նաեւ մոլորած մարդիկ, որոնք զինք չխրեցին ան ալ նորէն իր նկարագրի չիտակութեան համար էր :

Ս. Վրացեանի կեանքը կը նմանի դարաւոր մարգագետինի մը, որ ծածկեց Հայոց պատմութեան վերջին եօթանասուն տարիները : Արդարեւ չկայ տասնեւիններորդ դարու վերջաւորութենէն, մինչեւ քսաներորդ դարու երկրորդ կէսը, մինչեւ իր մահը, դէպք մը, պատմական, յեղափոխական կամ քաջալերական երեւոյթ մը, մշակութային ձեռնարկ մը, որուն այս կամ այն ձեւով իր մասնակցութիւնը բերած չըլլայ Վրացեան, ինք վտանգուեցաւ, որպէսզի ուրիշներ ապրին, ինք փշրուեցաւ, որպէսզի իր ժողովուրդը ...ինի, ինք հալեցաւ, որպէսզի իր չուրջը լուսաւորուի

Իր հանրային, քաղաքական գործին զուգահեռ ստեղծագործեց նաեւ պատմագրական աչքառու գործեր, ինչպիսին է «Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութիւն» մեծածաւալ հատորը «Խարխափումներ», «Վէմ» գրական հանդէսի բազմաթիւ հատորները, «Կեանքի ուղիներով» յուշագրութիւններու վեց հատորները եւ վերջապէս ի սփիւռս աշխարհի, հայկական մամուլի մէջ ցրուած բազմահարիւր յօդուածները

Եւ այս համամարդկային, հայկական, յեղափոխական, քաղաքական, դիւանագիտական, գրական, մշակութային, արժէքներով առլցուն, ութսունեւեօթը տարիներու բազմերախտ կեանքի ընթացքին, Վրացեան ի յայտ բերաւ, հանրային–յեղափոխական գործիչի աներեւակայելի ...կունութիւն, քաղաքական դիւանագիտական խրատես միտք, որուն այնքան պէտք ունի մեր հայկական կեանքը . գրական խրայատուկ ոճ, պատկերելու ձեւ, որ զինք դասեց մեր գրական լաւագոյն արժէքներու կողքին . պատմաբանի անաչառ մօտեցում եւ քննադատի սուր տեսողութիւն, հոգեբան մանկավարժի կատարեալ տիպար :

Ահաւասիկ կեանք մը, ութսունեւեօթը տարիներու, երկար ժամանակ մը, որ Ս. Վրացեանի պէս մեծ անհատականութեան մը շնորհիւ ստացաւ, դարերու մարդկային եւ հայկական արժէքներու լրութիւն : Կեանք մը անչափելի իր խորութեամբ, ...րակով եւ մեծութեամբ, որով կրնանք աշխարհին որպէս հայ նայիլ, ճակատաբաց եւ հպարտ :

×

Եւ հիմա ձեր յիշատակին նուիրուած այս քանի մը վուխ, բայց սրտաբուխ տողերը, վերջացուցած, սիրելի տնօրէն, պաշտելի ղեկավար, կ'ուզեմ վերյիշել այն օրը, տարիներ առաջ երբ ամառնացի ձեր սենեակին մէջ կ'ողջագուրուէինք Լիբանանէն իմ մեկնումիս առթիւ, ըսիք ինծի .

— Գնա տղաս, չընկրկիս, օտար երկինքներու տակ չյուսահատիս, ինչ ալ պատահի մէկ բան գիտցիր՝ մեծ է Դաշնակցութեան Աստուածը ...

Այո մենք գիտենք, մենք գիտցանք, որ մեծ է Դաշնակցութեան Աստուածը, որովհետեւ դուք եւ ձեզի պէս, քիչերու մէջ հաղուագիւտներ ուժ եւ ձեւ տուած էիք այդ աստծոյ կրօնքին, Հայոց իրականութեան եօթանասուն տարիներու աբեղաներկ պատմութեան մէջ :

Եւ գիտցէք, որ այդ Աստուծոյ ուժը, մեծ պիտի մնայ, այդ ուժը եւ ձեր յիշատակը, պիտի շարունակեն մեր կեանքի ուղին լուսաւորել, մեզի առաջնորդել մինչեւ մեր ժողովուրդի յաւիտենական եւ արդար երազներու իրականացումը, որովհետեւ դուք եւ ձեզի պէսերը կը մընաս մեզի համար, իրենց գործերով եւ յիշատակելով անկորնչելի դանձ, անլռելի պատգամ :

ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

ՄԵԾ ՀԱՅԸ

Բոլոր մահկանացուներու նման յոկ հող դառնալու սահմանուած հայ մարդուն համար, անտարակոյս, մեծագոյն ու վեհագոյն արժանիքն է իր անուան չուրջ ոսկեզօտուած տեսնել Մեծ Հայը մակդիրը, ըսէք՝ տարազը :

Մասնաւորաբար, երբ այդ բնորոշումը կը տրուի անոր, աներկբայ ճշմարտութիւն մը հաստատելու կոչուած ինքնաբուխ սրտով, իր ժողովուրդին կողմէ, ի վարձատրութիւն եւ երախտագիտութիւն կատարած մեծ ու բացառիկ գործին :

Արդարեւ, Գէորգեան ճեմարանի նախկին սանը, ծնունդով գիւղացի, հանրային աւեծուփ ու աւետանջ գործունէութենէ մը ետք, դեռ քառասնամեայ կեանքի սեմին չհասած, արժանացաւ Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան վարչապետի բացառիկ պատիւին եւ, գրեթէ յիսնամեակ մը ետք, իր մահուան առթիւ, ծովածաւալ բազմութիւնը հայ մարդոց համազգային սուգի դիմագիծը տուաւ Ս. Վրացեանի յուղարկաւորութեան :

Սուգը, արդարեւ, դարձաւ համահայկական :

Որովհետեւ Սիմոն Վրացեան բազմաշնորհ ուժ մըն էր, որակ մը մեր իրականութեան մէջ, վերջին ժամանակաշրջանին, Նոր Նախիջեւանէն մինչեւ Կարին, Թիֆլիս, Երեւան, հուսկ ուրեմն Սփիւռքի բոլոր վայրերուն մէջ :

Այլ խօսքով եղաւ հո՛ն, ո՛ւր որ պարտականութիւնը զինք կանչեց, ո՛ւր որ անհրաժեշտութիւնն ու կարիքը զգացուեցաւ ունենալու հեռահայեաց մտքի տէր գործիչ մը եւ, վերջապէս, հոն, ո՛ւր որ պէտք է հնչէր հաւատքի եւ տրամաբանութեան վրայ խարսխած կուռ ու վճռական ձայնը առաջնորդի մը :

Այսպէս հարուստ եղաւ Հայոց նորագոյն շրջանի պատմութիւնը հերոսապատում դրուագներով, սխրալի էջերով, հոյակապ խոյանքներով ու մաքառումներով : Ժամանակաշրջանը կը ստեղծէ նաեւ իր դէմքերը, այլ խօսքով ծնունդ կուտայ, կը կաղապարէ օրուան եւ պայմաններուն յարմար, գործին եւ շրջանին տակ հանրային մարդը : Ճիշդ է նաեւ հակառակ տեսութիւնը — մեծ դէմքերը կը ստեղծեն նաեւ պատմութիւն : Մէկ խօսքով՝ մարդն ու դարաշրջանը զոյգ կը քալեն պատմութեան էջերուն մէջ :

Այսպէս է ահա՛, որ յեղափոխութեան առաջին օրերէն ցայսօր, գրեթէ ամէն բընագաւառի մէջ եւ ամէնուրեք, մենք ունեցանք բացառիկ դէմքեր իբրեւ ազատամարտիկ, մտաւորական, գրագէտ, հանրային գործիչ եւ, Հայաստանի հանրապետութեան շրջանին, իբրեւ պետական դէմք :

Բանակ կազմող նուիրեալներու, հանրանուէր գործիչներու մէջ բոյլ մը կը կազմեն սակայն անոնք, որ շնորհիւ իրենց բազմակողմանի ընդունակութիւններուն, իրենց աշխատաքին մեծ տարողութեան, ընդհանուր օղակին անրաժան մաս կազմելով հանդերձ, կը դառնան առաւել եւս ակնառու, բարձունք մը ընդհանուր լեռնաշղթային մէջ :

Այդպիսիներու չարքին դասեց մեր ժողովուրդը դեռ երէկ, երբ Րաֆֆիի Թիֆլիսի, Զաւարեանի Պոլսոյ եւ Արամի Երեւանի թաղումները յիշեցնող ծովածաւալ բազմութեամբ մը ողողեց Պէյրութի երթուղիները՝ Ս. Վրացեանի յուղարկաւորութիւնը վերածելով ազգին սրտաբուխ յարգանքին արտայայտութիւնը՝ իր մեծ գաւակին յիշատակին հանդէպ :

Ազգը, այս պարագային, յարգեց նաեւ Ս. Վրացեանի սերունդին անկիւնադարձ կազմող գործը — անկախ Հայաստանի ստեղծումը եւ հայ պետականութեան հաստատումը, ինչպէս նաեւ հայ երկրին մէկ փոքր, այլ յիշատակելի վայրին հայացումը, առանց որուն հազիւ թէ այսօր համազգային վառ յոյսեր ու ակնկալութիւններ կարողանայինք ունենալ՝ մեր վաղուան հաչուոյն : Միւս կողմէ, ազգը ցոյց տուաւ այն անվիճելի իրողութիւնը, թէ հայ մարդուն հոգիին ու մտքին մէջ ամուր կառչած է ամբողջական եւ անկախ Հայաստանի մը հաստատման գաղափարականը :

Մեր ժողովուրդին քաղաքական մտքին ձեւաւորման եւ ազգային գիտակցութեան ամրապնդման գործին մէջ մեծ դեր վիճակուեցաւ Ս. Վրացեանի ու իր նմաններուն, վերջին յիսուն – վաթսուն տարիներու ընթացքին :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան չուրջ ութսուննամեակներու կեանքին մէջ հայ մտաւորականը (այս բառը առնել իր լայն ու համապարփակ իմաստով) ունեցաւ արժանի դիրք ու կշիռք : Դեռ այն օրերուն, երբ հայ կեանքէն ներս պահպանողական ժամանակավրէպ մտայնութիւնները իրենց արձագանգը կը գտնէին, եւ ժամանակ մը ետք, երբ ռուսական աւեծուփ ու հրաբորբ կեանքին անմիջական ազդեցութեան տակ մարդիկ, հանրային կեանքը վարելու յաւակնութիւններով հրապարակ ելած, կը փորձէին հայ մտքին բնականոն հունը ուղղել դէպի Վոլկայի ու Տոնի ափերը՝ հայ գեղջուկին ու բանուորին մատղաշը «երկրէն», այսինքըն հայկական ենթահողէն ու իրականութենէն անջատել ի խնդիր միջազգային հանգամանքներու իրագործման, հայ մտաւորականը (իմա՛ Դաշնակցական) Պոլսէն մինչեւ Պաքու, Թիֆլիսէն Երեւան ու Ատրպատական, վերջապէս հոն ո՛ւր հայկական հաւաքականութիւն կար, պայքարեցաւ այս զոյգ ճակատներուն դէմ եւ յաջողեցաւ մեր ժամանակակից պատմութիւնը դօդել Հայոց անցեալի պատմութեան ոսկեզօծ էջերուն հետ :

Այսպէս է, որ հայ քաղաքական միտքը պահեց իր թարմութիւնը, չչեղեցաւ իր ենթահողէն, չուծացաւ կամ չամլցաւ :

Ս. Վրացեաններու կչիռով դէմքերն էին նաեւ, որ արտասահմանի մէջ արժեւորեցին հայ մտաւորականին ազգային կոչումը՝ մնալով միշտ պայքարի դիրքերուն վրայ : Արդարեւ, հայ գանգուածները, որոնք 1915 – 1920էն ետք կայք հաստատած էին քիչ մը ամէն տեղ՝ հին թէ նոր ցամաքամասերու վրայ, Մեծ Եղեռնի հարուածէն սահմռկած, այլ մանաւանդ անկախութեան կորուստով հարուածուած, հոգեկլկուած ու մտայլկուած պատկեր մը կը պարզէին ակէ 40 – 45 տարիներ առաջ :

Ու վերստին հրապարակ կուգային հընաչխարհիկ տեսութիւններ ու քաղաքական ուղեգիծներ : Արուեստական — դո՛ւք ըսէք այլանդակ — չափանիշերու կիրարկումով կ'ուրացուէին սրբութիւններ եւ արժէքներ : Տիգրանէն մինչեւ Արամ, Վարդանանցէն մինչեւ Սարտարապատ, Շնորհալիէն մինչեւ Րաֆֆի, այսինքն Հայոց անցեալն ու մշակոյթը թիրախ կը դառնային մարքսի հետեւորդներուն :

Ու մեծաչունչ լոզունգներով կը յայտարարուէր իբրեւ Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի քաղաքականութեան նոր ուղեգիծ, թէ « Թուրքիան ուզում է դուրս գալ Անտանտայի լծի տակից, դրա համար էլ նա անհաւասար կռիւ է սկսել եւրոպական հզօրների դէմ : Թուրքիայի վրգին կապեցին Սեւրի դաշնագիրը, այդ երկրորդ ափական վերսայլը, որի տակ կայ Դաշնակցական Հայաստանի ներկայացուցչի ստորագրութիւնը : Այդ Հայաստանը Թուրքիայի նկատմամբ ուզում էր անել ինչ որ վերսայլում յաջողուեց կատարել Պելժիային՝ Գերմանիայի նըկատմամբ : Արբնող Տանկաստանը ըմբոստացաւ Սեւրի դէմ ... Մենք առաջարկում ենք հաշտուել ու խաղաղութիւն հաստատել հայ եւ թուրք ժողովուրդների միջեւ . մենք առաջարկում ենք օգնել նոր Թուրքիային ... մենք առաջարկում ենք իրար օգնել, որպէսզի շուտով ոտքի ելնենք, ուժեղացնենք Արեւելքը»(*) :

Ս. Վրացեան տասնամեակներ շարունակ դեղերում ու անորոշութիւն չճանչցող մտքով ու գրչով մը պայքարեցաւ ապազգային գաղափարախօսութիւններու դէմ, Պղատոնը սիրելով հանդերձ նախասիրեց ճշմարտութիւնը : Այսպէս է, որ պատմութեան սեփականութիւնը դարձուց, չօշափելի փաստերու, անառարկելի փաստաթուղթերու հիման վրայ կազմըւած մեր ժամանակակից կեանքին հայոց էջերն եւ, մասնաւորապէս, Հայաստանի հանրապետութեան երկամեայ պատմութիւնը՝ այնքան ուսանելի գալոց սերունդներուն համար :

Աւելին՝ գրեթէ օրը օրին, վերլուծեց հայ կեանքին առաջադրած հարցերը՝ բանաձեւումի խիստ ուշագրաւ տարազով մը : Անոր մտածումներն ու դատումները յստակ, կուռ եւ տրամաբանական էին, եւ ներկայացուած էին, լեզուով ու ոճով մը, որ առանձնապէս խիտ էր թէ իբրեւ կաղապար, թէ իբրեւ միջուկ :

Միտքը Ս. Վրացեանի մօտ կը ներկայանար տիրական դիրքով մը, թէեւ սիրտը, որ անխզելի թելերով կապուած էր Հայաստանի ու Հայութեան հետ՝ իբրեւ հոգեկան անդիմադրելի ուժականութիւն (տինամիզմ), յաճախ գերադանց իշխանութիւն էր անոր մէջ :

Արդարեւ, կը պատկանէր այն սերունդին, որուն համար Հայաստանը սկիզբն ու վախճանն էր իր հոգեկանութեան ամէնէն վսեմ ձգտումներուն : Հայրենիքը ապրում էր՝ ըլլալով նաեւ չօշափելի գեղեցիկ իրականութիւն մը :

×

Յեղափոխականին, քաղաքական գործիչին, հրապարակագրին եւ հուսկ ուրեմն պետական դէմքին առընթեր, անոնց զուգընթաց կայ նաեւ անկասկած Վրացեան գրագէտը :

Վերջին յիսնամեակին եւ յատկապէս Սփիւռքի մէջ մշակուեցաւ եւ մեծ տարողութիւն ստացաւ յուշագրութեան սեռը, որ մինչ այդ կը մնար անտեսուած ճիւղ մը մեր գրական ծաղկաստանին մէջ : Յովսէփ Էմինի եւ ուրիշներու յուշերը՝ հետաքրքրական իբրեւ պատմութեան հայոց էջեր, կը մնային տկար արուեստի սահմաններուն մէջ(**) : Փոթորկայոյզ ժամանակաշրջանի մը պատկերացումը բնական ու տրամաբանական մղում դարձաւ մեր յեղափոխական գործիչներուն համար, որոնք օգտուելով արտերկրի բարենպաստ պայմաններէն («Հայրենիք» ամսագրի հրատարակութիւնը օրինակ) տասնամեակներու ընթացքին թուղթին յանձնեցին մեր վերջին շրջանի պատմութեան մեծ ու փոքր իրադարձութիւններուն մէկ կարեւոր մասը :

Ս. Վրացեան եւս անմասն չմնաց ընդհանուր ճիգէն : Ու վերջին տարիներուն յաջորդաբար հրատարակեց վեց հատորները իր «Կեանքի ուղիներով»ին : Նոյնինքն հեղինակին կողմէ «պարապ վախտի խաղալիք» կարծուած վերոյիշեալ հատորները խիկական երեւոյթ մը եղան նաեւ գրական իմաստով :

Յայտնուեցաւ յանկարծ գրագէտը Վրացեանի մէջ :

Արդարեւ հեղինակը ընթերցողին ներկայացաւ «պատմելու» անվիճելի շնորհով մը : Ըսել կ'ուզենք, որ յաջողեցաւ հաճելի գրելակերպով, անթռնադրօսիկ ոճով ներկայացնել դէմքերու հոգեբանութիւնը եւ անոնց նկարագիրը, տալ տուեալ ժամանակաշրջանի պատկերը, ձեւաւորել միտքեր, տեսակէտներ եւ կատարել դատումներ իրապաշտ դիմագիծով, յստակ եւ կուռ պարբերութիւններով :

Առանձնապէս հատու եղաւ Ս. Վրացեանի հիւմըրը, որ անգլեւսաքսոն դրոշմ մը ունի անկասկած, որուն շնորհիւ ամէնէն եղերական պահերն իսկ կը գտնեն վայելուչ հանդերձանք մը :

Վրացեանի լեզուն կը յատկանշուի բառերու եւ ոճերուն ճշգրիտ գործածութեամբ, եւ եթէ անոր արձակը բոլորովին ընտիր չէ, այնուամենայնիւ գեղեցիկ է իր ոլորաններով ու թռիչքներով :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Տեսնել Հայաստանի այն ժամանակուան ժողկոմխորհի նախագահ Ալ. Միասնիկեանի (Ալ. Մարտունի) «Հայաստանի միջազգային քաղաքականութիւնը» խորագրեալ յօդուածը Երեւանի «Նորք» ամսագրին մէջ, 1923 :

(**) Հոս նկատի կ'առնուի յուշագրութեան քաղաքական – պատմական – ազգային ճիւղը միայն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թաղէոսեանի, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեանի եւ պարագաներուն, իրենց հօր եւ հօրեղբօր ու ազգականին Պ. Սեդրաք Պաղտասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւյմէճեանէ հարիւր ֆր. իրենց թոռնիկին Գառնիկի մկրտութեան առթիւ:

Նոյնպէս Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ոմն հարիւր ֆրանք մկրտութեան մը առթիւ:

×

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ազնիւ Յակոբեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պարսամ Յակոբեան Կ. Խաչին 20 ֆր., Տիկ. Մարուքեան եկեղեցիին հինգ, Պ. Ուժուղեան եկեղեցիին քսան ֆրանք, Ապտալեանի թաղման առթիւ Փ. Ծ.ի Այրի Տիկին Գամպուրեան եկեղեցիին տասը ֆրանք:

×

Սէն Ժեռոմի Թաղ. խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Մանուկ Գասպարեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Ճ. Մատթէոսեան, Ճ. Գասպարեան, Ա. Պապայեան 50ական ֆրանք, Զպլաքեան ընտանիք, Ա. Ենովքեան, Պառ Մոտէօն, Փափազեան Ս. եւ Ոմն 30ական, Հայ Կամ. Միութիւն, Յ. Նէվշէհիրլեան, Պառ Թապա, Փափազեան Ժ., Ս. Զէյթունցեան քսանական, Կ. Անտոնեան, Բ. Մէրտինեան, Թ. Մարկոսեան, Օ. Ժամկոչեան, . Խալիճեան, Ա. Մէլէմէճեան, Ա. Խրիմեան, Ծ. Գարոյեան, Ա. Մանկասարեան, Կ. Վարդանեան, Պ. Կարապետեան, Տոքթ. Բաղըճեան, Այրի Տիկ. Պէտոյեան, Այրի Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Իւրչանօ, Կ. Աճէմեան, Հ. Զուգուրեան, Օ. Քէօյլիւեան, Նէվշէհիրլեան ընտանիք, Օ. Շէրպէթեան, Հաճի Յ. Ահագինեան, Պ. Յակոբեան, Ա. Կիրակոսեան տասնական, Մ. Եղիաեան, Բ. Գայսէրլեան, Յ. Գարադաշեան հինգական ֆրանք կը նուիրեն Թաղիս եկեղեցւոյ Ճ. Մատթէոսեան եւ Ճ. Գասպարեան յիսուն ֆր., Մինասեան ընտանիք քսան, Ռ. Ասարլըքեան, Ս. Կիրակոսեան Պ. Կարապետեան, Տոքթ. Բաղըճեան, Յ. Մանկլեան տասնական, Թաղիս դպրոցին: Ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբարք յիսուն Աղքատախնամին, Բ. Գայսէրլեան տասը, Յ. Ազայեան հինգ, Հայ Ռազմիկներու Միութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ չամփուրով խորոված
եւ տէօնէր – խորոված

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալապրի անտառը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 72րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբին:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ ուշ երեկոյ, Սէօռերու Մոնտրոուի ծառախիտ դաշտին վրայ:

Հանդիսավայրը գտնելու համար Պէնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ կողմը Րիւ տի Միտի:

Բանախօսութիւն, երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ ուրիշ շատ մը հաճելի անակնկալներ:

Ժամը 10էն 12 Պուլի մրցում:

Ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գտնէք համադամ ապանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ, ԽՈՐՈՎԱԾ ՄԻՍ մատչելի գիներով: Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի հերոսներու յիշատակին նուիրուած այս հանդէսին:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Կիրակի առաւօտ հաւաքուիլ Փլաս Կիշար ժամը 9.45ին, օթօքառը կը մեկնի 10ին: Իսկ կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթօքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ – Կառ:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արզուեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը:

Ժամը երեքին այցելութիւն իշխան Արղութեան շիրիմին:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX

AGENCE DE VOYAGE

7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն):

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9-12 եւ 14-18:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Երկուշաբթի, Յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 10ին, կը մատուցուի Ս. պատարագ եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ մեր բոլոր ննջեցեալներուն համար:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարդավառի առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

La Fourchette

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

PRA-LOUP 04
(Basses-Alpes)

Արձակուրդի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:

Լաւագոյն պայմաններ,
արեւելեան համեղ ճաշեր,
մատչելի գին:

Թարմանալու, նորոգուելու
կայտառանալու դրախտանման
տեղ՝ ջինջ օդի մէջ,
ծիծաղկոտ արեւի տակ:

ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ–ԼՈՒ 81

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը Յուլիս 16ին, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէներու ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 18) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Երիտասարդ խոհարար մը արեւելեան ճաշեր պատրաստելու համար, ֆրանքօ-հայկական ճաշարանի մը մէջ: Դիմել «Յառաջ»ի:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ

ԵՒ

ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական – Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,
17, Rue Bleue — Paris (9e(

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 16 JUILLET 1969

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11563 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.563

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐԱՐՎԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԷՊԻ՝ ՁԱԽ

Նոր չէ ընկերվարական կուսակցու-թեան տագնապը, ոչ ալ յատուկ Ֆրան-սայի :

Վերջերս Հռոմի մէջ կառավարական ծանր տագնապ մը ծագեցաւ ընկերվա-րական ժողովի մը անջատողական ոգիին իբրեւ հետեւանք իսկ Ֆրանսայի մէջ տա-րիներէ ի վեր է որ կուսակցութիւնը իր համբան չի գտներ : Երկար տարիներէ ի վեր Կի Մոլէ կը պահէր կուսակցութեան ղեկը : Բայց եթէ մարդը չփոխուեցաւ տարիներու ընթացքին, անոր դիրքաւո-րումները շատ փոփոխական եղան եւ կու-սակցութեան տուին պատեհապաշտու-թեան դիմագիծ մը : 1965ին Նախագահա-կան ընտրութեանց առեն, ձախերը կրցան միացեալ ճակատ մը կազմել Միթերանի թեկնածութեան շուրջ, 1968ի երեսփոխա-նական ընտրութեանց երկրորդ շրջանին : համաձայնեցան Համայնավարներուն հետ որպէսզի հրապարակը ձգուի լաւագոյն դիրք ապահովող ձախ թեկնածուն : 1969 Յունիսին սակայն, Ալֆորվիլի մէջ բո-լորովին նոր գոյն մը ստացաւ կուսակ-ցութիւնը, մեծամասնութիւն ապահովե-լով կաստոն Տէֆէրի թեկնածութեան շուրջ, թէեւ ամէն մարդու, մանաւանդ Կի Մոլէի, սրտովը չէր որ այդ որոշումը կը տրուէր : Հոս սակայն պարզ էր նաեւ որ այդ թեկնածութիւնը կը տրուէր որոշ չափով դիւրացնելու համար կեդրոնի թեկնածուի մը՝ Ալէն Փոհէրի ընտրու-թիւնը : Ու նախագահական ընտրութեան ձախը կը ներկայանար երեք, նոյնիսկ չորս (չմոռնալու համար Թրոցկիստը՝ Կրիվին) թեկնածուներով՝ Ժ. Տիւքլօ (համայնավար), Կաստոն Տէֆէռ (ընկեր-վարական) եւ Մ. Ռոքար (Փէ ԷՍ Իւ) :

Ընդհանրապէս երբ ձախը կը ներկայա-նար մէկ թեկնածուով, բոլոր ոչ - հա-մայնավար ձախերը կրնային միշտ պար-ծենալ թէ Համայնավարները կ'օգտուին կացութենէն, այս անգամ շատեր կարծե-ցին թէ առանձին հրապարակ իջնելով, Համայնավարները ցոյց պիտի տան, մա-նաւանդ Չեխոսլովաքիայէն ետք, թէ ոչ մէկ ժողովրդականութիւն կը վայելեն երկրին մէջ : Ու պատահեցաւ հակառակը : Զախջախիչ պարտութիւն մը կրեց ոչ-համայնավար ձախը, մանաւանդ Տէֆէռ, եւ 70ը անց, հին վեթերան Ժաք Տիւքլօ փայլուն ընտրապայքարով մը, ստացաւ ձայներու աւելի քան 22 առ հարիւրը : Ա-պացուցանեց որ Համայնավար կուսակ-ցութիւնը չէ կորսնցուցած իր ձայները եւ համաձայնաբար անոր համար որ տարիներէ ի վեր չէ փոխած իր կարծիքը :

Այս փորձառութենէն ետք, կը սպասուէր Իսսիի համագումարին, ուր պիտի ծնէր եւ մկրտուէր ընկերվարական նոր կուսակ-ցութիւնը :

Այս համագումարին սկիզբը հրապարա-կը կային չորս տարբեր տեսակէտներ : Նախ՝ Քրէօզի երեսփոխան Շանտէրնակո-րի թէզը, որու կը միանար նաեւ հիւսիսի երեսփոխան Նոթրպար : Երկուքն ալ դէմ են խօսքի նստելու Համայնավարներուն հետ : Երկրորդ թէզ մը, որ բացարձա-կապէս կը մերժէ որեւէ զինակցութիւն կեդրոնին հետ եւ ձեւ մը կը փնտռէ մի-ութիւն մը գտնելու համար ձախին մէջ եւ սկզբունքի փորձ մը նաեւ Համայնավարնե-րուն հետ խօսելու, բայց առանց պատ-րանքի : Այս տեսակէտը կը պաշտպանէին Պիէր Մօրուա, Ժորժ Կիյ, Քրիստիան Փինօ :

Երրորդ հոսանք մը, ձախի միութիւնը կը նկատէր «ընկերվարական ռազմավա-րութեան առանցքը» եւ դրամատիրու-թեան դէմ՝ պայքարը նախապատուու-թիւն ունեցող հեռանկարը : Պէտք է նաեւ որ յանձնառու ըլլայ (կուսակցութիւնը) ոչ մէկ կառավարութեան մասնակցելու, որու զօրավիգ եղած չըլլան «չահագոր-ծուած զանգուածները» եւ անոնց կազ-մակերպութիւնները, ի մասնաւորի հա-մայնավար կուսակցութիւնը ու անմիջա-պէս խօսակցութեան նստիլ անոր հետ : Այս տեսակէտը կը պաշտպանէին Կի Մոլէ եւ Ալէն Սավարի :

Վերջապէս չորրորդ հոսանք մը, նաեւ կողմնակից ձախի միութեան, զոր կը պաշտպանէին Փոփըրէն եւ Շըվէնըման : Կը նախատեսէր նաեւ տեսակ մը նախա-պայման - բանաձեւ, համայնավար կու-սակցութեան հետ վիճաբանութիւն մը սկսելու որ միայն ակադեմական բնոյթ չունենայ :

Ի վերջոյ դէպի ձախ ձգտում ունեցող բանաձեւը եւ Համայնավարներու հետ ա-ռանց նախապայմանի խօսելու կը քուէ-արկուէր շատ լայն մեծամասնութեամբ : Այսինքն մէկ ամիս առաջ իր օժանդակու-թիւնը բերելէ ետք կեդրոնի թեկնածու Ալէն Փոհէրի, կուսակցութիւնը յանկարծ եւ առանց որեւէ վերապահութեան կ'ու-զէ կողք կողքի նստիլ Համայնավարնե-րուն հետ, եւ այս շնորհիւ այն նոյն մար-դուն — Կի Մոլէի, — որ կ'ըսէր. թէ՝ Համայնավարները ձախ չեն, Արեւելք են : Նոյն Կի Մոլէն չի վարանիր նոյնիսկ ըսե-լու այս ժողովին առեն թէ «մարդ կու-սակցութեան մէջ չէ քաղաք. ասպարէզ մը ընելու համար» : Հաւանաբար անդ-լերէնի դասախօս ըլլալը, պատճառ եղած է որ Կի Մոլէ անգլիական հիւմըր ալ ու-նենայ :

Այս նորածին կուսակցութիւնը տնօրէն կոմիտէ մը ընտրած է 61 անդամներէ բաղկացած, ուր 28 նորեր կան : Ասոնք պիտի ընտրեն 17 հոգինոց բիւրօ մը, ո-րոնցմէ մէկը պիտի դառնայ կուսակցու-թեան պարագլուխը, այսինքն Ա. քար-տուղար մը որ «ոգի» պիտի տայ կուսակ-ցութեան : Կի Մոլէ չկայ այս ղեկավա-րութեան մէջ :

ՅՈՒԼԻՍ 14

Նախագահ Փոմփիտուի առաջին «Յո-ւլիս 14»ն էր օր պայծառ ու տաք արեւի մը տակ, կատարուեցաւ Երկուշաբթի առ-աւօտ, աննախընթաց բազմութեան մը ներկայութեան :

Առաջին անգամ ըլլալով նաեւ Ռուճիէ-րիի չէր որ յանձնուած էր գիշերուան հր-րավառութեանց հարցը : Ռուճիէրի հաս-տատութիւնը երկու հարիւր տարուան մենաշնորհն ունէր այդ հրավառութեանց : Նախագահ Փոմփիտու իր կողքին ունէր Ծերակոյտի նախագահ՝ Փոհէր, նախա-րարապետ՝ Ժաք Շապան - Տէլմաս, Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Աշիլ Փէրէթթի եւ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Միշէլ Տըպրէ, որ տողանցքէն ետք շնորհաւորա-կան հեռագիր մը կը ստանար Նախագահ Փոմփիտուէ :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՍԿՍԱՒ

Երկուշաբթի գիշեր յանկարծակի եւ ծանր բախումներ սկսած են Սալվաթորի եւ Հոնտուրասի միջեւ եւ քիչ ետք կը պարզուէր թէ իսկական պատերազմ մըն է որ ծայր տուած է այս երկու «պանանիէ» Հանրապետութեանց միջեւ :

Սալվաթորի զօրքը Հոնտուրաս մտած էր եւ գրաւած բազմաթիւ շրջաններ : Կը թուի թէ միջադէպերը սկսած են երբ Հոնտուրաս ուզած է ետ ղրկել երեք հա-րիւր հազար Սալվաթորցի բանուորներ, զորս ընդունած էր գիւղատնտեսական աշ-խատանքներու համար, երբ ինք ալ ձեռ-նարկած էր երկրագործական բարեփոխ-ման ծրագրի մը : Վերջին լուրերու հա-մար, կռիւները լուրջ պատերազմի մը բնոյթն ունէին :

ԿԸ ՑԱՒԻՆՔ...

Նոր աւելի ունեցանք կարդալու Հա-յաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիա-յին լոյս ընծայած (1967) «Հայ ժողո-վրդի պատմութիւն» շարքին եօթներորդ հատորը, որ կ'ընդգրկէ 1917էն մինչեւ 1945 թուականը ինկած ժամանակաշրջա-նը, պատկերացնելով միաժամանակ Հա-յաստանի եւ Սփիւռքի Հայերուն պատ-մութիւնը :

Հայկական սփիւռքին նուիրուած է Զ. բաժինը, շուրջ հարիւր էջ, ուր կը խօս-ուի Սփիւռքի կազմութեան, քաղաքական կողմնորոշումներուն, հայրենադարձու-թեան, միութիւններուն, կուսակցու-թիւններուն եւ մշակութային կեանքին մասին, մանաւանդ Նոր Հայաստանի եւ անոր նոր վարչակարգին հանդէպ սփիւռ-քահայութեան բռնած դրական ու բացա-սական դիրքերուն մասին :

Այդ ակնոցով դիտուած պատմութիւն մը, հասկնալի է, թէ ինչի կրնար վերած-ուիլ ու վերածուած է արդէն կամայական ընդարձակ շարադրանքի մը : Հոն, ուր խղճմտանքը եւ առարկայական մօտեցու-մը անհրաժեշտ էր, ընթերցողը կը հան-դիպի միայն կողմնակալ մարդոց կիսկա-տար գործին, չատախօսութեան կամ ա-պերախտ վերաբերումներուն, որով՝ ըն-տացուածը ոչ թէ պատմութիւն է, այլ «պատմագիրներուն» կուսակցական հա-շիւները բացայայտ ընծայող սովորական հրապարակագրութիւն :

Զգենք առայժմ միւս հարցերը եւ պահ մը կանգ առնենք մեր ներկայ պահը լե-ցնող հրատապ հարցերուն առընչուող փաստին առջեւ, Սփիւռքի դպրոցին նը-ւիրուած էջերուն մօտ :

Յաւօք, հոս եւս, Գիտութիւններու Ա-կադեմիային լոյս ընծայած գործին հե-ղինակները գիտական խղճմտանքով չեն առաջնորդուած, չարժած են ըստ կամս, աւաղ կարեւորութիւն ներկայացնող հաս-տատութիւններուն տեղը զիջելով համեստ յարկերու

Ահաւասիկ բնորոշ վկայութիւն մը :—

«Պէյրութում քսանական թուականների վերջերին գործում էին տասից աւելի հայկական դպրոցներ՝ նախակրթարան-ներ, լիցէյներ եւ այլն, ինչպէս Եփրեմ-եան, Մեսրոպեան, Հայկազեան վարժա-րանները, Սահակեան լիցէյը : 1930ա-կան թուականների սկզբներից բացուեցին նոր վարժարաններ, ինչպէս ազգային բարձրագոյն վարժարանը Պուրճ Համու-տում, Թորգոմեան, Գասպարեան, Կիլիկ-եան վարժարանները (1930 - 1932), Ա-րամեան, Ռուբինեան վարժարանները (1934 - 1935) եւ այլն : 1937 թուականին Մխիթարեանները հիմնեցին իրենց միջ-նակարգ վարժարանը» :

Այս է Պէյրութի դպրոցներուն նուիր-ուած տողերուն ամբողջութիւնը :

Յիշատակութեան արժանացածներուն մէջ՝ մեծ բացական, ինչպէս կռահեցիք, Համազգայինի «Նշան Փալանճեան» ճե-մարանն է եւ այդ պարագան բաւ է մեր պատմութիւնը գրողներուն անպատմելի ոգին ցուցադրելու համար :

Ըմբռնելի բա՞ն է, որ Հայոց պատմու-թիւն մը խօսի Պէյրութի 1930ական թը-ւականներու վարժարաններուն մասին եւ զանց ընէ ամէնէն արդիւնաւոր հաստա-տութիւնը, այն՝ որ Շանթի, Աղբալեա-նի, Իփէկեանի, Գիւզէլեանի, Սասունիի եւ այլոց գիտութեան, կորովին, խան-դավառութեան, Թռիչքին ու շունչին մէջ շուրջ չորս հարիւր աշակերտ թրծեց, եւ ընծայեց սփիւռքահայութեան թիւով ա-ւելի քան չորս անգամ չորս դէմք՝ գրա-կան, հրապարակագրական ու կրթական մարզերէն ներս :

Կը ցաւինք այս զանցառութեան համար եւ կը ցաւինք այն մէկուն համար, որ չենք կրնար միակտուր յարգանք մը ըն-ծայել Հայաստանի Գիտութիւններու Ա-կադեմիային եւ գիտնականներուն

Պ. Ս.

«Ազդակ»

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

8.000 ՖՐԱՆՔ ՆՈՒԷՐ

Կիրակի եւ Երկուշաբթի Պէլֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի կայանը խանդավառու-թեան արտակարգ օրեր ապրած է :

Շէնքը, հիմնովին վերանորոգուած, ճաշակով ներկուած, ամէն տեսակէտով արդիականացած եւ ներկայանալի դար-ձած հիւացման արժանացած է այն հարիւ-րաւոր այցելուներուն, որոնք Փարիզէն, Լիոնէն, Կրընոպլէն, Մարսէյլէն փութա-ցած էին կայան : Իսկապէս անճանաչելի-ութեան բառը կարելի է այս անգամ գործա-ծել, ի տես այն խանդավառ ու տաք մթ-նոլորտին որ ստեղծուած էր կայանը :

Հանդէսի ընթացքին իսկ եւ վերջն ալ ութ հազար ֆրանք (ութ հազար հին ֆր.) նուիրատուութեան եղած է :

Մանրամասն թղթակցութիւնը՝ առան-ձին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒԼԻՍ 14ի երկար շաբաթավերջին առթիւ ալ ճամբու արկածները կրկին շատ եղած են : Առաջին հաշուեկշիռով մը 122 մեռեալ եւ 850 վիրաւոր կայ, բայց վիրաւորներու կէսէն աւելին շատ ծանր վիճակի մէջ էր :

ՉԵԽՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ սահմանին վրայ շատ ծանր միջադէպ մը պատահած է առջի օր երբ եօթը երիտասարդ Չեխեր կը փորձէին Գերմանիա անցնիլ : Պահակա-զօրքը կրակ բացած է, մէկը՝ սպաննուած է, միւս վեցն ալ ձերբակալուած :

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութեան կազմու-թիւնը կրկին յանձնուած է Ռիւմորի, որ կը փորձէ համոզել ընկերվարական միա-ցած կուսակցութիւնը, կարենալ խառն դահլիճ մը կազմելու համար :

ՓԵՔԻՆ կ'ամբաստանէ Մոսկուա որ «հակաչին» նոր զինակցութիւն մը կը պատրաստէ :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Իրլանտայի մէջ արիւ-նալի դէպքեր պատահած են : Լոնտոնտէ-րիի մէջ, կաթոլիկ Իրլանտացիները բա-խում ունեցած են ոստիկաններուն հետ : 17 հոգի ձերբակալուած է յիսուն հոգի վիրաւորուած (որոնց 29ը՝ ոստիկան) : իսկական կրօնական պատերազմ մըն է որ անցեալ Հոկտեմբերէն ի վեր աղէտ մը ե-ղած է երկրին համար :

ՌՈՒՍԵՐԸ Լունա ԺԵ. հրթիռ մը ղըր-կած են դէպի Լուսին, Ամերիկացիներուն «Լուսահանումէն» 48 ժամ առաջ : Նը-պատակը անծանօթ է :

ՀԱՌԻՃԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆ
— 1905 Ի ԱՄԱՌԸ —

Բ.

Ցաւօրդ օրը լուսումութին Երուանդ վարդապետը մտաւ Կոմիտասի սենեակը: Վարդապետը, ինչպէս անցած գիշերներին, այդ գիշեր ջերմի մէջ էր եղել եւ հիմա՝ լուսաբացի խաղաղ պահին, նինջ էր առնում: Դէմքը նուաղած էր, աչքերը փոս էին ընկել, դեղնած մաշկի վրայ փշաքաղուել էր մազը: Հիմա ի՞նչ անի՝ արթնացնի՞, որ օրուայ տապից առաջ ճանապարհ ընկնեն, թէ թողնի, որ մի քիչ քունն առնի՝ երկար ճանապարհից առաջ: «Թողնեմ, թող մի քիչ քնի» — մտածեց Երուանդ վարդապետը եւ սքեմի փէշերը հաւաքելով՝ զգոյշ դուրս եկաւ, վրայ քաշելով դուռը: Մի քիչ զբօսնեց բակում, գնաց եկաւ, եւ, ահա, զանգերը զուարթ ղօղանջեցին՝ ազդարարելով, որ ժամ է առաւօտեան աղօթքի: Խնկի ծուխ ելաւ, խնկի բոյր, արեգակն ելաւ, առաջին ճառագայթները՝ վանքի խաչերին, քարերին ու քարերը պաղող մամուռներին, սեւ սքեմաւորները չորոր քայլով տաճար մտան:

Օրը բացուեց Էջմիածնի վրայ:

Ժամ մը ետք կառքն եկաւ: Ճամպրուկներն ու իրերը տեղաւորեցին: Կոմիտաս վարդապետը մնաս բարով ասաց մնացողներին ու թեթեւ ոստիւնով կառք նստեց, սեղմուելով Հայր Երուանդի ուսերին.

— Մեր բաժին գինին կ'ուղարկէք, չմոռանաք, — ասաց Կոմիտասը, — սարերը զով են, ջրերը սառնորակ, ճիշդ է, բայց գինի չկայ ... գինին չմոռանաք ...

— Ասել եմ, գիտեն, ութ դոյլ գինի ունենք ստանալու, — ի պատասխան Կոմիտասի կատակի, լուրջ չէշտով ասաց Հայր Երուանդն ու ապա շարունակեց Կոմիտասի կատակը, — սարերում պանիր ու իւղ կայ, զառներ կան՝ գինին չմոռանաք, մեր բաժին գինին:

Այդ ժամանակ Էջմիածնում կարգ էր՝ վարդապետներին ամսական մի դոյլ գինի էր հասնում: Մի դոյլը նրանց բաժինն էր, բայց, ի հարկէ չատերն այդ մի դոյլով չէին բաւարարւում՝ նայած վարդապետի եւ... նայած գինու, չմոռանանք նաեւ՝ նայած դոյլի:

Կառքը դուրս եկաւ Վաղարշապատից ու ընկաւ այն բանուկ ճամբան, որ տանում էր Ղարխուն կայարան: Վարդապետները լուռ նայում էին հեռուներին, բացուող օրուայ գոյներին, ճամբի մօտ բուսած հաստ ու կենտ ծառեր կային, փշատենիներ, ճամբի փոշիները ճիւղերին, իրենք առանց այդ էլ տեղից փոշոտ:

Ինչ մարդամօտ ծառեր են:

— Հետաքրքիր են փշատի ծառերը: Միշտ ճամբի վրայ են բուսնում, նկատե՞լ ես, — ասաց Կոմիտասն ու յետոյ շարունակեց լուռ հիանալ դաշտի տեսարաններով: Ձիերն իրենց սմբակներով ճամբայ էին ծեծկում: Լաւ ճանապարհ էր, լաւ ձիեր էին, լաւ կառք էր: Լաւ լուսաբաց էր:

Քանի հեռանում էին՝ այնքան բացւում էր Կոմիտասի շունչը, այդ անմիջապէս զգացւում էր. նա սկսեց աշխուժանալ՝ ինչ լաւ է, որ գնում է հեռու սարեր:

Զանձրանում էր Էջմիածնից՝ ուզում էր դուրս գալ, հեռու գնալ, բնութիւն, մաքուր, մոռացուած մի անկիւն, ուր անաղարտ հոգիներ կան եւ անաղարտ երգեր:

Գնում էր կառքն այդ օրուան լուսաբացի միջով, «Ինչ լաւ օր էր, — յիշելով հիանում է Երուանդ Տէր – Մինասեանը», — անիւների սուլերները վազում էին ճամբեզրի փշոտ խոտերով: Ինչ ձայն է ականջն ընկել՝ Կոմիտասի ձայնն է, որտեղի՞ց է գալիս, «Գալիս է, գալիս, այ, ճըլ – վրտ, ճըլ – վրտ, ակը լալիս է»: Հասան Ղարխուն կայարան: Քիչ յետոյ Երեւանից ժամանած գնացքը ուղեւորներ վերցնելով, — այդ օրուայ ուղեւորներից երկուսն էլ՝ Կոմիտաս ու Երուանդ վարդապետները, — առաջ սուրաց:

Իրիկուն էր ու զով էր քամին, որ հասան քաղաք Գիւմրի, — Ըստ այն ժամանակուայ ցարական պաշտօնական քարտէսների՝ Ալեքսանդրապոլ:

Աշխոյժի ժամ էր. Թէյարաններն ու գինետները լիքն էին արհեստի, գործի մարդկանցով եւ նաեւ ուրիշներով, ամէն տարիքի եւ բոլորն ուրախութեան ու գինու, երգ ու տաղի սիրահարներ: Այսպիսին էին այս քաղաքի մարդիկ՝ մեծից փոքրը: «Սիրելու քաղաք է» — ասաց Կոմիտասը:

Ֆայտոնով մի քանի փողոցներ անցան, սեւ քարի գեղեցիկ տներ էին շարք–շարք, սքանչելի ու տպաւորիչ բակեր՝ նման քարէ մեծ սկուտեղների, ամէն պարի եւ տեսից երգ էր հասնում Կոմիտասին: Տների կտուրներին, քիւերին եւ երկնքում շատ էին աղաւնիները: Այս քաղաքը աղաւնիների երկիր էր: Ծայրամասերում տուն չկար, որ կտուրին աղաւնիներ չլինէին: Սպիտակ ու շատ էին:

Այս քաղաքում շատ էին գուսանները:

Նրանք «երգում են օտար կամ մայրենի լեզուով, օտար եղանակներն՝ անշնորհք, աղաւաղուած, իսկ հայ չինական երգերը՝ թէպէտ բաւական ուղիղ, բայց թաթարական, ծուռ ու մուռ, անկայուն ու անճաշակ տարախաղութեամբ»: Կոմիտասը շատ էր լսել նրանց, այստեղ՝ իրիկնային այդ ժամին էլ իր ականջին հասնում էին նրանց ձայները, եւ նա մտքերի ու մտատանջութիւնների մէջ էր, մտքեր ու մտատանջութիւններ շատ ունէր ողղերոցքով հիւանդ Կոմիտասը, եւ դրանք մի ուրիշ իրիկուն, մի ուրիշ գիշեր թղթին յանձնեց, բացատրել ասելով, թէ ինչպէս են երգում այդ Գիւմրի քաղաքի, եւ առհասարակ միւս քաղաքների ու գիւղաքաղաքների գուսանները, եւ ինչ են երգում. «կրթուած գուսաններն անուանարար նախանձախնդիր են արար, պարսիկ եւ տաճիկ երաժշտութեան, թէպէտ մէկ մէկ էլ երգում են ժողովրդական եղանակներ, բայց աւելի զուարճացնելու, քան ճաշակ տալու նպատակով, որովհետեւ անարուեստ, թեթեւ, անոճ եւ իրենց դպրոցի ոգուն հակառակ են համարում:

Սոքա երգում են ու նուագում, վերջին ժամանակներս, աւելի հայերէն լեզուով, բայց արար, պարսիկ եւ տաճիկ գուսանական բանաստեղծութեան եւ երգագրութեան օրէնքներով: Շատ անգամ պատրաստի եղանակներին յարմարեցնում են նոր բառեր»:

Ֆայտոնը կանգ առաւ՝ ահա ձեր ուզած մարդու տունը՝ Կիւրեղ Վրդ. Նաւումեան: Վեր բարձրացան: Քարէ մաշած աստիճաններ էին: Կիւրեղ վարդապետը շատ ուրախացաւ, իրար անցաւ՝ իր տունը մեծ պատուի էր արժանանում:

Երկար ճանապարհից յետոյ հանգիստ առան: Իսկ մինչ այդ ճոխ սեղանն արդէն բացել էին թանկ հիւրերի համար: Աշխոյժ մարդ էր Կիւրեղ Նաւումեանը, ուրախութեան սիրահար ... Քոնեակ խմեցին վարդապետները, գինի խմեցին եւ անցան զարեջրին: Գիւմրի քաղաքի գարեջուր էր՝ լաւն էր, ե՛ւ կոմիտասը, ե՛ւ Երուանդը գոհ մնացին:

Կոմիտասն սկսեց երգել: Որտեղ որ նա էր, այնտեղ էլ երգն էր: Հիմա Եր. Տէր-Մինասեանն ուզում է յիշել՝ ի՞նչ երգեց՝ «Անտունի՞ն», «Մոկաց Միրզա՞»ն, «Կռո՞ւնկ»ը, թէ արտասանեց իր գրած բանաստեղծութիւններից.

Մի թափառի կեանքի պարապ
Անապատում դու ի զուր,
Քեզ պահապան սուրբ հաւատոյ,
Յուսոյ, սիրոյ լոյս ու հուր:

Կոմիտասի մօր՝ վաղամեռիկ Թագուհու մաղթանքն է՝ «Մի թափառէ կեանքի պարապ անապատում դու ի զուր»: Իսկ գէթ մի վայրկեան նա ի զուր թափառե՞լ էր: Ուր գնացել էր դատարկ ձեռքով՝ լի ձեռքով էր վերադարձել, գրել – ձայնագրել – ստեղծել – վերստեղծել երգեր՝ ամէն մէկը հայ երաժշտութեան կորած մի գիրը: Նրա կեանքը չէր բաժանւում գիշերով ու ցերեկով, արթնութեամբ ու քնով: Իսկ այդ գիշերը սովորական էր Գիւմրի քաղաքում: Կիւրեղ Նաւումեանի տունն էր, ինչպէս այդ օրն, այնպէս էլ գիշերը Կոմիտասը ողղերոցքի նոպա չունեցաւ, ուրախ – աշխոյժ էր ե՛ւ երգեց, ե՛ւ կատակեց:

Պառկեցին, քնելու՝ այդ մի գիշերն էլ անցկացնելու: Երնէկ այդ գիշերուան:

Լոյսը բացուել էլ էր: Գիւմրին արթնացել ու իր գործով էր, արեւ կար, քաղաքի քարն արեւի մէջ էր, մանուկները շատ էին բակերում ու փողոցներում՝ արեւոտ էին: Կոմիտասն ու Երուանդն իջան քարէ սանդուխներով՝ մնաս բարով, օրհնած Կիւրեղ Նաւումեան, լաւ գիշեր էր, ամբողջ կեանքում անմոռաց կը մնայ: Ֆայտոնը բակի մօտ սպասում էր, Ֆայտոնը սեւ ու կարմիր ձիերով եւ երկու ձիաւոր կոզակներ, որ վինտւած սպասում էին:

— Ֆայտոնը հասկացանք, ժպտաց ասաց Կոմիտասը, իսկ սրա՞նք... Հայր Կիւրեղ, չլինի թէ մեզ ուրիշ տեղ ես ուղարկում:

Վարդապետները ծիծաղեցին՝ ինչ անէին, յետոյ Կիւրեղ Նաւումեանը բացատրեց.

— Ապահովութեան համար են... վնաս չունի:

Քաղաքի այդ օրուայ լրագրերը սեւ շրջանակներով վերնագրեր ունէին՝ լուրեր էին տպագրուած հայ – թրքական ընդհարումներից:

Ապահովութեան համար՝ երկու կոզակները պէտք է նրանց ուղեկցէին մինչեւ Հառիճի վանքը: Արեւոտ լուսաբաց էր՝ բուրում էր Շիրակի կանաչը, վազող ջրերը ձեան բոյր ունէին, հունձ անողներ էին երեւում սարերին ու հովտի մէջ ձմռան խոտի պաշարն էր անում: Հեռուում դերանդիները մէկ շողում էին՝ պատեաններից հանած սրերի նման, մէկ էլ, մի ակնթարթ, սուզւում էին:

Այս աշխարհը սրի ահի տակ էր. վաղը այս կանաչի վրայ մոխիր չէ՞ն մաղի: «Երգը յարութիւն տալու զօրութիւն ունի», եւ որքան ապրի հայ երաժշտութիւնը, այնքան երկար կ'ապրի Հայաստանը», — Կոմիտասն յիշեց, որ այս խօսքն ասել էր մի քանի տարի առաջ՝ ֆրանսացի երաժշտագէտ Փիէր Օպրին եւ նա, Հայաստանից վերադառնալով, գրել էր.

«... Զատկի երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ Կոմիտասն իր երգիչներին հաւաքեց եւ ճեմարանի դահլիճում մեզ համար համերգ տուեց յանպատրաստից: Կեցցեն ժողովրդական երգերը, դրանք ժողովրդի կենսունակութեան վկայութիւնն են, եւ մեր լսածների մէջ գտցինք Հայի հոգու շունչը, նրա ընդվզումի ճիչերը. սիրոյ երգերը, միշտ յուսալի ազատութիւնը: Կոմիտասը մինչեւ իսկ ասաց՝ որքան ապրի հայ երաժշտութիւնը, այնքան երկար կ'ապրի Հայաստանը»: Կոմիտասն յիշեց, որ նրա նամակին չի պատասխանել. Թող մնայ՝ Հառիճում: Երեւաց Անի աւերակ քաղաքի ճամբան:

Ֆրանսացի Փ. Օպրին այդ ճամբով գնացել էր Անի եւ մի գիշեր մնացել էր աւերակների մէջ: Նա գրել էր օրագրում: «Բայց քանի որ եկեղեցիների կամարները լուռ էին, քանի որ մարել էր կրօնական հնօրեայ մեղեդիների վերջին արձագանքը, քանի որ արքայական պալատներն այլեւս չէին թնդում ռազմական կամ կրօնական երգերով, որոնք անցեալում անշուշտ կենդանութիւն էին տալիս նրանց, ուստի Անին այլեւս մեզ զբաղեցնել չէր կարող: Աւերակների կողքին դեռեւս կան կենդանի յիշատակներ, դրանք հայ եկեղեցական երգերն են, որ երգում են հաւատացեալները, եւ մենք երկիւղածութեամբ հաւաքուեցինք»:

(Շար.)

Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ
ԿԱՄ
ԲԱՆԱԿԸ
ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Դոնապանը բառ առ բառ Շէֆիք փաշայի կրկնած էր լրտեսին խօսքերը:

— Թող ներս գայ, հրամայած էր նախարարը:

Երբ Սալոմոն ներս մտաւ, փաշան գըլուխը վեր վերցուց եւ չոր ձայնով մը բսաւ.

— Սարսափելի զբաղմունք ունիմ եւ եթէ պարապ բանի մը համար եկած ես, գիտցած եղիր շատ պիտի բարկանամ:

— Իրողութիւնը այնքան ծանրակշիռ է, փաշա էֆէնտի, որ երբ լսէք, դուք ալ պիտի համոզուիք որ կ'արժէ ձեզ անհանգիստ ընել:

— Շուտ խօսէ:

— Գիտէք Տէրվիշ փողոցը բնակող Էմման, այն կինը որ մասնաւոր տուն մը ունի եւ որ այնքան ծառայութիւններ մատուցած է մեզի իր տեղեկատուութիւններովը:

— Այո, սա կխաշխարհիկ կինը որ քումիջոցաւ մեզի հետ յարաբերութեան մէջ մտաւ եւ մէկ քանի վտանգաւոր յեղափոխականներու ձերբակալումին օգնեց...

— Նոյնինքն, փաշա էֆէնտի, շատ գոհ եմ որ շուտով յիշեցիք զինքը:

— Է՛յ, ի՞նչ է եղեր այդ Էմման:

— Այս կինը քանի մը օրէ ի վեր յարաբերութեան մէջ էր Սելանիկէն հասնող Թուրքի մը հետ, որուն վրայ շատ կասկածներ ունէինք թէ քոմիթէէն էր:

— Ուրեմն ինչո՞ւ անմիջապէս չըսիք որ ձերբակալենք, միթէ հո՞ս է տակաւին...:

— Փաշա էֆէնտի, եթէ կը ներէք թոյլ տուէք որ իրողութիւնը կարգով ու մանրամասնօրէն պատմեմ, ըսաւ Սալոմոն քիչ մը անհամբերութեամբ:

— Լաւ, շարունակէ:

— Եթէ զինքը իսկոյն չձերբակալեցինք պատճառը այն էր որ մեր կասկածները շատ թեթեւ էին ու որեւէ դրական ապացոյցի մը վրայ չէինք հիմնուած. աւելի դատ զինքը ազատ թողելով ու գաղտնապէս զինքը լրտեսելով կը յուսայի որ շատ աւելի օգտակար պիտի ըլլար: Այս Թուրքը, ինչպէս ըսի, յարաբերութեան մէջ կը մտնէ Էմմային հետ, որուն յանձնարարուած էր Սելանիկցի բարեկամի մը կողմէ, որովհետեւ, ինչպէս ձեր Վսեմութիւնն ալ գիտէ, Էմման յաջողած էր յեղափոխականներու համակրանքը շահիլ, ատենօք հայ յեղափոխականի մը հոմանուհին եղած ըլլալով:

— Ասոնք ամէնքը գիտեմ, դանք վերջին դէպքերուն, պատասխանեց նախարարը:

— Արդ, երէկ առտու Էմմա ինձ իմացուց որ իմ կասկածներս հիմնաւոր էին, այդ երիտասարդ Թուրքը որ ինքզինքին Շապան անունը տուած էր, քոմիթէէն կը պատկանէր եւ թէ խիստ կարեւոր գործողութեան մը համար եկած էր Պոլիս: Աղջիկը ասոնք ամէնքը կըցած էր մարդուն բերնէն քաղել, մանաւանդ որ մարդը չէր ծածկած իր ինչ գործով հոս գալը եւ խնդրած էր որ Էմմա մէկ քանի պարագաներու մէջ իրեն օգնէ:

— Եւ այս տեղեկութիւնները առնելէ ետքը դարձեա՞լ այդ մարդը չձերբակալեցիք:

— Անմիջապէս ուզեցի այդ ձերբակալութիւնը կատարել, սակայն Էմմա ըսաւ թէ օր մըն ալ սպասենք:

— Ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ Շապան ըսած էր աղջըկան թէ կարգ մը գաղտնի թուղթերու ծրար մը պիտի բերէր իրեն եւ միանգամայն խնդրած էր իրմէ, որ այդ ծրարը իր տալիք մէկ հասցէին տանի յանձնէ...

— Ուրեմն կրաւունք ունիս եղեր սպասելու... կը յուսամ որ այսօր ձերբակալեցիք այդ վտանգաւոր մարդը:

— Այս առտու տունին շուրջը հսկողութիւն կ'ընէի երբ տեսայ որ Շապան եկաւ իր բարեկամուհիին դուռը բախելու: Անպահովարար ծրարը կը բերէր յանձնելու: Ալ վարանելու ատեն չէր: Ընկերներէս մին հոն սպասցուցի եւ ես խոկոյն վազեցի Կալաթա Սէրայի ոստիկանատունը եւ ամէն ինչ բացատրելով՝ քոմիսէրի մը եւ երկու ոստիկաններու հետ վերադարձայ Տէրվիշ փողոցը...

— Մարդը ձերբակալեցի՞ք, բա՞նն է այս միջոցիս, ծրարը ձեռք անցուցի՞ք, դոչեց փաշան, որուն համբերութիւնը կը սպառէր պատմութեան այս մանրամասնութիւններէն:

Բայց կ'երեւայ թէ Սալոմոն միտք չունէր խօսքը կարճ կապելու եւ առանց նախարարին հարցումներուն ուղղակի պատասխանելու, իր խօսքը շարունակեց.

— Քանի մը անգամ ուժով դուռը կը բախենք, բայց ող չըլլար... դարձեալ կը զարնենք, դարձեալ մէկը չերեւար, վերջապէս ճարահատ դուռին մը կը կանչենք, որ կղպանքը թէեւ կը բանայ բայց դուռը չի բացուիր, որովհետեւ ներսէն նիգթան դրուած էր...:

— Վստահ եմ որ կրկին մարդը փախցուցած էք, դոչեց փաշան պատմութիւնը ընդհատելով եւ կատաղելով եղածը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 175)

ՌԻԿԱ

Լեթոնիոյ մայրաքաղաքը մեծ քաղաք մը չէ։ Շինուած է Տուինա գետի ափին, Պալթիկ ծովը թափած շրջանին մէջ։ Ունի եօթը հարիւր հազար բնակիչ, որ կը ներկայացնէ Լեթոնիոյ ժողովուրդին մէկ երրորդը, իսկ իր ձեռնարկութիւնները կ'ապահովեն երկրին ընդհանուր արտադրութեան երեք քառորդը։

Ռիկա հպարտ է իր տարիքով — 768 տարեկան է։ Բերդի մասին, հիմնուած ԺԳ. դարու սկիզբները եւ աւարտած երկու դարերու ընթացքին, այսօր ալ կը մնային պաշտպանողական վաղեմի պատին մնացորդները կամ եկեղեցիները իրենց յանդուգն աշտարակներով, որոնց ճարտարապետութիւնը կ'ընդելուզէ այլազան ոճեր — հռոմէական, գոթական, վերածնունդի, պարոք — յաջող փոխանակութեամբ եւ զուգակցութեամբ։ Անցեալի բոլոր կառուցումներէն ամէնէն հնագոյնը Տոմն է, որուն հիմը դրուած է 1211ին։ Վերջերս կատարուած վերանորոգում մը յարգեց անոր խստամբեր, բայց միաժամանակ շնորհալի ձեւերը։ Ներքնամասին, ուր պատուհանները կը գտնեն բազմերանգ լոյս մը, կը տիրապետէ 6.783 խողովակներով հսկայ երգեհոն մը, զոր Եւրոպայի մէջ կը գերազանցէ միայն Ուլմի մայր եկեղեցիին հնչակաւոր երգեհոնը։

Հին Ռիկան — «Վեքրիկա» — ըստ իր լեթոնական անուան, իսկական կղզի մըն է հնամենի տուներով եւ նեղ փողոցներով, ամփոփուած արդիական քաղաքի մը մէջտեղը։ Իր միջնադարեան ոստանի տեսքով ան անվթար պահած է իր ամբողջ պատմական բնոյթը։ Վաղեմի Ռիկան իր կազմով կը հանդիսանայ լեթոնական ճարտարապետութեան ինքնատիպ ճակատամասը, ճշմարիտ պատմական թանգարան մը։

Եթէ վաղեմի Ռիկան շրջապատուած է ամրոցներով եւ պատնէշներով, նոր Ռիկան ալ բերդաքաղաք մըն է — արդիւնաբերութեան բերդաքաղաքը։ Լեթոնական մայրաքաղաքին արդիւնաբերական դիմագիծը, առաջին հերթին, կապուած է ելեկտրական մեծ գործարանին հետ, ուր կ'աշխատին աւելի քան 16 հազար բանուորներ։ Ռուսիա մեծապէս կ'օգտուի Լեթոնիոյ առաջնակարգ արտադրութիւնները առնելով։

Ք.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ, գրեց Զարեհ Մութաֆեան։ Տպարան Տէր-Յակոբեան, Փարիզ 1969։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Երկու հանդէսներ։ Մրցանակաբաշխութիւն եւ դաշտահանդէս։

Գեղեցիկ ամառնային օր մը։

Ներկաներու թիւը ամէն տարիէ աւելի։

Ընդհանուր ոգեւորութիւն եւ զուարթութիւն։ Ներկայ էին, Մխիթարեան Հայրերը, Ամատունի եպիսկոպոս, Գիտ վարդապետը, որ կը ներկայացնէր Սեւրովբէ Արք.ը, որ կը բացակայէր Փարիզէն, Ռէնսիի քաղաքապետը եւ հայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։

Հանդէսը բացուեցաւ ֆրանսական եւ հայկական փառերգներով։ Երգուեցան նաեւ մէկ քանի ժողովրդական սիրուն երգեր, ղեկավարութեամբ երգի ուսուցիչ Պ. Եանպէկեանի։ Յարգելի տնօրէնուհին կարդաց դպրոցի տարեկան տեղեկագիրը։ Մանրամասն նկարագրութիւնը ըրաւ դպրոցի ներքին կեանքին։ Յայտնեց նաեւ թէ տարեվերջի պետական քննութիւններու արդիւնքները գոհացուցիչ են։ Շեշտեց այն պարագան, որ դպրոցը հոգ կը տանի աշակերտուհիներու ոչ միայն մտային զարգացման ու կրթութեան, այլ նաեւ ֆիզիքական զարգացման։ Կազմուած է Օր. Գ. Գէորգեանի ղեկավարութեամբ, կայտերու բաժին մը, որ իր առանձին գործունէութիւնը ունի։ Աշակերտուհիները առաւելագոյն չափով կ'օգտուին՝ քաղաքապետարանի մարզարանէն։ Մասնաւոր ուսուցչուհիէ մը լողալու դասեր կ'առնեն ջրի մարզարանին մէջ գտնուող աւազանին մէջ։ Տնօրէնուհին աւելցուց նաեւ թէ բոլոր աշակերտուհիները լողալ գիտեն արդէն։

Դարուն պահանջներէն մէկն ալ այդ է։ Օգտակարը եւ հաճելին, միեւնոյն ատեն, տնօրէնուհիին խօսքերը ծափահարուեցան ջերմօրէն։

Խօսք տրուեցաւ քաղաքապետին, որ իր մեծ համակրութիւնը յայտնեց դպրոցին հանդէսը եւ քաջալերական խօսքեր ըրաւ։ Ցատկանշական էին վերջին արտայայտութիւնները «Մեզ համար բոլոր դպրոցները հաւասար են, ոչ մէկ խտրականութիւն»։

Յետոյ Գիտ վարդապետ Սեւրովբէ Արք.ի կողմէ մաղթանքներ ըրաւ դպրոցին տեւականութեան եւ յառաջդիմութեան համար։

Տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութիւնը, ի մեծ ուրախութիւն աշակերտուհիներուն։ Եղան շատ յաջող ու գողտրիկ արտասանութիւններ, որոնք արժանացան ներկաներու գնահատանքին։

Ապա, սկսաւ դաշտահանդէսը եւ շուտով բոլոր սեղանները գրաւուած էին։

Դպրոցին համակիր պարոն մը, որ չուզեց տալ իր անունը, նուիրած էր արժէքաւոր բարձրախօս մը, որուն շնորհիւ լսուեցան երգի ու պարի եղանակներ։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանացան փոքրիկներու մարզանքներն ու պարերը իրենց ուսուցչին ղեկավարութեամբ։ Հաճելի նորութիւն մը։

Քաջալերական էր այն պարագան, որ այս տարի մեծ թիւով երիտասարդութիւն ներկայ էր, որոնք պարեցին ու զուարճացան, մինչեւ ուշ ատեն։ Մութը կ'իջնէր արդէն, երբ մեկնեցաւ ժողովուրդը ակամայ, հայկական պուրար օր մը անցուցած ըլլալու տրամադրութեամբ եւ ինչո՞ւ չէ դպրոցին օգտակար ըլլալու գիտակցութեամբ։

Ընդհանուր կերպով յաջող հանդէսներ էին, շնորհիւ վատնուած ջանքերուն։

Տնօրէնուհին միութիւնը իր նպաստը բերաւ այս առթիւ։

Բարոյական ու նիւթական գոհացուցիչ արդիւնք մը, ապահովաբար։

Ե. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

Երեւանի պետական գրադարանը ներկայիս ունի վեց միլիոն գիրք եւ 300 պաշտօնեայ։

Բաւական հարուստ է գրադարանին հայերէն հազուագիւտ գիրքերու հաւաքածոն։ Այդ գիրքերէն «Հարանց վարքը»՝ տպագրուած 1641ին, Նոր Ջուղայի տպարանը, Շնորհալիի «Յիսուս որդի» քերթուածին առաջին հրատարակութիւնը (1643, Վենետիկ), հայերէն առաջին քարտէսը՝ «Աշխարհացոյցը» (1695, Ամստերտամ) եւ, վերջապէս, հայ տպագիր առաջին պարբերականը՝ «Ազդարարը» (Մատրաս, 1794), Կալկաթայի եւ Մատրասի միւս հրատարակութիւնները՝ «Նոր տետրակ, որ կոչի Յորդորակ», «Որոգայթ փառաց» եւայլն։ Հոս կը գտնուի բուն հայրենիքին մէջ լոյս տեսած առաջին գիրքը՝ Սիմոն Երեւանցիի «Զբօսարան հոգեւոր» աղօթագիրքը, որ հրատարակուած է Էջմիածին 1772ին։ Հնատիպ գիրքերուն մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն մեր պատմագիրներուն՝ Մ. Խորենացիի, Եղիշէի, Փ. Բուզանդի, Ե. Կողբացիի եւ միւսներուն երկերուն առաջին հրատարակութիւնները։

Հայագիտական մեծ գործ կը կատարէ գրադարանը՝ կազմելով հայերէն գիրքերու մատենագիտութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։ Շուտով տպագրութեան կը յանձնուի առաջին հատորը, որ կ'ընդգրկէ 1512 – 1800 թուականները։ Երկրորդ մասը, որ անհամեմատ փոքր չըլլար, կը ներկայացնէ՝ 1800 – 1850ը, լոյս տեսած էր արդէն անցեալ տարի։

Այս արժէքաւոր մատենագիտութիւնը, որ նախորդներուն համեմատութեամբ առաջին ամբողջական գործն է, հրատարակուելէ ետք պիտի դրկուի բոլոր հրատարակիչներուն եւ գանազաններու՝ ճշդումներ ընելու, լրացումներ կատարելու, յետագային «Մատենագիտութիւնը» աւելի լիակատար տեսքով վերահրատարակելու համար։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս տարի ծննդեան հարիւրամեակն է Երուանդ Օտեանի։ Այս կապակցութեամբ կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը՝ Էդ. Թոփչեանի նախագահութեամբ։

Նախատեսուած է 1971 – 1972ին լոյս ընծայել անուանի գրագէտին ընտիր երկերը, հրատարակել անոր կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած աշխատութիւն մը։ Երկրին դպրոցներէն մէկը պիտի անուանուի Օտեան։

Հանդիսաւոր երեկոյթ մը մեզի պիտի ունենայ Դեկտեմբերին։

×

Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է քանդակագործուհի Նուարդ Զարեանի գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսին։

×

Երերունիի մէջ վերսկսան պեղումները։ Գտնուեցան արծաթէ իրեր, մետաղէ դրամ, եգիպտական համայիլ մը եւայլն։

×

Յակոբ Փափազեան ստացաւ պատմական գիտութիւններու վարպետի աստիճան։ Իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է «Խոշոր հողատիրութիւնն ու հողային յարաբերութիւնները Արեւելեան Հայաստանում ԺԶ. — ԺԷ. դարերում» աշխատութիւնը։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեկամն ու գինին որքան հին ըլլան՝ այնքան լաւ կ'ըլլան։

×

Տուողը թող լռէ, առնողը թող խօսի։

×

Կապիկը կապիկ է, եթէ մետաքսէ հագուստ ալ հագնի։

×

Մեռնողներն ու բացակաները շատ բարեկամ չեն ունենար։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (531)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Երբ գարնանային եղանակը կը հասնի ... սիրտերու մէջ լոյս կը ծաղի, ... կէսօրին լոյս կ'ըլլայ ստորերկրեայ մառաններուն մէջ։ Քաղէժ այլեւս ... տխուրիկ ստուերութիւն մը դղալէ դադրած էր։ Եւ իրօք պէտք է որ այլեւս չտրտմէր, ... գիտէր թէ ինչպէս դադրած էր տրտմելէ։

Աղաւնները նախաճաշէն ետք ժամը ... մէջտեղին երբ կը յաջողէր հայրը ... մը չափ պարտէզը բերելու իրեն հետ, անոր վիրաւոր թեւէն բռնելով ... առջեւ եւ արեւին միատեղ ... դալու, յաճախ կը խնդար եւ երջանիկ էր, առանց սակայն նշմարելու իր այս խնդութքն ու երջանկութիւնը։

Ժան Վալժան սրտագին ուրախութեամբ կը դիտէր որ Քոզէթ իր առաջի կարմրութիւնն ու կայտառութիւնը կը ստանար։

— Ո՜հ, ի՜նչ բարի վէրք, կ'ըսէր մեղմիւ։

Եւ երախտագէտ էր Թէնարտիէներուն։

Վէրքին բուժուելէն ետք Ժան Վալժան սկսած էր առջի սովորութեան համեմատ պտոյտներ ընել առանձնական տեղեր եւ վերջալոյսի ժամանակ։

Բայց կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ կարելի է այսպէս ժուռ գալ Փարիզի անբնակ կողմերը առանց հանդիպելու արկածի մը։

ԳԼՈՒԽ ԻԶ.

ՓԼԻՒԹԱՐ ԽԱԹՈՒՆԸ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ ՄԵԿՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԻ ՇՓՈԹԵՐ

Իրիկուն մը պզտիկ Կավռոշը բան մը կերած չէր. յիշեց թէ նախորդ օրն ալ չէր ճաշած. անօթութիւնը կը սկսէր նեղութիւն տալ իրեն, ուստի որոշեց ընթրելու փորձ մը կատարել։

Սալփեթրիէրի անդին կողմը ամայի տեղերը թափառելու գնաց, վասնզի հոն կը գտնուին անակնկալ շահերը. ուր մարդ չկայ, բան մը կրնայ գտնուիլ։

Հասաւ մինչեւ տեղ մը ուր ժողովուրդ կար. թուեցաւ Կավռոշի թէ Օսթերլիցի գիւղն էր ան։

Նախապէս անգամ մը այս կողմերը դեգերելով պարտէզ մը եւ պարտէզին մէջ ալ բաւական լաւ խնձորենի մը նշմարած էր, դիտած էր նաեւ ծեր մը եւ պառաւ մը կը յաճախէին այս պարտէզը։

Խնձորենիին քով աղէկ չգոցուած տեսակ մը մրգանոց կար, ուր կարելի էր խնձորի մը տիրապետել։ Խնձոր մը ընթրիք մըն է, խնձոր մը կեանք է։ Ինչ որ Ադամին անկումին պատճառ եղաւ, կրնար Կավռոշը ազատել։

Պարտէզին քով առանձնական գոհ մը կար որ քարայատակ չունէր եւ որու երկու կողմը՝ փոխանակ տունի, մացառներ կային. . այս գուհը ցանկով մը կը զատուէր պարտէզէն։

Կավռոշ դէպի պարտէզը ուղղուեցաւ. գտաւ գուհը, տեսաւ խնձորենին, նշմարեց նաեւ մրգանոցը, քննեց ցանկը. ցանկէ մը անցնելու համար ոստում մը կը բաւէ։

Հետզհետէ երեկոյեան մութը կը տիրէր. գուհին մէջ կատու մը անգամ չկար։

Պարտէզին մէջ խօսող ձայներ կային։ Կավռոշը ցանկին բաց տեղերուն մէկուն նայեցաւ։

Իրմէ երկու քայլ անդին ցանկին միւս կողմը տեսակ մը նստարանի պէս երկնցած քար մը կար։ Կավռոշ ծակ մը բանալ կը մտածէր ներս մտնելու համար, բայց այս ծակը գինքը պիտի հանէր ճիշդ այն տեղ, ուր էր քարէ նստարանը։

Այս քարին վրայ պարտէզին ծեր մարդը նստած, առջեւն ալ պառաւը ոտքի վրայ կը կմկմար։

Կավռոշ անխոհեմութիւն չսեպեց մտիկ ընելը։

— Պ. Մապէօֆ, կ'ըսէր պառաւը։

— Մապէօ՞ֆ, ըսաւ Կավռոշ մտովին, զուարճալի անուն մըն է ասիկա։

Ծերը, որուն կ'ուղղուէր հարցումը, ձայն չհանեց։

Պառաւը կրկնեց.

— Պ. Մապէօֆ։

Ծերը առանց աչքերը վեր ընելու, որոշեց պատասխան մը տալ։

— Ի՞նչ է Փլիւթարք խաթուն։

— Փլիւթարք խաթուն, ըսաւ Կավռոշ մտովին, ա՛ռ քեզի ուրիշ զուարճալի անուն մըն ալ։

Փլիւթարք խաթունը կրկնեց, եւ ծերը ստիպուեցաւ ընդունիլ խօսակցութիւնը։

— Տան տէրը գոհ չէ։

— Ինչո՞ւ։

— Ինը ամսուան վարձք կը պարտինք։

— Երեք ամիս ետքը տարեկան վարձք պիտի պարտինք։

— Կ'ըսէ թէ պիտի արտաքսէ ձեզի։

— Թող արտաքսէ։

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տիկին Մառի Յովնանեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Արապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տողրամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ստեփան–եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մերագեաց եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Յովնանեան եւ զաւակը, Պ. Գէորգ Յովնանեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Մարգարեան, Տիկիններ Ճինպաշեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՌՈՒԲԷՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 14ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յուլիս 17, ժամը 15.30ին: Հաւաքուիլ բնակարանը 4–6 Րիւ Խօժէն Փոթիէ, Վիլըժիւիֆ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նշան Մարանեանի հոգեհանգստեան առթիւ.—

Դպրոցին՝ Տէր եւ Տիկին Գ. Խողեան, Վ. Քէլէչեան քսան Յ. Պօղոսեան քսան, Ն. Պօղոսեաց 15: Կապ. Խաչին Տէր եւ Տիկին Գ. Խողեան, Ա. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէօրօղլանեան, Ժ. Ադէմեան, Թ. Ադէմեան տասնական, Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրտօղլեաց հինգ, դպրոցական հանդէսին առթիւ Տէր եւ Տիկին Լուսարարեան՝ տասը: Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ Ն. Մարանեան հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վ. Քէլէչեան տասը, Տիկին Ա. Պէրպէրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 15, Տէր եւ Տիկին Գ. Քըլըճեան 10:

×

Պոմոնի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Էլիզ Ծովիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Ֆէրանքեան քսան ֆրանք, Խ. Նալպանտեան քսան, Տէր եւ Տիկի Ե. Տորումեան քսան, Ա. Թէքէեան, Ն. Գիւլեան, Տիկին Մ. Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Միսթիք (Հարսնիքի առթիւ) տասնական, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան տասը, Յովանեան Յով. քսան «Յառաջ»ի Եփրէմեանի յուղարկաւորութեան առթիւ եւ քսան եկեղեցիին: Նոյն առթիւ՝ Վարոյեան Պ., Գիւրտըլեան Ժ. քսան, Տէր եւ Տիկին Գիւփէլեան, Ա. Վանոյեան, Թ. Մարկոսեան, Թ. Գիւլուպեան, Պ. Տիրատուրեան տասնական, Յ. Տէր–Վարդանեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Ս. Աթէշեան տասը (Ալֆորվիլ), Յով. Տէր. Վարդանեան տասը եւ Ն. Մինասեան 20:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա լիւքս օթոքարով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 Ֆր. կանխավճար՝ 200 Ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Կիրակի Յուլիս 27 Վալապրի անտառը:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը:

Ժամը երեքին այցելութիւն Իշխան Արղութեան շիրիմին:

Ձուկ եւ մատչելի պիւֆէ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս Թուականը:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քադէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ Թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝ վարչութեան ընկերուհիներուն:

×

Կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13էն մինչեւ 17, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի չուտով արձանագրութեան ներկայանալ վերը յիշուած Թուղթերով:

Պայմանները՝ անցեալ տարուան պէս:

Հեռաձայն 48–54–52, 20–23–33, 50–27–39

ԿՈՉ
ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսիլիոյ իր մասնաճիւղի վարչութեանց փափաքով, այս տարի եւս կուզայ կրկնել մամուլով կոչը սանուհիի մը Թեկնածութեան համար, 1969–1970 վերամուտի Փարիզի հայկական վարժարան մը յաճախելու (գիշերօթիկ):

Թեկնածուէն կը խնդրուի գոհացնել առանց զաւական խտրութեան հետեւեալ պայմանները:

Ա) Տարիք՝ 11էն 13 եւ պատկանիլ Սեբաստիոյ Նահանգին կամ անոնցմէ սերող գերդաստանէն:

Բ) Ընտրութիւնը կարենալ ընելու, ուսումնասիրութեան պիտի առնուին իրենց տեղւոյն յաճախած, դպրոցական նիշերը ու փոքր ուսուցչական քննութիւն մը:

Գ) Նկատի կ'առնուին մի միայն գրաւոր դիմումները եւ ուղղուած Միութեանս քարտուղարութեան:

Դիմումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. HENRI KEFELIAN
15, Rue du Hameau, 75 - Paris (15e)
M. H. MARDIROSSIAN
73, Bd, Georges-Estragen
Roucas-Blanc, 13 - Marseille (7e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, բնթեռնլի գրուած եւ 5 փր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 փր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱ

Մոնթէքաթինի գեղեցիկ ջերմուկները, եւ Վիարէճիօ՝ ծովեզերեայ հրաշալի վայր մը: Կարելիութիւն այցելելու նաեւ Ֆլորանս, Փիզա եւ այլուր:

Մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ 30ին

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Յ. Պասմաճեանի՝ 128 Ռիւ տը Ֆլանտըր Փարիզ (19րդ (մուտքին դիմացի դուռը) եւ Մ. Գրիգորեանի՝ 261, Ռիւ տը Սէն Տընի, Փարիզ (2րդ), հեռաձ. 488–09–06:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը Յուլիս 16ին, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէներու ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 18) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Երիտասարդ խոհարար մը արեւելեան ճաշեր պատրաստելու համար, ֆրանքեւ-հայկական ճաշարանի մը մէջ: Դիմել «Յառաջ»ի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31
BEZIERS (HERAULT)
ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ
Մարզական – Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ
Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1.— ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ
2.— ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60–ԱՄԵԱԿԻՆ
3.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 15
ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Առաջին կարգի պանդոկի գին՝ 1900 փ. Երկրորդ կարգի պանդոկի գին՝ 1700 փ.

Այս գիները կը ներկայացնեն օդանաւով երթեւեկին, բնակութեան, ճաշերուն եւ պտոյտներուն ծախքերը:

Մեկնում Մոսկուայի ճամբով, վերադարձ՝ Լենինկրատէն:

Արձանագրութեանց համար դիմել.— Եկեղեցւոյ Դիւանը

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Tél. : ELY. 67-03

եւ Տիկին Սոնիա Գումրուեանցի

TRIM VOYAGES
1, Rue de Sèze — 75 Paris (9e) — Tél. : 742-22-12 — 742-57-84

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 30ին:

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16:
2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:
Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի)

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք:

ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ – ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ Կ. ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI
17 JUILLET
1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11564
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Յուլիս 11 – 13 փարիզեան արուարձան Իսի լէ Մուլինոյի մէջ տեղի ունեցաւ ընկերվարական նոր կուսակցութեան Սահմանադիր խորհրդաժողովի երկրորդ նըստաշրջանը :

Առաջինը գումարուած էր անցեալ Մայիս 4ին Ալֆորվիլի մէջ, մասնակցութեամբ ձախերու դաշնակցութեան պատկանող կարգ մը կազմակերպութեանց : Նոյն օրը ուրիշ արուարձանի մը՝ Սէն Կրասիէնի մէջ իր Ազգային Խորհրդաժողովը կը գումարէր Հանրապետական Հիմնարկութեանց «Քոնվանսիոն»ը (Սէ. Ի. Էր.) :

Ալֆորվիլի ժողովին մէջ է, որ Մարսիլիոյ քաղաքապետ եւ երեսփոխան Կաստոն Տէֆէր միաձայնութեամբ նշանակուած էր ընկերվարական կուսակցութեան թեկնածու՝ Հանրապետութեան նախագահի աթոռին համար : Ընտրութեան արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ ո՛րքան տկարացած էր ընկերվարական կուսակցութիւնը՝ իբրեւ հետեւանք յաջորդական տագնապներու :

Ալֆորվիլի նախապատրաստական ժողովին կողմէ ընտրուած առժամեայ Գործադիր Մարմնին պարտականութիւն յանձնուած էր չփուռներ ունենալ ձախակողմեան — ոչ - համայնավար — որոշ կազմակերպութեանց հետ, որոնք պիտի մասնակցէին Իսի լէ Մուլինոյի երկրորդ Սահմանադիր ժողովին :

Գործադիրի քարտուղար Փիէր Մորուա անցող գործունէութեան լծուեցաւ եւ համախորհուրդ միւսներուն հետ պատրաստեց Իսի լէ Մուլինոյի ժողովին օրակարգը, բաղկացած չորս կէտերէ .— Կուսակցութեան ծրագիրը, անդամատուրքերու գումարը, կուսակցութեան ուղղութիւն ու քաղաքական հարցեր եւ ընտրութիւն կեդրոնական մարմնի :

Ժողովին մասնակցող գլխաւոր կազմակերպութիւնն էր Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը (ԷՍ. ԷՖ. Ի. Օ.) : Հանրապետականներու «քոնվանսիոն»ը ընկերվարական կուսակցութեան » ուղղութեան եւ օրինաւորութեան դէմ առարկելով մերժեց մասնակցիլ Իսիի ժողովին : Քանի մը նահանգներու մասնաճիւղերը միայն բերին իրենց մասնակցութիւնը : Նոյն դիրքը բռնեց «ընկերվարական խմբակցութեանց եւ ճլիւպներու միութիւն»ը :

Օրակարգի հարցերը նախապէս քննութեան ենթարկուած էին զանազան շըրջաններու մասնաճիւղերուն կողմէ : Բազմաթիւ բանաձեւեր ներկայացուած էին Սահմանադիր ժողովի քուէարկութեան : Ալէն Սավարիի բանաձեւը «համախմբումի եւ վերանորոգումի » նշանախօսքին տակ կը ջատագովէր նոր կուսակցութեան դուռները ազատօրէն բանալ բոլոր անոնց առջեւ, որոնք կ՚ընդունին ընկերվարական սկզբունքները եւ ձախերու դաշնակցութեան ծրագիրը : Իր կարծիքով, ընկերվարական խոււսակցութիւն պէտք է ունենալ համայնավար կուսակցութեան հետ :

Կի Մոլէի, ինչպէս նաեւ ընկերվարական այլ փարիզ դէմքերու եւ երեսփոխաններու բանաձեւը կը յանձնարարէր «համաշարժ մնալ ընկերվարութեան սկզբունքներուն եւ արդիականացնել գործակցութեան եղանակները » : Կողմնակից է ընդհանուր համաձայնութիւններ կնքելու համայավարներուն հետ :

Փիէր Մորուայի բանաձեւը կոչ մըն էր «ընկերվարականներու միութեան եւ վերանորոգման » :

Արթիւր Նոթպարի եւ ընկերներու բանաձեւը բացէ ի բաց հակահամայնավարական էր :

Ամբողջ երեք օր թէր ու դէմ վիճաբանութիւններ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան օրակարգի հարցերուն շուրջ :

Գաւառի պատգամաւորները լայն առիթ ունեցան ազատօրէն արտայայտելու իրենց գանգատներն ու պահանջները : Ըսին, որ փոքր շրջաններն ալ իրաւունք պէտք է ունենան լսելի ընել տալու իրենց ձայնը. կուսակցութիւնը պէտք չէ մենաշնորհը դառնայ կարգ մը մեծ մասնաճիւղերու, ինչպէս անցեալին :

Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ մասնաճիւղերը իրենց թիւին համեմատութեամբ ձայն ունէին : Պզտիկ մասնաճիւղերը չէին կրնար արժեցնել իրենց ձայնը : Լանտի պատգամաւորը յիշեց պարագան Կաստոն Տէֆէրի, որ թէեւ մեծ մասնաճիւղերու ձայներու առաւելութիւնն ունէր, սակայն փոքրերը մեծամասնութեամբ հակառակ էին իրեն : Այդ էր պատճառը, որ իր ձախողութեամբ ծանր վիճակ մը ստեղծուեցաւ կուսակցութեան համար :

Երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան այսուհետեւ կուսակցութիւնը ընդհանուր քարտուղարի մը պատասխանատուութեան չյանձնելու հարցին շուրջ :

Ժամանակները փոխուած են : Բազմաթիւ բարդ հարցեր կան ներկայիս կուսակցութեան առջեւ : Մէկ հոգին չի կրնար հասնիլ բոլորին : Հաւաքական մարմին մը պէտք է վարէ գործերը :

Փոփիւլէրի խմբագիր Քլօտ Ֆիւզիէի համաձայն, վարիչ մարմնին մէջ ինը պատասխանատու պաշտօններ պէտք է հաստատուին, հաւասար իրաւունքներով : Որոշումները պէտք է տրուին համերաշխութեամբ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԵՐԲ ՊԶՏԻԿԸ ՄԵԾԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ

Կեդրոնական Ամերիկայի այս երկու Հանրապետութիւնները գլխաւորաբար ագամաթուզի (պանան) արտադրութեամբ կը զբաղին : Հոնտուրաս երկրէն արտաքսեց 15 հազար Սալվաթորցիներ, իբրեւ հետեւանք դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումին, որ ինք ալ հետեւանք էր ֆութպոլի մրցումի մը : Եւ ֆութպոլի պատերազմը վերածուեցաւ իսկական պատերազմի :

Հոնտուրաս 112.088 քառակուսի քիլոմեթր է եւ ունի երկու միլիոն 363 հազար բնակիչ : Հարուստ գիւղատնտեսութիւն ունի՝ սուրճ, պանան : Միայն այս վերջին երկրին արտածումին 65 առ հարիւրը կը կազմէ : Երբ Սպանացիք եկած են երկիրը նուաճելու 1523ին (Քրիստափոր Քոլոմպոսէն 21 տարի ետք), գտած են Մայաները, որոնց երկիրներէն մէկն էր Գոպան, ուր դեռ կան այդ փայլուն քաղաքակրթութեան հետքերը : Անկախ 1821էն ի վեր, Հոնտուրական Հանրապետութիւնը, իբրեւ մայրաքաղաք ունի՝ Թեկուսիկալփա, որ ունի 170 հազար հինգ հարիւր բնակիչ :

Հարաւէն Հոնտուրաս սահմանակից է Էլ Սալվաթորի, որ վեց հինգ անգամ փոքր է բայց աւելի շատ բնակիչ ունի՝ երեք միլիոն հարիւր հազար : Աշխարհի եօթներորդ սուրճ արտադրողն է եւ չորրորդը՝ արտածողներուն : Սան–Սալվաթոր, մայրաքաղաքը, ունի 281 հազար բնակիչ :

Եւ այս փոքրիկ հանրապետութիւնն է որ կը յարձակէր մեծին վրայ, Ռմբակոծութիւններ ալ կ՚ընէր, որոնց զոհ կ՚երթային, ինչպէս միշտ, անմեղ քաղաքացիներ : Վերջին միջամտութիւնները սակայն կը յաջողէին Էլ Սալվաթորէն այն խոստումն առնել թէ պիտի դադրեցնէ ռմբակոծութիւնները, մինչ Հոնտուրաս ալ իր հաւանութիւնը կուտար զինադուլի մը համար :

Տագնապը կը ծնէր ամիս մը առաջ, ինչպէս ըսինք, Ֆութպոլի մրցումի մը առթիւ : Աշխարհի բաժակին համար Սալվաթոր – Հոնտուրաս մրցում մը տեղի կ՚ունենար, որ ծանր միջադէպերով կը վերջանար : Մեռեալները եւ վիրաւորներ ալ չէին պակսեր : Այդ թուականէն ի վեր : Հոնտուրաս բնակող մօտ երեք հարիւր հազար Սալվաթորցիներ (մրցումի յաղթանակներու հայրենակից), զոհերը կը դառնային Հոնտուրասցիներուն, եւ նոյնիսկ ցեղասպանութեան կ՚ենթարկուէին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌՔԻ արկածի զոհերուն թիւը շատ աւելի ծանր է քան ինչ որ կ՚ըսուէր առաջին հաշուեկշիռով մը : Մեռեալներու թիւը 155 է եւ վիրաւորներուն ալ՝ 1287, որոնց 641ը շատ ծանր վիճակի մէջ են : Այս թիւը վերջին ամիսներու մրցանիշը կոտրած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին համար որեւէ կասկածէ դուրս է որ էտի Մերքս կը մնայ անմրցելի : Արդէն իրեն յաջորդողը՝ Փէնժոն, 16 վայրկեան տարբերութիւն ունի : Ընդհ. դասաւորման մէջ, Աբրահամեան 34րդ է :

ՁՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ դերասան Փիթըր Ֆան Այք որ մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած էր Լը Սալէռ տը լա Փէօռի մէջ :Մեռած է Երեքշաբթի օր, յաջորդ օրը՝ 56 տարեկան պիտի ըլլար :

ԱԹԷՆՔԻ մօտ գտնուած է ռումբերու պահեստանոց մը : Այս ռումբերը գտնուած են երբ խուզարկութիւն կատարուած է Փրոֆէսոր Քարամիէկորասի բնակարանը եւ խուզարկութեան ատեն ալ ռումբ մը պայթած է :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը՝ էպան կ՚ուզէ որ Նասէրն վերստանձնէ Միջին Արեւելքի իր առաքելութիւնը, զոր ստացած էր Ու – Թանէն : Այս առընչութեամբ դաղտնի տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է էպանի եւ Նասէրի միջեւ : Միացեալ Ազգերու լաւատեղեակ շրջանակներուն համաձայն խորհրդային վերջին ծրագիրը Միջին Արեւելքի կարգադրութեան համար կ՚առաջարկէ որ Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու սահմաններուն մէկ եւ միւս կողմը, ՄԱԿի ուժեր մնան, հինգ տարի : Ուժերէն զատ դէտեր ալ պիտի մնան արաբ գրաւուած հողերէն Իսրայէլցիներու մեկնումին հսկելու համար : Պարպումը պիտի սկսի երբ Իսրայէլ եւ արաբական երկիրները յանձնառու եղած ըլլան գրաւոր յայտարարութեամբ մը, ընդունելու Նասէրի առաջարկները :

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ մէջ, Վէլի Ախունտով որ կուսակցութեան Ա. քարտուղարն էր «արգաւ» արձակուած է իր պաշտօնէն եւ փոխարինուած Հայտար Ալիէվի կողմէ, որ 1967էն ի վեր Ատրպէյճանի Հանրապետութեան պետութեան ապահովութեան կոմիտէն կը վարէր : Ախունտով Գիտութեանց Ակադեմիայի փոխ – նախագահ նշանակուած է :

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ օթոքառ մը Մէօզը ինկած է : 21 ճամբորդներ խեղդամահ եղած են :

ԻՏԱԼԻԱՅԻՆ արտաքսուած է Հռոմի խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղարը՝ Մոնաչով, իբրեւ լրտես :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՍՏՂԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՌԻՉՔԸ ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

ՀԱՅՈՒ ԱՆՈՒՆ ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ

ԼԵՒՈՆ ՊԱՊԼՈՒՋԵԱՆ ԵՒ «ԱՓՈԼԼՕ 11»

Յուլիս 16ին, Տիեզերագնացութեան պատմութեան մէջ հրաշալի դրուագ մը կ՚արձանագրուի՝ Ամերիկեան « Ափոլլօ 11»ի դէպի Լուսին թռիչքով :

Արդարեւ, քաղաքակրթութեան ամէնէն արկածախնդրական քայլի հերոսները Նիլ Արմսթրոնկ եւ Էտվին Օլտրին մարդկային առաջին էակները պիտի ըլլան Լուսնի խորտուբորտ մակերեսին վրայ ոտք դընող : Աւելի քան 18 ժամ մնալէ ետք Լուսնի վրայ, պիտի վերամիանան երրորդ աստղանաւորդ Քոլինզի, որ լուսնային ծիրի մէջ պիտի գտնուի իր ճաբսիւլով :

Երբ «Ափոլլօ 11»՝ ահարկու մղումով դէպի անջրպետ ուղղուի, եւ ապա Լուսին հասնի, Հրթիռի երկրորդ բաժանմունքին մէջ, ուր հաստատուած է Լուսնային Կառքը, գիտական նուրբ եւ զգայուն գործիք մը՝ յղացուած եւ շինուած մասնագէտներու կողմէ, կայք պիտի հաստատէ Լուսնի վրայ :

Ցիշեալ գործիքին վրայ արձանագրուած են տասը անուններ մասնաւոր մետաղեայ պիտակներով, որոնցմէ մին Հալէպահայ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտ ընդհանուր խմբապետ՝ եղբ. Լեւոն Պապլուղեանն է, երկար ժամանակ մաս կազմած Հ. Յ. Դ.ի շարքերուն եւ դեր ունեցած մարզական շարժման մէջ :

Գիտական այս գործիքի գործունէութեան տեւողութիւնն է տասը տարի : Հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ Երկրի եւ Լուսնի ճշգրիտ հեռաւորութիւնը չափել տարուան զանազան ժամանակաշըրջաններուն՝ Հաուաիէն Լէյզըր ճառագայթներու արձակումով : Նաեւ գործիքը ճշգրիտ գիտ. տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ հրաբխային ժայթքումներու եւ այրող երկնաքարերու բախումներու հետեւանքով յառաջացած վիճակներու շուրջ :

Եղբ. Լեւոն Պապլուղեան, որ կը նկատուի մասնագէտներու կարեւոր հեղինակութիւններէն մին, իր ուսումը ստացած է Միացեալ Նահանգներու մէջ : Ապա Հալէպ վերադարձած ու իր մասնակցութիւնը բերած է Հալէպի ազգային եւ մարզական կեանքէն ներս : Միացեալ Նահանգներ հաստատուած է 1957էն ի վեր :

ՎՐԻՊԱԿ .— Կապոյտ Խաչի կայանի նուէրներուն գումարն է 8000 Ֆր. կամ ութ հարիւր հազար հին փրանք, ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնաբերաբար ճշդած են :

« ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ՈԳԻՆ »

(ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻՆ ՇՈՒՐՋ)

Վերի խորագրով՝ Անթիլիասի տպարանէն լոյս տեսած գրքոյկի մը մէջ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան արծարծած է Հայ եկեղեցւոյ ոգիին եւ բնոյթին հետ կապ ունեցող հիմնական հարց մը.— պէ՞տք է փոխուի անոր հայադրոշմ նկարագիրը, որպէսզի կարենայ իւրացնել արդի ժամանակներու պահանջած բարենորոգումներու սկզբունքը :

Հայ եկեղեցւոյ դիմագիծը հիմնապէս փոփոխութեան ենթարկելու մտայնութիւն մը սկսած է տեղ գտնել ներկայիս Ամերիկայի մեր Հայ երիտասարդութեան մէջ: Անոնցմէ շատեր կը խորհին, թէ մեր եկեղեցին հիւծած է իր կառոյցով եւ քիչ մը շատ կցկտուած ազգային ապրումներու շրջաններէն ներս, կտրուելով քրիստոնէական ընդհանուր շարժումներէն եւ մարդկութեան կեանքը յուզող հարցերէն : Որով՝ կը պահաջեն որ դադրի Հայութեան հոգեւոր տունը ըլլալէ եւ դառնայ հաղորդ միջազգային տագնապներու :

Գարեգին Եպիսկոպոս կորովի ոգիով կը ծառանայ այս խորթ տեսակէտին դէմ եւ գեղեցիկ համադրութեամբ մը բնութագրելէ ետք հայ եկեղեցւոյ գոյութեան եւ զօրութեան յատկանիշները, կ'եզրակացնէ .—

« Հայ եկեղեցին աւելի կենդանացնել՝ առանց նուազեցնելու անոր հայկականութիւնը եւ աւելի հայացնել՝ առանց պարպելու զայն կենսունակութենէ »:

Հարցը իսկապէս որ այժմէական է եւ չափազանց չահեկան՝ ազգային ու հոգեւոր մեր արժէքներու պահպանման տեսակէտէն : Խնդիրը կը վերաբերի հաստատութեան մը, որ դարերու անցեալ ունի, մեր գոյութեան գլխաւոր սիւներէն մէկն է եղած, անքակտելի միութիւն մը ստեղծած է հայ լեզուին գրականութեան եւ մշակոյթի միւս ճիւղերուն հետ, գոյն ու դիմագիծ առած է մեր ժողովուրդին եւ անկէ ստացած, իր կարգին, հայադրոշմ նկարագիրը եւ այսօր ալ, Սփիւռքի տարածութեանց վրայ կը մնայ մեր հոգեւոր գոյատեւութեան ամէնէն հաստատուն եւ ամուր խարիսխը :

Յեղափոխութեան և յեղաշրջումի տենդէն բռնուած երիտասարդութիւն մը ունինք, որ դժգոհ է ուրեմն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հայրենաւանդ նկարագրէն եւ կ'ուզէ զայն փոխել, այսինքն միջազգայնացնել՝ յանուն բարեկարգութեան սկզբունքներու :

Ոչ ոք դէմ կրնայ ըլլալ յառաջդիմութեան եւ բարեկարգութեան : Այն հաստատութիւնները, որոնք քարացած կը մնան՝ կը պարպուին կենդանի ոգիէն եւ կը դադրին գործօն դեր կատարելէ : Ամէնէն պահպանողական կարծուած եկեղեցիներն անգամ, վերջին տարիներուն, փոփոխութիւններ մտցուցին դաւանական եւ ծիսական իրենց կարգուսարքին մէջ : Եկեղեցին հայկական չի կրնար եւ պէտք չէ բացառութիւն կազմէ :

Սակայն բարեկարգուիլ չի նշանակեր ուրանալ իւրենքնութիւնը եւ հրաժարիլ իր էութենէն :

Ներկայացուած հարցը ինքնին որքան ալ ընդվզում պատճառող հարց մը ըլլայ, կը խորհիմ թէ խորքին մէջ անիմաստ է : Մեր եկեղեցին ծրագրեալ առաջադրանքներով մէջտեղ եկած հաստատութիւն մը չէ : Ան ծնած է ամբողջ ժողովուրդի մը ապրումներուն ընդմէջէն եւ քար առ քար կերտուած՝ հազարաւոր տարիներու ընթացքին : Անոր հիմքերուն տակ կը հանգչին մեր պապերու ոսկորները եւ անոր կանթեղներուն մէջ կը վառին մեր բոլոր ննջեցելոց հոգիները :

Արդ՝ ո՞վ եւ ի՞նչպէս պիտի փոխէ այս բոլորը : Ո՞ր յանձնաժողովը, ո՞ր ուժն ու որոշումը կրնան կերպարանափոխ դարձնել մէկ անգամէն հաստատութիւն մը, որ իր ներկայ դիմագիծը ստանալու համար անցած է Հայոց պատմութեան փոթորիկներուն ընդմէջէն, Քրիստոսի Աւետարանին հետ ներծծած բովանդակ ժողովուրդի մը ապրումները, յոյսերը, աղօթքները :

Ոչ, հայ եկեղեցին վախ չունի բարեկարգիչներէն : Անոնք ազատ են պատուհանները քիչ մը աւելի լայն բանալու աշխարհին առջեւ, նոյնիսկ օգտակար է որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կամարներուն տակ երբեմն հնչեն նոր ձայներ եւ եղանակներ, բայց մեր շարականներուն հոգեխոռ հայկականութիւնը անկապտելի հարստութիւն կը մնայ :

Տասնեւեօթը դար Քրիստոս այս լեզուով է խօսած Հայութեան հետ, կ'ուզէք որ հիմա տարբե՞ր լեզուով խօսի : Տարբեր լեզու՝ կը նշանակէ տարբեր Հայութիւն, այլադէմ եւ այլանուն բազմութիւններ :

Ազգերու հոգեւոր ստեղծագործութիւնները իրենց անկախ կեանքը ունին եւ վեր կը մնան կանոնադրեալ նախասիրութիւններէ : Հայ եկեղեցին մեր ժողովուրդի ստեղծագործութիւնն է, ինչպէս հայ լեզուն : Երկուքն ալ կարելի է ենթարկել անշուշտ որոշ բարեփոխութիւններու, բայց կարելի չէ դպիլ անոնց ներքին ոճին ու ոգիին : Այլապէս՝ անոնք կը դադրին ըլլալէ հայ լեզու եւ հայ եկեղեցի : Խաթարումը կ'առաջնորդէ այլասերման, այլասերումը՝ քայքայումի :

Եթէ Հայ Եկեղեցին խաթարուի եւ այլասերի, ոչ միայն չի կրնար կատարել այլեւս իր ազգ. դերը, այլեւ կը դադրի կատարելէ նաեւ իր քրիստոնէական եւ մարդասիրական առաքելութիւնը :

Ահա թէ ինչու հայ եկեղեցին կը մնայ անսասան, որքան ատեն որ Հայութեան սիրտը բաբախէ անոր որմերուն մէջ :

Այդ սիրտը երբեք խուլ չէ եղած մարդկութեան ցաւերուն եւ ժամանակը տագնապեցնող հարցերուն հանդէպ : Եւ եթէ երբեմն չէ կրցած պէտք եղած չափով արձագանգել դուրսի աշխարհներուն, պատճառը այն է, որ իր ծով տառապանքըն ու ցաւերը խեղդած են զայն :

Իրաւունք ունի Գարեգին Սրբազան .

— Կենդանացնենք հայ եկեղեցին՝ առանց նուազեցնելու անոր հայկականութիւնը :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՀԱՌԻՃԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆ
— 1905 Ի ԱՄԱՌԸ —

(Գ. եւ վերջին մաս)

Շատ էին աւերակներն այս հողի վրայ եւ այս Շիրակում էլ քիչ չէին աւերակ քաղաքներ, աւերակ կամուրջներ ... եւ այս ամէնի հետ աւերակ երգ :

Մինչ այս, մինչ այն՝ հեռւում երեւացին Իլխարի եւ Խաչաքիլիսա գիւղերը՝ որձաքար խրճիթների խեղճութեամբ : Ֆայտոնի ձիերն անզօր փնչփնչոցով կանգառան սարն ի վեր ճամբի կէսին : Կոմիտասն ու Երուանդը, իրար եւեւ ընկած ոտքով սկսեցին ելնել մինչեւ սարի գլուխը : Այդ բարձրունքից արդէն երեւում էին Հառիճի եկեղեցու գմբէթն ու արծաթապատ խաչը : Մենաստանը ընտրեալ ու յարմար դիրք ունէր՝ դաշտի հարաւակողմում, Արագած լերան լանջերին : Կոմիտասը կէսօրին ոտ դրեց վանքի շէմին, որի ծեր քարը շատ երախտաւոր մեծերի ոտներ էր համբուրել, իսկ 1905 թուականի ամռան այդ կէսօրին էլ համբուրեց Կոմիտաս վարդապետի բարի ոտքը :

Այդ առաջին օրը՝ մենաստան հասնելուց յետոյ, Կոմիտասը լաւ չէր զգում՝ թուլութիւն եկաւ վրան, ոսկրոտ դէմքը ժամ - ժամի նուաղեց, իսկ իրիկնադէմին բոլորովին գոյնը թողեց, առաց, որ ծնկները ցաւում են, թէ չէ կ'ուզենար ծանօթանալ վանքի շրջակայքին, ելնել վերեւ՝ աղբիւրների կողմը, իջնել ձորը, լուացուել ջրերով, ցաւը տալ քամիների զովութեանը ... բայց, ասաց, մնայ ուրիշ իրիկուն, հիմա ծնկներս ցաւում են, հիմա պառկեմ, եւ թող անիծուի ցաւը, որ ուրախութիւնս խլում է՝ քիչ չէ, գործից էլ գցում է : Կացարանի պատուհանից դուրս նայեց ու հոգոցով ասաց՝ ինչ էլ սիրուն գիշեր է, հիմա՝ այս պահին երգելու ժամ է : Երգելու ժամ է, բայց, ասաց, ոչ դուրս գալու ուժ ունի, ոչ երգելու ... կռացաւ, սքեմի փէշերն հաւաքեց, ձեռքն առաւ, գլխի կողմից հանեց, մնաց շապիկ վարտիքով : Արձակ օձիքով շապիկի տակից երեւում էին ճգնաւոր մարմնի ամուր ու ազնիւ ձեւերը, թուխ մաշկին մազ էր եւ աւելի շատ կրծքի վրայ, մաշկի մազերը մոմերի լոյսից կարծես ամբողջովին բոցի ու լոյսի մէջ էին՝ այնպէս նստել էր մոմերին մօտ եւ սպասում էր, որ խսիրն ու կարպետները բերեն, երբեք փափուկ անկողին չէր մտել եւ չէր սիրում : Ինչի էին ուշացնում. ընդհանրապէս համբերատար էր, բայց հիմա յանկարծակի դայրացաւ՝ ցաւը սաստկանում էր, ու անկողինը հաւաքեց դրեց յատակին՝ պառկեց թախտի չոր տախտակներին, այնպէս լաւ էր. աչքերը շրջեց պատին՝ ելնում իջնում էր մորուքի ստուերը, երեխայի պէս երկար նայեց ու սկսեց հրճուել՝ լաւ էր: Բերեցին խսիրն ու կարպետները . «հիմա, այ, հանգիստ կը լինի», ասաց ու կարպետը քաշեց մինչեւ աչքերը . «Երուանդ, դու էլ գնա քնելու, յոգնած ես»: « Գնա՞մ, բայց որ վատանա՞ս...» — ու նորից մնաց՝ ափը Կոմիտասի ճակատին: Ինչպիսին էր նա այդ պահին, երբ ինքը ձեռքը դրել էր նրա ճակատին . սովորական մի մարդ՝ հայկական զոկ ցեղից, ծնուած Քէօթահիայում, եւ աչքերը փակել էր, որ քնի : Բայց քիչ յետոյ կափկափոց լսուեց՝ դողէրոցքը բռնեց. «էլի կարպետ բեր ...»: Վանքի կացարաններում ինչքան կարպետ կար՝ բերեցին լցրեցին վրան : Հնար չեղաւ, ցնցումներից ամէն ինչ ընկնում է վրայից : Միաբաններից մի քանիսը ընկան վերմակների ու կարպետներին վրայ : Ժամեր յետոյ դողն անցաւ՝ սկսեց սաստիկ ջերմը եւ տենդի մէջ ընկած հիւանդը ամէն ինչ շպրտեց մի կողմ՝ մնալով մերկ թախտի վրայ :

Ժամեր անց տենդն էլ անցաւ ...

Լուսացաւ :

Դրանից յետոյ Կոմիտասն այլեւս դողէրոցք չունեցաւ իր ամբողջ կեանքում . դա հիւանդութեան վերջին գիշերն էր: լուսացաւ : Հառիճի մենաստանին արեւ առաւ, զարթնեց Կոմիտասը, կացարանից դուրս եկաւ, մօրէ մերկ առողջացած էր, աշխոյժ ու ժիր էին աչքերը, լոյսով գոյնը տեղն էր եկել, առաւօտեան զանգերն էին զարկում :

Վարդավառի տօնի լուսաբացն էր: Մենաստանի բակում ու շրջակայքում հոծ բազմութիւն էր՝ գոյնզգոյն շորերով հարսներ ու աղջիկներ, պատանիներ ու նորափեսաներ, եւ կային նաեւ ծեր ուխտաւորներ :

« Ուխտին գիւղացի աղջիկները, նորահարսներն ու տղաները, ինչպէս սովորոյթ է, պար են բռնում, խաղ կապում ու երգում »: Վանքի բակում պարը բոլորել էր : Զուռնաճիները զիլ էին, իրար հերթ չէին տալիս : Կոմիտասը զայրացած ու երեսները խոժոռած՝ թողեց բակը ու ներս մտաւ :

— Այս այլանդակ զուռնաճիները մինչեւ ե՞րբ փճացնեն մեր բնական, բանաստեղծական, բովանդակալից եւ գողտրիկ մեր պարերը ... Մինչեւ ե՞րբ.. Շատերն էլ քէֆ անելու են եկել, ոչ թէ ուխտի,

ՍԱՒԻՉԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Դուռը այնքան հաստատ էր որ կարելի չէր տեղէն խախտել:

— Գետնայարկի պատուհանէն թող մտնէիք...

— Երկու պատուհաններն ալ երկաթապատ էին... բայց եւ այնպէս կ'որոշենք երկաթները կտրել, գործողութիւնը բաւական երկար կը տեւէ. վերջապէս կը յաջողինք ու ոստիկանը ներս կը սպրդի, դրան շղթան կը վերցնէ ու կը յաջողինք տունէն ներս մտնել: Բայց ափսո՜ս, այդ դրան պատճառաւ քանի մը ժամ կորսնցուցած էինք:

— Սակայն տանը մէջ այդ կինը առանձի՞ն կը բնակէր, հարցուց Նախարարը:

— Ոչ, փաշա էֆէնտի, մայրը միասին ու անկէ զատ փոքրիկ սպասուհի մըն ալ ունէր. եւ այս էր որ գլխս կը զարմացնէր:

— Շարունակէ տեսնենք պատմութիւնդ:

— Հազիւ թէ երկրորդ յարկի սանդուխին գլուխը կը հասնինք, սոսկալի տեսարան մը կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ... փոքրիկ սպասուհին, հազիւ տասնեւհինգ տարեկան յոյն աղջիկ մը, արիւնլուայ փռուած էր գետին...

— Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց փաշան, մեռա՞ծ...

— Այո, փաշա էֆէնտի, բոլորովին անկենդան: Առաջին յարկի փողոցին վրայի սենեակը կը վազենք ուր մարդ չկար. յետոյ կը դիմենք ետեւի կողմի սենեակը որ էմմայի ննջարանն էր.. հոն ալ ահռելի տեսարան մը մեզի կը սպասէր...

— Էմման ալ մեռցուցած էին:

— Ան ալ արիւնլուայ գետին փռուած էր...

— Իսկ մա՞րդը, Շապա՞նը...

— Տան ամէն ծակ ու ծուկը կը փնտռենք եւ բան մը չենք գտներ:

— Իսկ էմմայի մա՞յրը...

— Խեղճ կինը այդ միջոցին դուրս ելած է եղեր եւ մեր խուզարկութեան ատեն վրայ հասաւ:

— Եւ այս ճախողանքը պատմելո՞ւ համար վազեցիր եկար, գոչեց Նախարարը բարկացած, առաջին կասկածին վրայ պէտք էր որ այդ Շապանը ձերբակալէիք:

— Բայց, փաշա էֆէնտի, քիչ մը առաջ բացատրեցի թէ ինչո՛ւ յարմար դատեցինք օր մըն ալ սպասել. յետոյ մաքերնէս երբեք չէր անցներ այս պատահելիքը: Հիմա ուրիշ խնդիր մը կայ, փաշա էֆէնտի, ես վստահ եմ որ Շապան միշտ այդ տունը կը գտնուի եւ տեղ մը պահուըտած է:

— Ինչէ՞ն ատանկ կ'ենթադրես:

— Որովհետեւ չի կրնար փախած ըլլալ, տան չորս կողմը, շրջակայ փողոցներով, հսկողութեան տակ առնուած էին նախապէս եւ մանաւանդ որ տան ետեւի կողմէն որեւէ տեղ չկայ, ուրկէ կարելի ըլլայ փախչիլ..

— Ուրեմն անգամ մըն ալ մանրազննին կերպով թող խուզարկութիւն մը կատարեն..

— Ես ուրիշ ծրագիր մը ունիմ, պատասխանեց Սալոմոն Նրբամիտ կերպարանքով մը:

— Խօսէ տեսնենք:

— Պէտք է ոստիկան ու լրտես հեռացնել տան մէջէն ու բոլորտիքէն եւ այնպէս մը ցոյց տալ թէ փնտռտուքը վերջացուցած ենք ու միայն մէկ հոգի թողուլ տան մէջ, անկիւն մը ծածկուած: Վստահ եմ որ ի վերջոյ Շապան, ինքզինք ապահով զգալով, իր պահուած տեղէն դուրս պիտի ելլէ..

— Այդ ծրագիրդ գէշ չէ, բաւական վտանգաւոր է եւ դժուարին, ո՞վ պիտի յանձն առնէ այդպիսի ծանր գործ մը:

— Փառք Աստուծոյ մարդ չի պակսիր, պատասխանեց հրեայ լրտեսը վստահ շեշտով մը:

— Քու տրամադրութեանդ ներքեւ ունի՞ս մէկը:

— Անշուշտ... Ահմէտ Ջավուշը: Ձեր Վսեմութիւնն ալ կարծեմ կը ճանչնայ զինքը, կամ գոնէ անունը լսած է...:

— Այո, այո, տեսած եմ զինքը ու շատ անգամներ ալ իր գովեստը իմացած... կարծեմ իրաւունք ունիս, այդ գործին յարմարագոյն անձը Ահմէտ Ջավուշն է:

Արդարեւ Բերայի ոստիկաններուն մէջ Ահմէտ Ջավուշ իր ճարպիկութեամբ, յանդգնութեամբ ու ֆիզիքական զօրութեամբ համբաւոր էր ու միշտ կարեւոր ու դժուարին խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները իրեն կը յանձնուէին եւ ինք գրեթէ յաջողութեամբ կը լուծէր իր պաշտօնը:

— Ուրեմն, ըսաւ Հրեան, ձեր Վսեմութիւնը համաձա՞յն է ինծի:

— Այո, պատասխանեց Շէֆիք փաշա, միայն թէ այդ դէպքը շատ կարեւոր է եւ հարկ է որ անգամ մը ես ալ գամ ու աչքովս տեսնեմ ամէն բան, վերջնական կարգադրութիւն մը ընելէ առաջ:

— Եթէ կը բարեհաճիք, հիմա կրնանք երթալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 176)

...երգել պարելու—առաց ու պառկեց Թախ–
...ին՝ ափերով ծածկելով ականջները—չեմ
...ուզում լսել այդ անճաշակ ու կարծր
...ուաձայն ձայնը ... Այ, ուրիշ է մեր փո–
...ւ, եւ ունի այնպիսի առանձնայատկու –
...թիւններ, որ ոչ մի ազգի նուագարան
...ւնի : Նրա հնչիւններն ամէնից մօտիկն
...ն մարդկային սրտին, ամէնից հարազատ
...արտայայտիչը նրա բոլոր զգացմունքնե –
...ի եթէ կատարելագործուի այս գործի–
...ը ... — Նորից կացարանի պատուհանի
...աւ ճռճռաց զուռնան : — Վերջ տուէք,
...ռաց Կոմիտասը :

Այդ օրն այդպէս մթնեց անցաւ : Ծըր–
...կայ գիւղերից եկած զուռնաճիներն, ու
...աւորները Թողեցին վանքը, գնացին՝
...մէկը իր գործի : Միւս օրը Երկու –
...թի էր եւ մեռելոց : Երուանդ վարդա–
...ը կանչեց իր եղբօրը՝ Աչոտին, եւ
...աց, որ նա գիւղ գնայ եւ Սոնային՝
...ը, նրա ընկերուհիներին, իրենց ազ–
...ականների հարսներին հաւաքի վանքի
...ը : « Առ՛ Թող չուտ գան : Նրանք
...ի պար բռնեն, խաղ կապեն, որ Մեծ
...րդապետը ձայնագրի » : Աչոտը գիւղ
...ց ու քիչ յետոյ եկաւ քոյր Սոնայի,
...ա ընկերուհիների ու մի խումբ ջահել
...րսների հետ : « Այ, այժմ սկսեցինք
...երենի սրտալի երգեր լսել եւ հարա –
...ուխտ անել : Ես արդէն Թուղթն ու
...ւիտը պատրաստ, դուրս էի եկել չի –
...թեան սալայատակ տանիքը եւ սպա –
...մ էի նոցա գալուն : Այս անգամ ներ –
...յ էի հէնց սկիզբից, ուրիշ անգամնե –
...ն հնար չէր լինում, որովհետեւ պար
...երն սկսում էն գիշերով, իսկ ես հաս–
...մ էի եւ պատրաստ երգեր էի լսում :
...ոայ եւ զգացի, թէ որքան սխալուել եմ :
Առաջ – առաջ մի չորս հոգի եկան
...րը բոլորեցին : Մի երկու չրջան, լուռ,
...յց համաչափ քայլով, դէպի աջ, որ –
...ս սովորոյթ է խաղի սկզբին, պտոյտ
...ին : Միջի լաւ խաղ ասողն սկսեց եր –
...լ այս կրկնակով .

Ամաճ Թելլօ, Թելլօ ,
Սիրուճ Թելլօ , Թելլօ ,

...ումբն այս կրկնեց նոյնութեամբ եւ
...րագլուխը շարունակեց երգի առաջին
...ը եւ կրկնակի առաջին տողը .

Կանաչ արտը հաց տարայ ,
Ամաճ Թելլօ, Թելլօ ,

...ումբը կրկնեց նոյնը : Պարագլուխը
...րունակեց երգի երկրորդ մասն ու
...րկնակի երկրորդ տողը փոքրիկ աւելա –
...թիւններով .

...րիս տեսայ, հետ տառայ ,
...իրուճ Թելլօ, Թելլօ ջաճ, Թելլօ :

... Նոր պարագլուխ անցաւ պարի գլ –
...ին : Պարագլուխ լինում են յայտնի
...ող ասող եւ ձայնեղ աղջիկներ կամ տըղ–
...եք . երբ գալիս է մի այդպիսին, նախ–

կինը պարի ղեկը տալիս է նրան եւ ինքը կանգնում ձախ կողմից :

... Այն օրը գրի առայ 34 նոր երգ» :

Պարը վերջացաւ : Կոմիտասը հաւաքե –լով ծնկի վրայ դրուած Թղթերը, որոնք խազերի յուսթեամբ երգեր էին ամփո –փում իրենց մէջ, վեր կացաւ նստած տե–ղից եւ խնդրեց, որ հաւաքուած հարսն ու աղջիկը հիմա էլ իրեն ունկնդրեն : Եւ նա սկսեց երգել նրանց երգը .

Ամաճ Թելլօ, Թելլօ ,
Սիրուճ Թելլօ, Թելլօ :

— Ի՞նչպէս էր, — երգի աւարտից յե –տոյ, հարցրեց Կոմիտասը, — ճի՞շդ եր–գեցի :

Բոլորը հաւանութիւն տուեցին :

Եւ այդ օրուանից յետոյ մինչ իրիկնա–ժամերին գիւղացիները բացում էին իրենց տների դուռ եւ լուսամուտը, ելնում էին կտուրները՝ հիմա վարդապետ կ'ելնի վանքի կացարանների կտուրը եւ փող կը փչի ու երգ կ'ասի, այդ վարդապետի եր–գերը իրենց ծանօթ էին՝ ո՞րտեղ էին լը–սել, ե՞րբ էին լսել — չէին յիչում, բայց չատ հարազատ էին՝ չատ էին ուզում լը–սել՝ ամէն օր, ամէն իրիկուն, եւ դըժ –ուար էր ապրել առանց այդ երգերը լսե –լու :

... Հարիճի մենաստանում վեց չաբաթ մնալուց յետոյ, մի լուսաբացի՝ Օգոս –տոս ամսին, Կոմիտասը մնաս բարով ա –սաց իր մերձաւորներին, իր այդ վեց չա–բաթուայ հատոր – հատոր օրերին ու գնաց Ալեքսանդրապոլ, այնտեղից անցաւ Թիֆլիս, ու ապա վերադարձաւ վանք Էջ–միածին :

Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԱՂՈՒԷՍՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ձմեռ էր : Ձիւնը խոշոր խոշոր փա –թիլներով կը ծածկէր կենդանիներու հետքերը :

Ձորին ձախ կողմէն նկատեցի, որ աջ կողմէն որսորդ մը դէպի վեր կը բարձ –րանար : Սովորաբար որսորդը որսորդին տեսնելու ժամանակ անտարբեր չի կըր –նար մնալ, պէտք է մօտենայ, հացու –փորձ ընէ, թերեւս նաեւ ծանօթ ըլլայ ա–նոր : Ծանօթ ալ չըլլայ, կրնան բարեկա–մանալ ու միասին որսը չարունակել : Քայլերս արագացուցի եւ հասայ անոր ոտքի հետքերուն : Տեսայ, որ այդ թարմ հետքերուն վրայ աղուէսն ալ իր ոտքերը դրած էր : Կը նշանակէ, որ աղուէսը դեռ նոր անցած է : Որոշեցի հետապնդել : Գի–տէի, որ այդ տաք օրերուն աղուէսը իր բոյնին մէջ չի մնար, դուրս կ'ելլէ ճնճ –ղուկներ կամ մուկեր որսալու : Եւ գի –տէի, որ ան ինծի չատ պիտի չարչարէ, բայց հետաքրքրութենէ մղուած սկսայ քալել անոր հետքերուն հետեւելով :

Ես արդէն կռահեցի, որ ան ծեր, փոր–ձառու կենդանի մըն է : Ահա հոս ան սուտ մեռած ձեւացուցած է, ճնճղուկներ որ –սալու համար : Հոս ալ ոտատեղեր դըր –ծած է զոյգ թաթերով, երբեմն ալ քա –ռաթաթ : Այս հետքերէն ես կ'եզրակա –ցընեմ, որ այդ խորամանկ աղուէսը նը –կատած է զիս եւ այնպէս կը պահուըտի, որ ես զինքը չտեսնեմ :

Կը մտածեմ՝ հիմա ուր որ է կը հան –դիպիմ : Փամփուշտը կը փոխեմ, հեռաւոր նշանառութեան համար դիտակ կը դնեմ եւ, բարձրանալով ժայռին վրայ, կը զննեմ ամբողջ ձորակը : Իմ կռահումս ճիշդ դուրս եկաւ, ձորին մէջտեղը կեցած ինծի կը նայի աղուէսը : Անմիջապէս նը–չան առի ու կրակեցի . կենդանին գլոր –ուեցաւ ու անշարժացաւ : Բայց չեմ կը–նար հաւատալ աղուէսին, պէտք չէ աչքս հեռացնեմ անկէ . գուցէ սուտ մեռած կը ձեւացնէ : Իսկ եթէ ես ժայռէն իջնեմ, ալ չեմ կրնար տեսնել կենդանին : Քանի որ ուրիշ ճար չկար, որոշեցի իջնել ժայռէն, եւ արագ վազքով հասնիլ աղուէ–սին ինկած վայրը :

Հեւիհեւ հասայ, բայց աղուէսը անե –րեւոյթ եղած էր : Արեան հետքեր նոյն –պէս չկային : Երկար որոնումներէ ետք հեռուն նկատեցի հաւկիթի մեծութեամբ կարմիր կէտ մը : Հասկցայ, որ ինկած տեղէն աղուէսը մեծ ոստում մը գործած է, որպէսզի հետք չթողու : Այդ կարմիր կէտէն սկսեալ անոր ոտքի հետքերուն հետ կային նաեւ արեան բիծեր, որոնք կ'երկարին մինչեւ աղուէսին բոյնը : Բայց ես սաստիկ զարմացայ, երբ նկատե–ցի, որ արիւնոտ հետքով աղուէսը բոյն մտած է, իսկ բոյնէն ետք նոր հետք մը կ'երեւի, այս անգամ առանց արիւնի :

Այդ կարճ ժամանակուան ընթացքին չէր կրնար արիւնը կտրիլ, ուստի, կը մնար եզրակացնել, որ բոյնէն ուրիշ աղ –ուէս մը դուրս ելած է : Ես սխալած չէի, բոյնէն բաւական հեռու, պատին միւս կողմէն հազիւ կը նկատուէր ինծի նայող աղուէսին դունչը : Հրացանս երբ բար –ձրացուցի, ան խսկոյն ծլկուեցաւ եւ ան –յայտացաւ պատին ետեւ :

Ես արդէն յոգնած էի այդ խորամանկ–ները հետապնդելէ : Որոշեցի դիմել ու–րիչ միջոցի : Բոյնին առջեւ, իւրաքան –չիւր տասը քայլի վրայ, քանի մը տեղ զետեղեցի ճարպի գնդիկներ, որոնց մէջ լեցուած էր աղուէսի թոյն : Այդ տեղերը չկորսնցնելու համար ես անոնց մօտ տըն–կեցի ուռենիի չիւեր ու վերադարձայ տուն :

Միւս օրը առաւօտ կանուխ գացի եւ կարգով հաւաքեցի ճարպի թոյնը : Ոչ մէկ բան պատահած էր :

Երեկոյեան հանդիպեցայ ծանօթ հին որսորդի մը եւ պատմեցի անցուդարձը : Ըսաւ, թէ դէմ յանդիման կը գտնուիմ փորձառու աղուէսի մը : Որսալու միայն մէկ ձեւ կայ : Թոյնը պէտք է սրսկել որ–եւէ թռչունի մը մարմնին մէջ եւ նետել բոյնին առջեւ : Ես կատարեցի ծեր որ –սորդին ըսածը եւ, ինչպէս կ'ըսեն, վար–պետ աղուէսը չորս ոտքով ինկաւ թա –կարդը :

Ա. ՇԱՀՐԻՄԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ մէջ Յուլիս ութին գու–մարուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ամերի–կայի եւ Քանատայի Թեմին Հոգեւորա –կանաց համաժողովը, նախագահու –թեամբ Խորէն Կաթողիկոսի : Յաջորդ օ –րը, Յուլիս 9ին, գումարուած է Թեմին Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը, նախա –գահութեամբ Հրանտ Արք. Խաչատուր –եանի եւ բարձր հովանաւորութեամբ Խո –րէն Ա.ի : Դիւանական աշխատանքներէ ետք ժողովը լսած է Ազգ. վարչութեան տեղեկագիրը եւ քննած է անոր միամեայ գործունէութիւնը : Հուսկ ուրեմն ընտ –րած է նոր վարչութիւնն ու Կրօնական ժողովը :

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ «Հոլիտէյ Իննի»ի ընդար –ձակ սրահին մէջ, Յուլիս հինգին, հոծ ու խանդավառ բազմութեան մը ներկայու –թեան, տեղի ունեցած է ՀՕՄ ի 49րդ Պատ–գամաւորական ժողովի հրապարակային հանդիսութիւնը : ՀՕՄ.ի գործին եւ 49րդ Պատգմ.ժողովին, առթիւ ուղերձներ ըրած են քոյր կազմակերպութեանց ներկայա –ցուցիչները : Օրուան գլխաւոր բանախօ–սը եղած է ընկերուհի Գ. Թէօլէօլեան : Օրուան նախագահուհին՝ ընկերուհի Զ. Սերոբեան յայտարարած է, թէ ՀՕՄ.ը որոշած է 50 հազար տոլար յատկացնել Մոնթրէալի ամէնօրեայ վարժարանին չի–նութեան համար : Այս գումարին 25 հա–զարը ողբացեալ ընկերուհի Սոֆիա – Լե–ւոն Յակոբեանի կտակէն, իսկ 25 հա –զարը Միութեան ընթացիկ պիւտճէէն է :

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ գումարուեցաւ Հ.Յ.Դ. Ամերիկայի չրջանի 76րդ պատգամաւո –րական ժողովը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ մեռած է մեր վաստա–կաւոր ընկերներէն՝ ծերունազարդ ու հաւատաւոր Դաշնակցական Վահան Աֆ –րիկեանը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տէրտէրին քարոզին հետեւէ, բայց իր ճամբուն մի հետեւիր :

×

Մուկերը կատուի ձագերուն հետ չեն խաղար :

×

Գէչ կնոջ վրայ հսկողութիւնն ալ անօ –գուտ է :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Նպարավաճառը դրամ կը պահանջէ : ...ի փայտ չուզեր տալ : Այս ձմեռ ի՞նչ –...ը պիտի տաքնանք : Փայտ պիտի չունե–...նք :

— Արեւին կը տաքնանք :

— Մսավաճառը կանխիկ կ'ուզէ դրա–...ը. այլեւս չուզեր միս տալ :

— Շատ աղէկ : Միսը դժուար կը մար–...ուի : Դժուարամարս է ան :

— Ի՞նչ պիտի ունենանք ճաչելու հա –...ար :

— Հաց :

— Հացագործը ի հաշիւ ստակ կը պա–...անջէ եւ կ'ըսէ թէ հաց պիտի չտայ եթէ դրամ չտանք :

— Լաւ : Խնձորենիին խնձորները : ...

— Բայց, պարոն, առանց առանց դրա–մի կարելի չէ ապրիլ :

— Դրամ չունիմ :

Պառաւը մեկնեցաւ : Ծերը մինակ մնա–լով սկսաւ խորհիլ : Կավռոչ նոյնպէս կը խորհէր : Գրեթէ գիչեր էր :

Կավռոչի խորհրդածութեան առաջին հետեւանքը եղաւ ցանքին տակ կծկուիլ՝ փոխանակ վրայէն ցատկելով պարտէզ մտնելու : Մացառին վարի կողմի ոստերը քիչ մը կը մեկուսէին :

— Վա՛յ, պոռաց Կավռոչ մեքենաբար, ահա ննջարան մը, եւ հոն սմքեցաւ : Իր կռնակը գրեթէ Մապէօֆին նստարանին տուած էր, Կավռոչ ութսունամեայ ծե–րունիին շնչառութիւնը կը լսէր :

Այն ատեն Կավռոչ, ճաչելու փոխարէն ուզեց քնանալ :

Բայց երբ կատու մը կը քնանայ, մէկ աչքով կը քնանայ : Կավռոչ կը մրափէր ու կը դիտէր միանգամայն :

Վերջալուսային երկինքի սպիտակու –թիւնը գետինը կը սպիտակէր, եւ գոհը մութ մացառներու երկու չարքին մէջ կապտագոյն գիծ մը կը կազմէր :

Յանկարծ երկու չքանկար երեւցաւ այս սպիտականման գծին վրայ, մէկը առջե –ւէն կուգար, միւսն ալ ետեւէն եւ քիչ մը հեռուէն :

— Ահա երկու մարդ, մրմռաց Կավռոչ :

Առաջին չքանկարը ծեր, կոր եւ խո –հուն, անչուք կերպով հագուած եւ ծե –րութեան պատճառաւ կամաց կամաց քա–լող մարդ մը կ'երեւար, որ գիչերը դե–գերելու ելած էր աստղերու ճառագայ –թին :

Երկրորդը ուղիղ, հաստատ եւ նրբա –հասակ կ'երեւար : Առջեւէն գացողին քայ–լերուն համեմատ կը քալէր, բայց դիտող մը կը զգար թէ անոր քայլերուն կամա –յական յամրութեան մէջ դիւրաչարժու –թիւն եւ չուտութիւն կար : Այս չքանկա–րը չեմ գիտեր ի՛նչպիսի վայրագ եւ ա –հարկու տեսք մը եւ միանգամայն այդ ժամանակ վայելչասէր ըսուող երիտա –սարդի մը մարմնոյն հասակը ունէր . գըլ–խարկը բարեձեւ էր, նաեւ թիկնոցը որ սեւ եւ հաւանօրէն ընտիր զգեստ էր, եւ որ անոր մէջքին վրայ խիստ յարմա –րութեամբ զետեղուած կ'երեւար : Գլուխը կանգուն կը մնար տեսակ մը առնական վայելչութեամբ, եւ գլխարկին տակէն պատանեկան դալկադէմ կերպարանք մը կը նշմարուէր :

Այս կերպարանքը վարդ մը ունէր բե –րանը : Այս երկրորդ չքանկարը կատարե –լապէս ծանօթ էր Կավռոչին, Մոնփար –նասն էր ան :

Իսկ միւսին ով ըլլալը Կավռոչ չէր գի –տեր . բարեմիտ ծեր մը կ'երեւար ան :

Կավռոչ անմիջապէս սկսաւ դիտել ու–չադիր : Այս անցորդներէն մէկը հարկաւ դիտաւորութիւններ ունէր միւսին նկատ –մամբ : Կավռոչ լաւ դիրք մը ունենալով կրնար տեսնել հետեւութիւնը : Ննջարանը խիստ յարմարութեամբ թաքստոց մը ե–ղած էր :

Մոնփարնասին այսպիսի միջոցի մը այսպիսի տեղ մը որսորդութեան ելլելը վտանգաւոր բան մըն էր, Կավռոչ իր ըն–տամբակութեանը յատուկ կարեկցութեան զգացումներով արգահատիլ կը զգար ծեր մարդուն համար :

Ի՞նչ ընելու էր . պէ՞տք էր միջամտել, բայց տկարութիւն մը՞ ի՞նչպէս կրնայ ու–րիչ տկարութեան մը ձեռնտու ըլլալ :

Մոնփարնաս կրնար խնդալ այսպիսի միջամտութեան մը վրայ :

Կավռոչ կը խոստովանէր իւրովի թէ այս տասնեւութ տարեկան ամեհի հուժ –կահարին առջեւ երկու ճանճ կը սեպ –ուէին, նախ ծերը եւ ապա պատանին :

Մինչդեռ Կավռոչ կը խորհրդակցէր իւ–րովի, յարձակումը, յանկարծական եւ սոսկալի յարձակում մը տեղի ունեցաւ :

Վագրը ցիռին վրայ, սարդը ճանճին վրայ կը յարձակէր :

Մոնփառնաս յանկարծ վարդը նետեց, ծերունիին վրայ ոստեց, պարանոցին յարձակեցաւ, բռնեց եւ փարեցաւ անոր : Եւ Կավռոչ հազիւ հազիւ կրցաւ զսպել աղաղակ մը :

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՊՈԼԻՍ — Տէր եւ Տիկին իրաւագէտ Վահան Խիտավէրտի, Պ. Վարդան Արխանեան (Շիքակօ), Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Քէչիչեան, Պ. Միհրան Քէչիչեան, ինչպէս նաեւ Րէխեան, Բարսեղեան, Սարգիսեան, Աճէմեան, Թիւլպէնտճեան, Զուլալեան, Պօյաճեան, Արխանեան, Քէլէչեան, Սըվօեան, Այվազեան, Խիտավէրտի, Քէչիչեան եւ Կոուտեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց անմոռանալի քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՔԷԼԷՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արխանեան)

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, Յուլիս 12ին, ժամը 13.30ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Սկիւտար, Պաղլարպաշիի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

« ՅԱՌԱՋ ». — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Խիտավէրտեանի եւ Պ. Վ. Արխանեանի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Յ. Ուզունեանին, Տէր եւ Տիկին Բ. Ուզունեանին, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեանին, Տէր եւ Տիկին Սուքիասեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ ողբացեալ Տիկ. Պայծառ Ուզունեանի մահուան առթիւ :

Այդ առթիւ կոմիտէս փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երեսուն ֆր. Վիէնի Կապ. Խաչին, քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Անահիտ Ուզունեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն Պայծառ Ուզունեանի յանկարծական մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Աննիկ Աչճեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին, փոխան ծաղկեպսակի Կարօ Թորոսեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պէկեանէ քսանական ֆր. ողբ. Մարիամ Արսլանեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօչկարեանէ երեսուն ֆր., Պետրոս Նորհատեանի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պէտեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 20 ֆր. «Հայաստան» թերթին : (Այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա *լիւքս օթոքարով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:*

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վէնսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 *ֆր. կանխավճար՝* 200 *ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:*

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
***Association sans but lucratif, régie par la loi du* 1-7-1901**

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Էլիզ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ԵՐԱՆՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ : Նոյնպէս մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սեւրանի Կապ. Խաչի ընկեր ընկերուհիներուն : Այս առթիւ Մանուկեան ընտանիքը կը նուիրէ յիսուն ֆր. ծերանոցի, յիսուն Սեւրանի Կապ. Խաչի եւ քսան ֆրանք «Յառաջ»ի :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեանէ իր ննջեցեալներու յիշատակին հարիւր ֆր., Տիկին Պարըմեանէ 50, Տիկ. Աւետիսեանէ քսան, զանգակի նորոգութեան համար :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին :

Շիրիմներու վրայ կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ: Դաշտահանդէսին Ընկ. Գ. ՏԷՐ – ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը :

Ժամը երեքին այցելութիւն իշխան Արղութեան շիրիմին :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Անձրեւի պարագային հանդէս – խնջոյք Շաւիլի դպրոցին սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին :

Կազմակերպութեամբ Անի կոմիտէի :

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոնթէվէքի սովորական դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պար, երգ, արտասանութիւն, երիտասարդ ուժերու կողմէ :

Կը խօսի Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ *(Լիոնէն) :*

Կը հրաւիրուի բոլոր Վիէնի Հայութիւնը: Զուարճացուցիչ ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ աղանդերներ, ինչպէս շամփուրի խորոված : Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Երիտասարդ խոհարար մը արեւելեան ճաշեր պատրաստելու համար, ֆրանքեւ-հայկական ճաշարանի մը մէջ: Դիմել « Յառաջ »ի:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Կոմիտաս Վարդապետի *կեանքին եւ գործին նուիրուած հաղորդումներ պիտի տրուին ձայնասփիւռի միջոցաւ, Արա Պարթեւեանի կողմէ, որոնցմէ առաջինը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին,* Ֆրանս Քիւլթիւր *կայանէն :*

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» *խումբի ընկերական ժողովը Յուլիս 16ին, Զորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէներու ներկայացուցիչները :*

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» *խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 18) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Վարդան» *ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :*

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական – Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար:

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն « Արմենիայի » մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527–19–93

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé (Nansen valable) — trois photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarsc

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 18 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11565 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.565

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Զանազան առաջարկներ եղան նոր կուսակցութեան անուանակոչութեան համար։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ զայն անուանել պարզապէս «Ընկերվարական կուսակցութիւն»։

Ամէնէն շատ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ կուսակցութեան քաղաքական ուղղութիւնը։

Պատգամաւորներու մեծ մասը արտայայտուեցաւ դէպի ձախ թեքումի ի նպաստ։ Կեդրոնի, նոյնիսկ կեդրոնի-ձախին հետ գործակցութեան կողմնակիցները յաջողութիւն չունեցան։

Բանաձեւային յանձնախումբը ժամերով աշխատեցաւ ներկայացուած չորս բանաձեւերը համադրելու եւ բոլորին կողմէ ընդունելի սկզբունքներ խմբագրելու համար։

Ընդունուած բանաձեւին համաձայն, կուսակցութիւնը իր նպատակներու իրագործման համար նախապայման չի նկատեր կառավարական պատասխանատուութեանց ստանձնումը։ Իբրեւ ընդդիմադիր աւելի մեծ կ'ըլլայ իր ազդեցութիւնը։ Սակայն նկատելով, որ կուսակցութիւնը միայն իր սեփական ուժերով չի կրնար շահիլ քուէարկուներու ձայնին մեծամասնութիւնը, պէտք է գինակցութիւններ կնքէ քաղաքական ուրիշ կազմակերպութեանց հետ, հասնելու համար ընկերվարութեան կառուցման մէկ հանգրուանին։ Այս քաղաքականութիւնը յստակօրէն պէտք է բացատրուի հանրութեան։

Հանրապետութեան եւ ժողովրդավարութեան պաշտպանութեան սկզբունքը բաւական չէ արդարացնելու համար գինակցութիւնները, բացի բացառիկ պարագաներէ։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը իր մասնակցութիւնը կը բերէ կառավարութեան այն չափով, որ անիկա թոյլ տայ իրեն երկիրը առաջնորդելու դէպի ընկերվարութիւն։ Ուստի չի կըրնար գինակցիլ «կապիտալիզմ»ի ներկայացուցիչ քաղաքական ուժերուն հետ, որոնց շարքին կը պատկանին «կեդրոնական»ները։

Ընկերվարականներու ռազմավարութեան բնականոն առանցքը կը կազմէ ձախերու միութիւնը, զոր կարելի է իրականացնել միայն հիմնուելով ընկերվարութեան էական սկզբունքներուն եւ ծրագրին վրայ,

Մոռնալով անցեալի հակառակութիւններն ու քաղաքական տարակարծութիւնները, կուսակցութիւնը պէտք է գործակցի «կապիտալիզմ»ի հակառակորդ բոլոր կազմակերպութեանց հետ։

Բանաձեւը յատուկ կերպով շեշտը կը դնէ համայնավար կուսակցութեան հետ գործակցութեան անհրաժեշտութեան վըրայ, առանց նախապայմանի։ Հրապարակային վիճաբանութեանց միջոցաւ պէտք է ճշդել պայքարի ձեւերը կապիտալական ուժերու դէմ, ինչպէս նաեւ դէպի ընկերվարութիւն հասնելու եւ ընկերվարական ընկերութեան մը հիմները դնելու միջոցները։

Սակայն ընկերվարականները չեն կրնար անտես ընել ազատութեանց կամ ժողովուրդներու անկախութեան նման հիմնական հարցերու շուրջ տարտամ յայտարարութիւններով կամ երկդիմի դիրքաւորումներով։ Կուսակցութենէ կուսակցութեան խօսակցութիւնները պէտք է տեղի ունենան առանց հաճոյակատարութեան, Արեւմտեան երկիրներու մէջ կիրարկուած սկզբունքներուն հնակառակ է ընկերվարութիւնը։

Երիտասարդներուն եւ մտաւորականներուն հանդէպ բարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտայ կուսակցութիւնը, որ կը հաւատայ թէ անոնք կը ձգտին ընկերվարութեան։ 1968 Մայիսի շարժումներուն մէջ երեւան եկան Մաոյական եւ անիշխանական ձգտումներ։ Պէտք է լուրջ տարրալուծումի ենթարկել աշխարհի ներկայ պայմանները, գտնուելով ղրդիչ շարժումներէ եւ քալել դէպի ընկերվարութեան կառուցումը։

Սահմանադիր ժողովը վճռական հանգրուան մըն է դէպի արդիական ընկերվարութեան կառուցումը։

Արհեստակցական միութիւնները, առանց կորսնցնելու իրենց անկախութիւնը, պէտք է գործակցին քաղաքական կազմակերպութեանց հետ ի նպաստ ընկերվարութեան կառուցման։

Բանաձեւը կոչ կ'ուղղէ Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութեան եւ այլ ձախ կազմակերպութեանց գործակցիլ նորակազմ կուսակցութեան հետ, որ կը կարօտի ընկերվարական գաղափարականով տոգորուած մարդոց աջակցութեան, լըրացնելու համար համայն ընկերվարականներու համախմբումը։

Մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձուի արհեստակցական միութեանց եւ երիտասարդական շարժումներու անդամներուն դաստիարակութեան՝ ֆրանսական ժողովրդավար ընկերվարութեան սկզբունքներուն վրայ։ Այս ուղղութեամբ մասնաւոր աշխատանքներ պիտի տարուին յառաջիկայ աշնան։

Կարգապահութիւնը անհրաժեշտ պայման է կուսակցութեան զօրեղացման։ Բոլոր անդամներէն կը պահանջուի խիստ կարգապահութիւն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

ԴԱՐՈՒՍ ԴԷՊՔԸ

Ամէն ինչ կատարուած է արտակարգ ճշգրտութեամբ։ Ոչ թէ ժամը ժամին կամ վայրկեանը վայրկեանին, այլ՝ առանց մէկ տասներորդ երկվայրկեան տարբերութեամբ, բայց 724 հազարերորդ երկվայրկեան յապաղումով, Քափ Քենըտիէն, Չորեքշաբթի օր ժամը 14·32-ին (ֆրանս. ժամով) դէպի Լուսին արձակուեցաւ Ափոլօ ԺԱ.։ Երեք այերանաւորդներ՝ Արմսթրոնկ, Ալտրին եւ Քոլինս այլեւս չեն կրնար միտք փոխել։ Իրենց առաջին հանգրուանն է՝ Լուսինը, ուր պիտի հասնին Երկուշաբթի։ Այդ իսկ պատճառով նախագահ Նիքսըն տօնական օր հռչակած է Յուլիս 21ը, Երկուշաբթի, երբ Արմսթրոնկ եւ Ալտրին պիտի քալեն լուսնին վրայ։ Ամբողջ երկիրը ցնծութեան մէջ պիտի ըլլայ, ու պիտի փաստուի որ ինչ որ մարդ մը կ'երեւակայէ, ուրիշ մը կրնայ իրագործել։

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ելմտական նախարարը որոշեց, չորս միլիառի վարկ «սառեցնել», որպէսզի մասամբ հաւասարակշռուի երկրին պիւտճէն եւ 1970ին նոր տուրքեր չդրուին ժողովուրդին վրայ։ Այս վարկերը պիտի չվերաբերին սակայն երկու նախարարութեանց՝ կրթական եւ թղթատարական։ Ժիսքար տ'Էսթէն կը յայտարարէր Ափոլօ ԺԱ.ի արձակման օրն իսկ, թէ իր հեռանկարն է «Ֆրանսական տնտեսութիւնը հաստատել Հանդարտութեան Ծովուն եզերքը»։

Նախագահ Փոմփիտու սակայն, Նախարարաց հերթական խորհուրդի վերջաւորութեան պարտք համարած էր յայտարարութիւն մը ընել, իբրեւ հետեւանք Ժիսքար տ'Էսթէնի որոշումներուն, ուր կ'ըսէր գլխաւորաբար.— «Տնտեսական եւ ելմտական մարզին մէջ, մեր պարտականութիւնը կրկնակ երեւոյթ ունի։ Անմիջականին մէջ, պէտք է կասեցնել չափազանց տաքութիւնը, այդ նպատակին կը ձգտին վարկերու սառեցումը։ Այս որոշումները համապատասխան են որոշ կացութեան մը կրնան որեւէ ատեն փոփոխութեան ենթարկուիլ»։

ՆԱՅԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Սովետական Հայաստանի վերջին թիւէն (Յուլիս 13) կ'իմանանք թէ Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է գրագէտ Նայիրի Զարեան։ Այս առթիւ կազմուած է թաղման կառավարական յանձնախումբը հետեւեալ անձերէ բաղկացած.— Ռ. Խաչատրեան, Լ. Ստեփանեան, Գ. Հասրաթեան, Է. Թոփչեան, Կ. Ուզումեան, Զ. Նարիմանոֆ, Հ. Յովհաննէսեան, Վ. Նորենց, Յ. Մելքոնեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 15ին եւ մարմինը ամփոփուած քաղաքային Պանթէոնին մէջ։

Նայիրի Զարեան, ծնած է 1900ին, Վանի Խառակոնիս գիւղը։ 1915ին կորսնցուցած է իր ծնողքը։ Ուսումը կատարած է Երեւանի թեմական վարժարանին մէջ։ Բանաստեղծ եւ գրագէտ, ունի բաւական ճոխ հատորներու շարք մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ վարչապետը, Տիկին Կոլտա Մէյր երկար տեսակցութիւն մը շնորհած է Ֆիկառոյի, ուր խիստ կերպով կը պատասխանէ Փոմփիտուի, նկատելով որ, ըստ այս վերջինին յայտարարութեանց, բան չէ փոխուած Ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ։ Տիկին Մէյր կ'ըսէ թէ յիսուն միռաժները զորս ապսպրած էին եւ Ֆրանսա չի յանձներ, վարկի համար չէին ապսպրած, այլ՝ իրենց ապահովութեան եւ այդ գետնի վրայ «աւելի լաւ կրնանք դատել մենք քան Ֆրանսացիք» կ'ըսէ Տիկին Մէյր։

ՖՐԱՆՔՕ վերջնապէս (եւ վերջապէս ըստ ոմանց) Երեքշաբթի օր պիտի նշանակէ իր յաջորդը՝ Իշխան Խուան Կարլոս տը Պուրպոն։ Այս վերջինը սակայն պաշտօնի գլուխ պիտի անցնի միայն այն օրը երբ Ֆրանքօ մեռնի կամ քաշուի։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Տիկին Շաքէ Մինասեան, Մոնթրէալէն դէպի Պէյրութ իր ճամբուն վրայ։

Պ. Տիգրան Թոսպաթ, Տէր եւ Տնօրէն Պէյրութի Լը Սուառ օրաթերթի։

Պ. Շաւարշ Թորիկեան, ընդհ. տնօրէն Լիբանանի փոխադրութեանց, որ շրջապտոյտ կը կատարէ եւրոպական զանազան մայրաքաղաքներ։

Տէր եւ Տիկին Ոսկան Մարտիկեան, Տիրէ - Տաուայէն, որոնք շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա։

Ընկ. Կարապետ Թաշճեան, Պէյրութէն։

Երաժշտագէտ Աշոտ Պատմագրեան, որ Պէյրութէն Փարիզ եկած է արձակուրդով։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՊԱՍՏԸ «ԱՓՈԼՕ» 11-Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Խորհրդային Լունա 15ի դէպի Լուսին արձակումը, որ կատարուեցաւ Ամերիկացիներու «Լուսահանումէն» 48 ժամ առաջ, վերջին փաստն է այն իրողութեան, որ առաջին Սփութնիքի արձակումէն ցայսօր սերտ կապ գոյութիւն ունի երկու երկիրներու արջրպետային արշաւին միջեւ։ Եւ, եթէ աշխարհ կ'ընթանայ տրամաբանութեան ճամբով, այս իրողութեան առընչութեամբ պատիւներէն մին կ'երթայ Նիքիթա Խրուշչեւի, նախկին վարչապետը Խորհ. Միութեան։

Խրուշչեւ ներկայ պիտի չըլլայ անշուշտ։ Մաքրագործուած եւ արժեզրկուած խորհրդային ներկայ ղեկավարներուն կողմէ, որոնք անցեալին անոր ստորադասներն էին, լաւագոյն պարագային վայրկեանի մը գոհունակութիւն պիտի զգայ իր ձանձրացուցիչ կեանքին մէջ հետեւելով ձայնասփիւռին։ Սակայն, եթէ հնարաւորութիւն ունենար արտայայտուելու, իրաւամբ դիտել պիտի տար, թէ ներկայ կացութեան եւ յաջողութեանց գլխաւոր պատասխանատուն ինքն է։

Արդարեւ, այժմ ոչ ոք կը յիշէ, թէ Ամերիկացիներկը ինչ մեծ ցնցում կրեցին 1957ին, երբ լսեցին խորհրդային երկու առաջին Սփութնիքներուն արձակման լուրը և ինչ մեծ յուսախաբութիւն արձանագրեցին, երբ ամերիկեան առաջին փորձը Վանկարտ արբանեակ մը զետեղելու աշխարհի ծիրին մէջ, ձախողութեան դատապարտուեցաւ։

Խրուշչեւն էր, որ այդ օրերուն իբրեւ Խորհ. Միութեան ղեկավար, նպատակայարմար նկատեց, քարոզչական ու քաղաքական նպատակներով, օգտագործելու ներկայացուած պատեհ առիթը։ Օր օրի յատուկ շեշտով յայտարարեց, թէ խորհրդային յաջողութիւնները եւ Ամերիկայի արձանագրած ձախողութիւնները անջրպետային մրցարշաւին մէջ կը փաստէին համայնավարութեան գերակայութիւնը դրամատիրութեան վրայ, ինչպէս նաեւ այն իրողութիւնը, որ համայնավար աշխարհը յաղթական դուրս պիտի գայ տնտեսական եւ մասնագիտական մրցակցութեան մէջ՝ խաղաղ գոյակցութեան գնով։

Երբ վերջապէս ամերիկեան առաջին արուեստական արբանեակները իրենց ծիրին մէջ մտան, Խրուշչեւ օգտագործելով անոնց փոքր ծաւալը, հոգեբանական պայքար մը մղեց։ Յայտարարեց, թէ Մ. Նահանգները «նարինջի» մեծութեամբ արբանեակներ զետեղած են աշխարհի ծիրին մէջ, մինչ, Խորհ. Միութեան Սփութնիքները շատ աւելի մեծ եւ ծանր են։

Ատեն մը, նոյնիսկ, Խրուշչեւ լուսինը օգտագործեց իբրեւ քարոզչութեան միջոց։ Խորհրդային հրթիռ մը առաջին մարդը, անշուշտ Խորհրդային, պիտի զետեղէ լուսնին վրայ։ Աւելի առաջ երթալով, Խրուշչեւ մանրապատկեր յուշանուէրներ բաժնեց աջ ու ահեակ։ Յուշանուէրը կը ներկայացնէր առաջին մարդը դէպի լուսին տանող խորհրդային հրթիռը։ Հետեւաբար տասը տարի առաջ հաւանական նկատուեցաւ, որ լուսնի վըրայ առաջին ոտք դնողները ըլլան խորհրդային տիեզերագնացները, եւ աշխարհի բնական արբանեակը դառնայ խորհրդային հողամաս մը։

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ ԵՒ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

Խաղով եկաւ ,
Ախով գնաց Սայաթ – Նովան ,
Երգով եկաւ ,
Վէրքով գնաց Սայաթ – Նովան ,
Սիրով եկաւ,
Սրով գնաց Սայաթ – Նովան ,
Սիրով մնաց Սայաթ – Նովան :

ՅՈՎՀ · ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Մեծ անհատականութեամբ , իր երեք լեզուեան ստեղծագործութեան համա – մարդկայնութեամբ , իր հզօր եւ համա – պարփակ տաղանդին դրոշմը կրող ար – ուեստին կատարելութեամբ Սայաթ–Նո – վան, անտարակոյս, շատ բարձր եղած է իր ժամանակէն : Սակայն ասիկա բնաւ չի նշանակեր, թէ ան չէր հասկցուած ու գնահատուած իր ժամանակակիցներէն : Ընդհակառակն, բանաստեղծ երգիչին խաղերուն մէջ ակնարկութիւններ կարելի է գտնել, որ ան մեծ ժողովրդականու – թիւն վայելած է, սիրելի դէմք դարձած է ամէնուր՝ երգի թէ ուրախութեան հան– դէսներուն :

Հէքիմներս ափսոսում են, ծնգան տալով
վա՛յ են ասում ·
Կանչողըս դարդակ է գնում , Ա՛խ
Սայաթ – Նովա են ասում···

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ սակայն, որ «Խաղի համար հոգին տուող » Թիֆլիսը (Ախ – վերդեանի արտայայտութիւնն է) մէջ – իններու զարդը կազմող բանաստեղծին մահէն քանի մը տասնեակ տարի ետք գը– րեթէ բոլորովին կը մոռնայ անոր :

Նախ պէտք է նկատի առնել պարագայ մը : Սայաթ – Նովայի խաղերը իր օրե – րուն ոչ թէ կարդացուած են, այլ իրենց մեղեդիներուն հետ միասին տարածուած են իբրեւ բանաւոր ստեղծագործութիւն – ներ: Իսկ յայտնի է, որ քաղաքի բանար– ուեստը, մանաւանդ երաժշտականը , իր կազմով փոփոխուն է, գիւղական բանար– ուեստին համեմատութեամբ աւելի շատ ենթակայ է նորոգումի և մոռացումի օրի– նաչափութիւններուն :

Չմոռնանք նաեւ, որ աշուղը այլեւս դադրած է ստեղծագործելէ 1760ին, այ – սինքն Ախվերդեանի ուսումնասիրութենէն 8–9 տարի առաջ :

Եւ յետոյ ժամանակը : ԺԸ · ԺԹ · դա– րերուն տեղի ունեցան կարգ մը իրադար– ձութիւններ (Աղա Մահմէտ Խանին, վայ – րագ արշաւանքը դէպի Անդրկովկաս , Թիֆլիսի աւերումը եւայլն) : Ցամենայն դէպս, երբ գիտական բժիշկ Յովհաննէս Գոնդորեանցի ջանքերով աշուղին ինքնա– գիր դաւթարը անցաւ ժողովրդական ու գուսանական արուեստին գանձերը հաւա– քող Գէորգ Ախվերդեանին ձեռքը, Սայաթ Նովան իսկական յայտնութիւն մը եղաւ անոր համար : Անսահման նուիրումով ան կը վերծանէ դաւթարին մէջ տեղ գտած խաղերը եւ կը կատարէ բանասիրական պրպտումներ : Այսպէս է, որ 1852ին լոյս կ'ընծայէ Սայաթ – Նովայի հայերէն խա– ղերը : Մեծ գործին սկիզբն էր այդ :

Սակայն Ախվերդեանի աշխատանքը այն օրերուն դեռ լայն արձագանգ չի գտներ : Անոր գիրքին գրեթէ ամբողջ տպաքանակը (1200 օրինակ) կէս դարէ աւելի չարուած կը մնայ գրավաճառնե – րուն մօտ, իսկ մեծ տաղասացին անունը՝ անծանօթ :

Սայաթ – Նովայի իսկական վերածը – նունդը, անոր վերամուտը ժողովուրդին եւ կեանքին մէջ շատ աւելի ուշ տեղի կ'ունենայ՝ մեր դարուն սկիզբները : Այս գործին մէջ մեծ դեր ունի Յ · Թումա – եանը :

Բանաստեղծին քննադատական ու հրա – պարակագրական ժառանգութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ Սայաթ – Նովան : Անոր նուիրած է մօտ երկու տասնեակ յօդուածներ, կատարած է հրապարակա – յին դասախօսութիւններ, գրած է նոյնիսկ պատմա – կենսագրական նկարագիր ու – նեցող ուսումնասիրութիւն մը Սայաթ – Նովայի մասին :

Առիթով մը Թումանեան ըսած է , թէ բանաստեղծը իր ժողովուրդին սիրտը պէտք է ըլլայ : Իսկ ահա «դժար դարի» հանդիպած բանաստեղծ երգիչը, Թու – մանեանի բնորոշումով, շատ աւելին կ'անձնաւորէ , «եւ ինչո՞ւ չի կարելի Սայաթ – Նովային նկատել որպէս հայ ժողովուրդի կեանքի ու տանջանքի խոր – հրրդանշանը՝ նրա պատմութիւնը »:

Թումանեան սովորական չափանիշեր չի գործածեր : « Գեղեցիկ ու մեծ », «Ան– մահ ու անմահ », «Մեր հոյակապ, մեր արքայական Սայաթ – Նովան» : Վաւերա– կան մեծութիւն, մըն է ան, որ յաղթա – հարած է ժամանակին, իր հանճարի ու – ժով պէտք է յաղթահարէ նաեւ տարա – ծութեան, դառնայ աշխարհի ժողովուրդ– ներու սեփականութիւնը :

Սայաթ – Նովան « մի հոյակապ սի – րահար է, բռնուած ու բռնկած սիրոյ հրդեհով , նրա լոյսի տակ էլ նկատում է աշխարհքն ու իրերը · գգում է, որ էր – վում, վերջանում է ինքը, բայց մնում է արի ու բարի, անչար ու անաչառ, վեհ ու վսեմ, որպէս աշխարհքի ու մարդու մեծ բարեկամը ···» :

Շէյքսփիրի մասին գրած սեւագրու – թեան մէջ Թումանեան իր մտադրութիւնը կը յայտնէ ուրիշ առիթով մը ցոյց տալ, թէ «ինչքան նման գծեր կան Շէյքսփիրի սոնետների ու Սայաթ – Նովայի երգերի մէջ » :

Թումանեան Սայաթ – Նովան կը համա– րի այն «մշտավառ հոգիներէն», որոնք իրենց «անշէջ կրակով » լոյս ու ջերմու – թիւն կը բաշխեն մարդոց ու աշխարհին :

Թումանեանի կարծիքով՝ բանաստեղ – ծին կոչումն է «ջերմութիւն » , « ժպիտ տալ » կեանքին : Բանաստեղծութիւնը , գրականութիւնը առհասարակ, կենսա – պարգեւ , կենարար զօրութիւն է, որ կ'օգնէ մարդուն յոյսով նայելու ապա – գային , հաւատալու բարիին ու ճըշ – մարիտին յաղթանակին :

Բանաստեղծութեան այդ յատկութիւնը ինքը՝ Սայաթ – Նովան արտայայտած է իր ծանօթ տողով ·

Շատ տխուր սիրտ կու խնդացնիս , կու
կըտրիս հիվընդին դողն ···

Բանաստեղծութիւնը չի կրնար անտար– բերութենէ ծնիլ · հոգիին հրահեղուկ վիճակն է ան, ողջակիզումի , բոցավա – ռումի բարձր խորհուրդ մը՝ ինքը՝ բա – նաստեղծը, իր հոգիին բռնկած կրակէն կ'այրի, կը սպառի, կը հատնի հետզհե – տէ, որպէսզի լոյս տայ եւ ջերմացնէ : Այս միտքը Թումանեան կը պատկերա – ցընէ Սայաթ – Նովայի արտայայտու – թեամբը ·

Աշուղութիւնը հոնց է , կ'այրի , կ'ա– ւերի ···

Բանաստեղծը անսահման հիացումով նկատած է, որ «Բեմուրվաթ եարից ու նրա նազերից » բեզարած, աշխարհի ա – նարդարութիւններէն վշտացած , խոց – ուած Սայաթ – Նովան մինչեւ վերջ կը մնայ «ընքոյշ ու ազնիւ », «Արի ու բարի, անչար ու անաչառ », որ « գայրացաւ , բայց երբեք չչարացաւ, ցաւեցաւ, բայց երբեք չանիծեց » :

Աշուղի լիզուն բլբուլ է ,
Օրհնանք ունէ, նալաթ չկայ ···

Այս տողը տարբեր առիթներով յիշա – տակած է Թումանեան՝ չեշտելու համար բանաստեղծին անսահման լաւատեսու – թիւնն ու մարդկայնութիւնը :

Սիրտը բարուն ու արդարին ման
կուգայ ···

Խալխի համա կինք մաշեցի ,
ջան տուի ···

Յիս մարդ մարթ իմ՝ նամարդութին
չիմ ուզում ···

Լ · ՁԱՔԱՐԵԱՆ

ԼՈՌԵՑԻՆԵՐՈՒ ԺՊԻՏՆԵՐ

ՀԱՑ ՈՒ ՊԱՆԻՐ

Մէկը հացը ու պանիրը կողքին դրած , կօշիկի թելն էր ամրացնում : Շունը պա– նիրը թռցնում է , փախչում :

— Տար , տար , տխմար անասուն , տենամ (տեսնամ) անհաց ո՞նց ես չխկա – ւելու (ուտելու) :

ՄԻԱՄԻՏ ԹԱԹՈՍԸ

Թաթոսի Տիգրանը քաղաք էր գնացել , արհեստ սովորելու : Հայրը երկար ժա – մանակ լուր չունէր : Հունձ ու փունջը պրծաւ, խուրջինը սարքեց, գնաց որդուն տեսութեան :

Քաղաքի շուկայում մօտեցաւ խնձոր վաճառող կինտոյին :

Բալա ջան, մեր Տիգրանին տեհել (տեսել) չե՞ս :

Կինտոն նայեց Թաթոսին, ուսի խուր – ջինին :

— Վա , բիջա ջան, վո՞նց չէ , Տիգ – րանը մեր քուչումն ի ապրում , իմ ախպէր տղէն ի :

— Մատաղդ ըլեմ , կարալ չե՞ս տունը չանց տաս (ցոյց տաս):

— Վո՞նց չէ , էս նմուշիս (այս պա – հուս), ես քո ցաւը տանիմ ,— Կինտոն խնձորի վերջին քիլօն լցրեց գրպանները , Թաթոսի խուրջինը չալակեց , առաջ ըն – կաւ :

— Զօրանաս հա , ուսս հովացաւ :

Թաթոսը ամբոխի մէջ Կինտոյին կոր – ցրրեց , փողոց դուրս եկաւ , մոլորուած կանգնեց : Նայեց աջ, նայեց ձախ , դի – մեց մարդկանց .

— Ա՛ , խալխ , Տիգրանիս ախպէր տղին տեսաք ո՞չ , խուրջին էլ կար չալակին :

Հաւաքեց եւ գրի առաւ

Ա · ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՈՐԱԿ ԵՒ ՃԱՇԱԿ

Այս խորագրին տակ Բանասիրական գի – տութիւններու դոկտոր Ս · Աղաբաբեան խօսելով Յով · Թումանեանի եւ Կոմիտա – սի ծննդեան հարիւրամեակներուն առ – թիւ կատարուած յոբելենական ձեռնարկ– ներուն մասին ,կ'արծարծէ կարեւոր հարց մը — որակ եւ ճաշակ մտցնելու յոբելե– նական աշխատանքներուն եւ ձեռնարկնե– րուն մէջ :

··· Շատ լաւ գործեր են արւում եւ շատ լաւ գործեր են, ծրագրւում ոչ չար – քային յոբելեաններն արժանի շուքով ու հանդիսաւորութեամբ տօնելու համար : Բայց դրանց կողքին պակաս չեն նաեւ «յոբելենական տուրքերը»՝ անճաշակ հա– ղորդումները, անբովանդակ յօդուածնե – րը, բեմական շուտափոյթ մարմնացում – ները, դէսից դենից քաղուած յուշեր, անհարազատ թարգմանութիւնները ···

Ինչի՞ նման էր, օրինակ, «Կապոյտ էկ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ ԿԱՄ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ · ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նախարարը մէկ քանի կարեւոր հրա – հանգներ տալէ ու պաշտօնաթուղթեր ըս– տորագրելէ ետքը Սալոմանի հետ իր կառ– քը մտաւ եւ դէպի ոճիրին վայրը ուղ – ղուեցաւ :

Երբ հասան սպաննուած աղջկան տան առջեւ, ոստիկաններ եւ լրտեսներ շար – ուած էին դրան, քով ու անընդհատ կը վանէին տան մօտենալ ուզող հետաքրքիր– ները :

Փաշան արագ քայլերով տունէն ներս մտաւ հրեային ընկերակցութեամբ եւ ըշ– տակ ուղղուեցաւ բակին դէմ գտնուած սենեակը, որ իբրեւ ճաշասրահ կը ծառա– յէր եւ ուր այս միջոցին հաւաքուած էին Բերայի ոստիկանատան հարցաքննիչ դա– տաւորը, Թաղապետական բժիշկը, Բե – րայի կառավարիչը, մէկ քանի քոմիսէր – ներ եւ հարիւրապետ մը

Բոլոր այս մարդիկը յարգանքով ոտքի ելան երբ ոստիկանութեան նախարարը ներս մտաւ :

— Իրողութիւնը Վեհափառ Սուլթանին ծանուցուեցա՞ւ, հարցուց ամէնէն առաջ, Շէֆիք փաշա :

— Այո , փաշա էֆէնտի, պատասխանեց կառավարիչը, ամէն բան տեղն ի տեղօք տեղեկագրեցի :

— Ի՞նչ է ձեր քննութեան արդիւնքը, հարցաքննիչ էֆէնտի , հարցուց նախա – րարը, դառնալով դատաւորին :

Այս վերջինը, որ քառասուն տարեկան մօրուքով անձ մըն էր եւ շատ խորամանկ մարդու մը համբաւը կը վայելէր, փու – թաց պատասխանել ·

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ, դժբախտա – բար նախ երկու զոհերուն մահը հաստա– տեցինք բժշկական քննութեամբ :

— Ի՞նչ զէնքով մեռցուած են :

— Հատու զէնքով մը :

— Հաւանօրէն զմելի կամ խիստ սրա– ծայր փոքրիկ դանակ մը ըլլալու է ոճ– րագործին զէնքը, միջամտեց ոստիկանա– տան բժիշկը :

— Վէրքերը բազմաթի՞ւ են :

— Փոքրիկ սպասուհին սրտէն միակ վէրք մը ստացած է, բայց շատ խոր եւ յայտնի է որ մահը վայրկենական եղած է, գալով Խմմայի՝ զանազան նշաններ ցոյց կուտան թէ ոճրագործին դիմադրած ու հետը բաւական պայքարած է · ոճրա– գործը նախ փորձած է զայն կոկորդէն խեղդել եւ յետոյ դաշոյնի երկու հար – ուած իջեցուցած է կատաղի ուժգնու – թեամբ մը, մին ձախ ծիծին տակ եւ միւ– սը ծոծրակին : Խմմայի մահն ալ գրեթէ վայրկեանական եղած ըլլալ կը թուի :

— Իսկ ոճրագո՞րծը, հարցուց փաշան, կարելի չեղա՞ւ իր հետքը գտնել :

— Ափսո՛ս, պատասխանեց հարցաքըն – նիչ դատաւորը, տան մէջ ծակ մը չմնաց առանց խուզարկութեան · արդէն տունն ալ շատ մեծ չէ եւ շատ ծակ ու ծուկ տեղեր ալ չունի, չիտակը այս անյայտացումը զարմանալի ու անբացատրելի է :

— Տանիքին վրայ քննութիւն կատարե– ցի՞ք :

— Ամէն կողմ , փաշա էֆէնտի, ամէն կողմ , բայց ոչ մէկ հետք···

— Բայց անկարելի է որ այդ մարդը կարենայ մեր ձեռքէն խուսափիլ, վճռեց կառավարիչը, մանաւանդ որ թէ՛ անունը գիտենք եւ թէ դէմքը կը ճանչնանք :

— Սպաննուած կինը մայր մը ունի ե– ղեր, ըսաւ նախարարը, այդ կինը ի՞նչ եղաւ :

— Զինքը անկարելի էր այստեղ պահել, պատասխանեց հարցաքննիչ դատաւորը, իր լաց ու կոծովը եւ յարուցած աղմու – կովը մեր գործին արգելք կ'ըլլար , ուստի համոզեցինք եւ զինքը դրացիի տուն մը փոխադրեցինք :

— Իսկ դիակնե՞րը···

— Դիակները քով քովի դրած ենք, խ– մայի ննջասենեակը գետնի վրայ···

— Անգամ մը կ'ուզեմ տեսնել զանոնք, ըսաւ ոստիկանութեան նախարարը, ոտքի ելլելով եւ դէպի դուռը յառաջանալով :

Հարցաքննիչ դատաւորը, կառավարի – չը, հարիւրապետը եւ բժիշկը փութացին ընկերանալ իրեն :

Ցամրաքայլ վեր ելաւ սանդուխէն, պա– մը կեցաւ, դիտելով գետնի վրայ տա – րածուած արիւնի հետքերը :

— Սպասուհին ճիշդ այստեղ սպան – նուած է, բացատրեց հարցաքննիչը, մինչդեռ Խմման իր սենեակին մէջ :

— Ոճրագործը ո՞րը զարկած է առաջ, հարցուց նախարարը :

— Այդ բանը շատ դժուար է որոշել, պատասխանեց բժիշկը, որովհետեւ եր – կուքին մահն ալ գրեթէ միեւնոյն աստի– տեղի ունեցած է : Շատ աշխատեցայ այդ կէտը լուսաբանել, բայց չկրցայ եզրակա– ցութեան մը յանգիլ : Ինչ որ յայտնի է՝ սա է թէ երկուքն ալ միեւնոյն զէնքով զարնուած են · իրենց վէրքերը ասիկա կը հաստատեն անհերքելի կերպով :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար · – 177)

...րանքը» Մարտ ամսին տրուած Թումանեանական ասմունքը : Տիտղոսաւոր դեկլամատորական – դերասանուհիները, մեծ բանաստեղծին հասկանալու եւ նրա էութեան մէջ թափանցելու համար մազաչափ յոգնութիւն չխնայելով, անգամ բնագիրը չիմանալով ու յաւելումներ կատարելով, արտասանում էին «Ախթամար» աւանդավէպի եւ միւս գործերի ... բառերը : Գոնէ լսէին նոյն օրը տրուած դպրոցականների վերին աստիճանի բնական, անբռնազբօս ասմունքը ...

Կամ ինչի՞ նման էր «Տէրն ու ծառայի» այն բեմականացումը, որ արել է խամաճիկների թատրոնը, Թումանեանական խորունկ հէքեաթի մի անճաշակ ու անհարազատ մեկնաբանութիւն՝ լի յաւելեալ գռեհկաբանութիւններով :

Միթէ՞ կարելի է բնագրային թէկուզ եւ փոքր, բայց քմահաճ միջամտութիւններ անել «Անուշում», ինչպէս արուած է համանուն եւ ըստ ամենայնի հետաքրքիր ներկայացման մէջ :

Կամ ինչի՞ նման են մեր մամուլում հրատարակուող այն յոբելենական յօդուածները, որոնց մէջ չարունակ վանկարկւում են յայտնի մէջբերումները, որոնց մէջ «ապացուցւում է», որ Դ. Վարուժանի «Հարճը» քերթուածը գրուել է «Անուշ»ի ազդեցութեամբ ...

Բանն այնտեղ է հասնում, որ մեր երիտասարդական թերթը «Պօղոս – Պետրոս» աւանդավէպը դարձնում է «Պօղոս եւ Պետրոս» պատմուածք :

Մինչեւ ո՞ւր կարող են հասնել անփութութիւնն ու անպատասխանատուութիւնը :

Գրական մամուլը, «Գրական թերթը» յատկապէս չարունակաբար տպագրում է Թումանեանին նուիրուած յօդուածներ, ըստ երեւոյթին կարծելով, որ քանակն է որոշում յոբելեանին բերած իր նպաստը : Բացառութեամբ հատուկենտ նիւթերի, այդ յօդուածները վաղուց յայտնի փաստերի անկապակից շարադրանքներ են, կամ էլ բանաստեղծի էութեան հետ առնչութիւն չունեցող դրավարժանքներ : Այստեղ է, որ պէտք է գործի «Քիչ, բայց լաւ» սկզբունքը :

Նորութիւն ասելը պէտք է լինի ամէն մի նոր յօդուածի խնդիրը եւ ոչ թէ երբեմն ծամծմուած քաղուածքների մեքենական մէջբերումներ՝ առանց նոր իմաստաւորման, առանց սեփական վերաբերմունքի : Նոր մեկնաբանութիւնը պէտք է լինի նաեւ միւս՝ ոչ գիտական եւ գրականագիտական, այլ թատերական, երաժշտական, կերպարուեստագիտական մարմնացումների խնդիրը : Առաջնապէս պէտք է ուշադիր ու խստապահանջ լինել արձանների նկատմամբ, կազմակերպել դրանց հասարակական լայն քննարկումը՝ չկրկնելու յայտնի սխալները : Արձաններ դրւում են ոչ թէ օրերի, այլ տարիների ու դարերի համար : Դատելով «Գրական թերթում» տպուած լուսանկարից, մրցանակաբաշխութեան ժիւրիի քննութեան բովով անցած արձանը ոչ թէ հարազատ, իմացութիւնների խոր կնիքը ճակատին Թումանեանն է, այլ գաւառական մի մեծապատիւ ...

... Ձե՞ք կարող այդ մակարդակով անել, մի արէք, ո՞վ է ստիպում, ո՞վ է խնդրում : Դրա կարիքը չունեն ո՛չ ժողովուրդը, ոչ էլ, մանաւանդ, մեծ յոբելեարները :

Որակով եւ ճաշակով գնանք դէպի համազգային յոբելեանները :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տէսինի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին, տօնուեցաւ Հերոսներու Օրը դաշտահանդէսով մը՝ Խանասորի արշաւանքի 72րդ տարեդարձի առթիւ. որ տեղի ունեցաւ Յուլիս վեց Կիրակի օր Տէսինի Սանթըր Աէրէի ծառախիտ դեղատեսիլ վայրին վրայ :

Հակառակ անպայատ օդին, ու մանաւանդ կէսօրէ ետքը երկնքին վրայ կուտակուած թուխպ ամպերուն, բնութեան սպառնալիքներէն չվախցող հայրենասէրներ, երիտասարդ թէ տարեց, եկած էին յարգելու մեր անմահ հերոսներուն յիշատակը :

Մինչեւ ժամը չորս մեր հաւաքոյթնեուն անսովոր միապաղաղ մթնոլորտ մը կը տիրէր : Ճշմարիտ է որ յաճախ կը զգանք բացակայութիւնը մեզմէ յաւէտ բաժնուած սիրելի դէմքերու, որոնք օժտուած էին ոգեւորութիւն, ստեղծելու, ծիծաղ սփռելու :

Բարեբախտաբար Դաշնակցական ընտանիքը անսպառ ուժեր կը պարփակէ իր ծոցին մէջ, իր ստեղծագործ մեքենան նորեր կ'արտադրէ, որոնք կուգան հինները փոխարինելու : Ապացոյց՝ որ շատ չանցած հանդիսավայրը դիմագիծ փոխեց, կենդանութիւն ստացաւ : Բարձրախօսին մօտեցաւ օրուան նախագահ ընկ. Հ. Թաշճեան եւ պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց հանդէսը : Իր հրաւէրով խումբ մը Նոր Սերնդականներ երգեցին «Կարկուտ տեղաց»ը :

Իր բացման խօսքով նախագահը շեշտեց թէ կը տօնենք հերոսներու օրը, որովհետեւ շնորհիւ հերոսներու անձնազոհութեան Հայը կրցաւ իրագործել իր հայրենիքի ազատագրութիւնն ու անկախութիւնը : Առանց Րաֆֆիներու, Գամառ–Գաթիպաներու, Խրիմեաններու գրիչին, առանց Խանասորներու եւ այլ հերոսական դրուագներու մենք պիտի չունենայինք ներկայ Հայաստանը : Ազատութիւնները ձեռք կը բերուին արեան գնով, յեղափոխութեամբ ու պայքարով միայն : Ազատ եւ անկախ հայրենիքի մը մէջ միայն ժողովուրդ մը կարող է զարգացնել իր ազգային ուրոյն արժէքները :

Գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը գործադրուեցաւ : Օր. Ժընըվիէվ Պարտաքճեան այս անգամ ալ գնահատուեցաւ ներշնչումով արտասանելով Յովհ. Շիրազի «Ղարաբաղի Օրը» : Նոյնքան հայրենաշունչ Ժագ Յակոբեանի «Մենք»ը զոր արտասանեց Օր. Սաթօ Գըլըճեան (Լիոնէն) :

Եւ ահա բեմին վրայ յայտնուեցան Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի պարախումբի աղջիկները հուրիներու նման գեղանի, որ իրենց շղարշներով ու գեղջուկ տարազներով, շրջապատի դալար պաստառին հետ ներդաշնակութիւն մը կը ստեղծէին : Ճկուն, վայելուչ շարժումներով՝ անոնք պարեցին Սեւանի Շալախօն, որուն յաջորդեց ուրիշ պար մը այս անգամ երկսեռ, իսկ տղաքը առանձին պարեցին ձիաւորներու պարը : Փոքր դադարէ մը ետք, տարազներու փոփոխութեամբ լման խումբը պարեց «Նազանը», որ խանդավառութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին : Անոնք ջերմապէս ծափահարուեցան : Տքնաջան աշխատանքի արդիւնք՝ գեղարուեստի վայելք մը եղաւ պարը ներկաներուն համար : Գնահատելի են մեր տղաքն ու աղջիկները ու պէտք է որ քաջալերուին մեր շրջանի բոլոր կազմակերպութիւններուն կողմէ :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Գեղամ Կանանեան (Լիոնէն) : Մեր երիտասարդ ընկերը կարդաց խնամքով պատրաստած իր իմաստալից բանախօսութիւնը, որու առաջին մասը փառաբանութիւնն էր հերոսներու, որոնք իրենց կեանքը նուիրեցին հայրենիքի ազատագրութեան ու մեռան իմացեալ մահով : Անշուշտ անոնք ապրեցան հայրենի երկրնքի տակ, չնչեցին անոր օդը, մասնակից եղան իրեն ժողովուրդին սարկական վիճակին ու տառապանքներուն : Պայքարեցան բռնակալութեան դէմ ու անմահացան իրենց վեհ արարքներով : Այժմ պայմանները տարբեր են, Հայութեան կէսը արմատախիլ, սփռուած է ամէնուրեք : Պէտք է ջանք չխնայել ազգային առողջ գաղափարներ ներշնչելու նոր սերունդին, կարենալ պահելու համար անոր Հայու անաղարտ դիմագիծը : Բանախօսութենէն ետք աճուրդ մը տեղի ունեցաւ, որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը : Ներկաները բոլորն ալ առատաձեռնօրէն մասնակցեցան :

Դժբախտաբար անձրեւը եկաւ խանգարելու ստեղծուած տաք միջավայրը եւ ամէն ոք ստիպուեցաւ մեկնիլ : Ահա այսպէս վերջ գտաւ հանդէսը :

Գ. Պ.

ԲԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Գիշերները անկարելի է որ հանդիստ քուն մը քնանամ, կ'ըսէ առաջինը :

— Ինչո՞ւ : Տունդ խաղաղ թաղամասի մէջ է կարծեմ : Աղմուկ չկայ հոն, կը յարէ երկրորդը :

— Պատճառը տունս չէ, բարեկամ, այլ կինս :

— Ի՞նչ կ'ընէ :

— Ամէն գիշեր, տասն անգամ կ'արթընցնէ զիս, ըսելով թէ ձայներ կը լսէ, թէ ուրուականներ կը շրջին տան մէջ :

— Ինչո՞ւ չես ըսեր թէ ուրուականները ձայն չեն հաներ :

— Լաւ կ'ըսես : Մտքիս մէջէս չէր անցած բնաւ :

Քանի մը օր ետք, նոյն բարեկամները կրկին կը հանդիպին իրարու :

— Ի՞նչ եղաւ : Հիմա հանդիստ կը քնանա՞ս, կը հարցնէ բարեկամը :

— Ոչ, սիրելիս, դժբախտաբար, ոչ : Հիմա ալ զիս կ'արթընցնէ, ըսելով թէ ուրուականներ կան տան մէջ, քանի որ ձայն չի լսուիր ...

×

Մէկը կ'ըսէ բազմազաւակ ծանօթի մը .

— Հինգ զաւակ ունեցող մարդուն գլուխը աւելի հանդարտ է քան հինգ միլիոն ոսկի ունեցողին գլուխը :

— Անշուշտ, կը յարէ բազմազաւակ մարդը : Որովհետեւ, հինգ միլիոնը կրկնապատկել կ'ուզէ միշտ :

×

Ծանուցումի (ռեքլամ) դասի պահուն ուսուցիչը կ'ըսէ .

— Ծանուցումին արժէքը հասկնալու համար, ձեր աչքին առջեւ բերէք հաւը՝ որ հաւկիթը ածած ատեն կը կրկչայ : Ձեր աչքին առջեւ բերէք նաեւ սագը՝ որ չի կրկչար :

Արդիւնքը՝ որոշ է : Ամէն մարդ հաւու հաւկիթ կը գնէ : Սագի հաւկիթ ուզող չկայ :

×

Սկովտացի մը, կանոնաւոր կերպով ու մանրամասնօրէն կ'արձանագրէր իր ապրակին բոլոր ծախքերը :

Օր մը, բոլոր հաշիւները հաւաքել հաշուետետրի մը մէջ արձանագրելէ ետք, յուսահատօրէն հառաչելով գոչեց .

— Մեղք : Պէտք է շունս ծախեմ, որովհետեւ, չեմ կրնար ծայրը ծայրին բերել : Ասկէ ետք, շանս տեղ՝ պիտի սկըսիմ ես հաչել :

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (533)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

— * —

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Վայրկեան մը ետք այս երկու մարդերէն մէկը միւսին տակ մնալով կը ճմլուէր, կը հոնչէր, կը յուզուէր, կուրծքին վրայ մարմարեայ ծունկ մը ունենալով :

Սակայն յարձակումը ունեցած չէր ճիշդ այն հետեւութիւնը զոր Կավռօշ կարծած էր : Գետինը տապալելով փռուողը Մոնփարնասը, իսկ վրան կեցողը ծերն էր : Այս իրողութիւնը Կավռօշին քովէն քանի մը քայլ անդին տեղի կ'ունենար : Ծերը յարձակումը կրած, եւ փոխադարձաբար ինքն ալ յարձակած էր, եւ այնպիսի սարսափելի կերպով յարձակած էր, որ ակնթարթի մը մէջ յարձակողին եւ յարձակումը կրողին պաշտօնները փոխուած էին :

— Ահա հնօրեայ արի զինուոր մը, ըսաւ Կավռօշ մտովին :

Եւ չկրնալով համբերել ծափ զարկաւ, բայց այս ծափահարութիւնը ապարդիւն մնաց, վասնզի չլսուեցաւ երկու կռուողներէն, որոնք իրարու պլլուած եւ խուլցած էին, ու կռուելով իրենց շունչերը իրար կը խառնուէին :

Լռութիւն տիրեց :

Մոնփարնաս դադրեցաւ կռուելէ :

— Մեռա՞ւ արդեօք, ըսաւ Կավռօշ մեկուսի :

Ծերը ոչ խօսք մը արտասանած, ոչ ալ աղաղակ մը հանած էր :

Ելաւ կայնեցաւ, եւ Կավռօշ անոր ձայնը լսեց որ կ'ըսէր Մոնփարնասին .

— Ելիր :

Մոնփարնաս ելաւ, բայց ծերը կը բռնէր զայն : Մոնփարնաս ոչխարէ մը բռնուող գայլի մը ամօթահար եւ կատաղի դիրքը ունէր :

Կավռօշ կը նայէր եւ մտիկ կ'ընէր, ականջներով աչքերը կրկնապատկելու նպատակով : Ահագին զուարճութիւն մը կը վայելէր :

Իբր հանդիսական երկիւղած անձկութիւն մը ունէր Կավռօշ, եւ ահա ընդունեցաւ այս անձկութեան վարձքը :

Կրցաւ հեռուէն լաւ մը լսել յետադայ տրամախօսութիւնը, որ մթութենէ չեմ գիտեր ի՛նչպիսի աղէտաւոր ձայն մը փոխ կ'առնէր : Ծերը կը հարցնէր, Մոնփարնաս կը պատասխանէր :

— Քանի՞ տարեկան ես :

— Տասնեւինը :

— Ուժեղ եւ քաջառողջ ես : Ինչո՞ւ համար չես աշխատիր :

— Աշխատանքը ձանձրանալի է ինձ :

— Ի՞նչ է արհեստդ :

— Դատարկութիւն :

— Լուրջ խօսէ : Կարելի՞ է բան մը ընել քեզի համար : Ի՞նչ ըլլալ կ'ուզես :

— Գող :

Պահ մը լռութիւն տիրեց : Ծերը խորունկ կերպով կը խորհէր անշարժ կեցած եւ առանց ձգելու Մոնփարնասը :

Մերթ ընդ մերթ նորատի ուժեղ եւ կայտառ հուղկահարը որոգայթը ինկնալով բռնուող գազանի մը պէս կը ցնցուէր :

Ցնցում մը կուտար, ծերին ոտքը կարթելու կ'աշխատէր, մոլեգնաբար իր անդամները կը դալարէր, փախչիլ կը ջանար :

Ծերուկը անոր այս շարժումները կարծես թէ չէր նշմարեր, եւ մէկ ձեռքով անոր երկու թեւերը բռնած էր բացարձակ ուժի մը բացարձակ անտարբերութեամբ :

Ծերը ժամանակ մը մտախոհէ ետք Մոնփարնասին նայեցաւ ակնյառ, ձայնը հանեց մեղմիկ, եւ այս մթութեան մէջ, որ կը սիրենք պարուրել, տեսակ մը հանդիսաւոր ատենաբանութիւն ըրաւ անոր. Կավռօշ այս ատենաբանութեան ոչ իսկ մէկ վանկը կորսնցուց :

«Որդեա՛կս, ըսաւ ծերը Մոնփարնասին, ծուլութեամբ դուն տաժանելի կեանք մը վարել կը սկսիս : Ա՜հ, դուն կ'ըսէիր թէ դատարկասուն պիտի ըլլաս, բայց պատրաստուէ աշխատելու :

«Մեքենայ մը կայ որ թիթեղագործ մեքենայ կ'անուանուի եւ որ ահարկու բան մըն է, տեսա՞ծ ես այս մեքենան :

«Պէտք է զգուշանալ այդ մեքենայէն. ամենազուկ եւ անագորոյն բան մըն է ան. եթէ թիկնոցիդ ծայրը բռնելու ըլլայ, ա՛լ մարմնովդ կը բռնուիս : Այս մեքենան է անգործութիւնը :

«Քանի որ դեռ ժամանակ է, կանգ առ եւ ազատէ :

«Եթէ ոչ գործդ բուսաւ. քիչ մը ետս, եւ ահա մեքենային անիւի ակռաներուն մէջ ողջ պիտի խրիս :

«Անգամ մը բռնուելէն ետք, ալ բան մըն ալ մի յուսար :

«Աշխատութեան երկաթէ ձեռքը բռնած է քեզի : Ձե՞ս ուզեր ապրուստդ ճարել, գործ մը ունենալ, պարտականութիւն մը կատարել. ուրիշներուն պէս ըլլալը ձանձրանալի՞ է քեզի. լաւ, ուրեմն դուն ուրիշներէ տարբեր վիճակ պիտի ունենաս :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Յուլիս 20ին, իրենց աներ-ձագին եւ եղբօր՝

ՀՐԱՅՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ (Պոլիս մեռած) մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԸՎՐԷՕԶԷՆ Հաճընոտարեան եղբարք տասը ֆրանք կը նուիրեն Շաւարշներու յիշատակին (Միսաքեան եւ Նարդունի):

Լիոնէն, *Պ. Սահակեան տասը ֆր. կը նուիրէ:*

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐ-ԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927-01-72:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՆՆՄԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ երկիրներէ անցնելով՝ Պելժիա, Հոլանտա, Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտիա *լիւքս օթոքառով, լաւ պանդոկներու մէջ, լաւ ճաշ:*

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ 21 ՕՐԷՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Մեկնում Օգոստ. 5ին, ժամը 7ին, Շաթօ տը Վենսէն եւ 7,30ին Կառ տիւ Նոռ: Վերադարձ Օգոստ. 25ի իրիկունը:

Այցելութիւն 7 երկիրներ եւ 15 քաղաք ու մայրաքաղաք:

Մասնակցութիւն 1150 ֆր. կանխավճար՝ 200 ֆր. մնացեալը՝ վճարելի Յուլիս 25ին:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

***Association sans but lucratif, régie par la loi du** 1-7-1901*

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20

MARSEILLE (IER) (Opéra)

Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ-ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ չամփուրով խորոված եւ տէօնէր-*խորոված*

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին:

Շիրիմներու վրայ կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ: Դաշտահանդէսին Ընկ. Գ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը:

Ժամը երեքին այցելութիւն Իշխան Արղութեան շիրիմին:

Ձոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային հանդէս-խնջոյք Շաւիլի դպրոցին սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր: Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով:

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը:

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը:

Օթոքառներուն համար արձանագրուիլ:

ՊՕՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին:

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Ծերիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին:

ՊՈՒԼԱՐ ՕՏՏՕ.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կազմակերպութեամբ Անի կոմիտէի:

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոնթէվէքի սովորական դաշտին վրայ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պար, երգ, արտասանութիւն, երիտասարդ ուժերու կողմէ:

Կը խօսի Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ (Լիոնէն):

Կը հրաւիրուի բոլոր Վիէնի Հայութիւնը: Զովացուցիչ ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ աղանդերներ, ինչպէս չամփուրի խորոված: Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

POUR TOUS SERVICES ASSISTANCE PASSAGERS, EMBARQUEMENT DEBARQUEMENT

A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets groupes et individuels

Toutes destinations y compris L'ARMENIE

par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Lundi, Mercredi, Vendredi

de midi à 14 heures

MARSEILLE 48-26-26

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 18) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 8.30ին հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Կոմիտաս Վարդապետի *կեանքին եւ գործին նուիրուած հաղորդումներ պիտի տրուին ձայնասփիւռի միջոցաւ, Արա Պարթեւեանի կողմէ, որոնցմէ առաջինը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին,* Ֆրանս Քիւլթիւր *կայանէն:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Երիտասարդ խոհարար մը արեւելեան ճաշեր պատրաստելու համար, ֆրանքահայկական ճաշարանի մը մէջ: Դիմել « Յառաջ »ի:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էՆ 31

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական - Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,

17, Rue Bleue — Paris (9e(

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Նկարները՝

ԿԱՐԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

Արեւմտահայերէնով պատմեց՝

ԱՐԹՕ ՃԻՒՄՊԻՒՇԵԱՆ

24 էջ, լրիւ գունաւոր եւ պատկերազարդ, փայլուն ու հրապուրիչ կողքով:

Ֆրանսայի համար գինը՝ 3 ֆրանք

Edition « EREBOUNI », B. P. 46 — 94 - Charenton, FRANCE — Tél. : 368-26-34

կարելի է դիմել նաեւ Հրանտ-Սամուէլ եւ Բալուեան գրատուները, Փարիզի եւ գաւառի եկեղեցիներու դիւանատուները եւ ԱՆՋԱՄԲ «Յառաջ»ի

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով - առանց ընթրիքի):

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք:

ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4- Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 - 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 19 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 19 JUILLET 1969

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11566 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.566

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՛ՌՔ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

Տարին մէկ օր յատկացնելով հերոսներու յիշատակին, ազատատենչ Հայութիւնը երախտագիտութեան տուրք մըն է, որ կը հատուցանէ հանդէպ իր անձնազոհ զաւակներուն, որոնք զէնք ի ձեռին կռուի դաշտ նետուեցան յանուն ազատութեան :

Անթիւ, անհամար են անոնք, մեր աննման հայդուկները, անուանի թէ անանուն, գիւղացի թէ քաղաքացի, անուս մէկ թէ դպրոց տեսած մտաւորական : Բոլորն ալ տոգորուած էին նոյն գաղափարականով, ոգեւորուած նոյն տեսլականով :

Հայկ. Դատը միջազգային դիւանագիտութեան սեղաններուն վրայ էր դրուած 1878ին, երբ աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող վեց մեծ պետութիւնները Պերլինի մէջ անդամահատութեան կ'ենթարկէին «Եւրոպայի հիւանդ մարդ»ը :

Մեզի ինկած բաժինը չատ խեղճ էր : Թուղթի վրայ խոստումներ միայն : Առիւծի բաժինը ստացողները կ'օրօրէին մեզ սին յոյսերով : Բարենորոգումնե՛ր : Կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն : Մարդկային ամենատարրական իրաւունքներ, որոնցմէ զրկուած էր Հայութիւնը գաւառի մէջ եւ ամէն տեղ :

Առաջնորդները բողոքագիրներով կը ռմբակոծէին Պոլսոյ պատրիարքարանը, որ իր կարգին թաքրիրներ կը տեղացնէր յառա Բարձրագոյն Դրան :

Պատասխանը պարզ էր : 1891ին Ապտիւլ Համիտ ջարդարար եւ արիւնարբու տարրերէ կը կազմէր Համիտիէ հեծելագունդը՝ ահուսարսափի տակ պահելու համար հայկական նահանգները :

Կարմիր Սուլթանը 1894էն մինչեւ 1896 տարեաց մէջ կը խեղդէր հայաշխարհը՝ 300 հազար զոհեր խլելով Սասունէն մինչեւ Վասպուրական, Սեբաստիայէն, Խարբերդէն ու Ակնէն մինչեւ Տրապիզոն, Կեսարիա ու Կիլիկիա, ու նաեւ՝ մինչեւ Պոլիս :

1896ին Պանք Օթոմանի գրաւումը չկըրցաւ ցնցել խիղճը Բարենորոգումներու երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց, որոնց դեսպանները անտարբեր — աւելի ճիշդը մեղսակից — աչքերուն առջեւ Ապտիւլ Համիտ վեց հազար Հայեր ջարդեց մայրաքաղաքին մէջ :

Քիւրտերը սանձարձակ կը գործէին հայկական նահանգներուն մէջ : 1896ին Մազրիկ ցեղը Ս. Բարթողիմէոս վանքի շրջակայքը դարանակալ յարձակած էր Ամախեանի առաջնորդութեամբ վանքէն փախած քանի մը հարիւր Հայեր :

1897 Յուլիս 25ին Խանասորի դէմ կատարուած յարձակումը պիտի լուծէր անոնց վրէժը : Առաջին անգամն էր, որ 250 հոգինոց հետեւակ ու հեծեալ հայ ֆէտայիներ արշաւանք մը կը կազմակերպէին պատժելու համար ջարդարար ցեղախումբ մը :

Կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտուն :

Փրկուեցաւ Հայուն պատիւը : Առասպելներ հիւսուեցան, երգեր յօրինուեցան ֆէտայիներու մասին նոյնինքն ջարդարարներուն կողմէ :

Հերոսական այդ ոգին է, որ յետագային մեր պատմութեան էջերը զարդարեց դիւցազնամարտերով, Զէյթունէն, Սասունէն, Վասպուրականէն, Շապին Գարահիսարէն, Մուսա Լեռէն մինչեւ Սարդարապատ :

Փա՛ռք հերոսներուն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ, ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԸ

Տակաւին յստակ չէ թէ ի՛նչ նպատակով է որ Ռուսերը «Լունա ԺԵ»ը ղրկած են ճիշդ այն ատեն երբ Ամերիկացիք կը մօտենան լուսնին Ափոլլօ ԺԱ. այցելանաւով :

Ներկայիս Լունա ԺԵ. հասած է լուսնին շուրջ եւ «կեցած» եթէ կարելի է նման բացատրութիւն մը գործածել : Թասի պաշտօնական ղեկոյցէն ալ կարելի չէ չատ բան հասկնալ : «Յուլիս 17, Լունա ԺԵ. ինքնաշխատ կայանը լուսնային ծիրի վրայ դրուեցաւ : Լուսնին արուեստական խորհրդային մէկ նոր արբանեակը դարձաւ : Ինչպէս արդէն յայտարարեցինք, Լունա 15 ինքնիշխատ կայանին արձակումը կատարուեցաւ 1969 Յուլիս 13ին : Երկիր – լուսին երկու հարիւր ժամ տեւող թռիչքին ատեն ձայնասփիւռի 128 կապ ստեղծուած է : Այս կապերուն ընթացքին ուղղութեան սրբագրութիւններ եղած են եւ գիտական նկատողութիւններ ալ կատարուած են» :

Ինչպէս կը տեսնուի չատ յայտնի չէ այս արձակման նպատակը : Մինչ այդ Ամերիկացի երեք տիեզերագնացները կը չարունակեն մօտենալ լուսնին ուր ոտք պիտի դնեն հաւանաբար Երկուշաբթի առաւօտ 3·47ին (ֆրանսական ժամով) եւ ոչ 7·17ին ինչպէս նախատեսուած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանի ընդհ. դասաւորման մէջ, Աբրահամեան 34րդ տեղը կը գրաւէ : Շրջանը կը վերջանայ այս Կիրակի եւ էտի Մերքսի յաղթանակը ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ այլեւս :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ նոր կուսակցութեան առաջին քարտուղար ընտրուած է Ալէն Սավարի 31 ձայնով ընդդէմ 29 ձայնի Փիէր Մորուայի : Սավարի այս թեթեւ մեծամասնութիւնը կրցած է ապահովել միայն շնորհիւ Կի Մոլէի, որուն կը յաջորդէ : Բիւրոյի միւս անդամներուն մէջ ալ մեծ է թիւը Մոլէի հաւատարիմներուն, այնպէս որ կուսակցութիւնը կը մընայ միշտ կիՄոլէի ձեռքը, այս անգամ անուղակի ճամբով : Ալէն Սավարի ծնած է 1918ին, Պրըթօն հօրէ եւ քորսիքացի մօրմէ, Ալժէի մէջ :

ՌՈՒՄՈՌ, Իտալիոյ նշանակուած վարչապետը որու վիճակուած է կազմել նոր դահլիճը, կը փորձէ համոզել բաժանեալ ընկերվարականները, որպէսզի կողք կողքի նստին կառավարութեան մէջ :

ՖՐԱՆՔՕ, իշխանութեան գլուխ գալէն երեսուն տարի ետք, պաշտօնապէս կը նըշանակէ իր յաջորդը՝ Խուան Կարլոս, որ ասկէ եօթը տարի առաջ ամուսնացած է Յունաստանի Սոֆի իշխանուհիին հետ : Այս հարցն ալ, սակայն, կրնայ չատ դիւրին չկարգադրուիլ, տրուած ըլլալով որ Սպանիոյ գահաժառանգը Խուան Կարլոսի հայրն է՝ Պարսըլոնի կոմսը, որ մինչեւ վերջերս տրամադիր չէր հրաժարելու իր տղուն ի նպաստ : Ֆրանքօ նոր նամակ մը գրած է իրեն թելադրելով որ բարեացակամութեամբ ընդունի ինչ որ այլեւս կատարուած իրողութիւն պիտի ըլլայ եւ ինք ալ չի կրնար արգելք հանդիսանալ :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍ – ՍԱԼՎԱԹՈՐ պատերազմը չէ դադրած հակառակ զինադուլի սկզբունքի հաւանութեան զոր կողմերը տուած էին : Արդէն հազար մեռեալ կայ Հոնտուրասի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ փոխադրութեանց նախարարը յայտարարեց թէ հինգ տարի պէտք է երկաթուղիին բացը ջնջելու համար : Նախարարը կ'ուզէ որ Ֆրանսական երկաթուղին երթալով «ապապետականանայ» : Այլ խօսքով պետական վարկերը պիտի պակսին եւ Հոկտեմբերէն ճամբորդութեան սակերը աւելնան : Հաւանական է որ աւելնան նաեւ մեթրոյի եւ հանրակառքի սակագինները :

ՖՐԱՆՍԱ 70 միլիոն տոլար տարադրամ կորսնցուցած է Յուլիս 3էն 10ի շրջանին, ըստ Պանք տը Ֆրանսի հաշուեկշռին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը

ԽԱՆԱՍՈՐԷՆ ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ՇԱՒԻԼ

Քառասուներկու տարի առաջ 1927ի Ապրիլին առաջին Շաբաթ երեկոն էր : Փարիզի արուարձան Շաւիլ, համեստ ընկերոջ մը, համեստ բնակարանին մէջ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Արղութեան» խումբը : Ինչպէս ուրիշ տեղեր ընդհանրապէս կը պատահի, անունի մասին երկար բարակ վիճաբանութիւններ չեղան, նորոգ հանգուցեալ ընկեր Սիմոն Վրացեանի խօսքով «խումբը անունը իր վրայ ծնաւ» :

Ազատ ու անկախ Հայաստանի, մեր դարաւոր թշնամիներու կողմէ գրաւուելէ ետք, իր պետական աւագանիէն մաս մը, վարչապետ, նախարար, կամ երեսփոխան, ով գիտէ ճակատագրի ինչ խաղով ուրիշ տեղերէ եկած Հայերու հետ միասին, հաստատուած էին Փարիզի եւ Վերսայլի ճամբուն վրայ, այս գիւղին մէջ 1923 – 24 թուականներուն : 1925ի Օգոստոսին մահացած էր 1897ին տեղի ունեցած «Խանասոր»ի արշաւանքի կազմակերպիչ – հրամանատար եւ ազատ Հայաստանի Պարսկաստանի դեսպան «Իշխան Յովսէփ Արղութեան» : Առաջին հայ գերեզմանը Շաւիլի մէջ, ու երբ երկու տարի ետք տեղւոյն մէջ Դաշնակցութեան առաջին խումբը կը կազմուէր, բնականաբար ինչպէս կ'ըսէր ողբացեալ ընկեր Վրացեան «անունը իր վրայ ծնած էր» :

Խումբի այս առաջին ժողովին անունը որոշուելէ ետք, առաջին որոշումը եղաւ՝ ամէն տարի Յուլիսի վերջին կատարել «Խանասորի արշաւանքի» տօնակատարութիւնը որ յետոյ փոխուեցաւ շատ իրաւացի կերպով «Հերոսներու Օրուան» : Ու քառասուն երկու տարիէ ի վեր ամէն տարի առանց բացառութեան պատերազմի թէ խաղաղութեան, նպաստաւոր թէ աննպաստ օդերու, շատ փառաւոր եւ կամ համեստ կերպով տօնուած է այդ օրը :

Վերջացնելով այս փոքրիկ պատմութիւնը, ուրեմն վաղը Կիրակի 42րդ անգամ ըլլալով, դարձեալ պիտի հաւաքուինք, Շաւիլի անտառի այդ փոքր վայրը, Իշխան Արղութեանի շիրիմէն քիչ հեռու : Պիտի ոգեկոչենք, մեր վեհապանծ հերոսներու յիշատակը : Վաղը՝ 42րդ անգամ ըլլալով այս անտառը դարձեալ պիտի արձագանգէ «Կարկուտ տեղաց, վէրքերով լի ջան ֆէտայի», «Զուլում արհաւիրք» ու «Գնդակ որոտաց», մինչեւ որ բարի օր մը ազատ Հայաստանի մայրաքաղաքի կեդրոնը հսկայ եւ փառաւոր յուշարձանի առջեւ կատարենք անխտիր մեր բոլոր «Հերոսներու Օր»ը :

Ուրեմն, մինչ այդ, վաղը բոլորս միասին Շաւիլի անտառը :

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՊԱՍՏԸ «ԱՓՈԼԼՕ» 11-Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անջրպետի մարզին մէջ Խորհ. Միութեան արձանագրած յաջողութիւնները, ինչպէս նաեւ Խրուշչեւի քարոզչութիւնը, դրական անդրադարձ ունեցան Ամերիկայի վրայ : Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կարգ մը ամերիկացի ղեկավարներ վախ զգացին, թէ թերեւս իրօք ճշմարտութեան բաժին մը կայ խորհրդային յոխորտանքներուն մէջ՝ Մոսկուայի սիստեմին առաւելութիւններու մասին : Ալէն Տըլլս, որ պետն էր ամերիկեան գաղտնի գործակալութեան (Սի. Ի. Ա.), հիմնական նըպատակ դարձուց ազդարարել Ամերիկացիներուն խորհրդային ձեռնարկին լըրջութեան մասին, շեշտելով, թէ Մ. Նահանգները պէտք է մեծ ճիգ թափեն, որպէսզի դէմ դնեն Մոսկուայի սպառնալիքին :

Քենետիի նախագահութեան սկզբնական շրջանին, փոխ – նախագահ Լ. Ճոնսըն մեծ պայքար տարաւ հաստատելու համար ամերիկեան անջրպետային կատարեալ ու ամբողջական ծրագիր մը : Շեշտեց, թէ Ամերիկա երկրորդական պետութիւն մը կը դառնայ, եթէ երբեք թոյլ տայ, որ Ռուսերը շահին լուսնարշաւը : Ապա Նուրի Կակարին դարձաւ աշխարհի շրջանը ընող առաջին մարդը : Ասով վըճիռը տրուած էր : 1961 Մայիս 25ին, նախագահ Ճոն Քենըտի Քոնկրէսին առջեւ արտասանեց իր պատմական ճառը. «Կը հաւատամ, որ ազգը պէտք է յանձնառու ըլլայ իրագործելու իր նպատակը, այս տասնամեակէն առաջ, դէպի լուսին ղրկելով, հոն ոտք դնել տալով եւ հուսկ ուրեմն ետ վերադարձնելով առաջին մարդը» :

Խոր հեգնանք մը կայ այս պատմութեան մէջ :

Նախ՝ խորհրդային յոխորտանքը, որ պատճառ դարձաւ Ամերիկացիներու վախին, անարժէք դուրս եկաւ : Խորհրդային տնտեսութիւնը տկարացաւ 1960ի ըսկիզբները եւ, միւս կողմէ, ծայր տուաւ Չին – Խորհրդային պայքարը, որոնց հետեւանքով Մոսկուայի դիրքը աշխարհի պաստառին վրայ խախտեցաւ : Նոյնիսկ խորհրդային անջրպետային յետագայ յաջողութիւնները չյաջողեցան արգելք հանդիսանալ Խրուշչեւի անկումին : 1964 Հոկտեմբերի չնորհազրկումը, որ կատարուեցաւ իր մօտիկ ընկերներուն միջոցով, հաստատեց այն իրողութիւնը, թէ իր փայլուն հեռանկարները Խորհ. Միութեան ապագայի մասին, անգործնական մտայղացումներ էին :

Իսկ Ամերիկա տարիներու ընթացքին տեսաւ, որ իր ներքին հարցերն էին — եւ ոչ թէ խորհրդային սպառնալիքը – որոնք ամէնէն աւելի անել կացութիւն մը կը ստեղծէին երկրին համար : Արդարեւ, այսօր, կարելի է հարց տալ, թէ Ափոլլոյի ծրագրին վրայ ծախսուած 24 պիլիոն տոլարը աւելի նպատակայարմար եղած պիտի չըլլա՞ր, եթէ ծախսուէր ներքին ցաւերը դարմանելու կոչուած ծրագիրներու իրագործման վրայ :

Սակայն դրամը ծախսուած է եւ մարդկութիւնը արձանագրած է գիտական բացառիկ նուաճում մը :

Թ. Ա. Թ.

«Ն. Ե. Հէրըլտ Թրիպիւն»

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱԶԱՏ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական տարեշրջանի տարեփակ :

Ամառուան երեք ամիսները երկար արձակուրդը կրթական եւ դաստիարակչական նոր խնդիրներ կը դնէ ծնողքներուն առջեւ : Ի՞նչ ընել, որ զաւակները «պարապ չպտըտին » ամբողջ ամառը, ծուլութեան չվարժուին եւ չարութիւններու անձնատուր չըլլան :

Քիչ չէ թիւը այն ծնողքներուն, որոնք կը փափաքին իրենց պզտիկները ուղարկել ամառնային վարժարան մը : Նման վարժարան յաճախելը օգտակար կրնայ ըլլալ այն տղոց համար, որոնք վերաքննելի դասեր ունին եւ բարեխիղճ ուսուցիչներու օժանդակութեան կը կարօտին : Այլապէս՝ անիմաստ է : Կը ճանչնամ մայրեր, որոնք իրար անցած են , որպէսզի իրենց դեռ շատ փոքրիկ զաւակը տեղ մը դնելով՝ արձակուրդի շրջանին կարենան ազատիլ անոր «խօսք հասկցնելու» տաղտուկէն : Ձմրան ինը ամիսներուն լաւ աշխատած եւ լաւ արդիւնքեր ձեռք բերած մանուկներու համար ոչ միայն օգտակար չէ այս նոր բանտարկութիւնը, այլեւ հակամանկավարժական : Փոքրիկը կրնայ զգուանք զգալ ուսման եւ դպրոցին հանդէպ :

Արձակուրդները սահմանուած են թարմանալու եւ վերանորոգուելու համար : Մանուկները եւ պատանիները մասնաւորապէս լաւագոյնս պէտք է օգտուին արձակուրդէ մը, որուն արդար իրաւունքը ունին : Արձակուրդը պէտք է դառնայ ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս կազդուրման շրջան :

Ծնողքներուն վրայ որոշ պարտականութիւն կը ծանրանայ իրենց զաւակներու արձակուրդի ազատ ժամանակը կազմակերպելու : Պիտի առարկուի հաւանօրէն, թէ ամէն ինչ կապուած է նիւթական միջոցներու հետ եւ թէ հայ ծնողքներուն մեծ մասը ոչ սիրտ ունի եւ ոչ ալ միջոց՝ զաւակներուն համար հաճելի ժամանցներ ստեղծելու :

Պէտք է մտածել սակայն նուազագոյն զոհողութեամբ մանուկներուն հիմնական պահանջներէն գոնէ մէկ – երկուքը գոհացնելու մասին :

Այդ պահանջներէն գլխաւորը մանուկներն ու պատանիները ընթերցանութեան մղելն է : Առանց մասնաւոր պարտադրանքի եւ պարտականութեան՝ ազատ ընթերցանութիւնը անփոխարինելի հաճոյք մըն է գրեթէ բոլոր տղոց համար, այն տարիքին, երբ հոգիները ծարաւի են եւ երեւակայութիւնը յանդուգն թռիչքներ ունի :

Գիրքերու անհրաժեշտ եւ յարմար պաշար մը՝ ամրան արձակուրդի ամիսներուն — ահա անհրաժեշտ պայմաններէն մին արձակուրդի պարապը լեցնելու : Ազատ ընթերցումի վարժութիւնը տալով մեր զաւակներուն՝ օգտակարը խառնած կ'ըլլանք հաճելիին :

Աւելորդ է խօսիլ ընթերցանութեան բազմապիսի օգտակարութեանց մասին : Ամէն մարդ ծանօթ է գիրքերու ընծայած բարիքին : Գիրքերը որքան մտքի լոյս կը հայթայթեն , նոյնքան եւ հոգիի սնունդ : Ամբողջ խնդիրը յարմար գիրքերու պաշարը ստեղծելն է :

Այս կէտին վրայ, դժբախտաբար, մենք լուրջ դժուարութիւններու կը բախինք : Հայ գրականութիւնը աղքատ է մանկապատանեկան մատենաշարով : Հարցուցէք կրթական մշակներուն, թէ հայերէն ի՞նչ գիրքեր կը յանձնարարեն ամրան արձակուրդի շրջանին, քանի մը անունէ դատ ուրիշ նոր գրքեր պիտի չկարենան մատնանշել : Այդ քանի մը հատորներն ալ, շատ հաւանօրէն, տղաքը կարդացած կ'ըլլան դպրոցական տարեշրջանին :

Դժբախտ իրողութիւնը այն է, որ դեռահաս սերունդը այսօր հայերէն շատ քիչ կը կարդայ : Եթէ կարելի ըլլար գիւղաղնաց հայ ընտանիքներուն պայուսակները բանալ, անոնց մէջ մէկ հայերէն գիրքի դիմաց պիտի գտնէինք տասնեակ մը ֆրանսերէն կամ անգլերէն հատորներ : 10 – 12 տարեկան հայ մանուկը կը դադրի հայերէն գիրք կարդալէ՝ ընդհանուր առմամբ :

Եթէ այս իրողութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը սերթիֆիքաներ ու պըրէվէներ պատրաստող ծրագիրն է, երկրորդ հիմնական պատճառը ամէն տարիքի յատուկ գրաւիչ հայ գիրքերու պակասը կարելի է համարել : Ցաւ մը՝ որու մասին կը խօսինք ու կը գրենք տարիներէ ի վեր, առանց դայն դարմանելու : Զունեցանք այս ուղղութեամբ գործող հրատարակչական տուն : Երբեմն երբեմն երեւցող անհատական նախաձեռնութիւնները հեռու են բաւարարութիւն տալէ ըղձացուող մեծ պահանջքին :

Հայ լեզուն կենդանի եւ ծաղկեալ պահելու եւ հայ ոգին մեր մանուկներուն փոխանցելու համար չկայ աւելի անմիջական եւ աղդու միջոց, քան ընթերցանութեան հրապոյրը : Իսկ այդ հրապոյրը ոչ խրատով կը ստեղծուի , ոչ քարոզով : Գիրքը հարսնցու աղջկան կը նմանի . ինքզինք պիտի սիրցնէ եւ հաւնուի : Պիտի ըլլայ արտաքինով ներկայանալի եւ բովանդակութեամբ առինքնող , առնուազն հետաքրքրական :

Դիւրին է խօսքը ուղղել ծնողքներուն եւ ըսել . « Ձեր զաւակները մղեցէք որ հայերէն կարդան » : Այս բաղձանքը լայն չափով կ'իրագործուի այն ատեն միայն , երբ մենք կարենանք ծնողքներուն ներկայացնել մանկապատանեկան հայերէն գիրքերու ճոխ մատենադարաններ :

Դասերէն եւ օրուան պարտականութիւններէն ձերբազատուած հայ մանուկն ու պատանին մայրենի բարբառով գիրքի կարօտն ունին :

Ամէն դպրոցական շրջանի տարեփակ նոր առիթ մըն է , որ կրկին ու կրկին անդրադառնանք այս կենսական կարիքին :

Մ. ԻՇԽԱՆ

ՕՁՈՒՆ, ՍԱՆԱՀԻՆ, ՀԱՂՊԱՏ

Հայաստանի մամուլը շատ անգամ ցաւով կը հաստատէ, որ երկրին պատմական յուշարձաններուն մէկ կարեւոր մասը կը գտնուի անտէր, անտիրական վիճակի մէջ : Դժբախտաբար, յաճախ կրկնուող բողոքներն ու ահազանգները կը մնան ձայն բարբառոյ յանապատի : Ստորեւ գրագիտուհի Ազանիի վերջին գրութիւնը , լոյս տեսած «Գրական Թերթ»ի Յուլիս չորսի թիւին մէջ, որով կը մատնանշուի կրկին այս տխուր իրողութիւնը :

— Օձունի տաճարը կանգնած է հին գիւղի կենտրոնում, այգիների, ծառ ու կանաչի մէջ: Ընդարձակ բակում, շիրմաքարերի ու մահարձանների հարեւանութեամբ , դպրոցն է, երեխաներ, խաղ ու վազվզուք : Թւում է , թէ այնքան էլ ձեռնտու հարեւանութիւն չէ տաճարի համար : Բայց ի պատիւ երեխաների , անշուշտ , նաեւ ուսուցիչների, ասեմ, որ տաճարի շրջակայքը մաքուր է, խնամուած, բարեկարգ: Բայց եկ ու տես, որ տաճարի բուն կառոյցը անմասն է մնում այդ հոգատարութիւնից: Ճիշդ է, ցուցատախտակն ազդարարում է, թէ յուշարձանը փճացնողները կը պատժուեն օրէնքով , սակայն բնութիւնն էլ իր անկախ, ՍՈՒՎԵՐԷՆ օրէնքով է առաջնորդւում եւ ամէն ճեղք ու խոռոչի մէջ թուփ ու մացառ է դնում, խոտ ու կանաչ :

Այսպէսով էլ տաճարի պատերն ու յատակպէս մայր գմբէթը պատուած են փարթամ կանաչով, իսկ յայտնի է, որ երբ պատի ճեղքերում կանաչ երեւաց, պատի համար ան կը դառնայ ցեց :

... Վերջին անգամ Սանահնում էի Մայիսին : Ցորդ անձրեւներ էին, ցեխ, թացութիւն , ու վանքի բոլոր շինութիւնների կտուրները կաթում էին, եւ պատերն ի վար, քիւերն ի վար, սիւներն ի վար հոսում էր ու ծըծըլում անձրեւաջուրը : Եւ քանի որ Սանահնի վանքն էլ իր բոլոր ճեղք ու խոռոչներից արեւերես էր հանել մի փարթամ բուսականութիւն, դժուար չէ կռահել նրա վաղուայ օրը :

... Դուարբերթ, քարքարոտ, նոյնիսկ վտանգաւոր է Հաղպատ տանող ճամբան այնքան, որ մեր վարորդը խոհեմաբար մեզ խորհուրդ տուեց ապաւինել մեր ոտքերին, ասելով, որ ինքը միխանդամից ավտոդրողի չի կարող ձորը թափել : Ինչեւէ, մի կերպ հասանք Հաղպատի վանքը : Դէ ինչ ասեմ հռչակաւոր ու նուիրական այս սրբավայրի մասին, ուր իր լուսաւոր կեանքի քսան տարին է սեւացրել մեր մեծը՝ Սայաթ – Նովան :

Ի տարբերութիւն Օձունի եւ Սանահինի, Հաղպատի վանքն աւելի խնամուած տեսք ունի, հաւանաբար շնորհիւ ծերունի պահակի, որ օրնիբուն հսկում է վանքին եւ նախանձախնդրօրէն հալածում նոյնիսկ ծտերին : Այս լաւ է, անշուշտ: Բայց տարօրինակ ու, թող ներուի ասելը, մի փոքր էլ ոչ նպատակայարմար լիազօրութիւններ ունի այս պահակը : Ով էլ լինի այցելուն եւ ինչ տեղեկութիւններ էլ ունենայ Հաղպատի մասին, ծերուկն այս առաջ կ'անցնի ու կը սկսի պատմել, բացատրել, անխղճաբար աղաւաղելով այն ամէնը, ինչ յայտնի է մեզ Հաղպատի մասին եղած ոչ այնքան էլ սուղ գրականութիւնից :

... Այս կապակցութեամբ ասեմ նաեւ, որ Օձունն ու Սանահինը բոլորովին զուրկ են բացատրողից : Գնում ես, մէկն ու մէկը քեզ բերում է բանալիները, բացում ես, ներս մտնում, ուրիշ ոչինչ : Դէ, հիմա, օտար տեղից եկած այցելու, գնա քո երկիրն ու պատմիր, թէ ինչ տեսար, ինչ լսեցիր Հայաստանում :

Ահա այսպիսին է դրութիւնը Օձունում, Սանահինում, Հաղպատում : Իսկ հապա Ապարանի Պաղելի՞քը ինչ ասի : Ե. դարի այս եզակի յուշարձանը, որի ուսումնասիրութեանը մօտ տասը տարի նուիրեց մեր բազմավաստակ գիտնական Ալ. Սահինեանը, այսօր լքուած ու մոռացուած աւերակի տեսք ունի, շրջակայքում քար ու քոլ , ներսում մոլախոտ, աղբ, թափթփածութիւն : Նայում ես ու սիրտդ մղկտում է : Ախր մենք իրաւունք չունենք այսպէս անտարբեր լինելու : Այն, ինչ որ մեր ձեռքը չի հասնում և հնար չունենք կանխելու աւերածութիւնը , հարկադրուած ենք միայն հառաչել: Բայց այն, ինչ մերն է, մեր իրաւասութեան տակ , մեր աչքի առջեւ, որով մենք պարծենում ենք, հպարտանում, պահպանել չգիտենք: Մինչդեռ հայրենի յուշարձանները, մեր սրբազան մասունքները բարւոք վիճակում պահելը մեր պարտքն է ու պարտականութիւնը ոչ միայն ու ոչ այնքան այսօրուայ համար, որքան վաղուայ ու ապագայի : Մենք պատասխանատու ենք գալիք սերունդների առջեւ, որ մեզ կ'անիծի, եթէ օրհնելու իրաւունք չտանք մենք նրան :

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Այս անօգուտ բացատրութիւնները լսելէ ետքը նախարարը իր ճամբան շարունակեց եւ հասաւ ննջարանի դրան առջեւ: Դատաւորը փութաց դուռը բանալ: Շէֆիք փաշա երբ ներս մտաւ՝ ընկըրկում մը ունեցաւ եւ չկրցաւ իր յուզումը զսպել: Երկու դիակները արիւնլուայ զգեստներով քով քովի դրուած էին տախտակամածին վրայ:

— Ահռելի՜ բան, մրմնջեց նախարարը, մե՜ղք, ի՜նչ երիտասարդ ու գեղանի կին մըն է եղեր...:

— Եւ որքա՜ն ալ մեզի օգտակար ու հաւատարիմ, աւելցուց կառավարիչը, ու մանգամայն խելացի... Մեզի հետ կանոնաւոր յարաբերութիւն ունենալով հանդերձ, կրցած էր մինչեւ ետքը քոմիթէի անդամներուն վստահութիւն ներշնչել...

Նախարարը ա՛լ աւելի մօտեցաւ դիակներուն, մինչ իրեն ընկերացողները քիչ մը հեռուն կեցած էին, արդէն դիտած ըլլալով այդ տեսարանը :

Ցանկարծ աղաղակ մը արձակեց :

— Ի՞նչ է այս, գոչեց միւսներուն դառնալով:

— Ի՞նչ կայ, փաշա էֆէնտի, հարցուց հարցաքննիչ դատաւորը երկու քայլ առաջ գալով:

— Տեսէք, կնոջ կուրծքին վրայ ծալուած թուղթ մը կայ, ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա...

Այս խօսքերը լսելով, ամէնքն ալ յառաջացած ու շրջապատած էին դիակները:

— Այո, ճիշդ է, ըսաւ բժիշկը յուզուած ձայնով մը, կուրծքին վրայ թուղթ մը կայ... եւ սակայն գրեթէ կէս ժամ առաջ ես իմ ձեռքովս եւ ձեր ներկայութեան դիակները քով քովի բերի ու այն ատեն այդպիսի թուղթ մը չկար:

Այս ըսելով բժիշկը ծռեցաւ ու դողահար ձեռքով մը առաւ ու բացաւ թուղթը:

— Թուրքերէն գրուած գիր մըն է, ըսաւ, ակնոցը դնելով ու թուղթը քննելով:

— Կարդացէք տեսնենք, հրամայեց նախարարը անհամբեր:

Բժիշկը բարձրաձայն կարդաց.

«Իմմա մահուան դատապարտուած ու վճիռն ալ գործադրուած է, հասկցուած ըլլալով իր յարաբերութիւնները ոստիկանութեան հետ եւ իր մէկ քանի մատնութիւնները: Ասիկա կ'ուղենք որ նոր դաս մը ըլլայ մատնիչներուն համար: Կը ցաւինք որ սոխուեցանք Իմմայի պատճառաւ անմեղ աղջիկ մըն ալ զոհել իրեն հետ»:

— Ա՞յդ է ամբողջ պարունակութիւնը, հարցուց նախարարը:

— Այո, փաշա էֆէնտի:

— Թուղթին տակը երկու լատինական տառեր կան, պատասխանեց բժիշկը, ձեռքը եղած գրութիւնը դատաւորին երկարելով, Իմ. Ա. տառերը, գլխագիր գրուած:

— Դարձեալ այդ անիծեալ տառերը մէջտեղ ելան, գոչեց Շէֆիք փաշա տեսակ մը թաքուն երկիւղով:

Ցետոյ շարունակեց խօսքը ամէնուն ուղղելով.

— Բայց ի՞նչպէս այս թուղթը դրուած է դիակին վրայ եւ որո՞ւ կողմէ: Ե՞րբ... ահա խնդիրներ զորս պէտք է լուսաբանենք:

— Կէս ժամ առաջ, երբ փոքրիկ սպասուհիին դիակը դուրսէն հոս փոխադրեցինք, պատասխանեց հարցաքննիչ դատաւորը, եւ զենինը տարածեցինք Իմմայի դիակին քով, զոր նոյնպէս սենեակին անկիւնէն հոս բերած էինք, այդ թուղթը չկար, ասիկա ամէնքս ալ կրնանք վկայել այնպէս չէ՞...

— Այո, ըսաւ բժիշկը, մանաւանդ ես այդ մասին բնաւ կասկած չունիմ, որովհետեւ դիակը հոս բերուելէ ետքը ես իմ ձեռքովս կուրծքը բացի, մարմինը քննեցի ու վէրատեղին զոցեցի եւ բնաւ թուղթ չտեսայ:

— Եւ ոչ ալ ես բան մը նշմարեցի, աւելցուց կառավարիչը, ես որ ամբողջ գործողութեան ժամանակ տօքթէօր էֆէնտիին քովը կեցած էի:

— Այսպէս ուրեմն կրնանք ստուգապէս ըսել թէ, շարունակեց դատաւորը, այս թուղթը կէս ժամէ ի վեր դրուած է դիակին վրայ...

— Բայց որո՞ւ ձեռքով, գոչեց նախարարը, որուն ձայնը յուզումէն կը դողդղար:

— Այդ մասին ալ կասկած ունենալու չենք, ըսաւ դատաւորը, այս թուղթը մէկ մարդ միայն կրնայ դրած ըլլալ դիակին վրայ, այն է ոճրագործը... եւ այս իրողութենէն կը հետեւի որ ոճրագործը տակաւին տանը մէջն է ու նոյնիսկ յանդըգնութիւնը կ'ունենայ մեր հոս գտնուած ատեն իր թաքստոցէն դուրս ելլել եւ մինչեւ իր զոհերուն քով գալ ... Ահաւասիկ դարմանալի յանդգնութիւն եւ մանաւանդ անօգուտ ալ, որովհետեւ այս թուղթին համար թէ պէտք չունէինք գիտնալու թէ ինչո՞ւ գործուած էր ոճիրը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 178)

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ԿԱՄՔԻ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ, «Յառաջ».— Հ. Մ. Ը. Մ.-Կամքի սկաուտական խորհուրդի մասնակի կարգադրութեամբ, երէց սկաուտները, սկաուտները եւ գայլիկները, Շաբաթ 20 Յունիսի գիշեր, ժամը 11·30-ին, իրենց խմբապետներու ղեկավարութեամբ օթօքառով մեկնեցան դէպի Թորոնթօ եւ Նիակարա Ֆոլզ: Երկար, բայց հաճելի գիշերային ճամբորդութենէ մը ետք, առաւօտեան կանուխ հասան Թորոնթօ: Դիմաւորելու եկած էին տեղւոյն համեստ ազգայիններէն Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Արթինեան:

Նախաճաշը տեղւոյն «Հայ կեդրոնին» մէջ ընելէ ետք, հաւաքաբար շարունակեցին իրենց ճամբան դէպի Նիակարա Ֆոլզ: Հասնելով հոն, առաջին գործը եղաւ մօտէն դիտել ահեղավազ Նիակարան, մանաւանդ բոլոր անոնց, որոնք առաջին անգամն էին որ կը տեսնէին զայն: Անոնք նախ այցելեցին գետնափոր փապուղիները, որոնք մարդը կը մօտեցնէին անոր ջուրերուն, մօտէն լսելու եւ տեսնելու թէ ինչ հզօր թափով եւ ուժգնութեամբ այդքան բարձրութենէ վար կը հոսին ջուրերը, գոյացնելով աշխարհի ամենամեծ ջրվէժը: Ապա շեղելով դէպի աջ, դէպի գետը բացուող պատշգամէն դիտեցին անոր լայն հոսանքը, որ կու գար միանալու գետի ջուրերուն:

Կէսօրուան ճաշէն ետք, կանաչազարդ մարգագետնին վրայ, ծառերու շուքերուն տակ, զբօսանաւով պտոյտ մը ըրին անոնք Նիակարայի ջուրերուն վրայ:

Երեկոյեան ժամը ութին վերադարձան Հայ կեդրոնը, որ պիտի ըլլար երկօրեայ իրենց միակ բանակավայրը: Նոյն գիշեր, կեդրոնի ընդարձակ սրահին մէջ, տեղւոյն Հայութեան ներկայութեան, տեղի ունեցաւ սկաուտական փոքրիկ հաւաքոյթ մը, որուն ընթացքին եղան խաղեր, անակնկալներ, սկաուտական կանչեր եւ պոռչտուքներ, յատուկ ոգեւորութիւն մը ներկաներու հոգիներու խորը:

Յաջորդ առաւօտ, Կիրակի, պայծառ արեւուն հետ, աւագ խմբ. եղբ. Վարուժան Սերոբեանի փողահարումէն արթննալով իջաւ ճաշարահ:

Ժամը 11ին սկաուտները նախ այցելեցին Թորոնթօյի նորաշէն քաղաքապետարանը: Ժամը 12ին անոնք ուրիշ այցելութիւն մը տուին «Տոմինեան» դրամատան մէկ մասնաճիւղին, որ դարձած է զբօսաշրջիկութեան միակ այցելավայրը, քանի որ հոնկէց միայն կարելի է լաւագոյնս դիտել Թորոնթօյի համայնապատկերը:

Դրամատան այցելութենէն ետք, ժամը 2ին, այցելեցին «Հայտա» ռազմանաւը, որ խարսխած էր լճեզրին: Հաճելի էր դիտել սկաուտներու խոր հետաքրքրութիւնը ռազմանաւին վրայ, անոնք կարգով պտըտեցան զանազան մասերը եւ նկարուեցան:

Ռազմանաւի այցելութենէն վերադարձէն ետք, Հայ կեդրոնի մէջ, տեղւոյն Հ. Օ. Մ.ի եւ Հ. Ե. Դաշնակցութեան կողմէ տրուեցաւ համեղ ճաշ մը, Հ. Օ. Մ.ի տիկիններու կողմէ պատրաստուած: Ճաշի ընթացքին եղ. Վ. Սերոբեան ներկաներուն ծանօթացուց Հ.Մ.Ը.Մ.-Կամքի վարչական եղբայրները, որոնք մաս կը կազմէին խումբին, սկաուտական խմբապետներն ու խորհուրդի անդամները, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Հ. Օ. Մ.ի տիկիններուն եւ երիտասարդ տղոց, որոնք իրենց կարելի բոլոր միջոցներովը օգտակար եղան մեզի, ապա խօսքը տուաւ եղ. Ա. Արթինեանին, որ իր կարգին շեշտեց, թէ «բարի եկած էք բոլորդ, կրկին հրամմեցէք, մեր դռները բաց են ձեր դիմաց»:

Ճաշէն անմիջապէս ետք, ճամբորդական բոլոր պատրաստութիւնները տեսնելով, անոնք օթօքառ բարձրացան եւ գոհ զուարթ վերադարձան Մոնթրէալ, հաճելի եւ յիշատակելի արշաւ մը անցուցած ըլլալու հրճուանքով:

Ս. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախորհրդեցիկան Միութեան Ֆրեզնոյի շրջանի 28րդ պատգամաւորական ժողովը գումարուեցաւ Յուլիս 4ին-դին, Մարսէյլի շրջանի Սեփթեմ աւանին մօտակայ, Ֆարէկուլի դղեակին սրահներէն մէկուն մէջ:

Ա. Նիստը բացուելուն կեդր. վարչութիւնը ներկայացուց իր հրաժարականը եւ անմիջապէս կազմուեցաւ ժողովի դիւանը: Հայրենակիցներ Պ. Պ. Ս. Ճերմեան եւ Յ. Կարապետեան՝ երկուքն ալ Վալանսէն, միաձայնութեամբ ընտրուեցան նախագահ եւ քարտուղար:

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց տրուած վստահութեան համար, բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ զանոնք հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս լռութեամբ պատուել մեզմէ յաւէտ բաժնուած հայրենակիցներու յիշատակը:

Լիազօրագրերու ճշդումէն ետք, բոլոր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները տուին իրենց նիւթական եւ բարոյական տեղեկագիրը: Կեդր. վարչութեան զեկոյցը կարդաց քարտուղար Աճէմեան, որմէ ետք նշանակուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը, երեք անձերէ բաղկացած, ճշդելու համար կեդր. վարչութեան հաշիւները:

Բ. նիստին քննիչ յանձնախումբը տըւաւ իր զեկուցումը՝ ըստ որուն գանձապահ Խ. Խումարեանի հաշիւները շատ յստակ եւ ճիշդ գտած էր:

Ժողովը ընդհանուր առմամբ գնահատեց մասնաճիւղերու եւ կեդր. վարչութեան գործունէութիւնը եւ բոլոր օրակարգի հարցերը քննուեցան եղբայրական ու համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ:

Կեդր. վարչութեան կազմը նոյնութեամբ վերընտրուեցաւ եւ ժողովը փակուեցաւ իրիկուան ժամը 7·30ին:

Յաջորդ օրը Կիրակի, միեւնոյն դղեակին պարտէզին մէջ Միութեան հարաւային շրջանի դաշտահանդէսն էր, կազմակերպուած երեք մասնաճիւղերու կողմէ Մարսէյլ, Ս. Անթուան եւ Կառտան:

Կէսօրին ի պատիւ պատգամաւորներու ճաշ մը տրուեցաւ, որու ընթացքին ելոյթներ ունեցան հայրենակիցներ Ս. Ճերմեան, Կիւմիւշեան, Կարապետեան, Գ. Սիմոնեան, Կ. Տէրտէրեան, Տալօեան, Զախամեան, Շահպազեան, Ստեփանեան եւ ուրիշներ: Մի քանի վայրկեանի մէջ նուիրատուութեամբ հաւաքուեցաւ խիստ կոկիկ գումար մը, որուն համար շնորհակալութիւն յայտնեց կեդր. վարչութեան նախագահ Ն. Յովհաննէսեան:

Օդը շատ նպաստաւոր էր եւ դաշտահանդէսը անցաւ մեծ յաջողութեամբ: Առաւօտէ ի վեր շատեր իրենց ճաշով եկած էին եւ հայ երգն ու նուագը ամբողջ օրը արձագանգեցին, ստեղծելով տոհմիկ մթնոլորտ մը: Շնորհիւ բոլոր անդամներու աշխատանքին պիֆէն ու խորովածը գոհացում տուին բոլորին: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Ռ. եւ Օ. Նաճարեան ընտանիքները:

Միութեան գործունէութեան հաշուեկշիռը տուաւ կեդր. վարչութեան քարտուղարը եւ նպատակներու մասին խօսեցաւ Վալանսի պատգմ. Գ. Սիմոնեան:

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ հայրենակից Համբարձում Գասպարեանի ներկայութիւնը: Ան եղած է Նոր Խարբերդի դպրոցին տնօրէն, երկար տարիներու ընթացքին եւ այժմ հանգստեան կոչուած, իր տիկնոջ հետ այս երկրին հիւրն է մի քանի շաբաթուան համար:

Ան տուաւ խիստ հետաքրքրական տեղեկութիւններ Հայաստանի եւ մանաւանդ Նոր Խարբերդի մասին եւ չեշտեց հոն եղած հսկայ աշխատանքն ու շինարարութիւնը, որոնք գնահատուեցան ծափերով:

Ուշ ատեն ժողովուրդը ցաւով բաժնուեցաւ այս անուշ հայրենակցական միջավայրէն, խոստանալով միշտ ալ ներկայ ըլլալ մեր միութեան ձեռնարկներուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Աշխարհահռչակ լեհ դաշնակահար Փատերեւսկի, օր մը երբ Պոսթընի մէջ կը պտըտէր, շրջուն ներկարար մը անոր մօտեցաւ եւ հարցուց թէ՝ չէ՞ր ուզեր ներկել տալ կօշիկները:

Մեծանուն դաշնակահարը տղուն դէմքը դիտելէ ետք ըսաւ.

— Ոչ, տղաս, շնորհակալ եմ: Գնա դէմքդ լուա եւ քեզի քառորդ տոլար կուտամ:

— Շատ լաւ, գոչեց տղեկը եւ մօտակայ աղբիւրը փութալով լուացուեցաւ:

Երբ վերադարձաւ, Փատերեւսկի անոր երկարեց խոստացած գումարը:

Տղեկը լրջօրէն դրամը առնելէ ետք դաշնակահարին վերադարձուց զայն ըսելով.

— Առէք այս դրամը եւ դուք ալ սափրիչի մը գացէք ու ձեր մազերը կտրել տուէք...:

×

Օր մը, լրագրող մը ամերիկացի հռչակաւոր երգիծագիր Մարք Թուէյնին հարցուց.

— Արդեօք ձեր կեանքին մէջ ունեցա՞ծ էք արկածախնդրութիւն մը, որ հետաքրքրէ մեր ընթերցողները:

Մեծ երգիծագիրը լրջօրէն պատասխանեց.

— Ես դեռ չեմ գիտեր թէ ո՞ղջ եմ թէ մեռած:

— Ի՞նչպէս թէ չէք գիտեր, զարմացած հարցուց լրագրողը:

— Պարզապէս Մենք՝ Հարրի եւ Մարք, երկուորեակ եղբայրներ էինք: Իրարու այնքան կը նմանէինք, որ չէին կրնար մեզ իրարմէ զանազանել:

Կնունքէն ետք, մեզ դրին ջուրով լեցուն աւազանի մը մէջ: Այդ ատեն, մեզմէ մէկը խեղդուեցաւ: Բայց մեր արտասովոր նմանութեան պատճառով կարելի չեղաւ ճշդել թէ՝ մեռնողը Մա՞րքն էր թէ Հարրին: Ահա թէ ինչո՞ւ ամէն օր, բացարձակ անորոշութեան մէջ կ՚ապրիմ ու չեմ գիտեր թէ՝ ո՞վ էր մեռնողը, եղբա՞յրս թէ ես:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քիչ խօսէ, շատ լսէ:

×

Միայն աղքատը աղքատին ցաւը կը հասկնայ:

×

Օձը ճերմակ ըլլայ թէ սեւ՝ օձ է:

×

Աշխարհ սանդուխ է: Ոմանք կ՚ելլեն, ուրիշներ կ՚իջնեն:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

«Աշխատիլը օրէնք է. ով որ չաշխատիր ձանձրանալով, պիտի աշխատի տանջուելով:

«Չե՞ս ուզեր բանուոր ըլլալ, ուրեմն գերի պիտի ըլլաս:

«Աշխատութիւնը մէկ կողմէն կը թողու քեզ, միւս կողմէն վերստին կը տիրէ վրադ. դուն չես ուզեր անոր բարեկամը ըլլալ, ուրեմն գերին պիտի ըլլաս:

«Ա՛հ, քանի որ չուզեցիր մարդոց պէս պարկեշտութեամբ յոգնիլ, դատապարտեալներու պէս պիտի քրտնիս:

«Պիտի հնչես ուր որ ուրիշներ կ՚երգեն: Ուրիշ մարդոց աշխատիլը պիտի տեսնես հեռուէն, վարէն եւ պիտի կարծես թէ կը հանգչին անոնք: Հողագործը, հնձողը, նաւաստին, դարբինը լոյսին պիտի երեւան քեզի իբրեւ դրախտին երանելիները:

«Ո՛հ, ինչպիսի ճառագայթներ կ՚արձակուին սալէն:

«Արօրը քշելը, խուրձ կապելը ուրախութիւն է: Տօնախմբութիւն է հովին եւ ազատօրէն նաւարկելը: Բայց դուն, ծո՛յլդ դուն, հող փորէ, մինչեւ գետինը ծռէ, գլորէ, քալէ:

«Քաշէ պախուրդ. ահա դժոխային կառքերու լծուած գրաստ մըն ես: Ա՛հ, նպատակդ գործ չընել է եղեր, հա՞:

«Լաւ, բայց շաբաթ մը, օր մը, ժամ մը պիտի չանցընես առանց հարաչար յոգնելու: Ինչ որ վերցնել ուզես, վիշտով պիտի վերցնես: Պիտի չունենաս րոպէ մը ուր ջիղերդ չչառաչեն: Ինչ որ փետուր մը պիտի սեպուի ուրիշներուն, քեզի համար ժայռ մը պիտի ըլլայ:

«Ամէնէն դիւրին բաները դժուար պիտի ըլլան: Կեանքը հրէշ մը պիտի ըլլայ քու բոլորտիքդ: Երթալը, գալը, շնչելը սոսկալի աշխատութիւններ պիտի համարես:

«Թոքդ հարիւր լիտր կշռող բեռի մը չափ ծանր պիտի թուի քեզի: Քեզի համար լուծելի դժուարին խնդիր մը պիտի ըլլայ գիտնալ թէ արդեօք աս՞կէ պէտք է քալել թէ անկէ: Ով որ ուզէ դուրս ելլել, դուռը կը հրէ, եւ ահա այսքանով կ՚ազատի, եւ ահա դուրսն է, բայց եթէ ուզես դուրս ելլել, պիտի պարտաւորուիս պատդ բանալ: Ամէն մարդ փողոց ելլելու համար ի՞նչ կ՚ընէ: Ամէն մարդ սանդուխէն կ՚իջնէ, բայց դուն անկողինիդ սաւանները պիտի պատռես, անոնց շիղերովը չուան մը պիտի հիւսես, յետոյ պատուհանէդ պիտի անցնիս այս դերձանով անդունդի մը վրայ պիտի կախուիս. մանաւանդ որ գիշերը, փոթորիկի, անձրեւի եւ մրրիկի միջոցին պիտի կախուիս, եւ եթէ կարճ է չուանդ իջնելու համար մէկ միջոց պիտի ունենաս միայն որ է՝ իյնալ: Այս կամ այն բարձր տեղէն ըստ դիպուածի անդունդը պիտի իյնաս, բայց ի՞նչ է այն որու վրայ պիտի իյնաս: Ինչ որ վարն է, ինչ որ անյայտ է: Կամ թէ բուխերիկի ծխանէ մը պիտի մագլցիս անոր մէջ այրելու վտանգին ենթարկուելով կամ թէ ճմիչի խողովակէ մը պիտի սողաս անոր մէջ խեղդուելու վտանգին ենթարկուելով:

«Հապա ո՞ւր թողում այն ծակերը զորս պէտք է բանալ, քարերը զորս օրը քանի անգամ հանել եւ նորէն տեղը դնել պէտք է, բուռերը զորս պէտք է պահել յարդալիր անկողնիդ մէջ: Կղպակ մը կը տեսնես. քաղքենին գրպանին մէջ բանալի մը ունի զոր դարբինը շինած է: Բայց դուն ուզես անդին անցնիլ, դատապարտուած ես սոսկալի հրաշակերտ մը շինելու. մեծ սու մը պիտի առնես եւ մէջտեղէն կտրելով երկու կցած պիտի ընես, ի՞նչ գործիքներով. այն գործիքներով զորս դուն պիտի հնարես: Քեզ կը պատկանի գտնել զանոնք: Յետոյ այս երկու կցածներուն ներսը պիտի պեղես զգուշութիւն ընելով որ արտաքին կողմը ներքին պեղումէն չաւրուի բնաւ, եւ սունին բոլորտիքը եւ եզրին վրայ պտուտակի անցք մը պիտի բանաս այնպիսի կերպով, որ այդ երկու կցածը մին միւսին վրայ ամրապէս յարմարելով գոցուի իբր յստակ եւ իբր տուփ մը: Երբ տակն ու վրան այսպէս գոցուի պտուտակով, ոչ ոք պիտի գուշակէ անոր ինչ ըլլալը: Պահապանները,— վտանգի հսկող պիտի ունենաս,— պիտի կարծեն թէ մեծ սու մըն է ան, բայց քեզի համար տուփ մը պիտի ըլլայ: Ի՞նչ պիտի դնես այս տուփին մէջ: Ժամացոյցի զսպանակ մը, որու ակռաներ պիտի շինես եւ որ պիտի ըլլայ սղոց մը: Այս սղոցով որ գնդասեղի մը չափ երկայն եւ սուի մը մէջ պահուած է, պիտի պարտաւորուիս կտրել կղպակին լեզուն, պարդունակին պտուտակին ծայրը, կախելի փականքին ճարմանդը, նաեւ պատուհանիդ երկաթէ սիւնակը, նաեւ սրունքիդ ոտնօղակը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փապուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոս Պէրպէրեան եւ զաւակները (Արժանթէյ), Այրի Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Ծըմաւոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նէտիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիս Նէտիրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Քէօսէեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փապուճեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ոսկան Գալայճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նէտիրեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նատիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Թորոսեան եւ զաւակները (Արժանթէյ), եւ Նոտարեան, Քուրեան եւ Բէկիզեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եղբօր կնոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նէտիրեան, Չէնկիլէրցի)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 21 Յուլիս, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8·30–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Հաւաքուիլ ժամը 8·30ին հանգուցեալի բնակարանը 127 բէռ, Րիւ էթիէն Տոլէ, Ալֆորվիլ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայր. Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Դերձակեան, Մորօ, Թոմարն եւ Նիկողոսեան ընտանիքներուն Տիկին Շ. Դերձակեանի մահուան առթիւ եւ տասնական ֆր. կը նուիրէ իր յիշատակին Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն: (Ստանալ Յառաջէն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ե. Գրիգորեան տասնական ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին Տիկին Շ. Դերձակեանի մահուան առթիւ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի տան նորոգութեան համար շնորհակալութեամբ ստացուած է երեք հարիւր ֆրանք: Նուիրատուներ՝ Այրի Տիկին Հռ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Բասմաջեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Բարսեղեան, Տիգրան Մուրատեանի մահուան տարելիցին, Գրիգոր Մուրատեանի մահուան քառորդ տարելիցին, եւ Այրի Տիկին Վարդանոյշ Կակոյեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու եւ բարենպատակ ձեռնարկներու համար: Տիկին Վիքթօրիա Պէնկեան 100 Ֆր., Այրի Տիկին Պէյլէրյեան Մինաս Պէյլէրեանի մահուան առթիւ հարիւր ֆրանք, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան Մինաս Պէյլէրեանի մահուան առթիւ Փ. Ծ.ի հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Խօժէնի Տէր–Գալուստեան յիսուն ի յիշատակ իրենց հօր Սարգիս Խօրտէկի մահուան 25րդ տարելիցին, Օր. Հ. Արսլանեան յիսուն, Տիկին Եպրուհի Դաւիթեան, Վարդուհի Սոմճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 20 Ֆր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927–01–72:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Տիկին Պայծառ Պօղոսեանէ (Քալիֆորնիա) քսան ֆրանք:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10·30ին Սէն–Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կիրակի օրը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին:

Շիրիմներու վրայ կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ: Դաշտահանդէսին Ընկ. Գ. ՏԷՐ – ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով երգ, արտասանութիւն եւ «Նայիրի» պարախումբը:

Ժամը երեքին այցելութիւն Իշխան Արղութեան շիրիմին:

Ձուկ եւ մատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային հանդէս – խնջոյք Շաւիլի դպրոցին սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր: Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով:

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը:

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը:

Օթոքառներուն համար արձանագրուիլ:

ՊՕՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր–Վարդանեանին:

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Ծերիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7·30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին:

ՊՈՒԼԱՐ ՕՍՍՕ.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 20ին:

Կազմակերպութեամբ Անի կոմիտէի:

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոնթէվէքի սովորական դաշտին վրայ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, պար, երգ, արտասանութիւն, երիտասարդ ուժերու կողմէ:

Կը խօսի Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ (Լիոնէն):

Կը հրաւիրուի բոլոր Վիէնի Հայութիւնը: Զովացուցիչ ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ աղանդերներ, ինչպէս շամփուրի խորոված: Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, թող դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027–18–28

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաւէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur
Livret de Vaccination à jour.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝ վարչութեան ընկերուհիներուն:

×

Կայանի արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13էն մինչեւ 17, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի շուտով արձանագրութեան ներկայանալ վերը յիշուած թուղթերով:

Պայմանները՝ անցեալ տարուան պէս:

Հեռաձայն 48–54–52, 20–23–33, 50–27–39

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական – Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

**Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique**

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalayrac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 20 JUILLET 1969

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11567

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.567

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Ընկերվարական նոր կուսակցութիւնը իր գործունէութեան վերջնական ծրագիրը պիտի որոշէ արտակարգ համագումարի մը մէջ, որ տեղի պիտի ունենայ տարե – վերջէն առաջ։ Մինչ այդ նախապատ – րաստական աշխատանքներ պիտի տար – ուին, հարցերը լայն վիճաբանութեան պիտի ենթարկուին եւ տեղեկատու ազ – գային խորհրդաժողով մը պիտի գու – մարուի ։

Գործունէութեան ծրագրին համար նը – կատի առնուած են հետեւեալ սկըզ – բունքները .—

Ա) Նուազագոյնին իջեցնել բոլոր ան – հաւասարութիւնները ։

Բ) Նախապատուութիւն տալ մարդկա – յին հաւաքականութեանց ընկերային պէտքերու գոհացման, մասնաւորաբար առողջապահութեան եւ կրթութեան մար – զերուն մէջ ։

Գ) Ապահովել անհատի ազատութիւնը եւ կարելիութիւն տալ անոր կարողու – թեանց լրիւ օգտագործման ։

Դ) Ընկերվարական միջազգային շարժու – մը ի սպաս դնել խաղաղութեան եւ ազգե – րու միջեւ հաւասարութեան իրականաց – ման ։

Ի՞նչ ճակատագիր վիճակուած է նորա – կազմ — կամ վերակազմեալ — ընկերվա – րական կուսակցութեան ։ Կարելի չէ այժմէն լաւատես կամ յոռետես գուշա – կութիւններ ընել ։ Մէկ բան ստոյգ է, որ Ֆրանսայի մէջ ընկերվարական կու – սակցութիւնը վայրէջքի մէջ է յիսուն տարիէ ի վեր ։

Զանազան հոսանքներու բաժնուած՝ 1905ին կարելի եղած էր կազմել ընկեր – վարական միացեալ կուսակցութիւն մը ։ Ժորէսի եւ Ժիւլ Կէտի կողմնակիցները պահելով հանդերձ գաղափարական որոշ տարակարծութիւններ՝ կրցեր էին գոր – ծակցիլ եւ կազմակերպութիւնը դնել ա – մուր հիմերու վրայ ամբողջ տասը տարի։

1914 – 18ի պատերազմը մեծ ցնցումի ենթարկեց բովանդակ աշխարհին հետ նաեւ զանազան երկիրներու ընկերվարա – կան կուսակցութիւնները ։ —

Ընկերվարականները հակառակ էին « կապիտալիստական» պատերազմին ։ Ժորէս հաւատացած էր, որ գերման սո – ցիալ – դեմոկրատները պիտի ըմբոստա – նային Վիլհելմ Բ.ի ռազմական ծրագիրնե – րուն դէմ ։ Սխալած էր ։ Իր սպանութե – նէն ետք ընկերվարականները քուէարկե – ցին կայսեր պատերազմական ելմտացոյ – ցը ։ Ազգային շահը յաղթած էր միջազ – գայինին ։

Նոյնը պատահեցաւ Ֆրանսայի մէջ, ուր Ժիւլ Կէտի եւ Ալպէր Թոմայի նման ակա – նաւոր ընկերվարականներ պատերազմի տագ օրերուն մտան «բուրժուական» դահ – լիճին մէջ իբրեւ նախարար , յանուն ազ – գային ինքնապաշտպանութեան ։

1914ին ընկերվարական կուսակցու – թիւնը ունէր հարիւր հազար անդամ ։ Զինադադարին թիւը իջած էր քանի մը տասնեակ հազարի ։ Շատեր սպաննուած էին ռազմադաշտին վրայ ։ 1919ին վե – րակազմուեցաւ կուսակցութիւնը ։ Ան – դամներու թիւը հասաւ 97.534ի ։

1917ի ռուսական ցոյդ յեղափոխու – թիւնները արձագանգ գտած էին Ֆրան – սայի մէջ ։ 1919ին կազմուած էր Գ. Մի – ջազգայինը (կոմինտէրն) ։ 1920ին Ֆը – րանսական ընկերվարական կուսակցու – թեան կողմէ Մոսկուա գացին Մարսէլ Քաշէն եւ Լիւտովիկ Ֆրոսար , որոնք ի – րենց հետ բերին Գ. Միջազգայինի 21 պայմանները ։

Նոյն տարուան Դեկտեմբերին Թուրի մէջ տեղի ունեցաւ ընկերվարական կու – սակցութեան համագումարը, ուր Գ. Մի – ջազգայինի յարելու կողմնակիցները շա – հեցան քուէներու երկու երրորդը ։

Քաշէն ու ընկերները քաշուեցան ըն – կերվարական կուսակցութենէն 1920 Դեկ – տեմբեր 25ին եւ կազմեցին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը ։ Պաշտօ – նաթերթ Իւմանիթէն ալ, հիմնուած Ժո – րէսի կողմէ , անցաւ համայնավարներու ձեռքը եւ ցարդ կը շարունակէ հրատա – րակուիլ ։

Լէոն Պլում եւ ընկերները մնացին փոք – րամասնութեան մէջ եւ պահեցին Ընկեր – վարական կուսակցութիւնը, որուն պաշ – տօնաթերթ դարձուցին Փոփիւլէրը (ներ – կայիս կը հրատարակուի երկու էջով մի – այն) ։

Թուրի պառակտումը ճակատագրական եղաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակ – ցութեան համար ։ Քանի՛ զօրացան հա – մայնավարները, ա՛յնքան տկարացան ըն – կերվարականները ։

1936ին Լէոն Պլում կազմեց «Ժողովրդ – ղական ճակատ»ի կառավարութիւնը , ա – ջակցութեամբ համայնավարներու եւ ար – մատական ընկերվարականներու ։

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք նոր վերակազմութեան ենթարկուեցաւ ընկեր – վարական կուսակցութիւնը ։ Ընդհ. քարտուղար Դանիէլ Մայէրի յաջորդեց 1946ին Կի Մոլէ , որ այդ թուականէն ը – կրնեալ միշտ վերընտրուեցաւ , առանց մրցակցի ։ 1956 – 57 Դ. Հանրապետու – թեան խառն դահլիճին մէջ վարչապետ եղաւ ։ Ծնած է 1905ին ։ Ցատկանշական երեւոյթ է , որ նոր կուսակցութեան վա – րիչ մարմնին մէջ չուզեց մտնել ։ Քսան – եւերեք տարուան ընթացքին Կի Մոլէ քա – նիցս ուղղութիւն փոխեց ։ 1946ին բարե – կամ էր համայնավարներուն ։ Յետոյ հա – կառակորդ դարձաւ ։ Ու փոխն ի փոխ դիրք ճշդեց , իբրեւ կատարեալ պատեհա – պաշտ ։

1958ին Էտուար Տըփրէօի , Ալէն Սա – վարիի , Ռոպէր Վէրտիէի եւ ընկերներուն բաժանումով մեծ ցնցում մը կրած էր ըն – կերվարական կուսակցութիւնը , նուազ ծանր քան Թուրի պառակտումը ձախի եւ աջի միջեւ ճամբայ կ'որոնէր ։

1965ին փորձ կատարուեցաւ ձախերու դաշնակցութիւն մը կազմել՝ Ֆրանսուա Միթրանի նախագահութեամբ ։ Ար – դիւնքը բացասական եղաւ ։

Խարխափումի շրջանէն ետք Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը (ԷՍ. ԷՖ. Ի. Օ.) ի վերջոյ պատմութեան ան – ցաւ ։

Եւ սակայն թուական տեսակէտով այն – քան ալ ողբալի չէր վիճակը ։ Ընկերվա – րական Միջազգայինի Խմբագրին 11րդ համագումար (16–20 Յունիս 1969) ։ Տե – ղեկագրին համաձայն, ֆրանսական ըն – կերվարական կուսակցութեան անդամնե – րուն թիւն է 90 հազար, ընտրութեանց մէջ ստացեր է 3.654.003 քուէ ։ Աւելի ը – տոյգ է գանձապահ Վիկտոր Փրովոյի Ի – սի Լէ Մուլինոյի համագումարին ներկա – յացուցած պատկերը ։ 74.240 անդամ – ներ մինչեւ Յունիս վճարած են մէկ մի – լիոն հարիւր հազար ֆրանք ։ Ընկերվա – րական երեսփոխանները ամսական 420 ֆրանք կը վճարեն կուսակցութեան , 140 ֆրանք ալ՝ Փոփիւլէրի համար , առանց հաշուելու իրենց խումբերուն վճարած դումարները ։ 74.240 անդամները համա – գումարին մէջ ունէին 3078 ձայնի իրա – ւունք ։ Բանաձեւերը քուէարկուեցան մե – ծամասնութեամբ երբեմն ալ միաձայ – նութեամբ ։

Նոր կուսակցութեան վարիչ մարմնին մէջ չեն մտած՝ բացի Կի Մոլէէ , Կասթոն Տէֆէր, Քրիստիան Փինօ , Ժիւլ Մոք , ծերակուտական Փիէր Ժիրօ եւ ուրիշներ, որոնք կը դառնան պարզապէս շարքային ընկերներ ։ Կուսակցութեան մաս չեն կազմեր նաեւ Ֆրանսուա Միթրան, Մէն – պէս–Ֆրանս եւ այլ ձախակողմեան ակա – նաւոր դէմքեր ։

Երէցները քաշուած են՝ ասպարէզ տա – լու համար նորերուն , երիտասարդնե – րուն , որոնցմէ Ալէն Սավարիի յանձ – նուեցաւ Ա. քարտուղարի պատասխանա – տու պաշտօնը ։

Նորերը պիտի կրնա՞ն նոր աւիշ ներար – կել ընկերվարական վերակազմեալ կու – սակցութեան, որ կոչուած է դեր մը խա – ղալու Ֆրանսայի ընկերային – քաղաքա – կան կեանքին մէջ ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ

ՖՐԱՆՔՈՅԷՆ ԵՏՔ՝ ԽՈՒԱՆ ԿԱՐԼՈՍ

Ինչպէս կը նախատեսուէր Պարչելոնայի կոմսը դժգոհ է Ֆրանքոյի կարգադրու – թենէն, ըստ որուն, ինք չէ այլ՝ տղան որ պիտի յաջորդէ Ֆրանքոյի իբրեւ Սպա – նիոյ գահաժառանգ ։ Պարչելոնայի կոմ – սը համաձայն չէ նաև 1947ի «Յաջոր – դութեան» օրէնքին զոր հրապարակեց Ֆրանքօ եւ այն ատեն արդէն յայտնած էր արդէն իր վերապահութիւնները բայց այսօր կատարուած իրողութիւն մը կայ եւ կոմսը կը համակերպի , զեկոյցի մը մէջ յայտնելէ ետք իր բողոքը ։

Խուան Կարլոսի հայրը չընդունիր 1947ի օրէնքը, որ հանրաքուէով ընդունուեցաւ, եւ կը ճշդէր որ յաջորդին նշանակումը Պետութեան ներկայ ղեկավարին կը պատկանի ։ Պարչելոնայի կոմսը, որ աք – սորականի կեանք մը կ'ապրի Լիզպոն, կ'ըսէ նաեւ իր զեկոյցին մէջ .— « Վեր – ջին երեսուն տարիներուն, յաճախ խօսե – ցայ Սպանացիներուն , իրենց պարզելու համար ինչ որ կենսական կը նկատեմ ա – պագայ միապետութեան մէջ, այսինքն՝ թագաւորը պէտք է ըլլայ բոլոր Սպանա – ցիներու թագաւորը, նախագահելով իրա – ւունքի – Պետութիւն մը , հիմնարկու – թիւնը գործէ որպէս գործիք մը Ազգ. քա – ղաքականութեան ժողովուրդին ծառայե – լու համար եւ թագը ըլլայ իրաւարարի բոլոր խմարկներէն վեր »։

Բայց եւ այնպէս եւ չնչուելէ ետք թէ իր զաւկին նշանակումը դէմ է սպանական աւանդութեան, Պարչելոնայի կոմսը կը համակերպի եւ կուտայ նաեւ կարգ մը ո – րոշումներ այդ ուղղութեամբ , քանի որ կը լուծէ իր քաղաքական դիւանը եւ անձնական խորհուրդը ։

Պարչելոնայի կոմսին համար, կը թուի թէ սպանական Հանրապետութիւնը , քաղաքացիական պատերազմը , ֆրան – քիզմը արկածներ են սպանական պատմու – թեան մէջ եւ իր տեսիլքով, միապետու – թիւնը — ազատական միապետութիւն— չի կրնար իր օրինաւորութիւնը ստանալ ֆրանքիզմէն , ոչ ալ չփոթուիլ անոր քա – ղաքական վարդապետութեան հետ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ արկած մը պատահած է Ուրրաթ օր Իրինեէ , ուր 21 երախաներ խեղդուած են Լուառ գետին մէջ, որ ան – գամ մը եւս կ'արդարացնէ «դաւաճան – գետի» իր տխուր համբաւը ։ Հինգ երի – տասարդ հսկիչներ (մոնիթէօր) 76 երա – խաներու հետ , մանչ թէ աղջիկ , ի – րենց կայանէն կ'երթան Լուառի եզերքը՝ Միւռ – Իրինեէ պտոյտի ։ Ճաշէն եւ կարճ հանգիստէ մը ետք, ոմանք ուզած են լո – ղանք առնել, թէեւ ծանօթ է որ վայրը խիստ վտանգաւոր է (արգիլող ցուցա – տախտակները սակայն միշտ կը փճաց – ուին) ։ Այդ պահուն է որ տղոցմէ ոմանք սկսած են սուզուիլ աւազին մէջ, եւ այս ձեւով կորսուած են 21 տղաք ։ Զորս ու – րիշներ կարելի է եղած ազատել ձկնորս – ներու շնորհիւ ։ Քննութիւն բացուած է Բի – դէմ եւ կայանին տնօրէն ալ պատասխա – նատուութեան կանչուած ։

ՍԱԼՎԱԹՈՐԻ եւ Հոնտուրասի միջեւ պատերազմը պէտք է դադրէր Շաբաթ առու հինգին եւ կ'ըսուէր թէ կռիւ – ները կը շարունակուին ։ Այս քանի մը օրուան մէջ, արդէն երեք հազար հոգի մեռած է երկու կողմը ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ լուրջ աշխա – տանք կը տարուի որպէսզի առանց բա – խումի , կարելի ըլլայ «անցնիլ» խորհր – դային զինեալ միջամտութեան տարելիցը ։ Քարոզչական գետնի վրայ , պէտք է հա – մոզել ժողովուրդը , ինչպէս կը փորձէ Ռուտէ Պրաւօ , որ խորհրդային զօրքը բարեկամաբար միջամտած է ։ Ռուսերը ե – կած են ոչ թէ ընկերվարութիւնը տապա – լելու կամ Չեխերը ազատութենէ զրկելու , այլ՝ ընդհակառակն , այդ բոլորը ... պաշտպանելու ։ Փրակայէն կը հեռա – գրեն նաեւ թէ խորհրդային մառեշալ Ի – վան Ս. Կոնիեւ 72 տարեկան, Փրակա ե – կած է հանգիստ ընելու համար Կարլովի – Վարի ջերմուկները ։

ԼՈՆՏՈՆԻ Սըն ձախ օրաթերթը հաւա – նաբար դադրի Յունուարին նիւթական պատճառներով ։ Վերջին ութ տարիներու ընթացքին այս թերթի բացը եղած է 12 միլիոն անգլիական ոսկի ։ Ծանօթ է որ 1964ին Սըն յաջորդած էր Տէյլի Հերըլտի ։ Սընի դադրելու լուրը մեծ յուզում պատ – ճառած է անգլիական քաղաքական շրջա – նակներուն մէջ, որոնք մտահոգ են մա – մուլի ճարտարարուեստի կեդրոնացման հոսանքէն ։ Ուրիշ թերթեր ալ ինչպէս Տէյլի Մէյլ եւ Սքեչ անորոշ կացութեան մէջ են ։ «Սըն»ի տպաքանակը՝ մէկ մի – լիոն է եւ աշխատաւորական հոսանքին կը պատկանի , երբ դադրի, ազատական եւ աշխատաւորական հանրային կարծիքը զրկուած պիտի ըլլայ պաշտօնաթերթէ մը ։

ՄԵԹՐՈՅԻ եւ հանրակառքի սակագի – ները 33 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն Հոկտեմբերին ։ Ինչ կը վերաբերի երկա – թուղիին, միայն արուարձանի գիծերն են որ յաւելումի պիտի ենթարկուին ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Ալ Պաաս թերթը կը գրէ թէ փոմփիտու ալ Կոլի նման պիտի վար – ուի արաբական աշխարհի նկատմամբ , « կոլիստ վարչարկը ալ Կոլէն ետք » խո – րագրով խմբագրականի մը մէջ ։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .— Թեհրանէն, մեր աշխատակիցը՝ Եռովէ Լաչինեան, իր ընտանիքով ։

Մոնթրէալէն՝ Ընկ. Բաբգէն Թիրիաք – եան ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԵՒ...

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

Գալ տարի, Փետրուարին, կը լրանայ 140ամեակը «Էռնանի»ի առաջին ներկայացման :

Արդարեւ, այս թատերախաղը, որ կը համարուի Հիւկոյի գլուխ-գործոցը, առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1830 Փետրուար 25ին, Թէաթրը-Ֆրանսէի մէջ, դասականներուն եւ ռոմանթիկներուն միջեւ ստեղծելով բուռն պայքար մը, որ ետքէն կոչուեցաւ «Էռնանիի ճակատամարտը» եւ որ վերջացաւ ռոմանթիկներուն յաղթանակով :

Կրնամ ըսել, թէ Հիւկօ իրմով լեցուց, գրեթէ լիացուց ամբողջ ԺԹ. դարը : Իր համբաւը հետզհետէ տարածուեցաւ ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Եւրոպայի սահմաններէն դուրս եւ ի վերջոյ դարձաւ տիեզերական : «Թշուառներ»ը, անցեալ դարուն, տեսակ մը աւետարան էր շատերուն համար :

Չկայ Հայ մը, թէ իսկ անգրագէտ, որ անգամ մը գոնէ լսած չըլլայ Հիւկոյի անունը : Արփիար Արփիարեան, մեզմէ շուրջ եօթանասուն տարի առաջ, 1900ին, կը գրէր Լոնտոնի «Նոր Կեանք»ին մէջ :

« Երբ Նար-Պէյ Խորէն Եպիսկոպոսին, որ Փարիզէն վերադարձած էր, կը հարցնէինք .

— « Սրբազան, Վիկտոր Հիւկօ Արեւելքի մասին իր խօսած ճառերուն մէջ միշտ Ալպանիա, Պոսնիա, Հերձեգովին, Կրետէ կը գոչէ, առանց երբեք Հայը միտք բերելու : Այդ ժողովուրդները ոչ իսկ Հիւկոյի մը գոյութենէն լուր ունին, մինչ Հայաստանի գիւղացիները անգամ ոչ միայն Հիւկոյի անունը լսած են, այլեւ «Թշուառներ»ը գոց գիտեն :

« Սկեպտութեան ու գգայնութեան խառնուրդ ժպիտով մը Նար Պէյ պատասխանեց .

— «Դեռ կաթիլ մը արիւն չէք թափած ձեր ազատութեան համար, կ՚ըսէ Հիւկօ :

« Օհ, այդ արիւնը ետքէն ոչ թէ կաթիլ-կաթիլ, այլ աղբերաբար հոսեցաւ, բայց Ֆրանսա Հիւկօ մը չունէր, որ ցնցէր մարդկութիւնը » :

Շատ խոր էր Հիւկոյի հմայքը մեր մէջ : Իր մեծարժէք վէպը՝ «Թշուառներ», հրատարակուած 1862ին, այդ թուականէն ընդամէնը երեք-չորս տարի ետք հայերէնի թարգմանուեցաւ իմմիրցի լեզուագէտ Հայու մը՝ Գրիգոր Չիլինկիրեանի կողմէ : Ժան Վալժանը, Պիէնվընիւ եպիսկոպոսը, Ֆանթինը, Քոզէթը, Ժաւերը ընտանի դէմքեր դարձան մեզմէ առաջ սերունդներուն համար :

Պէրպէրեան տեղ մը գրած է, թէ իր բարեկամներէն մէկը ըսած է իրեն . « Երբ «Թշուառներ»ու ընթերցումը աւարտեցի, այնչափ ազդուեցայ, որ սկսայ թշուառներ փնտռել անոնց օգնութեան հասնելու համար » :

Այս վկայութիւնը եւս կը հաստատէ այն մեծ ու խոր ժողովրդականութիւնը, զոր Հիւկոյի անձը եւ գործը կը վայելէին մեր ժողովուրդին վերի խաւերուն մէջ, մեզմէ դար մը առաջ :

« Թշուառներ»էն ետք հայերէնի թարգմանուեցաւ նաեւ «Ռիւյ Պլաս»ը : Թարգմանիչը՝ Նահապետ Ռուսինեան կը պատկանէր այն սերունդին, որ գրական բակըլըրունքներէ աւելի՝ 48ի յեղափոխութեան ընկերային ու հանրապետական գաղափարները կ՚ուզէր փոխադրել մեր մէջ : « Ռիւյ Պլաս»ը, առանձին հատորով եւ «Հաճութեամբ հեղինակին », հրատարակուեցաւ Պոլիս, 1873ին :

Այն ոճն ու հայերէնը, որով կը գրէր, կը խօսէր ու կը թարգմանէր Ռուսինեան, — տեսակ մը խառնուրդ գրաբարի, աշխարհաբարի եւ... ամեններէնի, — հիմա արդէն գրեթէ անհասկնալի է : Իր նամակը, ուղղուած «առ տիար Վիքթոր Հիւկօ», կցուած է «Ռիւյ Պլաս»ի թարգմանութեան : Գաղափար մը տուած ըլլալու համար թէ այդ հայերէնին եւ թէ այն խոր հիացմանը մասին, զոր Ռուսինեան եւ իր ժամանակակիցները կը տածէին դարուն «փայլակնացայտ հանճար»ին հանդէպ, կ՚արտադրեմ Ռուսինեանի նամակը իր իսկ թարգմանութեամբ .

« Վարպե՛տ,

« Կը ներէք արեւելցւոյ մը Ձեր փայլակնացայտ հանճարէն նշոյլ մը հաղորդել իր հայրենակցաց, հրաման չնորհելով յարմենիկ բարբառ թարգմանելու ձեր անմահ գործերէն մէկը՝ ՌՈՒՅ ՊԼԱՍ :

« Փառք անձին տի գրէ թարգմանիչն ըղձեր համակրութեան այդ նշանակը վասըն իր համազգի եղբարցն Հայկազուն, որք մերթ փայլեցան Տողելից (Արեւելք. Բ. Թ.) յանկին, առ ստորոտով Արարատ լերին՝ օրրան մարդկութեան, բայց որք՝ ընկըմեալ յանմհետէ, աւա՜ղ, ի քուն մեռելատիպ, կը բանան հուսկ արդ արտեւանս զմայլ ընդ պայծառ արեւ փռանկ աշխարհակրթութեան, զորոյ ի Ձեզ իսկկը տեսնեն, Վարպետ, յոյժ գեղաճաճանչ ճառագայթումը » :

Նամակը գրուած է «29 Մրրկեր 1873»ին : Մրրկերը վեցերորդ ամիսն է Ֆրանսայի «հանրապետական տարի»ին (19 Փետրուարէն 20 Մարտ) :

Վիկտոր Հիւկօ Ռուսինեանի այս նամակին կը պատասխանէ չորս ամիս ետք : Ահա նաեւ այդ պատասխանը, դարձեալ Ռուսինեանի թարգմանութեամբ .

« Առ տիար Ռուսինեան,

« Ձեր ազնիւ եւ պերճախօս նամակը, տիար, խիստ ուշ ձեռքս հասաւ . այսօր ընկալայ եւ անմիջապէս կը պատասխանեմ :

« Կը սիրեմ ես զ՚Արեւելք, գիտէք արդէն, եւ աչվիս (աչքերս, Բ. Թ.) առէպ կը դառնան դէպ այդ երկիրն արշալուսոյ : Ախորժելի է ինձ տեսնել ՌՈՒՅ ՊԼԱ-Սին արմեններէն թարգմանութիւնը, եւ կ՚արտօնեմ զՁեզ տպագրութեամբ ի լոյս զայն ընծայելու :

« Եթէ վաճառումն արդիւնք բերէ, որոշեցէք դուք ձեզէն՝ ինչ որ արդար կը դատէք՝ իմ հեղինակի բաժինս ու տուէք զայն աղքատաց » :

Հիւկոյի պատասխանը գրուած է « 4 Հնձար 1873»ին : Հնձատասներորդ ամիսն է «հանրապետական տարի »ին (20 Յունիսէն 19 Յուլիս) : Աւելորդ է ըսել, թէ երկու ամսանունններն ալ, Մրրկեր եւ Հնձար, Ռուսինեանի կողմէ յարմարցուած են :

Չենք ուզեր ծանրաբեռնել այս սիւնակը՝ «Ռիւյ Պլաս»ի հայերէն թարգմանութենէն մէջբերումներ ընելով : Կ՚ուզենք միայն յիշեցնել, թէ թարգմանութիւնը կատարած ատեն՝ Ռուսինեան շինած է բազմաթիւ նոր բառեր, որոնցմէ ոմանք սկսան գործածուիլ յետագային, իսկ միւսները մնացին գրքի էջերուն մէջ ամփոփ :

Այսպէս՝ մեր աշխարհաբարին մէջ մըտան Ռուսինեանի նորակերտ բառերէն կեղծամը (աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել կեղծծամ, քանի որ, ըստ կազմութեան, կեղծամ կը նշանակէ կեղծ տարի, որ ուղուած իմաստը չունի), բազկաթոռը, կոդեկը, ապակեղրոնացումը, թերթօնը, թաքստոցը, արմկայեցը, տիարը եւն. : Անցողակի յիշեցնենք, որ բառ շինելու մասին Ռուսինեանի ճարտարութիւնը կը հաստատէ Յակոբ Պալեան՝ Փարիզէն գըրած իր մէկ նամակին մէջ, ուր կ՚ըսէ .

« Առանց Ռուսինեանի բառ կը ստեղծուի՞ մի» :

Հայ ժողովուրդը կը սիրէ Հիւկօն՝ զայն քիչ մը իրը համարելով : Մեծութիւններու հանդէպ հիացումը մաս կը կազմէ մեր ցեղային առաքինութիւններուն, մանաւանդ երբ այդ մեծութիւնները օտար են եւ մեզմէ հեռու :

Հայաստանի մէջ իսկ, ուր Րաֆֆին բանադրուեցաւ 1951ին իբրեւ ... «իմպերիալիստ», հայերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած է «Թշուառներ»ը : Իսկ Մոսկուա մեծաշուք հանդիսութիւններով ոգեկոչեց Հիւկոյի յիշատակը 1952ին, ծննդեան 150ամեակին առթիւ, անոր անունով նամականիշ հրապարակ հանեց եւ բանաստեղծին գովքը հիւսել տուաւ Իլիա Էհրենպուրկի : Մինչեւ իսկ չինական համալսարան մը պարտք համարեց պաշտպանելու Հիւկոյի գրական ժառանգութիւնը :

Շատ բան գրուած է Հիւկոյի անձին եւ գործին թէր կամ դէմ : Ոմանք ուրացան իր հանճարին «գեղաճաճանչ ճառագայթումը », ուրիշներ շատ բան գտան իր մէջ դիմացկուն, աւելի ուրիշներ իր գարուն մեծագոյն դէմքը, գրեթէ մարգարէ մը նկատեցին զինք :

Ինչ որ ալ ըսէ տանի ժամանակը Հիւկոյի գործէն, միշտ բան մը պիտի մնայ սակայն անկէ :

Եւ այդ «բանը» կը բաւէ կանգուն պահելու ողբերգութիւն եւ փառք տեսած այս մարդուն անունը թէ իր ժամանակին մէջ եւ թէ իր ժամանակէն դուրս :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՃԱՌԸ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

« Տարազ » պատկերազարդ հանդէսի (Թիֆլիս) 1912 Ապրիլի թիւը ամբողջութեամբ նուիրուած էր Գ. Սունդուկեանի՝ հայ անուանի թատերագրին մահուան առթիւ :

Հանդէսի այդ թիւէն քաղելով կը ներկայացնենք Ա. Շիրվանզադէի ճառը, արտասանուած 1912 Մարտ 28ին, Գ. Սունդուկեանի յիշատակին տրուած երեկոյթին ընթացքին :

×

Յարգելի հանդիսականներ,

Հաճելի եւ, միեւնոյն ժամանակ, ծանր պարտականութիւն է դրել ինձ վրայ Զուբալովի անուան ժողովրդական տան հայ դրամատիկական սեկսիոնը — խօսել Գաբրիէլ Սունդուկեանի մասին :

Հաճելի, որովհետեւ խօսքը վերաբերում է մեզ ամէնքիս համար թանկագին «դրամատուրգին», որի մօտ ժամանակ չկայ մահն այնքան վիշտ պատճառեց մեզ :

Ծանր, որովհետեւ դժուար է ամփոփել մի քանի րոպէների մէջ այն, ինչ որ պէտք է ասել եւ պարտաւոր ենք ասել Սունդուկեանի մասին :

Բայց ես կ՚աշխատեմ զսպել իմ հիացմունքը մեծանուն դրամատուրգով եւ մի քանի խօսքերով բնորոշել նրա գրական պատկերը, որպէսզի չձանձրացնեմ ձեր բարեհաճ ուշադրութիւնը :

Սունդուկեանի մասին խօսելիս ասում բան է դարձել ասել, թէ մինչեւ նա մենք թատերական գրականութիւն չենք ունեցել եւ թէ նա է այդ գրականութեան հիմնադիրը :

Այս կարծիքի մէջ կայ մի փոքրիկ անարդարութիւն եւ, միեւնոյն ժամանակ, մի խոշոր ճշմարտութիւն :

Թատերական գրականութիւն մենք ունեցել ենք մինչեւ Սունդուկեանն էլ : Եթէ ոչ մենք Ռուսահայերս, գոնէ Տաճկահայերը :

Աւելի հեռուն չգնալու համար յիշենք Կարինեանցի, Հաքիմեանցի, Պէշիկթաշ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Բայց այն ատեն պէտք է անմիջապէս նոր խուզարկութիւն մը կատարենք տանը ամէն կողմը ու միեւնոյն ատեն բոլոր սենեակներուն մէջ մարդ սպասցնենք, որպէսզի այդ վտանգաւոր ու յանդուգն չարագործը պատուհանէ մը եւ կամ որեւէ տեղէ մը խոյս չտայ...

— Եթէ արդէն խոյս չէ տուած Թուղթը հոս ձգելէն ետքը, պատասխանեց դատաւորը, գլուխը օրօրելով :

— Ձեր ըսածն ալ կարելի է, ըսաւ Նախարարը, ամէն պարագայի մէջ սա ստոյգ է որ քիչ մը առաջ ոճրագործը տակաւին այս տան մէջն էր եւ մեր մարդիկը, ըստ ձեր խօսքին, մանրակրկիտ խուզարկութիւն մը ընելով հանդերձ, կարող չեն եղած զինքը գտնել :

Նախարարին այս խորհրդածութիւնը ըրած միջոցին լուր բերին թէ պալատական թիկնապահ մը եկած էր ու զինքը տեսնել կը փափաքէր :

— Ներս հրամցուցէք, հրամայեց Շէֆիք փաշա :

Թիկնապահը եկած էր պարզապէս ըսելու համար թէ Վեհափառ Սուլթանը հրամայած է որ ամէն միջոցներով ոճրագործը ձերբակալուի : Նախարարը արդէն կը սպասէր այդ անխուսափելի հրամանին՝ բայց եւ այնպէս ամենայն խոնարհութեամբ պատասխանեց .

— Մեր Վեհափառ տիրոջ կամքը կատարելու կ՚աշխատինք արդէն եւ կը յուսամ որ պիտի կրնանք յաջողիլ :

Փաշան միեւնոյն ատեն թիկնապահին հաղորդեց մինչեւ այդ վայրկեան կատարուած գործողութիւնները ու դիակին վրայէն գտնուած Թուղթին պարագան, որ մեծ զարմանք պատճառեց պալատական բանբերին :

— Այդ Թուղթը պէտք է որ մեր Վեհափառ տիրոջ ներկայացնեմ, ըսաւ :

— Բնականաբար, պատասխանեց նախարարը, հիմա զայն ձեզի կը յանձնենք :

Թիկնապահին ալ կարծիքը այն էր թէ ոճրագործը տանը մէջ պահուըտած ըլլալու էր անպատճառ :

Որոշուեցաւ նոր խուզարկութիւն մըն ալ կատարել, շատ աւելի լուրջ կերպով :

Նախ փախուստի բոլոր հաւանական ճամբաները հսկողութեան ներքեւ առնուեցան, տանիքէն մինչեւ գետնայարկի նկուղը որ իբրեւ ածխանոց ու փայտանոց կը ծառայէր : Յետոյ, ամէնէն ճարպիկ ոստիկաններէ ու լրտեսներէ կազմուած խումբ մը սկսաւ տան ամէն անկիւնները, կարասիները, դարակները, տախտակամածներն ու ցեցուններն մանրազնին քննել :

Այս գործողութեան միջոցին թիկնապահը մեկնած էր, յանձնարարելով որ ոճրագործը երեւան ելլելուն պէս, մէկու մը միջոցով լուր ղրկեն Եըլտըզ :

— Ես անձամբ կուզամ Վեհափառ Սուլթանին տեղեկատուութիւնս ընելու, հաւաստեց նախարարը :

Թիկնապահը ըսած էր նաեւ թէ Վեհ. Սուլթանը հրամայած էր որ այս ոճիրը գաղտնի պահուի ու թերթերուն չհաղորդուի՝ մինչեւ որ ոճրագործը գտնուի :

Երեք ժամուան մանրակրկիտ փնտռտուքներէ ետքը խուզարկիչները ընկճուած դէմքով եկան յայտարարել թէ բան մը չէին գտած...

— Ուրեմն պէտք է եզրակացնել թէ ոճրագործը Թուղթը դիակին վրայ դնելէն ետքը յաջողած է փախչիլ, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը :

Այս եզրակացութիւնը թէեւ շատ յուսահատական, բայց ամէնէն հաւանականն էր :

Մութը կոխած էր արդէն եւ ներկաները գործին անյաջողութենէն յուսաբեկ ու ամէն պատասխանատուութենէ խուսափելու տենչով, մէկիկ մէկիկ կը մեկնէին, զանազան պատրուակներ ստեղծելով :

Նախ Բերայի կառավարիչը Թողուց գընաց, ըսելով թէ խիստ կարեւոր գործեր ունէր :

Յետոյ բժիշկը մեկնեցաւ իր գործը աւարտած յայտարարելով : Իրեն հետեւեցան նաեւ հարցաքննիչ դատաւորը եւ հարկերապետը :

Շէֆիք փաշա միայն, ճաշարանը, թիկնաթոռի մը մէջ թաղուած էր գլխիկոր, տխուր խորհրդածութիւններու մէջ մոլորած : Գիտէր որ Սուլթանը իրմէ միայն պիտի պահանջէր ու միմիայն իր վրայ պիտի ծանրանար այս գործին անյաջողութեան պատասխանատուութիւնը : Այս յուսահատական տրամադրութեան մէջ Սալըմոն մօտեցաւ իրեն երբ սենեակին մէջ առանձին մնացած էր :

— Փաշա էֆէնտի, ըսաւ, կը տեսնէք թէ չէի սխալած :

Նախարարը՝ երազկոտ, գլուխը վեր վերցուց :

— Ի՞նչ բանի մէջ չէք սխալած :

— Երբ ոստիկանատունը, հոս գալէ առաջ, ձեզի կ՚ըսէի թէ ոճրագործը տան մէջն է :

— Բայց խուզարկութիւնը հակառակը ցոյց տուաւ, պատասխանեց նախարարը անհամբեր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 179)

...ճանի, Դուրեանի եւ այլոց անունները, պէտք չէ մոռանալ, որ Սունդուկեանով է սկսւում հայ թատերական գրականութիւնը։

Այս է փոքրիկ անարդարութիւնը։

Բայց աւելի կարեւորն է մեզ համար Սունդուկեանի դերը ու մեծ ճշմարտութիւնը։ Այդ այն է, որ մինչեւ Սունդուկեանը հայ թատերական գրականութիւնը չէ համապատասխանել իր կոչմանը ոչ իր ներքին իմաստով եւ ոչ արտաքին ձեւով։ Մինչեւ Սունդուկեանը թատրոնը հայ դրամատուրգների համար եղել է ուրիշ ոչինչ, եթէ ոչ մի տաճար, որի բեմից իրանք քարոզել են ազգային կամ կրօնական մոլեռանդ գաղափարներ։ Եւ փոխանակ բեմական – գեղարուեստական երկերի, նրանք կերակրել են մեզ վարդապետական քարոզներով, աւելի կամ պակաս տաղանդով յօրինուած։

Առաջինը եղել է գալիս Սունդուկեանը եւ մի հարուածով կտրում է բոլոր կապերը իր նախորդների ու ժամանակակիցների հետ։

...իսկական վերանորոգչի համարձակութեամբ նա ասում է. «Պ. այդպէս չեն յօրինել թատերական գեղարուեստական երկեր, ինչպէս յօրինում էք դուք ձեր Շուշանիկը, Վարդանանց պատերազմը, Արա Գեղեցիկը եւայլն, այլ ահա թէ ինչպէս»։ Եւ նա յօրինում է իր անմահ Պէպօն։

Ահա այս տեսակէտից Սունդուկեանը արդարեւ հայ թատերագրութեան հիմնադիրն է։

Անկասկած, Սունդուկեանը ինքնաբերաբար է գալիս այն եզրակացութեան, որ հայը չունի թատերական գրականութիւն բառիս իսկական իմաստով։ Բայց ինքնաբերութիւն կը լինի հերքել այն խոր ազդեցութիւնը, որ ունեցել է նրա վրայ եւրոպական գրականութիւնը, մանաւանդ ռուսականը, սկսած Գրիբոյեդովից, Լերմոնտովից եւ Գօգօլից մինչեւ իր ժամանակակից Օստրովսկին։

Սակայն որքան եւս խորն է եղել այդ ազդեցութիւնը, չի կարողացել Սունդուկեանի մէջ սպանել ինքնուրոյնութեան ոգին։ Ոչ նրա Պէպօն ու Զիմզիմովը եւ ոչ մանաւանդ Գիքօն ու Կակուլին չեն կրում իրանց վրայ նմանողութեան եւ ոչ մի նշոյլ։ Բոլոր այդ տիպերը, ինչպէս եւ նրա միւս պիէսների գործող անձինք, ազգային են։ Այնքան ազգային, որ յաճախ նոյնիսկ ցեղական, սպեսիֆիկ բնաւորութիւն են ստանում։

Լինելով դրամատուրգ եւրոպական իմաստով, Սունդուկեանը մնաց անաղարտ ազգային ստեղծագործող։

Այս է, որ այնքան հրապոյր է տալիս նրա երկերին եւ այնքան մտերիմ դարձնում նրանց մեր սրտերին։

Սունդուկեանցն առաջինը եղաւ, որ մեր թատերական գրականութեան մէջ մտցրեց հոգեբանական վերլուծում։ Մինչեւ նրա ասպարէզ գալը հայ բեմի վրայ շրջում էին անշունչ, անարիւն մանէքէններ, որոնք կրամոֆոնի նման արտասանում էին հեղինակների մտքերն ու գաղափարները։

Սունդուկեանը առաջինն եղաւ, որ բեմ դուրս բերեց մարդուն իր ներքին աշխարհով, իր լաւ ու վատ կողմերով։ Նա վանեց հայ բեմից մեռելներին եւ նրանց տեղը դրեց կենդանի էակներ։

Այս է երկրորդ արժանաւորութիւնը Սունդուկեանի։

Բայց ես կը կամենայի ձեր բարեհաճ ուշադրութիւնը դարձնել անմահ դրամատուրգի վրձինի մի ուրիշ, աւելի նշանաւոր յատկութեան վրայ։ Դա նրա, այսպէս ասած, ժողովրդասիրութիւնն է կամ, աւելի պարզ ասած, կենսասիրութիւնը։ Մինչ նրա նախորդներն ու ժամանակակիցները անյեն, անկայուն դեգերում են ամայի տարածութեան մէջ, արտասանելով փքուն ազգային կամ կրօնական ճառեր, Սունդուկեանը երես դարձրեց նրանցից, արհամարհեց ճոռոմաբանութիւնը, իջաւ դէպի կեանքը, մտաւ նրա խորքերը եւ այնտեղ հաստատեց իր աննման տաղանդին յենը։

Ի՞նչ գեղեցիկ, ի՞նչ յաւիտենական պատուանդան։

Բնութիւնից առատօրէն օժտուած իսկական ստեղծագործողի, ճշմարիտ բանաստեղծի բնազդով, նա զգաց, որ չկայ կեանքից դուրս ոչ երջանկութիւն, ոչ թշուառութիւն, ոչ չարը եւ ոչ բարին, ոչ տգեղն եւ ոչ գեղեցիկը, չկայ արուեստ, չկայ իսկական ստեղծագործութիւն։ Նա զգաց, որ սխալւում են չարաչար նրանք, որոնք կեանքից դուրս են փնտռում գեղեցկութիւն։ Եւ ոչ միայն սխալւում են, այլեւ ինքնասպանութիւն են գործում։ Նա ըմբռնեց, որ համաշխարհային գրականութեան մէջ, սկսած Շէյքսփիրից ու Սերվանդէսից մինչեւ մեր օրերը, միայն այն երկերն են դիմացել ժամանակի կործանիչ ազդեցութեանը, որոնք կարելոյն չափ խորն են թափանցել կեանքը։

Ա՛հ, ես կը փափաքէի, որ Սունդուկեանի այդ սքանչելի բնազդն ունենային մեր երիտասարդ գրողները, որ անգուդական, ծերունու օրինակը լինէր նրանց համար կրթիչ ու հեռու պահէր նրանց մեր ժամանակի անցողիկ մոլորութիւններից։

Պէ՞տք էր, արդեօք, ողբալ Սունդուկեանի մահը։ Ոչ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ Սունդուկեանները չեն մեռնում։ Նրանք անմահ են իրանց երախտապարտ ազգի սրտում։

Պէ՞տք է, արդեօք, վհատիլ Սունդուկեանի կորստով։ Ոչ, հազար անգամ ոչ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ հայ ազգն այնքան էլ անպտղաբեր չէ, որքան զուցէ կարծւում է։ Ապացոյց, որ նա տուել է մի Սունդուկեան։ Նա դարձեալ կը տայ Սունդուկեաններ։ Նա կը տայ աւելի, եթէ միայն մենք անշէջ պահենք մեր սրտերում սէրը դէպի մայրենի թատրոնը եւ մայրենի գրականութիւնը։

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՆՈՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հոծ բազմութեան մը ներկայութեան Վերին Ջէյվա գիւղին մէջ բացումը կատարուած է Մեծամօրի պատմա – հնագիտական թանգարանին։

Առաջին խօսքը եղած է Հայաստանի մշակոյթի նախարարը՝ Կ. Ուզունեան, որ Մեծամօրի հնագարեան մետաղագործութեան կեդրոնին յայտնաբերումը նկատած է նոր, մեծ գանձ մը Հայաստանի համար, «գանձ մը, որ գտնուած է մեր շնորհաշատ երկրաբան – գիտնական Կորիւն Մկրտիչեանի ղեկավարած հայրենասէր խումբին ջանադիր աշխատանքին շնորհիւ»։ Այնուհետեւ խօսած են ազգագրութեան հիմնարկութեան տնօրէն, գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից – անդամ Բ. Առաքելեան, Հայաստանի պատմութեան թանգարանի տնօրէն, Ակադ. Մ. Հասրաթեան եւ Մեծամօրի նոր ստեղծուած թանգարանի տնօրէն Կ. Մկրտչեան։

×

Մեծամօրի մշակոյթը՝ «Ջէյվա», «Սեւբլուր» անուններով, ծանօթ է 1870ի ժամանակաշրջանէն սկսեալ։ Իսկ դար մը ետք, 1963ին բլուրին վրայ կատարուած երկրաբանական հետազօտութիւններու ժամանակ նկատուեցան հին՝ անագապղինձի (պրոնզ) դարու ձուլածոներու հետքեր։ Եւ ահա 1965էն սկսեալ բլուրին վրայ կատարուեցան կանոնաւոր պեղումներ։ Համաձայն այդ պեղումներուն, պարզուած է, որ Մեծամօրի մէջ կեանքը շարունակական ձեւով գոյութիւն ունեցած է Ք.Ա. երրորդ հազարամեակի բակիզբէն մինչեւ 9 – 8րդ դարերը։ Բնակիչները պատկանած են նոյն ցեղին։ Պեղումներու շնորհիւ բացայայտուած են արտադրական մեծ շէնքերու հետքեր՝ երկու սիստեմի ձուլարաններ։ 12 ձուլավառարաններ պատրաստուած են աղիւսէ։ Ասոնց մէջ կուտակուած է մետաղի խարամ։ Բոլոր ձուլարաններն ալ թոնիրի ձեւ ունին։ Ցայտնաբերուած են արտադրութեան մնացուկներու մեծ կոյտեր՝ փշրուած աղիւս, օդամուղ խողովակներ եւայլն։ Կ'ենթադրուի, որ Մեծ բլուրին սահմաններուն մէջ եղած է շուրջ հինգ հարիւր ձուլարան։

Հիւսիսային լանջին վրայ գտնուած են մեծ կառուցուածքներ՝ ժայռերու մէջ։ Ըստ հասակի, ասոնք բաղկացած են երեք խումբերէ՝ Ք. Ա. 3րդ, 2րդ եւ 1ին հազարամեակներուն պատկանող։ Ցատկապէս ուշագրաւ է այս վերջինը, որ աւելի լաւ պահպանուած է։ Ասիկա կը ներկայացնէ փոխադարձաբար իրարու հետ կապուած հանդոյցներու ամբողջութիւն մը։ Գլխաւորին կողմը կայ երեւուն խորանարդ մեթր տարողութեամբ քառակուսի շաղախարան մը, որ առուակներով միացած է աւելի ցած գտնուող հինգ հորերու, իսկ ասոնք ալ իրենց կարգին միացած են ժայռի մէջ փորուած երկյարկանի երեք շէնքերու հետ։

Այս շէնքերուն մէջ գտնուած են արտադրութեան բազմաթիւ միջոցներ՝ զանազան տարրիչներ, անիւներ, աղօց, ձուլակաղապարներ, կացիններ, բազմաթիւ պրոնզաձոյլ մնացուկներ, խեցեղէն ամաններ, մետաղէ, ոսկորէ զարդեր եւն.։

Այսպիսով պարզուած է, որ բնակավայրը եղած է պղինձի – անագապղինձի արտադրութեան մեծ կեդրոն մը։

Փոքր բլուրին, ինչպէս նաեւ Մեծ բլուրին գագաթին ու լանջերուն սահմաններուն մէջ գտնուող ժայռերուն վրայ փորագրուած են բազմաթիւ նկարներ առաւելապէս կրօնական բնոյթի։ Ասոնցմէ առայժմ ուսումնասիրուած է Ջուրին նուիրուած խումբը, մասամբ պեղուած է հեթանոսական տաճարը «Եօթը աստուածներու»՝ արեւի, լուսնի եւ անդէն աչքով երեւցող հինգ մոլորակներու պաշտամունքին նուիրուած կանթեղարանով։ Կ'ենթադրուի, որ Փոքր բլուրին սահմաններուն մէջ կայ ժայռերու մէջ փորուած կառուցուածքներու ամբողջ համակարգ մը՝ «Աստղադիտարան»ը։

Ռ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Յուլիս 12ին մեռած է վեթերան Հ. Մ. Ը. Մ.ական եւ վաստակաւոր գործիչ Վահան Տօնապետեան։ Ողբացեալը 82 տարեկան էր։ 1922էն ետք հաստատուած էր Դամասկոս, ուր եղած է հիմնադիրը եւ վարիչ անդամը տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին եւ անձնուէր ատենապետը Միացեալ վարժարանի հոգաբարձութեան կազմին։ Սիրուած եւ յարգուած դէմք մըն էր ոչ միայն հայկական շրջանակներու մէջ, այլեւ արաբ երիտասարդութեան եւ Սուրիոյ պետական բարձր պաշտօնատարներու մօտ, որոնց հետ կը պահէր սերտ յարաբերութիւններ։ Վահան Տօնապետեան մեծ նուիրումով գործած է աւելի քան քառասուն տարի։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յոբելեանին առթիւ, Պէյրութի ոտնագնդակի խումբը Յուլիս վեցին սքանչելի նուէր մը բրած է իր միութեան։ Արդարեւ, խումբը ութերորդ անգամ ըլլալով տիրացած է Լիբանանի ախոյենութեան, անսահման խանդավառութիւն ստեղծելով Լիբանանի հայ գաղութին մէջ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարսէյլէն Րաֆֆի Արգումանեան, դաշնակի 1969 Ա. Մեծ Մրցանակաւոր, արժանացած է «Փրոֆէսօր Քոմիթի մրցանակին» որ կը տրուի նախարարին կողմէ ամէնէն արժանաւոր աշակերտին։

×

Նաեւ Մարսէյլէն Մարի Ալեքսանեան, դաշնակահարուհի եւ քերթողուհի, փրանսական բանաստեղծութեան պատուոյ վկայականին արժանացած է խօսքօ Տեասս Փիրէնէօսի «Ժէօ Ֆլօրոյին»։

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Դ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

«Այս հրաշակերտը ըմնալէն, այս ըսինքը կատարուելէն, ճարտարութեան, ճարպիկութեան, յաջողութեան, համբերութեան այս բոլոր հրաշքները կատարուելէն ետք եթէ իմացուի թէ դուն ես ըրողը եւ կատարողը, ի՞նչ վարձատրութիւն պիտի ունենաս.— զնտանը։

«Ահա այս աղաղան։

«Ի՞նչ ահարկու դարեւանդներ են ծուլութիւնը, զբօսանքը։ Ձե՞ս գիտեր թէ բան մը չընելու որոշումը աղետաբեր որոշում մըն է։ Առանց գործելու ընկերային պետքով ապրիլը, անօգուտ ըլլալ, վնասակար ըլլալ է։ Այսպիսի անգործութիւն մը մարդը ուղղակի թշուառութեան անդունդը կը տանի։ Վա՜յ անոնց որ կ'ուզեն հասկատակ ըլլալ. այդպիսիները թափառական մուրացիկներ պիտի ըլլան։ Ա՜հ, սիրտդ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ աղէկ ուտել, աղէկ խմել, աղէկ քնանալ. բայց ջուր պիտի խմես, սեւ հաց պիտի ուտես, տախտակի մը վրայ պիտի քնանաս անդամներուն վրայ ամրապէս կապուած երկաթի կտորով մը, որու ցրտութիւնը մարմնիդ վրայ պիտի զգաս գիշերը։

«Պիտի խորտակես այս երկաթը եւ պիտի փախչիս։ Լաւ։

«Փորիդ վրայ պիտի սողաս մացառներուն մէջ եւ խոտ պիտի ուտես անտառային գազաններու պէս։ Ցետոյ վերստին պիտի բռնուիս։ Եւ ահա այն ատեն տարիներով ստորերկրեայ զնտանի մը մէջ պիտի մնաս, պատի մը կցուելով, կահոյրիդ ջուրը խմելու համար խարխափելով, խաւարային սոսկալի հաց մը խածնելով, զոր շուները թերեւս մերժեն, եւ փակլաներ ուտելով զորս որդերը քեզմէ առաջ արդէն կերած պիտի ըլլան։

«Ստորերկրեայ խուցի մը մէջ նեցուկ մը պիտի ըլլաս։

«Ա՜հ, դուն ինքդ քու վրայ գթացիր, թշուառ պատանի, դուն որ դեռ բոլորովին երիտասարդ ես, դուն որ դեռ քսան տարի առաջ դայեակիդ ծիծերէն կաթ կ'ուտէիր, դուն որ անշուշտ դեռ մայր մը ունիս, կ'աղերսեմ մտիկ ըրէ ինծի։

«Դուն ազնիւ սեւ չուխայէ թիկնոց, փայլուն կօշիկներ, մազերդ գանգրաձեւ զարդարել, խոպոպներդ հոտանոյշ իւղով իւղել, կիներու հաճելի երեւալ, սիրուն ըլլալ կ'ուզես։

«Բայց մազերդ տակէն պիտի կտրուին, կարմիր տառատիկ եւ սանտալներ պիտի հագնիս։

«Կ'ուզես մատանի մը ունենալ մատդ, բայց անուր պիտի ունենաս վիզդ։

«Բայց քսան տարեկան պիտի մտնես հոն, եւ յիսուն տարեկան դուրս պիտի ելլես անկէ։

«Երիտասարդ, վարդագոյն, առոյգ էին եւ փողփողուն աչքերդ, սպիտակափայլ ակռաներ եւ պատանեկան գեղեցիկ մազեր ունէիր հոն մտած օրդ, այլ անկէ ելած օրդ խորտակուած, կորացած, խորշոմած, առամնաթափ եւ սոսկալի մարդ մը եղած պիտի ըլլաս սպիտակ մազերով։ Ա՜հ, խեղճ պատանի, սխալ է այդ ճամբան. ծառարկութիւնը յոռի խրատներ կուտայ քեզ, աշխատութեանց ամէնէն տաժանելին գողութիւնն է։ Հաւատա՛ ինծ, ծոյլ մը ըլլալու դժուարին գործին մի ձեռնարկեր։ Սրիկայ մը ըլլալը դիւրին բան չէ։ Պարկեշտ մարդ ըլլալը նուազ դժուար է։ Գնա հիմա, եւ մտածէ ինչ որ ըսի քեզ։ Աղէկ միտքս եկաւ, ի՞նչ կ'ուզէիր ինձմէ, քսա՞կս. ահա առ»։

Եւ ծերը թոյլ տալով Մոնփարնասը առնոր ձեռքը դրաւ դրամը, զոր Մոնփարնաս կամաց մը կշռելով հանդարտօրէն թիկնոցին ետեւի գրպանը դրաւ մեքենական զգուշութեամբ, իբր թէ գողցած ըլլար զայն։

Այս ամէնը ըսելէն եւ ըլլալէն ետք, բարեմիտ ծերը կռնակը դարձուց եւ հանդարտօրէն իր շրջագայութիւնը շարունակեց։

— Վայ ապուշ վայ, մռմռաց Մոնփարնաս։

Ո՞վ էր այս բարեմիտ ծերուկը։ Ընթերցողը անշուշտ գուշակեց ո՛վ ըլլալը։

Մոնփարնաս չուարումով համակուած, ծերին ետեւէն նայեցաւ, որ հեռանալով աներեւոյթ եղաւ երեկոյեան մթութեան մէջ։ Այս նայուածքը Մոնփարնասի համար աղէտալի եղաւ։

Մինչ ծերը կը հեռանար, Կավրօշ կը մօտենար։

Կավրօշ անգամ մը քովնտի նայելով դիտած էր թէ Մապէօֆ եղբայրը տակաւին նստարանին վրայ նստած է, գուցէ քնացած։

Ցետոյ ստամբակը մացառէն դուրս ելլելով սկսած էր մութին մէջ սողալ Մոնփարնասին ետեւէն, որ անշարժ կը կենար։

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Աննա Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Սալըրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մաթարէն, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ զաւակը, Օր. Արեւեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Քէհիայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Յուլիս 22, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բաշանի գերեզմանատունը (ժամը 15.30) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փապուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թաթոս Պէրպէրեան եւ զաւակները (Արժանթին), Այրի Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Շըմաւոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նէտիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիս Նէտիրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Քէօսէեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փապուճեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ոսկան Գալայճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նէտիրեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նատիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Թորոսեան եւ զաւակները (Արժանթին), եւ Նոտարեան, Քուրեան եւ Րէֆքեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եղբօր կնոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Նէտիրեան, Զէնկիլէրցի)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 21 Յուլիս, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Հաւաքուիլ ժամը 8.30ին հանգուցեալի բնակարանը 127 բիս, Ռիւ էթիէն Տոլէ, Ալֆորվիլ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

DEAUVILLE

ԼԻՒՔՍ ՕԹՈՔԱՌՈՎ,
ՅՈՒԼԻՍ 27Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդամներու հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7.30ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւը եւ ժամը 8ին Կառ տիւ Նոռ (քաֆէ Քիւրվէօր): Մեկնում ժամը 8.15 դէպի Տօվիլ կառուղիի ճամբով, Մանթ, Փասի ս/Էօռ, Էվրէօ, Լիզիէօ (այցելութիւն եւ մայր տաճարի այցելութիւն, ոչ-պարտադիր) ցերեկուան պաղ ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն Փոն լ'Էվէք եւ ժամանում Տօվիլ: Այցելութիւն, հանգիստ ծովուն եզերքը, լողանք, խաղ, եւն. եւն. Թրուվիլի այցելութիւն իր նշանաւոր ձուկի շուկայով:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 18ին առեններ Հոնֆլէօրի ճամբով, կարճ կայք հին նաւահանգիստը տեսնելու համար: Ժամանում Փարիզ ժամը 22ին առեններ:

Մասնակցութիւն 24 փրանք, (ճամբորդութիւն եւ ճաշ)

ԱՆՄՈՌՑԵԼԻ ՕՐ, ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՆԴ. ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Տիգրան Բաղդասարեան եւ զաւակը Վահագն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԳՆԴ. ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան 14րդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրեն.— «Յառաջ»ի 50 փրանք, Մշակոյթի Տան 40, եւ Կապ. Խաչին 40:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արզումանեանի եւ պարագաներու իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ մօրեղբօր մահուան տըխուր առթիւ:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր: Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով:

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը:

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը:

Օթոքառներուն համար արձանագրուիլ:

ՊՕՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին:

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Տէրիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին:

ՊՈՒԼԱՐ ՕՍՍՕ.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻՍ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին:

ՇԷՆ ՈՒ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ԿԱՐԻ ՊԷՊԷՐԵԱՆ
ԵՒ
ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

JAZZ — MUSETTE — TZIGANE
VALSES VIENNOISES — GAGS —
RYTHM AND BLUES
SKETCHES — JEUX DE LUMIERE

Երիտասարդական խումբ մը

Անվարան դիմեցէ՛ք

Ու գոհ պիտի մնաք

GARY BEBERIAN

Rue de la Madonne
38 Le Péage de Roussillon
Tél. 86-27-65

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազմուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քօմպի:

Միութիւնս կոչ կ'ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչախումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Րիւ փափէռ, Բարեգործականի սրահին մէջ: Առաջին փորձը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 5ին ժամը 7.30-9.30:

ԴԻՒԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927-01-72:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 փր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 փր.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 - 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

BEZIERS (HERAULT)

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Մարզական - Մշակութային ժամանց — Հաճելի մթնոլորտ

Մանրամասնութեանց համար դիմել Նոր Սերունդին,

17, Rue Bleue — Paris (9e(

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1.— ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ
2.— ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ
3.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 15

ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Առաջին կարգի պանդոկի գին՝ 1900 փ. Երկրորդ կարգի պանդոկի գին՝ 1700 փ.

Այս գիները կը ներկայացնեն օդանաւով երթեւեկին, բնակութեան, ճաշերուն եւ պտոյտներուն ծախքերը:

Մեկնում Մոսկուայի ճամբով, վերադարձ՝ Լենինկրատէն:

Արձանագրութեանց համար դիմել.— Եկեղեցւոյ Դիւանը

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Tél. : ELY. 67-03

եւ Տիկին Սոնիա Գումրուեանցի

TRIM VOYAGES

1, Rue de Sèze — 75 Paris (9e) — Tél. : 742-22-12 — 742-57-84

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 30ին:

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16:

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:
Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ: Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով: Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով - առանց ընթրիքի):

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 փրանք:

ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4- Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 - 18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
22 JUILLET
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11568 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.568

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԴԸ ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

ԿԱՐԵՒՈՐԸ

ԼՈՒՍԻՆԸ ՉԷ

Պահը պատմական էր, անշուշտ : Աննախընթաց, բայց ոչ աներեւակայելի, վասնզի Ժիւլ Վերնի հերոսն էր, որ, քիչ մը յապաղումով, կը հասնէր լուսին : Անունը տարբեր էր, բայց մարդ մըն էր, որ կ'իրականացնէր, ինչ որ ուրիշ մը երեւակայած էր : Մարդ մը՝ կը քալէր լուսնին վրայ, ու աշխարհի ամէն կողմէն, կարելի էր զինքը տեսնել : Շատեր զիշերը կը լուսցնէին հեռատեսիլի գործիքին առջեւ, վասնզի պահը եզակի էր, արկածախնդրութիւնը՝ հերոսական ու գիշերը՝ քաղցրիկ :

Խօսնակներ, լրագրողներ, Թղթակիցներ, մասնագէտներ իրար անցած բառ կը փնտռէին : Ածականի սով կը տիրէր Լաւոսէն մինչեւ Երից Վարդապետաց, ու աշխարհ կ'ապրէր անսովոր վայրկեաններ : Բոլոր մտքերը լուսին փոխադրըւած էին, ու հիացումը չէր սակարկըւեր, հանդէպ այն քաջերուն, որոնք նման ձեռնարկ մը գլուխ կը հանէին :

Բայց լուսինը, նոյնիսկ մէկ օր, նոյնիսկ մէկ ժամ, մոռցնել տուած չէր երկրի թշուառութիւնը, ոչ ալ լռութեան մատնած Սուէզի զէնքերը : Մարդը, այս հըրաշալի մեքենան, այս գլուխ - գործոց ուղեղը, կը յաջողէր անկարելին՝ ճամբորդութիւն լուսնի վրայ, բայց չէր յաջողած կարելին՝ խաղաղութիւն տալ մարդկութեան :

Հակասութեան խորհրդանիշ՝ մարդը, դարերու ընթացքին յաջողած է հսկայ նուաճումներ : Գիտական թէ թէքնիք մարզերու մէջ արձանագրած է արտակարգ յառաջդիմութիւններ, բայց չէ կրցած յաջողիլ պարզ բաներ : Շատ պարզ՝ ընել այնպէս որ երախայ մը սովէ չմեռնի, ոչ Պիաֆրա, ոչ՝ այլուր, ընել այնպէս՝ որ մարդը դադրի գայլ մը ըլլալ մարդուն համար, ընել այնպէս՝ որ եղբայրը եղբօրը չսպաննէ անիմաստ պատերազմի մը մէջ, ու մանուկի մը ժպիտը բաւէ որպէսզի մարդիկ երջանիկ ըլլան :

Բայց այսօր, շատերուն կարեւոր չեն թուիր նման բաներ, երբ երեւակայութիւնը՝ իշխանութիւնը ձեռք առած է, ու մարդը՝ լուսին հասած, վասնզի ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կ'ըլլայ, կ'ըսեն ոմանք, եթէ մարդիկ միայն այդ խորհըրդածութիւններն ընեն :

Հերոսները միայն անոնք չեն սակայն, որ գիտակցօրէն ճամբայ ելան դէպի անծանօթը : Հերոսները, նաեւ ու մանաւա՛նդ անոնք են որ Հուսթըն նստած, իրենց ուղեղը քամեցին երկվայրկեանը երկվայրկեանին պատրաստելով ամէն ինչ, այսքան ճշգրտութեամբ : Ու դուցէ բուն հերոսը, Լինտպերկ մըն էր, որ մի-մինակ, առանց ձայնասփիւռի, խարխուլ ու նախնական օդապարիկի մը մէջ, Ատլանտեանը կը կտրէր, այնպիսի օրերու երբ ոչ ոք կը հաւատար իր առաքելութեան :

Այսօր տարբեր է : Ոչ ոք կասկած ունէր թէ առաքելութիւնը կրնայ ձախողիլ : Վստահութիւնը, որ կը տիրէր հիանալի էր : Ուրախութիւն ու ցնծութիւն ամէն կողմ : Յաղթանակի գիշերն էր, տօնախմբութեան, ու մութ բաները պէտք չէ յիշուէին :

Բայց լաւ է չմոռնալ, որ ցորչափ աշխարհի մէկ անկիւնը երախայ մը կրնայ անօթի մեռնիլ, կարեւորը՝ լուսինը չէ :

«ՅԱՌԱՋ»

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ ԺԱՄԸ 3,56ԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ՈՏՔ ԴՐԻՆ՝ ԼՈՒՍԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐՕՇԸ ԿԸ ԾԱԾԱՆԻ ՄԵՌԱԾ ՄՈԼՈՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

ԱՇԽԱՐՀ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐ ՄԸ ԱՊՐԵՑԱՒ

Ուրեմն, Արմսթրոնկ եւ Օլտրին երկու ու կէս ժամ քալեցին լուսնին վրայ, հոս հոն ժողվելով ինչ որ գտան, քար, ցեխ, աւազ, որպէսզի գիտութիւնը յառաջդիմէ եւ մարդիկ նոր բաներ սորվին :

Յարդ ամէն ինչ կատարեալ ճշգրտութեամբ անցաւ եթէ նոյնիսկ կարգ մը փոքր փոփոխութիւններ եղան, այերանաւորներու կողմէ իսկ :

Այսպէս Շաբաթ օր Ափոլլոյի լուսնային ծիրի վրայ դրուելէն ետք, Արմսթրոնկ, Օլտրին եւ Քոլինս կը սկսէին ալ աւելի մօտենալ լուսնին, պատրաստելու համար «ցամաքահանումը» : Կիրակի օր ժամը 21·17ին (Փարիզի ժամով) Լեմը հանդարտօրէն կ'իջնէր լուսնին վրայ : Ամէն ինչ յաջող անցած էր, անձկութեան պահերէ ետք : Յետոյ կը սկսէին պատրաստութիւնները, որպէսզի նախ Արմսթրոնկ, ապա Օլտրին կարենան ելլել Լեմէն եւ ոտք դնել լուսնին վրայ : Սպասումը կը սկսէր, ոչ միայն վերը, ոչ միայն Հուսթըն, այլեւ գրեթէ ամէն կողմ, աշխարհի վրայ : Կը կարծուէր թէ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 7էն առեւները պիտի կատարուէր Արմսթրոնկի էջքը : Բայց վերջին պահուն, այերանաւորներն իրենք որոշ փոփոխութիւններ կ'ընէին, կը հրաժարէին նախատեսուած երկու ժամ հանգիստէն եւ արտօնութիւն կը ստանային Հուսթընի կայանէն, Լեմէն ելլելու եւ լուսնին վրայ ոտք դնելու առաւօտեան ժամը երկուքէն սկսեալ : Քիչ ետք կ'ըսուէր թէ Արմսթրոնկ ճիշդ երկուքին ոտք պիտի դնէ լուսնի վրայ, բայց քանի ժամանակը կ'անցնէր, կը յետաձգուէր, ու վերջապէս ժամը 3ը 56 վայրկեան եւ 20 երկվայրկեան անցած Արմսթրոնկ ոտք կը դնէր լուսնի վրայ : Նախ վարանոտ փորձ մը կ'ընէր, վստահ ըլլալու համար որ ամուր է ուր որ ոտք պիտի դնէ, ապա աւելի հաստատուն քայլերով, կը սկսէր քալել : Քսան վայրկեան ետք, Օլտրին եւս ոտք կը դնէր լուսնին վրայ, ու կարելի էր այս բոլորը դիտել, հանդիստ նստած հեռատեսիլի գործիքին առջեւ : Քիչ ետք, երկու Ամերիկացիք, բաւական դժուարութեամբ ամերիկեան աստղազարդ դրօշակը կը տնկէին, ճշդելով թէ այդ արարքը չի նշանակեր որ Ամերիկան լուսինը ալ կը գրաւէ այլ՝ խորհրդանիշ մըն է որ պիտի վկայէ թէ լուսնին վրայ առաջին ոտք դընող մարդիկը՝ Ամերիկացի էին :

Այդ պահուն, նախագահ Նիքսըն շնորհաւորական խօսքեր կ'ուղղէր այերանաւորդներուն, որոնց շնորհիւ «երկինքը մաս կը կազմէր այլեւս երկրին» :

Պապը, որ ինչպէս Քլիզապէթ Թագուհին, տը Կոլը, Փոմփիտու եւ շատեր գիշերը անքուն անցուցած էին, շնորհաւորական հեռագիր մը կ'ուղղէր Արմսթրոնկի եւ Օտրինի, ուր կը շեշտէր «Երջանկութիւն, ողջոյն եւ օրհնութիւն ձեզի» : Յիշենք որ Երկուշաբթի, աւելի ճիշդ՝ Լէօնտի կամ մընտէյ, մօնտակ եւն. կը նշանակէ լուսնին օրը եւ այդ իսկ պատճառով է որ Ամերիկացիք ամէն ինչ ըրած էին որպէսզի այդ օրուան զուգադիպի «լուսահանումը» : Ֆրանսերէնը՝ Լէօնտի կուգայ լատիներէն.— լունէ տիէսէն :

× Արմսթրոնկ եւ Օլտրին երկուուկէս ժամ ետք կը մտնէին կրկին Լեմին մէջ, ուր կը սկսէին քնանալ : Անհրաժեշտ հանգիստի մը պէտք ունէին, մինչեւ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը վեց, երբ պէտք է կրկին զիրար գտնեն Ափոլլոյի հետ, ուր Քոլինս իրենց կը սպասէ, միասին երկիր վերադառնալու համար :

Լուսինը դադրեցաւ երազ ըլլալէ, այլեւս չի կրնար իսկ ներշնչել բանաստեղծները, ու սիրահարները պէտք է զգուշանան այլեւս երբ սիրուհին՝ լուսին պահանջէ, սիրոյ մը փաստ ունենալու համար :

× Այս ամբողջին հետ կարելի չեղաւ սակայն հասկնալ թէ ի՞նչ է պաշտօնը խորհրդային Լունա ԺԵ. արբանեակին որ միշտ լուսնին շուրջ է : Այս առթիւ ալ անշուշտ կատակներ ու լուրջ բաները կ'ըսուին : Զար լեզուներ, ըստ Ժաք Սալպերի կ'ըսեն թէ ամերիկեան Լայֆ պարբերականնէ որ «վճարած» է Լունա ԺԵը, լաւագոյն նկարները ապահովելու համար իր թերթին ... :

× Նման բարտներու, Հինգշաբթիէն սկսեալ այերանաւորները պիտի բանտարկուին «լուսնային տարրալուծարանի» մը մէջ եւ 21 օր ետք պիտի կարենան մօտենալ մարդոց եւ իրենց կիներուն ու երախաներուն եթէ անծանօթ մանրէներ եւ հիւանդութիւններ չեն բերած իրենց ճամբորդութենէն :

ԿՌԻՒՆԵՐ ՍՈՒԷԶԻ ՇՈՒՐՋ

Կիրակի օր, կռիւները սաստկացան Սուէզի շուրջ, երբ Իսրայէլ ծանր յարձակում մը ըրաւ : Ըստ Թէլ Ավիվի վեց իսրայէլցի զինուոր մեռած է, ըստ Գահիրէի երեսուն իսրայէլցի սպաննուած է :

Իսրայէլցիք փոխ վրէժի յարձակում մըն է զոր կ'ընէին Ծաարայի Կանաչ կըղզիին վրայ : Ամէն մարդ կը սպասէր արդէն այս յարձակումին եւ Իսրայէլցիք կը հասնէին իրենց նպատակին, շատ ծանր վնասներ հասցնելով եգիպտական կայաններին :

Կանաչ կղզին Կարմիր ծով կը գտնուի եւ 70էն հարիւր եգիպտացի զինուոր կը պահեն այդ վայրը : Ըստ Թէլ Ավիվի, քանի մը տասնեակ եգիպտացի սպաննուած է : Գահիրէի համաձայն 17 իսրայէլեան օդանաւ վար առնուած են :

× Նախագահ Նասր Շաբաթ օր ընդունած է Գահիրէի ֆրանս. դեսպանը, բայց տեսակցութեան պատճառը ծանօթ չէ : Ամէն պարագայի մէջ, վերջին շաբաթներու օրէ օր սաստկացող կռիւները ցոյց կուտան թէ Միջին Արեւելքի տագնապը կարգադրուելու մօտ չէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին վերջաւորութիւնը որոշ չափով շուքի մէջ մնաց լուսին ճամբորդութեան պատճառով : Պելժիացի էտի Մերքսի յաղթանակը սակայն աննախընթաց է զանազան տեսակէտերով, տըրուած ըլլալով որ բազմաթիւ ճիւղերու մէջ առաջնութիւնը իրեն կը պատկանի : Կիրակի օր յաղթական մուտք գործեց Վենսէն, ուր հազարաւոր Պելժիացիներ եկած էին ողջունելու իրենց ախոյեանը : Արրահամեան 34րդ տեղը կը գրաւէր այս շրջանին մէջ, ինչ որ շատ գնահատել արդիւնք մըն է, մէկու համար որ առաջին անգամ կը մասնակցէր Ֆրանսայի շըրջանին :

ԷՏ. ՔԵՆԸՏԻ, «վերջին»Քենըտին, ինչպէս կ'ըսեն ամբաստանութեան տակ է մահացու արկածի մը պատճառով : Ծերակուտականը, անորոշ պատճառներով, կորսնցուցած է կառքին հակակշիռը եւ կառքը լճակ մը ինկած է : Հակառակ իր ջանքերուն, Քենըտի չէ կրցած ազատել իր եղբօր (Պոպ) 28 տարեկան քարտուղարուհին, որու կ'ընկերանար եւ որ խեղդուած է : Թեեւ Քենըտի միայն յաջորդ օրը լուր տուած է ոստիկանութեան եւ այդ պատճառով ոչ միայն կ'ամբաստանուի «ակամայ մարդասպանութեան» համար այլեւ «փախուստի յանցանքով» : Երկար հարցաքննութեան ենթարկուած է :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, վարչապետ՝ Տիկին Կանտի ազգայնացուցած է 14 անհատական դրամատուներ : Այս ձեւով Տիկին Կանտի բացէ ի բաց դիրք ճշդած է այն տագնապին մէջ, որ ծնած էր իր եւ իր կուսակցութեան աջ թեւին միջեւ : Արդէն փոխ - վարչապետ եւ ելմտական նախարար Տէսայի հրաժարած էր :

ԼՈՒԱՆՏԱԻ մէջ 21 երախաներու խեղդուելէն ետք, կը պարզուի թէ կայանին տնօրէնն ալ ծանր պատասխանատուութիւն ունի : Ներկայիս ձերբակալուած է, որովհետեւ փորձած է անձնասպան ըլլալ :

ԻՐԱՔԻ պետութեան ղեկավարը տարուան մը պաշտօնական իշխանութեան հաշուեկշիռը ըրած է եւ յայտնած թէ 1968 Յուլիսէն ի վեր աւելի քան չորս հազար քաղաքական յանցաւոր ազատ արձակուած են :

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ եւ Սալվաթորի պատերազմը թէեւ դադրած է, բայց մթնոլորտը միշտ շատ լարուած կը մնայ :

ԱՅՍՊԷՍ ԳՈՅԱՑԱՒ ԼՈՒՍԻՆԸ

Այսօր աչքէ անցուցի «Լա Նասիոն» թերթի պատկերազարդ յաւելուածի Գ. էջը, «Ճամբորդութիւն դէպի Լուսին» խորագիրը կրող յօդուածը, ուր ըսուած է. «Մեր երկիրը բախում մը ունեցաւ ուրիշ երկրի մը հետ, այս սոսկալի հարուածէն բաժնեց հսկայ կտոր մը մեր երկրէն եւ զայն ուժգնութեամբ նետեց անհունին մէջ՝ որ մեր այսօրուան Լուսինն է»:

Ոչ թէ միայն այս հեղինակը, այլեւ շատ մը աստղագէտներ համոզուած են, որ Լուսինը եղած է մասնիկը երկրին, զատուած Խաղաղական Ովկիանոսէն: Այս տեսակէտը սխալ կը գտնենք: Նոյնիսկ, եթէ այդ հեղինակին ըսածը ճիշդ ըլլար, այդ հսկայ զանգուածը, որ բաժնուեցաւ մեր երկրէն, բացի կլոր ըլլալէ ով գիտէ ինչ ձեւ ունէր:

Գիտենք, որ բան մը ինքն իր շուրջ դառնալու համար, պէտք է որ կլոր ըլլայ եւ այդպիսի հսկայ կարծրացած զանգուած մը ոչ մէկ ատեն կրնայ կլոր ձեւ ընդունիլ: Նիւթ մը կամ զանգուած մը կլոր ձեւ ընդունելու համար, պէտք է որ կակուղ ըլլայ:

Ասոր համար կրնայ ըլլալ որ երբ մեր երկիրը կը գտնուէր իր առաջին գրութեան մէջ, այսինքն՝ մակերեսը բոցավառ, մէջը կակուղ կամ հեղուկ, պայթում մը ունեցաւ, հսկայ կտոր մը բաժնուելով անկէ, նմանապէս բոցավառ, մէջը հեղուկ, վերածուեցաւ Լուսնի:

Մենք կը կարծենք, որ մեր երկիրը եւ Լուսինը միեւնոյն շրջանին մէջ գոյացած են, օրինակ, մեծ տաք զանգուածէ մը, որ է արեւը: Բնական է, որ պզտիկ կտորը աւելի շուտ կը պաղի քան մեծը: Լուսինը աւելի փոքր ըլլալուն, աւելի շուտ պաղեցաւ:

Լուսինը մեր երկրի կամ Հրատի պէս օդային խաւ չունի: Այդ պատճառով անոր մէջ ամէն ինչ միօրինակ է: Հոն գոյն կամ հեռաւորութիւն գոյութիւն չունին. արեւ տեսած մասերը, բաց ոսկեգոյն են, իսկ արեւ չտեսած մասերը սեւի պէս գոց են: Հեռուներ եւ ցածերը միեւնոյն գոյները ունին, երկինքը նմանապէս սեւի պէս գոց է, ինչ որ մարդուս վրայ սոսկում կ'ազդէ:

Լեռ չեղած մասերուն մէջ մեծ տարածութիւններ, որ արեւ կը տեսնեն, գոց մոխրագոյնի պէս կ'երեւին: Կասկած չկայ, որ անոնք կարծրացած ծովերու յատակներ են: Լուսինը դեռ ներքնապէս մեռած չէ, չարունակ հրաբուխներ կան: Օդ չըլլալուն համար, մենք գործիքներով չենք կրնար տեսնել այդ հրաբուխները, կրակը ծակերուն բերանը կը կորսուի, դուրս չելլեր:

Այս վերջերս, 1966ին, գիտնականներ կը զարմանային, որ լեռներու արեւ չտեսած գոց մասերը երբեմն կը փայլին, կը լուսաւորուին: Այդ փայլը հրաբուխներէն արտացոլած փայլն է: Այս հրաբուխներու հետեւանքով, հաւանական է որ ոսկի եւ ադամանդ գոյութիւն ունենայ, մանաւանդ օդ չըլլալուն, որովհետեւ օդն է որ կը մաշեցնէ այս նիւթերը: Աստղագէտներէն ոմանք կը կարծեն, թէ Լուսնին մէջ Խիմբերէսթէն աւելի բարձր լեռներ կան, նայած իր մեծութեան, մենք չենք կարծեր, որ երեք հազար մեթրէն աւելի բարձր լեռներ ըլլան:

Լուսինին մէջ երեւցած այդ փոսերը, ասուպներու (մէթէօռ) ձգած հետքեր չեն. այդ փոսերէն ոմանք, շուրջ երկու հարիւր քիլոմեթր շրջագիծ ունին, եւ այդպիսի խոշոր ասուպներ մեր երկրի վրայ դեռ տեսնուած չեն, եւ պատճառ ալ չկայ, որ Լուսնի վրայ աւելի ասուպներ իյնան: Ընդհակառակն, մեր երկրին վրայ շատ աւելի պէտք է որ իյնան անոնք, քանի որ աւելի մեծ է երկրին քաշողական ուժը:

Ասուպներէն ամենախոշորը կը գտնուի Աւստրալիոյ մէջ, մէկ–երկու քիլոմեթր շրջագիծ ունեցող խոշոր փոս մը: Բայց մենք կը կասկածինք, որ ատիկա ասուպ մը ըլլայ, որովհետեւ ասուպները գետին չդպած՝ կը պայթին: Ասոնցմէ ամենախոշորներէն մէկը ինկած է Սիպերիոյ մէջ ու պայթած, եւ շուրջ երեք հարիւր քիլոմեթր տարածութեամբ ցնցած է գետինը:

Ռուս գիտնականները այս վերջերս, 1964ին, կ'երթան ասուպի կտորներ փնտռելու ու չեն գտներ: Ուստի կը հաստատեն, որ ինկածը գիսաւոր մըն է եղած, որ օդին մէջ հալած ու պայթած է: Եթէ ինկածը գիսաւոր մը ըլլար, մեր երկիրը արդէն դադրած էր գոյութիւն ունենալէ, որովհետեւ գիսաւորները շատ խոշոր են եւ շատ արագ կը թռին եւ չեն պայթիր ու ոչ ալ կը հալին:

Պէտք է նկատի առնել Արքեմիտէսի խօսքերը. «Որ եթէ ես աշխարհէն դուրս յենարան մը ունենայի, մատով մը կրնայի աշխարհս իր տեղէն խախտել»:

Ճիշդ ասոր համար, ասուպները աշխարհիս մակերեսին մօտերը, գետին չդպած՝ կը պայթին: Ասոնցմէ խոշորներէն մէկը ինկած է Պոմպէյ քաղաքի մօտերը (Հնդկաստան), եւ օդին մէջ պայթած ու կտորներէն շատեր գետին ինկած չեն ու նորէն ետ վերադարձած: Որով հաւանական է որ, Սիպերիոյ մէջ ինկած կտորներէն ալ նորէն ետ վերադարձած ըլլան:

Այն խոշոր փոսերը, որ կը տեսնուին Լուսնի մէջ, լեռնաշղթաներ են, իսկ պզտիկները՝ հրաբուխներու խառնարաններ:

Գիտնականները երկրիս վրայ ինկած ասուպները քննելով, կը հաստատեն, որ անոնց մէջ կեանքի բջիջներ գոյութիւն ունին, ատոնք մեր երկրէն են եւ ոչ թէ եկած տեղերէն բերած են: Ասուպ մը անմիջապէս ինկած միջոցին, պէտք է քննել եւ ոչ թէ տարիներ ետք: Այն ատեն պիտի տեսնուի որ անոր մէջ ոչ մէկ կեանքի բջիջ կրնայ գոյութիւն ունենալ:

Ասուպները կուգան մեր արեւէն կամ շատ քիչ անգամ ուրիշ արեւներէ, որոնց ջերմութեան աստիճանը շատ բարձր է: Եթէ պատահի երկնային մարմիններու իրարու զարնուելով եւ կամ հրաբուխի պայթումով մը կտորներ բաժնուին ու գան մեր երկրին վրայ իյնան, այդ կտորները միլիոն տարիներ անջրպետին մէջ շրջելէ ետք, անկարելի է որ կեանք գոյութիւն ունենայ անոնց մէջ: Մանաւանդ, երբ կը մտնեն մեր երկրի օդային խաւերուն մէջ՝ կ'աւելնայ անոնց տաքութեան աստիճանը: Մենք չենք կարծեր որ այդ քանի մը հազար աստիճանի կարմրացած երկաթանման կտորին մէջ կեանքի բջիջներ մնացած ըլլան:

Երկրիս սահմաններէն դեռ դուրս չելած, անջրպետին մէջ միլիոնաւոր ասուպներու գոյութեան կարծիքը, նոյնիսկ աւազի մեծութեամբ, եթէ ճիշդ ըլլար, վայ եկած էր մեզի: Ամէն վայրկեան կարկուտի պէս պիտի տեղային մեր գլխուն:

Նմանապէս կարդացինք տեղական թերթերուն մէջ, որ գիտնականներ Լուսնի մէջ երեսուն մեթր թանձրութեամբ փոշի կայ ըսելով՝ մտահոգուած են:

Լուսնի մէջ փոշի գոյութիւն չի կրնար ունենալ, քանի որ օդ չկայ, որովհետեւ օդն է որ փոշի կը շինէ:

Լուսինի մակերեսը կարծր է եւ կը նմանի հերկուած արտի մը, հրաբուխներու պատճառաւ ամէն տեղ մեծ ու պզտիկ քարերով լեցուն: Լուսինի արեւ չտեսած մասը միօրինակ կ'երեւի: Մենք մեր մեթոտով այդ եզրակացութեան յանգեցանք:

Յայտնի է, որ ժամանակին, Լուսինի վրայ ծովեր կային, ան օդային խաւ ունէր եւ իր արեւ չտեսած մասը չարունակ ձիւնածածկ էր, եւ հաւանական է, որ հոն կեանք գոյութիւն ունեցած ըլլայ:

ԳՐ. ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յապաղած).— Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 51րդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ հանդիսութեամբ մը, որ տեղի ունեցաւ «Բլէօպ»ի շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ, Յունիս 28ին:

Բեմը յարդարուած էր ճաշակով: Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյները տպաւորիչ ձեւով պարուրած էին անկախ Հայաստանի զինանշանը:

Օրուան խօսնակը ընկեր Կարպիս Յարութիւնեան, 2 խօսքով ներկայացնելէ ետք տօնին իմաստն ու խորհուրդը, ներկաները հրաւիրեց վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգելու յիշատակը անկախութեան բագինին առաջ իրենց կեանքը ողջակիզած հերոսներուն, ինչպէս նաեւ նորոգ ողբացեալ Սիմոն Վրացեանի, որ եղաւ Հայաստանի անկախ հանրապետութեան վերջին վարչապետը:

Հանդիսութեան պաշտօնական բաժնին բացումը կատարեց Պոմոնի եկեղեցասէր Երիտասարդաց Միութեան երկսեռ երգչախումբը երգելով «Մարսէյեզ»ն ու «Մեր Հայրենիք»ը՝ ղեկավարութեամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Օր. Օր. Ալիս Յարութիւնեան եւ Սեդա Տիրեքեան արտասանութիւններով եւ Կարօ Տէրտէրեան մեներգով:

Ապա բեմ բարձրացաւ դաշունի խոստմնալից ուժերէն Իվ Գասպարեան, որ ֆրանսերէն խնամուած ճառով նորահաս երիտասարդութեան եւ ներկայ գտնուող ֆրանսացի հիւր բարեկամներուն պարզեց Մայիս 28ի իմաստն ու մեր ազգային-քաղաքական առաջադրութիւնները:

Երկու միլիոն Հայերու արեան գնով եւ բազմաթիւ հերոսական դիւցազներու ճամբով ազգը ստեղծեց իր պետականութիւնը 1918 Մայիս 28ին: Մինչեւ այդօրը ոչ մէկ ժողովուրդ այդքան ծանր գին վճարած էր տիրելու համար իր հողին եւ անկախութեան: Իրագործելու համար իր վաղեմի երազը:

Այս կարճ մուտքէն ետք, բանախօսը սեղմ գիծերու մէջ ներկայացուց մեր անցեալը, մասնաւորաբար վերջին չորս-հինգ դարերու պատմութիւնը մէկ կողմէ ցոյց տալու նպատակով մեր ժողովուրդին վիճակուած դառն ու դաժան ճակատագիրը, եւ միւս կողմէ, ցայտուն դարձնելու համար ժողովուրդին ապրելու ու գոյատեւելու անյողդողդ կամքը, պայքարի ոգին, յեղափոխական սխրագործութիւնները:

Բանախօսը հաստատեց, որ Թուրքը տեւաբար սրածած ու անճիտած է մեր ժողովուրդը քաղաքական նենգ նպատակներով, իսկ Հայութիւնը յամառ տոկունութեամբ մը պահպանած է իր դիմագիծն ու հաւատքը ապագայի նկատմամբ:

Խօսելով ներկայի մասին Իվ Գասպարեան յայտարարեց, թէ երիտասարդութիւնը կ'ապրի յոյսով եւ հաւատքով, որովհետեւ այսօր կայ հայրենի կորիզ մը եւ Հայութիւն մը իբրեւ ազգ: Պետութեան սահմանները մնայուն չեն, չեն կրնար ըլլար, յաւիտենականը կամ մնայունը ազգն է: Իսկ ազգը կը պահանջէ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Խուզարկութիւնը, փաշա էֆէնտի, ցոյց տուաւ միայն թէ անկարող ենք թաքստոցը գտնելու... Թուղթին դէպքէն ետքը այլեւս կարելի չէ կասկած ունենալ ոճրագործին տանը մէջ գտնուելուն մասին:

— Բայց ո՞ւր պահուըտած է այդ չունչանորդի մարդը:

— Ատիկա երեւան պիտի հանենք ես եւ Ահմէտ Ջավուշը, պատասխանեց Հըրեան ինքնավստահ շեշտով մը:

— Միթէ Ահմէտ Ջավուշը խուզարկիչներուն մէջ չէ՞ր, հարցուց նախարարը:

— Չէ, անիկա չուզեց մասնակցիլ, վըստահ ըլլալով որ այդ կերպ կատարուած խուզարկութիւն մը ոչ մէկ արդիւնք պիտի տար:

— Ուրեմն կ'ուզէք դո՞ւք ալ փորձ մը կատարել...

— Եթէ ձեր Վսեմութիւնը հրաման տար, պատասխանեց Սալոմոն:

— Բայց անշուշտ հրաման կուտամ քանի որ այդքան վստահօրէն կը խօսիս, գոչեց նախարարը, այս նոր յոյսին կառչելով, օ՛ն, անմիջապէս գործի սկսեցէք:

— Ոչ հիմա, փաշա էֆէնտի, ըսաւ Հրեան հաստատ շեշտով:

— Ե՞րբ ուրեմն:

— Երբ ամէնքը երթան եւ միմիայն ես ու Ահմէտ Ջավուշը մնանք հոս:

— Բոլորովի՞ն առանձի՞ն, հարցուց փաշան զարմացած:

— Բնականաբար, լաւագոյն գործերը քիչ մարդով կը տեսնուին, մանաւանդ մեր պաշտօնին մէջ:

— Բայց այդ ոճրագործը շատ յանդուգն ու խիզախ մէկը կ'երեւի, նոյնիսկ եթէ յաջողիք գտնել զինքը, կրնայ դըժխեմ փորձանք մը բերել...:

— Մենք պատրաստ ենք մեր անձերը վտանգելու՝ գործին յաջողութեանը համար:

— Լաւ, պատասխանեց նախարարը, տեսնելով որ Հրեան կը պնդէր իր ըսածին վրայ, թող ձեր ուզածին պէս ըլլայ, ես հիմա ըստ այնմ պէտք եղած հրամանները կուտամ:

— Շատ շնորհակալ եմ, փաշա էֆէնտի:

— Եւ եթէ յաջողութեամբ գլուխ հանէք այս գործը, կը խոստանամ փայլուն կերպով վարձատրել:

— Աստուած կեանք տայ ձեր Վսեմութեան:

— Շուտով ինծի կանչէ քոմիսէր էֆէնտին:

Սալոմոն դուրս ելաւ նախարարին հրամանը կատարելու համար:

Քոմիսէրը գալուն պէս Շէֆիք փաշա ըսաւ.

— Ինծի նայէ, բոլոր մարդիկդ ժողվէ ու հեռացիր այս տունէն, քննութիւնը լմնցած է ու ալ այստեղ փնտռելիք բան մը չունինք. ոճրագործը յայտնի կը տեսնուի որ խոյս տուած է եւ ուրիշ տեղ հարկ է զինքը փնտռել:

— Իմ ալ կարծիքս այդ է, փութաց ըսել քոմիսէրը, որ շատ գոհ մնացած էր իրեն տրուած հրամանէն:

— Քու կարծիքդ հարցնող չկայ, պատասխանեց ոստիկանութեան նախարարը, քեզ պատուէրներ կուտամ միայն անոնց ուշադրութիւն ըրէ:

— Գլխուս վրայ, փաշա էֆէնտի:

— Տան մէջ միայն Սալոմոն էֆէնտին եւ Ահմէտ Ջավուշը պիտի մնան, կը հասկնա՞ս:

— Այո, փաշա էֆէնտի, ըսաւ քոմիսէրը, յարգանքով բարեւ մը տալով:

— Հո՞ս է Ահմէտ Ջավուշը:

— Այո, վարը դրան քով, մէկ քանի ոստիկաններու հետ կեցած է:

— Ուրեմն ըսէ իրեն որ շուտով հոս գայ:

Վայրկեան մը ետքը Ահմէտ Ջավուշ ներս մտաւ ճաշասրահէն: Նախարարը անոր ալ յայտնեց իր պատուէրը: Յետոյ աւելցուց.

— Սալոմոն էֆէնտի կը կասկածի թէ ոճրագործը միշտ այս տան մէջ ծածկուած կը մնայ եւ թէ դուն իր օժանդակութեամբը պիտի կրնաս երեւան հանել զինքը:

— Այդ կասկածը ինծի ալ յայտնեց ու ես ալ կատարելապէս համամիտ գտնուեցայ իրեն:

— Ուրեմն սիրով կ'ընդունիս քեզի յանձնուած գործը:

— Մեր մեծերուն հրամանը միշտ սիրով կ'ընդունիմ եւ կը գործադրեմ, պատասխանեց Ահմէտ Ջավուշ:

— Ասիկա բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող բան մըն է, աւելցուց Շէֆիք փաշա, եւ եթէ կարենանք յաջողիլ, մեծամեծ վարձատրութիւններ կը սպասեն ձեզի: Մեր Վեհափառ Սուլթանը իրատեղեակ եղած է որ ոճրագործը անպատճառ պարտի բռնկալուի, ուստի մեր ամէնուս պարտականութիւնն է որ իր կամքը կատարելու համար մեր ձեռքէն ամէն եկածը ընենք:

— Այս մասին կրնաք բացարձակ վստահութիւն ունենալ մեր վրայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. - 180)

իր իրաւունքներուն վերահաստատումը ժամանակաշրջանի մը մէջ, որ կը յատկանշուի ազգերու ինքնորոշման իրաւունքով : Հայ նորահաս սերունդը երկրէն մինչեւ արտասահման կը պահանջէ իր հողերը : Այս է Մայիս 28ին խորհուրդը :

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Գ. Մեհեան, որ նախաբան ունենալով ընդհանրացած երգին «Մենք չենք ուզեր կամքիրոնութիւնը», արագ ակնարկ մը նետեց Արշակունիներէն մինչեւ Վարդանանք, Բագրատունիք ու Ռուբէնեանք եւ, ի վերջոյ, մինչեւ Սարդարապատ, ուր մեր ժողովուրդը, իր ամէնէն ողբալի շրջանին, իր նորագոյն պատմութեան անկիւնադարձը ստեղծեց :

«Մայիս 28ը, շարունակեց, մեր ներկան կամրջեց մեր անցեալին : Մեզ բարձրացուց ազգ կոչուելու արժանի մակարդակին : Դարերու տենչը վերածեց իրականութեան : Մեզ եւս համոզեց թէ մենք կարող ենք յաղթել Թուրքին : Եւ եկաւ վկայելու թէ «միայն զէնքով կար փրկութիւն» : Բայց մենք ստորագնահատած կ'ըլլանք զայն, եթէ վերածենք ոգեկոչումի Թուականի մը՝ մեր ակնարկները անապակս տանելով ետեւ : Քաղաքական ձեռարժէք afta մըն է միանգամայն, որ, երբեւ այդպիսին, կը շարունակէ իր գաղափարական եւ իրաւական գոյութիւնը : Մեր մէջ կայ տարր մը, որ Հայաստանը կ'ըմբռնէ եւ կ'ուզէ միայն խորհրդային : Երկրորդ տարր մը կը ցանկայ անկախ Հայաստան մը : Բայց մերձաւոր անցեալի դէպքերը թերահաւատ դարձուցած են զինք : Այդ տարրը, սակայն, ճապէս հեռու է երրորդ տարրէն, որ ամուր կանգնած է անկախութեան գաղափարին շուրջ : Պայքարը, որ աւելի քան չորս տասնամեակներ պարտադրուեցաւ մեզի, «Հայաստան»ին եւ «Խորհրդային»ին միջեւ էր : Նոյն այդ պայքարը մենք տարինք, որպէսզի մտովին եւ հոգեպէս չըխորհրդայնանայ Արտահայաստանը : Այժմ, կարող ենք ըսել, թէ ընդհանրացած է անկախութեան գաղափարը (կը թուէ իրողութիւններ) : Որովհետեւ անկախութեան գաղափարի անվթար պահպանումը կը կարօտէր գաղափարի անկախութեան անվթար պահպանման : Անկախութիւնը նախ գաղափար է եւ յետոյ իրականութիւն : Եւ առանց առաջինին՝ երկրորդը չիրականանար : Արդ՝ հնարաւորութիւններ կա՞ն անոր իրականացման : Քաղաքական հայեացքը միշտ պիտի ըլլայ, երբ ներկայի պայմաններէն փորձէ եզրակացութիւններ հանել : Կեանքը շարժում է եւ շարժումը՝ փոփոխութիւն : Հայաստանը պիտի ապրի այն հոլովոյթը, զոր կ'ապրի այն ամբողջութիւնը որուն կցուած է ինք : Մենք այդ ամբողջութիւնը փոխելու տաակ ազդակ չենք : Ճի՛շդ է : Ոչ ալ ունինք այդ անխորհուրդ մտածումը : Բայց անոնք որոնք Հայաստանը կը նախընտրեն տեսնել միայն խորհրդային, ունի՞ն եւ կրնա՞ն տալ այն երաշխիքը, թէ մեք կարող ենք այդ ամբողջութիւնը անփոփոխ պահել, կամ ան պիտի մնայ անփոփոխ, երբ անոր բաղկացուցիչ ազգութիւններուն մէջ հետզհետէ կը խորանայ ինքնիշխանութեան ձգտումը : Հայ քաղաքական միտքը այս հարցումը իր առջեւ պէտք է դնէ անվարան եւ փնտռէ պատասխանը : Մենք պատրաստ պէտք է ըլլանք նման հաւանականութեան մը առջեւ : Անկախութեան գաղափարին ամրացումը կը նշանակէ այդ պատրաստութեան գիտակցութիւնը : Կեանքի անխուսափելի հոլովոյթին նայելու այս գիտակցութիւնը իր մէջ չունի թշնամանք մեծաթիւ ռուս ժողովուրդին հանդէպ : Եւ ժողովրդավարական Հայաստան մը բնական ու նախընտրելի բարեկամ մը կրնայ ըլլալ ռուս ժողովրդավարական պետութեան մը : Կը կրկնեմ մեր ժողովուրդի մէկ տարրին ցանկութիւնը չէ որ կրնայ ընթացք եւ ուղղութիւն տալ դէպքերուն : Պատմութիւնը աւելի շատ չակընկալուած կամ չցանկացուած դէպքերու շղթայ մըն է, քան ակնկալուած կամ ցանկացուած դէպքերու :

Հայաստանի այժմու բնակչական զոյավիճակը, որ մեծագոյն ժառանգն է անկախութեան շրջանին, մեր ժողովուրդի ստեղծագործ ու շինարար ոգին, մեր մըշակոյթի յառաջընթացը՝ որ արդիւնք է, առաւելապէս, մեր ցեղային ընդունակութիւններուն (ոչ թէ շնորհն է միայն վարչաձեւին, զոր կը յեղյեղեն մեղադրելի հաստատամտութեամբ մը), ազդակներ են ապահովելու առանց մակնիշի, եւ ինքնիշխան Հայաստան մը, որովհետեւ, կը շեշտեմ, գաղափարը կ'արմատանայ արդէն, իսկ իրականացումը պայմանաւորուած է ժամանակին պարզադրելիք հոլովոյթովը» :

Պաշտօնական բաժինէն ետք տեղի ունեցան եւրոպական եւ հայկական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Զբօսաշրջիկ մը Աթենացիի մը կը հարցնէ ․

— Ձեր քաղաքին մէջ որո՞նք են ամէնէն հետաքրքրական բաները :

Աթենացին կը պատասխանէ ․

— Զբօսաշրջիկներուն համար ամենահետաքրքրական բաները մեր քաղաքի հընութիւններն են, իսկ տեղացիներուն համար՝ զբօսաշրջիկները :

×

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Հանգուցեալ հօրեղբայրդ ունեցածը որո՞ւն ձգեց :

— Որբանոցին :

— Ի՞նչ ձգեց :

— Երեք որբուկներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութիւնը երեք գլխաւոր ծրագիրներ մշակած է : Այս մասին ահա թէ ինչ կ'ըսէ Փրոֆ․ Ռուբէն Զարեան :

— Առաջին առթիւ պէտք է յիշատակուի Կոմիտասի երկերուն գիտական հրատարակութիւնը : Առայժմ լոյս տեսած է երկու հատոր՝ առաջինը եւ երկրորդը : Տպագրութեան տրուած է երրորդը, որ կ'ամփոփէ խմբերգները : Ի մօտոյ հրատարակութեան կը յանձնուի նաեւ 11րդ հատորը, ուր ամփոփուած են Կոմիտասի գրած նամակները, ինչպէս նաեւ անոր ուղղուած փոքր թիւով նամակներ :

Այս աշխատանքը կը կատարէ ծանօթ կոմիտասագէտ Ռ․ Աթայեանը՝ մեծ ձեռնհասութեամբ : Կը թուի, թէ այս հրատարակութեամբ կոմիտասագիտութիւնը, յատկապէս անոր բանասիրական ճիւղը զարգացման նոր փուլի մէջ կը մտնէ : Եթէ կարելի ըլլայ ամբողջացնել այդ հրատարակութիւնը, ապա Կոմիտասի յիշատակը յաւերժացնող լաւագոյն ձեռնարկը կ'ըլլայ :

Միւս կարեւոր աշխատանքը նոր նախաձեռնութիւն մըն է : Հիմնարկութիւնը պատրաստած է գիտահետազօտական հաւաքածոյ մը : Իրենց յօդուածներով, ուսումնասիրութիւններով կը ներկայանան այս հաւաքածոյին մէջ մեր լաւագոյն երաժշտագէտները՝ Ռ․ Աթայեան, Ն․ Թահմիզեան, Գ․ Գէօդակեան, Ռ․ Ստեփանեան, Ն․ Մուրատեան եւ ուրիշներ :

Յոյս ունինք որ, այդ գործը կը դառնայ մնայուն, այսինքն քանի մը տարին անգամ մը լոյս կը տեսնեն այս բնոյթի հատորներ : Այս ձեւով կոմիտասագիտութեան զարգացումին մասնակից կը դառնան շատերը, իսկ որքան շատ միտք, այնքան աւելի հնարաւոր կը դառնայ համապարփակ ուսումնասիրութիւնը Կոմիտասի արուեստին :

Ասոր կարեւորութիւնը մեծ է․ գիտութեան շահերը կը պահանջեն, որ նիւթը տարբեր մասնագէտներու ուշադրութեան առարկայ դառնայ : Թերեւս կարելի դառնայ շնորհալի երիտասարդներէ կոմիտասագէտներ պատրաստել : Ալ չենք խօսիր այն մասին, որ այդ ձեւով առաջքը կ'առնուի սիրողական երաժշտագիտութեան, որ ունի անճաշակ, մակերեսային եւ գաւառային տարրեր : Մեր նպատակն է լուսաբանել Կոմիտասի տիպարին մեկնաբանութիւնը գեղանկարչութեան մէջ կամ քանդակի մէջ, ինչպէս նաեւ հետազօտել, թէ գրականութեան մէջ ինչ արտացոլում գտած է Կոմիտասի կերպարը, Կոմիտասի նիւթը : Մէկ խօսքով, այսպիսի հաւաքածոյի մը գոյութիւնը կ'օժանդակէ համախմբելու Կոմիտասով հետաքրքրուող եւ զբաղող բոլոր ուժերը, հնարաւորութիւն կուտայ անոնց արտայայտուելու, միտքեր փոխանակելու, վիճելու :

Հիմնարկութեան գիտական խորհուրդին որոշումով 1969ը յայտարարուած է ժողովրդական երաժշտութեան հաւաքման կոմիտասեան տարի : Առաջին արշաւախումբը արդէն մեկնած է Ապարան : Շուտով կը մեկնին նաեւ Ախալքալաք եւ Բոգդանովա, մէկ խօսքով՝ Ջաւախք : Ուրիշ արշաւախումբ մը պիտի հաւաքէ Վեդիի ժողովրդական երգերը : Այս տարուան ընթացքին պիտի ուսումնասիրուին հայրենադարձ Հայերու երաժշտական ֆոլքլորը, Մուսալեռցիներուն ժողովրդական երգն ու բանը :

Տպագրութեան մէջ է Բելա Եոլեանի «Կոմիտաս» աշխատութիւնը : Բացի այդ՝ Գէորգ Գէօդակեան կը պատրաստէ հանրամատչելի գրքոյկ մը ռուսերէն, թերեւս նաեւ անգլերէն լեզուով : Հիմնարկութիւնը ստանձնեց այս գրքոյկին պատրաստութիւնը, նկատի ունենալով, որ յոբելեանի օրերուն օտարներուն ուշադրութեան պէտք է անպայման յանձնել Կոմիտասի կեանքը եւ անոր պատմական դերը լուսաբանող ակնարկ մը :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Եթէ կ'ուզէք որ մարդիկ ապրին, ձգեցէք որ իրենց մէջ յոյսերն ապրին :

ԷՄԻԼ ԶՈԼԱ

×

Կը դողանք՝ երբ կը խորհինք թէ պիտի մեռնինք : Սակայն պէտք է դողայինք նաեւ այն գաղափարէն՝ թէ կ'ապրինք :

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՇՈՐԲԷ

×

Եթէ ծերութիւնը գոյութիւն չունենար, մահը զզուելի պիտի ըլլար :

ՄԻՅԼԱՔ

×

Երբեմն, մեր երազներուն համար կուլանք այնքան ցաւով, որքան ցաւով որ կուլանք մեր մեռելներուն համար :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (536)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ․ ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այսպէս մինչեւ Մոնփարնասին քով հասաւ, առանց տեսնուելու եւ առանց ըսուելու, ձեռքը կամաց մը սու մը առաւ ու ճանիր չուխայէ թիկնոցին ետեւի գրպանը խօթեց, քսակը բռնեց, ձեռքը քաշեց, եւ նորէն սողալ սկսելով օձի մը պէս փախաւ խաւարին մէջ : Մոնփարնաս որ ըղձաշնալու պատճառ մը չունէր բնաւ եւ որ կեանքին մէջ առաջին անգամ կը մըտախոհէր, բան մը չնշմարեց : Կափոշ երբ հասաւ այն կէտը, ուր էր Մապէօֆ երդայրը, քսակը ցանքին վրայէն ներս նետեց եւ արագօրէն փախաւ :

Քսակը Մապէօֆի ոտքին վրայ ինկաւ, որ այս ցնցումէն արթննալով ծռեցաւ եւ առաւ զայն : Չհասկցաւ թէ ի՛նչ կը նշանակէ եւ բացաւ : Երկխորշ քսակ մըն էր · մէկուն մէջ քանի մը դրամ, միւսին մէջն ալ վեց Նափոլէոն կար :

Պ․ Մապէօֆ սաստիկ վախնալով գտած բանը իր սպասուհին տարաւ :

— Երկինքէն ինկած է սակայն, ըսաւ Փլիւթարք խաթունը :

ԳԼՈՒԽ ԻԵ․

ԲԱՐԵՅԱՐՄԱՐ ԱՌԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՁՕՐԱՆՈՑ

Քոզէթին վիշտը, որ տակաւին խիստ կսկծալի եւ չորս կամ հինգ ամիս առաջ ամենասաստիկ էր, հիմա առանց իր գիտութեան սկսած էր ապաքինութիւն գըտնել :

Բնութիւնը, գարունը, մատաղութիւնը՝ հօրը վրայ ունեցած սէրը, թռչուններուն եւ ծաղիկներուն զուարթութիւնը, սակաւ առ սակաւ, օրէ օր, շիթ առ շիթ այս ամենակոյս եւ նորաբողբոջ սրտին մէջ գրեթէ մոռացումի նման չեմ գիտեր ինչպիսի բան մը կը մզէր :

Այս սրտին հուրը բոլորովին կը մարէր արդեօք թէ ոչ մոխրային խաւեր կը կազմուէին միայն : Իրաւ է սակայն թէ Քոզէթ ալ ցաւալի կիզողական բան մը չէր զգար գրեթէ :

Օր մը յանկարծ միտքը բերաւ Մարիուսը :

— Վա՛յ, ըսաւ, այլեւս չեմ մտածեր իր մասին :

Նոյն շաբաթ օր Քոզէթ նիզակաւորներու գունդին վերաբերող խիստ գեղանձն սպայ մը նշմարեց, որ պարտէզին վանդակին առջեւէն կ'անցնէր, եւ շատ նուրբ հասակ, խիստ աղուոր համազգեստ, նորատի աղջկան այտեր, թեւին տակ թուր, փայլուն եւ սեւաթոյր պեխեր եւ ջնարակուած գլխարկ, նաեւ խարտիշագեղ մազեր, ճակատին վերեւը կապոյտ աչքեր, բոլորշի, հպարտ, անամօթ եւ աղուոր դէմք մը, բերանն ալ գլանիկ մը ունէր : Մարիուսի բոլորովին ներհակն էր ան : Քոզէթ մտածեց թէ այս պաշտօնակիրը անշուշտ Բաբելոնի փողոցը ձմերող զօրագունդին պաշտօնակիրներէն մէկն էր :

Հետեւեալ օրը դարձեալ անոր անցնիլը տեսաւ : Անցնելու ժամանակ ալ ուշադրութիւն ըրաւ :

Նոյն օրէն սկսելով գրեթէ ամէն օր անոր անցնիլը նշմարեց · գիտցա՞ծ էր արդեօք այս նշմարումը :

Սպային ընկերները նշմարեցին թէ հոն, այն «անխնամ մնացած» պարտէզը, այն յոռի եւ հնաշէն վանդակին ետեւը բաւական աղուոր կին մը կար, որ գրեթէ միշտ հոն կ'երեւար երբ գեղանձն տեղակալը կ'անցնէր : Ընթերցողը արդէն կը ճանչնայ այս տեղակալը, որ էր Թէօտիւլ Ժիլնորման :

— Վա՛յ, կ'ըսէին անոր ընկերները, պզտիկ աղջիկ մը կայ որ աչք կ'ընէ քեզի, չնայի՞ս :

— Միթէ ժամանակ ունի՞մ ինձ նայող բոլոր աղջիկներուն նայելու, կը պատասխանէր նիզակաւորը :

Այս իրողութիւնը տեղի կ'ունենար ճիշդ այն միջոցին, երբ Մարիուս ծանրապէս հոգեւարութիւն իջնելով կ'ըսէր · — մեռնելէ առաջ գէ՛թ անգամ մը կարենայի տեսնել սիրուհիս : — Եթէ իր փափաքը կատարուած ըլլար, եթէ նոյն միջոցին տեսած ըլլար Քոզէթին նիզակաւորի մը նայիլը, պիտի չկրնար բառ մը արտասանել եւ վիշտէն ընկճելով պիտի մեռնէր :

Որո՞ւնն էր յանցանքը : Եւ ոչ մէկուն :

Մարիուս այն կազմութեանց կարգէն էր, որոնք վիշտին անդունդը կը սուզին եւ նորէն դուրս կ'ելլեն :

Վտանգաւոր վայրկեան մը կայ, որ ինքնիրեն ձգուած կնոջական մտահոգութեան աղէտաւոր վիճակ մըն է եւ ուր առանձին մնացած նորատի աղջկան մը սիրտը կը նմանի որթի այն պատառիկներուն, որոնք դիպուածին կամքին համեմատ, մարմարէ սիւնի մը խոյակին կամ կապելայի մը մակարդակին կը կառչին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

Պ. Մկրտիչ Մարթայեան, Տէր եւ Տիկին Գոհանամ Համբիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մարթայեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մարթայեան, Օր. Լիւսի Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Շահիկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տէրտէրեան)

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼՈՆՏՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան կոմիտէն տասը անգլիական կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ընկ. Սիմոն Վրացեանի յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վռամշապուհ Սուքիասեան եւ զաւակները՝ Յարութիւն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Պէաթրիս Սէր, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Տիկին Արշալոյս Սուքիասեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին :

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները :

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատանին մեծ դրան առջեւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տիկին Հ. Մ. երկու հարիւր ֆրանք, Տոքթ. Նորա Տէր Յակոբեան իր զաւակներուն Երիքի եւ Էլիզաբէթի կողմէ երկու հարիւր, Փինֆ-Փօնի սարքաւորումի համար : Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ա. Պօղոսեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Արա Արքէլեան – Պօղոսեան հարիւր, Պ. Երամօֆ Ավեան հարիւր, Տիկիններ Սէրէնկիւլեան, Յ. Զիլլինկիրեան եւ Պ. Գ. Պագրճեան յիսունական, Օր. Վ. Ալէմեան, Պ. Ա. Թէրզեան քսանական, Տիկին Վասիլիքա Գույումճեան 10 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս : Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայ Մշակոյթի Տան պատուոյ անդամ արձանագրուած են հետեւեալ ազգայիններ ը վճարելով 1969ի տարեկան սակը .–

Պ. Պ. Գէորգ Պագրճեան	100 ֆր.
Լեւոն Տօնիկեան	100 ֆր.
Կարպիս Յակոբեան	100 ֆր.

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Տէր եւ Տիկին Ն. եւ Է. Օհանեան (Շիրազէն) 40 տոլար :
Տիկին Արաքսի Խաչատուրեան 25 ֆր. :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ :

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր : Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով :

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը :

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը :

Օթոքառներուն համար արձանագրուիլ :

ՊՕՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին :

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Ծերիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին :

ՊՈՒԼԱՐ ՕՍՍՕ.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին :

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին :

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան :

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
DEAUVILLE

ԼԻՒՔՍ ՕԹՈՔԱՌՈՎ,
ՅՈՒԼԻՍ 27Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդամներու հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7.30ին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւը եւ ժամը 8ին Կառ տիւ Նոռ (Քաֆէ Քիւրվէօր) : Մեկնում ժամը 8.15 դէպի Տօվիլ կառուղիի ճամբով, Մանթ, Փասի ս/Էօռ, Էվրէօ, Լիզիէօ (այցելութիւն եւ մայր տաճարի այցելութիւն, ոչ – պարտադիր) ցերեկուան պաղ ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն Փօն լ'Էվէք եւ ժամանում Տօվիլ : Այցելութիւն, հանդիստ ծովուն եզերքը, լողանք, խաղ, եւն. եւն. Թրուվիլի այցելութիւն իր նշանաւոր ձուկի շուկայով :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 18ին առնենք Հոնֆլէօրի ճամբով, կարճ կայք հին նաւահանգիստը տեսնելու համար : Ժամանում Փարիզ ժամը 22ին առնենք :

Մասնակցութիւն 24 ֆրանք, (ճամբորդութիւն եւ ճաշ)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ, ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան :
1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72 :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով խնդրուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնելի գրուած եւ 5 ֆր. :

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր. :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Besson BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով :

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆրանք Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք Արձանագրութեանց համար դիմել Հինգշաբթի օրերը ժամը 18.30էն մինչեւ 20.30 եւ Շաբաթ օրերը 17էն 20 :

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս Վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական – ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար :

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09
C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն «Արմենիայի» մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք)՝

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25
բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527-19-93

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ :

Պահանջել ժամանակացոյց – յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé (Nansen valable) — trois photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 23 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11569 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.569

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Ա.

Զորս տասնեակ տարիներու փայլուն անցեալ մը ունի Համազգայինի Պէյրու–թի ճեմարանը :

Համազգային Կրթական եւ Հրատարակ–չական ընկերութեան հիմը դրուեցաւ Գա–հիրէի մէջ 1928 Մայիս 28ին, Հայաստա–նի Անկախութեան տասներորդ տարեդար–ձի օրը խումբ մը մտաւորականներու կողմէ, նպատակ ունենալով սատարել հայապահպանման նուիրական գործին :

Հիմնադիրները կը կոչուէին Համօ Օ–հանջանեան, Վահան Նաւասարդեան, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Գաս–պար Իփէքեան, Սուքիաս Եսայեան եւ ըն–կերները, որոնք յաւէտ բաժնուած են մեզմէ : Սակայն կը մնայ գործը, որ ա–մուր հիմերու վրայ դրուած՝ յարաճուն վերելք արձանագրեց տարիներու ըն–թացքին, հասնելով այսօրուան նախան–ձելի վիճակին :

Համազգայինի առաջին ձեռնարկն եղաւ ճեմարանի մը բացումը Պէյրութի մէջ 1929ին չատ համեստ պայմաններու տակ : Ուստի ճէմիլ փողոցի անշուք մէկ տան մէջն է, որ ճեմարանի զոյգ նուիրեալները՝ խոկական մտաւորականներ Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան՝ գործի սկսան մէ–կուկէս տասնեակ աշակերտներով : Անձ–նուիրաբար յանձն առին ամէն զոհողու–թիւն՝ կրթական տիպար հիմնարկութիւն մը դարձնելու համար զայն : Ու յաջո–ղեցան :

Ցետագային Եգիպտոսի մեր ընկերնե–րէն ողբացեալ Նշան Փալանճեանի քսան հազար ոսկիի նուիրատուութեան շնոր–հիւ գնուեցաւ ճեմարանի ներկայ շէնքը, որու ընդարձակ հողին վրայ տարիներու ընթացքին կառուցուեցան նոր շէնքեր, մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բա–ժիններուն համար : Ուրիշ շէնք մը յատ–կացուեցաւ տպարանի, գրատան, թան–գարանի, սրահի եւ գիշերօթիկներու բը–նակութեան :

Նիկոլ Աղբալեան մեռաւ 1947ին, Լեւոն Շանթ 1951ին : Սիմոն Վրացեան յաջորդեց այս վերջինին իբրեւ տեսուչ 1952ին :

1968 - 69 ուսումնական տարեշրջանի տեղեկագիրը՝ ներկայացուած ընկեր Հը–րաչ Տասնապետեանի կողմէ՝ մանրամաս–նութիւններ կուտայ վարժարանի կրթա–կան - դաստիարակչական գործունէու–թեան, ելեւմուտքին եւ նոր առաջադրու–թեանց մասին :

Այս տարի շրջանաւարտ եղած են 12 աղջիկ եւ ութ մանչ, որոնցմէ 7ը գրա–կան, 13ը գիտական ճիւղէն : 15ը արժա–նացած են ճեմարանի վկայականին, իսկ հինգը՝ ստացած երկրորդական բաժնի ա–ւարտման վկայագիրը : Ասոնցմէ ոմանք արդէն իսկ որոշած են նուիրուիլ ուսուց–չական ասպարէզին, ուրիշներ կը պատ–րաստուին համալսարան յաճախելու :

Հայագիտական ճիւղի մէջ առաջին հանդիսացող Նեկտար Կիւլթէնեան ստա–ցած է Համազգայինի Պէյրութի մասնա–ճիւղին մրցանակը : Գիտական ճիւղի մէջ առաջին Ցասմիկ Պէրպէրեան շահած է «Յակոբ Գրիգորեան» գիտական մրցանա–կը :

Քառասուն տարուան ընթացքին հազա–րաւոր հայորդիներ բախտն են ունեցած ճեմարանի նուիրական յարկին տակ անձ–նուէր ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու հովանին տակ հայաշունչ դաստիարա–կութիւն ստանալու :

Շրջանաւարտ կամ կիսաւարտ ճեմա–րանականներ իբրեւ հանրային գործիչ, կրթական մշակ, բժիշկ, փաստաբան, ճարտարապետ կամ առեւտրական, հայրե–նասիրական ոգիով տոգորուած՝ անխզելի կապերով կապուած են Հայութեան հետ եւ դարձած օգտակար քաղաքացիներ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԻՆԷՆ ԿՈՒԳԱՆ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒ Կ'ԱՆՑՆԻ

Կատարեալ ճշգրտութեամբ կը շարու–նակուի աներեւակայելի ճամբորդութիւ–նը : Լեմը 21 ժամ 31' եւ 41" մնալէ ետք լուսնին վրայ, Երկուշաբթի օր ժամը 18·54ին ճամբայ կ'ելլէր որպէսզի քանի մը ժամ ետք, լուսնին եռեւը, հանդիպէր Ափոլլօ խցիկին, ուր Քոլինս կը սպասէր :

Արմսթրոնկ եւ Օլտրին Հանդարտութեան ծովը կը նմանցնեն Միացեալ Նահանգնե–րու մեծ անապատներուն, բայց բաւական տարբեր է կ'ըսեն : Երբ Արմսթրոնկ սանդուխը կ'իջնէ ու քիչ կը մնայ որ ոտ–քը դնէ լուսնին վրայ, Եուսթընէն կ'ըսեն իրեն «փոքր քայլ մը եւս», ու կը պատասխանէ (ըստ Եուսթընի) «փոքր քայլ մը ինծի համար, հսկայ քայլ մը՝ մարդկութեան համար» : Պատմական խօսք մը, անշուշտ, որ հաւանաբար չէ իսկ արտասանուած ինչպէս աւանդութիւ–նըն է պատմական խօսքերուն :

Երկուշաբթի ժամը 18·55ին (Փարիզի ժամով) Լեմը ճամբայ կ'ելլէր ու յաջո–ղութեամբ եւ ճիշդ ինչպէս նախատես–ուած էր, Ափոլլոյի հետ ժամադրութիւնը կը յարգուէր եւ երեք աչերանաւորդները զիրար կը գտնէին եւ լուսնէն երկիրը վերադարձը կը սկսէր լաւ պայմաններու մէջ :

Ափոլլօ ԺԱ. պիտի հասնի Հինգշաբթի օր :

× Ինչ կը վերաբերի Լունա ԺԵ.ի, կը թուի թէ իր անծանօթ առաքելութիւնը ձախողած է եւ արբանեակը ճզմուած է լուսնին վրայ : Թէեւ «Թաս» կ'ըսէ թէ Լունա ԺԵ. զպած է լուսնին, նախապէս որոշուած տեղ մը եւ իր առաքելութիւնը վերջացած է : Մնացեալը անշուշտ խոր–հրդային գաղտնիք է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ Թեթ Քենըտի ամ–բաստանուած է փախուստի յանցանքով, տրուած ըլլալով որ արկածէն տասը ժամ ետք միայն միտքը «ինկած է» արկածը եւ այն ատեն ոստիկանութեան դիմած, ան–ծանօթ պատճառներով : Ըստ իր բարե–կամներուն Քենըտի արկածին ցնցումին տակ ինքզինքը կորսնցուցած է, բայց ամէն մարդ համոզուած չէ ու չատ են այն «բարեկամները» որոնք Քենըտիի երի–տասարդութիւնն ու մանկութիւնը կը յի–շեն, անոր աննպաստ տուեալներ գտնելու համար :

ՆԱՍՐ խօսած է բանակի պետերուն եւ այս առթիւ յայտնած թէ եգիպտացի ժո–ղովուրդը զգացած է կարեւոր անկիւնա–դարձը որ կատարուած է : Պէյրութի մէջ ալ Ռաշիտ Քարամէ, որ կը շարունակէ վարչապետի իր պաշտօնը, կ'ըսէ թէ ե–գիպտական ուժերու յաղթանակը լաւա–գոյն նշանն է որ արաբական ուժերը վճ–ռած են յաղթանակը շահիլ եւ ձախողե–ցընել իսրայելեան երազը՝ իր յարձակման պտուղները քաղելու :

ՍԱԼՎԱԹՈՐ եւ Հոնտուրաս այլեւս չեն կռուիր :

750 ՄԻԼԻՈՆ Չինացի լուր չունին որ մարդիկ լուսին եղած են : Արդարեւ Փե–քին յարմար չէ նկատած լուրը տալ :

ՆԱՅՐՈՊԻԻ ոստիկանութիւնը հաղոր–դեց, թէ Թոմ Մպոյայի ահաբեկիչը ձեր–բակալուած է աջի օր : Ծանօթ է, թէ Թոմ Մպոյայի սպանութիւնը ներքին ծա–նըր տագնապներ ստեղծեց Քենիայի մէջ, որուն կարկառուն դէմքերէն էր ան :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւները դանդաղած են, թէեւ համայնավար ուժեր վերստին ռմբակոծած են կարգ մը զինուորական կայաններ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Ռէօթէրի թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ խորհրդային չորս ազա–տախոհ դէմքեր կորսնցուցած են իրենց պաշտօնները Եունութ (Երիտասարդ) հանդէսին մէջ : Ասոնք են՝ Եւտուշենքօ, Աքսիոնով, Ռոզով եւ Վինշնեաքով :

ԼՈՒՍԻՆԸ

ԲՈԼՈՐԻՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ

Ամերիկացի երկու աստղանաւորդները՝ Արմսթրոնկ եւ Օլտրին իրաւունք չունէին լուսինը ամերիկեան հող յայտարարելու, ամերիկեան դրօշը պարզելով այդ մոլո–րակին վրայ :

Լուսինը կը պատկանի բոլորին, հա–մաձայն 1967ի միջազգային համաձայ–նագրին, զոր ստորագրած են Մ. Նա–հանգները, Խորհ. Միութիւնը եւ ուրիշ ութսուն երկիրներ :

Ափոլօ 11ի առաքելութիւնը առաջին քայլն է, որով յարգուեցաւ համաձայ–նագրին տրամադրութիւնը, որ կը ճշդէ, թէ երկնային մարմինները կը պատկանին բովանդակ մարդկութեան : Համաձայնա–գիրը կ'արգիլէ նոյնպէս արտերկրային մարմիններու գործածութիւնը զինուորա–կան նպատակներու :

Թէեւ բազմաթիւ կէտեր կան, որոնք չեն ճշդուած վերոյիշեալ համաձայնա–գրին մէջ, այսուհանդերձ ասոր վաւերա–ցումը 1967 Հոկտեմբեր 10ին բացառիկ հեռատեսութիւն մը եւ լայնախոհութիւն մը կը նկատուի : Առաջին անգամ ըլլա–լով, միջազգային հարց մը օրէնքի ուժ կը ստանար, երբ արդէ գիտութիւնը կը ստեղծէր իւրայատուկ խնդիր մը :

Արտերկրային համաձայնագիրը կը ճշդէ, որ «Արտերկիրը, մէջը հաշուելով լուսինը եւ այլ երկնային մարմինները, չեն կրնար ազգային սեփականութիւն նը–կատուիլ վեհապետական իրաւունքով, գրաւման կամ այլ միջոցներով :

Հետախուզութիւնն ու գործածութիւնը արտերկրի, մէջն ըլլալով Լուսինն ու միւս երկնային մարմինները, պիտի կա–տարուին ի նպաստ եւ ի շահ բոլոր եր–կիրներուն, առանց նկատի առնելու ա–սոնց տնտեսական եւ գիտական զարգաց–ման աստիճանը, եւ պիտի դառնայ հո–ղամասը ողջ մարդկութեան :

Արտերկիրը, մէջն ըլլալով լուսինն ու միւս երկնային մարմինները, ազատ պի–տի ըլլան հետախուզութեան եւ գործա–ծութեան բոլոր երկիրներուն համար հա–ւասարապէս՝ առանց որեւէ խտրականու–թեան » :

Մ. Նահանգներու Քոնկրէսը քուէարկեց որոշում մը, որով կը թոյլատրուէր ամե–րիկեան դրօշը Ափոլոյի միջոցով տանիլ լուսին, սակայն միեւնոյն ատեն, շեշտեց, թէ ասիկա հողային որեւէ պահանջ չի նը–շանակեր :

Քոնկրէսը արգիլեց ՄԱԿի դրօշին ծա–ծանումը լուսնի վրայ, թէեւ չորս տարի առաջ Գնդ. Մկուէյվիտ եւ հազարապետ Էտուըրտ Ուայթ, որ առաջին ամերիկա–ցին էր արտերկրին մէջ «քալող», ՄԱԿի փոքր դրօշ մը տարին իրենց հետ : Դրօշը մնացած է Քորէայի պատերազմի օրերէն : ՄԱԿի դրօշը ներկայացուցին Ու Թանի :

Լուսնի վեհապետութեան հարցը ծա–գեցաւ տասը տարի առաջ, երբ խորհըր–դային Լունիքը արտեկրէն խցան մը հե–ռարձակեց դէպի լուսին : Ռուսերը եր–բեք սեփականութեան խօսք չըրին :

ՄԱԿի Նոր Զելանտայի ներկայացուցիչ Սըր Լեզլի Մընրօ, որ 1957ին նախա–գահն էր ընդհանուր ժողովին, հաւանա–բար առաջինը եղաւ, որ մատնանշեց եւ արծարծեց լուսնի մասին դաշնագրի մը կնքումին անհրաժեշտութիւնը : Սակայն ոչ մէկ քայլ առնուեցաւ այս ուղղու–թեամբ մինչեւ 1966 Մայիս, երբ նախա–գահ Ճոնսըն առաջարկեց այս նիւթի հա–մաձայնագիրի մը կնքումը :

ՄԱԿի Մ. Նահանգներու ներկայացու–ցիչը՝ Արթիւր Կոլտպէրկ, նախագահ Ճոնսընի առաջարկը 1966, Մայիս 9ին ներկայացուց Քուըտ Ուալտհէյմի, աւըս–տրիացի, որ նախագահն էր արտերկրի խաղաղ օգտագործման ՄԱԿի կոմիտէին : Երեք շաբաթ ետք խորհրդային դեսպա–նը՝ Ն. Ֆետերենքօ, իր կարգին, նմանօ–րինակ առաջարկ մը ներկայացուց ար–տաքին նախարար Ա. Կրոմիքոյի անու–նով :

Քանի մը ամիսներու ընթացքին Մոս–կուա եւ Ուաշինկթըն ներկայացուցին ի–րենց առաջարկները, եւ համաձայնագի–րը միաձայնութեամբ վաւերացուեցաւ ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովին կողմէ 1966 Դեկ–տեմբեր 19ին :

Ք.

ՈՉ ԵՒՍ Է

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

Լիտվիայի Պալանգա քաղաքը, Յուլիս 16ին իր մահկանացուն կնքած է գրագէտ եւ բանաստեղծ՝ Գուրգէն Մահարի :

Բուն անունով Գուրգէն Աճէմեան, տա–րաբախտ գրագէտը ծնած էր 1903 Օգոս–տոս մէկին, Վան : Աքսորին կորսնցուցած է իր հայրը — 1915ին ինկած՝ Էջմիածին, ապա Դիլիջան եւ Երեւան :

1917ին իր առաջին քերթուածը լոյս կը տեսնէ Երեւանի «Աշխատանք» երրօրեայի մէջ (օրգան Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Բիւ–րոյի) : Իսկ իր առաջին արձակը՝ Մի զոյգ կօշիկների պատմութիւն, գրած է 1923ին :

Գուրգէն Մահարի երկու անգամ (1936 եւ 1949ին) ճաշակած է է Սիպիրի արգե–լակայաններու անողոք կեանքը եւ հոն իսկ քայքայուած է իր առողջական վիճա–կը :

Իր գործերէն յիշենք՝ Երիտասարդու–թեան Սեմին (1956) Լուսթեան ձայնը (1962), Երկերի ժողովածու (արձակ և բա–նաստեղծութիւն, նախատեսուած՝ հինգ հատոր), «Այրուող այգեստաններ» (1966) :

Տաղանդաւոր բանաստեղծ եւ գրագէտ իր վերջին գործը՝ «Այրուող Այգեստան–ները» չատ դէշ ընդունելութիւն գտաւ Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ եւ ծանրո–րէն ազդեց իր վրայ : Սուր դիտող, Մա–հարի ունէր նաեւ բացառիկ հիւմըր մը եւ երգիծական յօդուածներ ալ հրատարա–կած է Հայաստանեան մամուլի մէջ (մեծ մասը արտատպուած «Յառաջ»ի մէջ) :

Իր մահով, հայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր մեծագոյն արժէքներէն մին :

ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՐԿՈՒՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ն Ա Փ Ո Լ Է Ո Ն

Ա.

Օգոստոս 15ին, Նափոլէոնի ծննդեան երկուհարիւրամեակն է։ Այս տարուան ընթացքին Ֆրանսա զանազան պաշտօնական եւ ժողովրդական հանդէսներով, ցոյցերով եւ ցուցադրութիւններով կը տօնէ այս թուականով իր պատմութեան ամենափայլուն հերոսներէն մէկը որ յեղաշրջեց ոչ միայն Ֆրանսայի կեանքը, այլեւ ամբողջ Եւրոպան, Հռովմի կայսր Կեսարէն ի վեր, աշխարհ այս տեսակ բացառիկ զինուորական եւ քաղաքական պետ մը տեսած չէր, եւ մինչեւ այսօր ալ ժողովուրդները անտարբեր չեն անոր կեանքին, գործին եւ փառքին հանդէպ։

Անցեալ երկու դարերու ընթացքին, հազարաւոր կենսագրականներ գրուած են իր մասին, գրքեր, յօդուածներ, վերլուծումներ, թատերգութիւններ եւ վերջին տարիներու ընթացքին շատ մը ֆիլմեր։ Բանաստեղծները եւ գրագէտները ներշնչուած են իրմով, գոված են զինքը։ Ժողովրդական առասպելներն ալ անպակաս եղած չեն։

Ո՞վ չի ճանչնար զինքը աշխարհիս բոլոր մասերուն մէջ։

Բայց կարծիքները միշտ միեւնոյնը եղած չեն։ Ոմանք Նափոլէոն կայսրը Ֆրանսայի փրկարարը եւ նոր Եւրոպայի հիմնադիրը կը նկատեն, ուրիշներ «մեծագոյն պատուհասը» հռչակած են զինքը։ Իսկ այսօր, պատմութեան դասերէն ազդուած, Ֆրանսա շատ աւելի պաղարիւն եւ աւելի դրական կերպով, հաշուեյարդարը կ'ընէ այս բացառիկ ղեկավարին, իբր զինուորական պետ, քաղաքագէտ, շինարար եւ կազմակերպիչ, որ քաոսէն՝ նոր կազմակերպուած պետութիւն մը ըստեղծեց, Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան գաղափարները պաշտպանեց, դէմ դրաւ Եւրոպայի թագաւորութեանց յարձակումներուն առջեւ տարիներու ընթացքին։

Պատերազմներու անվերջանալի շարքով մը աւելի քան 15 տարի Ֆրանսա արշաւեց եւ կործանեց Եւրոպայի պետութեանց բանակները, ստեղծեց կամ բարեփոխեց պետութիւններ եւ անոնց կազմակերպութիւնները, իշխեց Եւրոպայի վրայ, բայց վերջ ի վերջոյ պարտուեցաւ Եւրոպայի միացեալ ուժերէն, կորսնցուց իր շահած բոլոր հողամասերը։ Ֆրանսան դարձաւ պարտուած երկիր մը, տնտեսապէս քանդուած երկիր մը, հարիւր հազարաւոր սպաննուած զինուորներով։

Ժողովուրդը յոգնած բոլոր փառքերէն եւ թշուառութիւններէն, միայն խաղաղութիւն կ'երազէր, եւ ընդունեցաւ Պուրպոններու վերադարձը անտարբերութեան մէջ։

Բայց Նափոլէոնի գերութենէն եւ մահէն ետք, մէջտեղ ելան դարձեալ ժողովուրդներու վիպական զգացումները։ Իր յղացած բոլոր գաղափարները, տեսակէտները, մէջտեղ ելան դարձեալ եւ յաջորդող տարիներու ընթացքին Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդները Նափոլէոնեան հիմերու վրայ, ազատութեան, ինքնավարութեան, եւ ուրիշ հեռանկարներու տենչանքով նոր շրջանի մը մէջ մտան։ Հակառակ իր բռնապետական ղեկավարութեան, Նափոլէոն Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան շարունակողը եղաւ։ Չըկայ Եւրոպայի մէջ երկիր մը որ ազդուած չըլլայ Նափոլէոնի շունչէն, եւ եթէ մէկ կողմ դնենք իր յաղթանակները եւ պարտութիւնը, Ֆրանսա, վերջ ի վերջոյ, Նափոլէոնէն սկսեալ մտաւ նոր շրջանի մը մէջ, լքած բոլոր հին թագաւորական կառավարութեանց ձեւը։

« Կեանքս վէպի մը կը նմանի», կ'ըսէր Նափոլէոն Սէնթ – Հէլէնի կղզիին մէջ երբ, իբր գերի Անգլիոյ, իր կեանքին վերջին տարիները կ'ապրեցնէ։

Կ'արժէ կրկնել այդ վէպին գլխաւոր դէպքերը, որուն հերոսը ծնաւ աղքատ պզտիկ կղզիի մը մէջ, եւ մեռաւ լքուած եւ բանտարկեալ աւելի հեռաւոր եւ աւելի փոքր կղզիի մը մէջ։

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

1769ի Մայիսին Քորսիքայի բնակիչները Փաոլիի ղեկավարութեամբ վերջին կռիւներու մէջ են, Ֆրանսայի դէմ, պահելու համար իրենց անկախութիւնը։ Ֆրանսայի բանակը կը յաղթէ եւ կը գրաւէ ամբողջ կղզին, բնակիչները ծագումով իտալացի կը դառնան Ֆրանսայի։ Նափոլէոն Պոնափարթ կը ծնի ուրեմն ֆրանսական հողի վրայ 1769 Օգոստոս 15ին։

Իր հայրը ազնուական ծագում ունէր։ Եղած Փաոլիի մտերիմներէն մին, հաւանաբար իր մանկութեան շրջանէն փոքր Նափոլէոնը աւելի իր ծննդավայրին կապուած էր, ազատատենչ քորսիքացի մը քան ֆրանսացի։

Երբ տասը տարեկան էր, Նափոլէոն շնորհիւ ֆրանսական կառավարիչ Մարպէօֆի ուսման թոշակ մը կը ստանայ, կը մեկնի Ֆրանսա, նախ Օթէօն քաղաքը կղերական երկրորդական վարժարանի մը մէջ, եւ յետոյ Պրիէնի զինուորական վարժարանը զոր կ'աւարտէ յաջողութեամբ, եւ արժանի կը նկատուի մտնելու Փարիզի Զինուորական Վարժարանը։ 15 տարեկան պատանին սակայն, միշտ իր ծննդավայրը՝ Քորսիքան կ'երազէ։ Քանի մը ամիս ետք կ'իմանայ իր հօրը մահը եւ կը դառնայ ընտանիքին պետը։ Իր մեծագոյն մղձաւանջն է, ի՞նչպէս հոգալ իր բազմաթիւ ընտանիքին պէտքերը, քանի անոնք զուրկ էին նիւթական միջոցներէ։

1785ին սպայութեան իր քննութիւնները յաջողութեամբ կ'անցընէ։ 16 տարեկան է եւ իր առաջին զօրանոցը՝ Վալանս քաղաքն է։

Կը սկսի իր կեանքի պայքարը։ Լուրջ է, կը սիրէ առանձնութիւնը եւ մէկ տարուան ընթացքին կը կարդայ եւ կը սերտէ հին եւ նոր պատմաբանները, փիլիսոփաները եւ գրագէտները։

1706ին կը վերադառնայ Քորսիքա, ուր կը մնայ հինգ տարի։

Ու վրայ կը հասնի Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը։ Քորսիքայի մէջ կը նշանակուի զնդապետ, իր առաջադրութեամբ Յեղափոխութեան կողմը կը բռնէ, չի յաջողիր, քորսիքացի վարիչները կը հալածեն զինքը։ Բոլորը թշնամի կը դառնան իրեն, եւ Նափոլէոն տխուր եւ յուսախաբ, իր ամբողջ ընտանիքով 1793 Յունիս 11ին, կը ձգէ իր մայրենի հողը եւ առագաստանով մը կը հասնի Թուլոն։

Հալածուած, աղքատ, ընդվզած այս անտարբերութեանց դէմ քորսիքացի երիտասարդ հայրենասէրը, մտնելով Ֆրանսա կ'ընդգրկէ յեղափոխական Ֆրանսայի բոլոր գաղափարները, Ֆրանսա ուր մեծ թշուառութեան մէջ, անկարգ եւ անապահով, ազատութիւն կը քարոզէ ամբողջ աշխարհին, եւ կը պաշտպանէ իր գաղափարները զէնքի ուժով, վստահ յաղթանակին, Հանրապետութիւնը կը շահի իր առաջին յաղթանակները, եւ Նափոլէոն ընտրած է, Ֆրանսան է իր իսկական հայրենիքը, կը նուիրուի ամբողջովին անոր, եւ շուտով առաջին ապացոյցը պիտի տայ Թուլոնի մէջ։

ՏՈՔԹ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԵԾԱՄՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Առաջին անգամ տեսայ զայն Սէնի սըրճարաններէն մէկուն մէջ։ Նստաւ քովի սեղանիս առջեւ եւ մէկ անգամէն ապսպրեց եօթը սուրճ։

— Հիմա ուր որ են, ընկերներն ալ կուգան, մտածեցի։

Կը սխալէի ենթադրութեանս մէջ, որովհետեւ քիչ ետք, երբ սպասեակը եօթը գաւաթ սուրճերը բերաւ, ան սկսաւ մէկը միւսին ետեւէն եօթն ալ խմել ... եւ երբ նշմարեց, թէ զարմացած իրեն կը նայիմ, ինծի դարձաւ եւ ըսաւ.

— Գիտէ՞ք, ես Պալզաքին կը նմանիմ, օրական տասը – տասնըհինգ սուրճ կը խմեմ։

Գացի իր սեղանը եւ սկսանք խօսակցիլ։ Քիչ ետք ուզեց թուղթ եւ մելան եւ երբ սպասեակը բերաւ ուզածը, սկսաւ գրել։ Հազիւ սակայն քանի մը տող գրած, պատռեց թուղթը եւ նետեց։ Այս բանը ըրաւ տասն անգամ յաջորդաբար։ Եւ որովհետեւ յարաճուն զարմանքով կը դիտէի զինքը, բացատրեց.

— Ես Ֆլոպէրին պէս մէկն եմ, շատ դժուարութեամբ կը գրեմ։ Կը գրեմ ու կը պատռեմ, կը պատռեմ, ու կը գրեմ։

Խօսք անցաւ ծննդավայրիս մասին։ Ես ծնած եմ Նորմանտիա, ըսի իրեն։

— Իսկ ես, պատասխանեց ան, կը նմանիմ Շարլըմանեին, Նորմանտիան չեմ սիրեր։ Ինչ կը վերաբերի իմ ծննդավայրիս, այդ կէտին մէջ Մոփասանն եմ։ Ծնած եմ Սէնի վարի շրջանին մէջ։

Յիշեց նաեւ, որ հայրը մսագործ էր եւ կ'ուզէր զինքն ալ մսագործ դարձնել։

— Ահա այս կէտին մէջ կը նմանիմ Շէյքսփիրին, որ նոյնպէս իր պատանեկութեան մսագործի աշկերտ էր ինծի պէս։

Եւ չմոռցաւ աւելցնելու, որ ամուսնացած էր։

— Ուրեմն այստեղ ալ կը յիշեցնեմ Նափոլէոնը։ Կնոջս անունը Ժոզէֆին էր։

Բայց դժբախտաբար կինը գտնուած էր անհաւատարիմ եւ կապ ունէր անգլիացիի մը հետ։

— Կը նմանիմ Մոլիէրին, որովհետեւ կինս խաբեց զիս։

Այս տարօրինակ մարդուն հանդիպեցայ դարձեալ ամիս մը ետք։ Սարսափելի աչքի ցաւ ունեցած էր եւ մազ մնացեր էր, որ կուրանար։

— Քիչ մնացեր էր, որ Հոմերոս կամ Միլթըն դառնայի եւ կորսնցնէի տեսողութիւնս։

Անկէ ասդին դարձանք բարեկամներ եւ յաճախ միասին կ'ըլլայինք։ Առաջին կնոջը՝ Ժոզէֆինին յիշատակը մեռած էր իր մօտ եւ կը սիրէր ուրիշ մը։ Բայց գիշեր մը սպաննեց զայն երբ յանցանքի վրայ բռնեց իր բարեկամին հետ։

Ձերբակալուեցաւ եւ տարուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին մօտ, որուն ըսաւ.

— Ես պարոն հարցաքննիչ Թոսքայի Քարաւատոսիին պէս եմ։ Բան մըն ալ պիտի չխոստովանիմ։

Բայց երբ դատուեցաւ ոճրադատ ատեանին առջեւ, խոստովանեցաւ ամէն ինչ եւ ըսաւ.

— Ես Անթուանին պէս մէկն եմ։ Խաբեց զիս եւ սպաննեցի։

Երդուեալները մահուան դատապարտեցին զայն։ Երբ հասաւ գլխատման օրը, գացի մօտը, որպէսզի վերջնական հրաժեշտ առնեմ։

Բարեւս փոխադարձելով եւ իբրեւ վերջին խօսք ըսաւ ինծի.

— Գիտե՞ս, բարեկամս, ես Քրիստոսի պէս մէկն եմ։ Կը մեռնիմ 33 տարեկան հասակիս։

ԱԼՖՈՆՍ ԱԼԷ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Եթէ ոճրագործը գտնէք, ոչ միայն դրամական կարեւոր գումար մը պիտի ստանաք, այլ կը խոստանամ նաեւ որ աստիճանի բարձրացման ու պատուանշանի ալ պիտի արժանանաք։

Նախարարին այս վերջին խօսքերը շողացուցին Ահմէտ Ջավուշի աչքերը, որ խանդավառուած գոչեց.

— Աստուծոյ եւ Վեհափառ Սուլթանին շնորհիւ ինշալլահ պիտի յաջողինք։

Քառորդ մը ետքը, նախարար, քոմիսէր, ոստիկան ու լրտես մեկնած էին ամէնքն ալ եւ տան մէջ կը մնային երկու դիակները եւ Սալոմոն ու Ահմէտ Ջավուշ։ Այս երկուքը գետնայարկի ճաշարանը քաշուած՝ մոմ մը վառեցին, որովհետեւ մութը պատած էր ամէն կողմ եւ սկսան խօսակցիլ։

— Կարծեմ, ըսաւ Ահմէտ Ջավուշ, մեր կարողութենէն վեր գործի մը մէջ մտանք։

— Ինչո՞ւ առաջին քայլէն կը յուսահատիս, պատասխանեց Հրեան, միթէ դուն ալ կատարելապէս համոզուած չե՞ս որ Շապան կամ ոճրագործը անկարելի է որ կարողացած ըլլայ փախչիլ։

— Այդ մասին բնաւ կասկած չունիմ...

— Ուրեմն միշտ հոս է...

— Այդ ալ կ'ընդունիմ, քանի որ մեր համոզումին բնական հետեւութիւնն է։

— Հիմա կը մնայ իր թաքստոցը գտնել։

— Ահա հոս է որ խնդիրը կը կնճռոտի։ Գիտես որ այսօր երկու անգամ այս տունը վերէն վար խուզարկուեցաւ եւ կարելի չեղաւ հետք մը գտնել։ Պիտի առարկես որ խուզարկողները ճարպիկ չէին եւ թէ չեն կրցած լաւ զննել ամէն բան։ Եւ սակայն այս պզտիկ տունը շատ ծակ ու ծուկ չունի, հետեւաբար խուզարկութիւնն ալ բացառիկ դժուարութիւններ չի ներկայացներ... այնպէս որ շիտակը հիմա քիչ մը կը կասկածիմ եւ կը մտածեմ թէ այդ մարդը հակառակ մեր ենթադրութեան, կրցած է փախչիլ եւ կը զարմանամ որ դուն այդքան հաստատամիտ կերպով կառչած կը մնաս քու համոզումիդ վրայ։

— Այո, որովհետեւ ես ինծի յատուկ պատճառներ ունիմ ասոր համար, պատասխանեց Հրեան խորամանկ դէմքով մը, եւ երբ դուն ալ իմանաս այդ պատճառները, ինծի չափ պիտի համոզուիս եւ վստահ պիտի ըլլաս թէ պիտի յաջողինք մեր այս դժուար գործին մէջ։

— Ուրեմն ըսէ տեսնենք քու պատճառներդ, գոչեց Ահմէտ Ջավուշ անհամբեր, ինչո՞ւ ծածկեցիր մինչեւ հիմա...։

— Որովհետեւ մինչեւ հիմա հարկ չկար զանոնք բացատրելու եւ դուն գիտես որ ես միշտ խոյս կուտամ անհարկի խօսքերէ։

— Իրաւունք ունիս, Սալոմոն էֆէնտի, շատ խօսողները միշտ գործ տեսնողներ չեն։

— Մտիկ ըրէ ուրեմն...։

— Ամբողջ ուշադրութիւնս քեզի նուիրած եմ։

— Գիտե՞ս թէ որքան ատենէ ի վեր Էմմա կը բնակէր այս տան մէջ։

— Կարծեմ մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր ...

— Իսկ իրմէ առաջ ո՞վ էին այս տան բնակիչները։

— Իրաւ որ այս մասին որոշ տեղեկութիւն մը չունիմ. գիտեմ միայն թէ այս տան մէջ բաներ մը անցած են ու տունը պաշարուած ու խուզարկութիւն կատարուած է։

— Այո, ճիշդ կը յիշես ուրեմն։ Արդ, այս տան մէջ, Էմմայէն առաջ, հայ յեղափոխականներ բնակած են ամբողջ երեք տարի։ Տունը վարձուած էր հելլենահպատակ Քաթինա անուն ծերունի կնոջ մը կողմէ, որ իբր թէ ամուրիներու սենեակներ վարձու կուտար։ Արդ, իր բոլոր ամուրի վարձակալները հայ յեղափոխականներ էին, որոնք իրենց կեդրոնը ըրած էին այստեղը։ Երբ ոստիկանութիւնը վերջապէս իմացաւ եւ այս տունը պաշարեց, իրենցմէ երեքը հոս կը գտնուէին, իսկ Քաթինա նոյն միջոցին դուրս ելած էր... Ես ալ կ'ընկերանայի իրենց եւ ես աչքովս տեսած էի երեք վարձակալներուն հոն ըլլալը, որոնք տան երեսի վրայի սենեակին պատուհանը նստած էին եւ երբ մեր գալուստը տեսան՝ իսկոյն ներս քաշուեցան։

— Ահաւասիկ հետաքրքրական պատմութիւն մը զոր թէեւ լսած էի, բայց մանրամասնութիւնները չէի գիտեր։

— Այսօրուան պէս, շարունակեց Հրեան, դուռը զարնելով չբացուեցաւ եւ ստիպուեցանք կրկին զայն բռնի բանալ, ինչ որ մեզ կէս ժամէն աւելի գրաւեց։ Չմոռնամ ըսել որ փողոցը, շրջակաները, քովի տուներուն տանիքները ոստիկաններով լեցուած էին։ Վերջապէս դուռը խորտակեցինք եւ ներս մտանք... ամէն կողմ խուզարկեցինք... ոչ ոք կար։ Երեք անձերը աներեւոյթ եղած էին...։

— Զարմանալի՛ բան, գոչեց Ահմէտ Ջավուշ, տարօրինակ, ուրեմն միշտ այսօրուան պէս։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 181)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՑ ՄԸ ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ — Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, այս տարի եւս կազմակերպած էր, այցելութիւն մը դէպի կայան: «Կայանի օր» — դաշտահանդէսին առթիւ: Յուլիս 13, կիրակի առաւօտ, մէկ շաբաթ տեւող, ցուրտ ու անձրեւէն վերջ, ի՜նչ բախտաւորութիւն պայծառ առաւօտ ու կապուտակ երկինք, զուարթ տրամադրութեամբ կը լեցուինք օթօքար ու ճամբայ կ'ելլենք դէպի փոքրիկներու օդափոխութեան կայանը:

Հաճելի է ճամբորդութիւնը, օթօքարը մերթ կը սուրայ ու մերթ կը հեւայ, մագլցելու համար Ժիւռայի բարձունքները, որուն անդնդախոր ձորերն ու բարձրաբերձ լեռները գլխապտոյտ կը պատճառեն մեզի, եւ հիացում Աստուածային հրաշագործութեան: Կը հասնինք Սէլ-Ֆոնթէն, ու անկէ յետոյ կը սկըսինք փնտռել սիրելի վայր մը, մեր փոքրիկ Հայաստանը: Ահա, հոն է, հասանք վերջ, ուր աչքեր ունեցող, հեռատես մը, ցոյց տալով երեք դրօշներ Հայկական, Ֆրանսական եռագոյնները եւ Ց. Կ. Խաչի դրօշակը, որոնք կը ծածանէին բարձունքին վրայ եւ կարծես մեզ կ'ողջունէին:

Կ'իջնենք օթօքարէն, փոքրիկները մեզ կը շրջապատեն, հետաքրքիր նայուածքներով, անուշ ժպիտ մը իրենց շրթներուն վրայ: Մեզ կը դիմաւորեն նոյնպէս, կայանի ժրաջան տնօրէնուհին Տիկին Հ. Գազանճեան եւ Կապ. Խաչի Շրջանային վարչութեան արժանաւոր նախագահուհի Օր. Ա. Առաքելեան: Սովորական եւ ընթացիկ խօսքերէ ետք, ուշադրութիւնս կը գրաւէ, կայանի արտաքին տեսքը, պատերը նորոգուած, ծեփուած ու ներկուած են — ի՞նչ է, այս ալ մեր «ըՍպիտակ տո՞ւնն» է կ'ըսեմ Օր. Առաքելեանին, որ ազնուօրէն կուտայ կարգ մը տեղեկութիւններ, կը մտնենք ներս, ճաշարանը նոյնպէս գեղեցկօրէն ներկըուած, խոհանոցը մաքուր, օժտուած արդիական յարմարութիւններով, որուն համար «վարպետ»ը շատ գոհ է, կը տեսնենք մառանը, լեցուն ուտելիքներով, լուացարանները, տուշերը, օդասուն ննջարանները, երկու յարկի վրայ, մաքուր ու կոկիկ անկողիններով: Ինչքան բարելաւուած, այս մէկ-երկու տարիներու ընթացքին: Փոքրիկները կը վայելեն ամէն դիւրութիւն, կը սորվին հայերէն երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր, ու կը խորհի թէ ուտելիքն ալ գոհացուցիչ է: Շնորհաւորելի է նոյնպէս խմբապետուհիներու տարած աշխատանքը, որ կը կատարեն սիրով եւ համբերութեամբ:

Յուլիս ամսուան համար 130 փոքրիկներ ընդունուած են, եւ ստիպուած եղած են մերժել աւելին, իսկ Օգոստոսի արձանագրութիւնները գրեթէ կը լրանան շուտով: Գոհացում տալու համար տարուէ տարի եղած յաւաճուն դիմումներուն, ծրագրած են յառաջիկային շէնք մը եւս կառուցանել, վստահ հայ ժողովուրդի զոհաբերութեան վրայ:

Բայց փոքրիկ մը ձեռքս կը քաշէ, օ՜հ, մեր Միհրանիկն է, կը համբուրեմ կարմրուկ թշիկները եւ իր մանկական տպաւորութիւնները կը հարցնեմ կայանի մասին: Կ'ըսէ թէ «շատ բարեկամներ ունի», պաքաջ կ'ընէ, կը սիրէ առաւօտեան մարզանքը, լաւ կ'ուտէ, բայց չի սիրեր կէս օրուան հանգիստը, սիէսթ: Կ'օգտուիմ առիթէն ունենալու համար ուրիշ տպաւորութիւններ, մեծերէն, Մամասեանէ, Պասմաճեանէ, Ներկիզեանէ, որոնք շատ տարիներէ ի վեր կայանի սանուհիներ են, բոլորն ալ գոհ են, ու երջանիկ, կայանի հայաշունչ մթնոլորտին մէջ: Ռոստոմն ալ շատ ուրախ է, երրորդ տարին է որ կուգայ, կը սիրէ գնդախաղը եւ ամէն առաւօտ դրօշակներու բարձրացման վեհաշուք պահը:

Կը հնչէ կէս օրուան ճաշի զանգը, բոլորը կարգաւ կը մտնեն ճաշարան, կը գրաւեն իրենց տեղերը, կ'աղօթեն մանկական երկիւղածութեամբ «Հայր Մեր» եւ «Ճաշակեսցուք» եւ կը ճաշակեն վարպետին կողմէ այնքան վարպետօրէն պատրաստուած փիլաֆը, խորոված միս, կանանչ լուբիայ, պանիր եւ դեղձ: Կը սպասարկեն առաջնորդուհիներ, սիրալիր եւ հաճոյակատար, հարցնելով իւրաքանչիւրին թէ լաւ կշտացա՞ծ են, կրկին կ'ուզե՞ն: Հաճելի է դիտել անոնց ախորժակով ուտելը, Սասունցի Դաւիթի մեծադիր նկարին եւ անոր հայկական ոգիին ու «Թուր կէծէկի»ի պաշտպանութեան ներքեւ: Կը դադրի դգալ — պատառաքաղի երաժշտութիւնը, ու այս անգամ կրկին աղօթք «գոհութիւն սեղանոյս» եւ հայկական երգերով ուրախ զուարթ դուրս կը վազեն, խաղալու, որովհետեւ այսօր, բացառաբար, կէսօրուան հանգիստ պիտի չունենան:

Մինչ այդ, դուրսը, մեծերը հանդիպումներ կ'ունենան ծանօթներու եւ բարեկամներու հետ, եկած Լիոնէն, Մարսէյլէն, Կրընոպլէն, Փարիզէն եւ ուրիշ տեղերէ, կը խմեն իրենց ախորժաբերները, մասնաւորաբար այս օրուան համար բացօթեայ պիքնիք, բեռնաւորուած զանազան աղանդեղէններով: Անդին քանի մը նուիրեալներ, Կապոյտ Խաչը սիրող բարեկամներ, լծուած են աշխատանքի եւ կ'օգնեն որ կրակը շուտ արծարծի եւ շամփրուած միսերը շուտ պատրաստուին ծնողքներուն համար, որոնք կարծես թէ սկսան անօթենալ...:

Կը հրաւիրենք ճաշարան, կը գրաւենք փոքրիկներուն սեղանները, ճաշարանը կը լեցուի եւ մաս մըն ալ կը տեղաւորուին դուրսը, բացօթեայ: Մեզի կը հրամցուի առատօրէն զանազան խմիչքներ, փոքրիկներուն ճաշը, առաւել շամփրուած միս: Սեղանակիցները, շնորհակալութեան խօսք ունին միայն ի տես այս ճոխ սեղանին եւ կը զարմանան թէ խոհարարը ի՞նչպէս կարողացաւ այսքան վարպետօրէն ու համեղ այս ճաշերը պատրաստել, կշտացնելով 350 հոգի: Լիոնէն, Պ. Յ. Ալիքսանեան որ քովս է, իր հիացումը կը յայտնէ Կապոյտ Խաչի կատարած դերի մասին ու կ'աւելցնէ «Թոնիկս առաջին անգամ է որ կը ղրկեմ կայան, իմացած էի որ լաւ հոգածութիւն եւ խընամք կը վայելեն անոնք, բայց այսքանն ալ չէի կրնար երեւակայել, այս վայրկեանիս անբացատրելի հոգեփոխութիւն մը ունեցայ, ներքին հրճուանք մը, գըտնուելով հայկական այս մտերմիկ շրջանակին մէջ»:

Ճաշէն ետք, անմիջապէս կը կազմակերպուի գեղարուեստական հանդէս մը, բացումը կը կատարենք «Մշակ բանուորով» որ կ'արձագանգէ հեռաւոր լեռներըն ու ձորերը: Իր բացման խօսքին մէջ, շրջանային վարչութեան ժրաջան ատենապետուհի Օր. Ա. Առաքելեան, գոհունակութիւն յայտնեց որ այսպէս խուռներամ եկեր ենք քաջալերելու այս ձեռնարկը ու աւելցուց «կ'ուզենք որ այս կայանը ըլլայ հայ մանուկին բոյնը, սիրէ զայն, սիրէ անոր ոգին եւ մտերմութիւնը, հայ ժողովուրդի լումաներով շինուեցաւ ան, եւ ինչպէս կը տեսնենք տարուէ տարի կ'ըլլան մեծ փոփոխութիւններ, բարելաւումներ, մասնաւորաբար այս տարի: Այս առթիւ շնորհակալութեան ու գնահատանքի խօսք ունինք Պ. Ն. Նիկողոսեանին, իր ըրած զոհաբերութիւններուն ու կատարած աշխատանքին համար այս ուղղութեամբ: Ծնողքներ, պէտք է բծախնդիր ըլլաք ձեր փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեան, հայութեամբ հպարտանալու պատճառներ շատ ունին անոնք, միջազգային համբաւի տիրացած հայ գիտնականներով, հեռու անոնցմէ ստորակայութեան զգացումները»:

Յաջորդաբար եղան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ ու հայկական պարեր որոնցմով մեր փոքրիկները ցոյց տուին իրենց շնորհները: Պ. Աթթարեան, խանդավառուած այս բոլորէն, հարիւր Ֆրանք նուիրեց կայանի բարգաւաճման համար, որմէ ետք ներկաները սկսան ինքնաբուխ նուիրատուութեան, ու քիչ ատենէն գոյացաւ ութ հազար Ֆրանքի պատկառելի գումար մը:

Օր. Առաքելեանի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք, վերջացաւ մանկական այս հանդէսը: Աւելցնեմ որ, այս հանդէսի ընթացքին, Խաչուհիները մեզի, բոլորիս, սպասարկեցին թէրթանոյշ եւ սուրճ:

Ժամերը սահեր են, իրիկուն է արդէն, պէտք է բաժնուիլ մանուկներու այս բոյնէն, ուր եկանք օր մը շէնցնել, ու շէննալ նաեւ անոնցմով, Ժիւռայի այս զովասուն եւ գեղածիծաղ բարձունքներուն վրայ, հեռու քաղաքի առօրեայ ժխորէն ու մառախլապատ հորիզոնէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տնօրէնութիւնը ուրախ է տեղեկացնելու թէ իր աշակերտուհիները մասնակցած են Պըրըվէի պետական քննութիւններուն եւ ստացած են համապատասխան վկայական. —

1967 – 1968ին յաջողած են. Սօնա Աբրահամեան, Էտիթ Քօրօնէր, Եղիսաբէթ Տօղրամաճեան, Ժաքլին Կէօզիւմեան, Մարիամ Մանուկեան:

1968 – 1969ին.— Մարիամ Ալանեան, Եղիսաբէթ Քէչէճեան, Սիլվի Մանուկեան, Շաքէ Մաքսուտեան (Պրիւսէլ), Սեդա Սօփօկլեան:

×

ՊԱՇՕՅԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարձր թիւերով իրենց պաշոյի քննութիւնը յաջողած ու վկայականը ստացած են.— Փաքրիք Ալալէմեան եւ Վահագն Ալալէմեան, Փարիզէն:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մութը ողորմութիւնն է, զոր կուտանք յանցաւորներուն:

ԺՈՐԺ ՍԱՆ

×

Եթէ այր մարդը բնութեան ամէնէն գեղեցիկ ծաղիկն է, կինն ալ անոր բոյրն է:

ՄԱՏԱՄ ՏԸ ՍԹԱԷԼ

×

Ցանդուղն եղիր, յանդուղն եղիր. ամէն տեղ եւ միշտ յանդուղն եղիր:

ՍՓԵՆՍԸՐ

Հրաժեշտի համբոյրներ կուտանք, մեծին ու պզտիկին եւ կը մտնենք օթօքար, որ կը շարժի դէպի տուն: Ճամբան, կարծես մեր ականջներուն դեռ կը հնչէն փոքրիկներուն զուարթ ու մանկական, նաեւ Ազգային երգերը, եւ ահա բոլորս մէկ միացած անոնց, սկսանք երգել – երգել երկար ատեն, ու կատակել, մինչեւ որ Լիոն հասանք կէս գիշերին, լաւագոյն տրամադրութեամբ:

«ՊԱՐՏԻԶԱՆՑԻ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (537)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քոզէթ ահա այս վայրկեանին մէջն էր հիմա: Վաղանցիկ, վճռական եւ տագնապալի վայրկեան թէ՛ աղքատ եւ թէ հարուստ որբուհիներու համար, վասնզի հարստութիւնը յոռի ընտրութիւն ընելու արգելք մը չէ. խիստ անյարմար ամուսնութիւններ կ'ըլլան, եթէ ճիշդը նկատելու ըլլանք, իրապէս անյարմար ամուսնութիւնն է սիրտերու անյարմարապէս ամուսնանալը եւ իրապէս որ այսինչ անծանօթ, անանուն, անազնիւ եւ աղքատ երիտասարդը մարմարէ խոյակ մը ըլլալով մեծ զգացումներու եւ մեծ գաղափարի տաճարի մը յենարանը ըլլայ, նոյնպէս երեւելի ընտանիքէ այսինչ մարդը, որ գոհ է եւ փարթամ, որ փայլուն կօշիկներ եւ փայլուն խօսքեր ունի, եթէ նայելու ըլլաս անոր ոչ թէ դուրսը, այլ ներսը, այսինքն ինչ որ վերապահուած է կնոջ, պիտի գտնաս թէ անիկա ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ ամէնէն տձեւ գերանիկ մը որու վրայ անորոշապէս կը յաճախեն բուռն, պժգալի եւ գինոտուած կիրքերը. այսինքն կապելայի մարդուկ մըն է ան:

Ի՞նչ կար Քոզէթի սրտին մէջ:

Տրփի մը որ հանդարտած եւ քնացած էր. սէր մը որ ծփուն վիճակի մէջ էր. բան մը որու մակերեւոյթը յստակ եւ փայլուն, այսինչ խորութիւնը պղտոր եւ յատակը մութ էր: Գեղանձն պաշտօնակրին պատկերը կ'անդրադառնա՞ր արդեօք երեսին վրայ: Յատակը, ամէնէն վարի յատակը յիշատակ մը կա՞ր արդեօք: Թերեւս, բայց Քոզէթ չէր գիտեր: Իրերու այս վիճակին ժամանակ տարօրինակ դէպք մը պատահեցաւ:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

ՔՈԶԷԹԻՆ ՎԱԽԵՐԸ

Ապրիլի սկիզբները Ժան Վալժան ճամբորդութիւն մը ըրաւ:

Ինչպէս գիտենք, ժամանակ առ ժամանակ այսպիսի սակաւադէպ ճամբորդութիւններ կ'ընէր, եւ մէկ կամ առ առաւելն երկու օր տարակայ կը մնար: Ո՞ւր կ'երթար:

Ոչ ոք գիտէր, ոչ իսկ Քոզէթ:

Անգամ մը միայն այսպիսի ճամբորդութիւն մը ընելու միջոցին Ժան Վալժան Քոզէթը կառքով հետը տարած էր մինչեւ փողոցի մը ծայրը, որու անկիւնին վրայ Քոզէթ կարդացած էր. «Փլանշէթի անել փողոցը»:

Հոն կառքէն վար իջած էր Ժան Վալժան եւ Քոզէթ նոյն կառքով Բաբելոնի փողոցը վերադարձած էր: Ընդհանրապէս Ժան Վալժան այս կարճատեւ ճամբորդութիւնները կ'ընէր երբ դրամը կը պակսէր տունը:

Արդ, Ժան Վալժան բացակայ էր: Երեք օրէն ետք պիտի գամ, ըսած էր:

Գիշերը Քոզէթ մինակ էր սրահին մէջ: Ձանձրոյթը փարատելու համար դաշնակերգեհոնը բացած եւ սկսած էր նուագել ու միանգամայն երգել Էօրիանթի «Անտառներու մէջ մոլորեալ որսորդներ» անուն երաժշտային համերգը, որ երաժըշտութեան մէջ թերեւս եղանակներուն ամէնէն գեղեցիկն է: Երբ լմնցուց երգը, սկսաւ մտախոհել:

Յանկարծ կարծեց լսել թէ պարտէզին մէջ մարդ մը կը քալէ:

Քալողը չէր կրնար հայրը ըլլալ, որովհետեւ բացակայ էր, ոչ ալ Թուսէն, որովհետեւ ան ալ պառկած էր: Գիշերուան ժամը տասը զարկած էր:

Ելաւ սրահին պատուհանին քով գնաց եւ ականջը փեղկին կցեց որ գոց էր:

Իրեն թուեցաւ թէ քայլը մարդու քայլ էր, եւ թէ քալողը խիստ կամաց կը քալէր:

Քոզէթ արագօրէն իր առջի դստիկոնը ելլելով իր սենեակը մտաւ, եւ պատուհանին վրայի փոքրիկ փողկը բանալով պարտէզը նայեցաւ: Նոյն պահուն պայծառ լուսինը կը ճառագայթէր: Պարտէզին մէջ ամէն բան կը տեսնուէր ցերեկ ժամանակի պէս:

Բայց ոչ ոք կար պարտէզը:

Քոզէթ պատուհանը բացաւ: Պարտէզը բոլորովին հանդարտ էր, իսկ փողոցին նշմարուող բոլոր կողմերը ամայի էին՝ ինչպէս սովորաբար:

Քոզէթ կարծեց թէ սխալած է: Կարծած էր լսել այդ ոտքի դփտուքը: Անշուշտ բանդագուշակ էր՝ տպաւորուելով Վէպէրի տխուր եւ սքանչելի համերգէն, որ մտքի առջեւ ահարեկ անդունդներ կը բանայ, որ նայուելով կը դողայ ահարկու անտառի մը պէս, եւ ուր կը լսուի այն չորաբեկ ոստերուն շառաչումը, որոնք մըշուշին մէջ կէս նշմարուող որսորդներու անհանդարտ քայլերուն ներքեւ կը ճըռնչուին:

Ա՛լ չմտածեց այս դէպքին վրայ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Սէլթէկեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Յ. Ուզունեանի (Վիէն) եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, Տիկ. Ուզունեանի մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին 10 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեանի եւ պարագաներուն, իրենց քրոջ Պայծառ Ուզունեանի (ծընեալ Ահարոնեան) կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. Տիկին Պայծառ Ուզունեանի յիշատակին (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Նոյն տխուր առթիւ՝ Պ. Յ. Ուզունեան յիսուն, եւ Տէր և Տիկ. Յարութիւն Պօյաճեան (Վալանս) քսան ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Տիկին Նուրիկ Զօրպաճեան իր քեռայրին Յակոբ Իյնէճեանի գերեզմանին իր այցին առթիւ երեսուն ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի ծերանոցին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն: Պ. Գ. Ճնկըտըրեան 200ական ֆր. եկեղեցիին եւ դըպրոցին, եւ հարիւր Ազք.ին: Նազար Ազըլեանի մկրտութեան առթիւ Պ. Մ. Ազըլեան երկու հարիւր եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Մ. Մարգարեան իրենց ծնողաց յիշատակին՝ հարիւրական եկեղեցիին, դպրոցին եւ Ազք.ին: Այրի Տիկ. Քիւրքճեան իր ամուսնոյն Միհրան Քիւրքճեանի մահուան առթիւ երեք հարիւր եկեղեցիին: Ս. Պասմէճեան հինգ հարիւր դպրոցին, Գ. Թուլմասեան 150 դպրոցին, Լիոնի Հ. Կ. Խաչը հարիւր դպրոցին, Տիկին Ս. Տիւմէճեան հարիւր դպրոցին, Տիկին Շ. Նարկիզեան հարիւր դպրոցին եւ յիսուն եկեղեցիին, Տիկին Մամասեան յիսուն դպրոցին, Տիկ. Գ. Տիւմէճեան յիսուն դպրոցին, Օր. Անի Տարաղճեան յիսուն եկեղեցիին:

Սէնթ Էթիէնէն Տիկին Ա. Ճնկըտըրեան, իր հօր Պ. Սուճեանի մահուան առթիւ 50 եկեղեցիին: Փարիզէն Տիկին Գումրուեանց, Պ. Քէչիչեանի պսակին առթիւ 50 եկեղեցիին: Մարսիլյաէն Տիկին Ալփուճարեան Փ. Ծ.ի Տիկին Թէրզեանի մահուան առթիւ քսան եկեղեցին: Տիկին Գարաքիլլահեան, հանգուցեալ Տիկին Ծ. Գույումճեանի մահուան առթիւ քսան դպրոցին: Արամ Օհանեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ երեսուն եկեղեցիին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, ձայնաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ Միութեան «Նուպար» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտ. 1969ին:

Բացառաբար, այս տարի Միութեան Փարիզի գրասենեակն ալ փակ պիտի մընայ նոյն Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտեմբեր 1969ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԴԻՒԱՆ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի
Կեդր. Յանձնաժողովի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պօղոս Շահնազարեան (Ատեան) հօրը՝ անունը Եփրեմ, բնիկ Կիրավանցի, 52 տարեկան, որ Փարիզ կ'ապրի: Իրմէ կը խնդրուի «Յառաջ» հանդիպիլ կամ հասցէն հաղորդել մինչեւ Յուլիս 25:

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ընկ. Սիմոն Վրացեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Կիւլէզեան 50ական Ֆր. կը նուիրեն «Հայաստան»ի եւ Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10·30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր: Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով:

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը:

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը:

Օթոքառներուն համար արձանագրուիլ:

ՊՕՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին:

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Տէրիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7·30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին:

ՊՈՒԼԱՐ ՕՍՍՕ.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

DEAUVILLE

ԼԻՒՔՍ ՕԹՈՔԱՌՈՎ,
ՅՈՒԼԻՍ 27Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդամներու հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7·30ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւը եւ ժամը 8ին Կառ տիւ Նոռ (քաֆէ Քիւրվէօր): Մեկնում ժամը 8·15 դէպի Տօվիլ կառուղիի ճամբով, Մանթ, Փասի ս/Էօռ, Էվրէօ, Լիզիէօ (այցելութիւն եւ մայր տաճարի այցելութիւն, ոչ-պարտադիր) ցերեկուան պաղ ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն Փոն լ'Էվէք եւ ժամանում Տօվիլ: Այցելութիւն, հանգիստ ծովուն եզերքը, լողանք, խաղ, եւն. եւն. Թրուվիլի այցելութիւն իր նշանաւոր ձուկի շուկայով:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 18ին ատեններ Հոնֆլէօրի ճամբով, կարճ կայք հին նաւահանգիստը տեսնելու համար: Ժամանում Փարիզ ժամը 22ին ատենները:

Մասնակցութիւն 24 ֆրանք, (ճամբորդութիւն եւ ճաշ)

ԱՆՄՈՌՑԵԼԻ ԳԻՆ, ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969-1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով:

ՎԱՂՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆրանք Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք
Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք Արձանագրութեանց համար դիմել Հինգշաբթի օրերը ժամը 18·30էն մինչեւ 20·30 եւ Շաբաթ օրերը 17էն 20:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968 — 20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը — 20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը — 15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն» — 15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը — 16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն) — 15 ֆր.
(վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)
ՏՈՔԹ. Ե. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա — 8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ — 15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ — 15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ — 400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967 — 72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967 — 17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 24 JUILLET 1969
LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11570
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
45e ANNÉE — No 11.570

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Բ.

Նշան Փալանճեան ճեմարանը Լիբանանի մայրաքաղաքի միջնակարգ վարժարաններու շարքին պատուաւոր տեղ մը կը գրաւէ իր մանկապարտէզով, նախակրթարանով եւ երկրորդականի բաժիններով։ Աշակերտները կը պատրաստուին լիբանանեան եւ ֆրանսական զոյգ պաքալորէաներուն եւ պրըվէներուն։ Պետական ծրագիրը կը գործադրուի լրիւ՝ լեզուներու, արդիական գիտութեանց եւ յարակից առարկաներուն համար։ Արաբերէնի եւ ֆրանսերէնի հետ միաժամանակ մասնաւոր կարեւորութեամբ կ'աւանդուի հայերէն լեզուն, գրականութիւնն ու Հայոց պատմութիւնը։ Բարձրագոյն Հայագիտական դասընթացք մը պիտի հաստատուի յառաջիկայ տարիներուն, համալսարանական իմաստով։

Փիլիսոփայութեան դասարանի ութ աշակերտներէն եօթը ֆրանս. պաքալորէայի, իսկ Թ. դասարանի 25 աշակերտներէն 16ը Պրըվէ տիւ Փրըմիէ սիքլի քննութեանց մէջ յաջողած են։

Մանկապարտէզի աշակերտներուն թիւն է եղած 214, 137ը մանչ եւ 77ը՝ աղջիկ— բաժնուած չորս դասարաններու։

Նախակրթարանը ունեցած է 257 աշակերտ, 127 աղջիկ եւ 130 մանչ։

Միջնակարգ – երկրորդականի բաժիններու աշակերտներն ալ հաշուելով ճեմարանի աշակերտութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի 650ի։ Ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու թիւն է յիսուն, մնայուն եւ այցելու։

Ճեմարանի թիւ 3 շէնքի 5րդ յարկը ամբողջութեամբ յատկացուած է գիտական աշխատանոցներու, որոնց համար ճոխ կազմածներ ստացուած են, Գերմանիայէն՝ «շնորհիւ վարկազրնակ բժիշկի մը առատաձեռն յատկացումին»։

Լսարանական Միութիւնը, որուն կ'անդամակցին Թ.էն ԺԲ. դասարաններու աշակերտ աշակերտուհիները, կը կազմակերպէ ժողովներ, հաւաքոյթներ, թատերական ներկայացումներ, դասախօսութիւններ եւ ներքին տօնակատարութիւններ, ցուցահանդէսներ եւ պտոյտներ։ Կը հրատարակէ Ջահակիր հանդէսը։

Մարզական կեանքը ճեմարանէն ներս շարունակած է ըլլալ աշխոյժ։

Գիշերօթիկներու թիւը եղած է 14, սովորականէն պակաս։

Աշակերտական գրադարանը իր աւելի քան 15 հազար հատորներով առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէ Պէյրութի դպրոցներու շարքին։

Ելեւմուտք.— Ճեմարանի 1968 – 1969 տարեշրջանին համար ելեւմուտք նախատեսուած էր շուրջ 315 հազար լիբ. ոսկի, սակայն չնախատեսուած կարգ մը յաւելումներով հասած է 350 հազարի սահմաններուն (շուրջ 560.000 ֆրանք)։ Կրթաթոշակներէ գանձելի բաժինն էր 205 հազար լիբ. ոսկի։ Գանձուած է 95 առ հարիւր տոկոսով։ Տարեսկիզբին 40 հազար ոսկիի յաւելում եղած է ուսուցիչներու ամսականին վրայ։ Պիւտճէի մնացեալ մասը կը հայթայթուի կազմակերպութիւններու եւ անհատ բարերարներու օժանդակութեամբ։ Գալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը, Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը եւ Հայ Օգնութեան Միութիւնը կը նպաստեն ճեմարանին կարեւոր գումարներով։

Համազգայինի տպարանը, արդիական սարքաւորումով, բազմաթիւ գրքեր լոյս ընծայեց վերջին շրջանին։

Նորանոր նուաճումներ կը մաղթենք Համազգայինին ու իր ճեմարանին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼՈՒՍՆԻ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱՆԵՐԷՆ

Ա.

Ամերիկացի աստղանաւորդներու արտակարգ քաջագործութիւնը աննախընթաց հետաքրքրութիւն ստեղծեց ամենուր։ Միջազգային մամուլը արձագանգ կ'ըլլայ այն բացառիկ մտահոգութեան, գոհունակութեան ու նաեւ հիացումին, որով աշխարհաբնակները դիտեցին իրենց վաղեմի երազին իրագործումը։

Անտարակոյս, լուրը նոյն չափով չհաղորդուեցաւ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի մէջ։ Քաղաքականութիւնը իր կամքը պարտադրեց։ Արեւմուտքի մէջ ձայնապատկերասփիւռը իր առաւելագոյնը ի գործ դրաւ, որու շնորհիւ վեց հարիւր միլիոն անձ ուղղակի հետեւեցաւ բոլոր ժամանակներու մեծագոյն քաջագործութեան։

Արեւելեան երկիրներու մէջ հաղորդումի միջոցները աւելի կամ պակաս չափով զգուշաւոր էին։ Մոսկուա որ սկիզբը շատ լակոնական էր, յանկարծ սկսաւ շռայլօրէն լուրեր, յօդուածներ, նկարներ տալ։ Կը կարծուի թէ այս «յապաղումը» կապ ունէր Լունա ԺԵ.ի ճակատագրին հետ, որուն բուն պաշտօնը, ցարդ անծանօթ կը մնայ։ Կարգ մը արբանեակ երկիրներ՝ խանդավառութիւն, կատարեալ լռութիւն Չինաստանի մէջ, որուն բնակչութիւնը լուր իսկ չունի կատարուած ձեռնարկին մասին։

Այս բացառութիւնները մէկ կողմ ձգելով, անվարան պէտք է յայտարարել, թէ միջազգային մամուլը ըստ արժանւոյն գնահատեց եւ արձագանգեց լուրին՝ բացառիկ թիւեր կամ թերթերուն առաջին էջերը նուիրելով անոր։ Արդարեւ, Ժիւլ Վերնի մարգարէութիւնն էր, որ կ'իրագործուէր։

Լոնտոնի կեդրոնը հինգ հազար Անգլիացիներ հսկայ պաստառի մը վրայ հետեւեցան աստղանաւորդներուն սխրագործութեան։ Պըքինկհէմի պալատէն մինչեւ 10 Տաունինկ Սթրիթ, շնորհաւորական հեռագիրներ խմբագրուեցաւ Սպիտակ Տան հասցէին։ Անգլիացի մը տասը հազար սթերլինկ (120.000 ֆրանք) շահեցաւ ... չորս տարի առաջ գրաւի եկած էր, թէ մինչեւ 1971 մարդը ոտք պիտի դնէ լուսնին վրայ։

Ֆրանսայի համար Ժիւլ Վերնի նախատեսութիւնը կ'իրականանար։

Հսկայ պաստառներ հաստատուած էին Փարիզի զանազան վայրերու մէջ։ Պատկերասփիւռի երկու կայաններն ու ձայնասփիւռի բոլոր կայանները օրեր եւ գիշեր մը յատկացուցին դարուն մեծագոյն ձեռնարկին։

Իտալիոյ մէջ տասը Իտալացիի վրայ ութը լուսցուցին պատկերասփիւռին առջեւ։

Յունաստանի կառավարութիւնը տօն օր հռչակեց Երկուշաբթին, փակ մնացին հանրային վայրերը եւ հաստատութիւնները ի պատիւ աստղանաւորդներուն։

Ձայնասփիւռի Եւրոպական Միութեան կեդրոնատեղին, Ժընեւ, որ կ'ապահովէ վեց հարիւր միլիոն անձերու սահմանուած հեռարձակումը, բուռն գործունէութիւն մը արձանագրեց։ Անգամ բոլոր երկիրները պահանջեցին անմիջական հեռասփռումը։ Բացառութիւն կազմեցին Խորհ. Միութիւնը, Հունգարիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա, որոնք գոհացան արձանագրելով ուրիշ կայաններու նկարները։

Իրադարձութիւնը զանազան տարողութիւններով յիշատակուեցաւ Արեւելքի երկիրներուն մէջ։ «Լուսնահասնումը» սեղմ գիծերով հաղորդուեցաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռէն։ Երկու աստղանաւորդներուն լուսնին վրայ կատարած քայլերը պատկերասփռուեցան 7ուկէս վայրկեանի մէջ եւ այնպիսի ժամու մը, երբ շատ շատեր կարելիութիւնը չէին ունենար դիտելու հեռասփռումը։ Խորհրդային մամուլին միակ մեկնաբանութիւնը երեւցաւ «Պրաւդա»ի մէջ, միջին տարողութեամբ խորագրով մը — Լուսին ելան եւ «Թաս» հաղորդագրութիւնը բաղկացած ընդամէնը վեց տողէ։ (Ի դէպ, «Խորհ. Հայաստան» աւելի ցայտուն գիծերով ներկայացուց Լունա ԺԵ.ի արձակումը, Ափոլլօ 11ին վերապահելով ջնջին տեղ, միշտ երկրորդական դիրքի վրայ)։ 24 ժամ, ետք ամէն ինչ փոխուեցաւ սակայն։

Միւս կողմէ, սակայն, խանդավառութիւնը մեծ եղաւ Արեւելեան երկիրներէն ոմանց մէջ։ Փրակայի ձայնասփիւռը հաղորդեց լուրը, յայտարարելով, թէ պատմական մեծ պահ մը կ'ապրի մարդկութիւնը։ Փրակացիները սքանչացումով գիշերը անցուցին իրենց ձայնասփիւռներուն առջեւ։ Երկուշաբթի առաւօտ, ամէն մարդ կը վազէր գործի երթալու համար. արդարեւ բոլորն ալ անքուն էին եւ ուշացած։ Գործի վայրերուն մէջ մարդիկ կը մեկնաբանէին, առանց շատ ուշք դարձնելու աշխատանքին։

Լեհաստանի մէջ հաղորդիչին ձայնը կը դողար յուզումէն — Մարդը արդէն լուսնին վրայ է, ոչ մէկ մեկնաբանութիւն, վայրկեանը այնքան յուզիչ է »։

Վարշաւայի մէջ մասնագէտներ գրեթէ ամբողջ գիշերը կը պատասխանէին ունկնդիրներու զանազան հարցումներուն։ Մեծ տպաւորութիւն կրեցին, երբ Նիքսընի խօսակցութիւնը դիտեցին Արմսթրոնկի հետ։

Բ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ

Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՖՐԱՆՍԱ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Շուման Պրիւքսէլի մէջ առաջարկեց որ Վեցերու Վեհաժողով մը գումարուի, աշնան։ Առաջարկը անակնկալ մը չէր, պարզապէս չէր սպասուեր որ այսքան արագ ըլլայ։

Հասարակաց Շուկայի անդամները նպաստաւոր էին այս առաջարկին, եւ ժողովը՝ պիտի գումարուի աշնան, Լա Հէ։ Առջի օրուան նիստին, նախագահը՝ Լընս (Հոլանտայի Արտաքին նախարար) հասկցուց Ֆրանսայի որ միշտ ժխտական դիրք բռնելով կարգ մը հարցերու նկատմամբ, բան չի լուծուիր եւ չեշտեց. — «Աշխարհ պիտի չկործանի եթէ օր մը տեղի տանք մեծամասնութեան առջեւ»։ Ըսել կ'ուզէ որ եթէ Ֆրանսա միշտ գլուխ բռնէ կարգ մը որոշումներու համար (օրինակ՝ Անգլիա), կարելի է առանց իրեն որոշում տալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ պաշտօնապէս յայտարարեց Քորթէսին (սպանական խորհրդարան), որ որոշած է իր յաջորդը հռչակել՝ Իշխան Խուան Կարլոս «Աստուծոյ եւ պատմութեան առջեւ»։ Քորթէսի նախագահը լուրը հաղորդեց։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Տ. Տ. Վազգէն Ա. սոյն թուի Յունիսի 21–26ին, մասնակցեց խաղաղութեան համաշխարհային համագումարին, գերմանական դեմոկրատական հանրապետութեան մայրաքաղաք Բեռլինում։

Համագումարին մասնակցող 102 երկրներից եկած հոգեւորականների յանձնաժողովում, Հայոց Հայրապետը հանդէս եկաւ իր խօսքով, ի պաշտպանութիւն աշխարհի խաղաղութեան դատին, ոգեկոչելով յիշատակը երկու միլիոն հայ քրիստոնեաների, որոնք արեւմտեան Հայաստանում 1915 թուին, զոհը եղան մեր դարու առաջին ցեղասպանութեան։

Վեհափառ Հայրապետին, ուղեկցում էր Գեղարդայ վանքի վանահայր Հոգեշնորհ Տ. Նարեկ վարդապետ Շաքարեան։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

9 Յուլիս 1969, Ս. Էջմիածին

×

Թիւ 732

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա. գլխաւորելով Հայ Եկեղեցու պատուիրակութիւնը, սոյն թուականի Յուլիսի 1 – 4ը, ռուսական Պրավոսլավ Եկեղեցու Պատրիարք Ն. Սրբութիւն Տ. Տ. Ալեքսիի հրաւէրով, մասնակցեց Զագորսկի վանքում գումարուած քրիստոնէական եկեղեցիների եւ մահմետական, հրէական ու բուդդայական կրօնական կազմակերպութիւնների համագումարին, որը նուիրուած էր համայն աշխարհում կայուն խաղաղութեան ստեղծման հարցերին։

Համագումարին մասնակցեցին նաեւ արտասահմանեան 41 երկրներից ժամանած քրիստոնէական եւ այլ կրօնների պատկանող կրօնապետներ եւ պատուիրակութիւններ։

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատուիրակութեան անդամներէն էին՝ Գեր. Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոս – առաջնորդ Հայոց Վրաստանի, Գեր. Տ. Պարգեւ Եպիսկոպոս – Առաջնորդ Հայոց Ռուսաստանի, Հոգ. Տ. Նարեկ Վարդապետ – Վանահայր Գեղարդի վանքի, Պրոֆէսօր Սուրէն Աբեւշատեան – տնտեսապետ Արարատեան Թեմի թեմական խորհրդի, դասախօս Պարգեւ Շահբազեան, վարիչ – քարտուղար Մայր Աթոռի արտաքին յարաբերութեանց բաժնի եւ Հայկ Առաքելեան՝ դիւանապետ Մայր Աթոռի։

Իբրեւ հիւրեր, համագումարին մասնակցեցին Գեր. Տ. Գնէլ Եպիսկոպոս Ճէրճեան՝ Պէյրութից եւ Տ. Մեսրոպ Ծ. Վարդապետ Գրիգորեան՝ Վիէննայից։

Հայ եկեղեցւոյ պատուիրակութեան անդամները գործօն մասնակցութիւն բերեցին համագումարին եւ նրա հինգ յանձնաժողովների աշխատանքներին, որոնք նուիրուած էին արդի մարդկութիւնը յուզող հարցերին՝ աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու եւ ժողովուրդների եղբայրութիւնը ամրապնդելու Աստուածահաճոյ հրամայականների լոյսի տակ։

Ամենայն Հայոց Հայրապետը նախագահեց համագումարի վերջին նիստին եւ փակեց զայն իր եղբայրակից խօսքով ու աղօթքով։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(ԿՆԻՔ)

Ս. Էջմիածին, 12 Յուլիս 1969

ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՐԿՈՒՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԱՓՈԼԵՈՆ

Բ.

ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Այդ ժամանակ Անգլիա գրաւած էր Թուլոն քաղաքը եւ Ֆրանսայի անկարող զինուորական պետերը չէին կրցած ազատել զայն: Վերջ ի վերջոյ, Նափոլէոն կը յաջողի իր վրայ առնել ընդհանուր հրամանատարութիւնը, կը յաղթէ Անգլիացիներուն. կ'ազատէ քաղաքը եւ գերի կը բռնէ անգլիացի զօրավարը:

Միշտ հոգ կը տանի իր մօր, եղբայրներուն եւ քոյրերուն, մաս կը կազմէ Իտալիոյ բանակին իբր հրետանիի հրամանատար. կառավարութիւնը կը կանչէ Փարիզ: Ինքզինքը հեռու կը պահէ ներքին քաղաքական պայքարներէն:

1795ի յետադիմական թագաւորական խլրտումներու եւ կռիւներու ընթացքին Բոնվանսիօնը, զինքը հրամանատար կը նշանակէ Հանրապետական ուժերուն: Նափոլէոն կը կազմակերպէ եւ կը ղեկավարէ քաղաքային այդ կռիւները, առանց խղճահարութեան կը յաղթէ եւ կը փրկէ Ֆրանսայի յեղափոխական իշխանութիւնը:

Ֆրանսայի ներքին բանակին հրամանատար կը նշանակուի, կ'ամուսնանայ կեդրոնական Ամերիկայի Ֆրանսական գաղթավայրերէն եկած այրիի մը հետ, Ժօզէֆին տը Պոհառնէ, տարիքով իրմէ մեծ, եւ մայր երկու զաւակներու: Միեւնոյն ժամանակ նշանակուած է Ընդհանուր Հրամանատար Իտալիոյ Ֆրանսական բանակին: 27 տարեկան է, գլուխը անցած այդ ժողովրդական չարչարուած բանակին կ'առաջնորդէ զայն դէպի յաղթանակ: Աւստրիոյ եւ Սարտ բանակներու դէմ է իր կռիւը, որոնց նպատակն է շարունակել բռնապետութիւնը եւ պայքարը Ֆրանսայի դէմ: Նափոլէոն կ'ազատէ Նիսը եւ Սավուայի շրջանը: Իրեն ուղարկուած հրահանգներուն կարեւորութիւն չի տար: Իր արշաւը կը շարունակէ, կը գրաւէ Միլանօ քաղաքը, կը հիմնէ նոր կառավարութիւններ, նոր կարգ ու սարք, հանրապետական պետութեան մեծ հաքբստութիւն կը բերէ Ֆրանսա, եւ կը դառնայ ազգային հերոս մը:

Կը շարունակուի պատերազմը, յաղթանակներու շարքը կ'երկարի: Կը համաձայնի Հռոմի Պապին հետ, եւ 1797ի Լէօպէնի դաշնագրով, Հռենոսի ձախ ափի երկիրները մաս կը կազմեն Ֆրանսայի: Լոմպարտիա կը վերածուի առանձին հանրապետութեան: Վենետիկի իշխանութիւնն ալ կը փոխուի ի նպաստ Ֆրանսայի Քամփօ – Ֆորմիոյի յաղթանակով եւ դաշնագրով Նափոլէոն 1797ին վերջացուցած է Իտալիոյ իր պատերազմը:

Կը ձգէ Իտալիան եւ կը վերադառնայ Փարիզ, ուր խանդավառ ժողովրդական ընդունելութիւն մը կը սպասէ իրեն:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ – 18 ՊՐԻՒՄԷՐ

Մեծ է իր ժողովրդականութիւնը, բայց օրուան իշխանութիւնները կը զգուշանան այս երիտասարդ զօրավարէն: Բանակին մէջ ոչ մէկ ընդդիմադիր ունի հիմա, իր գլխաւոր միակ հակառակորդը՝ զօրավար Հոշ, մեռած է: Իրեն կը մնայ սպասել մեկուսացած, ոչ մէկուն վրայ վստահութիւն ունի, կը սիրէ առանձնութիւնը:

Կառավարութիւնը կը վստահի իրեն երկրորդական պաշտօն մը՝ ընդհանուր հրամանատար նշանակելով զինքը պարտուած եւ ցրուած խեղճուկրակ բանակի մը եւ Անգլիոյ դէմ պայքարելու:

Նափոլէոն այդ ժամանակ ոչ մէկ առեւտրութիւն ունի Անգլիոյ դէմ: Գիտէ անոր պատմութիւնը, եւ նպատակները: Բայց քաջ գիտէ նաեւ թէ ոչ մէկ զինուորական միջոց ունի յարձակելու բրիտանական կղզիներու վրայ, ուրիշ ճամբայ մը կը փնտռէ յաղթելու անոր, ճամբայ մը՝ որ կը տանի Կոստանդնուպոլիս, Հնդկաստան, Եգիպտոսէն սկսեալ: Իր նպատակն է՝ Մեծն Աղեքսանդրի ճամբան բռնել:

Դէպի Եգիպտոս արշաւանքը, ընկերակցութեամբ արեւելագէտ գիտուններու եւ մասնագէտներու պատերազմէ առաջ, խալմը ճանչնալու նպատակն է Նափոլէոնի համար: Կ'ուզէ գտնել հին Եգիպտոսի գաղտնիքները, եւ վերջապէս հասնիլ Պոլիս, արշաւել Հնդկաստան:

Նելսընի անգլիական նաւատորմը կ'ոչնչացնէ Ֆրանսայի պատերազմական նաւերը Ապուքիրի մօտ:

Եգիպտոսի մէջ ալ յաղթական է Նափոլէոն, կ'ուզէ կազմակերպել երկիրը, կը շարունակէ իր արշաւանքը դէպի Արեւելք, բայց Ժան տ'Աքրի անյաջողութենէն ետք, կ''ոչնչանան իր Պոլիս հասնելու երազները, համաճարակներն ալ ծայր կու տան, եւ Նափոլէոն Եգիպտոսի բանակը իր բարեկամ եւ հաւատարիմ զօրավար Քլէպէրի յանձնելէ ետք, եւ հակառակ թշնամի նաւատորմիղին հսկողութեան կը յաջողի ձգել Եգիպտոս եւ կը վերադառնայ Ֆրանսա, Ֆրէժիւս քաղաքն է՝ իր առաջին կայանը:

Փարիզ հասնելուն, կը տեղեկանայ եւ ականատես կ'ըլլայ տիրէքթուարի անդամներուն անկարողութեան, հազարաւոր էնթրիկներ կան, ժողովուրդը մոռցած յեղափոխութեան սարսափելի օրերը մէկ փափաք ունի՝ զուարճանալ եւ ապրիլ, իսկ օրուան կառավարիչները, անտարբեր այս բոլորին նկատմամբ, օրը օրին կ'ապրին, եւ Պարաս առաջ կը քշէ Նափոլէոնը նոր յեղաշրջում մը կը պատրաստէ, եւ ահա 18 պրիւմէրը եւ շնորհիւ իր եղբօր Լիւսիէն Պօնափարթի որ նախագահ է հինգ հարիւր երեսփոխանական ժողովին, ադմկոտ եւ յարձակողական եւ թշնամական խռովութիւններէ ետք կը պարտուին հինգ հարիւր ներկայացուցիչ երեսփոխանները, յաջորդ օրը ռմբակիրներ (կըրընատիէ) հաւատարիմ զինուորներ կը փրկեն Նափոլէոնի կեանքը: Խորհրդարանէն կը վռնտուին, ներկայացուցիչները կը փախչին տուներէն եւ պատուհաններէն եւ Նոյեմբեր 19ին կը հռչակուի նոր վարչաձեւ մը երեք քոնսիւլներ կը նշանակուին, Նափոլէոն, Սիէյէս, եւ Ռօժէ Տիւքօ:

ՏՈՔԹ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակինաւթիւ ծրագրուած էր ձայնասփիւռի միջոցաւ ալ զինքը ներկայացնել աւելի լայն հասարակութեան:

Այս հաղորդումներուն առաջինը տեղի ունեցաւ անցեալ Կիրակի առաւօտ: Լրագրող Պ. Շարլ Թէմէրըըն հետեւեալ կերպով ներկայացուց օրուան նիւթը:

«Կոմիտաս վարդապետ, հայ մեծանուն երաժիշտը այս տարի հարիւր տարեկան պիտի ըլլար: Գիտենք որ զանազան երկիրներու հայ գաղութները մեծահանդէս տօնակատարութիւններով կը նշեն այս թուականը: Հրաւիրեցինք երգահան Պ. Արա Պարթեւեանը, երաժիշտ եւ Փարիզի եկեղեցւոյ երգէոնահար, որպէս զի իբր մասնագէտ, եւ Կոմիտասի ծանօթ ըլլալով թէ Պոլիս եւ թէ Փարիզ, խօսի մեզի այս երաժիշտին մասին:

ՀԱՐՑ.— Կրնայի՞ք Կոմիտասի կեանքին եւ գործին մասին տեղեկութիւններ տալ մեզի:

ՊԱՏ.— Հայ երաժշտութեան մէջ Կոմիտասի դերը այնքան կարեւոր եղած է որ իր անձնաւորութեան պէտք է մօտենալ բացառիկ հիացումով մը: Եթէ իր անունը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ, պատճառն այն է որ զինքը նկատած ենք իբր Հայոց ազգային երաժիշտը, համբաւ մը որուն արժանի եղած է հայ կրօնական եւ ժողովրդական երաժշտութեան առընչութեամբ իր կատարած խոր ուսումնասիրութեանց հետեւանքով:

Մանրամասն վերլուծում մը անհրաժեշտ է ըստ արժանւոյն գնահատելու համար այս մեծ երաժիշտին գործը որ հայ երաժշտութեան վերանորոգիչը կը նկատուի: Պիտի ջանամ թէեւ հակիրճ կերպով բացատրել իր դերը կրօնական եւ աշխարհիկ երգերու ձայնագրութեան եւ զանոնք նոր ձեւով մը ներկայացնելու մասին իր կատարած գործը:

ՀԱՐՑ.— Կրնայի՞ք հակիրճ կերպով կենսագրականը տալ Կոմիտասի:

ՊԱՏ.— Կոմիտաս, ծննդեան անունով Սողոմոն, ծնած է 26 Սեպտեմբեր 1869ին Քէօթահիոյ մէջ, Փոքր Ասիոյ գիւղաքաղաք մը: Համեստ ընտանիքի մը, կօշկակար հօր մը զաւակ: Ընտանիքին անդամները երաժշտական ձիրքեր ունէին. հայրը կ'երգէր եկեղեցիներու մէջ: Թերեւս ասիկա սկզբնական նշան մըն էր որ ապագային մեծ դէմք մը պիտի դառնար ինքն ալ երբ 19րդ դարու հայ երաժշտական արուեստին փայլուն ներկայացուցիչներէն մին:

Գիւղի նախակրթարանէն առաւ իր ուսումը, ուր իր հօրը պէս եկեղեցւոյ մէջ դպրութիւն կ'ընէր: Սակայն օր մը բացառիկ պատեհութիւն մը կը ներկայանայ:

1881ին, Գէորգ Դ. կաթողիկոսի օրով կը հրաւիրուի Էջմիածին, Հայոց հոգեւոր կեդրոնը Արարատի կողքին: Այնտեղ ուշադրութեան առարկայ կ'ըլլայ իր գեղեցիկ ձայնով: Կը սկսի երաժշտական տեսական ուսումնասիրութեանց եւ կը փորձէ ձայնագրել կրօնական կարգ մը երգեր որոնք յետոյ պիտի դաշնաւորէր:

Կոմիտասի գործը կարելի է երկու գասակարգի բաժնել, կրօնական երգերը, յետոյ ժողովրդական երգերն ու պարերը:

Բայց, մեր զրոյցը համեմելու համար փորձենք ունկնդրել մեր ծիսական երգերէն մին, Զրօրհնէքի երգ մը պիտի տեսնենք որ երիտասարդական շրջանի իր աշխատութիւնները կը կրեն մասամբ գերմանական դպրոցի ազդեցութիւնը. (Ունկնդրութիւն «Ով Զարմանալի» երգին):

ՀԱՐՑ.— Ե՞րբ, եւ ի՞նչ պայմաններու տակ սկսած է իր գործունէութիւնը:

ՊԱՏ.— 1893ին կը ձեռնադրուի աբեղայ, եւ երկու տարի յետոյ՝ վարդապետ: Կը կազմակերպէ երգչախումբ մը իբր յաջորդ Կարա Մուրզայի որ իր ժամանակին համբաւաւոր երաժիշտ մը եղած էր: Կոմիտաս կը փորձէ բազմաձայնութիւնը ներմուծել մեր երգերուն մէջ եւ արդէն կը հանդիպի կարգ մը դժուարութեանց:

ՀԱՐՑ.— Այդ շրջանին ի՞նչ աստիճանի էր Հայոց երաժշտական հասկացողութիւնը:

ՊԱՏ.— Կացութիւնը արդարեւ ձգուած եւ անորոշ էր. պահպանողականներու եւ շարք մը յառաջդիմասէր մարդոց մէջ անհասկացողութիւն կը տիրէր:

Պատճառն այն էր որ ոմանք կը մերժէին բազմաձայնութեան ներմուծումը մեր երգերուն մէջ, առարկելով թէ ասիկա Արեւմտեան եկեղեցիներու մէջ կի-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Սա տարբերութեամբ, որ այսօր մէկ հոգի է աներեւոյթ եղողը, մինչդեռ այդ օրը երեք հոգի միասին էին...:

— Որեւէ հետք կարելի չեղա՞ւ գտնել:

— Ոչ, ի զուր տան ամէն կողմը տակնուվրայ դարձուցինք, ի զուր տախտակամածներն ու ձեղուններ քակեցինք, մեր բոլոր փնտռտուքները արդիւնք չունեցան:

— Ոստիկանութիւնը ի՞նչ բացատրութիւն տուաւ ասոր:

— Ըսին թէ մեր ապիկարութենէն օգտուելով, յեղափոխականները կրցած էին փախչիլ մեր աչքին տակ, ինչ որ ճշմարիտ չէր եւ ոչ ալ կարելի, եւ որովհետեւ քանի մը օր ետքը ուրիշ շատ աւելի կարեւոր խնդիր մը մէջտեղ ելաւ որ ոստիկանութեան ամբողջ ուշադրութիւնը գրաւեց, Տէրվիշ փողոցի այդ դէպքը մոռցուեցաւ բոլորովին: Բայց ես չէի մոռցած եւ միշտ կասկածով կը նայէի այս տան վրայ, նոյնիսկ երբ Էմմայի պէս աշխարհիկ կին մը եկաւ բնակելու հոն:

— Եւ կասկածներդ անտեղի չէին, քանի որ հակառակ այդ կնոջ ոստիկանութեան հետ ունեցած յարաբերութիւններուն, գիտենք թէ միեւնոյնատեն յեղափոխականներու հետ ալ կապակցութիւններ ունէր:

— Եւ որուն հետեւանքով այս փորձանքը եկաւ գլխուն:

— Կուժը ջուրին ճամբան կը կոտրի, պատասխանեց Ահմէտ Ջավուշ փիլիսոփայաբար:

— Խնդիրը այդ չէ: Այս առտու երբ ոճրագործութեան դէպքը լսեցի ու ոճրագործին անյայտացումը տեսայ, իսկոյն յիշեցի քանի մը տարի առաջ պատահածը եւ սա եզրակացութեան հասայ թէ այս տունը մասնաւոր թաքստոց մը ունի զոր հաւանօրէն պատրաստած են հոն բնակող նախկին հայ յեղափոխականները եւ որ ծանօթ էր Շապանի:

— Այդ ըսածդ շատ հաւանական կ'երեւայ, պատասխանեց Ահմէտ Ջավուշ, եւ հիմա կը տեսնեմ որ իրաւունք ունիս եղեր այդքան պնդելու քու ենթադրութեանդ վրայ:

— Խնդիրը այդ թաքստոցը գտնելու վրայ է:

— Հաւանօրէն ղետնայարկը, շտեմարանին մէջ տեղ մը ըլլալու է, պէտք է մեր զննութիւնները հոնկէ սկսինք:

— Ընդհակառակն, ըսաւ Սալոմոն, ես վստահ եմ որ վերի յարկն է, այն յարկը ուր կը գտնուի Էմմայի ննջարանը եւ գուցէ նոյնիսկ այդ ննջարանին մէջ...

— Բայց ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնես այդ ենթադրութիւնդ:

— Ես ալ նախ այնպէս կը կարծէի որ թաքստոցը ղետնայարկը պէտք է փնտռել, բայց գլխակին կուրծքին վրայ գրուած թուղթը բոլորովին գաղափարս փոխեց: Ցայտնի է որ այդ թուղթը ոճրագործը գրած է, այս մասին որեւէ տարակոյս չկայ եւ գրած է մեր հոս գտնուած միջոցին, այսինքն երբ տունը ոստիկաններով ու լրտեսներով լեցուած էր: Արդ, ի՞նչպէս կ'ուզես որ այդ մարդը համար ձակէր շտեմարանէն վեր ելլել, ղետնայարկէն անցնիլ ու երկրորդ յարկը երթալով թուղթը թողուր եւ ետ դառնար, մինչ թէ այս կատարեալ յիմարութիւն մը պիտի չըլլա՞ր, կամ մանաւանդ կարելի՞ էր այսպիսի բան մը երբ տան մէջ այնքան բազմութիւն կար: Այդ թուղթի պարագան արդէն ոճրագործին կողմէ պարզ ոնապարծութիւն մը, մեր վրայ խնդալու պէս բան մըն է եւ եթէ իր անձին համար կատարեալ ապահովութիւն չունենար, այդպիսի անօգուտ յանդգնութիւն մը պիտի չփորձէր:

— Շատ իրաւունք ունիս, Սալոմոն էֆէնտի, պատասխանեց Ահմէտ Ջավուշ տեղի տալով իր ընկերոջ իրաւացի դիտողութիւններուն առջեւ: Այո, մեր զննութիւնը պէտք է վերէն սկսինք:

— Եւ եթէ կ'ուզես անմիջապէս գործի ձեռնարկենք:

— Ես պատրաստ եմ, ըսաւ Ջավուշ ոտքի ելլելով:

Երկուքը միասին յամր քայլերով ճաշարանէն դուրս ելան ու սանդուխին մօտեցան: Հոն պահ մը կանգ առին ու ականջ դրին տեսնելու համար թէ որեւէ շշուկ կը լսուէ՞ր:

Ոչինչ, տունը խոր լռութեան մէջ թաղուած էր:

Սկսան աստիճաններէն վեր ելլել նոյն զգուշաւորութեամբ. Ահմէտ Ջավուշ առջեւէն կ'երթար ռեվոլվէրը ձեռքը բռնած եւ Հրեան անոր կը հետեւէր վառած մոմ մը: Երբ վեր հասան, դարձեալ կանգ առին ու ականջ դրին:

— Ձայն ձուն չկայ, ըսաւ Ահմէտ կամաց մը:

— Այո, կատարեալ լռութիւն կը տիրէ, պատասխանեց Սալոմոն:

— Ո՞ր սենեակէն պիտի սկսինք մեր խուզարկութիւնը:

— Դիակները գտնուած սենեակէն իհարկէ... ես վստահ եմ որ հոն է գաղտնիքին բանալին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 182)

...րկուած երգեցողութիւնը կը յիշեցնէր ։ ...կը նախընտրէին միաձայն երգեցողութիւ... ...նը եւ միայն արական ձայներով ։

Կոմիտաս երկար ատեն պիտի պայքա– ...րէր իր ըմբռնումները պարտադրելու հա– ...մար ։ Ունկնդրենք Ջրօրհնէքի երգերէն ...որէշ հատուած մըն ալ որուն դաշնաւո– ...րումը իր ժամանակին համար բաւական ...յանդուգն կը նկատուէր ։

(Ունկնդրութիւն «Այսօր ձայնն հայրա– ...կան» ի) ։

Կոմիտաս, աւելի ուշ կ'անցնի Վրաս– ...տան եւ Թիֆլիզի մէջ կը գտնէ աւելի ջերմ ...ընդունելութիւն եւ իր գործունէութեան ...համար աւելի նպաստաւոր գետին, այս ...քաղաքը ըլլալով Կովկասի մէջ մշակու– ...թային մեծ կեդրոն մը ։

1896ին, բարերարի մը օժանդակու– ...թեամբ, յանձին Աղեքսանդր Մանթաշեա– ...նի, կը մեկնի Պերլին, ուր ամբողջ երեք ...տարի երաժշտական դասական ուսում– ...նասիրութեամբ կը զբաղի ։

ՀԱՐՑ.— Հայ կրօնական երգերու մշակ– ...ման մարզին մէջ ի՞նչ եղած է Կոմիտասի ...դերը ։

ՊԱՏ.— Ըստ Կոմիտասի համոզման, ...բոլորովին ինքնուրոյն եւ ազգային երա– ...ժշտութիւն մը ներկայացնելու համար ...հարկ էր երգերը ներկայացնել ճշգրիտ ...ձայնագրութեամբ մը, որ ըստ կարելւոյն ...ձերբազատուած ըլլար օտար ազդեցու– ...թիւններէ, հետեւաբար իր ձայնագրու– ...թեան ձեւը կարելի է նկատել որպէս հայ ...դասական երաժշտութեան սկզբնաւորու– ...թիւն մը ։

Գիտէք անշուշտ որ Հայաստան, գտ– ...նուած ըլլալով զանազան երկիրներու տի– ...րապետութեան տակ, ստիպուած եղեր է ...ակամայ ընդունիլ արաբական, պարսկա– ...կան եւ թրքական ազդեցութիւններ ։

Մեր կրօնական երգերը մեզի հասած են ...դարերէ ի վեր բերանացի ուսուցմամբ եւ ...ժամամբ ալ խազային նօթագրութեամբ (նէօմ) ։ Սակայն, այս խազային եւ հետե– ...ւաբար նախնական նօթագրութեամբ տր– ...ուած ցուցմունքները աւելի կը միտէին ...երգիչին տալու ձայնական ելեւէջներու ...մօտաւոր մեկնաբանութիւն մը, փոխա– ...նակ ճշգրիտ կերպով տալու այդ ելեւէջ– ...ներուն յստակ ձայնագրութիւնը ։ Այնպէս ...որ զանազան փոփոխակներու եւ երգը– ...ածքի այլազան ձեւերու կը հանդիպինք, ...կերպարկուած Պոլսոյ, Կովկասի հայաշատ ...կեդրոններու մէջ, քիչ մըն ալ Վենետիկի ...Մխիթարեան Հայրերու մօտ, ուր բոլորն ...ալ կը պնդեն իրենց հարազատութեան ...կամ առաւելութեան վրայ ։

Անհրաժեշտ էր գտնել ձայնական ելե– ...ւէջներու վերջնական եւ վաւերական ձեւ ...մը, եւ այս հարցին լուծման համար Կո– ...միտաս ջանաց խազերու ընթերցման ու– ...սումնասիրութեան հետեւիլ ։ Խազերը ...բազմատեսակ զարդարանքներ եւ նշան– ...ներ են որոնք կը դրուին բառերուն վրայ ։

ՀԱՐՑ.— Որքա՞ն կարելի է հաշուել ...խազերուն թիւը ։

ՊԱՏ.— Անոնք կը թուին ունենալ մօտ երկու հարիւր ձեւ ։ Կարելի է բաժնել ե– րեք դասակարգի, խազեր՝ ցոյց տալու համար բառերուն շեշտաւորումը, ուրիշ– ներ՝ ձայնական ելեւէջներու կապակցու– թեամբ եւ ուրիշներ ալ տեւողութեան համար ։

Կոմիտաս իր աշխատութեանց երբ ար– դիւնք՝ կրցած էր որոշ չափով զանազան նմանութիւններ գտնել միջնադարեան խազային դրութեան, եւ զանազան դրացի երկիրներու մէջ գործադրուած խազերգա– յին սկզբունքներուն հետ ։

Բայց եւ այնպէս քսան տարուան տք– նաջան աշխատանքէ յետոյ՝ խոստովանած է թէ տակաւին չէ կրցած վաւերական լուծում մը գտնել այս հարցին շուրջ։

ՀԱՐՑ.— Շատ խօսուած է Կոմիտասի ձայնագրած պատարագին մասին ։

ՊԱՏ.— Իրմէ առաջ ուրիշ երաժիշտներ ինչպէս Կարա – Մուրզա եւ Մակար Եկ– մալեան դաշնաւորած են պատարագի եր– գերը, սակայն ինչ որ քննադատելի եղած է իրենց աշխատութիւնը՝ այն է արեւ– մտեան ոճի գործածութիւնը ։

Կոմիտաս նախընտրած է հոմոֆոնական ձայնագրութեան ձեւը, ուր երգչախում– բի զանազան բաժինները իրենց կարեւո– րութիւնը կը ստանան ։

Ունկնդրենք ահա պատարագէն հատ– ուած մը, ըստ Եկմալեանի մշակման ։ Սուրբ, Սուրբ, յետոյ՝ նոյն երգին տար– բեր մէկ ձեւը Կոմիտասի կողմէ, պիտի գտնուինք երկու ոճերու առջեւ (ունկնդ– րութիւն, Եկմալեանի եւ Կոմիտասի կող– մէ դաշնաւորուած Սուրբ, Սուրբ, եր– գին) ։

Պարտիմ ճշդել թէ նախապէս այս եր– գերը դաշնաւորուած են միայն արական ձայներու համար ։ Կոմիտասի ըմբռնու– մով անոնք պէտք էին գործադրել առանց գործիական երաժշտութեան ընկերակ– ցութեան ։ Ասիկա թերեւս այն պատճա– ռով որ իր ժամանակաշրջանին կրնար եր– գիչներու ստուար թիւ մը ապահովել, բայց այն օրէն երբ երգէոնի գործածու– թիւնը արտօնուեցաւ մեր եկեղեցիներուն մէջ, ներկայիս երգեցողութիւնները նա– խընտրաբար տեղի կ'ունենան նուագի ըն– կերակցութեամբ եւ երկսեռ խումբով ։

Ծարականներու մարզին մէջ՝ Կոմիտաս ջնջեց քառորդ ձայներու դրութիւնը ո– րոնք, ըստ իրեն թրքական ազդեցութիւն– ներ էին, աւելորդ եւ անօգուտ ։ Ջնջեց նաեւ կարգ մը մանրամասն, եւ երկար ե– լեւէջներ որոնք շատ սովորական եւ արե– ւելեան կը նկատէր ։ Ձայնական ելեւէջնե– րուն կ'ուզէր տալ պարզ եւ ճշգրիտ ձեւ մը ։ Համոզուած էր որ մեր եկեղեցական երաժշտութիւնը պէտք է ըլլար ոչ արե– ւելեան եւ ոչ ալ բոլորովին արեւմտեան ։

ՀԱՐՑ.— Որո՞նք կը նկատուին իր գոր– ծերուն մէջ կարեւորագոյնները ։

ՊԱՏ.— Անշուշտ պատարագի երգեցո– ղութիւնն է, սակայն կ'արժէ ունկնդրել Ռոմանոսայի արարողութեան հետեւեալ երգը, ուր Կոմիտաս որոշապէս պարզե– ցուցած է երգեցողութեան ելեւէջները, մինչ ուրիշներ զայն կը մեկնաբանէին եր– կար նախադասութիւնով եւ քիչ մըն ալ արեւելեան մեղկութեամբ ։

(Ունկնդրութիւն «Այս խորհուրդ ըլ– ցաւ»ի) ։

ՀԱՐՑ.— Գիտենք որ այս հանճարեղ ե– րաժիշտը հեղինակ է նաեւ ժողովրդական երգերու դաշնաւորմանց, կրնայի՞ք խօ– սիլ այս մասին ։

ՊԱՏ.— Առաւելապէս այս մարզին մէջ է որ Կոմիտասի հանճարը կը փայլի ։ Իր ուսումը վերջացնելէ ետք կը վերադառ– նայ Հայաստան, հոն կը շրջի գիւղէ գիւղ, հանդիպումներ կ'ունենայ գիւղացիներուն հետ, որոնք իսկական ստեղծագործողնե– րը կը նկատէր ժողովրդական երգերուն ։

Սակայն այս ճիւղը յաջորդ հաղորդու– մի մը նիւթ պիտի ընորենք ։

(Հաղորդում ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
20 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան)

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Շատ ժամանակ չէ անցած, երբ սովո– րական կենդանի խղերու հիման վրայ պատրաստուած օճառները փոխարինուե– ցան քիմիական փոշի օճառներով, որոնք այժմ ընդհանրացած են ամբողջ աշխարհի մէջ։ Քիմիական օճառները շատ մը տե– սակէտերով գերազանց են կենդանի խ– ղերով շինուած օճառներէն, մանաւանդ արուեստական թելերէ պատրաստուած հիւսուածեղէններուն համար ։ Այսուհան– դերձ, լուացքի նոր փոշի մը կը թուի թէ կը գերազանցէ քիմիական փոշիները։ Այս արտադրանքը կ'օգտագործէ էնզիմներ (խմորանիւթեր) ։ Յայտնի է, թէ էնզիմ– ները օրկանական քաթալիզէօրներ են, ո– րոնք հակազդեցութիւնները կ'ապահովեն մարդկային մարմնի մէջ ։ Զանազան էն– զիմներ կը կատարեն քիմիական գործո– ղութիւններ ։ Այսպէս, օրինակ, լիփազ– ները խղերը կը քայքայեն, փրոթէազ– ները կը նպաստեն փրոթէիններու մար– սողութեան եւայլն ։ Էնզիմները շատ փո– քրր քանակութեամբ անհրաժեշտ են մար– դու օրկանիզմին՝ անոնց բաղադրութիւնը դեռ անծանօթ է, նոյնիսկ ելեկտրոնային մանրադիտակը չէ յաջողած ցարդ ուսում– նասիրել զանոնք, կը կարծուի, թէ ա– նոնց տրամագիծը հազիւ մէկ միլիմեթրին մէկ միլիոներորդ մասը կը ներկայացնէ ։

Ցարդ էնզիմները կը գործածուէին գա– րեջուրի պատրաստութեան, գինեգործու– թեան, հացագործութեան, պանրագոր– ծութեան եւ երբեմն կաշեգործութեան մէջ (կաշիները նրբացնելու համար) ։ Եւ– րոպայի մէջ քանի մը գործարաններ վեր– ջերս սկսան փոշի օճառ արտադրել օգտա– գործելով էնզիմները ։

Այս օճառին գլխաւոր առաւելութիւնը այն է, որ բոլոր բիծերը, նոյնիսկ փրո– թէական բիծերը (արեան բիծերը) կ'ան– հետացնէ առանց հետք ձգելու ։

Էնզիմներուն գործածութեան մէջ պէտք է յաղթահարել որոշ դժուարութիւններ ։ Այսպէս, օրինակ, փրոթէազները պէտք ունին վաթսուն աստիճան ջերմութեան, եթէ ջուրջի ջերմութիւնը աւելի բարձր ըլլայ, անոնք կը փճանան ։ Նոյնպէս, ե– թէ էնզիմները ջրման մէջ մտնեն այլ քի– միական նիւթերու հետ կը քայքայուին ։

Ի տարբերութիւն քիմիական օճառնե– րու, էնզիմները կը պատրաստուին կեն– սաբանական միջոցներով, բազմացնելով մանրէներ կամ սունկեր, կը քաղեն անոնց արտադրած էնզիմային հեղուկը, յետոյ զայն կը զտեն, կը չորցնեն ու կեդրոնա– խոյզ գործիքի մը միջոցով կը ստացուի փոշի մը, որ կը դառնայ լուացքի օճառ ։

×

Մեծ քանակութեամբ ձուկեր կը փճա– նան, ամէն տարի, միջատներու պատճա– ռով ։ Այսպէս, Մալիի մէջ տարեկան ձու– կի որսին մէկ հինգերորդը, մօտաւորա– պէս քսան հազար թոն, կը փճանայ ։ Կանխելու համար այս աղէտը, ՄԱԿ.ի գիւղատնտեսական կազմակերպութեան, ձկնորսութեան մասնագէտ Ենտրա Սապօ վերջերս յղացաւ պարզ եղանակ մը, ան թարմ ձուկը զետեղեց կերպընկալ նիւթէ տուփերու մէջ ու դրաւ զանոնք, արեւի կիզիչ ճառագայթներուն տակ. այս պայ– մաններուն մէջ տուփին մէջ դրուած ձու– կին ջերմութիւնը բարձրացաւ ութսուն աստիճանի, սպաննելով միջատները, զերծ մնալով միջատներէ, ձուկը կը չորնայ ու կը դառնայ տեսակ մը պահա– ծոյ, զոր կարելի է երկար ժամանակ պա– հել կամ արտածել հեռաւոր երկիրներ ։

Առայժմ, այս եղանակով միայն փոքր քանակութեամբ ձուկեր կարելի է պահա– ծոյի վերածել. սակայն, կը նախատես– ուի, որ տաքցուած աղիւսէ փապուղինե– րու մէջ կարելի պիտի ըլլայ չորցնել օ– րական քսան թոն ձուկ ։

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ճաններն թեւերուն տակ անցնող կեանք մը աւելի կ'արժէ՝ քան զերեզմաններուն քունը ։

×

Մտերմութիւններդ փարատէ՛ այս գի– շեր. չես գիտեր թէ վաղը ի՞նչ պիտի պատահի քեզի ։

×

Երկաթագործի մը ընկերացի՛ր.— պիտի մրոտիս ։ Անուշահոտ ծախողի մը ընկե– րացի՛ր.— Հետդ պիտի տանիս ծաղկե– փունջին բոյրը ։

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մանաւանդ որ Քողէթ բնութեամբ ոչ ...այնքան վախկոտ էր ։ Իր երակներուն մէջ ...թափառական քաղաքի թափառական եւ բախտա– ...խնդիր կնոջ արիւն կար ։ Ինչպէս կը յի– ...շենք, աւելի արտոյտ քան թէ աղաւնի էր ...։ Իր կամութեան մէջ վայրենութիւն եւ ...արիութիւն կար ։

Հետեւեալ օրը Քողէթ պարտէզին մէջ ...կը խաղար երբ սկսած էր գիշերուան ...ժամերը տիրել ։ Մինչդեռ զբաղուած էր ...մտածումներով, մերթ կը ...կարծէր որոշապէս լսել ձայն մը որ նա– ...խորդ գիշերուան ձայնին կը նմանէր, ...ձայն մը որ կարծես թէ իրմէ ոչ այնքան հեռու եւ մութին մէջ քալողի դփտուքն էր, բայց կ'ըսէր ինքն իրեն թէ խրովլի չարժող երկու ոստերու շփշփումը խոտին վրայ քալողի մը դփտումին կը նմանի կատարելապէս, եւ այս կարծիքը ընելով բանի մը տեղ չէր դներ այդ լսել կարծած ոտքի ձայնը, մանաւանդ որ բան մը չէր տեսներ ։

Քողէթ դուրս ելաւ «մացառներէն» ։ Պարտէզին մինչեւ սանդուխը երթալու համար ալ կը պարտաւորուէր անցնիլ դա– լարագեղ պզտիկ մարգագետինէ մը ։ Լու– սինը, որ անոր ետեւի կողմէն նոր ծա– գած էր, ճիշդ Քողէթին մացառներու ան– տառակէն ելած միջոցին, անոր աջեւ շուք մը գծագրուեցաւ այդ մարգագետ– նին վրայ ։

Քողէթ կանգ առաւ աչարեկ ։

Իր շուքին քով լուսինը դալարիներուն վրայ որոշապէս ուրիշ շուք մըն ալ կը ձեւէր, շուք մը որ տարօրինակ կերպով ահարկու եւ սարսափելի էր, շուք մը որ բոլորշի գլխարկ մը ունէր ։

Այս շուքը կարծես թէ Քողէթին ետե– ւէն քանի մը քայլ անդին անտառակին եզ– րին վրայ կանգնած կեցող մարդէ մը կ'ար– տադրուէր ։

Քողէթ վայրկեան մը անցուց առանց կարենալ խօսելու, ոչ ալ աղաղակել կամ շարժիլ, եւ կամ գլուխը դարձնելու ։

Վերջապէս իր ամբողջ քաջասրտու– թիւնը ամփոփելով եւեւ դարձաւ համար– ձակութեամբ ։

Բայց ետեւը ոչ ոք կար ։

Քողէթ գետինը նայեցաւ ։ Շուքը անե– րեւոյթ եղած էր ։

Վերստին մացառներուն մէջ մտաւ, հա– մարձակութեամբ բոլոր խորշերը խու– զարկեց մինչեւ վանդակը երթալով, եւ բան մը չգտաւ ։

Իրապէս ահարեկիլ սկսաւ ։ Արդեօք ա՞յս ալ բանդագուշանք էր ։

Ի՞նչ, երկու օր հետզհետէ կարելի է բանդագուշակել ։

Ըսենք թէ առաջինը բանդագուշանք մըն էր, բայց երկրորդն ալ կրնա՞ր ըլ– լալ, Քողէթ կը խռովէր, վասնզի այդ շուքը անշուշտ ուրուական մը չէր ։ Ուր– ուականները բոլորշի գլխարկ չեն դներ երբեք ։

Հետեւեալ օրը երբ Ժան Վալժան վե– րադարձաւ, Քողէթ պատմեց անոր ինչ որ կարծած էր լսել եւ տեսնել ։

Կը յուսար թէ հայրը սիրտ պիտի տար իրեն, եւ թէ ուսերը վեր ընելով պիտի ըսէր.— Խե՞նթ ես, ինչ ես, աղջիկ ։

Ժան Վալժան մտմտուքի մատնուեցաւ ։

— Բան մը չի կրնար ըլլալ այդ, ըսաւ Քողէթին ։

Պատրուակով մը հեռացաւ Քողէթին քովէն, պարտէզը գնաց եւ Քողէթ տեսաւ որ ան մեծ ուշադրութեամբ վանդակը կը զննէր ։

Գիշերը արթնցաւ Քողէթ, այս անգամ ապահով էր թէ մարդ կար պարտէզը. իր պատուհանին տակ սանդուխին քով մէկու մը քալելը կը լսէր որոշապէս ։ Վազեց պատուհանին պզտիկ փեղկը բացաւ ։ Ի– րօք, պարտէզը մարդ մը կար որ ձեռքը ահագին բիր մը բռնած էր ։

Երբ աղաղակելու համար բերանը կը բանար Քողէթ, լուսինը մարդուն կիսա– դէմը լուսաւորեց ։ Իր հայրն էր պար– տէզին մարդը ։

Քողէթ նորէն պառկեցաւ ըսելով ինքն իրեն.

— Ըսել է թէ իսկապէս շատ անհան– գիստ է ան ։

Ժան Վալժան նոյն գիշերը եւ յետագայ երկու գիշերներն ալ պարտէզին մէջ ան– ցուց ։ Քողէթ իր փեղկին ծակէն տեսաւ զայն ։

Երրորդ գիշերը լուսինը կը նուազէր եւ կը սկսէր աւելի ուշ ելլել ։

Կէս գիշերը մէկ ժամ անցած էր, երբ Քողէթ քահ քահ մը եւ հօրը ձայնը, որ զինքը կը կանչէր.

— Քողէ՛թ ։

Քողէթ անկողինէն վար ցատկեց, առ– տնին շրջազգեստը վրան անցուց եւ պա– տուհան բացաւ ։

Հայրը վարը, մարգագետնին վրան էր ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մելինէ Ստեփան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 27) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
քրոջ՝ ԼՈՒԻԶ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
քեռկինին՝ ՌՈԶԻՆ ՊՈՆԱՌՏԷԼԻ
(Լոս – Անճըլըս)

մօրաքոյրներուն՝

ՏԻԿ. ՖԻԼՈՐ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ
ԵՒ ՄԱՐԻԱՄ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆԻ
ԵՒ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

Այս առթիւ Տիկին Մելինէ Ստեփան կը նուիրէ 30 ֆրանք Հ. Բ. Ը. Միութեան, քսան ֆր. Դպրոցասէրին, քսան Կապոյտ Խաչին (Ստանալ «Յառաջ»էն), եւ քսան ֆրանք «Յառաջ»ին :

×

Սարսէլ – Առնուվիլի Վարդան ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր շրջանին մէջ մահացած Արփիար Մարտիրոսեան, Կարօ Թորոսեան, Օննիկ Կարապետեան, Բարունակ Գումրուեանց, Յովհաննէս Ճիհանեան, Վահէ Ճիհանեան, Վարդերես Թորիկեան, Յակոբ Մերտինեան եւ Օննիկ Աւետիսեան ընկերներու ի յիշատակ, Կիրակի, Յուլիս 27ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներու յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լուսաբեր Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ճորճ Գասպարեան, եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճիւան եւ Գոհար Մաթոսեան եւ զաւակները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՄԱՆՈՒԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

Քառասունքի հոգեհանգիստը տեղի պիտի ունենայ Օգոստ. 3, Կիրակի, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ եկեղեցւոյ մէջ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պուա Քոլոմպէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փափազեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Արմենուհի Թապաքեանի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսէյլի իր մասնաճիւղի վարչութիւնները ու անդամները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Մկրտիչ Մարթայեանի, իր կնոջ Վիքթորիա Մարթայեանի (ծնեալ Տէրտէրեան, Շապին Գարահիսարցի) կսկծալի մահուան առթիւ, նաեւ ցաւակցութիւններ Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Մարթայեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Համփիկեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Սարսէլ – Առնուվիլի Վարդան ենթակոմիտէն, իր ընկերոջ Կարօ Թորոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» շաբաթաթերթին, եւ այս առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ եւ ընտանեկան պարագաներուն :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, ձայնաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արմենակ Սաթենճեանէն կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել Սիրանոյշ Սէթէնճեանի 12 Րիւ Փասթէօռ, Սեվրան, կամ լուր ունեցողներէն իր հասցէն հաղորդել :

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին :

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները :

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ :

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր : Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով :

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը :

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը :

Օթօքառներու համար արձանագրուիլ :

ՊՕՄՈՆ. — Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին :

ՔԱՂԱՔ. — Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Ծերիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ. — Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին :

ՊՈՒԼԱՐ ՕՏՕ. — Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին :

ՍԷՆ ԼՈՒ. — Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գրիգորեանին եւ Գ. Փիլիկեանին :

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ. — Ընկ. Վարդան Մուրատեան :

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ. — Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժէրար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը՝

Երուսաղէմ, Էջմիածին եւ Վենետիկ

Կը մասնակցին Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի եւ Կի Քուլթան տը Սավալ :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
DEAUVILLE

ԼԻՒՔՍ ՕԹՈՔԱՌՈՎ,

ՅՈՒԼԻՍ 27Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդամներու հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7.30ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւը եւ ժամը 8ին Կառ տիւ Նոռ (Քաֆէ Քիւրվէօր) : Մեկնում ժամը 8.15 դէպի Տովիլ կառուղիի ճամբով, Մանթ, Փասի ս/Էօռ, Էվրէօ, Լիզիէօ (այցելութիւն եւ մայր տաճարի այցելութիւն, ոչ – պարտադիր) ցերեկուան պաղ ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն Փոն լ'Էվէք եւ ժամանում Տովիլ : Այցելութիւն, հանգիստ ծովուն եզերքը, լողանք, խաղ, եւն. եւն. Թրուվիլի այցելութիւն իր նշանաւոր ձուկի շուկայով :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 18ին առեւնները Հոնֆլէօրի ճամբով, կարճ կայք հին նաւահանգիստը տեսնելու համար : Ժամանում Փարիզ ժամը 22ին առեւները :

Մասնակցութիւն 24 ֆրանք, (ճամբորդութիւն եւ ճաշ)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ, ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան) :

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72 :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով :

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆրանք Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք
Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք *Արձանագրութեանց համար դիմել Հինգշաբթի օրերը ժամը 18.30էն մինչեւ* 20.30 *եւ Շաբաթ օրերը* 17էն 20:

MAISON DE LA CULT URE ARMENIENNE
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին ճամբորդութիւն.— Օգոստոս 1էն 16 :

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ. ճամբորդութիւն.— Օգոստ. 9էն 24:

Գ. ճամբորդութիւն.— Սեպտ. 10էն 25 :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի բնակին «ԱՐՄԵՆԻԱ»ի մէջ : Առաջին խումբը՝ երկրորդ կարգի սենեակ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիքով : Երկրորդ եւ երրորդ խումբերուն համար վերապահուած է ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ (նախաճաշ եւ ճաշով – առանց ընթրիքի) :

Երեք ճամբորդութեանց համար մէկ գին՝ 2000 ֆրանք :

ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ – ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ :

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՅՈՒԼԻՍ

VENDREDI 25 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11571

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.571

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

Համազգային Պէյրութի ճեմարանին պէս շուրջ չորս տասնեակ տարիներու կեանք ունի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Դպրեվանքը, հիմնուած 1930ին Սահակ Բ. Խապայեանի օրով։

Հոգելոյս կաթողիկոսը ընտրուած էր 1902 Հոկտեմբեր 12ին։ Տարիներով թափուր մնացած Աթոռին գործերը քիչ մը կարգի դնելէ ետք, առաջին մտածումն էր եղած բանալ դպրեվանք մը, չարունակելու համար տեղապահ Փէքմէզճեան արք.ի ժառանգաւորաց վարժարանի գործը։

1905ին բացուեցաւ դպրեվանքը, որ կոչուեցաւ Կիլիկեան Դպրանոց ի Մայրավանս Սսոյ։ Տեսուչն էր Գարեգին Վարդ. Խաչատուրեան, որուն յաջորդեց նահատակ Ներսէս Վրդ. Դանիէլեան (Սահակեան վարդապետ)։ Դպրանոցը դուները փակեց 1909ին, երբեւ հետեւանք Կիլիկիոյ համատարած ջարդին։

Քաղաքական դէպքերը թոյլ չտուին վերաբանալու դպրեվանքը։ Հարկ եղաւ սպասել մինչեւ 1930, երբ Շահէ Ծ. Վրդ. Կիւլէսէրեան Ամերիկայի մէջ Նիւըրք Թոթ Ֆաունտէյշընի, ինչպէս նաեւ Կիւլպէնկեան եւ Գարակէօզեան մեծահարուստ Հայերու աջակցութիւնը ապահովելէ ետք Անթիլիաս կը հասնէր։

Բարգէն եպս. Կիւլէսէրեան, Շահէ Վարդ. եւ Բիւզանդ Եղիայեան ամուր հիմերու վրայ դրին Դպրեվանքը, որուն դասաւանդութիւնները սկսան 1930 Հոկտեմբեր 13ին 37 աշակերտներով։ 1932 Յունիսի վերջը Դպրեվանքը կուտար իր նախախայրիքը։ Մասնաւոր ուսանողներու դասարանէն շրջանաւարտ կ'ըլլային վեց երիտասարդներ, որոնք նախապէս ուսած էին այլուր։

Անթիլիասի Դպրեվանքը դարձաւ տրնկարան մը։ Բազմաթիւ ուսուցիչներ, քահանաներ եւ կուսակրօն հոգեւորականներ հասան կրթական այս հիմնարկութենէն։ Որոշ թիւով նորընծայ աբեղաներ համալսարանական կրթութիւն ստացան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ։

Ներկայիս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբանութիւնը բաղկացած է զարգացեալ երիտասարդ վարդապետներէ ու եպիսկոպոսներէ, որոնք իբրեւ առաջնորդ կամ կրթական մշակ կը ծառայեն ազգին։

Վերջին երեք տարիներու ընթացքին Դպրեվանքի տեսուչները փոխուեցան սակայն ուսուցչական կազմը մնաց նոյնը։ 39րդ ուսումնական տարեշրջանի (1968–1969) տեսուչն էր Մեսրոպ Վրդ. Աշճեան, որուն տեղեկագրէն կը տեղեկանանք, որ Դպրեվանքը բացուած է 1968 Հոկտեմբեր 14ին եւ փակուած 1969 Յունիս 14ին։

Անցեալ շրջանէն մնացած 19 աշակերտներու վրայ աւելցած են 32 նորեր, ընդհանուր թիւը բարձրացնելով 51ի, բաժնուած զանազան դասարաններու.— Ընծայարան՝ 5 սարկաւագ, Ժառանգաւորաց Դ. երեք աշակերտ, Ժառանգաւորաց Գ. չորս աշակերտ, Բ.՝ եօթը, Ա.՝ 14, Նախ.Ժառանգաւորաց՝ 16 ուսանող, Քահանայից դասարան՝ երկու։ Աշակերտներու 21ը կուգան Լիբանանէն, երեսունը Սուրիոյ զանազան շրջաններէն։

Ուսուցիչներու թիւն է 17 հոգի, վեց եկեղեցական, 11 աշխարհական, բոլորն ալ միայն։ Ֆրանս. Մշակութային աջակցութիւնը այս տարի եւս տրամադրած է ֆրանսերէնի ուսուցիչ մը։ Փոխտեսուչ Զարեհ Վրդ. Ազնաւորեան, ներքին տեսուչ Գէորգ Գանտահարեան եւ Տիգր. հսկիչ Հրայր աբեղայ Նիկոլեան գնահատելի աշխատանք տարած են։

Շաբաթական դասապահերու թիւն է եղած 204 ժամ։ Մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայուեր է աշակերտներու մարմնական առողջութեան։ Դասերէն դուրս Դպրեվանքցիները կազմակերպած են դասախօսական — գեղարուեստական ձեռնարկներ եւ մասնակցած՝ Պէյրութի մէջ տեղի ունեցող մեծ հանդէսներու եւ ձեռնարկներու։

«Մերձաւոր Արեւելքի Դպրեվանքներու Ընկերակցութիւն»ը անցեալ Հոկտեմբեր 21 – 25 կազմակերպած էր աստուածաբանական մատենադարաններու համար «սեմինար» մը, որուն մասնակցեր են վանքի միաբաններն ու սարկաւագները։ Այս կազմակերպութիւնը ծրագրած է հրատարակել Գարեգին Եպս. Սարգիսեանի «Հայ եկեղեցւոյ աստուածաբանութիւնը ըստ հայ շարականներու» ուսումնասիրութիւնը եւ Գէորգ Գանտահարեանի գրաբարի ձեռնարկները, երկու հատոր, եւայլ գրքեր՝ Ս. գրական, հայրաբանական, աստուածաբանական եւ Հայոց պատմութեան վերաբերեալ։

Ընծայարանի երկու բարձրագոյն դասարաններու չգոյութեան հետեւանքով Դպրեվանքը այս տարի աւարտական չէ ունեցած այդ բաժնէն։ Ժառանգաւորացէն երեք շրջանաւարտներ ուսար կրելու իրաւունք ստացած են, իսկ նախապատրաստական եւ Ա. դասարանի աշակերտները ստացեր են դպրութեան չորս աստիճանները։

Պետական Սերթիֆիքայի քննութեան ներկայացող ութ աշակերտներէն վեցը յաջողած են։ Քահանայից դասարանէն մէկ հոգի քահանայ ձեռնադրուած է եւ այժմ կը պաշտօնավարէ Լառնաքա (Կիպրոս)։ Ուրիշ մը քահանայական ուսման երկամեայ շրջանը աւարտելով ստացեր է համապատասխան վկայական։

Տեսուչի տեղեկագիրը կը վերջանայ հոգեշունչ խօսքերով, ուղղուած Դպրեվանքի աշակերտներուն, որոնք կոչուած են ծառայելու ազգին ու եկեղեցիին, իբրեւ ուսուցիչ կամ հոգեւորական։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՇՈՒՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

Կ'ԸՍԷ ՆԱՍՐ

Եգիպտական միակ կուսակցութեան՝ արաբ ընկերվարական միութեան Ազգ. Գ. Համագումարին առջեւ Նասր ճառ մը խօսեցաւ եւ չեչտեց ի մէջ այլոց.—«Մերպայքարին մէկ նոր շրջանը մտանք, մեր գտնուած հողերուն ազատագրման շրջանը, բոլոր հողերուն, մէջն ըլլալով Երուսաղէմը, Այսրյորդանանը, Կոլան եւ Կազան։ Ընդունիլ զինադուլը ցորչափ Իսրայէլ կը մերժէ քաշել իր զօրքը գրաւած հողերէն, ամէն օր յայտարարելով թէ կ'ուզէ կցել արաբ ազգին սա կամ նա մասը, մեզի համար անձնատուութիւն կը նշանակէ»։ Նասր կը հերքէ թէ իսրայէլեան օդուժը ռմբակոծած ըլլայ եգիպտական դիրքերը Ջրանցքին երկայնքին։ «Իսրայէլեան օդուժը, կ'ըսէ Նասր, ամայի վայրեր ռմբակոծեց, ուր հակօդային ոչ մէկ պաշտպանութիւն կայ։ Աւաղ ռմբակոծեցին մեր ոչ մէկ զինուորը սկրտուք մ'իսկ չստացաւ։ Պայքարը երկար պիտի ըլլայ, Մաշեցումի պատերազմն է որ կը սկսի։ Արաբական բոլոր երկիրները մաշեցումի պատերազմ մը պէտք է կիրարկեն Իսրայէլի նկատմամբ»։

Նասր գովքը հիւսած է Խորհ. Միութեան իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեան համար՝ «առանց խորհրդային օժանդակութեան, Իսրայէլ ամէն օր կրնար մեր վրայ յարձակիլ եւ չէինք կրնար պատասխանել։ Նասր ուրախ է նաեւ որ Բրեժնեւ հաւաստիք տուած է իրեն որ Խորհ. Միութիւնը ոչ մէկ լուծում կ'ընդունի Միջին Արեւելքի տագնապին համար առանց արաբ ազգին հաւանութեան։

Նասր շնորհակալութիւն խօսք արտասանեց նաեւ Ժորժ Փոմփիտուի նկատմամբ իր արդար քաղաքականութեան համար, արաբ Միջին Արեւելքի նկատմամբ, այնպէս ինչ պէս Ֆրանսայի նախագահը պարզած էր մամուլի ասուլիսին մէջ։

× Ալ Ահրամ, որ Գահիրէի կիսապաշտօնական օրգանը կը նկատուի եւ գլխաւորաբար Նասրի բառերը, կը գրէ թէ Գահիրէի կառավարութիւնը ըսած է Զօր. Օտ Պուլի «ըսէք Իսրայէլի որ յարգէ Միացեալ Ազգերու բոլոր բանաձեւերը եւ մենք ալ կը յարգենք զինադուլը»։

× Մահափորձ մը եղած է Թէլ – Ավիվ, մէկ մեռեալ, մէկ վիրաւոր կայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՏ ՔԵՆԸՏԻԻ վիճակը շատ փայլուն չէ եւ արկածին պարագաներն ալ շատ յստակ չեն։ Կառք վարելու իրաւունքը թէեւ առնուած է ձեռքէն, բայց եւ այնպէս իրեն դէմ պայքար մը սկսած է։ «Նիւզուիք» կ'ըսէ թէ արկածին մանրամասնութիւնները անհրաժեշտ են, մանաւանդ երբ ծանօթ է որ «պատասխանատուն խմող է, խենթի պէս կառք կը վարէ եւ մէկ աչքը միշտ գեղեցիկ կնոջ մը վրայ է»։ Ծերակուտականին քաղաքական ասպարէզը վերջնապէս վտանգուած է։ Քենըտի, որ ներկայ եղած է մեռած քարտուղարուհիին յուղարկաւորութեան, իր կնոջը հետ, ըսած է թէ պէտք եղած ատենը յայտարարութիւն մը կ'ընէ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Շապան – Տէլմաս մամուլին առջեւ պարզեց սենտիքաներու հետ իր տեսակցութիւններուն արդիւնքը։ Ընկերային գործունէութեան ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ Խորհրդարանին առջեւ, Սեպտեմբերին։

1970 ՅՈՒՆՈՒԱՐԷՆ սկսեալ նամակներու եւ հաշուեցոյցներու սովորական չափը 21×27 պիտի փոխուի եւ ըլլայ՝ 21 × 29 աւելի ճիշդ 210 × 297, որ աւելի գործնական կը նկատուի։ Թղթավաճառներուն կը մնայ սպառել իրենց պահեստը մինչեւ տարւոյն վերջ։

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԸ կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ։ Փարիզ 31 եւ 32 աստիճան է ամէնէն տաքը Քորսիքա եղած է Չորեքշաբթի օր, ուր ջերմութիւնը, շուքին, 41 աստիճանի բարձրացած էր։

ՍՊԱՆԻՈՅ իշխանը, Խուան Կարլոս Քորթէսի առջեւ երդում ըրաւ հաւատարիմ մնալու Ֆրանքոյի եւ շարժումին սկզբունքներուն։ «Եթէ ձեր խոստումին տէր մնաք, Թող Աստուած պահէ ձեզ, եթէ տէր չմնաք, Թող հաշիւ ուզէ ձեզմէ», այս հին բանաձեւումով է որ Քորթէսներու նախագահը ընդունած է Խուան Կարլոսի հանդիսաւոր երդումը։

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ խորհրդային Արտաքին նախարարը պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Եուկոսլաւիա, Սեպտեմբեր երկուքէն վեց։ Երկու երկիրներու տարակարծութիւնները խոր հիմեր ունին, բայց նաեւ փափաք կայ յարաբերութիւնները բարելաւելու։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը Կոսիգին, երեք տարուան ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով, ընդունած է Մոսկուայի Արեւմտեան Գերմանիոյ դեսպանը։ Տեսակցութիւնը մէկուկէս ժամ տեւած է։

ԵԹՈՎՊԻԱ առջի օր տօնած է իր կայսեր՝ Հայլէ Սելասիէի ծննդեան 77րդ տարեդարձը։

ՍԱԼՎԱԹՈՐ չուզեր իր զօրքերը քաշել Հոնտուրասէն։

ԻՏԱԼԻՈՅ տագնապը դեռ չէ լուծուած։ Եթէ Ռումոր չկարենայ կողմերուն խօսք հասկցնել համախմբման դահլիճի մը համար, պիտի հրաժարի իր առաքելութենէն։

ՓՈՄՓԻՏՈՒ առաջին անգամ ըլլալով օգտագործեց ներումի իր իրաւունքը, ցկեանս արգելափակման վերածելով երկու ոճրագործներու մահապատիժը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ ողջունելէ ետք ամերիկացի երեք այերանաւորդները, պիտի սկսի իր շրջապտոյտը։ Պուքրէշ արդէն պատրաստած է 25 հազար ամերիկեան փոքրիկ դրօշակներ։

ԼՈՒՍՆԻ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱՆԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պելկրատի, Փէշտայի եւ Պուքրէշի մէջ պատկերասփիւռի հետեւողները մեծ թիւ կը կազմէին։ Սակայն ամէնէն աւելի Պուքրէշի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ընտեղծուեցաւ։ Սոֆիայի ձայնասփիւռը ութ ժամ սպասեց լուրը հաղորդելու համար։

«Ափոլոյի տենդ»ով վարակուած էր նաեւ Ծայրագոյն Արեւելքը։ Ճափոնի մէջ 23 միլիոն պատկերասփիւռի գործիքներ բանեցան։ 12 գիտնականներ անդադար պատասխանեցին ներկայացուած հարցումներուն։

750 միլիոն Չինացիներուն համար — մօտաւորապէս մէկ հինգերորդը մարդկութեան — Արմսթրոնկ եւ իր ընկերները կը մնան անծանօթներ, եւ 21 Յուլիսը միւս օրերուն նման սովորական օր մըն է։ Կատարեալ լռութիւն նաեւ Հիւս. Վիէթնամի եւ Հիւս. Քորէայի մէջ։

Մանիլայի մէջ 6 նորածին Փիլիպպեցիներ 125ական տոլար շահեցան, որովհետեւ աշխարհ եկած էին Լուսին հասած միջոցին։

Լիմայի մէջ ոտնագնդակի մրցումի մը հետեւողները չհետաքրքրուեցան խաղով։ Հաւաքուեցան շուրջը մէկու մը, որ շարժական պատկերասփիւռ ունէր։

Արաբական երկիրներու հաղորդումներուն մէջ նախապատուութիւնը գնաց արաբ – իսրայէլեան կռիւներուն։ Այսուհանդերձ բոլոր մայրաքաղաքներն ալ յիշատակեցին քաջագործութիւնը։

×

Անկասկած, ամէնէն տարօրինակ շնորհաւորագիրը յղած էր Տընքան Սանտի՝ Ֆոն Պրաունի։ Անգլիացի պահպանողական նախկին նախարարը 1944ին կազմակերպած էր Փենմունտի ծանօթ ռմբակոծութիւնը, որու ընթացքին սպաննուած էին բազմաթիւ գերմանացի գիտնականներ։ Փենմունտի փորձառական կայանին մէջ կը յղացուէր ու կը պատրաստուէր Վ.2 հրթիռները։

Շնորհաւորելով գերմանացի գիտնականը «պատմական սխրագործութեան» համար, Սանտի կը յայտարարէ, թէ ուրախ է, որ ռմբակոծութիւնը «ընդհատած չէ փայլուն գործունէութիւնը» գիտնականին։

Բ.

ՏՆՏԵՍԱՆ ԵՐԿՈՒՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

Գ.

ԱՌԱՋԻՆ ՔՈՆՍԻՒԼ

Կը ցրուին Նափոլէոնի ընկերակից քոնսիւլները եւ Նափոլէոն կը նշանակուի առաջին Քոնսիւլ :

1799 – 1804 – Պոնափարթ առաջին Քոնսիւլ է, իր ձեռքն է ամէն ուժ եւ իշխանութիւն, այս տարիները կը նկատուին Ֆրանսայի ամենափայլուն շրջաններէն մին :

1799ի սկիզբը Ֆրանսան անիշխանական շրջանի մը մէջ կը գտնուի, բանակը ալկարացած է, իր երկար կռիւներէն ետք, քաղաքները կործանած են, թշուառութիւնը կը տիրէ ամէն կողմ, պարապ է պետական գանձը :

Կը ներկայացուի ութերորդ տարուան Սահմանադրութիւնը : Պոնափարթ նախագահ է Հռոմի հանրապետութեան :

Ամէն բանէ առաջ, առաջին Քոնսիւլը կը վերակազմէ Ֆրանսան, նոր շրջանները կը հաստատուին կեդրոնացման դրութեամբ, ամէն շրջանի վրայ կը հսկէ կառավարութենէ նշանակուած նահանգապետը (Փրէֆէ) կը հիմնուին, արդարութեան դատարանները, Վճռաբէկ Ատեան (Քուռ տը քասասիոն), Քաղաքային Ատեան, Պատժական Ատեան : Պոնափարթ կը հիմնէ Պանք տը Ֆրանսը, կը վերակազմէ համալսարանը բարձրագոյն ուսման համար, եւ կը հիմնէ երկրորդական վարժարանները (լիսէ) եւ առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի պատմութեան մէջ, բոլոր պատանիներն ալ կարելիութիւն ունին մտնելու կառավարական երկրորդական վարժարաններու մէջ : Պոնափարթի նպատակն է կառավարութեան ծառայող անձնաւորութիւններ պատրաստել, կը վերակազմէ երկիրը օգտագործելով յեղափոխական կառավարութեան դրած հիմերը, եւ օր ըստ օրէ Ֆրանսա կը դառնայ նորագոյն երկիր մը :

Պոնափարթ անկեղծ է երբ խաղաղութիւն կը փափաքի, բայց Անգլիա որ կը մնայ իր ամենամեծ թշնամին, միշտ կ՚եբազէ Լուտովիկոս 18րդի (գլխատուած թագաւորին եղբայրը որ փախած էր Ֆրանսայէն) վերադարձը Ֆրանսայի գլուխը : Կուգայ Լիւնեվիլի դաշնագիրը — Պապի հետ խաղաղութեան Համաձայնագիրը ((Քոնքորտա) 1801ին :

Անգլիոյ հետ ալ վերջապէս կը կնքուի հաշտութեան դաշնագիրը Ամիէնի մէջ (25 Մարտ, 1802), Անգլիա կը ճանչնայ Ֆրանսական Հանրապետութիւնը եւ կու տայ իր գրաւած Ֆրանսական գաղթավայրերը :

Ֆրանսա վերջացուցած էր իր մեծ Յեղափոխութիւնը : Վար կը դնէր զէնքերը, յուսալով փայլուն ապագայ մը Եւրոպայի մէջ :

Պոնափարթ կը նշանակուէր ցմահ Քոնսիւլ — կը շարունակէ իր ստեղծագործութիւնները : Պիւտճէն կարգի կը մտնէ, «Պատուոյ Լէգէոն»ը կը հաստատէ :

Բայց կը սկսին ներքին խռովութիւններ, մահափորձեր կը կազմակերպուին Պոնափարթի դէմ, եւ դարձեալ պատերազմը ծայր կու տայ Հռենոսի սահմաններէն :

Քոնսիւլի բարեկամները եւ օրուան իշխանութիւնները կը պատրաստեն միջոցներ, որպէսզի Քոնսիւլան վերջնական բնոյթ ստանայ : 1804 Մայիս 18ին, Ծերակոյտը Նափոլէոն Պոնափարթը կը հռչակէ կայսր Ֆրանսացիներու :»

ՆԱՓՈԼԷՈՆ ԿԱՅՍՐ

Ֆրանսայի համար կը սկսի նոր շրջան մը կը վերակարգուին պալատական կարգ ու սարքը, իր բոլոր զինուորական ընկերները կը հասնին բարձր պաշտօններու եւ եղբայրները կը դառնան թագաւորներ գրաւուած երկիրներու, կայսերական նոր դերդաստան մը ծնունդ կ՚առնէ, հաւանութեամբ Ֆրանսացի ժողովուրդին :

Թագադրութիւնը տեղի կ՚ունենայ 1804 Դեկտեմբեր 2ին : Պապը կուգայ անձնապէս թագադրելու Նափոլէոնը : Բայց խաղաղ չի մնար կայսրը երկար ժամանակ :

Աւստրիա – Փրուսիա եւ Ռուսաստան նոր դաշնագիր մը կը պատրաստեն իբր զինակիցներ, Ֆրանսական նաւատորմը դարձեալ կը պարտուի Անգլիոյ նաւերէն Աղեքսանդրիոյ առջեւ : Նափոլէոն որ հիմնած էր Պուլոնեի մեծ բանակավայրը դէպի Անգլիա արշաւելու բանակներ պատրաստելու, դարձեալ դժուարին կացութեան մէջ է :

Ռուսերը եւ Աւստրիացիները կը յարձակին Նափոլէոնի բանակներուն վրայ, եւ ահա Ուլմի յաղթանակը, կը փճանայ Աւստրիոյ բանակը :

Իսկ յաջորդ օրը Թրաֆալկարի անգլիական նաւատորմին ջախջախիչ յաղթանակն է, ծովակալ Նելսըն կը փճացնէ Ֆրանսական նաւատորմիղը, ինքն ալ կը սպաննուի Ֆրանսական ռումբէ մը, բայց ծովերու իշխանութիւնը կը մնայ Անգլիոյ :

Կը շարունակուի պատերազմը, 1805ի հռչակաւոր յաղթանակն է, Նափոլէոնի համար Օսթէրլիցի մէջ, ուր իր ամբողջ զինուորական հանճարը ի յայտ կը բերէ :

Անգամ մը եւս կատարելապէս կը պարտուին ռուսական եւ աւստրիական բանակները, Ռուսիոյ ցարը Աղեքսանդր եւ Աւստրիոյ կայսրը Ֆրանսուա փախուստ կու տան եւ հազիւ կ՚ազատին գերութենէ :

Նափոլէոնի կայսրութիւնը հասած է իր փառքին գագաթնակէտին : Յաղթական է ամէն տեղ : Կը շարունակուին հանրային շինութիւններ, յիշատակարաններ ճարտարարուեստը կը յառաջդիմէ բանակը օր ըստ օրէ կը դառնայ աւելի կազմակերպուած : Նափոլէոնի մարէշալները հասած են բոլորն ալ նոր փառքերու, թագաւորութիւններ, իշխանութիւններ, մէջտեղ կուգան : Նափոլէոնի խէջն է Եւրոպայի միացեալ նահանգներ հիմնել : Բոլոր գրաւած երկիրները կը կազմակերպէ շինարարական աշխատանք ամէն տեղ :

Առաջին սխալն է, իր որոշումը, Պապը իր իշխանութեան տակ առնել, կը վերջանայ իրենց բարեկամութիւնը (1806) կը սկսի նաեւ պատերազմը Փրուսիոյ դէմ, Նափոլէոն կը յաղթէ Փրուսիոյ Իէնայի յաղթանակով, որու կը յաջորդէ Այլոյշտատի յաղթանակը, ամբողջովին պարտուած է եւ ցիրուցան եղած եւ ոչնչացած Փրուսիոյ բանակը եւ Նափոլէոն յաղթական մուտք մը կը գործէ Պերլին :

1807ին դարձեալ պատերազմ Ռուսիոյ դէմ Ելոյի յաղթանակը, արիւնահեղ բոլորին համար — Վարշաւայի ճամբան կը բանայ : Նափոլէոն կը փափաքի Ռուսիոյ բարեկամութիւնը եւ Թիլսիթի տեսակցութենէն ետք, կը հաշտուին երկու կայսրերը :

Եւ Նափոլէոն կը գործէ իր երկրորդ մեծ սխալը : «Ցամաքային պաշարում»ը (Պլոքիւս Քոնթինանթալ) կազմակերպութիւն մըն է Անգլիոյ դէմ, որուն միայն արդիւնքը կ՚ըլլայ նոր թշնամութիւններ ստեղծել եւ նոր ելեւմտական դժուարութիւններ մէջտեղ հանել :

Անգլիացիք Փորթուկալի եւ Սպանիոյ մէջ սկսած են նոր թշնամական քաղաքականութիւն Ֆրանսայի դէմ, Նափոլէոն կ՚որոշէ արշաւել եւ գրաւել Սպանիան, այս պատերազմը կը նկատուի իր ամենամեծ սխալներէն մին : Ֆրանսական բանակը կը մտնէ Սպանիա. եւ իր լաւագոյն ուժերը կը սկսին անվերջանալի կռիւներ : Սպանացիք կը կազմակերպեն «կէռիյյաներ» — օր ըստ օրէ աւելի կը դժուարանայ Ֆրանսական բանակին կեանքը եւ իր լաւագոյն ուժերը կը փճանան հոն, առանց հասնելու դրական արդիւնքի մը :

Ի հարկէ Սպանիոյ պատերազմը եւ անոր ժխտական արդիւնքները կը սկսին դէշ ազդեցութիւն ունենալ Ֆրանսայի ժողովուրդին վրայ : Կը սկսին նաեւ մեծ կամ պզտիկ դաւադրութիւնները : Արտաքին Գործոց նախարարը Թալէրան իր դաւադրութեամբ... նաղան կապերով եւ յարաբերութիւններով Եւրոպայի մէջ շատ անգամ կը չէզոքացնէ Նափոլէոնի քաղաքականութիւնը, միւս կողմէ Աւստրիա դարձեալ կը պատրաստուի պատերազմի – ահեղ կռիւները նորէն կը սկսին եւ 1809ի Նափոլէոնի մեծ յաղթանակն է Վակրամի մէջ եւ անգամ մը եւս կը պարտուի Աւստրիոյ բանակը :

ՏՈՔԹ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար.)

90 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ «ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ» ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

Արեւմտահայ մեծանուն երգիծագիր Յակոբ Պարոնեան (1843 – 1891), մամուլի վրայ դրուած խիստ կաշկանդումներուն եւ ունեցած անհամար հակառակորդներուն պատճառով, հարկադրուած էր քանի մը տասնեակ ծածկանուններ գործածելու :

Իր ստեղծագործութիւններով բերկրանք եւ հեգնանք ծնող երգիծանքը, 1880ական թուականներուն, Արգոս ստորագրութեամբ գրած է նաեւ «Արգոսի մտածմունքներ» խորագրով բազմաթիւ քարոյալից, դաստիարակիչ եւ թերութիւններ մատնանշող երգիծանքներ :

Այսօր, երբ բոլոր ժամանակներու մեծագոյն արկածախնդրութիւնը կատարուեցաւ եւ առաջին մարդը Լուսին ոտք դրաւ : ասկէ շուրջ 90 տարի առաջ Յակոբ Պարոնեան կատարած է «ճամբորդութիւն» մը դէպի Լուսին, ուր խօսած է լուսնաբնակի մը հետ, որ տեղեկութիւններ տուած է Լուսնի մասին եւ մատնանշած է երկրագունդի բնակչութեան թերութիւնները :

Ստորեւ այդ հետաքրքրական «ճամբորդութիւնը» :

×

Անցեալ գիշեր, չեմ գիտեր որ գիշերը, պատուհանիս առաջը նստած էի : Լուսին կար, երկինքը թէպէտեւ անամպ էր, բայց քանի մը ամպի կտորներ ծանր-ծանր կը քալէին դէպի արեւելք, երբեմն-երբեմն գիշերուան թագուհւոյն կերպարանքն սքօղել ջանալով : Այդ ամպերն ալ անմբռնելի սկզբունքներ ունին. չեն թողուր որ մարդ գոնէ քանի մը ժամ անընդհատ լուսնին ազատութիւնը վայելէ :

Մերձակայ տուներէն մէկուն մէջ դաշնակ կը զարնէին. այնքան անուշ կուգար ինծի դաշնակի երգը, որ պահ մը կարծեցի, թէ ես էի բոլոր այդ դաշնակութեան հեղինակը : Առանց իմ գիտնալուս՝ մատներս սկսան կատաղի ելեւէջներ ընել

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Այս կարճ խօսակցութենէն ետքը, երկու մարդիկը իրենց ոտքերուն ծայրերուն վրայ կոխելով մօտեցան Էմմայի ննջարանին դրան ու կամաց մը բացին զայն :

Հոն ալ ոչ մէկ շշուկ կը լսուէր :

Դիակները իրենց յաւիտենական քունը կը ննջէին լուռ : Իրենց տեսքը մոմին դողդոջուն լոյսին տակ ահռելի էր եւ երկու մարդիկը թէեւ վարժուած այս տեսակ տեսարաններու, սակայն թեթեւ սարսուռ մը ունեցան :

Սալոմոն իր ձեռքի մոմը սեղանին վրայ դրաւ եւ ըսաւ.

— Ոչ ոք կայ մէջտեղ, ապահովաբար, Շապան իր թաքստոցին մէջ կծկուած է :

— Թերեւս հասկցած է որ տան մէջ մարդ կը գտնուի, գիտել տուաւ Զավուշը :

— Շատ հաւանական է... օ՛ն գործի սկսինք :

Երկու ընկերները մանրազնին քննութենէ մը անցուցին սենեակին պատերը, տախտակամածը, խոշոր սնտուկ մը, թիկնաթոռները ու անկիւնը դրուած բազմոցը զոր դժուար կրցան տեղէն վերցնել : Ոչ մէկ կասկածելի նշան կրցան գտնել : Անկողինին դէմը, սենեակին մէջ աջ կողմը, զգեստեղէնի խոշոր դարան մը կար, զայն բացին ու տեսան որ Էմմայի պատկանող շրջազգեստներով, ճերմակեղէններով եւ ուրիշ կանացի առարկաներով լեցուած էր :

— Այս դարանը ապահովաբար թաքստոցը չէ, ըսաւ Զավուշը ձեռքով շօշափելով կախուած զգեստները, ստուգելու համար թէ արդեօք մէկը պահուըտա՞ծ էր անոնց ետեւ :

— Այս դարակին մէջինները արդէն ցերեկը երկու անգամ պարպեցինք ու քննեցինք, ըսաւ Սալոմոն :

— Ուրեմն երրորդ անգամ յոգնութիւն յանձն չառնենք :

— Միայն թէ բան մը մոռցան ընել...

— Ի՞նչ բան, հարցուց Զավուշը :

— Դարակը մէկ կողմ առնել ու պատը քննել :

— Այդ ալ այժմ մենք կը փորձենք...

Երկու ընկերները դարակին երկու կողմերէն բռնելով ջանացին զայն պատէն հեռացնել : Հակառակ որ երկուքն ալ կորովի բազուկներ ունէին, չկրցան բթամատի մը չափ տեղէն խախտել դարակը :

— Բայց այս դարակը պատին փակած է, գոչեց Զավուշը, անկարելի է տեղէն շարժել :

— Ինծի ալ այնպէս կը թուի, պատասխանեց Հրեան, զարմանալի՛ բան...

— Քանի որ այսքան հաստատ կերպով պատին փակած է, ուրեմն անոր ետեւ թաքստոց մը չի կրնար ըլլալ, եզրակացուց Զավուշը :

Սալոմոն ճակատը շփեց մտածկոտ դէմքով մը :

— Ես այս դարակին չեմ հաւնիր, մըրլտաց քիթին տակէն :

— Ի՞նչ կ՚ուզես որ ընենք... տապալո՞նք կոտրե՞նք...

— Ոչ, տակաւին անկէ առաջ ուրիշ ընելիք մը ունինք. նախ լաւ մը պարպենք մէջինները եւ ուշի ուշով քննենք :

— Բայց դուն քիչ մը առաջ ըսիր որ երկու անգամ արդէն եղած է այդ գործողութիւնը եւ բան մը չեն տեսած մէջը :

— Ինչ որ ուրիշներ չեն տեսած՝ թերեւս մենք կարողանանք տեսնել, վճռեց Հրեան :

Սեղանին վրայ կայծ լամբար մը կար զոր վառեցին լոյս տալու համար ու յետոյ սկսան մէկիկ մէկիկ դարակին մէջ եղած բոլոր առարկաները պարպել : Այս գործողութիւնը քառորդ մը տեւեց ու վերջապէս դարակը բոլորովին դատարկուեցաւ :

Սալոմոն լամբարը սեղանին վրայէն առաւ ու բերաւ դարակին մէջ՝ անոր ամէն կողմը լաւ մը լուսաւորելու համար : Մէկ քանի գամեր գամուած էին խորը, անշուշտ զգեստեղէններ կախելու համար, թէեւ դարակը առոր համար կխարոլոր փայտեր ունէր վերէն կախուած եւ որոնց վրայ դրուած էին բոլոր շրջազգեստները : Սալոմոն յիշեց թէ այդ գամերէն որեւէ առարկայ կախուած չէր :

— Արդեօք ուրի՞շ բանի մը կը ծառայեն այս գամերը, հարցուց ինքն իրեն :

Եւ սկսաւ մէկիկ մէկիկ քննել զանոնք :

Յանկարծ տեսաւ որ գամին մէկը կ՚երերար. ուզեց քաշել հանել, սակայն տեսաւ որ գամը կը դիմադրէր, այն ատեն մինչեւ ուժով մը կոխեց վրան ու գամը գլուխը մխրճեցաւ փայտին մէջ եւ անա դարակին խորքը վար իջաւ ու կէս քառակուսի մեթր խոշորութեամբ ծակ մը երեւցաւ :

— Գտանք, գոչեց Սալոմոն միեւնոյն ատեն եւ եւ ընկրկելով, որովհետեւ կը կասկածէր թէ յանկարծ մէկը դուրս պիտի ցատքէր հոնկէ կամ հրազէն մը պարպէր վրան :

Եւ սակայն ոչ մարդ երեւցաւ եւ ոչ ալ հրազէն պարպուեցաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 183)

...րաձին եզերքին վրայ՝ ուր Թեւս կոթը-նած էր, եւ շատ գոհ կը զգայի ինքզինքս ինքնիրմէս :

Բայց, ո՛վ ուռայնութիւն աշխարհային գուարճութեանց, մինչ ես այսպէս աչ-քերս լուսաշող ընդարձակութեան մէջ ըն-կղմած եւ ականջս երգերու հոսանքին յանձնած՝ կը հրճուէի անփոյթ եւ անկաս-կած, յանկարծ ասեղ մը, զոր բարձին վրայ մոռցած էին, ով անխոհեմութիւն կանանց, որ ասեղնին բարձերու վրայ կը ձգեն, յանկարծ ասեղ մը մտաւ մատ-ներս մէկուն մէջ եւ պատժեց անոր ու-նայնապարծ նուագածութիւնը :

Սրդողելով բոլոր աշխարհի դէմ՝ որուն մէջ առանց փուշի վարդ չկայ, ինչպէս որ առանց ասեղի բարձ չկայ, ուզեցի մոռ-նալ աշխարհը, աչքերս երկինք՝ դէպի լուսին բարձրացուցի. պզտիկ ամպ մը մօտեցեր էր լուսնոյն եւ մօտ էր անոր երեսը ծածկելու. այս ամպին ալ քար-կացայ, եւ որովհետեւ վերէն ճիշդ այն-քան մարդասիրութիւն կը ցուցնէին ինծի ամպերը, որքան վարէն՝ ասեղները, աչ-քերս գոցեցի, ձեռքերս ալ վերարկուիս գրպանները դրի, որպէսզի հոն գոնէ ա-պահովեմ զանոնք ասեղներու դէմ եւ ըս-կըսայ մրափել :

Սակայն քունիս մէջ տարօրինակ բան մը անցաւ :

Այն ամպի կտորը, որուն համար կ՚ը-սէի, թէ լուսինին մօտեցեր էր, սկսաւ կամաց–կամաց վար իջնալ :

Կը տեսնէի զայն, որ դէպի մեր կողմե-րը կը յառաջանար. քիչ–քիչ մօտեցաւ այն քաղքին՝ ուր կը բնակինք, վերջը մեր գեղին, քիչ մը վերջը բնակած տունիս, մէկ խօսքով՝ կը նշմարէի, որ այդ ամպը դէ-պի ինծի կ՚իջնէր :

Նիտակը առջի բերան, չըսեմ զարհու-րեցայ, ապշեցայ ամպի մը նորանշանա-կութեանը վրայ, որ այսպէս գիշերային այցելութիւն մը ինծի ընելու նեղութիւնը կ՚առնէր :

Երբ պատուհանիս առաջ հասաւ, դադ-րեցուց իր ծանր ընթացքը. կանգ ա-ռաւ ...

Թէպէտեւ քուներնուդ մէջ եղած ըլլայ, ո՛վ մարդիկ, դուք որ այդքան բաներու իղձ հասցուցեր էք, ի՞նչ կ՚ընէիք, եթէ ձեր տեղս ըլլայիք, ի՞նչպէս կը վարուէիք ամպի մը հետ, որ կուգայ ձեր պատու-հաններուն առաջ, ուր դուք նստած էք :

Կարծես թէ հասկցայ ինչ ըսել ուզելը, վանդի ելայ պատուհանէս եւ այդ ամ-պին մէկ ծայրին վրայ հեծայ, ճիշդ ինչ-պէս որ մէկը պիտի նստէր իր կառքին մէջ, կամ իր ձիուն վրայ, այս տարբե-րութեամբ, որ ամէն մարդ գիտէ իր կառքին կամ ձիուն զինքը ուր տանելիքը եւ ես անտեղեակ էի իմ ամպիս դիտաւո-րութեանցը եւ անոր երթալիք տեղին, ե-թէ երբեք տեղ մը պիտի երթար :

Երկան չըննենք (ինչպէս որ կ՚ըսէր ո-ղորմած հոգի պապս), էրկան չըննենք, մեր անօրինակ մեռէօրան սկսաւ դէպի վեր բարձրանալ նոյն ընթացքով, որով իջած էր : Այս բանը, չխտակ խօսելու հա-մար, պզտիկ անհանգստութիւններ կը պատճառէր ինծի, բայց ի՞նչ կ՚ընես, մէյ մը գտնուեցանք : Ուստի սկսանք վեր ելնել : Կամաց–կամաց կը տեսնէի ամբողջ Վոսփորը, ի՛նչ աղուոր, ի՛նչ բանաստեղծա-ծական տեղ է եղեր մեր Վոսփորը, երբ որ վերէն նայի մարդ :

Մէջոցին մէջ բարձրանալով, կարծես թէ պարծենկոտութիւն մը կուգար իմ վե-րայ, վար կը նայէի մեր երկրագունդին մէջ, կը սկսէի չհաւնիլ մարդոց շինած բաներուն. ամէնէն երեւելի եւ քաղաքա-կիրթ ազգաց բնակած քաղաքները տգեղ կ՚երեւնային ինծի, չեմ գիտեր ինչ բան կ՚ը-սէր ինծի, թէ մեծ պակասութիւններ կա-յին երկրին վրայ եւ մարդոց խելքին չէի հաւնիր :

Ինչ եւ իցէ, երկիրը սկսաւ անհետ ըլլալ աչքերէս, իմ ամպս սկսաւ մթնոլորտէն դուրս ելլել, հակառակ մեր բնաբաննե-րուն գիտցածին, որոնք սակայն չեն կըր-նար ըմբռնել, թէ մեր պատուհաններուն առջը իջնելով կանգ առնող ամպ մը ին-չեր ընելու կարող չէ :

Անգամ մը մթնոլորտէն դուրս, իմ ամ-պըս սկսաւ դէպի լուսին երթալ, աչքերս սկսան շլանալ լուսինին նշոյլներէն, բայց քիչ–քիչ վարժուեցան. դեռ ին-չեր տեսնելու վարժուած չէին մեր աշ-խարհին մէջ :

Երեք կամ չորս մեթր մնացած էր լու-սինին հասնելու, մեր անհասկնալի զա-հաւորակը կանգ առաւ :

Այս մէջոցին մարդկային էակի նման բան մը լուսինին մէջէն նշան կ՚ընէր ինծի, որ իրեն ուշադրութիւն ընեմ : Երկու կամ երեք կանգուն բարձրութեամբ կարմրա-գոյն արարած մըն էր այս : Գլուխը բաց էր, որուն մազերը կապոյտ էին, առանց մօրուքի էր, միայն լայն եւ երկայն վե-րարկու մը կը ծածկէր իր ամբողջ մար-մինը :

Այս լուսնաբնակը, որ ինծի կարեւորու-թիւն տալով կը զարմացնէր զիս, սկսաւ խօսիլ ինծի : Պարզ եւ ներդաշնակ լեզու մըն էր խօսածը, բայց ինչ օգուտ, որ չէի հասկնար : Ուստի սկսաւ սորվեցնել ինծի իր լեզուն. հինգ վայրկեանի մէջ յաջո-ղեցաւ սորվեցնել, ասոր հետ մէկտեղ քա-ջութիւն պէտք էր ամպի մը վերայ՝ եր-բեք չլսուած լեզուի մը քերականութիւնը հինգ վայրկեանի մէջ սորվելու :

— Ի՞նչպէս եկաք հոս, — հարցուց ինծի :

— Ես ալ աղէկ չեմ գիտեր, — ըսի ի-րեն նոր սորված լեզուովս. եւ պատմե-ցի իրեն իմ եղական ամպիս ըրած գոր-ծերը :

— Ես արդէն մէկ քանի ընկերներովս դիտակով կը դիտէի զձեզ, երբ դուք պա-տուհանէն իջնելով, ամպին վրայ հեծաք եւ հոս եկաք :

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, — ըսի նոր սորված լեզուովս, բայց այս անգամ կ՚երեւայ, թէ ինչ կ՚ըսէք ըսելու տեղ, ինչ կ՚ըսէք կոր ըսի, վասնզի մարդը քիչ մը խնդաց քթին տակէն : Բայց եւ այնպէս, զարմանալով, թէ իրենց դիտակները մեր երկրագունդի դիտակներէն շատ աւելի կատարելագոր-ծուած էին, իրենց բնակած գունդին վը-րայ հարցումներ ընելու համարձակեցայ :

Այն ատեն մարդը սկսաւ ինծի պատմել իրենց աշխարհին, իրենց կենաց, իրենց բարուց եղանակը : Ըստ ինծի, թէ ամ-բողջ լուսնոյն մէջ քսան կամ քսանըհինգ-կտոր ցամաք կային իրարմէ զատուած, թէ ամբողջ մարդիկ հասարակապետու-թիւն էին, թէ հարիւր յիսուն կամ երկու հարիւր տարի կ՚ապրէին, թէ երբեք մեզի պէս պատերազմ չէին ըներ : Այս պատե-րազմին, կտորին ալ չըլլմացայ եւ զոչե-ցի. «Այդ ինչ աղուոր բան» :

— Մենք կը տեսնենք, — ըսաւ ծան-րութեամբ, — մենք կը տեսնենք, որ ձեր աշխարհին մէջ յաճախ զիրար կը ջարդեն. ինչ հարկ կայ, չէ՞ որ խաղաղութեամբ ապրիլը հազար անգամ աւելի աղէկ է :

— Բերանդիդ սիրեմ :

— Մե՛ղք, որ բաւական ալ յառաջ գա-ցած են մտաց եւ ճաշակի զարգացմամբ :

— Աղէկ ալ կ՚ըսէք :

— Ձե՞ն կրնար միթէ, փոխանակ աւե-լորդ բաներու միտք յոգնեցնելու, փոխա-նակ զիրար փարատելու համար նորանոր հնարքներ հոգալու, ամբողջ միտքերնին, բոլոր հոգերնին ալ աւելի յառաջ երթալու տալ :

— Եկուր այդ բաները անոնց հասկը-ցուր, չեն հասկնար կոր, — ըսի իրեն եւ մեր անողորմ եւ անթափանցելի ամպը ըս-կըսաւ հեռանալ լուսինէն :

— Մնաք բարով, նորէն տեսնուինք, — պոռացի մարդուն :

— Երթաք բարով, — պատասխանեց եւ տրտմութեամբ իջանք մեր ամպին հետ, որ զիս բերաւ նորէն մինչեւ պատուհանս ձգեց (սկզբունքի տէր ամպ մը, արդա-րեւ) եւ զատուեցաւ :

ԱՐԳՈՍ(*)

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(*) ԱՐԳՈՍ. — Ըստ յունական դիցաբա-նութեան, Արգոսը հարիւր աչքերով այն հրէշն էր, որու աչքերուն կէսը փակ էին, իսկ կէսը բաց : Մարմնացումն էր աչա-լըրջութեան :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ. Պետրոս Պատեմեան Յուլիսի մէջ ա-ւարտած է Փարիզի բժշկական համալսա-րանի վիրաբոյժ – ատամնաբոյժի ճիւղը (Chirurgien – Dentiste) եւ «շատ պատուաբեր» որակումը ստացած է իր աւարտաճառին համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ն. ԶԱՐԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Գրագէտ Նայիրի Զարեանի թաղումը կատարուած է Յուլիս 15ին : Դամբանա-կաններ խօսած են Ռ. Իշխանեան, Է. Թափչեան, Ռ. Դաւթեան եւ ուրիշներ :

×

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի նախարարներու խորհուր-դը գիտել կուտայ, թէ մարմնամարզու-թեան վիճակը գոհացուցիչ չէ երկրին մէջ : Նախ՝ մարմնամարզութիւնը դեռ համաժողովրդական բնոյթ չէ ստացած, օրինակ, 3 – 10րդ դասարաններու աշա-կերտութեան միայն 40,3 տոկոսը կը հե-տեւի այս ճիւղին : Դպրոցական շրջա-նակներու մէջ յատկապէս թոյլ է աթլէ-թիզմն ու լողը : 1968ին լուսաւորութեան նախարարութեան 51 մարզական դպրոց-ներուն մէջ, ուր կը սորվէին 23 հազար պատանիներ եւ պարմանուհիներ, սփոքի 23 ձեւերէն միայն 13ի գիծով պատրաս-տուած է «վարպետ», իսկ բազմաթիւ ճիւ-ղերու մէջ ոչ մէկ վարպետ պատրաստը-ւած է վերջին շրջանին : Դպրոցները ա-պահովուած չեն անհրաժեշտ մարզադաշ-տերով, գոյքով եւ սարքաւորումներով : Քիչ են բժիշկները դպրոցներուն մէջ, ո-րու հետեւանքով դպրոցականներուն զգա-լի մասը դուրս մնացած է բժշկական մըշ-տական հսկողութենէ :

Կը պակսին նաեւ մասնագէտ ուսուցիչ-ներ :

Հայաստանի նախարարներու խորհուր-դը նոր առաջադրութիւններ մշակած է զարմանելու համար մարզական կեանքին մէջ նշմարուող լուրջ թերիները :

×

ՕՏԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Յուլիս 15ին Երեւան ժամանած է Քա-մերունցի երեսփոխաններէ կազմուած պատուիրակութիւն մը, որ յաջորդաբար այցելած է Մատենադարանն ու մայրա-քաղաքին տեսարժան վայրերը :

×

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԵՐ

Յուլիս 18ին Գ. Սունդուկեանի թատե-րասրահին մէջ տեղի ունեցած է սուրիա-կան մշակոյթի օրերուն պաշտօնական բա-ցումը, ի ներկայութեան սուրիացի եւ հայ պետական դէմքերու :

Խօսած են հայ – արաբական դարաւոր բարեկամական կապերու մասին արտա-յայտուած են Գ. Բոբեան եւ Համատ Քու-տան :

ՋՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (539)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻԻԿՕ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Քեզ արթնցուցի որ վստահ ըլլաս թէ բան մը չկայ եղեր. նայէ : Ահա բոլորշի զիխարկ ունեցող այն շուքը որմէ վախ-ցած էիր :

Առիկա ըսելով կը ցուցնէր անոր դալա-րիներուն վրայ եկած շուք մը զոր լուսի-նը կը ծրագրէր եւ որ իրօք բոլորշին գըլ-խարկ դրած մարդու մը ուրուականին քանական կը նմանէր :

Տեսանկար մըն էր այն զոր մօտակայ տանիքի մը վրայէն բարձրացող բուխերիկի թիթեղեայ խոյակաւոր ծխահան մը կը կազմէր :

Քոզէթ նոյնպէս սկսաւ խնդալ, իր բո-լոր սոսկալի ենթադրութիւնները անհե-տացան եւ հետեւեալ օրը հօրը հետ նա-խաճաշելու ժամանակ զուարճութեամբ խօսեցաւ սոսկալի պարտէզին մասին, ուր կը յաճախէին կրակարանի ծխահաններու ստուերներ :

Ժան Վալժանն ալ բոլորովին հանդարտե-ցաւ, իսկ Քոզէթ լաւ մը չդիտեց թէ իր տեսած կամ տեսնել կարծած շուքը եկած չէր այն կողմէն, ուր կ՚երեւար բուխերի-կին ծխահանը, եւ թէ լուսինն ալ միեւ-նոյն տեղը չէր երկինքի վրայ : Բուխերի-կին ծխահան մը յանցանք գործելու մի-ջոցին կը վախնա՞յ որ չըռնուի եւ խոյս կուտա՞յ երբ իր շուքին կը նայուի, որով-հետեւ Քոզէթ նայելու համար ետեւը դարձաւ, բայց շուքն ալ անհետացած էր եւ Քոզէթ կարծած էր թէ իրօք շուք մը կար եւ թէ ետ դարձած միջոցին աներե-ւոյթ եղած էր ան, թէեւ տարօրինակ պա-րագայ մըն էր ծխահանի մը այս վախը եւ անհետացումը այս մասին Քոզէթ ինքն իրեն հարցափորձ չըրաւ եւ բոլորովին հանդարտեցաւ : Անհերքելի թուեցաւ իրեն Ժան Վալժանի տուած ապացոյցը եւ բո-լորովին մոռցաւ թէ երեկոյեան կամ գի-շերը թերեւս մարդ մը քալած էր պար-տէզին մէջ :

Քանի մը օր ետք դէպք մը եւս տեղի ունեցաւ :

ԳԼՈՒԽ ԻԹ.

ՔՈԶԷԹԻ ՎԱԽԵՐԸ ԹՈՒՍԷՆԻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԿԸ ՃՈԽԱՆԱՆ

Պարտէզին մէջ եւ փողոցին վրայ նա-յող վանդակին քով քարէ նստարան մը կար զոր նշդարենիէ հովանոց մը հետա-քրքիրներու նայուածքէն կը պահէր եւ որու սակայն անցորդի մը թեւը կրնար հասնիլ վանդակին եւ նշդարենիէ հովա-նոցին մէջէն :

Նոյն Ապրիլ ամսու մէջ իրիկուն մը Ժան Վալժան դուրս ելած, Քոզէթն ալ արեւը մարը մտնելէն ետք այդ նստարա-նին վրայ նստած էր : Հովը ծառերու մէջ սաստկանալով կը ցրտանար : Քոզէթ կը մտախոհէր : Սակաւ առ սակաւ կը գրաւ-ուէր տրտմութեամբ զոր երեկոյեան մու-թը կը պատճառէ եւ որ — ով գիտէ, — թերեւս կ՚արտադրուի գերեզմանի գաղտ-նիքէն որ այդ միջոցին կէս մը կը բացուի :

Ֆանթին թերեւս այս գերեզմանին մէջն էր :

Քոզէթ ելաւ նստարանէն, յամրաբար պարտէզին չորս կողմը պտըտեցաւ ցօղով ողողուն խոտերուն վրայ քալելով եւ տե-սակ մը մելամաղձային քնաշրջութեամբ գրաւուած՝ ինքնիրեն ըսելով : «Այս ժամուն պարտէզին մէջ պտըտելու համար պէտք է իրապէս սանտալներ հագնիլ՝ հարբուխ չըլլալու համար» :

Նորէն նստարանին քով եկաւ :

Երբ նստիլ կը պատրաստուէր, դիտեց որ բաւական մեծ քար մը կար այնտեղ, ուր նստած էր պահ մը առաջ, քար մը որ անշուշտ վայրկեան մը առաջ չկար այդ նստարանին վրայ :

Քոզէթ այս քարին նայեցաւ, հարցնե-լով ինքն իրեն թէ ի՞նչ կը նշանակէր ան : Յանկարծ մտածեց թէ այս քարը ինքն իրեն եկած չէր նստարանին վրայ, թէ անշուշտ մէկը հոն դրած էր զայն, թեւ մը անցած էր վանդակին մէջէն : Քոզէթ այս մտածումն ունենալով վախցաւ, ո-րովհետեւ քարը հոն իր առջեւ կը տես-նէր : Տարակուսիլ կարելի չէր. Քոզէթ չդպաւ քարին, խոյս տուաւ չհամարձա-կելով ետեւը նայիլ, տուն մտաւ եւ անմի-ջապէս պարտէզի սանդուխին դուռը գո-ցեց՝ փեղկը դարձնելով երկաթէ սեւ-նակով եւ պարզունակով : Յետոյ հարցուց Թուսէնի.

— Հայրս եկա՞ւ :

— Ոչ տակաւին, օրիորդ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ – Առնուվիլի Վարդան Նեթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր շրջանին մէջ մահացած Արփիար Մարտիրոսեան, Կարօ Թորոսեան, Օննիկ Կարապետեան, Բարունակ Գումրուեանց, Յովհաննէս Ճիհանեան, Վահէ Ճիհանեան, Վարդերես Թորիկեան, Յակոբ Մերտինեան եւ Օննիկ Աւետիսեան ընկերներու ի յիշատակ, Կիրակի, Յուլիս 27ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներու յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ՝ Այրի Տիկին Զապէլ Կարապետեանի, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեանի, Տէր եւ Տիկին Շմաւոնեանի, Տէր եւ Տիկ. Փապուճեանի, Այրի Տիկին Նետիլեանի իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին 50 ֆրանք կը յատկացնէ հիւանդներուն:

Այս առթիւ, վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. Տիկին Ովսաննա Պետրոսեանէ, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Էլմաս Շմաւոնեանին, եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր՝ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Նիւ Եորքի ազգայիններէն Պ. Մաղաք Մարգարեան իր այցելութեան առթիւ տասնական տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ Հ. Յ. Դ. Թանգարանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Յ. Ուզունեան (Վիէն) եւ Տէր եւ Տիկ. Յ. Պօյաճեան (Վալանս) յիսուն եւ քսան ֆրանք կը նուիրեն «Հայաստան»ի, Տիկ. Պայծառ Ուզունեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Տօնէրեանէ հարիւր ֆր. իրենց հօր Կարապետ Տօնէրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5°

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, ձայնաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արմենակ Սաթենճեանէն կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել Սիրանոյշ Սէթէնճեանի 12 Րիւ փասթէօռ, Սեվրան, կամ լուր ունեցողներէն իր հասցէն հաղորդել:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027–18–28

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise- Paris (9e)

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10·30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալապրի անտառներուն մէջ:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր: Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով:

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը:

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախել:

Օթոքառներուն համար արձանագրուիլ:

ՊՈՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին:

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Տէրիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7·30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քսանին:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին:

ՊՈՒԼԱՐ OSSO.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին:

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին:

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան:

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը՝

Երուսաղէմ, Էջմիածին եւ Վենետիկ

Կը մասնակցին Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի եւ Կի Քուլթան տը Սասվալ:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ DEAUVILLE

ԼԻՒՔՍ ՕԹՈՔԱՌՈՎ,

ՅՈՒԼԻՍ 27Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդամներու հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7·30ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւը եւ ժամը 8ին Կառ տիւ Նոռ (քաֆէ Քիւրվէօր): Մեկնում ժամը 8·15 դէպի Տօվիլ կառուղիի ճամբով, Մանթ, Փասի ս/Էօռ, Էվրէօ, Լիզիէօ (այցելութիւն եւ մայր տաճարի այցելութիւն, ոչ - պարտադիր) ցերեկուան պաղ ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն փոն լ'Էվէք եւ ժամանում Տօվիլ: Այցելութիւն, հանդիստ ծովուն եզերքը, լողանք, խաղ, եւն. եւն. Թրուվիլի այցելութիւն իր նշանաւոր ձուկի շուկայով:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 18ին առեւները Հոնֆլէօրի ճամբով, կարճ կայք հին նաւահանգիստը տեսնելու համար: Ժամանում Փարիզ ժամը 22ին առեւները:

Մասնակցութիւն 24 ֆրանք, (ճամբորդութիւն եւ ճաշ)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ, ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ եւ ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Բ. տպագրութիւնը սպառելու վրայ է:

Դիմել՝ Հրանտ - Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գրամատուները եւ հեղինակին մօ.— գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77 Րիւ Ռօպէր Տիւ Փոն, 92 Անիէռ, Հեռաձայն՝ 733 – 11–00:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով խօսուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով:

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր:

Մասնեակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆրանք Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք Արձանագրութեանց համար դիմել Հինգշաբթի օրերը ժամը 18·30էն մինչեւ 20·30 եւ Շաբաթ օրերը 17էն 20:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, Rue Bleue — Paris (9e(

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան, Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծննդեան 60ամեակին, Կոմիտաս Վրդ.ի, Թումանեանի՝ ծննդեան 100ամեակներու առիթով կազմակերպուած պետական - ակադեմական տօնակատարութիւններու մասնակցելու եւ հայրենիքի տեսարժան վայրերը այցելելու համար:

1969 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22

ԼՐԻՒ 15 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 2 ՕՐ ԹԻՖԼԻԶ ԿԱՄ ՊԱԳՈՒ

Կազմակերպիչներ

L'OFFICE DE VOYAGE LAFAYETTE, 18, Rue Bleue Paris (9e) Tél 770-91-09

C. C. P. PARIS 1056 805

եւ Հայ Առեւտրականներու Ամիքալը

Տուպոլեւ օդանաւով

Առաջին կարգի սպասարկութիւն «Արմենիայի» մէջ (նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք):

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ ՕՐԱԿԱՆԻ ՀԱՇՈՒՈՎ

2290 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոգրեալ ճամբորդութեան գրասենեակը և Հայկ Աղապէկեանի

35, Rue de Trévise, Paris (9e) — Tél. 770-07-25

բնակարանը 8, R. Alfred Bruneau, Paris (16) 527–19–93

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալուն, կը խնդրուի փութով արձանագրուիլ:

Պահանջել ժամանակացոյց - յայտագիրը

Արձանագրութեան պայմաններ

Passeport validé (Nansen valable) — trois photos — carnet de change (on peut se procurer le carnet de change dans toutes les banques sur présentation d'une pièce d'identité et d'une photo).

Արձանագրութիւնները կը փակուին ի մօտոյ: Կը խնդրուի աճապարել:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 26 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11572

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.572

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԵՒԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՎԷՃԸ

Պատերազմական գործողութիւնները ո–րոշ սաստկութիւն ստացան վերջին օրերս արաբեւիսրայելեան զոյգ ճակատներու վրայ — Սուէզ եւ Յորդանան :

1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով օդանաւա–յին կարեւոր ճակատամարտ մը տեղի ու–նեցաւ եգիպտական ճակատին վրայ :

Երկուստեք փոխադարձ յարձակումնե–րը կը շարունակուին կարճ ընդհատում–ներով : «Ակն ընդական, ատամն ընդ ա–տաման»ի մովսիսական օրէնքը կը գոր–ծադրուի առաւելագոյն չափով Իսրայէ–լացիներու կողմէ, որոնք մէկի դէմ բազ–մապատիկ հարուածներ կուտան ամէն անգամ :

Յիսուն տարուան պատմութիւն ունի արաբեւիսրայելեան վէճը, որ սկսաւ ա–ռաջին աշխարհամարտի Ջինադադարէն, երբ օսմանեան տիրապետութեան վերա–ցումով Պաղեստին անցաւ Մեծն Բրիտա–նիոյ հոգատարութեան տակ : Անգլիոյ արտաքին նախարար Պալֆուր 1917 Նո–յեմբերին հանդիսաւորապէս խոստացեր էր «հրէական օջախ» մը կազմել Պաղես–տինի մէջ : Սիոնականները նիւթական ա–հագին զոհողութիւններ ըրին օտար եր–կիրէ ներգաղթ կազմակերպելու համար դէպի Աւետեաց Երկիրը : Օրուան սակէն աւելի սուղ գիներով կալուածներ գնեցին Արաբներէն, որոնք չհասկցան Հրեաներու յետին միտքը : Ներգաղթը մտահոգիչ համեմատութիւններ ստացաւ եւ հողա–տէր պետութիւնը պահ մը արգիլեց զայն :

1948 Մայիսին երբ Իսրայէլ անկա–խութիւն հռչակեց, ՄԱԿի կողմէ իրեն յատկացուած սահմաններուն մէջ մեծա–մասնութիւն կը կազմէին Հրեաները : 1948ի կռիւներուն, աւելի հարիւր հազա–րաւոր Արաբներ փախան Պաղեստինէն եւ ապաստանեցան հարեւան արաբական եր–կիրները, ուր ներկայիս իրենց թիւը կ'անցնի մէկ միլիոնը : Փախչողներու տուն – տեղը գրաւեցին Հրեաները, որոնք յամառ կը մերժեն գործադրել ՄԱԿի քանի–ցս քուէարկած բանաձեւերը Պաղեստին–ցի գաղթականներու իրենց հայրենի տու–ները վերադառնալու մասին :

1967ի արաբեւիսրայելեան երրորդ պա–տերազմը աւելի ծանրացուց սեմական ծագումով երկու ազգերու փոխադարձ յարաբերութիւնները : Իսրայէլ ո՛չ մէկ ձեռնարկ կ'ընէ գրաւեալ հողամասերուն վրայ ապրող Արաբները սիրաշահելու համար : Ու նաեւ ոչ մէկ տրամադրու–թիւն ցոյց կուտայ խաղաղ միջոցներով պարպելու գրաւուած հողերը, ինչպէս կը պահանջէ ՄԱԿի 1967 Նոյեմբեր 22ի բա–նաձեւը, որուն կառչած են Արաբները իր–րեւ նախապայման խաղաղութեան վերա–հաստատման :

ՄԱԿի ներկայացուցիչ Կիւնար Եարինկ մէկուկէս տարի չունչ հատոյց խօսք հասկցնելու համար կողմերուն, որոնք նշանախեց մը անգամ չեն ուզեր զիջիլ ի–րենց հիմնական պահանջներէն :

Չորս Մեծերը փորձեցին յաջողիլ հոն, ուր Եարինկ ձախողած էր : Անոնք ալ ձա–խողեցան իրենց կարգին : Չորսերը պար–տականութիւն տուին երկուքին, Խ. Մի–ութեան եւ Մ. Նահանգներուն : Առաջինին կողմէ արտաքին նախարար Կրոմիքօ Գահիրէի մէջ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ նախագահ Նասըրի հետ, որուն ներկայացուց Չորսերու պատրաստած հաշտութեան նախագիծը : Առաքելու–թիւնը ձախողեցաւ :

Մ. Նահանգներու կողմէ արտաքին նա–խարարի օգնական Ճոզէֆ Սիսքօ իր կարգին գնաց Մոսկուա, ուր չորս օր տեսակցութիւններ ունեցաւ Կրէմլինի վարիչներուն հետ : Արդիւնքին մասին տեղեկութիւններ չկան :

Այս բոլոր ձեռնարկներէն ետք մարդ կը տարուի եզրակացնելու, որ Միջին Ա–րեւելքի մէջ խաղաղութեան վերահաս–տատումը կախուած է երկու Մեծերու կամքէն : Եթէ Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը համաձայնին, կողմերը կրնան հաշտուիլ, որոշ պայմաններով եւ վե–րապահումներով :

Ջինադուլէն աւելի քան երկու տարի ետք Իսրայէլ տակաւին կը պահէ զինուո–րական գերակշռութիւնը, հակառակ ա–րաբական երկիրներու սպառազինման :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը վերջին օրերս աւելի ուժեղացած «կրա–ւորական դիմադրութեան» իր գործելա–կերպը փոխարինած է «կանխարգելիչ պաշտպանութիւն»ով : Երկուստեք բա–խումները դարձած են աւելի յաճախադէպ եւ աւելի լայն սատիճանաչափի վրայ : Յորդանանէն ետք Սուրիան ալ վերջին անգամ թիրախ դարձաւ իսրայելեան օ–դանաւերու զանգուածային յարձակման :

Եթէ դիւանագիտութիւնը ձախողի, վերջին խօսքը զէնքին պիտի պատկանի :

Կողմերէն ոչ մէկը կը ցանկայ յանգիլ այդ ծայրայեղ եզրակացութեան : Նոր պատերազմ մը աղետաբեր պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքի բոլոր ազգերուն հա–մար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ԱՌՈՂՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՈՂՋՈՅՆԻ ԽՕՍՔԵՐԸ

Ամէն ինչ կատարուեցաւ ըստ նախա–տեսուածին, բացի փոքր միջադէպէ մը՝ Ափոլլօ ինքզինքը գլուխը վար գտաւ Խա–ղաղականի մէջ : Բայց երեք հերոսները, 195 ժամուան առասպելական ճամբորդու–թենէ մը ետք : Ամէն բան չէր վերջացած սակայն Արմսթրոնկի, Օլտրինի և Քոլին–սի համար, որոնք բորոտներու նման մե–կուսացուած են եւ ոչ ոքի կրցան ձեռք սեղմել : Քարանթինան կը տեւէ երեք շա–բաթ : Երեք այերանաւորդները յատուկ խցիկներու մէջ փոխադրուեցան եւ պա–տուհանէն միայն կրցան տեսնել նախա–գահ Նիքսընը եւ հետը խօսիլ : Նախագա–հը ըսաւ.— «Նէ՛յլ, Պըզ եւ Մայք, կ'ուզեմ որ գիտնաք թէ աշխարհի ամէնէն բախ–տաւոր մարդն եմ, ոչ թէ միայն անոր համար որ պատիւն ունիմ Միացեալ Նա–հանգներու Նախագահն ըլլալու այլեւ մասնաւորաբար անոր համար որ առանձ–նաշնորհն ունիմ ձեզ ողջունելու երկիր ձեր վերադարձին : Կ'ուզեմ որ գիտնաք թէ անհամար հեռագրեր ստացանք, աւելի քան հարիւր կառավարութիւններէն, կայսրերէ, նախագահներէ, վարչապետ–ներէ, թագաւորներէ, ամէնէն ջերմ ող–ջոյնները զորս ցարդ ստացած ենք : Ա–սոնք երկու միլիառ մարդ կը ներկայա–ցնեն, բոլորն ալ առիթն ունեցան հե–ռատեսիլէն հետեւելու ձեր ըրածին : Ձեզի կը բերեմ նաեւ դահլիճին, Ծերա–կոյտին եւ Սպիտակ Տան բոլոր անդամնե–րուն ողջոյնները : Բայց ամէնէն կարե–ւորը, երէկ հեռաձայնով խօսեցայ երեք — իմ կարծիքով — աշխարհի երեք ամէ–նէն քաջ կիներուն հետ, ձեր կիները եւ

ձեզի կը փոխանցեմ անոնց զգացումները : Ճաշի հրաւիրեցի զիրենք Օգոստոս 13ին, դուք ալ կուգաք, չէ՞ » :

Յետոյ զրոյցը կը շարունակուի :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախա–րարը՝ Զօր. Մոշէ Տայեան բուռն կեր–պով պատասխանած է Նասրի ճառին, ո–րու մէջ փաստը կը գտնէ որ Արաբները չեն ընդունիր զինադուլը : Ուրեմն, կ'ըսէ Տայեան, միշտ պատերազմի մէջ ենք Ե–գիպտոսի հետ :

Միւս կողմէ Սուէզի վրայ կռիւներ կը շարունակուին : Ըստ սովորութեան տըր–ուած լուրերը տարբեր են, ըստ կողմե–րուն : Հրեաները կ'ըսեն թէ եգիպտական եօթը օդանաւ վար առած են, մինչ Գա–հիրէի համաձայն իսրայելեան եօթը օ–դանաւ վար առնուած է : Թէլ Ավիվ կ'ըսէ թէ Իսրայելցիք ոչ մէկ կորուստ ունե–ցած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՏ ՔԵՆԸՏԻ որոշած է իբրեւ «յան–ցաւոր» ներկայանալ, եւ Ուրբաթ օր իսկ կարգ մը յայտարարութիւններ պիտի ը–նէր դատաւորին : Կը թուի թէ ծերակու–տականը այս ձեւը նախընտրած է, կըր–ցածին չափ փրկելու համար իր քաղա–քական ասպարէզը, թէեւ որքան «թեթեւ» ալ նկատուի յանցանքը, իր հակառա–կորդները չեն խնայեր զէնքը եւ առիթը կ'օգտագործեն :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ռընօ կառքերու գործա–տունը համաձայնութեան եկած է Թուր–քիոյ հետ եւ գործարան մը պիտի հաս–տատէ հոն, Ռընօ արտադրելու համար :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Պայըրնճfուռիէռի հա–մաձայն խորհրդային հրթիռներ կան Ալ–ժերիա :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը լաւ չէ, եւ օրէ օր զիջումներ կան Մոս–կուայի համար : «Սիրալիր» խօսակցու–թիւնները որ եղած են Բրեժնեւի, Պոդ–գորնիի մէկ կողմէ եւ Զվոպոտայի ու Հուսաքի մինչեւ միւս կողմէ, դե–մոկրատ Չեխոսլովաքիոյ ծննդեան 25ամեակին առթիւ, սկսած են իրենց պը–տուղները տալ : Այս է գոնէ տպաւորու–թիւնը որ կը ծնի Ռուտէ Պրավոյի երկար յօդուածէն, ուր կը շեշտուի թէ Չեխո–սլովաքիա մաս կը կազմէ այն ընկերվա–րական երկիրներուն, որոնք վերապահ են Պուքրէշի նկատմամբ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակիչնե–րու թիւն է 203 միլիոն 47 հազար հոգի : 1960էն ի վեր 22 միլիոն 500 հազար աւել–ցած է :

ԹԻՌՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԸ՝ Վ. ՖՈՆ ՊՐԱՈՒՆ

Վերներ Ֆոն Պրաուն, որ 57 տարեկան է, դեռ աւելի շատ երազող մըն է, քան գործնական մէկը, լաւատես, փայլուն մասնագէտ եւ, միեւնոյնատեն, յարա–բերութիւններ մշակելու սատկ անձ մըն է : Հաւանաբար ան է, որ ռեւէ մէկէ ա–ւելի արագացուց արտերկրի դարաշրջա–նին մուտքը մեր քաղաքակրթութեան մէջ : Արդարեւ ծագումով գերմանացի այս գիտնականը հրթիռի մարդը կը նը –

× Ափոլլօ ԺԲ. պիտի արձակուի Նո–յեմբեր 14ին : Այերանաւորդները 32 ժամ պիտի մնան լուսնի վրայ : Ապա, չորս ամիս հեռաւորութեամբ պիտի շա–րունակուին դէպի լուսին ճամբորդու–թիւնները :

կատուի : Լաւագոյնը իր տեսակին, աշ–խարհի մէջ : Վերջին երեք տասնամեակ–ներու ընթացքին Եւրոպայի թէ Ամերիկա–յի մէջ յեղաշրջեց պատերազմի արուես–տըն ու կարելի դարձուց արտերկրին հե–տազօտութիւնը :

Հրթիռներու պատրաստութեան սկսաւ միս մինակը յիսուն տարի առաջ : Բոցա–վառած հրթիռներ արձակեց Պերլինի Թի–կարտըն Ալէի պողոտային վրայ՝ խու–ճապի մատնելով անցորդները :

Յաջողութեան գագաթնակէտին հա–սաւ, երբ իր ղեկավարութեան տակ պատրաստուած սարսափ պատճառող Սա–թիւրն – 5 հրթիռը մարդը հասցուց լու–սին :

Այսուհանդերձ գիտնականը կը մնայ ա–ռեղծուածային անձ մը : Պատմագէտնե–րը, որոնք պիտի պրպտեն մարդուն կա–տարած անդրանիկ ձեռնարկը դէպի լու–սին հասնելու ուղղութեամբ, տարիներ իսկ ետք պիտի վիճին այն հարցին շուրջ, թէ ի վերջոյ ի՛նչ նպաստ բերաւ գիտնա–կանը ընդհանուր գործին մէջ : Հրթիռը նախագծո՞ղն էր : Կամ հանրային կար–ծի՞քը պատրաստեց այնպիսի ժամանակի մը մէջ, երբ մարդիկ ծիծաղելի կը գըտ–նէին նման ծրագիրներ : Թերեւս իր մե–ծագոյն նպաստը այն եղաւ, որ համաշ–խարհային Բ. պատերազմի աւարտին Ա–մերիկացիներուն տրամադրութեան տակ դրաւ Գերմանիոյ Վ–2 հրթիռները յղացող գլխաւոր ճարտարագէտները :

Փոքր տարիքէն պաշտպանած է այն միտքը, թէ հրթիռներու միջոցով հնա–րաւոր է հետախուզել արտերկիրը :

1945ին, երբ Մ. Նահանգներ գնաց, հարցազրոյցի մը ընթացքին յայտարա–րեց.— Երբ հրթիռները կատարելագոր–ծուին, կարելի պիտի դառնայ ուրիշ մո–լորակներ երթալ, ամէնէն առաջ լուսին» :

Ռուսիոյ Սփութնիկ 1ի արձակումէն (1957) երկար ժամանակ առաջ, Ֆոն Պը–րաուն ճնշում կը բանեցնէր պատկան իշ–խանութիւններուն վրայ, որպէսզի ար–տօնութիւն ստանայ արուեստական ար–բանեակներ արձակելու դէպի անջրպետ : Գիտնականը գիտել կուտայ, թէ Սփութ–նիկէն տարի մը առաջ կրնային արձակել արբանեակ մը : Արդարեւ, փաստ է, որ 1956ին Հընթսվիլի զինուորական կայա–նին մէջ գաղտնի փորձի մը ժամանակ ար–ձակուեցաւ Ժիւփիթըր Ս. հրթիռը, որ բարձրացաւ վեց հարիւր մղոն բարձրու–թեամբ :

Սակայն նախագահ Այզընհաուըր պըն–դեց, որ ամերիկեան առաջին արուեստա–կան արբանեակը արձակուի Վանկարտ հրթիռով մը, փոխանակ սարքով մը, որ իբրեւ զէնք պատրաստուած է : Արբան–եակը պիտի արձակուէր իբրեւ մասնակ–ցութիւն Միջազգային երկրաբանութեան տարիի ծրագրին :

Երբ Ռուսիա իր առաջին Սփութնիկը արձակեց, Ֆոն Պրաուն յուզուած ձայնով խնդրեց ամերիկացի պատասխանատունե–րէն, որ «Աստուծոյ սիրոյն բան մը կա–տարուի » : «Երկու ամիսէն կրնանք ար–բանեակ մը արձակել եթէ հրաման տրուի մեզի » :

Նոյեմբեր 8ին, երկրորդ Սփութնիկի արձակումէն ամիս մը ետք, տրուեցաւ ար–բանեակ արձակելու արտօնութիւնը :

Առաջին արձակումը (վանկարտ) ձախո–ղեցաւ, իսկ 1958 Յունուար 31ին, այսին–քըն իրենց արտօնութիւն տրուելէն 84 օր ետք, արձակեցին Էքսփլորըր Ա. առաջին ոչ –խորհրդային արբանեակը :

Յետագային Նազիի յաջողութիւններու շարք մը արձանագրեց :

1950ին 118 գերման գիտնականներ Մ. Նահանգներ գացին Ֆոն Պրաունի հետ : Անոնցմէ 54ը դեռ կ'աշխատին անոնանի գիտնականին հետ : 15ը վերադարձած է Գերմանիա, 11ը՝ մեռած, իսկ 31 հոգի ալ կ'աշխատին այլ ճիւղերու մէջ :

ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՐԿՈՒՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԱՓՈԼԵՈՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՀՌՈՄԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Նափոլէոն կը մտածէ իր կայսրութիւնը ամրացնել, բայց կայսրուհին ամուլ է դահաժառանգի մը գալուստը, բարերար դեր մը պիտի կատարէ, ժողովուրդը աւելի կապելու իր կայսրին :

Նափոլէոն որոշած է ամուսնալուծուիլ: Կրօնական իշխանութիւնները կը համաձայնին, կը լուծեն իր ամուսնութիւնը 15 Դեկտեմբեր 1809ին, եւ Նափոլէոն ազատ է նոր կայսրուհի մը ունենալու : Երկար տատամսումներէ ետք կ'ամուսնանայ Աւստրիոյ կայսեր աղջկան հետ՝ իշխանուհի Մառի – Լուիզ: Կը կարծէ թէ այս ձեւով վերջնական հաշտութիւն պիտի դայ Աւստրիոյ հետ :

Եւ 20 Մարտ 1811ին, 101 թնդանօթի հարուածները կ'իմացնեն Փարիզի ժողովուրդին Հռոմի Թագաւորին ծնունդը : Նափոլէոն ունի իր ժառանգորդը եւ կայսրութիւնը կը կարծէ աւելի ամուր հիմերու վրայ է այլեւս :

1811ը Նափոլէոնի կայսրութեան վերջին երջանիկ տարին է, անխախտ է իր ուժը : Ֆրանսա կը բաղկանայ 132 նահանգներէ Սպանիոյ սահմաններէն մինչեւ Պրէք, Համպուրկ եւ Լիւպէք (Գերմանիա) Էպրա գետէն մինչեւ Էլպա գետ, Պրըթանեէն մինչեւ Կալիկլիանօ — Նափոլէոն Թագաւորն է Իտալիոյ «իրաւարարը» եւ «հաշտարարը» Զուիցերիոյ, «պաշտպանը» Հոլանտի Հանրապետութեան : Իր եղբայրները Թագաւոր են Սպանիոյ, Վէսթըֆալիի, միւս իր փեսան Թագաւոր Նափոլիի, Պավարիա եւ Սաքսոնիա իրեն հպատակ երկիրներ են : Մէկ խօսքով Նափոլէոն տէրն եւ տիրականն է արեւմտեան Եւրոպայի :

Անգլիան է միայն անպարտ եւ առանձին մնացած իր կղզիներուն մէջ:

ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ ԵՒ ԱՆԿՈՒՄ

Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները կը սկսին դժուարանալ Նափոլէոն կը նախատեսէ նոր պատերազմ մը Ռուսիոյ դէմ, Փրուսիոյ մէջ եւ սխալներու շարք մը՝ 25 Ապրիլ 1812ին ճամբայ կ'ելլէ իր «Մեծ բանակը» դէպի Ռուսիա : Ռուսերը կը քաշուին հետզհետէ : Ձմեռը կը սկսի սաստիկ երբ Նափոլէոն Մոսկուա կը հասնի : Ռուսերը կրակի կուտան քաղաքը եւ Նափոլէոնի կը մնայ դիտել հրկիզեալ Մոսկուան, որոշում կուտայ քաշուիլ եւ Մեծ Բանակը ձիւնի պէս կը հալի նահանջին ընթացքին : Ռուսերը ետեւէն կը հալածեն, եւ Նափոլէոն երբ Փարիզ կը հասնի, արդէն լուրեր հասած են որ ինք ալ մեռած է : Ժողովուրդը յոգնած է: Զօրս կողմէն կը սկսին ընդդիմութիւններ եւ միեւնոյն ժամանակ Աւստրիա – Հունգարիա Փրուսիա կը սկսին պատերազմը :

Դէպի Հռենոս կ'արշաւեն (8 Նոյեմբեր, 1813) եւ 21 Դեկտեմբերին կ'անցնին Հռենոսը, անգլիական բանակներն ալ միացած են իրենց եւ Նափոլէոն կը սկսի Ֆրանսայի պատերազմը: Շատ մը մասնագէտներ կը գրեն թէ Նափոլէոն երբեք այդ աստիճան հանճարեղ եղած չէր, իբր պատերազմիկ: Սակայն դիմացի ուժերը աւելի շատ էին թիւով եւ տեսակ մը ազատագրութեան եւ «պատժելու» պատերազմն էր:

Գրեթէ լքուած իր բոլոր զինակիցներէն, եւ նախարարներէն կը հրաժարի գահէն :

Մարի – Լուիզ կայսրուհին, անտարբեր եւ անհաւատարիմ մեկնած է արդէն «Հռոմի Թագաւոր» գահաժառանգին հետ Վիէննա :

Դաշնակիցները գրաւած են Փարիզը, Լուտովիկոս 18րդ «Թշնամիին» կառքերով կը մտնէ Փարիզ եւ կը հաստատէ թագաւորութիւնը : Նափոլէոն կ'աքսորուի Էլպա կղզին, Միջերկրականի մէջ, որուն իշխանութիւնը իրեն կը տրուին 1814, Մայիս չորսին : Իսկ Վիէննայի մէջ կը սկսի նշանաւոր պատմական ժողովը, որուն ընթացքին Թալէրան եւ Աւստրիոյ լիազօրը կոմս Մէթէրնիխ կը բաժնեն Եւրոպան, Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր բոլոր շահած եւ մաս մըն ալ ունեցած հողերը :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Վիէննայի ժողովը իր որոշումներով կը ստեղծէ հին կարգ ու կանոնը ջանալով մեռցնել Յեղափոխութեան բերած փոփոխութիւնները, բոլորն ալ մոռցած կ'երեւին 1789ը: Իսկ Ֆրանսայի ժողովուրդը յուսախաբ Պուրպոններէն կը սպասէ նոր հրաշքի մը :

Նափոլէոն, տեղեակ է այս բոլորին, եւ 1815ի սկիզբը որոշած է վերադառնալ Ֆրանսա : Մարտի սկիզբը կը մտնէ Ֆրանսա եւ մինչեւ Փարիզ, ամբողջ ճամբու ընթացքին յաղթական գնացք մըն է իր վերադարձը : Մարտ 19ին Լուտովիկոս 18րդ անգամ մը եւս կը փախչի Փարիզէն :

Նափոլէոն հաստատուած է դարձեալ Թիւիլըրիի պալատին մէջ, կը բարեփոխէ Սահմանադրութիւնը, կը վերահաստատէ կայսրութեան իշխանութիւնները, հաշտութիւն կ'առաջարկէ բոլորին, բայց համաձայնականները որոշած են վերջնապէս պարտութեան մատնել Նափոլէոնը:

Եւ վերջին անգամ ըլլալով Նափոլէոն կը հաւաքէ իր բանակը եւ կը մեկնի դէպի ճակատ: Կռիւները հերոսական են, ֆրանսական բանակին համար, Նափոլէոն հանճարը մեծ է, ինչպէս միշտ, բայց համաձայնական հսկայ զանգուածին դէմ, կատարեալ պարտութիւնն է վերջաւորութիւնը : Ուաթէրլոյի կռիւը կը վճռէ Նափոլէոնի զինուորական ճակատագիրը : Կայսրը կը սուրէ դէպի Փարիզ, Էլիզէի պալատին մէջ կը ստորագրէ իր երկրորդ հրաժարականը : Կը նշանակէ իր զաւակը Նափոլէոն Բ. Ֆրանսայի կայսր, կ'առանձնանայ Մալմէզոնի դղեակը եւ քանի մը օր ետք վախնալով որ թագաւորականներու ձեռքը կ'իյնայ, կը մեկնի Էքսի կղզին, եւ կը դիմէ Անգլիոյ կառավարիչ իշխանին, ինքզինքը անոր պաշտպանութեան տակ դնելով :

Լուտովիկոս 18րդ դարձեալ Փարիզ կը վերադառնայ, հետք չի մնար Նափոլէոնէն, շատերը միապետականներու կողմ կ'անցնին, հաւատարիմները կը ջարդուին կամ կը բանտարկուին: Իսկ, Անգլիա, Պէլլէրօֆոն նաւը կը տրամադրէ Նափոլէոնի, որ փոխանակ Անգլիոյ ճամբան բռնելու, կը նաւարկէ դէպի ովկիանոսին ափրիկեան մասը, դէպի պզտիկ ժայռերու կոյտ մը՝ Սուրբ Հեղինէ կղզին:

ԳԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՀ

Այդ կղզին մէջ Նափոլէոնի բարոյական եւ ֆիզիքական հոգեվարքը վեց տարի պիտի տեւէ :

1815 Հոկտեմբեր 17էն սկսեալ իր կեանքը ոչ մէկ տարբերութիւն ունի բանտարկեալի մը կեանքէն :

Կղզիին կառավարիչը Հըտսօն Լօ, ջանք չի խնայեր նեղելու համար կայսրը :

Շրջապատուած քանի մը հաւատարիմներէ, տարիները կ'անցնին օր ըստ օրէ Նափոլէոնի առողջութիւնը կը վատթարանայ ոչինչ կարելի կ'ըլլայ բարեփոխել եւ 1821 Մայիս 5ին երեկոյեան նորագոյն դարերու Կեսարը կը մահանայ, գրեթէ առանձին լքուած եւ աղքատ ինչպէս ծընած էր :

Նափոլէոն կը թաղուի կղզիին մէջ, իր գերութեան ընկերները եւ ծառաները կը վերադառնան Ֆրանսա եւ կը սկսի Ֆրանսայի ժողովուրդին պաշտամունքը իր կայսեր հանդէպ : Օր ըստ օրէ Նափոլէոնի անունը տեսակ մը միութեան կապ կը դառնայ, բոլոր անոնց որ ճանչցած էին զինքը իր զինուորները, համեստ քաղաքացիները Ֆրանսայէն ներս եւ դուրս :

1840ին, Ֆրանսայի թագաւոր Լուի – Ֆիլիփ կը դիմէ Անգլիոյ կառավարութեան, խնդրելով Նափոլէոնի մարմինը Ֆրանսա վերադարձնել: Եւ 1840 Դեկտեմբեր 15ին Նափոլէոն անգամ մը եւս յաղթական մուտք կը գործէ Փարիզ, հարիւր հազարաւոր ժողովուրդի ներկայութեամբ որ կը պոռայ «կեցցէ՛ կայսրը» :

ՆԱՓՈԼԵՈՆԻ ԺԱՌԱՆԳԸ

150 տարի անցած է գրեթէ Նափոլէոնի մահէն ի վեր, բայց իր անունը ծանօթ է ամէն ֆրանսացիի եւ ամէն եւրոպացիի : Այսօր, տօնելով իր ծննդեան երկուհարիւրամեակը, Ֆրանսա կ'ուզէ յիշել ոչ միայն իր յաղթական Զօրավարը այլեւ միեւնոյն ժամանակ Նոր Ֆրանսայի հիմնադիրը :

Ամէն քաղաքական հոսանք իր հաւկացողութեամբ կը դատէ զինքը : Բայց անցեալի դասերը եւ ներկայ քաղաքական վիճակը շատ աւելի անկողմնակալ դարձուցած են բոլոր պատմաբանները եւ քաղաքագէտները :

Նափոլէոն իր ժամանականին զինուորական եւ քաղաքական հանճարեղ պետը եղաւ. Ֆրանսայի համար փրկութիւն մը եղաւ իր իշխանութեան առաջին մասը : Ան պահեց ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան բոլոր հաստատած կարեւոր եւ նոր ազատութեան դրութիւնը, փրկեց Ֆրանսա քաոսէն, կազմակերպեց Եւրոպան, բացի Ռուսիայէն եւ Սպանիայէն իր յաղթած երկիրները բոլորն ալ իր շինութեանց եւ վերակազմման փաստերը կը կրեն մինչեւ այսօր ալ: Ոչ մէկ ատելութիւն իրեն դէմ : Շատ անգամներ Նափոլէոն սխալներ գործեց, հաւատալով որ զինուորական յաղթանակները կրնան վերջնական արդիւնք մը բերել ժողովուրդներու կեանքին մէջ : Շատ մը պատերազմներ ալ իր հակառակորդ երկիրները պարտադրեցին իրեն, երբ ինք անկեղծօէն խաղաղութիւն կ'ուզէր : Նափոլէոն զինուորական ամենամեծ հանճարը կարելի է նկատել, սակայն անգամ մը եւս կարելի է եզրակացնել թէ զինուորական ուժով եւ յաղթանակներովն մէկ հանճար կրնայ մշտականապէս իշխել ուրիշ ազգերու վրայ :

Ֆրանսան տօնելով այս տարի Նափոլէոնի ծննդեան երկուհարիւրամեակը, կը մոռնայ իր կայսեր երբեմնի բռնակալ իշխանութիւնը, եւ բոլոր այն թշուառութիւնները որոնք իր անվերջ պատերազմներուն հետեւանքը եղան :

Ֆրանսան կ'ուզէ պատուել այսօր այն մեծ զինուորական ղեկավարը, որ իր փառքը ստեղծեց, կը պատուէ նաեւ այդ բացառիկ քաղաքական դէմքը որ վերակազմեց Ֆրանսան, հաւատարիմ մնաց ֆրանսական յեղափոխութեան բերած նոր ոգիին, եւ ամբողջ Եւրոպայի ժողովուրդներուն տուաւ գիտակցութիւն՝ ազատութեան նոր շրջանի մը համար պայքարելու :

ՏՈՔԹ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ահմէտ Զավուշ աներկիւղ մօտեցաւ ծակին ու գլուխը մէջը խօթեց:

— Զգուշացիր, գոչեց Հրեան իր ընկերոջ:

— Մի վախնար բան չկայ, պատասխանեց միւսը, միշտ գլուխը վար հակած:

Վայրկեան մը այսպէս մնալէ ետքը, գլուխը վեր առաւ:

— Հոր մըն է այս եւ ոչ թէ թաքստոց մը, ըսաւ:

— Հո՞ր մը, գոչեց Հրեան զարմացած:

— Այո, եկուր դուն ալ նայէ:

Սալոմոն զգուշութեամբ մօտեցաւ ծակին, գլուխը եւ ինքն ալ ուշադրութեամբ սկսաւ քննել: Ցետոյ կանթեղ մը բերին, չուանին կապեցին եւ իջեցուցին ծակին մէջ, կամաց կամաց:

Երկու ընկերները կանթեղին լոյսով նշմարեցին որ ծակին պատերուն մէկ կողմը դուրս ցցուած խոշոր գամեր կային, որոնք անշուշտ կը ծառայէին վար իջնել կամ վեր ելլելու:

Ցուշիկ յուշիկ կանթեղը վար իջեցուցին, մինչեւ որ յատակը գետին դպաւ:

— Որքա՜ն ալ խորունկ է եղեր, գոչեց Ահմէտ Զավուշ:

— Հիմա չուանը վեր քաշենք ու տեսնենք թէ քանի՞ կանգուն է խորութիւնը, ըսաւ Սալոմոն:

Ստուգեցին որ հորը տասը կանգունի չափ խորութիւն ունէր:

— Ուրեմն մինչեւ ներքնայարկի շահմարանը կը հասնի, վճռեց Հրեան:

— Բայց մէջը մարդ չկայ, գիտել տըւաւ Զավուշը. մեր գիտը բանի մը պիտի ծառայէ, ոչ ալ կրնայ բացատրել թէ ուրկէ՞ փախած եւ կամ ո՞ւր պահուած է ոճրագործը:

— Որոշ բան մը ըսելու համար պէտք է նախ մինչեւ խորը իջնել ու քննել ծակը, ըսաւ Հրեան:

— Ասիկա դիւրին է, պատասխանեց Զավուշը, դուրս ցցուած գամերը արդէն իրբեւ սանդուխ ծառայելու համար հոն դրուած են... ես անմիջապէս վար կ'իջնեմ...

Եւ Ահմէտ Զավուշ խսկոյն գործը խօսքին միացուց ու ծակին մէջ մտաւ, ոտքը դնելով առաջին գամին վրայ:

Քանի մը վայրկեան ետքը արդէն հասած էր յատակը:

— Հայլի չարժելու տեղ կայ այստեղ, պոռաց վարէն իր ընկերոջ որ վերը գլուխը ծակէն կախած հեւ ի հեւ կը հետեւէր Թուրք ոստիկանին:

— Կեցիր կանթեղը վար իջեցնեմ, պատասխանեց Սալոմոն:

Երբ լոյսը հասաւ վար, Ահմէտ Զավուշ իր չուրջը սկսաւ դառնալ, աչքը չորս կողմ պտըտցնելով:

Ցանկարծ աղաղակ մը արձակեց:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ տեսար, գոչեց Սալոմոն որ միշտ գլուխը հակած իր ընկերոջ գործողութիւններուն կը հետեւէր:

— Ցած ներքնուղի մը կայ, ըսաւ Հըրեան... հիմա ահա յուծուեցաւ գաղտնիքը:

— Մտնե՞մ մէջը եւ երթա՞մ մինչեւ ծայրը... Թէեւ քիչ մը դժուար է, որովհետեւ կարելի չէ ոտքի վրայ կենալ մէջը, այլ պէտք է չորս ոտքի վրայ յառաջ երթալ...

Սալոմոն քիչ մը մտածեց եւ ըսաւ.

— Ոչ, մի մտներ ներքնուղիին մէջ, այլ վեր ելիր որ մեր ընելիքին վրայ խորհըրդակցինք:

Քանի մը վայրկեան ետքը, երբ Ահմէտ Զավուշ դարձաւ Հրեային քով, երկուքը մէկ դարակէն դուրս ելան եւ եկան սենեակին մէջտեղ:

— Ներքնուղիին մէջ մտնելը խոհեմութիւն չէ, ըսաւ Հրեան, գուցէ Շապան հոն պահուըտած է եւ կրնայ ռեվոլվէրի հարուածով մը քեզ գետին փռել...:

— Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընենք. գործը այսչափ յաջողցնելէ ետք չենք կրնար կանգ առնել:

— Այդ ներքնուղին հաւանօրէն ուրիշ անմօտակայ տուն մը կը տանի, ուր անշուշտ ծածկուած ըլլալու է ոճրագործը առանձին կամ մէկ քանի ընկերներու հետ, եթէ այդ ճամբով զինքը հետապնդենք կա՛մ այն է որ մեզ ալ պիտի սպաննէ ներքնուղիէն դուրս չելած եւ կամ որ պիտի թողու փախչի... լաւագոյն է որ նախ մեր զգուշական միջոցները ձեռք առնենք ու անկէ ետք լըջօրէն գործի սկըսինք: Այդ մարդը իր եղած տեղը անշուշտ ինքզինք ապահովութեան մէջ կը կարծէ եւ հետեւաբար տեղէն պիտի չշարժի...:

— Ես կը նախընտրէի անմիջապէս մեր սկսած գործին մինչեւ ծայրը երթալ, պատասխանեց Զավուշը, որ թէեւ Հրեային խորամանկութիւնը չունէր, սակայն չափազանց յանդուգն էր, մանաւանդ երբ որեւէ վտանգ մը տեսնէր իր առջեւ:

— Ոչ, ըսաւ Սալոմոն վճռաբար, գործը մինչեւ հոս բերելէ ետք աններելութիւն է անխոհեմութեամբ մը գործը վտանգել... դուն առ այժմ հոս սպասէ տեսնեմ, անոր եւ ես երթամ Նախարարը տեսնեմ, պատմեմ մեր գիւտը եւ յետոյ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ընենք :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 184)

ՄԱՇՏՈՑԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՓՆԵԿԻՐԸ

Յուլիս 2ին Օշականի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան ընդլայնուած նիստը :

Ժողովը ներածական խօսքով բացած է ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան, որ այնուհետեւ հրապարակած է ակադեմիայի նախագահութեան որոշումը՝ Մեսրոպ Մաշտոցի անունով հաստատուած առաջին մրցանակը շնորհել հայագէտ, աղբիւրագէտ Լ. Խաչիկեանի, որ տնօրէնն է Երեւանի Մատենադարանին :

Հայագէտին յանձնուած է Մեսրոպ Մաշտոցի դիմաքանդակով Մետալը եւ կրծքանշանը :

Այս առթիւ խօսած են Փրոֆ. Գ. Գարյեան, Փրոֆ. Ա. Մնացականեան, Ակադեմական Ծ. Աղայեան եւ ուրիշներ :

Ստորեւ կը ներկայացնենք Ակադ. Ծ. Աղայեանի խօսքը անուանի հայագէտին մասին :

×

Հայ ժողովրդի գոյատեւման բազմադարեան պատմութեան մէջ, Նրա արցունքով եւ արիւնով լի ճանապարհի վրայ, ոչ մի զէնք ու զրահ, ոչ մի անառիկ բերդ ու ամրոց այն դերը չի կատարել, ինչ մեսրոպեան գիրը :

Դարերի փոշու ու փլատակների տակ են մնացել մեր քաղաքներն ու կոթողները : Հայ ժողովուրդը շատ բան է կորցրել, բայց միշտ անսասան է մնացել նրա մեսրոպատառ լեզուն, որը նորից ու նորից շունչ ու ոգի է տուել նրան, իբրեւ փիւնիկ մոխրակոյտերից դուրս ժայթքելու, կորցրած մէջքը ուղղելու, կրկին առաջ շարժուելու համար : Նա հրից ու աւարից փրկել է իր մեսրոպատառ մագաղաթները, աւանդելով դրանք սերունդներին ու քաղաքակիրթ մարդկութեանը :

Մեսրոպեան գրերով դրահաւորուած Հայոց լեզուն բոլոր ժամանակներում զօրավիգ է կանգնել հայ ժողովրդին :

Մեծ մտածողի ծննդեան 1600ամեայ յոբելեանին կապակցութեամբ, 1962 Թուականի Մայիսին, Հայաստանի նախարարների խորհուրդը որոշեց նրա յիշատակը յաւերժացնող մի շարք միջոցառումների հետ Մաշտոցեան մրցանակ սահմանել հայագիտական լաւագոյն աշխատութիւնների համար : Մրցանակի շնորհումը յանձնարարուեց հանրապետութեան գիտութիւնների ակադեմիային :

Համապատասխան կարգով մրցոյթին ներկայացուած բազմաթիւ եւ շատ կարեւոր հայագիտական աշխատութիւններից առաջնութիւնը տրուեց բազմավաստակ հայագէտ եւ ականաւոր գիտնական, Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի թղթակից – անդամ Լ. Խաչիկեանի «ԺԵ. դարի հայ ձեռագրերի յիշատակարաններ» եռահատոր աշխատութիւնը : Այդ աշխատութիւնը վերջին տասնամեակներում լոյս տեսած հայագիտական աշխատութիւնների մէջ բացառիկ եւ ուրոյն տեղ է գրաւում թէ՛ իր ընդգրկած նիւթով, թէ՛ ուսումնասիրութեան խորութեամբ :

Շարունակելով դասական հայագիտութեան լաւագոյն աւանդները, Լ. Խաչիկեանը Խորհ. Միութիւնում եւ արտասահմանեան ձեռագրատներում պահուող գրչագիր մատեաններից, ինչպէս նաեւ բազմահնոյթ ու բազմաթիւ աղբիւրներից ու պարբերականներից հաւաքել եւ իմի է բերել մեծ քանակութեամբ յիշատակարաններ, որոնք մեծապէս օգնում են ԺԵ. դարի պատմութիւնը ուսումնասիրողներին :

Յիշատակարանների ընկերային – քաղաքական արժէքը շատ մեծ է պատմական հոլովոյթը եւ տնտեսական յարաբերութիւնները, դասակարգային ներհակութիւնները ճիշդ ըմբռնելու համար : Յայտնի է, որ վիմական արձանագրութիւնների եւ այլ կարգի ձեռագրերի հեղինակները մեծ մասամբ արտօնեալ դասի ներկայացուցիչներ էին, մինչդեռ յիշատակարանների հեղինակները գերազանցապէս «աղքատիմաց», «անարհեստ», « յողնամեղ », «տրուպ» եւ բազմազան ստորացուցիչ մակդիրներով գրիչներն են եղել :

Այստեղ իրենց գրանցումներն են թողել նաեւ ձեռագրերը կազմողները, ձեռագրերը գերութիւնից եւ վտանգից փրկողները : Գրասէրները գրել են իրենց խոհերն ու յուզմունքները ձեռագրերի լուսանցքներում, վերջում, կազմի վրայ եւն : Սրանք իրենց կատարած գործը չնչին են համարել եւ պատմագրի կոչման ոչ արժանի : Բայց այդ գրիչներն ունէին հայրերից ժառանգած մի աւանդ՝ ձեռագրի ընդօրինակութիւնը վերջացնելուց յետոյ, կամ նոյնիսկ մէջընդմէջ արտագրութեան պահերին նշել տեսածն ու ապրածը, ժողովրդի չարքաշ կեանքը, դրամունքը, ապրուստի միջոցները, հարեւան ժողովուրդների նիստ ու կացը, մի խօսքով այն, ինչ որ յաճախ չենք հանդիպում « պաշտօնական» պատմագրութեան մէջ: Դա մեծ չափով բարձրացնում է յիշատակարանների արժէքը :

Լ. Խաչիկեանը մօտ երկու տասնամեակ զբաղուել է այս ժողովրդի պատմութեան այս մեծարժէք սկզբնաղբիւրի հաւաքման, ուսումնասիրման ու գիտական հրատարակութեան ծանր գործով : Տարիներ շարունակ ձեռագիր մատեաններից նա քաղել է այդ պատմական բեկորները, որոշել նրանց ժամանակաշրջանը, հեղինակագրիչները եւ ապա արժէքաւորել դրանք պատմութեան համար : Ականաւոր գրող եւ փիլիսոփայ Դերենիկ Դեմիրճեանը Մատենադարանի մասին հետեւեալ իմաստութիւնն է ասել. «Տասնեւհինգ դարեր են լսում այս պատերի մէջ ես լսում եմ նրանց լռութիւնը » : Այդ լռութիւնն է, որ խզախզելով խախտում է Լ. Խաչիկեանը, եւ հայագիտութեանը մատչելի դարձնում մեր ժողովրդի՝ դարերի խորքից եկող հոգեւոր ղանձերը, ըմբռնելի դարձնում նրա կեանքի իմաստը :

Մեծ է վաստակաւոր գիտնականի դերը աշխարհով մէկ ցրուած հայկական ձեռագրերի հաւաքման ու պահպանման համազգային գործում : Հայագէտների բոլոր ղանղուածներում Լ. Խաչիկեանի արդէն համընդհանուր ճանաչում գտած հեղինակութիւնը Մատենադարանը դարձրել է գիտական մտքի կարեւոր օճախներից մէկը : Այն դարձել է արտասահմանեան համարեա բոլոր հիւրերի «ուխտատեղին», իր հազուագիւտ ու մեծարժէք ձեռագրերով արժանացել է համընդհանուր հիացմունքի, մեծապէս նպաստել եւ նպաստում է հայ ժողովրդի մշակութային կապերի ընդարձակմանն ու զարգացմանը : Մատենադարանի տնօրէնի ամենօրեայ ու յողնաջան աջակցութեան շնորհիւ դաստիարակուել ու աճել է բարձրորակ քադրերի մի ամբողջ սերունդ, որը արդիւնաւէտ աշխատանք է կատարում հայագիտութեան զարգացման բնագաւառում :

Նոր խնդակցումներ Մաշտոցեան առաջին մրցանակի արժանաւոր դափնեկիր, բազմարեղուն գիտնական Լ. Խաչիկեանին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— Խանասորի արշաւանքին 72րդ տարեդարձը այս տարի եւս յիշատակեցինք պատշաճ կերպով եւ մեծ խանդավառութեամբ, Կիրակի, Յուլիս 20ին, Սէն Մօրիսի մօտակայքը գտնուող ծանօթ դաշտին վրայ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի եւ գործօն մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին :

Առաւօտեան շատ կանուխէն հայկական երգերու արձագանգները կը լսուէին մօտակայ վայրերէն՝ Ազգային մթնոլորտ մը ստեղծելով :

Կէս օրէն ետք ժամը չորսին, օրուան խօսնակին հրաւէրով, երիտասարդ եւ տարեց ընկերներ բոլորուեցան բարձրախօսին շուրջ, կատարելու համար պաշտօնական բացումը մեր հանդէսին «Կարկուտ տեղաց » խմբերգով :

Գեղարուեստական բաժինը շատ յաջող էր, երգեցին եւ արտասանեցին Նոր Սերունդական օրիորդներ Անի Մանթաշեան, Սաթօ եւ Լիւսի Գըլըճեան, ընկ. Սարգիս Զէթլեան (Այնճարէն), Մարի Փափազեան, Պ. Վահէ Սահակեան, Գալայճեան եւ յետոյ սիրուած երգչուհի Մոլինարը : Բոլորն ալ արժանացան ներկաներու գնահատանքին :

Օրուան բանախօս ընկ. Տ. Զէքիեան հանդամանօրէն պարզեց այն բոլոր դըրդապատճառներ, որոնք ծնունդ տուին Խանասորի արշաւանքին, Պանք Օթոմանի գրաւումին եւ հուսկ ուրեմն Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին : Բանախօսը խօսքը ուղղելով ներկայ երիտասարդութեան յայտարարեց.— « Երիտասարդներ թէեւ եւ թիկունք հանդիսացէք մեր ցեղային բոլոր ժառանգութիւններուն, մասնաւորապէս տէր կանգնեցէք մեր արդար դատին իր վերջնական հանգրուանին հասցնելու համար դայն» :

Խօսք առաւ նմանապէս Պ. Վարդան Եղիշէեան, գիտել տալով, թէ մեծ դեր կատարեցին Խանասորի արշաւանքն ու բոլոր յեղափոխական ձեռնարկները մեր ազգային դատի ճամբուն վրայ, պէտք չէ նսեմացնել անոնց փառաւոր արժէքը. անոնք թէեւ պատմութեան անցած են, բայց միշտ վառ կը մնան հայ ժողովուրդին հոգիին մէջ. այսինքն ազատ ապրելու յաւիտենական ուխտը :

Խումբ մը տարեցներ բարձրախօսին առջեւ երգեցին մեր անմահ երգերէն մին «Սիփանայ քաջերը » :

Օրը կը տարաժամէր, բայց կարծես դեռ նոր սկսած էր տօնակատարութիւնը ազգ. եւ յեղափոխական խմբերգներով : Մեր երիտասարդ ընկերներէն Ժիւլ Մարտիրոսեան մեծ յաջողութեամբ վարեց աճուրդը դայն բարձրացնելով 1300 ֆրանքի :

Կարգը հիմա Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆըրանսայի պարախումբին էր : Մեր աղջիկներն ու տղաքները մեզի հրամցուցին, փունջ մը հայկական պարեր, արժանանալով բոլորին գնահատանքին, ապրիք երիտասարդներ, ուր ալ գտնուիք աշխատեցէք բարձր պահել Հայու անունը ձեր աշխատանքով :

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԳՏՆՈՒՈՂ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս հաղորդուեցաւ մամուլի էջերէն, որոշուած է կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով տօնել Էսաեան կրթարանի հիմնարկութեան 75ամեակը եւ այս առթիւ հրատարակել Յոբելենական Յուշամատեան մը, որ պիտի պատկերացնէ կրթական այս բարձրագոյն ու բազմամեայ հաստատութեան կատարած դերը հայ իրականութեան մէջ :

Կը հրաւիրենք արտասահմանի եւ բընաշխարհի բոլոր Էսաեանցի նախկին սաները, որպէսզի հակիրճ եւ նպատակայարմար գրութիւններով իրենց աշխատակցութիւնը բերեն այս Յուշամատեանին, հետեւեալ հասցէով.—

Պէյօղլու, Իւչ Հորան էրմէնի Քիլիսէսի Իտարէ Հէյէթի,

Պէյօղլու – Պալըքփազարը–ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ

Կը խնդրուի գրութիւնները փութացնել մինչեւ 1969 Սեպտեմբերի վերջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (540)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ժան Վալժան, որ խոհուն մարդ և գիշերային շրջագայող մըն էր, շատ անգամ գիշերը բաւական ուշ տուն կը դառնար :

— Թուսէն, կրկնեց Քոզէթ, գիշերները գէթ հոգ կը տանի՞ս դէթ պարտէզին վրայի պատուհանները ձողերով գոցելու եւ պզտիկ օղակներուն երկաթէ պզտիկ երերը դնելու, այնպէս չէ՞ :

— Ո՛հ, այդ մասին անհոգ եղէք, օրիորդ. Թուսէն ամէն գիշեր ուշադրութեամբ կը կատարէր իր այս պարտքը եւ Քոզէթ ալ շատ աղէկ գիտէր անոր այս հոգատարութիւնը, բայց եւ այնպէս վախը գինքը ստիպեց շարունակել.

— Վասնզի տունին չորս կողմը ամայի տեղեր են :

— Այդ մասին իրաւունք ունիք, ըսաւ Թուսէն: Հոս մարդ կըրնայ սպաննուիլ առանց ժամանակ ունենալու որ «ուֆ» ըսէ : Այս չի բաւեր, եւ ահա պարոնն ալ տունը չի պառկիր : Բայց մի վախնաք ամենեւին, օրիորդ, պատուհանները կը գոցեմ միշտ՝ ամրոցներ գոցելու պէս : Անտարակոյս կիներու համար սոսկալի բան մըն է տունի մը մէջ մինակ մնալ : Երեւակայեցէք անգամ մը թէ ինչ երկիւղալի բան մը կ'ըլլայ երբ գիշերը մարդիկ ներս մտնելով «լռէ» ըսեն, եւ սկսին պարանոցդ կտրել : Եթէ միայն մեռնիլ հարկ ըլլայ, է՜հ, ոչ այնքան հոգ կ'ընէի, որովհետեւ պիտի մեռնինք. գիտեմ որ պէտք է մեռնիլ, բայց որքան պժգանք կը զգայ կին մը երբ այն տեսակ մարդիկ իրեն կը դպչին : Հապա ո՞ւր թողունք անոնց դանակները, անշուշտ աղէկ չեն կտրեր անոնց դանակները : Դուն ողորմէ՛ մեզ Սուրբ Աստուած :

— Լռէ, ըսաւ Քոզէթ : Ամէն ինչ ուշադրութեամբ գոցէ :

Քոզէթ Թուսէնի այս յանպատրաստից քնարերգութենէն ահաբեկելով եւ թերեւս յիշելով անցեալ շաբթուան երեւոյթները, որոնք միտքէն չէին ելլեր, չհամարձակեցաւ ոչ ըսելու :

«Գնա նայէ Նստարանին վրայ դրուած այն քարը», վասնզի կը վախնար նորէն բանալ պարտէզին դուռը կարծելով թէ դուցէ «մարդիկ ներս կը մտնեն» :

Բոլոր դուռներն ու պատուհանները զգուշութեամբ գոցել տուաւ, մառանէն սկսելով մինչեւ վերնայարկը տունին ամէն կողմը նայիլ տուաւ Թուսէնի, յետոյ իր սենեակը մտնելով չորս կողմը գոցեց, պարգունակները դրաւ, անկողնին տակը նայեցաւ, պառկեցաւ, բայց չկրցաւ հանգիստ քուն մը վայելել : Մինչեւ առաւօտ աչքին առջեւ երեւցաւ մեծ քարը, իբրեւ խոռոչներով լի լեռ մը :

Արեւը ծագելու ժամանակ, — արեւի ծագումին ժամանակ բնականաբար կը խնդանք մեր գիշերուան բոլոր սարսափներուն վրայ եւ այս խնդուքը միշտ կը համեմատուի մեր կրած վախին հետ, — արեւը ծագելու ժամանակ, կ'ըսենք, Քոզէթ արթննալով իր սարսափը սոսկալի երազ մը համարեցաւ, եւ ըսաւ ինքն իրեն — ինչո՞ւ համար այսքան վախցայ : Ասիկա ալ կը նմանի այն քայլերուն զոր անցեալ շաբթու, գիշեր մը պարտէզին մէջ լսել կարծեցի կրակարանին ծխահանին այն շուքին զոր մարդ կարծեցի : Միթէ՞ հիմա ալ վախսոտ մը պիտի ըլլամ : Արեւի ոսկեփայլ ճառագայթները պատուհաններու ճեղքերէն սենեակը թափանցելով տամասկայ վարագոյրները կը ծիրանէր, այնքան սիրտ տուաւ Քոզէթին, որ այլեւս ամէն բան, նոյնիսկ քարը միտքէն հանեց :

— Նստարանին վրայ քար չկար, ինչպէս որ պարտէզին մէջն ալ բոլորշի գըլխարկով մարդ չկար. միւսներուն պէս այս քարն ալ երազիս մէջ տեսած եմ :

Քոզէթ հանուելով պարտէզ իջաւ, վազեց դէպի նստարանը եւ վախէն պաղ քրտինք մը զգաց իր վրայ : Քարը նստարանին վրայ էր :

Բայց վայրկեան մը տեւեց այս վախը : Ինչ որ վախ է գիշերը, հետաքրքրութիւն կը դառնայ ցերեկը :

— Վա՜յ, ըսաւ, տեսնենք ի՛նչ է ասիկա :

Վերցուց քարը որ բաւական մեծ էր. տակը բան մը կար որ նամակի կը նմանէր :

Այս բանը սպիտակ թուղթէ պահարան մըն էր : Քոզէթ առաւ պահարանը, ոչ հասցէ կար վրան, ոչ ալ կնիք ունէր : Բայց պահարանը թէեւ բաց այլ պարապ չէր : Մէջը թուղթեր կը նշմարուէին :

Քոզէթ խառնեց թուղթերը : Ալ դրացածը ոչ թէ հետաքրքրութիւն, այլ անձկութեան սկզբնաւորութիւն մըն էր :

Դուրս հանեց ինչ որ կար պահարանին մէջ, այսինքն թուղթէ պզտիկ տետրակ մը, որու մէկ երեսը թիւ եւ քանի մը տողեր կային. Քոզէթ մտովին ըսաւ թէ բաւական աղուոր եւ խիստ բարակ գիրով գրուած են այս տողերը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Մարկոսեան ընտանիքը, Թրիւպէր ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տարնիս եւ զաւակը Ալէն, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Վիչէն եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գիգիրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականին, կնքամօր եւ բարեկամուհիին՝

Օր. ՄԱՐԳՐԻԹ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 23ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Յուլիս 26) առաւօտ ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սարսէլ – Առնուվիլի Վարդան ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր շրջանին մէջ մահացած Արփիար Մարտիրոսեան, կարօ Թորոսեան, Օննիկ Կարապետեան, Բաբուճակ Գումրուեանց, Յովհաննէս Ճիհանեան, վահէ Ճիհանեան, Վարդերես Թորիկեան, Յակոբ Մերտինեան եւ Օննիկ Աւետիսեան ընկերներու ի յիշատակ, Կիրակի, Յուլիս 27ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերներու յիշատակը յարգողները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պոմոնի վարչութիւնը եւ Առաջ. Օժ. Տիկ. Միութիւնը խոր հաւակցութիւններնին կը յայտնեն ընկերուհի Զապէլ Պէտիկեանի, Այրի Տիկ. Հայկ Շահպալեանի, Այրի Տիկին Շահան Շահպալեանի եւ զաւակներուն, Հայկ Շահպալեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փապուճեան, Տէր եւ Տիկին Թորոս Պէրպէրեան (Արժանթէն), Այրի Տիկին Զապէլ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Շրմաւոնեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ նամակով կամ հեռագրով կամ ծաղկեպսակով եւ բարենպատակ նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Նէտիրեան, Զէնկիլէրցի)

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է, Տիկին Ա. Ծընկլտըրեանէ (Սէնթ Էթիէն) յիսուն ֆր., իր հօր Ա. Սուճեանի մահուան առթիւ,, ի նպաստ օդափ. կայանին։

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինէն Այրի Տիկին Ազապի Կուպաթեան, Տէր եւ Տիկին Մայրմիյօն, Տէր եւ Տիկին Լըքլէր, Տէր եւ Տիկին Արմէն Կուպաթեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՊԱԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.։

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 27 Յուլիս, Վալպարի անտառներուն մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական յայտագիր, երգ, մեներգ, արտասանութիւն, հայկ. պարեր։ Զամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ մատչելի գիներով։

Ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ ՊՈՒԼԻ մրցումը։

Դուրսէն բացարձակ արգիլուած է բան ծախելը։

Օթօքառներուն համար արձանագրուիլ։

ՊՈՄՈՆ.— Ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Յովհ. Տէր-Վարդանեանին։

ՔԱՂԱՔ.— Ընկ. Ա. Քէօսէեանին եւ Պ. Ծերիկեանի գրատունը, մեկնում ժամը 7.30ին Փլաս տ'Էքսէն, վերադարձ ժամը քանին։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Ընկերներ Սիմոնեան եւ Սահակ Յարութիւնեանին։

ՊՈՒԼԱՐ OSSO.— Ընկերներ Յովսէփ Արզումանեան եւ Հայկ Սարգիսեանին։

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ընկերներ Կարօ Յովսէփեան եւ Սերոբ Գինոսեանին եւ Գ. Փիլիկեանին։

Ս. ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ընկ. Վարդան Մուրատեան։

Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ընկ. Մերկեր Սուքիասեանին։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ DEAUVILLE

ԼԻՒՔՍ ՕԹՈՔԱՌՈՎ,
ՅՈՒԼԻՍ 27Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդամներու հաւաքոյթ առաւօտ ժամը 7.30ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւը եւ ժամը 8ին Կառ տիւ Նոռ (քաֆէ Քիւրվէօր)։ Մեկնում ժամը 8.15 դէպի Տօվիլ կառուղիի ճամբով, Մանթ, Փասի ս/Էօռ, Էվրէօ, Լիզիէօ (այցելութիւն եւ մայր տաճարի այցելութիւն, ոչ – պարտադիր) ցերեկուան պաղ ճաշ, ճամբորդութեան շարունակութիւն Փոն լ'Էվէք եւ ժամանում Տօվիլ։ Այցելութիւն, հանդիստ ծովուն եզերքը, լողանք, խաղ, եւն. եւն. Թրուվիլի այցելութիւն իր նշանաւոր ձուկի շուկայով։

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 18ին ատեններ Հոնֆլէօրի ճամբով, կարճ կայք հին նաւահանգիստը տեսնելու համար։ Ժամանում Փարիզ ժամը 22ին ատենները։

Մասնակցութիւն 24 ֆրանք, (ճամբորդութիւն եւ ճաշ)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ, ՕԳՏՈՒԵՑԷ'Ք

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատասխանատու

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ Օգոստոսի խումբի երախաները կը մեկնին Օգոստոս մէկին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին, Սքուառ Մոնթոլոնէն։

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը վերադառնայ, Շաբաթ Օգոստոս 2ին երեկոյեան ժամը 19ին Սքուառ Մոնթոլոն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեփանեսքոյի յայտագիրը՝

Երուսաղէմ, Էջմիածին եւ Վենետիկ կը մասնակցին Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի եւ Կի Քուլթան տը Սասվալ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Յուլիս 13ի դաշտահանդէսին առթիւ եղած նուէրներու ցանկը.— Աթթարեան, Ա. Առաքելեան, Ն. Նիկողոսեան, Բաժպուքեան, Նազաշեան, Ասլանեան, Կարապետեան, Ա. Գազազեան, Հ. Գազազեան, Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ, Խանչէրեան, Աթթարեան, Ղազարեան, Երամեան, Ուզունեան, Մանուկեան, Մարգարեան, Միհալճեան, Վարդանեան, Մկրտիչեան, Վարժապետեան, Աչըքկէօզեան, Կարապետեան-Կէրմերեան, Թութլեան, Թորիկեան, Թադէոսեան, Ղազարեան, Փափազեան, Գալաճեան, Ժերար Ղազարեան, Քիւրքճեան, Ալէքսանեան, Մամաս 100ական ֆր։

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, ձայնաւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan — BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով։

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր։

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆրանք Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք
Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք Արձանագրութեանց համար դիմել Հինգշաբթի օրերը ժամը 18.30էն մինչեւ 20.30 եւ Շաբաթ օրերը 17էն 20։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue — Paris (9e(

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

1.— ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

2.— ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

3.— ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 15
ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Առաջին կարգի պանդոկի գին՝ 1900 ֆ. Երկրորդ կարգի պանդոկի գին՝ 1700 ֆ.

Այս գինները կը ներկայացնեն օդանաւով երթեւեկին, բնակութեան, ճաշերուն եւ պտոյտներուն ծախքերը։

Մեկնում Մոսկուայի ճամբով, վերադարձ՝ Լենինկրատէն։

Արձանագրութեանց համար դիմել.— Եկեղեցւոյ Դիւանը

15, Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Tél. : ELY. 67-03

եւ Տիկին Սոնիա Գումրուեանցի

TRIM VOYAGES

1, Rue de Sèze — 75 Paris (9e) — Tél. : 742-22-12 — 742-57-84

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 30ին։

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 27 JUILLET 1969

Le Numéro 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11573

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.573

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տարի մը անցաւ այն չարաբաստիկ օրէն ի վեր, երբ Մարսիլիոյ մէջ իր աչքերը յաւիտենութեան փակեց անզուգական Շաւարշ Նարդունին, շրջապատուած սիրելի ընկերներու եւ համակիրներու գուրգուրանքով :

Ուզեր էր Փարիզի ժխորէն ու անհամար հոգերէն հեռու Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերուն վրայ քիչ մը անամպ կապոյտ երկինք եւ պայծառ արեւ վայելել, վերամուտին կազդուրուած վերադառնալու իր գրադարան — բնակարանը, թարմ ուժերով շարունակելու համար իր գրական աշխատանքները, որոնք վերջ չունէին :

Վերջին տարիներուն քայքայուած էր առողջութիւնը, որու պահպանման համար յանձնառու էր եղած ամէն զոհողութեան : Ո՛չ կը խմէր, ո՛չ կը ծխէր : Հանքային ջուրն էր իր սիրական ըմպելին : Վերջին ծայր ժուժկալ կեանք կ'ապրէր : Զէր ատուսնացած՝ զերծ մնալու համար ընտանեկան հոգերէ, որոնք կրնային արգելք հանդիսանալ իր մտաւորական աշխատանքներուն :

Իսկական աշխարհական վանական մըն էր : Ազատ վանական մը, որ չէր ուզած փակուիլ վանքի չորս պատերուն մէջ, հակառակ մեր վանքերէն քանիցս իրեն ուղղուած հրաւէրներուն, ապրուստի եւ հանգստաւէտ կեանքի բոլոր ապահովութիւններով :

Բնածին տաղանդի տէր, օժտուած բազմակողմանի շնորհներով, Նարդունի օրինակելի տիպար մըն էր ինքնաշխատութեան :

Զուրկ ապրուստի մնայուն եւ ապահով միջոցներէ, Փարիզի բժշկական վարժարանին մէջ իր ուսանողութեան տարիները անցուց դժնդակ պայմաններու տակ :

Գրականութիւնն ու բժշկութիւնը հաշտեցուց իրարու հետ : Հաւատարիմ մնաց երկուքին ալ : Մէկ կողմէ հաւատարմօրէն աշխատակցեցաւ Յառաջի, միւս կողմէ նախանձելի հաստատամտութեամբ նըւիրուեցաւ Հայ-Բոյժի յարատեւ հրատարակութեան :

Ու տակաւին ժամանակ գտաւ զբաղելու բանասիրութեամբ ու պատմութեամբ : Ուսումնասիրեց զանազան նիւթեր, արդիական մեթոտով, խորացնելով զանոնք մինչեւ ամենայետին նրբութիւնները :

Ցամաք ընթերցող, նիւթական մեծ զոհողութիւններով կը գնէր գրական, գիտական, պատմական ու բանասիրական կարեւոր բոլոր գրքերը : Մանաւանդ նոր հեղինակներու գործերը, զորս կարդալու ժամանակ կը գտնէր :

Գրպտող միտք, բառի մը արմատն ու զանազան իմաստները գտնելու համար բազմաթիւ լեզուներով բառարաններ աչքէ կ'անցընէր, անխոնջ ու անձանձրոյթ :

Հոգիով երիտասարդ, հանրային կեանքի մէջ նետուելու առաջին օրերէն ախոյեանը դարձաւ Զափահաս Որբերու Միութեան : Անապատներէն ազատուած ընկորները կազմակերպեց հայրենասիրական ոգի ներշնչելով անոնց :

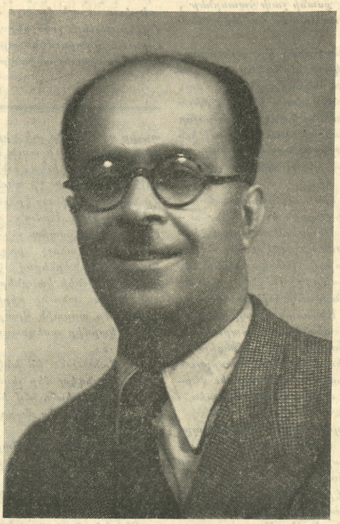
Կը զգար թէ մէկ կեանքը բաւական չէր իր բոլոր ծրագիրները գլուխ հանելու համար : Կ'աճապարէր : Բայց անողոք մահը ժամանակէն առաջ հասաւ :

Կէս մնաց իր գործը :

Սակայն ինչ որ արտադրեց, բաւական է յաւէրժօրէն պերճախօսելու իր ճակատագիրը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

1898

ՖՕԹՕ ԱՐԱՔՍ

1968

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳԻՉ

Գահիրէի մէջ վերջ գտաւ միակ կուսակցութեան համագումարը, ուրկէ պարզուեցաւ թէ վարչակարգը ալ աւելի ամրապնդուած է : Ժողովը վաւերացուց Նաւ Նասրի ծրագիրը, այն ձեւով ինչ ձեւով Ռայսը ներկայացուցած էր իր բացման ճառին մէջ : Եգիպտոսի յանկարծակի կարծրացումը չի նշանակեր որ Եգիպտոս բոլորովին հրաժարած է քաղաքական լուծումէ մը, բայց քանի ժամանակը կ'անցնի այնքան թերահաւատ կը դառնան Եգիպտացիք :

Նասր տէրը կը թուի արաբական աշխարհի աւելի քան երբեք եւ կը շեշտէ.— «Պատրաստ ենք ամէն դժուարութեան յաղթահարելու մեր իրաւունքները վերագտնելու համար : Պէտք բախենք թշնամիի մը զոր իրաւունք չունինք թերագնահատելու : Մեր պայքարը բարդ պայմաններու մէջ կ'անցնի, տակաւին մեր բոլոր ուժերը չենք հաւաքած, բայց կը ջանանք ընել բախելով արտաքին աղատագրման թշնամի ուժերուն : Կրնայ տարօրինակ թըւիլ որ այս նատաշրջանին փակման, գիտական քաջագործութիւն մը նշեմ, որ իրագործուեցաւ լուսինէն դէպի երկիր մարդկային առաջին վերադարձով եւ որ ողջունեմ այդ քաջագործութիւնը : Հակառակ անոր այդ յաջողութիւնը իրականացաւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ : Բարեկամ չենք ամերիկեան քաղաքականութեան, բայց բարեկամ ենք գիտութեան : Քննադատելով հանդերձ յարձակողական աշխարհակալ ծրագիրները, կը խորհինք թէ մարդկային որեւէ իրագործում, ուր որ ալ ըլլայ, բովանդակ մարդկութեան կը պատկանի : Մեր թըշնամանքը Ամերիկայի նկատմամբ արգելք չէ որ տեսնենք լոյսը, ուրկէ որ ալ գայ» :

Հիւսէյն Թագաւորը տեսակցութիւն մը շնորհած է Ֆիկառոյի, ուր կ'ըսէ թէ Միջին Արեւելքի տագնապին կարգադրութեան համար, պէտք է անպայման գործադրուի 1967 Նոյեմբեր 22ի Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը յոյս կը յայտնէ որ չորս Մեծերը պիտի կարենան ուժ տալ այդ բանաձեւի գործադրութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՏ ՔԵՆԸՏԻ երկու ամիս յետաձըգումով (սիւրսի) բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իր գլխաւոր յանցանքը ըլլալով՝ փախուստը եւ օժանդակած չըլլալը մահուան վտանգի մէջ եղող մէկուն : Աւելի վերջ, ծերակուտականը, հեռատեսիլի ամերիկեան երեք գլխաւոր կայաններէն, իր մէա fուլփաճ արտասանած է եւ հարցուցած, Ամերիկացիներուն որ իրենք որոշեն թէ պէտք է՞ ծերակուտական մնայ թէ հրաժարի՞ : Արդէն տասնեակ հազարաւոր պատասխաններ ստացած է ի նպաստ մնալուն :

«ՊՐԱՒԴԱ»ՅԻ մէջ, փիլիսոփայ Ֆետոսեւ կը վերլուծէ համայնավարութեան հերձուածները, մանաւանդ Մաոյականութիւնը, զոր կը նմանցնէ Պոնափարթիզմի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն որ Լացի Պատին մօտ աշխատող բանուորներն ու հետախոյզները չեն կրնար կարճ տաբատ (շորթ) կրել : Կրօնական հարցերու նախարարը ճշդած է որ «Լացի Պատը Հրէութեան ամէնէն նուիրական վայրն է, այդ պատճառով ալ պատշաճութիւնները պէտք է յարգուին :

ԼՈՒՍՆԻՆ վրայ, աւելի ճիշդ Հանդարտութեան ծովուն, ուր Արմսթրոնկ եւ Օլտրին ոտք դրին, երեք շարժեր արձանագրած է հոն ձգուած շարժացոյց մեքենան :

ՏԱՐԻՆ ԱՆՑԵՐ Է

Իմ գերեզմանին դո՛ւք չըմօտենաք

Վ. Տ.

Տարին անցեր է : Տարեդարձի հարկ չըկար յիշելու համար զինքը : Մեծ Շ.էն ետք, փոքր Շ.ին բացակայութիւնը ամէնօրեայ չոր արցունքն է «Յառաջ»ի :

Տարին անցաւ : Օրերը իրարու յաջորդեցին, բայց ժամանակը դարման չի բերեր մեծ կորուստներուն ու ցաւը չի մեղմանար : Կարծես երէկ էր : Ո՛չ, տարին անցեր է :

Գուցէ ինք աւելի լաւ է հոն քան հոս : Ինք, որ այնքան կանչեց Մահը, այնքան երգեց Մահը, այնքան սիրեց Մահը, որ ի վերջոյ, ներկա՛յ պատասխանեց մարդոց անողոք յաղթականը : Գուցէ ինք գոհ իսկ չըլլայ, որ այցի կ'երթան իրեն, ինք, որ գերեզմանապաշտութեան այնքան թշնամի էր, եւ կը ձաղկէր, նոյնիսկ կը ծաղրէր մեզ, երբ գերեզման երթայինք, ու հեգնանքով կ'ըսէր. «Պապա՞դ կարօտցար» :

Այո՛ : Ողջերը կը կարօտնան : Կարօտը մեծ ողբն է սիրտերուն, ու ողջերը միամտօրէն կը կարծեն թէ շիրիմի մը վրայ լուռ աղօթքը, ողջ սրտէ մը՝ սպառած սրտի մը գացող սիրոյ խօսքն է : Բայց դուն աղօթք չէիր ուզեր, ոչ ա՛լ այց : Սիրահար առանձնութեան, գիտենք, չես ուզեր որ այցի գան քեզի, ու հո՛ն ալ խանգարեն, առանձնութիւնդ : Սիրահար Տէրեանի, կը յիշէիր մեծ քերթողը, մեծ Շ.ին մահուան տարելիցին, ու իր կողմէ կ'երգէիր բանաստեղծին հետ՝

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք,

Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,

Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր, մենակ —

Առանձնութիւնը սակայն մեռելներուն մենաշնորհը չէ ու անողոք է ողջերուն առանձնութիւնը : Բացակայութեամբ որբացածներու առանձնութիւնը : Արեւմըտահայերէնը՝ որ կորսնցուց իր իշխանը, Հայ մատենագրութիւնը՝ որ կորսնցուց իր երկրպագուն, արձակը՝ որ կորսնցուց իր բանաստեղծը, Հայ մշակոյթը՝ որ կորսնցուց իր ծառան :

Տարին անցաւ : Աթոռը մնաց պարապ : Աթոռներ կան որ պարապ պիտի մնան : Ո՛չ յոռետեսութիւն է, ո՛չ ալ թերագնահատում հասնող երիտասարդներու նըկատմամբ : Պարզ այլ դառն իրականութիւն մը : Ու այդ աթոռներէն է Նարդունիի աթոռը : Պարապ մնացող աթոռ մը : Հայերէն սորվողներ կրնան ըլլալ, հայագիտութիւն սերտողներ կրնան գտնուիլ, բայց ո՞ւր գտնել հաւատքը : Ո՞ւր գտնել հաւատքն ու պաշտամունքը Նարդունիներուն՝ հանդէպ Մեծասքանչին : Ո՞ւր գտնել յոգնիլ չգիտցող միտքը, որ պրպըտումներու ու ամէն օր նոր բան մը սորվելու տենչէն մաշած, սպառեցաւ մոմի նման :

Ցաւը այլ է նաեւ : Արտասահմանի պայմանները, իրենց տուած յարատեւ հոգերով թոյլ չտուին որ Նարդունիները տան ինչ որ պէտք է տային, ինչ որ իրե՛նք միայն կրնային տալ : Ու այս ալ եղաւ Նարդունիի վերջին տարիներու մեծագոյն ու արդար դառնութիւնը :

Մարդիկ միշտ կը սպասեն ու վաղուան ծրագիրներ կը մշակեն, բայց՝ վաղը չըկայ : վաղը՝ ոչ ոքի է ու ապագան, օր մը, եղած է անցեալ : Իմաստունն իսկ չէ անդրադարձած թէ ուշ է արդէն, վասնզի օրերն ու ժամերն շատ արագ կը սահին : Այնքան արագ որ չենք հաւատար թէ Նարդունին չկայ : Ու տարին անցեր է :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Սիրտս նման է էն փլած տըներ,
Կոտրեր գերաններ, խախտեր են սըներ:

Ով որ չտեսաւ զինքը հանդուցեալ, կրնար ենթադրել թէ ան մեկնած էր մօտաւոր կամ հեռաւոր երկիր մը եւ պիտի շուտով վերադառնար:

Ով որ, այն օր, Հայաստանեայց եկեղեցիին կամարներուն ներքեւ, չեղաւ գըլխահակ ունկնդիրը՝ մեր աննման մեղեդիներուն, զորս ան այնքան սիրեց, եւ որոնք, ափսո՜ս, խորո՛ւնկ ու լուսաւոր, պիտի արտասուէին եւ թափէին իր դագաղին վրայ, կրնար հաւատալ ժամանակաւոր բացակայութեան մը:

Ով որ, վերջապէս, հարաւի տօթին տակ, եկեղեցիէն գերեզմանատուն, յուղարկաւորի պարտքը չկրցաւ հատուցանել, ի՞նչպէս ընդունէր թէ ան ի քուն էր մտեր յաւիտեան:

Մինչդեռ, ահա արդէն, տարելիցն է իր մահուան: Որքա՛ն ալ շուտ է անցեր ժամանակը: Ի՞նչ կ'ըսեմ: Ժամանակը հաստատուն կամ հեղուկ մարմին մը չէ: Իր մը կամ կենդանի մը չէ: Մարդկային ուղեղին վերացական հնարքն է ան, պարզապէս, որ ո՛չ կուգայ, ո՛չ կ'երթայ, ո՛չ կը շարժի, ո՛չ կը կասի, ո՛չ կը սահի, ո՛չ կը սուրայ: Մե՛նք ենք որ կուգանք եւ կ'անցնինք ...:

Ուրեմն, տարիէ մը ի վեր, լո՜ւռ են երկուստեք,— ինքը, Նարդունին, եւ իր գրիչը: Տարիէ մը ի վեր, կը հանգչի՜ն անոնք:

Նարդունին լռութիւնը սիրեց ի տղայ տիոց: Դեռաբոյս պատանի՝ երգեր հիւսեց անոր մասին: Երիտասարդ, ապա լիովին հասուն, հաւատարիմ սպասարկուն եղաւ անոր: Վասն զի, համոզուած էր թէ՝ լռութիւնը կ'արդասաւորէ ամէն բան: Գիտէր թէ Եգիպտացիները կը պաշտէին լռութիւնը եւ, որպէսզի լռել սորվեցնէին, կով կամ եզ դրին իրենց մեհեաններուն մէջ:

Ամէնքս ալ գիտենք թէ՝ երբ Նարդունին հայ դպրութեանց անդաստանը մուտք գործեց, ինքնայատուկ բուռն հաւատքովը եւ անսպառ խանդավառութեամբը, դեռ նոր մեկներ էին մեծերը եւ կարծէք թէ «տակաւին կը լսէր անոնց մեկնումի դողերը»:

Այնուհետեւ, կէս դար անդադար, որպէս զի արժանաւոր մէկ մշակը դառնար «իմաստութեան այգիին», ան պիտի եռ մղէր, զոհէ՛ր իր բնական զգացումները, պիտի սպառէր ինքզինքը, կատարեալ սպառում մը պիտի ըլլար բովանդակ կեանքը ե՛ւս:

Բայց, իմաստ մը եւ արժէք մը պիտի տրուէին այդ կեանքին:

Սկեպտեան դրագէտ - բանաստեղծը, 1949ի Մայիսին, Միջերկրականի ափերուն վրայ, ի Նիս, յօրինեց քերթուած մը, ուրկէ, ահաւասիկ մասունք մը.

Ա՛յ թիթեռ սիրուն,
Ընկեր՝ վարդերուն,

Թիթեռնիկ էի, ե՛ս ալ,— բայց հիմա՛,
(Դժբախտութիւնս իմ ո՞վ չափել կրնայ),

Լապտերս խորտակուած
Ես, գիշերայած,

Ձնի հողվըրայ կամ զազիր բալղինջ
Եւ ուրիշ ոչի՜նչ, եւ ուրիշ ոչի՜նչ:

Այլ սակայն, «արեւը մայր չմտած», ան մեզի կտակեց քանի չափ հատորներ, — գնահատելի վաստակ եւ հունձք գոհացուցիչ:

Ի հարկէ, ոչ ոքի գործ կ'ըլլայ ամբողջութեամբ հոյակապ, մեծակառոյց, կատարեալ եւ աւարտած: Օ՜, քննադատը, լա՛ւ իմացէք, քննադա՛տը, կ'ըսեմ, միշտ ալ պիտի սիրէ եւ գնահատէ միայն բոլոր այն գործերը, որոնք դեռ գոյութիւն չունին, եւ սակայն, կրնաք վստահ ըլլալ, բարի օրին մէկը, անոնք պիտի գրուին անպայման:

Երկնեց մանուկին, պատանիին, երիտասարդին, չափահասին եւ երէցին համար անխտիր: Առատաձեռն եղաւ Հէքեաթներով: Վասն զի, «Հէքեաթը հոգեկան կաթն է մարդկութեան: Աճեր ենք կաթով ու հէքեաթով»: Բաշխեց արձակ եւ չափածոյ բանաստեղծութիւն: Տուաւ վիպերգութիւն: Անմոռանալի պիտի մընան իր պատմուածքներու գոհարները: Գրակոչ դիմաստուերները, բանասիրական եւ լեզուագիտական ուսումնասիրութիւնները ու քննադատականները եւ վերլուծութիւնները տակուչ էջեր կ'ապահովեն:

Փառաբանեց պտուղները: Երկրի՛ն պըտուղները: Կեր ու խումի սեղան յարդարեց, խնջո՛յք սարքեց անոնցմով: Տենդը բռնեց, երբ կեռասը հասաւ: Վարունգին առջին, մինակ էր: Պնակը պարապ: Իսկ «Հայոց լեզուն բաղմոցին վրայ ինկեր՝ կուլար»: Ի՞նչպէս երգէր ինք:

Իր հովիտներուն մէջ, «եղակը ինչքա՜ն առատ կ'աճէր, գետինին վրայ, շրթունքի պէս նուրբ երկու տերեւի մէջ սեղմուած, ատինքի մը պտուկին նման»: Թութը կ'ուտէ եւ կը թռի հայրենիք: Դեղձը կ'ուտէ: Բայց, հող չունի: Կուտը կը նետէ եւ կուլայ:

Հաւ մը կ'երգէր: Ու Նարդունի կ'արձագանգէ.

— «Ողջո՜յն քեզ, Հայաստա՛ն, մէկ հատիկ ներշնչարան, աշխատանքի հանդիսարան, աստուածներու օրրան, փառքի վկայարան:

Հայաստա՛ն, ամէն բանէ վեր:

Շինական, հողի եւ բնութեան զաւակ, ան իր գիւղին էր լուռ սիրահարուեր: Իր գիւղը «քառասուն տուն ունէր եւ եօթը ճամբայ»: Իր գիւղը, աննման, այգիներուն մէջ ինկած էր «Կարմիր յուսնկայի մը նման»: «Հինայ էր քուեր ...»:

— «Արմա՛շ, Արմա՛շ, գունաւոր, պըսպըղուն, հրաշալիք ...

«Անունը անուշ, ինքը քաղցրալուշ, կլորիկ կըմինտրներով, կը ծխա՜յ կրակը ձգուած խունկի կտորներու պէս:

«Գիւղս, անունը սիրեմ, Արմա՛շ, բլուրի մը պորտին վրայ բանուած կանանչ, կարմիր ասեղնագործութեան մը պէս ...»:

Օ՜, մանաւանդ իր խնկելի պաշտամունքը հանդէպ մեր լեզուին:

— «Ալէլուիա՜, ո՛վ իմ լեզուս Հայերէն, երկինքի պէս մաքուր, լոյսի պէս պաշտելի:

«Առաւօտեան պէս թարմ եւ գիշերուան պէս խորունկ, մանուկի մը պէս զուարթուն եւ տարէցի մը պէս իմաստուն, սիրոյ պէս հաճելի եւ գարնան պէս գեղեցիկ:

«Ո՜վ իմ անուշ Հայերէնս, գիւղացիի ու քաղքցի լեզու, բանուորին ու թագաւորին բերնին յարմար, երիտասարդ եւ հուժկու, ապրած մնաս դուն»:

Այս էր Նարդունին: Հա՛յ, հա՛յ եւ հա՛յ: Անվեհեր, բնական, յախուռն, հանդարտ, մերթ փոթորիկ կամ մրրիկ: Կիրքերով: Իր սեփակա՛ն խորհուրդներուն հետեւող: Մտածեց եւ ապրեցաւ իր կանոններուն, օրէնքներուն համաձայն: Զգացումներու եւ մտածումներու կայծեր, շանթեր արձակեց:

Խոնարհութիւն՝ իր միամեայ քաղցր յիշատակին:

ԱՐՇԱԿԻՐ ԽԱՆՋՏԱՆԵԱՆ

ՅԱՐԳԵԼ ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐԸ

—Առնուազն չափազանցութիւն է. կամ՝ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, թէ լիովին չըմբռնել է մեր ժողովուրդին ներքին ուժականութիւնը, անսպառ կարողութիւններու արժանիքը, երբ Նարդունիի եւ իր նմաններուն մահուան առթիւ միշտ կը չեշտէք, թէ անդարձ մեկնողը, — որուն գործին ու վաստակին առջեւ կը խոնարհինք անշուշտ հիացումով ու երախտագիտութեամբ, — անփոխարինելի է: Իրենց աթոռը կը մնայ թափուր, իսկ գործը կիսատ՝ չունենալով արժանի շարունակողներ:

Երիտասարդի մը այս ու նմանօրինակ մտքերը աւելի շատ սերունդի մը վիրաւորուած զգացումին արտայայտութիւնը պէտք է նկատել անկասկած: Ի վերջոյ, անոնք եւ ուրիշներ իրաւունք ունին հաստատելու, թէ արտասահմանի լայնքին ու տարածքին վրայ հաստատ առած է օտար մշակոյթներու կենսատու աւիշով սնած ու գիտութեան ոլորտներուն մերձեցած երիտասարդութիւն մը: Նայեցէք մեր չուրջը, կ'ըսեն անոնք, ապագայ խոստացող մտաւորական դէմքերու բոյլ մը կը ծլարձակուի Արեւելքէն Արեւմուտք, ընթէ բոլոր մարդերու մէջ: Ու ամէն տեղ, ամէն ճիւղի մէջ հայ անուններու արժեւորում մը ցայտուն կը դառնայ մեզի եւ օտարներուն համար հաւասարապէս: Հայ միտքը ամուլ չի մնար: Մընացած չէ երբեք: Օրինակ, միջնադարու ամէնէն մռայլ օրերուն իսկ, ԺԶ. դարուն սկիզբները, հայ միտքն ու գրիչը տուաւ Յովասափ Սեփաստացին, «Սո՛ւք աշխարհի Հայոց Մեծին» քերթուածին ըմբռնելի հեղինակը, ծաղկող եւ մանրանկարիչ միեւնոյն ատեն ...

Սակայն ...

Ամէնէն աւելի Սփիւռքի մէջ է, որ ժամանակի հրայրքն ու հրապոյրը իրենց հըմայքին տակ կը պահեն նորահասները: Եւ այս՝ բնական երեւոյթ մը պէտք է նըկատել անկասկած: Օտար համալսարաններ, տեխնիքի դարուն պատշաճող գիտութիւններ, հարուստ ու այլազան մշակոյթներ իրենց ազդեցութիւնը կը տարածեն նաեւ մեր հանդէն մէջ, որ օր ըստ օրէ կը կորսնցնէ իր երբեմնի հայաբոյր նկարագիրը: Ուրեմն տեղի ունեցածը դիմափոխութիւն մըն է բարեշրջման կամ յեղաշրջման հոլովոյթով:

Նոր ըմբռնումներ, նոր ոճեր, նոր առաջադրութիւններ հրապարակ կուգան եւ կը կառուցանեն արդի շէնքը «հին» աշխարհի համակառոյցին վրայ, որ քիչ մը ամէն տեղ, տասնամեակներէ ի վեր, խարխլուն ու երերուն վիճակ մը կը ներկայացնէ: Քալել ժամանակին հետ կամ ինչպէս ընդունուած է ըսել, ըմբռնել եւ իւրացնել դարուն ոգին, անշուշտ բարիք մըն է նաեւ մեզի համար: Մտքերն ու հոգիները սահմանուած չեն քարացած մնալու:

Սակայն, Աղբալեանի իսկ բնորոշումով, դիմափոխութիւնը չարիք կը դառնայ, երբ կը տանի տարալուծութեան, այսինքն երբ ազգային մշակոյթը կ'այլափոխի ու կը ձուլուի օտար հնոցներու մէջ:

Այսօր եւ, մանաւանդ վաղը, մենք միշտ պիտի ունենանք լուսատու դէմքեր գրական եւ մտաւորական մարդերու մէջ: Հատուկենտ անունները պիտի բազմանան ու բազմապատկուին դառնալու համար բոյլ, ապահովաբար նաեւ բանակ մը՝ հըպարտութեան ալիքներ ստեղծելով մեր ժողովուրդին սրտին մէջ:

Հպարտութիւն, այո՛: Սրտերու խայտանք՝ անկասկած: Այլ սակայն ի՞նչ պիտի շահի մեր ածուն օտար մտքին ու մշակոյթին մատուցուած ծառայութիւննե-

ԿԱՐՕՏ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Երկար ատենէ ի վեր՝ Հայերէն չեմ խօսած:

Ու, լքուած նուագարանի մը նման, Հայերէնս արդէն կարկամեր է միտքիս անկիւններուն մէջ: Խաշած ոսկորներու պէս, միսէ զուրկ ու ճերմակ, կաւիճ են դարձեր բառերս: Իրարու կը զարնեմ՝ գտնելու համար հին ձայները: Ի զո՜ւր, ի զո՜ւր:

Գիշերը երազիս մէջ իսկ Հայերէն չեմ խօսիր: Վասնզի փոխուա՜ծ են մարդիկը, որ, երազներուս մէջ, շուրջս կը դառնան, եւ նոր ընկերներս, որ, լուս-օրերուն, հետս կ'աշխատին:

— Պիտի մոռնաս լեզուդ, կ'ըսէ մեր յիմարանոցին այրերու բաժնին ներքին բժիշկը, որ, ծաղումով Յոյն, Ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ ապրելով, արդէն փոխեր է իր ազգը:

Տխրութիւն կը զգամ, շրթներս կը պրկուին, կ'ուզեմ լալ մանուկի մը պէս, որ շուրջը կը նայի՝ փնտռելու համար պաշտպան մը:

Ու կը զգեմ պարտէզը՝ պատուհանս ի վար:

Օ՜, հոգիիս մէջ պարտէզը, յանկարծ, կը փոխուի բանաստեղծութեան մը, հայերէ՜ն, հայերէ՜ն: Կը զգամ, որ կ'արթըննան յիշատակները ներսս, բառերը կ'ողջննան, գոյները կը վառին, ձայները կը թրթռան: Կը հասկնա՜մ, լեզո՛ւս է, որ կը թագաւորէ դեռ հոգիիս մէջ: Ալէլուիա՜, ո՛վ իմ լեզուս հայերէն, երկինքի պէս մաքուր, լոյսի պէս պաշտելի: Ո՛չ, երբեք պիտի չմոռնամ քեզ, երբե՛ք:

— Պիտի մոռնա՜ս լեզուդ, ու վաղը պիտի չուզես իսկ լսել զայն...

Կ'ատեմ պաշտօնակիցս, որովհետեւ չարունակ կը պնդէ եւ դող կը հանէ ներսս: Եթէ յանուն անողոք ճշմարտութեան մը կը խօսի ան, դարձեալ կ'ատեմ: Ու կ'ատեմ ճշմարտութիւնն ալ: Կը նախընտրեմ խաբկանքը: Թողէ՛ք, որ յանձնուիմ սիրած պատրանքներուս, եւ երջանկանամ՝ մտածելով, որ Հայերէնս պիտի չմոռնամ ես, իբրեւ բացառութիւն:

Պիտի չմոռնամ, պիտի չմոռնամ: Ամէն օր, հին նուագարանի մը պէս, դուրս պիտի հանեմ զայն միտքիս անկիւններէն: Պիտի նուագեմ զայն մինակս, անով պիտի լամ ու ծիծաղիմ, պիտի նըրգեմ ու կանչեմ: Ո՞վ իմ քաղցր Հայերէնս:

Բայց... երկա՜ր, երկա՜ր ատենէ ի վեր՝ Հայերէն չեմ խօսած:

ՇԱԲԱԹ

Այս գիշեր, երազիս մէջ, Հայերէն խօսեցայ:

Նստեր էի պատուհանիս առջեւ: Արեւը ծառերուն մէջէն հոսելով կը թրջէր գըլուխս: Ու գունաւորուեր էին գիրքերս, որոնց մէջ ծրարած կը պահեմ աշխարհի բոլոր հիւանդութիւնները: Պարտէզին պատին վրայ սեւ կատու մը իր եղունգները կը սրէր ջղայնութեամբ: Յանկարծ ճանկը զարկաւ թուղթի կտորի մը, որ դալարուեր էր չորցած տերեւի մը նման: Կատուն մօտեցուց միւս ճանկն ալ եւ բացաւ թղթիկը: Աչքերս հայերէն գիրերու հանդիպեցան: Սիրտս ամանի մը պէս շրջեցաւ կուրծքիս տակ եւ տաք բան մը վազեց մարմինիս ամէն կողմը: Արագ, պարտէզ իջայ: Թղթիկը առատեցի կատուին ճանկէն եւ...

Եւ ես, որ, մեծ մարդոց յաւակնոտութեամբ, սովորութիւնը ունէի կարդալու միայն նշանաւոր գրողներու յօղուածները, բայց թղթիկը եւ կարդացի: Պզտիկ աղդ մըն էր, օրաթերթէ մը փրցուած, — հայ որբ տղեկ մը կը փնտռէր իր մայրը: Թուղթին միւս էջը, կար նաեւ հայ նըպարավաճառի մը ազդը, զոր նոյնպէս կարդացի ամբողջութեամբ: Յետոյ նորէն կարդացի, որովհետեւ հաճոյք կը զգայի: Յետոյ գիրերը քննեցի, եւ անգամ մըն ալ կարդացի:

Ու նեղացայ կատուին.

— Ինչո՞ւ կը բզկտես այս թղթիկը, ըսի հայերէն:

Ու կատուն պատասխանեց ինծի, նոյնպէս հայերէն.

— Որովհետեւ մուկի պէս պզտիկ էր եւ աղմուկ կը հանէր:

— Հայ տղեկ մը գրած է զայն, ըսի:

— Ինչո՞ւ հոս ինկեր է, հարցուց:

— Մենք հիմա ինկած ենք ամէն կողմ:

Յետոյ անոր նկարագրեցի մեր պատմութիւնը, մեր արուեստը, մեր պատերազմները, մեր դիւանագիտութիւնը, մեր յառաջապահ յեղափոխականներուն կայացութիւնը: Նոյնիսկ ըսի թէ բոլշեւիկնե՛ր ալ տուած ենք աշխարհի:

Կատուն, փոխանակ հիանալու, պատասխանեց.

— Երկա՛ր պատմութիւն:

— Այո՛, երկար է: Ստիպուած ենք երկար խօսիլ, որովհետեւ անարդարութիւն պիտի ըլլար, եթէ չսկսէինք աշխարհի ստեղծումէն, երբ ստեղծուած է նաեւ մեր ժողովուրդը:

— Խօսքը ժամանակի կորուստ է, — ըսաւ կատուն, աչքերը բացխփելով: Եթէ կ'ուզէք յաջողիլ, մեզի պէս ըրէք:

— Երբեք չխօսիլ: Եւ երբեք չխղճալ մեծերուն: Երբեք երախտագիտական զգացում չունենալ, ապերախտ ըլլալ նոյնիսկ տիրոջ հանդէպ: Երես դարձուցէք զգացումներուն: Եթէ մանուկի մը ձեռքը կոտրած կայ, բարեկամացէք: Ձեր կռնակը քսեցէք անոր մերկ ոտքերուն: Մանուկը հաճոյք կը զգայ մուշտակէն եւ կը մոռնայ ձեռքի կարագը: Յափշտակեցէք, կերէք եւ գացէք երազել տաք օճախին անկիւնը: Եթէ տանտիրուհին զոռայ ու պոռայ իր տղոցը, դուք փակեցէք ձեր աչքերը, քնանալ ձեւացուցէք: Սակայն միշտ ար-

...բեռուած նպաստներէն : Ինչ չահե–րէն, բերուած նպաստներէն : Ինչ չահե–
ցանք ազգովին մեր զպրութեան, գրակա–նութեան ու այլ բնագաւառներուն մէջ օրինակ անցեալին, Դ. դարուն, Պարոյր Հայկազնի հռետորական փայլէն, «Թա–գաւոր ճարտասանութեան» տիտղոսէն, կամ այժմ ի՛նչ նպաստ կը բերեն Հայ մտ–քին ու գրչին Մայքըլ Արլէնն ու Հանրի Թրուայան :

Կը հետեւի ուրեմն, թէ ամէնէն աւելի այսօր մենք պէտք ունինք այնպիսի դէմ–քերու, որոնք զգան եւ գործեն, յօրինեն ու ստեղծագործեն մեր փոքր ածուին մէջ՝ ազգով բարձրանալու եւ ազգը բար–ձրացնելու հոգեկան տրամադրութեամբ մը : Ոճերը կրնան փոխուիլ եւ պէտք է փոխուին, հորիզոնները պէտք է լայննան, զուգահեռ համապարփակ, առանց, սա–կայն, կորուսելու մայր երակէն : Խզելու կապը մայր ենթահողին հետ :

Մեզի անհրաժեշտ են մանաւանդ մտա–ւորականներ, որոնց իրենց ազգին հետ կազմեն մէկ ամբողջութիւն մը՝ իրարմով հպարտ ու գիրար ամբողջացնող :

Ու այս եղաւ առաւելաբար Շ. Նարդու–նիի (եւ իր նմաններուն) բացառիկ արժա–նիքը :

Գրական թէ մտքի աշխատանքներու մէջ ձգտեցաւ հաստատել, թէ մեր ժողո–վուրդին վիճակուած չէ ողբալու օտար ազգերու պատին տակ, այլ իր կոչումն է կանգնիլ հպարտ իր հին ու մեծ մշակոյ–թով : Ցոյց տալ, թէ ստեղծագործելու եւ հրաշակերտելու ատակ ժողովուրդ է հայութիւնը :

— Պէտք պոռանք պատմութեան երե–սին,— յայտարարեց գրագէտը ամէնուր, — ժողովուրդներու երեսին, աշխարհի երեսին, թէ ոճիր է բռչայի տեղ դնել հայ ժողովուրդը՝ որ ի հնումն սեղան է նըս–տած մեծ կայսրութեանց զէնքի եւ ար–ուեստի ներկայացուցիչներուն հետ : Ո–ճի՛ր է լքել եւ օտար ազգերու պատերուն տակ թողուլ հայ ժողովուրդը, որ, այ–սօր իսկ, իր գաղթականի ցուպով կըր–ցած է բարձրանալ օտար ծովակալներու, երաժիշտներու, ճարտարապետներու, ա–կադեմականներու կարգը » :

Նման հաստատում մը կը բխի ցեղին թաքուն ուժերու ճանաչողութենէն, հայ մշակութային արժէքներու հետ իր ունե–ցած մտերմութենէն, Մեծասքանչին առ–թած հմայքէն :

— Հա՛յ եմ ու երջանիկ եմ Հայու–թեամբս :

Այս եղաւ իր նշանախօսքը : Աւելի ճիշդ՝ իր սրտի խօսքը :

Շաւարշ Նարդունին ու իր նմանները կրնան փոխարինել միայն անոնք, որոնք տաղանդաւոր գրագէտին, ներհուն մտաւո–րականին եւ անբասիր հանրային գործի–չին նման կը հայտնան օր աւուր, կը հա–յտնա՛ն «դետի մը պէս ուռճանալով», կը հայտնա՛ն «ամառնային երկինքի մը պէս բացուելով » :

Շ. Նարդունիի մահուան տարելիցը թող բոլորին ուղղուած կոչ մը ըլլայ հայա–նալու օր աւուր :

Այսպէս յարգած կ՚ըլլանք մեծ դէմքերը :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մեծ մտածումները սրտէն կուգան
ՎՕՎՆԱՐԿ

Ա.

Ուրեմն, տարին թաւալեցաւ արդէն :

Անցեալ տարի այս օրերուն էր, որ մեր սիրելի Նարդունին եւս աչքերը առ յաւէտ կը փակէր, խոր սուգի մէջ ձգելով իր բարեկամները, ծանօթները, ու մանաւանդ, պարապ ձգելով հայ գրականութեան պատուոյ թեկնածուներէն մին :

Գրուեցաւ, խօսուեցաւ վաստակաւոր գրագէտի, անվախ հրապարակագրի, հայ լեզուի մոլեռանդ պաշտպանի մասին :

Անտարակոյս, դեռ շատ պիտի գրուի ու խօսուի, որովհետեւ, իր անունը անքակտելի կերպով կապուած է արտասահմանի, եւ ինչո՞ւ չէ, արեւմտահայ գրականութեան բախտորոշ մէկ շրջանին հետ : Կարելի՞ է խօսիլ հայրենիքէն դուրս մըշակուած վերջին յիսուն տարուան մեր գրականութեան մասին, առանց յիշելու Նարդունիի պայծառ դէմքն ու մտաւորական բեղուն վաստակը :

Իր գրական կտորներու պարզ, գեղեցիկ, առնական ոճը շատերու ներշնչումին աղբիւրը պիտի դառնայ : Բարձրաձայն կարդացէք կարգ մը հէքեաթները եւ պիտի զարմանաք անոնց երաժշտականութեանը վրայ : Մի՛ փնտռէք շողշողուն ածականներ, բառարաններէն բռնի դուրս քաշուած բառեր : Իմ եւ ձեր գիտցած պարզ բառերովն են գրուած, սակայն, չեն դադրիր գրական հոյակապ էջեր ըլլալէ : Հո՛ս է, արդէն, վաւերական գրագէտին, բանաստեղծին արժէքը :

Առանց չափազանցած ըլլալու կրնանք ըսել, որ իր գրչին տակ մեր աշխարհաբարը հասած էր կատարելութեան : Սեղմ. յստակ, հաճելի : Հայաստանէններս թէ դուրս աշխարհաբարը անթերի գրող եթէ տասը հոգի կայ, մէկը, անվիճելի կերպով, ինքն է :

Բայց, չեմ ուզեր գրական քննադատներու փշոտ կալուածէն ներս մտնել : Իր մահուան տարելիցին առթիւ կ՚ուզեմ մասամբ ներկայացնել հանրային աշխատանքի մարդը. արի հրապարակագիրը : Յիսուն տարի ետք մէկը երբ կարդայ Նարդունիի քաղաքական ճառերը եւ փորձէ ներկայացնել Նարդունի մարդը, պիտի չկարենայ լման պատկերը տալ եթէ չխօսի Դաշնակցական, Զ. Ո. Մ.ական Նարդունիի մասին : Իսկ այս մասին շատ քիչ բան է գրուած : Կամ՝ գրեթէ գրուած չէ :

Սկսինք Զ. Ո. Մ.էն : Բուն անունով. Զափահաս Որբերու Միութիւն :

Ի՞նչ բանէ մղուած Նարդունի մօտեցաւ Զ. Ո. Մ.ին : Զծամծմենք բառերը. բաց խօսինք :

Իր վրայ խօսեցնելո՞ւ. դի՞րք շինելու համար :

Հարցումը դրինք. պատասխանենք նաեւ : Բնաւ երբեք : Վրան խօսեցնելու, դիրք շինելու պատուանդանները (եւ ի՜նչ պատուանդաններ...) չէին պակսեր :

Տարիներով աշխատած եմ հետը ու եկած այն եզրակացութեան, որ հոգեկան պահանջք մըն էր ասիկա :

Զ. Ո. Մ.ի սկզբնական օրերուն, աժան, փողոցային սրամտութեան վարպետները քաշքշուքի նիւթ դարձուցեր էին որբ բառը :

Զարհուրելի ողբերգութենէն հազիւ տասը տարի անցած, մոռցեր էին արդէն, իրենց հողն ու ծննդավայրը, ջարդուած ծնողքները, բռնաբարուած քոյրերը, անճիտուած գերդաստաններու ահաւոր ցաւը : Վարժուած փարթամ երկիրներու հանդստաւէտ պայմաններուն, նոր հաբուստի, չտեսի իրենց քարացած սրտերուն համար այդ բառը կորսնցուցած էր իր իմաստը :

Որբ ըսուածը կ՚ըլլար հին ու մաշած հագուստներու մէջ վիզը ծուռ, բարակ ոտքերով, ձեռքերը փորին վրայ կապած, աղայի հրամանին կամ ապտակին սպասող խեղճուկրակ տղեկ մը :

Զ. Ո. Մ.ի այս տղաքը մաքուր հագուած, առողջ, կայտառ, հրացայտ աչքերով, ընդհանրապէս ամուսնացած եւ զաւակներու տէր, ո՛չ միայն չէին գիտեր գլուխ ծռել, այլեւ կը պոռային, կը պահանջէին, մօրուք կը փետէին, ձեռք կը բարձրացնէին ազգային ջոջի անուն հանած անհպելի մարդոց վրայ :

Ո՛չ, աներեւակայելի բան էր եղածը :

Աշխարհը, ընկալեալ սովորութիւնները վերիվայր շրջուած էին : Մասիս լերան չափ տարբերութիւն կար Արփիարեանի « Ազգային Բարերարներ » պատմուածքով անմահացած չէնքով–շնորհքով որբերուն եւ ասոնց միջեւ :

Չէին հասկնար, թէ Նարդունիի եւ ընկերներուն համար նոր իմաստ մը հագած էր այս բառը : Ճի՛շդ է. արտաքին ձեւերը փոխուած էին, սակայն, կը մնար խորքը՝ որբութիւնը : Ամուսնացած, զաւակներու տէր ըլլալով հանդերձ, չէին դադրեր որբ ըլլալէ : Կարծես՝ կինն ու զաւակը եռ կը բերէին ջարդուած հայրն ու մայրը :

Նարդունիին, եւ մեզ համար, Զ. Ո. Մ.ը պոռթկում մը, ցոյց մըն էր այն դասալիքներուն դէմ, որոնք սկսեր էին մոռացութեան պաղ մոխիրը ցանել արիւնադանդ սպանդին վրայ : Բողոք մըն էր օտարութեան թոյնին եւ բացասական ազդեցութեան դէմ :

Զմոռնանք : Ամէնէն աւելի որբերն էին, որ իրենց մատղաշ մորթին վրայ կրեցին արիւնաթաթախ դատին հետեւանքները : Սրախողխող ծնողքները, ըլկուած քոյրերը, անօթութենէ կմախքացած անուշիկ աղջնակներն ու մանչերը իրենց միսէն ու արիւնէն էին : Ո՛չ ոք կրնար իրենց չափ զգալ այդ զարհուրելի ցաւը : Ահա թէ ինչու որբ բառը կը կրէին ցուլին դէմ պարզուած կարմիր լաթին պէս :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Շար.)

կամ մահ, կամ յաղթանակ :

Ամէն Հայ՝ պատանի, երիտասարդ կամ ծեր, ամէն Հայ՝ կղերական, գրագէտ կամ առեւտրական՝ պատասխանատուութեան իր բաժինն ունի : Եթէ կորսնցնենք Հայ Մշակոյթի ճակատամարտը, ո՛չ հայ եկեղեցի կը մնայ, ո՛չ հայ դպրոց, ոչ ալ Հայաստան : Ժամանակ է այլեւս մօտենալու իրարու, սիրելու զիրար, Հայը Հայով զօրանալու : Ժամանակ է վերջ դնելու սին վէճերուն, զձուձ հաշիւներուն : Ի՞նչ կ՚ուզէք եղէք, դաշնակցական, ռամկավար, հնչակեան, նոյնիսկ համայնավար, բայց մի մոռնաք ուխտը.— *Ամէն բան ի շահ Հայութեան :*

... Կը հաւատաք ինծի կամ չէք հաւատար, հոգս չէ, ես դարձեալ կը սիրեմ ձեզ : Միայն կ՚ըսեմ, այնպէս չընենք որ անարժան ըլլանք մեր սուրբ Հայութեան, մեր մեծ նահատակներուն, մեր հանճարեղ հայրերուն : Հայկազանց հզօր Ոգին՝ որ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց եւ ձախորդութեանց, վառ պահեց Ս. Մեսրոպի կանթեղը, մենք պիտի մարե՞նք, մեզի՞ պիտի վիճակուի այդ ահաւոր, այդ դըժխեմ անէծքը : Ո՛չ, ամէն բան Հայութեան համար, Հայուն յաւիտենականութեան համար : Ինծի պէս ըրէք, ինծի պէս ըսէք.— Ես, Դաշնակցական, ամենայն անկեղծութեամբ կը դատապարտեմ ու «գետնին տակն անցնի Դաշնակցականը» կ՚ըսեմ, եթէ պիտի չաշխատի ի շահ Հայութեան : Ու գետնին տակը թող անցնին Հնչակեանը, Ռամկավարը, Բարեգործականը, Կաթոլիկը, Բողոքականը, Լուսաւորչականը, վերջապէս ո՛վ որ պիտի չաշխատի ի շահ Հայութեան :

Հայութիւնը՝ ամէ՛ն բան վեր : Հայ Մշակոյթը՝ յաւիտենական :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թո՛ղ եղէք, պատրաստեցէք ճանկերը՝ եթէ ծեծելու դան :

Ես, հայ տղայ, քրիստոնէական զգացումներով մեծցած տղայ, մտիկ չըրի կատուին : Բայց շատ դոհ էի, որովհետեւ հայերէն կը խօսէի եւ հայերէն կը լսէի :

— Զգացումները կը մոլորեցնեն ձեզ, շրումակեց կատուն : Լաւ է, օրինակի համար, սիրով յանկացնել միայն Մարտ ամիսը : Միւս տասնեւմէկ ամսուան ընթացքին փիլիսոփայ եղէք : Օ՛ն, քիչ մը չարութի՛ւն ըրէք մարդոց, քիչ մը չարութի՛ւն...

Ցեռոյ երազս պղտորեցաւ, կատուն մարդ դարձաւ, ծառերը վարդապետ եղան, տուները սկսան ծփալ օդին մէջ, եւ ես արթնցայ :

Արթնցայ ուրախ սիրտով :

Ուրախ էի, որովհետեւ հայերէն էի խօսեր : Հոգ չէ թէ կենդանիի մը հետ :

ԿԻՐԱԿԻ

Այս առաւօտ, սակայն, աւելի քան երբեք կարօտն ունիմ հայերէն խօսելու : Կ՚ուզեմ հայերէն խօսիլ բաց աչքով : Հա՛յ մը, հայ մա՛րդ մը կը փնտռեմ, խօսելու համար հետը : Մուրացկա՛ն մը թող ըլլայ, աղտոտ սրիկայ մը թող ըլլայ, վերջապէս բերա՛ն մը, որուն հայերէն խօսէի եւ անկէ հայերէն պատասխան մը առնէի : Ո՛վ որ կը հասկնայ նոր ու տարօրինակ այս զգացումը, այս տառապեցնո՛ղ զգացումը, կարօ՛տը լեզուին, թող օգնէ ինծի : Կ՚ուզեմ, որ հայ գաղթական մը, հոգ չէ թէ լեզուն մոռցած ըլլայ, բայց գիտնայ միայն մէկ բառ, իմնա՛յ ճամբուս վրայ, եւ ես կարենամ ըսել.

— Հա՞յ ես :

Անիկա գլխով «այո՛» ըսէր ինծի : Եւ ես անմիջապէս, հօրս մօրս սորվեցուցած լեզուով դոչէի, ամբողջ յուզումս ու հոգիս թափէի իր ականջին մէջ սա մէկ բառով.

— Բարի – լոյս...

Ու ան ինծի պատասխանէր.

— Բարի – լոյս...

Տխեղէ՛րք վկայ, ասկէ աւելի քաղցր եւ ասկէ աւելի տխուր բան չկայ : Այդ բառին մէջ մեր ժողովուրդը ինչե՛ր է պահած : Այդ բառին մէջ մեր հայերէնը ինչե՛ր է դրած :

Ո՛վ իմ մեծ հայերէնս, ես քեզի կը հաւատամ այս բառիդ մէջ, ես քեզ կարօտցած եմ այս բառիդ խորունկ նշանակութեան ըղձանքով :

Ո՛վ իմ ըղձալի հայերէնս, առաւօտեան պէս թարմ եւ գիշերուան պէս խորունկ, մանուկի մը պէս զուարթուն եւ տարեցի մը պէս իմաստուն ; սիրոյ պէս հաճելի եւ գարնան պէս գեղեցիկ :

Ո՛վ իմ անուշ հայերէնս, գիւղացիի ու քաղքցիի լեզու, բանուորին ու թագաւորին բերնին յարմար, երիտասարդ եւ հուժկու, ապրա՛ծ մնաս դուն :

Ո՛վ իմ բրդոտ հայերէնս, աղօթքի մը պէս մխիթարիչ, դեղի մը պէս օգտակար, եթէ մոռցայ մէկ վանկդ, թող ա՛լ չդառնայ լեզուս մեղաւոր բերնիս մէջ :

Ես քեզ այնքա՛ն կը սիրեմ, որ, այսօր, կը փնտռեմ նոյնիսկ մանկապարտէզի հին « օրիորդ »ս՝ խնդրելու համար կրկնել հայերէնի առաջին դասս : Քերականս դըռնէի ծունկերուն վրայ, տառապանքէն մարմինս փայտացած, յուզումէն բերանս ծռած, արցունքը աչքերուս մէջ կարմըրած, լեզուս վախցած, ոտքերս երկրաշարժի բռնուած, մեղաւոր ձայնով մը ըսէի.

— Օրիո՛րդ, անգա՛մ մըն ալ կարդա դասս, ինչպէս հին օրերուն, քու եղանակաւոր ձայնովդ, — զ, ա, զա, — տ, ի, կ, տիկ, — զատիկ :

Ա՛խ, մեծ Աստուած, քեզի բնաւ չեմ հաւատար, բայց ցաւը զիս մանուկ է դարձուցեր, եւ նորէն, ահա նորէ՛ն ամպերուդ կը բարձրացնեմ ճակատս : Երկինքի Աստուած, հայերէն լեզուիս ամէնէն գեղեցիկ բառերը կուտամ քեզի, միայն թէ հրաման ըրէ, որ իմ լեզուս գտնէ իր երջանկութիւնը :

Ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ ըսեմ : Այս պահուս շա՛տ յուսահատ եմ : Հոգիէս իսկ կը վախնամ, որովհետեւ երիտասարդի հոգի է, կը խաբուի՛ օտարին չքեղութիւննե–րէն, կ՚եյլէ կը մոռնայ լեզուս : Ուստի ապաւէ՛ն մը կ՚ուզեմ, պաշտպանելու համար լեզուս :

×

Անցա՛ւ, անցա՛ւ ցաւս : Հասաւ մինչեւ զառանցանք :

Ելեր եմ դաշտն եմ ինկեր, որպէսզի չըլլա՛յ թէ մարդ մը լսէ զառանցանքս եւ խենթ կարծէ զիս : Եկեր եմ, այստեղ, ազատ բնութեան մէջ, բարձրաձայն հայերէն խօսելու : Պիտի ըսեմ այն բոլոր աղօթքներն ու երգերը, զորս մայրս սորվեցուցած էր ինծի, պզտիկուցս : Պիտի խօսիմ ծաղիկներուն ու քարերուն հետ, որոնք, ինչպէս իմ գիւղիս ողջութեանը, լեզու կը բանան ու կը կանչեն անունովս : Ի՜նչ լաւ է այսպէս, խօսիլ հին բարեկամներու հետ մեր լեզուովը :

Թիթեռնիկնե՛ր, նախշո՛ւն թիթեռնիկներ, որ կը նմանիք իմ գիւղիս թիթեռնիկներուն, եկէ՛ք, եկէ՛ք հայերէն խօսինք : Զորեր ու անտառներ, հայերէն երգեցէք, մտիկ ընեմ ձեզի : Հո՛ղ, հո՛ղ, յաւիտենական հո՛ղ, պղպջա՛ այն հին վանկերը, զորս իմ նախնիքս ցանած են երկրի վրայ : Ջրի՛կ, որ արծաթ տերեւներու նման թափեր ես մարմանդին վրայ, թրջէ՛ լեզուս, որպէսզի միշտ հին յիշատակներ խօսի :

Ահա կը ծռիմ, մանիշակի համեստութեամբ կանանչ խոտերուն կը հաւասարիմ, ծունկի կուգամ, ծաղիկի պէս՝ շրթներս կը բանամ ու կ՚արտասանեմ :

Հայր մեր, որ յերկինս ես...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛ր»

Տիկին Խաչիկ Նշանեան, Տիկին Աղաւնի Վարդեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Նշան-եան, Տիկին Սիրարփի Արրահամեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սահակեան ընտանիքը ան-հուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ա-մուսնոյն, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Յուլիս 29, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Բ. ՑԱՆԿ

Ստեփանեան, Գորգիկեան, Գոստիկ-եան, Ցակոբեան, Պզտիկեան եղբարք, Փալամուտեան, Էլմայեան, Երամեան, Խանտամուրեան հարիւրական ֆրանք, Ղուկասեան (Իսի) երեք հարիւր, Գարա-կէօզեան 250, Ճաչարան Գառնիկ (Լիոն) 250, Քիւրքճեան 200, Մերազեան, Մար-կարեան, Մարգարեան, Ենոքեան, Մը-կրրտիչեան, Տիւյմէճեան, Սարըխարա-պետեան, Պետրոսեան, Մարիլուսեան, Զիլճեան, Գազարեան, Այանեան, Կի-րակոսեան, Մաղաքեան, Տէր-Գա-լուստեան, Հարէլեան, Նորոյեան 50ա-կան ֆրանք

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Մարիամ Ահա-րոնեան, Պ. Յովհ. Ուզունեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Բարգէն Ուզունեան (Վա-լանս), Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոն-եան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան եւ զաւակները (Վիէն), եւ Ուզունեան գերդաստանի բոլոր պարագա-ները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զինարեան եւ զաւակները (Լիոն), Այրի Տիկին Զի-նարեան եւ զաւակները (Իզա), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Խաչատուրեան եւ զաւակ-ները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պոյաճեան եւ զաւակները (Վալանս), եւ համայն ընտանեկան պարագաները շը-նորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա-նոնց, որոնք անձամբ հեռագիրով, նա-մակով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկե-պըսակի իրենց ցաւակցութիւնը յայտնե-ցին իրենց սիրելի զաւկին, կնոջ, մօր, քը-րոջ, տալոջ, մեծ մօր, զարմուհիին, հօ-րաքրոջ, կնքամօր, խնամիին, ողբացեալ՝

ՊԱՅԾԱՌ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ահարոնեան)

կսկծալի մահուան առթիւ:

ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱ

Մարսէյլի բոլոր Միութիւններէն կազ-մուած գեղարուեստասիրաց Միութիւնս մեծ ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ 1970ի Մայիսին Արմէն Տիգրանեանի **ԱՆՈՅՇ ՕՓԵՐԱՆ** պիտի ներկայացուի՝ բեմադրութեամբ մեծ երաժշտագէտ՝ Ժորժ Քոմպի:

Միութիւնս կոչ կ՚ընէ Մարսէյլի բոլոր Հայ Երիտասարդներուն եւ երիտասար-դուհիներուն, որոնք երգը կը սիրեն եւ երգելու յարմարութիւն ունին, երգչա-խումբին արձանագրուելու, ժամը 14էն 18, 7 Րիւ Փափէռ, Բարեգործականի սը-րահին մէջ: Առաջին փորձը տեղի կ՚ու-նենայ Սեպտ. 5ին ժամը 7.30–9.30:

ԴԻՒԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղա-նակին առթիւ Միութեան «Նուպար» մա-տենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբաց-ուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտ. 1969ին:

Բացառաբար, այս տարի Միութեան Փարիզի գրասենեակն ալ փակ պիտի մը-նայ նոյն Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպ-տեմբեր 1969ին: Կը խնդրուի նկատի ու-նենալ:

ԴԻՒԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդ-ները որոնք կ՚ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հա-ղորդուած փոփոխութիւնները չեն ըն-դունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բա-ցառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մաս-նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նո-յեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահնե-րուն մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսում-նական տարեշրջանին արձանա-գրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին ի-րենց զաւակները արձանագրել, փու-թով դիմեն վարժարանին տեսչու-թեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ՚աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջա-կան ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դա-սարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրու-թիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայ-նով: Հեռ. 027-18-28

La Fourchette

ՕԹԷԼ - ՃԱՇԱՐԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

PRA-LOUP 04

(Basses-Alpes)

Արձակուրդի հրաշալի կայան մը՝ նոր ու հրապուրիչ:

Լաւագոյն պայմաններ,
արեւելեան համեղ ճաշեր,
մատչելի գին:

Թարմանալու, նորոգուելու
կայտառանալու դրախտանման
տեղ՝ չինչ օդի մէջ,
ծիծաղկոտ արեւի տակ:

ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Հեռաձայն՝ ՓՐԱ-ԼՈՒ 81

PARENTY

ET

DESROUSSEAUX

AGENCE DE VOYAGE

7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)

Métro :

Quatre-Septembre ou Opéra

Tél. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օ-դանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օ-դանաւային բոլոր ընկերութիւննե-րու միջոցով (ամերիկեան, ֆրան-սական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունա-կան եւայլն եւայլն):

Գրասենեակը ձեզ կ՚ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒՆԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ Օգոստոսի խումբի երախա-ները կը մեկնին Օգոստոս մէկին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին, Սքուար Մոնթո-լոնէն:

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը վերադառ-նայ, Շաբաթ Օգոստոս 2ին երեկոյեան ժամը 19ին Սքուար Մոնթոլոն: Ծնողքնե-րէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Բ. տպագրութիւնը սպառելու վրայ է:

Դիմել՝ Հրանտ-Սամուէլի, Բալու-եանի (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գրամատուները եւ հեղինակին մօ.—

գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77 Րիւ Ռօպէր Տիւ Փոն, 92 Անիէռ, Հեռաձայն՝ 733 – 11–00:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐ-ԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առ-ջեւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար-ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա-նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ-ները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի

Հեռաձայն 927-01-72:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով:

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութեան մէկ ամիս 450 փրանք 6 Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 փրանք

Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 փրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու 20 ֆր.
զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968 20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը 15 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը 15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն» 16 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը 15 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)
8 ֆր.
ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա 15 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ 15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ 400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ 72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967 17 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 29 JUILLET 1969

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

Le Numéro 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11574

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.574

«ԹՈՒՐՔՕՂԼՈՒ...»

Անոնք որոնք մօտէն անդուսպ հետա–քրքրութեամբ կը սիրեն հետեւիլ գրող–ներու քայլերուն, նկատած պէտք է ըլ–լան Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակա–տուն» գործին երկրորդ տպագրութեան բարեփոխումները, որոնք գլխաւորէն ա–մփոփուած են անոր կարգ մը էջերուն հը–մայքը: Սեւակ երբեմն ամբողջ հատուած–ներ զեղչած է գործէն եւ երբեմն կատա–րած է ուշագրաւ յաւելումներ, երկու–պարագային ալ զօրացնելով իր զանգա–կատան բանաստեղծական ուժը:

Այս սենակները ձեռնտու չեն օրինակ–ներ մատնանշելու ընթերցողին. այդ աշ–խատանքը կը կատարուի ուրիշ առիթով եւ ուրիշ տեղ. կ'ուզէինք սակայն անմի–ջապէս ներկայացնել բարեփոխուած ե–րեւոյթներէն մէկը, կարգ մը բառերու հայացման փաստը:

Վաթսունական թուականներէն առաջ, բոլոր ուսանմեակներուն, նոյնիսկ Զա–րենցի շրջանին, եւ մինչեւ իսկ Զարենցէն առաջ՝ արեւելահայ մեր լեզուն կը վխտա–ար օտար բառերով: Ընդհանուր չտե–սութենէն վարակուած էին ամէնքը եւ ա–մէնուն կողմէ «զարգացածութեան» նշան կը համարուէր օտար բառեր գործածե–լու ծաւալուն մոլութիւնը, որմէ զերծ չէր մնացած նոյնիսկ Մեծասքանչը սըր–բութիւն սրբոց համարող Պարոյր Սեւակ, եւ թոյլ տուած էր, որ «Անլռելի զանգա–կատուն»ը արձակէ անհարազատ հըն–չիւններ:

«Անլռելի զանգակատուն» պոէմին ա–ռաջին (1959) եւ երկրորդ (1966) տպա–գրութեանց միջեւ ինկող ժամանակը չատ բան փոխեց սակայն մարդոց մտայնու–թեան եւ մեր լեզուին մէջ: Եւ առաջինը Պարոյր Սեւակը եղաւ նորէն, որ պայքա–րի ելաւ հարազատին տեղը գրաւած խոր–թին դէմ, ուրիշներ չուտով արձագանգե–ցին յանուն Հայոց լեզուի մաքրութեան ծաւալած իր մաքրաշունչ խօսքին, եւ շը–նորհիւ յայտնաբերուած այդ բժախըն–դրութեան, համարձակօրէն կարելի է ը–սել այսօր, թէ մեր հայրենի գրողներու գրական լեզուին մէջ հազուադէպ է հան–դիպիլ օտար բառերու անհարկի գործա–ծութեան:

Հաճելի է հաստատել, թէ Սեւակ նոյն–պէս բծախնդիր եղած է իր գործին հան–դէպ: Առաջ այդպէս չէր: Կարդացէք «Ան–լռելի զանգակատուն» գործին առաջին տպագրութեան տարբեր էջերէն վեր–ցուած հետեւեալ տողերը.

Բառաչը խուլ, բոցը յորդուն
Դիոնանսուում էր արդէն կուսանոց.
Ծանր դիսկանտը հոռմէական
մարտափողերի
Եւ կոնտրբասը Պարսից ահաւոր
մարտափղերի.
Հրեղէն ձեռքում հողմերի փուղան, —
Հովը հնչում է նոյն տակտով —
Եւ կոմիկական օպերետային.
Մոտոններն այս թանգ էժան դարում.
Ահ, եհ, Թուրքօղլի, ցափ մի վրնգայ:

Ընդգծուած բոլոր խորթ բառերը հա–յացուցած է Պարոյր Սեւակ, Դիոնանսը–ները եղած է տարաձայնում, Դիսկան–տը՝ խմաձայն ողբ, կոնտրբասը՝ բութ հնչող, Ֆուգան՝ անսահման, Տակտո–վը՝ չափով, կոմիկականը՝ զաւեշտական, Մոտոնները՝ չարժէքներ, իսկ թուրքօղ–լին, ..., այս Թուրքօղլին, ինչպէս ամէն կողմ, հոս եւս մնացած է նոյնը, չէ՛ բա–ցատրուած, եւ կրնա՞յ մէկը ատոր հա–մար մեղադրել բանաստեղծը, կարելի՞ է արդէն հայացնել «Թուրքօղլին», հայերէն համապատասխան բառը կրնա՞յ բացա–տրել «Թուրքօղլին» Թուրքօղլի թըր–քութիւնը...:

«Ազդակ»

Պ. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԽՈՒԱՆ ԿԱՐԼՈՍ

Ֆրանքոյի նշանակած գահաժառանգը՝ Խուան Կարլոս, որ 31 տարեկան է, եր–կու դիմագիծով կը ներկայանայ Սպա–նացիներուն մեծ մասին:

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ խանդավառուիմ իշխանի մը գահակալութեան հեռանկա–րով, երբ համարեա ոչ մէկ բան գիտեմ իր մտածումներուն մասին, յայտարարած է Մատրիտաբնակ ուսուցիչ մը, որ այս ձեւով արձագանգ հանդիսացած է շատե–րու կարծիքին:

Այս պատկերը սակայն աւելի շատ դի–տումնաւոր կերպով ստեղծուած է: Պա–տահականութեան արդիւնք չէ եղած: Ո–րովհետեւ մարզիկի մը մարմինը ունեցող իշխանը հասակ առաւ ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ յայտնի չէր, թէ ի՛նչ ապա–գայ վերապահուած է թագաւորութեան, Սպանիոյ մէջ: Պարտաւորուեցաւ զգոյշ ըլլալ եւ տեսակէտներ չյայտնել, այլա–պէս կրնար դժուար կացութեան մէջ գտնուիլ Ֆրանքոյի դէմ յանդիման, ո–րուն կամքէն կախում ունէր Թագաւորու–թեան վերահաստատումը երկրին մէջ:

Հակառակ այս իրողութեան, այժմու Թագաւորներէն շատ քիչեր պատրաստ–ուած են իրեն նման ստանձնելու Թագը:

Ծնած է աքսորի մէջ Հռոմ 1938 Յու–նիս 5ին: Զաւակն էր Տոն Խուան տը Պուրպոն ի Պաթինպէրկի (զաւակը Սպա–նիոյ վերջին Թագաւորին) եւ Մարիա տը Լաս Մերսետէս տը Պուրպոն ի Օրլէա–նի: Կեանքի առաջին տարիները անցուց Հռոմի մէջ, ապա ընտանեօք փոխադը–րուեցաւ Լօզան 1942ին, համաշխարհային Բ. պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն:

Իշխանին սպանական ճակատագիրը սկսաւ 1948ին, երբ իր հայրը, որ Սպա–նիոյ գահին օրինաւոր ժառանգորդն էր, Փորթուկալի սահմանին վրայ տեսակցե–ցաւ Զօր. Ֆրանքոյի հետ եւ համաձայ–նեցաւ, որ իր երկու զաւակները՝ Խուան Կարլոս եւ անոր կրտսեր եղբայրը Ալ–ֆոնսօ (1956ին զոհ գնաց զէնքի արկածի) իրենց ուսումը ստանան Սպանիոյ մէջ: Իրենց հայրը իբրեւ աքսորեալ պիտի մը–նար Փորթուկալ:

Այդ պահէն սկսեալ իշխանը Զօր. Ֆը–րանքոյի թեւարկութեան տակ մնաց: Արդարեւ, այս վերջինը կազմաւորեց ա–նոր նկարագիրը իր ազդեցութեան տակ: Երբ 1954ին ստացաւ իր «պաչիլերաթօն» (պաչօն), անմիջապէս մտաւ զինուորա–կան ասպարէզի մէջ, յաճախելով Սպա–նիոյ ծովի, օդի եւ ցամաքային ուժերու երեք ակադեմիաները: Անկէ ետք Մատ–րիտի համալսարանին մէջ հետեւեցաւ ըն–կերային գիտութիւններու ճիւղին:

Միշտ Զօր. Ֆրանքոյի թեւարկութեան տակ գտնուած ըլլալու երեւոյթը պատ–ճառ դարձած է, որ ոմանք զինք նկատեն զօրավարին եւ անոր վարչակարգին գե–րին: Ցամենայն դէպս, հեռացած է իր ազատախոհ հօրմէն, որ երբեք հրաժարած չէ պահանջելէ իր գահը — նոյնիսկ ան–ցեալ շաբաթ, երբ Զօր. Ֆրանքօ պաշտօ–նապէս հաղորդեց իր որոշումը:

Նշանակումը ակներեւ դարձաւ 1962 Մայիս 5ին, երբ ամուսնացաւ Յունաս–տանի Սոֆիա իշխանուհիին հետ, որմէ ունեցաւ երեք զաւակ: Ամուսնութենէն տարի մը ետք եւ Զօր. Ֆրանքոյի ու Տոն Խուանի երկրորդ հանդիպումէն անմիջա–պէս ետք իշխանը ստացաւ պետական ար–տօնեալ բացառիկ սթաթի մը՝ յատուկ Թօշակով, զինուորական թիկնապահնե–րով եւ պալատով մը:

Իշխանն ու իշխանուհին զանազան ա–ռիթներով ներկայացուեցան Սպանիոյ ժողովուրդին: Այցելեցին դպրոցներ, հի–ւանդանոցներ, նախագահեցին երեկոյթ–ներու, բացումը կատարեցին հանրօգուտ հաստատութիւններու եւ միշտ մասնա–կից դարձան պաշտօնական հանդիսու–թիւններու, անշուշտ, Ֆրանքոյի կողքին: Հակառակ այս բոլոր երեւումներուն, Խուան Կարլոս միշտ լուռ մնաց եւ չար–տայայտուեցաւ ներքին ու արտաքին խըն–դիրներու մասին:

Ահա թէ ինչո՛ւ Խուան Կարլոս կը մնայ առեղծուածային ժողովուրդին համար:

Կը սպասուի, որ այսուհետեւ ցոյց տայ իր անհատականութիւնը, որպէսզի Սպա–նիա գիտնայ, թէ ո՛վ է իր նոր առաջ–նորդը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՄԱԿ-Ի ԴԷՏ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԳՆԴԱԿԷ

Ամէն անգամ որ բան մը կը պատահի Միջին Արեւելք, սովորութիւն դարձած է ըսել թէ վեց օրուան պատերազմէն ի վեր առաջին անգամն է որ այսինչ բանը կը պատահի: Այս անգամ ալ բացառութիւն չէ եւ կը շեշտուի թէ առաջին անգամն է որ եգիպտական օդուժը յարձակումի մը նախաձեռնութիւնը առած է Սինայի մէջ: Յարձակումը սկսած է Կիրակի առտու ժամը 8ին, Սինայի հիւսիսային մասի իս–րայէլեան դիրքերուն վրայ:

Իսրայէլեան հալածիչ օդանաւերը չեն միջամտած, կ'ըսէ եգիպտացի բանբերը, որ կ'աւելցնէ թէ եգիպտական օդանաւերը առանց վնաս կրելու վերադարձած են ի–րենց խարիսխները: Ըստ Եգիպտացիք գոհացած էին, յարձակումներու պատաս–խանելով, առաջին անգամն է ուրեմն, որ նախայարձակ կ'ըլլան:

Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլի Ար–տաքին նախարարը յայտարարած է թէ իսրայէլեան ուժերը միշտ չէզոքացուցած են Նասրի յոյսերը մերձաւոր պատերազ–մի մը:

Կիրակի օրուան բախումին ընթացքին, ՄԱԿի դէտ մը զոհ գացած է իսրայէլեան գնդակի մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՏ ՔԷՆԸՏԻԻ հարցը դեռ հեռու է լուծուելէ: Ճիշդ է որ աւելի քան հարիւր հազար հեռագիրներ տեղացած են ծերա–կուտականին բնակարանը, որպէսզի մնայ ծերակուտական, բայց իր Մէա Fուլփաճ տակաւին բազմաթիւ հարցականներ կը ձգէ: Մանաւանդ այդ վայրկեանին, երբ Ճօն Ֆարար, սուզուողը որ քարտուղա–րուհիին մարմինը հանած էր ջուրէն, յայտարարած է թէ եթէ արկածին պա–հուն լուր տրուած ըլլար իրենց, կրնային ազատել Մարի Ճօ Քոփէքնը, ինչ որ ան–

(Լուրերու շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վեհափառ Հայրապետի հրաւէրով, Յուլիսի 7–12, Մայր Աթոռս հիւր եղան արաբական երկրներից բարձրաստիճան կրօնապետներ ու հասարակական գոր–ծիչներ, որոնք մասնակցել էին Յուլիսի 1–4ը Զագորսկում կայացած ՍՍՀՄ Քը–րիստոնէական Եկեղեցիների եւ Մահմե–տական, Հրէական ու Պուտտայական կրօ–նական կազմակերպութիւնների համա–ժողովին, որպէս հիւրեր:

Մայր Աթոռիս հիւրերն էին.—

ԱԼԺԻՐԻՑ՝ Կրօնից նախարար եւ պատ–ուիրակութեան ղեկավար՝ Նորին Գերա–զանցութիւն Լարբի Սաադունին, Մու–սուլմանների Գերագոյն Հոգեւոր պետ Շէյխ Օթեյլին, Կրօնից նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ՝ Տեարք Պու Ապտէլէյ Մահտին եւ Ապտուլ Մէ–ճիտը:

ԱՆՏԻՈՔԻ Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ պատ–ուիրակութիւնը, յանձինս Տիւրոսի եւ Սիտոնի Մետրոպոլիտ՝ Նորին Գերաշնոր–հութիւն Պաւել Խուրիի, Հօրանի եւ Մոն–տիարապի (Սուրիա) Մետրոպոլիտ՝ Նո–րին Գերաշնորհութիւն Պասիլիոս Սամա–հայի եւ Հոգեշնորհ Ռոմանոս վարդապետ Ժահարի (Թրիփոլի):

ԼԻԲԱՆԱՆԻՑ՝ Իսլամ Գերագոյն Օրէ–նսդիր Խորհրդի անդամ եւ պատուիրա–կութեան ղեկավար՝ Մեծայարգ Տիար Մուսթաֆա Մանսուրը, Իսլամ Գերագոյն Օրէնսդիր Խորհրդի անդամ Ռաֆիք էլ էլ Քասսարը եւ արաբական «Ալ-Շաապ» թերթի գլխաւոր խմբագիր Տիար Էմին Տուղանը:

ՍԻՐԻԱՅԻՑ՝ Իսլամ Գերագոյն կրօնա–պետ Շէյխ Ահմէտ Քաֆթարուն, իր շքա–խումբով:

Հիւրերին ուղեկցում էին Միջին Ասիա–յի մահմեդականների կրօնական Գերա–գոյն Վարչութեան անդամներ՝ Պր. Պր. Ամին Ահմէտշինը, Եուսուֆ Շաքիրովը եւ Ռուսմանճան Ռահիմճանովը:

Բարձրաստիճան հիւրերը այցելեցին՝ Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարը, Ս. Հռիփ–սիմէի, Ս. Գայեանէի վանքերը, Զուարթ–նոցի աւերակները, Գառնի, Գեղարդ, Սե–ւան, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց անուան մա–տենադարանը, Հայաստանի ժողովրդա–կան տնտեսութեան ցուցահանդէսը, դի–տեցին Մեծ Եղեռնի Յուշարձանը եւ ներ–կայ եղան վեհարանի դահլիճում, իրենց պատուին կազմակերպուած հայկական հոգեւոր եւ ժողովրդական երաժշտու–թեան համերգին:

Նորին Սրբութիւնը Յուլիսի 9ին, ի պա–տիւ հիւրերին, տուեց պաշտօնական հաց–կերոյթ, որին ներկայ եղան նաեւ Հայ Եկեղեցու Գործերի Խորհրդի նախագահ Մեծայարգոյ Տիար Կ. Դալլաքեանը, Գե–րագոյն Հոգեւոր Խորհրդի եւ Էջմիածնի միաբանները:

Հինգշաբթի, Յուլիսի 10ի առաւօտեան, բարձրաստիճան հիւրերը, Նորին Սրբու–թեան Վազգէն Ա. Հայրապետի գլխաւո–րութեամբ, բարեկամական այցելութիւն տուեցին Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սո–վետի նախագահութեան նախագահի տե–ղակալ՝ Նորին Գերազանցութիւն Յով–հաննէս Պապասարեանին: Փոխ նախա–գահը ջերմօրէն ողջունեց հիւրերին եւ յաջողութիւն մաղթեց կրօնական կազմա–կերպութիւններին, աշխարհի խաղաղու–թեան եւ ժողովուրդների բարեկամու–թեանց համար նրանց տարած չնորհակալ աշխատանքին: Շնորհակալութեան ջերմ խօսքերով հանդէս եկան Նորին Գերա–շնորհութիւն Մետրոպոլիտ Պաւել Խու–րին եւ Ալժիրի Կրօնից մինիստր Պր. Լար–բի Սաադունին:

Հրաժեշտ առնելով Վեհափառ Հայրա–պետից, ուրբաթ Յուլիսի 11ին Անտիոքի պատուիրակութիւնը մեկնեց Օտեսա–Քիեւ, իսկ Յուլիսի 12ին երեկոյեան միւս պատուիրակութիւնները մեկնեցին Թաշ–կենդ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
Ս. Էջմիածին, 16 Յուլիս 1969

ԻՄ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ

Ա.

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ «Հայաստան» հրատարակչականը ծրագրած է հրատարակել բանաստեղծին գործերը՝ չորս հատորով :

Առաջին հատորին ներածականը գրած է Ստեփան Զօրեան: Քաղելով «Գրական Թերթ»էն մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք այդ յառաջաբանին հիմնական մասերը :

×

Ամէն անգամ Թումանեանին դառնալիս՝ ես միշտ հարց եմ տալիս ինձ, թէ ինչո՞վ է նա մեծ. ինչո՞ւ է ժողովուրդը նրան սիրում առանձնապէս, խորապէս, կամ՝ ինչո՞վ է նա հմայում մեզ :

Չէ՞ որ պոէմներ, պատմուածքներ ու բանաստեղծութիւններ հայ հեղինակները գրել են նրանից առաջ եւ նրանից յետոյ. չէ՞ որ ժողովրդական աւանդավէպեր ու հէքեաթներ մեզանում մշակել են նրանից առաջ եւ նրանից յետոյ :

Թուցէ Թումանեանը բերել է մեր գրականութեան մէջ չեղած նոր հերոսներ, նոր մոթիվներ ու գաղափարներ, որոնք եւ նրա ստեղծագործութիւնը դարձնում են սիրելի ... Ոչ, Թումանեանը մոթիվների, գաղափարների եւ տիպարների նորութիւն չի բերում : Նրա դժբախտ գիւղացիներն ու գեղջկուհիները կան Աղայեանի, Պռօշեանի եւ գիւղագիրների մօտ, նրա Գիքորը նոյնիսկ շատ նման է Րաֆֆու Գալոյին («Ոսկի աքաղաղ») : Իսկ բարոյական գաղափարների այն շարքը (հայրենասիրութիւն, ժողովրդասիրութիւն, հումանիզմ), որ ունի Թումանեանը՝ մենք տեսնում ենք դարձեալ նախորդ գրողների մօտ՝ Աբովեանից սկսած մինչեւ իր ժամանակակիցները :

Ի՞նչն է ուրեմն Թումանեանին դարձնում առանձնապէս սիրելի :

Ի հարկէ՝ նրա արուեստը: Նրա պարզ, վսեմ, իրապաշտ արուեստը, որն իր մէջ խտացնում է ըստ ամենայնի ազգային ձեւեր, ազգային պատկերներ եւ բնաշխարհի պայծառ լեզու : Դրանց հետ միասին նաեւ ժողովրդական ոգին, որով տոգորուած է նրա գրեթէ իւրաքանչիւր տողը : Միաժամանակ նա օժտուած է ճշմարիտ արուեստագէտի չափի մեծ զգացումով : Բոլորից աւելի : Նաեւ խօսքի նուրբ զգացողութեամբ : Ազգային ձեւերի հետ միասին Թումանեանը բնականաբար հանդէս է բերում ինտոնացիայի զարմանալի խորագին հարազատութիւն : Ցատկութիւններ, որոնց կոմպլեքսը պակասում է նախորդ եւ իրեն ժամանակակից հեղինակների մեծ մասին, մանաւանդ բանաստեղծների գործերում :

Ոչ մի հայ հեղինակ մեր գիւղական աշխարհը իր բոլոր կողմերով չի վերարտադրում այնքան բնորոշ, ինչպէս Թումանեանը: Հայ մարդու, յատկապէս հայ շինականի իմացական ու բարոյական յատկութիւնները, նրա աշխարհայատկերացումն ու աշխարհ ըմբռնումը յստակ երեւում են ամէնից աւելի Թումանեանի երկերում եւ դուք նրա իւրաքանչիւր գործում զգում էք հարազատութիւն ու անբռնազբօս մի պատմելաձեւ, որ անմիջապէս հմայում ու համակում է ձեզ: Բանաստեղծն իր երկերում (չափածոյ թէ արձակ) չի տալիս փաստագրութիւն ու չոր գաղափարներ՝ ծանր ու ճոռոմ բառերով: Ո՛չ. նա գտնում է ժողովրդական կեանքը ցայտուն բնորոշող երեւոյթներ, վարմունքներ, եւ այդ ամէնը տալիս է բնական ձեւերով ու չէշտերով, որոնք եւ շունչ են հաղորդում այն ամէնին, ինչի ձեռք է զարկում նա :

Այսպիսով ահա, իր իւրայատուկ արուեստով Թումանեանը հին թեմաներն ու գաղափարները հնչեցնում է աւելի բարձր, աւելի համակող ուժով : Եւ սա մի փայլուն օրինակ է, թէ ինչպէս ճշմարիտ արուեստը բարձրացնում է նիւթը: Զգում էք՝ բանաստեղծը հիանալի գիտի որ կարեւորը արուեստի մէջ ոչ միայն ինչն է, այլեւ ինչպէսը, եւ այդ կատարում է առանց որեւէ ճիգի :

Այո, Թումանեանն իր արուեստով նման է կախարդի. բնաւ չէք զգում, որ գրել է, թւում է երկը ժողովրդական մի կենդանի խօսք է իր ձեւերով, երանգներով ու յոյզերով. զգում էք, որ բանաստեղծը ելնում է իր ժողովրդի ընդերքից, իր մէջ ներծծած, խտացրած այն ամէնը, ինչ կոչւում է ժողովրդի կեանք՝ նրա մաքուր, ազնիւ հոգին, նրա մարդասէր աշխարհայեացքը, նաեւ նրա տառապալից առօրեան, աղքատիկ ապրուստը.. Մի խօսքով՝ Թումանեանի երկերում կայ, ինչպէս Տէրեանն է նկատել «հայրենի խինդ ու ժպիտ եւ հայրենի վիշտ» ...

Բայց ի հարկէ, աւելի վիշտ, որովհետեւ բանաստեղծը ուրախ բան քիչ էր տեսնում շուրջը :

Մտնելով գրական ասպարէզ՝ Թումանեան հետը բերեց հայ բնաշխարհը՝ իր ծաղկաւէտ լեռներով, շառաչուն ջրերով եւ տխուր, շատ տխուր չէներով : Այլ խօսքով՝ հայ բնաշխարհը նա դարձրեց պոէզիայի նիւթ: Ճշմարիտ է, նրանից առաջ այդ ուղղութեամբ փորձեր արել էին Աղայեանն ու Յովհաննիսեանը, սակայն հայ գիւղաստանը լայն ընդգրկումով, նրա բնակիչների իրական ապրումներով, նրա կենցաղի ցայտուն երանգներով տուեց Թումանեանը : Տուեց անմոռաց կենդանի, վառ պատկերներով՝ ինչպէս պոէմներում, այնպէս էլ շատ բանաստեղծութիւններում : Հոյակապ են յատկապէս բնանկարները, պայծառ նկարագիրներ, որ չէք տեսնի ուրիշ մի հայ բանաստեղծի երկերում :

Անցեալ կեանքի շատ երեւոյթներ ու փաստեր, որ ուրիշ հեղինակներ արձանագրել են ու անցել, Թումանեանը ներկայացնում է բարձր արուեստով, երբեմն դրամատիկ գործողութեան մէջ, յատուկ սրտացաւութեամբ, ընդգծումով առանց սակայն գործը ազգագրական ու կենցաղային մանրուքներով ծանրաբեռնելու :

Եւ այս արուեստը նոր, թարմ խօսք էր մեր գիւղերի նկարագրութեան մէջ: Այս արուեստով բնականաբար խորանում էր ծանօթ նիւթերի բովանդակութիւնը : Դառնում էին դրանք ընդհանրացում : Արուեստը, կրկնում եմ, բարձրացնում էր նիւթը : «Անոյշ»ի ողբերգութիւնը գիւղական աղջիկների ողբերգութիւնն էր : «Հառաչանք»ի ծերունին ապրում էր բոլոր հայ գիւղերում եւ շատ այլ իրական լեգենդային տիպարները դառնում էին ոչ միայն համահայկական, այլեւ համամարդկային :

Ու այս բոլորը դարձեալ Թումանեանի արուեստի շնորհիւ : Հայի ազգային կեանքը, հոգին ու ոգին խորապէս ճանաչելու եւ այդ ամէնը ռէալ տեսնելու եւ ռէալ նկարագրելու շնորհիւ : Ու, կարեւորը, նրա նկարագիրների մէջ միշտ զգում էք բանաստեղծի բաբախող սիրտը. նա նիւթը ջերմացնում է այնպէս, որ դուք տարւում էք հերոսների ճակատագրով, եւ նրանք դառնում են ձեր հարազատը : Կենդանութիւն են ստանում անգամ ազգագրական եւ լեռնային կեանքի իւրայատուկ գծերը՝ նախապաշարումներ, հնադարեան սովորոյթներ: Նրա գիւղական կեանքից առնուած պոեմներն ու լակոնիկ պատմուածքները, կարելի է ասել, դարձել են մի տեսակ հայելիներ, ուր արտացոլուած են հայ շինականի կեանքի ու կենցաղի շատ կողմերը եւ, այդպիսով, հանդիսանում են մի տեսակ վաւերագրեր, որոնց մէջ տեսնում ենք նաեւ հայ ժողովրդի ազնիւ գծերը՝ արդարամտութիւնը, մարդասիրութիւնը եւ լաւ կեանքի երազը :

Թումանեանի պայծառ արուեստի շնորհիւ յարութիւն առան եւ աղամանդի պէս շողշողացին նաեւ մեր ժողովրդի հին գանձերը՝ լեգենտներն ու հէքեաթները, որոնք կազմում են մեր բանաստեղծի ստեղծագործութեան շատ կարեւոր մասը :

Ու այս ամէնը մեր գրականութեան մէջ դարձաւ նոր խօսք :

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Բ.

Նարդունի — ըսինք կէս օրը — իր խառնուածքով, նկարագրով կազմակերպութեան մարդ չէր :

Իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն — քաղաքական թէ մշակութային — որոշ կարգապահութիւն կը պահանջէր : Այս է բուն պատճառը «Դաշնակցութենէն դուրս Դաշնակցական» ըլլալուն :

Ըստ իս, Կազմակերպութիւն, Միութիւն *Զ. Ո. Մ.ը չէր, որ կը քաշէր Նարդունին :*

Իրեն համար Զ. Ո. Մ.ը աննիւթական բան մըն էր : Ոգի մը:

Զ. Ո. Մ.ը վայրագաբար անձնատուած իր սերունդն էր: Արմաշի, Ատափազարի Կեդրոնականի անուշիկ ընկերները : Աներեւակայելի սուղ վճարուած եւ դեռ կէս մնացած դատի մը արդար պահանջատէրը: Մակեդոնիոյ ծխախոտի դաշտերուն վրայ տաժանելի աշխատանքներու համար վարձուած երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները : Միջին ու Հարաւային Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ օրական տասներկու ժամ աշխատող ջլապինտ տղաքը : Բարեխիղճ, աշխատասէր, ալքոլէ ու գինիէ փախչող այդ պատուական տղաքը հրաշալի փեսացուներ էին իրենց տէրերուն համար : Բայց, արհամարելով հարստութիւնը. երջանիկ ապագայի մը հեռանկարը, անոնք ընդհանրապէս կը փախչէին չամուսնանալու համար ագարակատիրոջ աղջկան հետ, վասն զի, չէին ուզեր բեղնաւորել օտար մահիճը : Վասնզի, երդում ըրած էին հայ ընտանիքներ կազմել, լեցնելու համար ջարդերու սահմռկեցուցիչ պարապը: Զ. Ո. Մ.ը այն խոստմնալից տղաքն էին, որոնք կրնային լայն ակօսներ բանալ հայ գրականութեան դաշտին մէջ, բայց, խամրեցան թրքական խորշակին տակ ֆիզիքապէս փճանալով, կամ՝ զրկուելով ուսման պարգեւած լոյսէն :

Վերջապէս, այն քնքոյշ աղջնակներն էին, որոնք փրկուեցան թրքական «հարէմ»ներէն, անապատի վաչկատուն ցեղախումբերու վրաններէն, «ծեծուած» երեսներով, ժամանակէն առաջ ծերացած սիրտերով :

Կարծ՝ մեր սիրելի Նարդունիին համար որբերու կազմակերպութիւնը այս բոլորին խտացումն էր :

Իբրեւ հոգեբան բժիշկ, շա՛տ լաւ կը հասկնար, թէ ինչո՞ւ դիւրայոյզ, քիչ մը ջղային էին այդ մանչերն ու աղջիկները :

Ագարակներ կային ուր որբերը — ինչպէս ըսինք — տանը մէկ անդամը կը նկատուէին: Սակայն, ինչպէս բոլոր գիւ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ

ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Լաւ, թող քու ըսածիդ պէս ըլլայ, դուն ինձմէ աւելի փորձառու եւ խորամանկ ես... :

Հրեան իսկոյն մեկնեցաւ, կառք մը բռնեց ու նախ գնաց ոստիկանատուն, ուր իրեն ըսին թէ փաշա էֆէնտին պալատ գացած էր : Անմիջապէս Երուղ քշել տուաւ կառքը եւ հոն հասնելուն Շէֆիք փաշան փնտռեց: Նախարարը Հրեային գալուստը իմանալուն պէս դուրս ելաւ թէ խիստ կարեւոր բան մը անցած ըլլալու է եւ փութաց անոր քով:

Սալոմոն յաղթական գոհունակութեամբ մը մանրամասնօրէն պատմեց իրենց հասած թաքստոցն ու ներքնափոր ճամբան:

— Կեցցէք, գոչեց փաշան խանդավառուած, ձեզ խոստացած մրցանակին հիմակուընէ արժանացաք...

Եւ վազեց գնաց այս մեծ լուրը հաղորդելու Սուլթանին, որ նորանոր մտատանջութիւններու մատնուած էր յեղափոխականներու ձեռքով գործուած այս նոր սպանութեան լուրը առնելէն ի վեր:

Գետնափոր ճամբուն յայտնութիւնը սոսկալի տպաւորութիւն մը գործեց բռնաւորին վրայ: Իր մղձաւանջներէն մէկը եղած էր, երկար ատենէ ի վեր գետնափոր ճամբաները. միշտ կ'երեւակայէր թէ իր թշնամիները կ'աշխատին գետնափոր ճամբայ մը բանալով Երուղին մօտենալ եւ զայն օդը հանել եւ այս հաւանականութենէն խուսափելու համար յաճախ պալատին շրջակաները անօգուտ պեղումներ կատարել կուտար որեւէ պատրուակով:

Երբ Շէֆիք փաշայի բերնէն իմացաւ եղելութիւնը, սաստիկ յուզուեցաւ եւ իր հին երկիւղները վերանորոգուեցան:

— Գետնափո՛ր ճամբայ, բայց այդ մարդիկը ամէն բան ընելու կարող են ուրեմն, գոչեց դողահար ձայնով մը, գուցէ այս միջոցին Երուղ ալ գետնափոր ճամբայ մը բացած՝ կամ բանալու վրայ են եւ դուն տեղեկութիւն չունիս:

— Վեհափառ տէր, այդ մասին կրնաք վստահ ըլլալ թէ, կմկմաց Նախարարը, երբեք կարելի չէ այդպիսի բան մը փորձել:

— Երբ քեզի պէս ոստիկանութեան նախարար մը կայ պաշտօնի վրայ, ամէն բան կարելի է փորձել յաջողութեամբ եւ անպատիժ :

— Բայց, Վեհափառ տէր, ձեր վստահութիւնն է որ գլխ այդ պաշտօնին գլուխը կը պահէ...

Ապտիւլ Համիտ իր բարկութիւնը այսպէս նախարարին գլուխը թափելէ ետք, մէկէն հանդարտեցաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ պիտի ընէք հիմա...

— Ինչ որ ձեր Վեհափառութիւնը հրամայէ, իր որոշումը իմանալու համար է որ պարտք համարեցայ իսկոյն եղելութիւնը հաղորդել:

— Թող անմիջապէս խուզարկեն այդ գետնափորը եւ տեսնեն թէ ո՞ւր կը յանգի, նոյնիսկ եթէ ատոր համար մարդկային կեանքեր ալ զոհելու պէտք ըլլայ...

— Ձեր Վեհափառութեան կամքը իսկոյն պիտի կատարուի, պատասխանեց նախարարը ակնածանքով խոնարհելով:

— Ոճրագործը այս գիշեր պէտք է որ ձերբակալուած ըլլայ, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ:

— Հիմա որ այդ գետնափորը երեւան ելաւ, այդ ձերբակալումը կրնաք արդէն կատարուած համարել:

— Ցետոյ այս եղելութիւնը երբեք պէտք չէ որ իմացուի... լսուելու չէ թէ գետնափոր ճամբաներ կը շինուին եղեր Պոլսոյ մէջ, յեղափոխական ծրագիրներու յաջողութեան համար, կը հասկնա՞ս :

— Արդէն այս գործին շուրջը կատարեալ գաղտնապահութիւն ըրած ենք մինչեւ հիմա եւ տպագրական տեսչութեան ալ լուր տրուեցաւ որ բացարձակապէս արդէն թերթերուն այս կրկնակ ոճիրներուն վրայ որեւէ ակնարկութիւն ընել:

— Իսկ դալով այդ տունին, իսկոյն տանտէրը գտնելու եւ պահանջելու է որ իր տունը անմիջապէս ծախէ իմ պալատականներէս մէկուն՝ վճարելով իր ուզած գինը:

Այս պատուէրները ընդունելէ ետք նախարարը վերադարձաւ Սալոմոնի քով:

— Օ՛ն, ճամբայ ելլենք, ըսաւ, ժամանակ չունինք կորսնցնելիք:

Երբ Բերա հասան, նախ գացին Կալաթա Սարայի ոստիկանատունը եւ ոստիկաններ ու մէկ քանի պաշտօնեաներ միասին առնելով եկան Տէրվիշ փողոցի տունը:

Ահմէտ Զավուշ ճաշարանը բազմոցին վրայ երկնցած կը քնանար, երբ դրան զանգակին ձայնը լսելով փութաց դուռը բանալու:

— Բացակայութեանս միջոցին որեւէ դէպք պատահեցա՞ւ, հարցուց Հրեան իր ընկերոջ:

— Ոչինչ, պատասխանեց Զավուշը:

— Շուտ մեր քննութեան սկսինք, հրամայեց նախարարը, Վեհափառ Սուլթանը անհամբեր կը սպասէ մեր կատարելիք խուզարկութեան արդիւնքին... ո՞ւր է տեսնենք այդ համբաւաւոր ծակը, զոր երեւան հաներ էք...

(Շար. – 185)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

գոյքներունը, ծանր է նաեւ Ֆրանսացի փիլիսոփայի աշխատանքը: Բացառութիւն չէր կրնար ըլլալ հայ որբին համար: Երկաթի մարդկային զգացումէ զուրկ ազատկային մարդկային զգացումէ զուրկ ալաթէրներ եւս, ուր ինկած որբը կը բախտէրեր սորուկի պէս: Պատասխանատու գործածուէր անոնց օգնութեան աղաղակին, Նարդունի երեսի վրայ ձգեց ամէն աչխատանք եւ ընկերոջ մը հետ մեկնեցաւ Թուր քաղաքի հրջակայքի ագարակները, պզտիկ որբերու բերնէն լսելու համար իրենց գանգատները: Ոստիկանութիւնը չէր սիրեր այս միջամտութիւնները եւ անէն գնով կ'ուզէր արգելք հանդիսանալ: Ի վերջոյ սախպուեցանք պանդոկի մը անկեակը վարձել, իբրեւ օթեւան ագարակէն փախչող որբերու:

Անոնց երեսին նետուած խիրաքանչիւր նախատինք տասնապատկուած ձեւով կ'արձագանգէր իր զգայուն հոգիին մէջ: Ընդհակառակն, մանուկի պէս կ'ուրախանար երբ անոնցմէ մին նիւթական կամ բարոյական յաջողութիւն մը կ'արձանագրէր որեւէ ճիւղի մէջ:

Ցիշեմ մէկ հատը:

Զ. Ո. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին մէջ ունէինք պզտիկ, նիհար, աննշան արտաքինով տղայ մը: Վիրաւորական իմաստ չգտնէք ըսածիս մէջ: Այս տղան, օր մը, մեր պաշտօնաթերթ «Երկունք»ի մէջ յօդուած մը ստորագրեց: Ուսումնասիրութիւն մը քերականական բառի մը մասին: Նարդունիի խորաթափանց աչքէն չվրիպեցաւ այդ յօդուածը: Խանդավառուեցաւ ուրիշներու համար անհամ այդ փոքրիկ ուսումնասիրութեամբ, որովհետեւ անոր մէջ կը տեսնէր ապագայ վաւերական արժէքի մը խոստումը:

Տարիներ ետք այդ որբը ընտանեօք մեկնեցաւ Հայաստան, եւ այսօր հայկական մշակոյթի պատիւ բերող փայլուն անձերէն մէկն է:

Փաստելու համար ըսածներս, դեռ կըրնայի օրինակներ բերել մեր ընդհանուր կամ պատգամաւորական ժողովներէն, ուր երբեմն իր կարծիքին հակառակ բաներ կը հանէինք ու կ'անցնէինք: Նարդունի չէր նեղուեր, չէր բարկանար. սիրով տեղի կուտար: Համոզուած եմ, եթէ այդ որբերէն մէկը ձեռք իսկ բարձրացնէր իր վրայ, Նարդունի կը զսպէր ինքզինքը ու սիրով կը ներէր անոր– մինչդեռ, ուրիշ կազմակերպութիւններու մէջ նուազ վիրաւորանքի մը համար կը գգէր իր հակառակորդը: Կամ՝ կը ձգէր, կը հեռանար:

Եղբայրական այսպիսի զօրաւոր կապերով էր կապուած որբերուն հետ, եւ կրնանք ըսել ցմահ չարունակուեցաւ այդ եղբայրութիւնը:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Յուլիս 17ին Երեւանի մէջ իր աշխատանքը սկսած է Հայաստանի «եօթներորդ գումարման գերագոյն սովետի հինգերորդ սեսիան»:

Դիւանական աշխատանքներու կարգին միաձայնութեամբ հաստատուած է նստաշրջանին օրակարգը հետեւեալ կարգով.

1.— Մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան վիճակը Հայաստանի մէջ:

2.— Ամուսնութեան եւ ընտանիքի օրէնսգիրքին հաստատումը:

3.— Առողջապահութեան, ընկերային ապահովութեան եւ ֆիզիքական մշակոյթի տեսական յանձնաժողովին հաշուետուութիւնը:

4.— Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան հրամանագիրներուն հաստատումը:

Օրակարգի առաջին հարցին շուրջ զեկուցած է Գ. Աղաբաբեան, որ նախագահն է շինարարական գործերու պետական կոմիտէին: Այնուհետեւ խօսք առած են Ծ. Աղայեան, Մ. Սարեան, Ռ. Պարսամեան, Վ. Համազասպեան եւ ուրիշներ:

Ժողովը հուսկ ուրեմն միաձայնութեամբ ընդունած է յուշարձաններու պահպանութեան մասին օրէնքը:

Յուլիս 18ին գումարուած է երկրորդ նիստը, որու ընթացքին քննութեան առնուած է օրակարգի երկրորդ կէտը՝ ամուսնութեան եւ ընտանիքի օրինագիրքը: Այս մասին զեկուցած է օրէնսդրութեան եւ ընկերային օրինականութեան հարցերու տեսական յանձնաժողովի նախագահը՝ Վ. Զաքարեան:

Մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են ներկաներէն շատեր:

Օրինագիրքին վաւերացումէն ետք ժողովը լսած Ա. Խաչիկեանի (ընկերային ապահովութեան եւ ֆիզիքական մշակոյթի յանձնաժողովի նախագահ) զեկուցումը օրակարգի երրորդ կէտին շուրջ: Այս մասին եւս արտայայտուած են ներկաներէն ոմանք, որմէ ետք միաձայնութեամբ հաստատած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի համապատասխան մարմնին որոշումը:

Օրակարգի վերջին հարցին մասին զեկուցած է Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան քարտուղար Ա. Գալստեանը:

Ժողովը այս անգամ եւս միաձայնութեամբ ընդունած է բոլոր օրէնքներն ու որոշումները, որոնք հրամանագրի ձեւով հրապարակած է Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի Նախագահութիւնը:

«ՊԱՏՄԱ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ» ԹԻՒ 2

«Պատմա - բանասիրական հանդէս»ին այս տարուան երկրորդ թիւը, որ նոր լոյս տեսած է, կը բացուի Ակադ. Վ. Համբարձումեանի «Ակադեմիայի 25 տարին եւ նրա հերթական խնդիրները» յօդուածով:

Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ տպագրուած է Տ. Կարապետեանի «Թումանեանը ժողովուրդների բարեկամութեան ջատագով» ուսումնասիրութիւնը: Արուեստաբան Ռ. Աթայեան ունի յօդուած մը նուիրուած Կոմիտասի երաժշտական ազգագրական ժառանգութեան: Վ. Առաքելեան իր ուսումնասիրութեան մէջ կը խօսի Կիրակոս Գանձակեցիի «Պատմութիւն Հայոց» գործին բնագրական ճշդումներուն մասին:

Յօդուածներ բաժնին մէջ ամփոփուած է Լենինկրատցի գիտնական Գ. Դմիտրիեւի «Գիւղացիութեան ճորտացման հոլովոյթը Մ. Արեւելքում եւ ճորտական վիճակը մոնղոլական տիրապետութեան շրջանում» յօդուածը:

Բանավէճեր եւ քննարկումներ բաժնին մէջ Ց. Մուրատեան իր կարծիքը կը յայտնէ միջին հայերէնի բաղաձայնական համակարգին խնդրին շուրջ:

Հաղորդումներ եւ նկատողութիւններ բաժնին մէջ ընթերցողը կրնայ ծանօթանալ Ս. Շտիկեանի «Ստեփան Ոսկանեանի գրական աշխոյժին փորձերը», Ռ. Մաթեւոսեանի «Արեւելեան Գուգարքը ԺԱ. դարի առաջին կէսին», Ա. Խաչատրեանի «Հայերէնի Ռ եւ Ր հնչիւնները եւ նրանց արտասանական առանձնայատկութիւնները», Ց. Աւետիսեանի «Ցուցական դերանուններով արտայայտուած որոշիչները գրաբարում», Ա. Մաթեւոսեանի «Գրիգոր Տաթեւացին եւ Մեծոփավանքի դըպրոցի հիմնադրումը», Ց. Սիմոնեանի «Պղնձէ քաղաքի պատմութեան կաֆաների հարցի շուրջը», Լ. Զաքարեանի «Թարգմանչաց» աւետարանի մասին» յօդուածներուն, եւ այլ նիւթերու:

Գրախօսութիւն եւ լրատու զոյգ բաժինները կը պարունակեն կարգ մը ուշագրաւ նիւթեր:

×

«ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ» ԹԻՒ 5

Ամսագրին հինգերորդ թիւին մէջ տպագրուած է Անահիտ Սեկոյեանի «Եթէ Ոբոտանը խօսէր» վէպին առաջին մասը: Բանաստեղծութիւններ ունին Մկրտիչ Սարգսեան, Ա. Աւագեան, Լ. Դուրեան, Զարմանդուխտ եւ Ալիս Թորեան: Ամսագրի էջերուն մէջ նոր քնարական բանաստեղծութիւնով կը ներկայանայ Թ. Բոլորչեան: Գեղարուեստական բաժնին մէջ զետեղուած են նաեւ Վալտեր Արամեանի «Խնամի Կոստոն» եւ «Հովուի շունը» պատմուածքները:

Ամսագրին այս թիւին մէջ Յովհ. Թումանեանին նուիրուած յօդուած մը ունի էդ. Ջրբաշեան, ուր գրականագէտը ցոյց կուտայ բանաստեղծին ստեղծագործութեան աղբիւրը, ինչպէս ան օգտագործած է բանահիւսութեան նմոյշները, բանաստեղծական կատարելութեան հասցընելով զանոնք:

Տեսական - քննադատական գլուխին մէջ տպագրուած է գրականագէտ Սեւակ Արզումանեանի «Նրանց կանաչ պատուհանը ...» յօդուածը, ուր հեղինակը կը քննէ հայրենի երիտասարդական արձակին հետ կապ ունեցող խնդիրներ: Շիրվանզադէի գրականութեան լեզուի ու ոճին առանձնայատկութիւնները կը վերլուծէ Վ. Ալեքսանեան, իսկ Ա. Կոստանեան կը վերլուծէ Կոստան Զարեանի գրականութիւնը:

Ճոխ է գրախօսութեան բաժինը: Կան լուրեր սփիւռքի հայ կեանքի մասին:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Սէրը հոգի պիտի տար չոր փայտի կըտորի մը համար:

×

Կինը իր գեղեցկութեան համար առնողը պիտի խարուի: Կինը իր հարստութեան համար առնողը անմիտին մէկն է: Կինը իր ողջմտութեան համար առնողը կրնայ ըսել թէ լաւ ամուսնութիւն մը կնքած է:

×

Երբ կիները ձեզ սիրեն, ինչպիսի ղոներ պիտի բանան ձեր առջեւ: Բայց եթէ ատեն ձեզ, սարդի ոստայնի մէկ թելով ձեր առջեւ կրնան բարձրացնել երկաթեայ պատ մը:

×

Միջակ հարստութիւն մը, խաղաղ սըրտով՝ շատ աւելի կ'արժէ քան մեծ հարըստութիւն մը՝ մտահոգութիւններով առլի:

×

Ճանճը չի կրնար մտնել այն բերնէն ներս՝ որ լռել գիտէ:

×

Խոհեմութիւնը կեանքին կէսն է. ըսողներ կան թէ կեանքն իսկ է ան:

×

Մուկը մուկի մը միայն կրնայ ծնունդ տալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (541)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՈՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քոզէթ տետրակին մէջ անուն մը փընտրեց, բայց ստորագրութիւն չկար: Ո՞ւր ուղղուած էր ան: Հաւանական է թէ իրեն, քանի որ մէկ ձեռք մը դրած էր այդ ծրարը իր նստարանին վրայ: Որմէ՞ կ'ուղղուէր ան: Անդիմադրելի հրապոյրով մը գրաւուեցաւ Քոզէթ. աշխատեցաւ աչքերը այս թերթերուն, որոնք կը դողային իր ձեռքերուն մէջ, երկինքի լոյսով ողողուն փողոցի աքասիաներուն մօտակայ յարկի մը վրայ թեւարկող աղաւնիներուն նայեցաւ, յետոյ յանկարծ եւ մէկնակի ձեռագրին նայեցաւ եւ ըսաւ թէ պէտք էր կարդալ ու հասկնալ ինչ որ գրուած էր տետրակին մէջ:

ԳԼՈՒԽ Լ.

ՔԱՐԻ ՄԸ ՏԱԿ ՍԻՐՏ ՄԸ

Սէրն ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ տիեզերաց միայն էակի մը վրայ ամփոփուիլը, միայն էակի մը մինչեւ Աստուած տարածուիլը:

×

Սէրը հրեշտակներու կողմէ աստղերու տրուած ողջոյնն է:

Որքա՜ն տխուր է հոգին, երբ սէրն է այս տրտմութեան պատճառը:

Ի՜նչպէս թափուր կ'երեւայ աշխարհ, երբ կը տարակայի այն էակը, որու ներկայութեամբ միայն լի է ան: Ո՜հ, որքա՜ն իրաւ է թէ Աստուած կ'ըլլայ էակը: Թերեւս այսպիսի էակ մը Աստուծոյ նախանձը կարենար գրգռել եթէ բոլոր արարածներու Հայրը տիեզերքը հոգւոյն եւ հոգին սիրոյ համար ստեղծած չըլլար յայտնապէս:

×

Հոգին հեռուէն սպիտակ շղարշէ փեղոյրի մը չեփորագոյն քօղին տակ նորափթիթ ժպիտ մը նշմարելով միայն կրնայ երազներու ապարանքը մտնել:

×

Աստուած ամէն բանի ետեւն է, բայց ամէն բան կը պահէ զԱստուած: Իրերը սեւ են, արարածներն անթափանց: Թափանցիկ կ'ըլլայ էակ մը, երբ կը սիրուի:

Կան այնպիսի մտածումներ որոնք աղօթք են: Կան ժամեր ուր ինչ դիրք կ'ուզէ թող ունենայ մարմինը՝ հոգին կը ծնրադրէ:

Զատուած սիրահարները բացակայութիւնը կը խաբեն հազարումէկ երեւակայական իրերով, որոնք սակայն իրականութիւն մը ունին: Կ'արգիլուին տեսնուելու, կ'արգիլուին գրակցելու, բայց թղթակցելու բիւր գաղտնի միջոցներ կը գտնեն: Կը թղթակցին՝ իրար ղրկելու ոչ թէ նամակներ, այլ թռչուններուն դայլայլիկը, ծաղիկներու անուշաբոյր հոտը, մանկանց խնդումը, արեւին լոյսը, հովին հառաչանքը, աստղերուն ճառագայթները, վերջապէս համայն արարածները: Եւ ինչո՞ւ չէ Աստուծոյ ամէն արարածները սիրոյ ծառայելու համար ստեղծուած են: Սէրը ինչ որ ըսել ուզէ, ամբողջ բնութեան պատգամաւորութեամբը ըսել տալու չափ զօրաւոր է:

Ո՜ Գարուն, դուն նամակ մըն ես զոր Սիրոյ կը գրեմ:

Ապագան սիրտերու կը վերաբերի աւելի, քան թէ միտքերու: Սիրե՜լ. ահա այս բանը միայն կրնայ յաւիտենութիւնը գրաւել եւ լեցնել: Անսահմանութեան համար անսպառելին պէտք է:

Սէրը բուն հոգւոյն մէկ մասը կը կազմէ: Ինչ որ է հոգւոյն բնութիւնը, նոյնն է եւ իրը: Սէրը՝ հոգւոյն պէս երկնային կայծ է, անապականելի, անբաժանելի, անկորնչելի է: Մեր սրտին մէջ հրային կէտ մըն է այն, որ անմահ եւ անսահման է, եւ զոր ոչինչ կրնայ սահմանաւորել ոչ ալ մարել: Մարդ իր ոսկորներու ծուծին մէջն անգամ անոր տոչորիլը կը զգայ նաեւ երկինքի անդունդներուն մէջ ճառագայթները կը տեսնէ:

Ո՜ սէր, ո՜ պաշտումներ, հեշտութի՜ւն երկու միտքերու, որոնք զիրար կը հասկնան, երկու սիրտերու որոնք կը փոխանակուին, երկու նայուածքներու, որոնք մէկ մէկու կը թափանցեն: Ո՜ երանութիւններ պիտի գա՛ք ինծ, այնպէս չէ՞: Ո՞ւր է արդեօք այն ժամանակը յորում երկու հոգի մենական վայրեր երթալով առանձնակի պիտի շրջագային, օրհնեալ եւ արեւափայլ օրեր պիտի վայելեն: Երբեմն երազի մէջ կարծած եմ թէ մերթ ընդ մերթ հրեշտակներու կեանքէն ժամեր կը զատուին եւ այս աշխարհը կուգան մարդկային ճակատագրին հետ խառնուելու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

չուշտ աւելի կը ծանրացնէ Քենըտիի պարագան: Հակացոյցեր ալ եղած են իր բնակարանին առջեւ, բայց ցուցարարները հոտած հաւկիթ եւ լոլիկ ստացած են իրենց գլխուն՝ Քենըտիի համակիրներուն կողմէ:

ՆԻՒՔՍԸՆ ճաքարթա հասած է, որ առաջին հանդրուանն է ասիական իր շըր – ջապտոյտին եւ նաեւ ամէնէն կարեւորը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պրաւդան կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգները կը փորձեն շահագործել Ափոլլօ ԺԱ.ի յաջողութիւնը քաղաքական նպատակներու: «Անոնք որ Վիէթնամի աղտոտ պատերազմը մէջտեղ դրին, կը գրէ կուսակցական պաշտօնաթերթը, որոնք կ՚օգնեն Խորայէլցի յարձակողներուն, զօրավիգ կը կենան Պոնի վրէժխնդիրներուն, հիմա ալ կ՚ուզեն իրենց օգտին շահագործել Արմսթրոնկի եւ ընկերներուն համաշխարհային փառքը: Ոչ ամերիկացի աստղանաւորդներու քաջութիւնը, ոչ ալ Միացեալ Նահանգներու գիտական յաջողութիւնները կրնան մոռցնել տալ ժողովուրդներուն թէ հետքերը զորս Փենթակոնի «անգղ»ները կը ձգեն իրենց ետին, հոս երկրի վրայ են»:

ԱԹԷՆՔԻ կեդրոնը, Սահմանադրութեան Հրապարակին վրայ պայթում մը եղած է Քինկ ճորճ պանդոկը: Զոհ հոգի վիրաւորուած է:

ՉԷՈՒՉԷՍԿՈՒ յայտարարած է իտալական համայնավար պաշտօնաթերթ՝ Ունիթայի, որ Ռումանիա իր արտաքին քաղաքականութեան ոչ մէկ փոփոխութիւն կը նախատեսէ, եւ Չէուչէսկու կը խորհի թէ նոյնն է Միացեալ Նահանգներու պարագան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ՚աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւ առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027-18-28

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ Միութեան «Նուպար» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտ. 1969ին:

Բացառաբար, այս տարի Միութեան Փարիզի գրասենեակն ալ փակ պիտի մընայ նոյն Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտեմբեր 1969ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԴԻՒԱՆ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի
Կեդր. Յանձնաժողովի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT
LE
Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հանելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ
Ամէն օր՝ չամփուրով խորոված
եւ տէօնէր – խորոված

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ՚ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԱԶԳ. ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Կիրակի Օգոստոս 3էն
Շաբաթ, Օգոստոս 9

Արձանագրութեան համար դիմել.—

Mgr. J. Tchouhadian
92, Rue d'Aubagne
13 - Marseille (1er), Tél. CO. 42-84
M. l'Archiprêtre M. Momdjian
14, Rue de la Claire - 69 Lyon (9e)
Tél. : 83-77-40
R. Père J. Atamian
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12
Rév. Père A. Kessedjian
69, Av. H-Barbusse
Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56
M. l'Abbé A. Lévonian
33 bis, Rue Raoul-Batany
92 - Meudon
M. l'Abbé Kétchédjian
110, Rue Vimaine - 38, Vienne
M. l'Abbé M. Yédicardachian
2, Rue Béal, 42, Saint-Chamond
Tél. : 22-09-86
R. P. G. GAZARIAN
11, Place Belat — 26 Valence
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 15ին:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez
Jacques CHELELEKIAN
Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒՆԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ Օգոստոսի խումբի երախաները կը մեկնին Օգոստոս մէկին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին, Սքուար Մոնթոլոնէն:

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը վերադառնայ, Շաբաթ Օգոստոս 2ին երեկոյեան ժամը 19ին Սքուար Մոնթոլոն: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Օգոստոսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ, Օգոստ. 2 առաւօտեան ժամը 9ին: Յուլիսի խումբը կը վերադառնայ Լիոն, Շաբաթ Օգոստ. 2 ժամը երեկոյեան 7ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ Օգոստ. 2 առաւօտ 6ին, Կառ Սէն–Շառլէն: Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը հասնի Շաբաթ իրիկուն ժամը 22,43ին, Սէն-Շարըլ կայարանը:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐ-ԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերու յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով:

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութեան մէկ ամիս 450 ֆրանք6 Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք
Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

Կ՚ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalayrac

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 30 JUILLET 1969

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11575

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.575

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆ

Արձակուրդի շրջան է :

Ամառուան ամիսները առիթ կ'ընծայեն բոլորին, մեծին թէ պզտիկին, պահ մը հեռանալու իրենց բնակավայրէն, մոռնալու առօրեայի տաղտկալի հոգերը, ու լեռնային շրջանի մը մէջ՝ բնութեան ծոցը կամ ծովի մը գեղածիծաղ ափերուն վրայ հանգստանալու եւ կազդուրուելու :

Մեր զոյգ կազմակերպութեանց՝ Ֆր. Կապ. Խաչին ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար ամառնային արձակուրդը առիթ կ'ընծայէ կազմակերպելու մէկը իր կազդուրման կայանը, միւսը իր տարեկան Բանակումը : Մէկը լեռնային շրջանի մը մէջ՝ Պէլֆոնթէնի իր սեփական կալուածին վրայ, միւսը ծովափի մը մօտակայքը, գեղեցիկ զարդարանով արդիական շէնքի մը մէջ :

Նոր շրջանային վարչութեան օրով բոլորովին նորոգուած ու բարեզարդուած՝ Կապոյտ Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանը ներկայիս օժտուած է հանգստաւէտութեան բոլոր պայմաններով :

Կայանի անձնուէր ու անխոնջ տնօրէնուհի Տիկին Հրանոյշ Գազազեանի անմիջական հսկողութեան տակ երկսեռ երիտասարդ առաջնորդներ կը զբաղին փոքրիկներով, անոնց սորվեցնելով մայրենի լեզուն, հայերէն երգեր ու պարեր :

Կայանին մէջ օդտակարը անբաժան մասը կը կազմէ հաճելիին : Տարուէ տարի կ'աճի կայանն արձանագրուողներու թիւը, փաքրիկն թէ զաւառէն : Յուլիսին 130 հոգի միայն ընդունուած են, տեղի չգոյութեան պատճառաւ : Այս թիւը ինքնին փրցանիչ մը կը կազմէ : Շրջանային վարչութիւնը կը ծրագրէ նոր շէնք մը եւս կառուցանել հինի շրջափակին մէջ, գոհացում տալու համար բոլոր դիմումներուն :

Կապոյտ Խաչը Ֆրանսահայ առաջին կազմակերպութիւնն է, որ իր հիմնադրութեան առաջին տարիներէն սկսեալ փոքրիկներու կազդուրման կայանը իր գործունէութեան գլխաւոր առանցքը դարձուց : Ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ, որպէսզի ամէն տարի քանի մը 100 հայորդիներ ու հայուհիներ իրենց արձակուրդի ամիսը անցընեն հայաշունչ մթնոլորտի մէջ, հաղորդուին հայկականութեամբ եւ տոգորուին հայրենասիրական ջերմ զգացումներով :

Կայանը կարեւոր ազդակ մըն է հայապահպանման : Առ ի չգոյէ հայկական մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի, կազդուրման կայանը, միացած շաբաթական հայերէնի դասընթացքներուն, կոչուած է մեր մատաղատի աղջիկներուն ու տղոց սիրցնելու մեր մայրենի լեզուն, մեսրոպեան ոսկեղինիկ մեծասքանչը, անոնց ներշնչելու հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը :

Փոքրիկները տուն կը վերադառնան կայանէն՝ լաւագոյն յիշատակներով : Շատեր անհամբեր կը սպասեն յաջորդ եղանակին՝ հոն վերադառնալու համար :

Ֆ. Կապ. Խաչը, որ տարի մը առաջ հանդիսաւորապէս տօնեց իր հիմնադրութեան քառասնամեակը, լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ գաղութիս մէջ: Փաստ այն լումաները, որոնց շնորհիւ կարելի եղաւ գնել և նորոգել Պէլֆոնթէնի շէնքը: Նորագոյն փաստը՝ Յուլիս 13ի հանդէսը, որու ընթացքին ներկաները ինքնաբուխ կերպով ութ հարիւր հազար հին ֆրանք նուիրեցին քանի մը վայրկեանի մէջ :

Կայանը մեծ գումարի կը կարօտի տա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԵՒ ՄԱԿ-Ը

Ու Թան որ կը սպառնար քաշել Միացեալ Ազգերու դէտերը աւելի քան երբեք համոզուած է որ անոնք ոչ միայն բանի չեն ծառայեր այլեւ կրնան պոհ երթալ կորսուած գնդակի մը ինչպէս եղաւ առջի օր եւ սպաննուեցաւ շուէտացի դէտ մը: Ու Թանի բանբերը կը ճշդէ անշուշտ թէ այդ ուղղութեամբ որեւէ որոշում միայն Ապահովութեան Խորհուրդը կրնայ տալ : Բայց ան ալ պիտի վարանի նման որոշում մը տալէ, որ տեսակ մը խոստովանութիւն պիտի ըլլար անկարողութեան : Թէեւ գաղտնիք չէ որ այդ դէտերը հոն ըլլան կամ ոչ, բան չի փոխուիր : Այս դէտերուն բուն դերն էր ճշդել թէ ո՞վ կը խզէ զինադուլի պայմանները երբ ամէն յարձակումի առեն, մէկը միւսին վրայ կը թողու նախայարձակի պատասխանատուութիւնը : Նորվեկացի Զօր. Պըլի հրամատարութեան ներքեւ, դէտերը քննեցին կացութիւնը եւ նկատեցին թէ ընդհանրապէս, արաբ Մ. Հանրապետութիւնն է նախայարձակը, ու այդ ուղղութեամբ ալ տեղեկագիրներ ղրկուեցան Ապահովութեան Խորհուրդին, բայց ոչ մէկը արդիւնք տուաւ : Այդ պատճառով է որ կը խորհին թէ ի՞նչ պէտք կայ իրենց կեանքն իսկ վտանգելու աւելորդ տեղը :

× Գահիրէի Ալ Ահրամը կը գրէ թէ եգիպտական օդուժը ապարէզ կարդաց Իսրայէլի Կիրակի օրուան իր յարձակումով :

Թել Ավիվ ալ կը հաստատէ Ամմանի լուրը, ըստ որուն իսրայելեան օդուժը ռմբակոծած է Յորդանանի հիւսիսային մասը :

Իսրայելեան մամուլն ալ անդրադառնալով Կիրակի օրուան յարձակումինկը գրէ թէ դժուար է արդելք հանդիսանալ նման յարձակումներու եւ ըստ Իսրայէլի աւելի կը ծառայեն Եգիպտացիներուն բարոյականը բարձրացնելու քան ուրիշ բանի :

ԵՒՐՈՊԱ ԱՆԵԼԻ ՄԷՋ

Պրիւսէլի մէջ, Վեցերը չկրցան համաձայնիլ եւ ամէն ինչ Սեպտեմբերին ձգեցին ժամանակ շահելու համար :

Ձախողութեան պատճառ է միսի եւ կաթնեղէնի գիները, որոնց շուրջ կարելի չեղաւ համաձայնիլ իտալական առաջնապի հետեւանքով : Ծանօթ է որ Իտալիա կառավարութիւն չունի տակաւին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՏ ՔԵՆԸՏԻԻ կառք վարելու իրաւունքը առնուեցաւ մէկ տարուան համար :

կաւին՝ լրացուցիչ նոր շէնքի մը կառուցման համար :

Վստահ ենք, որ մեր հայրենակիցները դարձեալ իրենց լումաներով հնարաւորութիւն պիտի ընծայեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին՝ յաջողութեամբ գլուխ հանելու իր ծրագիրը :

Ազգապահպանման ծառայելու գեղեցիկ առիթ մը պիտի ըլլայ այդ Ֆրանսահայութեան համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՃՇԴՈՒՄ .— Ուրբաթ օրուան խմբագրականին մէջ (Անթիլիասի Դպրեվանքը) Շահէ Ծ. Վրդ. Կիւլէսէրեանը կարդալ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ

Փարիզի մէջ դեռ կը խօսին Զօր. տը Կոլի հրաժարումին եւ Ֆրանսայի ապառնին հարցերու մասին : Լոնտոնի մէջ, բացի մասնագէտներէ, մարդիկ կ'արծարծեն հաւանական նկատուող խորհրդարանական մօտալուտ ընտրութիւններու խնդիրը : Սակայն, Պոնի մէջ քննութեան կ'առնուին միջազգային հարցեր :

Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ցայսօր եւրոպական կեանքին ծանօթ դէտերուն համար խիկալէս տարօրինակ է այս երեւոյթը, այսինքն՝ դերերու յեղաշրջումը : Արդարեւ, մինչեւ վերջերս Եւրոպայի միւս մայրաքաղաքները իրենց հայեացքը ուղղած էին դէպի դուրս՝ աշխարհ, իսկ Պոն իր աչքերը յառած էր դէպի ներս՝ երկիր : Նոյնիսկ Պերլինի ծանր տագնապներուն ժամանակ, Պոն՝ հարցին քննութիւն ու անոր կարգադրութիւնը նկատած էր իր դաշնակիցներուն պարտականութիւնը, առանց Գերմանիոյ աջակցութեան :

Դերերու յեղաշրջումը, անշուշտ, արդիւնք է ուժերու փոփոխութեան : Անգլիա եւ Ֆրանսա երկրորդական ուժեր կը դառնան, մինչ անդին՝ Գերմանիա յառաջ կ'ընթանայ Ճափոնի հետ, որուն յաջողութիւնները, բացի Գերմանացիներէն, քիչ թիւով Եւրոպացիներու ուշադրութեան ու նկատառութեան առարկայ դարձած է : Համայնավար պլոքէն (կամ նախկին պլոքէն) դուրս գտնուող աշխարհը, այժմ, երկու նոր, արագ կերպով կազմաւորուող մեծ ուժեր ունի : Գերմանիոյ ազգային ընդհանուր արտադրութիւնը 1969ին պիտի արձանագրէ աւելի քան 145 միլիառ տոլար : Ճափոն՝ աւելի քան 160 միլիառ տոլար : Այս երկու երկիրները, որոնց բնակչութիւնը միասին առած հազիւ երկու երրորդը կը կազմն Խորհ. Միութեան բնակչութեան, արդէն իսկ կ'արտադրեն այս վերջինին չափ :

Աւելին՝ Գերմանիոյ եւ Ճափոնի արտադրութեան տոկոսը խորհրդայինէն շատ աւելի բարձր է, աւելի է նաեւ Արեւմուտքի միւս պետութիւններու արտադրութեան տոկոսէն : Կարելի է անվարան յայտարարել, թէ Ճափոնի արտադրութիւններու կշիռը պիտի հաւասարի Խորհ. Միութեան արտադրական ուժին, իսկ Գերմանիա շատ ետ պիտի չմնայ անկէ :

Տնտեսական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, որ ուժերու հաւասարակշռութիւնը աշխարհի մէջ կը կրէ լայն փոփոխութիւն մը :

Հակառակ այս իրողութեան, երկու երկիրներն ալ առ այժմ քաղաքական ասպարէզ չեն հաներ իրենց ուժը : Այսուհանդերձ, այս կամ այն ձեւով, իրենց ուժը վերջ ի վերջոյ պիտի դրուի քաղաքական նժարին մէջ : Երբ ժողովուրդ մը տէր կը դառնայ ուժի, անպայման ի վերջոյ զայն կ'օգտագործէ իր հպատակներուն խրագործման համար : Եւ այս գետնի վրայ Գերմանիա Ճափոնէն շատ աւելի առաջ կը գտնուի : Գերմանիոյ համար անկիւնադարձ կազմեցին Չեխոսլովաքիոյ վրայ կատարուած յարձակումը, վերջին մեծ դրամական տագնապը եւ հիւլէական զէնքերու սահմանափակումին մասին խորհրդային - ամերիկեան խօսակցութիւններ կատարելու որոշումը :

Դրամական տագնապին ընթացքին Գերմանացիները յանդգնօրէն մերժեցին փոփոխութեան ենթարկել Մարքի արժէքը : Եւ հարկադրեցին որ բոլորը ընդունին իրենց որոշումը : Չեխոսլովաքիոյ գրաւումը յուսախաբութիւն պատճառեց Գերմանացիներուն խորհրդային քաղաքականութեան եւ նպատակներուն, ինչպէս նաեւ Արեւելեա Եւրոպայի ապագայի մասին :

Ռազմական զէնքերու սահմանափակումի հարցը եւս կարեւոր դեր կատարեց Գերմանիոյ համար : Ցայսօր Գերմանացիները միշտ կուրօրէն ապաւինած են ամերիկեան ուժին, զոր նկատած են գերագոյն՝ ուրիշ ուժերու բաղդատմամբ : Յուսախաբ եղան, երբ վերջերս հաստատեցին, թէ Խորհ. Միութիւնը յաջողած է հաւասարիլ Մ. Նահանգներու զինուորական ուժին :

Գերմանացիները այլեւս պիտի չսպասեն, որ անակնկալի գան : Քիզինկէրէն մինչեւ պարզ պաշտօնատարը այժմ իրատես մօտեցում մը ունի Խորհ. Միութեան նպատակներուն մասին : Գիտեն այլեւս, թէ Մոսկուա երկաթեայ բռունցքով իր հակակշիռը պիտի հաստատէ Արեւելեան Եւրոպայի վրայ, ինչ ալ ըլլայ այդ քայլին հետեւանքը կամ գինը : Եւ այս՝ հակառակ Չին - Խորհրդային պատերազմի մը հաւանականութեան :

Այս եւ այլ հարցերու մասին անոնք հետատես եւ իրապաշտ մօտեցում մը ունին այլեւս : Երկար փոփոխութիւն մը կատարուած է, երբ նկատի ունենանք, թէ դեռ մինչեւ վերջերս Գերմանացիները կը մերժէին որեւէ տեսակէտ ունենալ միջազգային հարցերու մասին : Տեսակէտ կը յայտնէին եւ շահագրգռուած էին բացառապէս իրենց տնտեսութեամբ : Անշուշտ, Քիզինկէրի սերունդը — բացառիկ կերպով խելացի եւ արթուն — նոր սկսաւ մտածել եւ դեռ պատրաստ չէ չարժելու : Յաջորդ երեք, չորս կամ հինգ տարիներուն, այս սերունդն է, որ պիտի ղեկավարէ Գերմանիան :

Սակայն փոխանցման շրջանը արդէն իսկ կը նշմարուի : Իսկ Ճափոնի մէջ նոր կը սկսի : Այս երկու ուժերը հաշուի պիտի առնուին ուշ կամ կանուխ՝ քաղաքական աշխարհի կողմէ :

Թ. Ա. Թ.

«Ն. Ե. Հերըլտ Թրիպիւն» :

Ամբողջ Ամերիկան լուսինը մոռցած, Քենըտիի հարցով կը զբաղի : Թեր ու դէմ՝ կիրքերը լարուած են :

ՄԱՌԻՆԸՐ, որ դէպի Հրատ արձակուած էր Փետրուարին մօտեցաւ Հրատի, 362 միլիոն քիլոմեթր ընելէ ետք : Սկըսաւ նկարներ ալ ղրկել ... :

ՊԻԱՖՐԱ եւ Նիժերիա երեք օրուան զինադուլ մը պիտի ընեն Պապին Աֆրիկէ (Ուկանտա) այցելութեան առթիւ : Առաջարկը Պիաֆրան բրած է :

ՆԻՔՍԸՆ շարունակելով իր շրջապտոյտը Պանքոկ հասած է առջի օր :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ յայտնեցին Եւրոպայի որ որոշած են պակսեցնել ցորենի գինը, ինչ որ դէմ է Քենըտի Ռաունտի համաձայնութեան : Եւրոպացիք ալ պատասխանած են թէ իրենք ալ կը պակսեցնեն :

ԻՏԱԼԻԱ չի յաջողիր կառավարութիւն ունենալ : Տէմօ - Քրիստիաններու մէջ շատ ծանր տարակարծութիւն կայ եւ Ռումոր չի գիտեր թէ ի՞նչ մեծամասնութեան կռթնած կրնայ դահլիճ մը կազմել :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

ԱԹԷՆՔԷՆ Տիկիններ Սոնա Ներսէսեան, Անժել Եաղճեան եւ Շնորհիկ Բարսեղեան, որոնք շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ՝ Յարութիւն Քիւրճեան ճեմարանի ուսուցիչ :

ԻՄ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հետաքրքրական պատկեր է ներկայացնում Թումանեանի գրական ուղին՝ Լոռու ձորից մինչեւ Սիրիուս: Բանաստեղծի ստեղծագործական ընդգրկումը որոշ չափով յիշեցնում է իր թարգմանած «Թռչունի մտածմունքը» ոտանաւորի հաւքին, որը, երբ աչքը բացում է իր բնում, տեսնում է աշխարհը յարդից է շինուած: Յետոյ՝ տերեւից ու իրենց բունը վրան: Ապա՝ տեսնում է աշխարհը լայն, ար-ձակ: Իսկ երբ թռչում է հեռու, շատ հեռու — նա էլ չի հասկանում, թէ աշ-խարհն ինչի՞ց է շինուած, թէեւ չի թւում անհարապատ:

Այսպէս էլ Թումանեանը, սկզբում նկա-րագրում է մանուկ օրերին հայրենի Լո-ռում տեսած անուրախ կեանքը՝ «Գու-թանի երգը», «Գիշեր», «Հին օրհնու-թիւն» եւ այլ երգեր, որոնց մէջ լսում ենք դառն գանգատ շինականի ծանր վի-ճակի մասին. զգում ենք բանաստեղծի ցաւը, որ գիւղը թալանում են մերոնք եւ այլերը, որ գիւղը տնքում է, որ նախա-պաշարումները զոհեր են տանում: Ման-կութեան օրերի ծանր տպաւորութիւններ են «Մարօն», «Լոռեցի Սաքօն», «Անոյշը», «Հառաչանքը»... բոլորը գրուած բնաշ-խարհի կոլորիտով, պարզ մարդկանց հո-գեբանութեամբ եւ առհասարակ հայրենի բնի լաւ իմացութեամբ: Մինչեւ Թուման-եանը ապրած բանաստեղծները հայ աշ-խարհը, սակաւ բացառութեամբ, նկա-րագրում էին ընդհանուր խօսքերով, վե-րացականօրէն — Թումանեանը առաջինն է, որ տալիս է հայրենի երկրի բնորոշ նկարագիրներ, եւ դուք շօշափելու չափ տեսնում էք այդ պատկերները՝ արեւա-տի լոյսով պայծառացած:

Էն Լոռու ձորն է, ուր հանդիպակաց,

Ժայռերը՝ խորունկ նոթերը կիտած՝

Դէմ առ դէմ կանգնած, յամառ ու

անթարթ

Հայեացքով իրար նայում են հանդարտ:

Իսկական լեռնային Հայաստան, որ չէք հանդիպի ուրիշ հայ գրողի մօտ:

Այս բնութիւնը, իսկ ժողովուրդն ի՞նչ-պէս է ապրում:

Էն օրն եկան թովչի արին,

Հարկ են ուզում տէրութեան.

Ի՞նչ տամ կոռին ու բեգարին...

Վարի, վարի, իմ գութան:

Լաց էք զգում այս տողերում, եւ այս է եղել հայ շինականի թշուառ վիճակը Լոռում, որի գիւղերի իրական նկարա-գիրները բանաստեղծը տալիս է արտմու-թեամբ, որից զգում ես նրա խոր վիշտը, որովհետեւ նա աչքը բացել այդ է տեսել գիւղում՝ դառն աղքատութիւն ու հա-ռաչանք: Եւ իր ծննդավայրի պատկերը Թումանեանը վերարտադրում է այնպի-սի յատկանիշ գծերով, որ այն ընդհան-րանում դառնում է հայ գիւղի պատկեր ընդհանրապէս:

Այնուհետեւ, երբ բանաստեղծը հա-սունանում է հոգով ու մտքով՝ նա զգում եւ տեսնում է, որ նոյն թշուառ կացու-թեան մէջ է ամբողջ հայ ժողովուրդը ա-մէն տեղ՝ Ռուսիայում, Թուրքիայում եւ Իրանում: Տեսնում է, թէ ինչպէս երեք բռնակալութեան մէջ էլ Հայը հանգիստ չունի. հալածում են նրան իր իսկ երկ-րում, խլում են նրա ինչքը, նրա հողին, նրա կեանքը, եւ նրա ազգային գոյու-թիւնը վտանգի տակ է շարունակ: Տես-նելով այս, բանաստեղծը համակւում է ողջ ժողովրդի ցաւերով.

Հայի չար բախտը ինձ ներքեւ բերաւ

Բարձր Գուգարքի ծաղկոտ սարերից,

Իմ հոգին լցրեց հառաչանք ու ցաւ,

Տխուր երգերի քնար տուաւ ինձ:

Այսպէս, ինչպէս մի գիւղի տխուր նը-կարագիրը դարձաւ բոլոր հայ գիւղերի նկարագիր, այդպէս էլ Լոռու ցաւերը հետզհետէ դառնում է «անհուն մի ծով» եւ այդ ցաւերի ծովում տառապում է նրա հոգին: Բանաստեղծին վիշտ է բերում ոչ միայն ժամանակակից Հայի անազատ կեանքը, վշտով պատած անցեալը, ան-դամ հերոսապատում անցեալը: Հայ երկ-րի ազատագրութեանը նա նուիրում է բանաստեղծութիւններ եւ դժբախտաբար անաւարտ մնացած «Հին կռիւը» պոէմը: Գրում է «Սասունցի Դաւիթը», որպէս հերոսութեան օրինակ, եւ առհասարակ իր հայրենի լեռնային կեանքի նկարա-գիրներից յետոյ՝ նա հայ կեանքի բազում անմխիթար երեւոյթները արտացոլում է անգամ իր լեգենդներում:

Բանաստեղծը Հայոց ազատաբաղձու-թիւնը, կամ, լաւ է ասել, ազատագրու-թեան պատմութիւնը խտացնում է մի քա-նի տողում, թէ ի՛նչպէս ժողովուրդը ո-գորում է անվերջ եւ, ընկնելով, զոհեր տալով, իր «պատառ պատառ դրօշով» ձգտում է խաւարից դէպի լոյս, սպասե-լով միշտ, «թէ երբ կը բացուի պայծառ առաւօտ՝ Հայոց լեռներում, կանաչ լեռ-ներում»...:

Պայծառ հոգիներին յատուկ է լաւատե-սութիւնը: Հայ կեանքի ծանրագոյն, դժնդակ պայմաններում էլ Թումանեանը, երգելով Հայոց ծով վիշտը, ինչպէս ա-սացինք, չի կորցնում բնաւ ապագայի իր յոյսը, չի տարւում յոռետեսութեամբ, քանի որ Հայոց պատմութեանը ծանօթ՝ գիտէ, որ մեր ժողովուրդը Բաբելոնից մինչեւ մեր օրերը տոկացել է ամէն ա-ղէտի, յաղթահարել է բազում մահացու, կործանիչ վտանգներ ու հասել մեր 20րդ դարը, եւ այժմ էլ նրա ոգին լի է երազ-ներով ազատութեան... Ահա թէ ինչո՛ւ Թումանեանը, լինելով իր ժողովրդի մը-սից ու արիւնից, երբեք չի կորցնում լաւի յոյսը, ինքն էլ, ժողովրդի նման, նրա հազարամեայ փորձից իմաստնացած, հա-ւատում է, որ «աշխարհ էսպէս չի մնայ» ... որ թէեւ վիրաւոր ու ծեծուած, պի-տի տեսնենք «հանուր կեանքի արշալոյսը վառ հագած...» ու Արարատի «սուրբ լանջին» կը լինի «Նոր կեանքը նոր երգե-րով, նոր խօսքով»... մարգարէանում է բանաստեղծը 1915 թուին եւ դրանով ա-սես յուսադրում այդ օրերի բոլոր լքուած հոգիներին... Եւ այդ անում է նա ոչ թէ էժանագին ոտանաւոր շարադրողների կեղծ, վերամբարձ լաւատեսութեամբ, ծծդայ զարկելով, այլ ներքին պայծա-ռատեսութեամբ, որ բնական է իր հա-մար:

Այստեղ պէտք է ընդգծել, որ ընդհան-րապէս, արհեստականը, ճոռոմը, վերամ-բարձը խորթ է Թումանեանին, եւ նա ի սպառ զերծ է ճառայնութիւնից. նա եր-գում է միշտ իր ձայնով, իր ձեւով, ինչ-պէս անում է աստուածային ձիրքով օժ-տուած երգիչը, խորշելով կեղծ նոտա-ներից: Աւելին, նա երգում է իր ժողո-վրդից ստացած բնատուր ձայնով. դրա համար էլ հանդիսանում է իր ժողովրդ-դի ցաւերի, ոգորումների ու տենչերի ճշմարիտ արտայայտիչը:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գ.

«Բարը կը նետեն պտղատու ծառին» կ՚ըսէ մեր իմաստուն ժողովուրդը:

Այս հմտութեամբ ծանրաբեռնուած ըլ-լալուն համար էր, որ շա՛տ քարկոծուե-ցաւ Նարդունի:

Իր գլխաւոր բանալէճերը կրնանք բաժ-նել երկու դասակարգի. քաղաքական եւ գրական:

Մէջտեղն են տպուած իր գլխաւոր ճա-ռերը դաշնակցական հանդէսներու առ-թիւ:

Կուռ տրամաբանութիւն հիմնուած ո՛չ թէ սաէ-կոսէներու, բամբասանքներու վրայ, այլ՝ գրաւոր փաստերու, այդ փաստերն ալ ընդհանրապէս իրենց իսկ, այսինքն՝ հակառակորդ մամուլէն առ-նուած:

Իր ինքնատիպ տարազները ունկնդիր-ներու, ընթերցողներու յիշողութեան մէջ դամելու համար չէր վարաներ օտար բա-ռեր գործածել. կամ, թեւաւոր ձեւ մը տալ: Զոր օրինակ, Դաշնակցութիւն՝ պարծա՛նք Հայութեան: Դաշնակցութի՛ւն փա՛ռք իր անունին:

Դիւրին չէր վիճաբանիլ իրեն հետ. սա-կայն, հակառակորդները իրենց ձեռքին մէջ ունէին աժան զէնք մը. «առանց ան-դամատետրի դաշնակցական» ըլլալը:

Խորապէս համոզուած ըլլալով հան-դերձ, որ սուտ է ըսածնին, դարձեալ «անձնական շահեր, օգուտներ» հետա-պնդելու միտում կը վերագրէին իրեն:

Թոյլ տուէք ներկայացնել այդ հակա-ռակորդներէն մէկ-երկուքը:

Մէկը բազմայարկ շէնքի տէր: Միւսը առեւտրական փայլուն գործի: Չեն պակ-սիր նաեւ միլիոններ արժող սեփական տուն, կառք ունեցողները: Դեռ չեմ խօ-սիր առակի մուկին պէս «ազգային պա-նիր»ին մէջ ճարպ կապողներու մասին:

Անշուշտ ամօթ չէ սեփական տուն, յարկաբաժին, կառք ունենալը: Սակայն, ամօթ է — չըսելու համար աւելի ծանր բառ մը — «անձնական շահերու» հալ-ւով մեղադրել մէկը, որուն ամբողջ ու-նեցած-չունեցածը կոնակի հագուստներն ու գրադարանի գիրքերն էին: Գիրքերն ալ ո՛չ թէ իբրեւ հարստութիւն, իբրեւ «փլասըման աւանթաժէօ», այլ, իբրեւ աղբիւր լոյսի, իր միջոցաւ մասամբ լու-սաւորելու համար Հայ Միտքը:

Ծդնաւորի պէս մենակեաց, առանց կնոջ մը գուրգուրանքին, առանց զաւակներու ջերմացնող ժպիտին, աչքերուն լոյսը քա-մող, առողջութիւնը քայքայող Նարդու-նիին վիճակը չեմ գիտեր ի՞նչ կ՚ըլլար, եթէ չունենար անձնազոհ իր զարմուհին՝ Բարուհին:

Եթէ «փերեզակի հաշիւներ» ունենար, Նարդունի պէտք էր հեռանար Դաշնակ-ցութենէն: Ան շա՛տ լաւ գիտէր, թէ ինչ կը կորսնցնէր բարձր բռնելով Դաշնակ-ցութեան դրօշը: Սակայն չէր կրնար ու-րիշ ձեւ վարուիլ: Իր յօդուածներէն մէ-կուն մէջ յստակօրէն կը յայտարարէ.

«Ես դաշնակցական չծնայ, այլ դաշ-նակցական դարձայ ետքը. երբ իմաստու-թիւնը ունեցայ դատելու, քննելու, վեր-լուծելու, եւայլն»:

Գրականութեան, հրապարակագրու-թեան սէրը եթէ զօրաւոր չըլլար Նար-դունիի մէջ, կը նետուէր բժշկական աս-պարէզը: Այդ իրաւունքը ձեռք ձգելու միջոցները չէին պակսեր, ինչպէս կը հաստատէր իր եւ մեր բարեկամներէն բժիշկ Նազարեանը:

Հակառակորդները եթէ կարենային ծա-խու առնել Նարդունին և սուր գրիչը նի-զակի նման դարձնել Դաշնակցութեան դէմ, հաւատացէ՛ք, իր ծանրութեամբը ոսկի կուտային:

Ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ մա-նաւորաբար հետեւեալ պարագային վրայ:

Տեսանք մարդիկ, որ անշահախնդրու-թիւն, զոհողութիւն քարոզեցին: Տեսանք մարդիկ, որ ընկերվարութենէ, համայ-նավարութենէ ճառեցին, բայց երբ մե-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ամբողջ խումբը, որ 10–12 հոգիէ կը բաղկանար, Սալոմոնի առաջնորդու-թեամբ վեր ելաւ ու մտաւ էմմայի նըն-ջասենեակը:

Հրեան խորհրդաւոր դարակին փեղկը բացաւ, լամբարը ներս մտցուց եւ ըսաւ փաշային որ իր ետեւ կեցած էր.

— Ահաւասիկ ծակը:

Շէֆիք փաշա մօտեցաւ եւ հետաքրքը-րութեամբ զննեց այդ բացուածքը:

— Օ՛ն, ըսաւ յետոյ, գործի սկսինք:

— Ի՞նչ է ձեր հրամանը, փաշա էֆէն-տի, հարցուց Ահմէտ Ջավուշ:

— Պէտք է անմիջապէս ստուգել թէ ո՞ւր կը յանգի այս ճամբան: Թող մէկ քանի հոգի մտնեն մէջը, միւսներն ալ հոս սպասեն ի հարկին օգնութեան փու-թալու համար:

Փաշային այս հրամանը պէտք է ըսել, որ խանդավառութեամբ չընդունուեցաւ: Ոչ ոք կը համարձակէր, ի բաց առեալ Ահմէտ Ջավուշէն, այդ խորհրդաւոր ու արկածալից ուղեւորութիւնը ընել:

— Օ՛ն, գոչեց աւելի հրամայական ձայ-նով մը, վար իջնողները թող առաջ անց-նին:

Ոչ ոք իր տեղէն չարժեցաւ: Ահմէտ Ջավուշ ինքն ալ անկիւն մը քաշուած էր գլխամամբ ու կենդանութեան նշան ցոյց չէր տար: Ի վերջոյ քոմիսէր մը ծակին մօտեցաւ, գլուխը մէջը ծռեց, չորս բո-լորը զննեց եւ ըսաւ.

— Փաշա էֆէնտի, ի՞նչպէս կարելի է ասոր մէջ մտնել, շատ խորունկ կ՚երե-ւայ...:

— Մէջը մտնելը շատ դիւրին է, պա-տասխանեց Սալոմոն, որովհետեւ ցցուած գամեր կան պատին վրայ, որոնք իբրեւ սանդուխ կը ծառայեն:

— Եթէ այդքան դիւրին է, դուն անգամ մը իջիր մէջը, որպէսզի ճամբան սոր-վինք, ըսաւ քոմիսէրը:

— Ի՛նչպէս, գոչեց նախարարը, մէկը չկա՞յ որ սիրտ ընէ վար իջնելու... Ո՞ւր է Ահմէտ Ջավուշը:

— Հոս եմ, փաշա էֆէնտի, ըսաւ Ահ-մէտ իր կեցած անկիւնէն մէջտեղ ելլելով:

— Դո՞ւն ալ կը վախնաս...: Բայց կարծեմ անգամ մը իջեր ես...

— Ես պատրաստ եմ կրկին իջնելու... ու եթէ ուրիշներ չեն ուզեր հետեւիլ ին-ծի, ի՛նչ ընենք, առանձին կ՚երթամ:

— Կեցցե՛ս Ահմէտ Ջավուշ, այս վայր-կեանիս ստուգանդ բարձրացած է, ըսաւ Շէֆիք փաշա:

Ահմէտ առաջ անցաւ ու անայլայլ մը-տաւ ծակին մէջ, ուր րոպէ մը ետքը անյայտացաւ:

Քոմիսէրը քաջալերուած՝ գոչեց.

— Ես ալ կ՚իջնեմ, ու մօտեցաւ բաց-ուածքին:

— Մենք ալ կուգանք, ըսին երկու ոս-տիկաններ:

— Կարծեմ չորս հոգին արդէն բաւա-կան է, դիտել տուաւ Հրեան:

Ահմէտ Ջավուշ արդէն յատակը հասած ու գետնափորին մէջ մտած էր, իր ծուն-կերուն վրայ եկած ու գլուխը ծռած կա-մաց կամաց կը յառաջանար խոր խաւա-րի մէջ: Քոմիսէրը կը հետեւէր իրեն եւ որուն ետեւէն կուգային երկու ոստիկան-ները:

Երեսուն քայլի չափ այսպէս յառաջ գացին:

Յանկարծ Ահմէտ Ջավուշ գոչեց.

— Ճամբան փակուեցա՛ւ:

— Ուրեմն գետնափորին ծայրը հա-սանք, պատասխանեց քոմիսէրը:

Ահմէտ Ջավուշ գրպանէն մոմի կտոր մը հանեց ու լուցկիով մը վառեց զայն:

Երկու քառակուսի մեթր տարածու-թեամբ եւ երկու մեթր բարձրութեամբ տեղ մը կը գտնուէին:

Չորս մարդիկը ոտքի կանգնեցան եւ Ջավուշը սկսաւ չուրջը քննել:

— Ահաւասիկ դուռ մը, ըսաւ, ձախ կողմը ցոյց տալով:

Արդարեւ երկաթեայ հաստատուն դուռ մը կար հազիւ կէս մեթր լայնքով ու մէկ մեթր բարձրութեամբ:

— Տունչանորդի, ըսաւ քոմիսէրը զայն քննելով, դրամարկղի դուռի կը նմանի...

— Դժբախտութիւնը այն է որ կղպուած է ու մեր քով բանալի չկայ, աւելցուց Ահմէտ:

— Բայց այստեղ կափուլ մը կայ, ը-սաւ ոստիկաններէն մէկը իր ոտքին տա-կը ցոյց տալով:

Ջավուշը իր մոմը մօտեցուց ոստիկա-նին մատնանիշ ըրած կողմը:

— Այո, հաստատեց, ճիշդ է ըսածդ, փորձենք նախ այդ կափուլը վերցնել:

Փոքրիկ քառակուսի կափուլ մըն էր, որուն երկու կողմերը երկաթեայ օղակ-ներ կային:

Երկու ոստիկաններ այդ օղակներէն բռնելով վեր վերցուցին կափուլը:

Ահմէտ Ջավուշ, որուն ձեռքը կը գտ-նուէր մոմը, մօտեցաւ ծակին ու լոյսը իջեցուց մէջը:

— Փոքրիկ նկուղ մըն է, գոչեց, պար-պաներով լեցուն...

Հազիւ թէ «պոմպա» բառը արտասանած էր երեք մարդիկը սոսկումի աղաղակ մը բարձրացուցին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 186)

...ռոց գացին, աշխարհի հաճոյքները լիուլի վայելելէ ետք, իրենց ժառանգորդներուն ձգեցին տուն-տեղ, հարստութիւն:

Սակայն, ո՛վ հեգնանք, հակահամայնավար, «պուրժուա» նկատուած Նարդունին, ուսանողութեան անօթի օրերուն իսկ մէկ ֆրանքի «փոմ-ֆրիթ»ը ո՛չ միայն բաժնեց բախտակից ընկերոջ մը հետ, այլեւ արհամարհելով նիւթական հարստութիւնը, ղանազան ու զարմանազան հաճոյքները, գերեզման իջաւ իբրեւ ժառանգ ձգելով... ազգային հաստատութեան մը՝ սենեակներով գիրք:

Ուրի՛շ ոչի՛նչ: Բացարձակապէս ոչի՛նչ:

Եղբայրակցութիւնը կը ձգեմ ընթերցողին:

Փակելու համար այս գլուխը, քանի մը կարճ մէջբերումներ իր միտքերէն:

1947ի «Դաշնակցութեան Օր»ուան առթիւ կը յայտարարէ.

«Մենք չենք ըսեր թէ կայ ու չկայ Դաշնակցութիւնը կայ. հայ ժողովուրդը չի կրնար այլեւս ստեղծել նման մեծ կազմակերպութիւն մը: Ո՛չ: Հայ ժողովուրդը որ ստեղծեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ անհրաժեշտութիւն իր գոյութեան պայքարին եւ համաձայն պատմութեան որոշ ժամանակներու ոգիին, կը ստեղծէ ուրիշ կազմակերպութիւն ալ, նոյնքան պանծալի: Ատիկա շնորհն է հայ հանճարին»:

Շա՛տ կը սխալին անոնք, որ կը կարծեն թէ Նարդունի չէր քննադատեր Դաշնակցութիւնը: Ընկերական շրջանակի մէջ բազմաթիւ անգամներ լսած ենք իր աղիւեղի խօսքերը այդ ուղղութեամբ:

Զարենցի նման, Նարդունի եւս հայ ժողովուրդի փրկութիւնը կը տեսնէր եթէ ոչ միութեան, գոնէ համագործակցութեան մէջ:

Ահա թէ ի՛նչ կ՚ըսէ 1959ի Մայիս 28ի առթին.

«Երբ կը միանայ Հայը, կը պարտուի թշնամին: Ապացուցուած է, գրուած է այս ճշմարտութիւնը, օրէնք դարձած է մեր ձեռագիրներուն մէջ:

«Եւ միութեամբ էր որ նոյն Հայը, միացեալ եւ անկախ Հայութեան ոգին, յաղթեց 1918 Մայիս 28ին: Դաշնակցական չկար, Համայնավար չկար, Ռամկավար չկար, Հնչակեան չկար այդ օրը. կար միայն Հայը, ամբողջական Հայը, կատարեալ Հայը, պատմութեան թշնամութեանց յաղթող Հայը: Երջանիկ այդ օրը վերադարձած էր Հայութիւնը Հայութեան մէջ: Այդ Հայն էր որ յաղթեց այդ օրը:»

Ներկայ չէի այդ օրը, բայց կ՚երեւակայեմ թէ ի՛նչ խանդավառութիւն ստեղծեցին այս բոցաշունչ խօսքերը, որոնց տակ կրնայ ստորագրել պարկեշտ հակառակորդն անգամ:

(Շար.) ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ

ՊՏՈՅՏԸ ԴԷՊԻ ԺԸՆԵՒ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կայանը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կազմակերպեց իր պտոյտը դէպի Ժընեւ, Երկուշաբթի Յուլիս 24ի առաւօտեան ժամը 8,30ին. երեք հսկայ կառքեր եկած էին տանելու համար բոլոր պզտիկները եւ պատասխանատուները: Օդը շատ պայծառ եւ բաւականաչափ տաք, սակայն խանդավառութիւնը փոքրիկներուն կարելի չէր չափել, ֆրանսական սահմանը անցնելէ ետք հասանք Նիոն քաղաքը, ուր բոլոր պզտիկները այցելեցին պատմական եւ բնութեան թանգարանը, որ շատ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց բոլորին մէջ: Կէսօր չեղած զնացքը ուղղուեցաւ դէպի Ժընեւ, քաղաքը պզտիկ պտոյտ մը ընելէ ետք, լիճին եզերքը գեղեցիկ պարտէզներուն մէջ բոլորը ճաշակեցին «վարպետ»ին պատրաստած համեղ ճաշերը: Օրուան յայտագրին մաս կը կազմէր նաեւ անշուշտ պզտիկներուն փափաքներուն համաձայն շուկայ երթալ՝ գնումներ ընելու համար, գրեթէ բոլորն ալ իրենց եւ իրենց ծնողաց համար շաքար, շոքոլայ եւ նուէրներ գնեցին:

Կայանի տնօրէնուհի Տիկ. Գազազեանի եւ աղնիւ Օր. Աստուրեանի (Ժընեւի կռ-Ֆրանսի պատասխանատու) կարգադրութեամբ, ժամը 16,30ին բոլորը ուղղուեցան Ժընեւի միջազգային հսկայ օդակայանը, ուր պզտիկները իրենց տրամադրութեան տակ ունեցան երկու կառքեր եւ երկու օրիորդներ որոնք ամբողջ օդակայանի պատմականը ընելէ ետք, պզտիկները պտըտցուցին օդակայանը: Բոլորն ալ շատ խանդավառուած էին. օդանաւերը իրարու ետեւ տեղ կը գրաւէին օդակայանին մէջ եւ պզտիկներուն աչքերը աւելի փայլուն կը թուէին իրենց անսահման ուրախութենէն: Օդակայանէն դուրս գալու ժամանակ, բոլոր պզտիկներու կողմէ տնօրէնուհին շնորհակալութիւն յայտնեց Օր. Աստուրեանին, որ առիթը ընծայած էր այդ գեղեցիկ այցելութեան: Օդակայանէն ետք կարգը կուգար քաղաքի տեսարժան վայրերուն, հըրապարակներուն եւ նշանաւոր պարտէզներուն, որոնք միշտ հետաքրքրութեան առարկայ դարձան փոքրիկներուն համար:

Հայերէն երգերուն անուշութիւնը կարելի էր լսել ըլլայ Ժընեւի փողոցներուն մէջ, ըլլայ լեռնային այդ գեղեցիկ ճամբաներուն վրայ, որոնք շատ նման են մեր շատ սիրելի հայրենիքին, ուր փոքրիկները իրենց մանկական անոյշ ու զիլ ձայնով կ՚անուշցնէին բնութեան այդ գեղեցիկ վայրերը:

Մեքենաները կը սուրային եւ փոքրիկներ այլեւս յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտային, իրենց գեղեցիկ դէմքերուն վըրայ: Գնացքը կը հասնի կայան, բոլորը ուրախ եւ զուարթ կ՚ուղղուին դէպի նըրնջարանները, որովհետեւ յաջորդ առաւօտ իրարու շատ պատմելիքներ ունին:

ԿԱՅԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐԸ

«Թուր տը Ֆրանս»ի հանգրուաններէն մէկուն, ուր խումբը անցաւ Մորէզէն, կայանի պզտիկները քաջալերելու համար հայազգի Աբրահամեանը, փութացած էին ծափահարելու զինքը. այս մասին Մարսէյլի կարդ մը թերթերը քանի մը տող նուիրած էին ըսելով թէ հայ պատանիներ քաջալերեցին իրենց սիրելի հայրենակիցը՝ Աբրահամեանը:

Կայանի ողիմպիական խաղերու շարքը վերջ գտաւ: Բոլոր խաղերուն մէջ կայանի փոքրիկները բաւական ճկունութիւն ցոյց տուին. որոշ տղոց եւ աղջիկներու մօտ կարելի էր նկատել իսկական մարզիկի տաղանդ, որ պէտք է զարգանայ եւ կանոնաւոր ուշադրութեան առարկայ դառնայ:

Անցեալ շաբաթ կայանը ունեցաւ իր ֆութպոլի մրցումներու շարքը մօտակայ ֆրանսական բոլոնիներուն հետ. մեր տըղաքը երկու մրցումներ ունեցան, փոքրիկները 5–0ով եւ շատ գեղեցիկ խաղարկութեամբ մը պարտութեան մատնեցին փոքրիկ Ֆրանսացիները, իսկ մեծ տղաքը 4–1ով պարտութեան մատնեցին Ֆրանսացի մեծ տղոց խումբը: Երկու օր առաջ արդէն պատրաստութիւններ տեսնուած էին, պաստառներ, դրօշակներ պատրաստած էին: Խանդավառութիւնն ու ուրախութիւնը կարելի եղած չափէն աւելի էր, միայն կը մնայ բոլոր ազնիւ ծնողքներուն լըջօրէն առիթ ընծայել այս տղոց որպէսզի ապագային լաւ մարզիկներ ունենանք եւ մեծ ու բարձր դիրքերու վրայ ըլլան մեր շատ սիրելի հայկուկները:

ԲԱՆԱԿՈՂ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու մարդակերներ, հայր եւ որդի, ամայի անտառի մը մէջ կը հանդիպին շատ գեղեցիկ ճերմակ կնոջ մը:

— Բռնենք ուտե՞նք, կը հարցնէ տղան հօրը:

— Ո՛չ, կը պատասխանէ հայրը: Տուն տանինք եւ մայրիկդ ուտենք:

×

Հայելիներ ծախող խանութի մը ցուցափեղկին մէջ, խոշոր տառերով հետեւեալը գրուած է.

— Հայելի մը գնեցէք: Անկէ վախնալիք բան մը չունիք: Ամէն ինչ պիտի տեսնէ, բայց ոչ իսկ բառ մը պիտի ըսէ:

×

Շատակերի մը կը հարցնեն.

— Ի՞նչ կը կարդաս ամենամեծ հաճոյքով:

Նշանաւոր շատակերը անմիջապէս կը յարէ.

— Ճաշարանի ճաշացուցակը:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Յուլիս 20ի Կիրակի օրը Փարիզէն եւ շրջաններէն հաւաքուած հոծ բազմութեամբ մը տօնեցինք «Հերոսներու Օրը» Շավիլի ծանօթ անտառին մէջ: Քաջալերական պարագայ մը. ներկաներուն բացարձակ մեծամասնութիւնը մեր երկսեռ երիտասարդութիւնն էր: Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն Շավիլի «Արդութեան» խումբի եւ շրջաններու ընկերներուն հետ անհրաժեշտ աշխատանքը կատարած էր, որպէսզի մեր հերոսներու յիշատակի այդ օրը ըլլայ փառաւոր եւ օրուան պատշաճ, եւ կարելի է ըսել, թէ յաջողեցան իրենց առաջադրութեան մէջ: Այդ օրը ներկայ ժողովուրդը ֆրանսական եւ մեր ազգային Եռագոյններու հովանիին ներքեւ, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ապրեցաւ մեր պանծալի հերոսներու յիշատակով: Այդ օրը մեր զոյգ ընկ. բանախօսները (Գրիշա Տէր-Ստեփանեան եւ Ժ. Միրճեան) թէ՛ Շավիլի գերեզմանատան մէջ Իշխան Արդութեանի եւ իր արժանաւոր կողակիցին՝ Սաթենիկի, թէ՛ բժիշկ Յով. Տէր-Դաւթեանի, եւ նոյն Արդութեան խումբի համեստ ընկերներու շիրիմներու վրայ եւ թէ հանդէսին վայրը իրենց պատշաճ եւ խանդավառ խօսքերով ոգեկոչեցին մեր բոլոր հերոսամարտերը — Գում Գափու, Պանք Օթոման, Խանասոր, Եըլտըզ, մինչեւ Սարդարապատ, Բաշ Աբարան ու Ղարա-Քիլիսէ:

Այդ օրը մինչեւ երեկոյ Շավիլի անտառը արձագանգեց մեր ազգային-յեղափոխական երգերն ու արտասանութիւնները: Հաճելի եւ խանդավառ օր մը ապրեցանք եւ երբ այդ օրուան վերջաւորութեան աշխարհի առաջին մարդը իր ոտքը կը դնէր Լուսինին վրայ, այդ վայրկեանին Շավիլի անտառը դեռ կը թընդար մեր երգերով — «Վէրքերով լի», «Կարկուտ տեղաց», «Հայ ֆետայի, ջան ֆետայի, ձեզ հետ տարէք իմ բալէն», անշուշտ նաեւ «Գնդակ որոտաց» եւայլն:

Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին անդամներն ու անդամուհիները իրենց պարերով խանդավառութիւնը աւելցուցին: Եւ որովհետեւ «ոչ միայն բանիւ կեցցէ մարդ, այլեւ հացիւ», «Արդութեան»ի մեր ընկերները իրենց հանրածանօթ փորձառութեամբ յաջող կերպով կատարեցին պիքնիկի իրենց գործը:

Տեղւոյն վրայ կատարուեցաւ վիճակահանութիւն մը, ներկաները չահեցան այլ եւ այլ առարկաներ՝ գիրքեր եւ «Հայաստան» թերթի տարեկան բաժանորդագրութիւնը: Հաճելի եւ օգտակար օր մը ապրած ըլլալու գոհունակութեամբ բաժնուեցանք հանդիսավայրէն՝ ժամադրուելով գալ տարի:

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (542)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Վ. ՀԻՒԿՕ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Աստուած զինքը սիրողներու երանութեան վրայ ոչ այլ ինչ կրնայ աւելցնել եթէ ոչ անվախճան տեւողութիւն տալ անոնց: Իրօք սիրային կեանքէ մը ետք սիրային յաւերժութիւնը տեւողութեան յաւելում մըն է. բայց ոչ ոք, ոչ իսկ Աստուած կրնայ շատցնել այն անպատում երանութեան ուժգնութիւնը, զոր սէրը հոգիին կուտայ այս աշխարհէն սկսեալ: Աստուած երկինքի ամբողջութիւնն է, սէրն ալ մարդու ամբողջութիւնը:

Աստղի մը կը նայիս երկու պատճառով: Առաջին՝ վասնզի լուսեղէն է ան, երկրորդ՝ վասնզի անթափանցելի է: Բայց քովդ աւելի քաղցր ճառագայթ մը եւ աւելի մեծ գաղտնիք մը ունի, որ է կինը:

Մենք ամէնքս ալ՝ ո՛վ կ՚ուզենք ըլլանք, ունինք էակներ, զորս կը շնչենք: Եթէ զրկուինք անոնցմէ, օդէն զրկուելով կը խեղդուինք: Այն ատեն կը մեռնինք: Առ ի չգոյէ սիրոյ մեռնիլը սոսկալի բան մըն է: Հոգւոյն անշնչութիւնն է ան:

Երբ սէրը կը հալեցնէ եւ հրեշտակային ու նուիրական միութեամբ մը կը խառնէ երկու անձեր, ասոնք կեանքի գաղտնիքը գտած կ՚ըլլան. այլեւս միեւնոյն ճակատագրի մը երկու եզերքն են անոնք. ա՛լ միեւնոյն մտքի մը երկու թեւերն են: Սիրեցէք, սաւառնեցէք:

Այն օրը երբ կին մը առջեւէդ անցնի եւ քալելով լոյս արտադրէ, ա՛լ կորսուած ես, այլեւս կը սիրես: Այլեւս քեզի կը մնայ բան մը ընել միայն, այսինքն խորհիլ անոր վրայ այնքան յարատեւութեամբ, որ ան ալ բռնադատուի քու վրադ մտածելու:

Աստուած միայն կրնայ վերջացնել ինչ որ սէրը կը սկսի:

Ճշմարիտ սէրը ձեռնոց մը կորսնցնելու կը նմանի, կամ թաշկինակ մը գտնելով սաստիկ կը տրտմի կամ կը հրճուի, եւ իր անձնուիրութեան ու յոյսերուն համար յաւիտենութեան կը կարօտի, Սիրոյ բաղադրութիւնը կազմող իրերն են ինչ որ ամենամեծ ու միանգամայն ամենափոքր է:

Եթէ քար ես, մագնիս եղիր, եթէ տունկ ես՝ զգայուն եղիր, եթէ մարդ ես՝ սէր եղիր:

Ոչինչ կը բաւէ սիրոյ: Սէրը երանութիւն կ՚ունենայ, դրախտը կ՚ուզէ, երբ դրախտը ունենայ, երկինքը կ՚ուզէ:

Ո՛, դուք որ կը սիրէք, գիտցէք, որ երանութիւնը, դրախտը եւ երկինքը սիրոյ մէջն են: Աշխատեցէք անոր մէջ գտնելու զանոնք: Սէրը երկինքի չափ բան մը ունի, որ է հոգեւորութիւնը, անկէ աւելի բան մըն ալ ունի, որ է հեշտութիւնը:

— Տակաւին Լիւքսէնպուրկ կուգա՞յ նէ, — Ոչ, պարոն: — Պատարագ լսելու համար այս եկեղեցին կուգայ, այնպէս չէ՞: — Այլեւս չի գար: — Մի՞թէ միշտ այս տունը չի բնակիր: — Ելաւ այս տունէն: — Ո՞ւր կը բնակի հիմա: — Զըսաւ ուր բնակիլը:

Որքան տխուր բան է մարդուս չգիտնալ թէ ո՛ւր կը բնակի իր հոգին:

Սէրը տղայութիւններ ունի, իսկ միւս կիրքերը փոքրութիւններ: Ամօ՛թ այն կիրքերուն, որոնք կը փոքրցնեն մարդը: Պատի՛ւ, այն կիրքին, որ տղայ կ՚ընէ զայն:

Գիտե՞ս որ տարօրինակ բան մըն է ասիկա: Գիշերային խաւարի մէջ եմ: Էակ մը կար որ մեկնելով երկինքը հետը առաւ տարաւ:

Ո՛, միեւնոյն գերեզմանին մէջ ձեռք ձեռքի տալով անոր հետ պառկիլ եւ խաւարին մէջ ժամանակ առ ժամանակ փոխադարձաբար մատ մը դգուել մեղմօվին, այս այնպիսի երանութիւն մըն է որ կրնայ բաւել իմ յաւիտենութեան: Դուք որ կը տառապիք վասնզի կը սիրէք, ա՛լ աւելի սիրեցէք: Սիրով մեռնիլը անով ապրիլ է:

Սիրեցէք: Այս չարչարանքը տխուր այլ աստեղափայլ այլակերպութիւն կը պարունակէ: Հոգեվարքի մէջ զմայլում կայ:

Ո՛ ուրախութիւն թռչնոց. կ՚երգեն անոնք, վասնզի բոյն մը ունին:

Սիրելը արքայութեան օդը երկնային շնչառութեամբ շնչել է:

Խորունկ սրտե՛ր, իմաստուն մտքե՛ր, ընդունեցէք կեանքը ինչպէս որ տրուած է Աստուծմէ. երկարատեւ փորձ մըն է անծանօթ ճակատագրի մը վիճակելու համար. անիմանալի նախապատրաստութիւն մըն է ան: Այս ճակատագիրը, ճշմարիտ ճակատագիրը մարդուն համար կը սկսի երբ անիկա գերեզմանին ներքին սանդուխին առաջին աստիճանը կը կոխէ: Այն ատեն բան մը կը տեսնէ ան, եւ կը սկսի որոշակի նշմարել վերջնականը: Վերջնական, ըսի. մտածէ այս բանին վրայ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՉԷՕՔԻՐԵԱՆ

եւ

Պ. ՌՈԺԷ ՆՈՓԵԱՆ

Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին ՄԵԼՔՈՆ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ:

Փարիզ, 1969, *Յուլիս* 27

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Մըկըրտիչ Աւետիսեան 50 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Գ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Թումասեան (Լիոն) 100, *Մոմճեան, Նարկիզեան, Թերզիպաշեան, Քորտէքեան, Անիքեան, Օհանեան, Ալթունեան, Գաչաճեան, Գըլըճեան, Մամասեան, Ճերոյեան, Տօնայեան, Կազարեան, Հաչերեան, Ալաչեան, Համամճեան, Կէնճեան, Նազարեան, Խանչերեան, Մօրիս Ղազարեան, Կանանեան* 50*ական ֆրանք* :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Արզումանեան եւ զաւակները Արմէն, Ալատ, Րաֆֆի, Վարուժան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով, մամուլով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՄԻՐԻՃԱՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

Իրենց սիրելիին քառասունքին առթիւ, իր յիշատակին հարիւր ֆր. Հայ Դատի մարմինին, յիսուն «Յառաջ»ի :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Լավուլթէն Տէր եւ Տիկին Ալդատ Պալեան կը նուիրեն քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ տասը ֆրանք «Նոր դունիի ֆոնտին» իրենց մօր, կեսուր մօր՝ ողբացեալ Այրի Տիկին Ֆիլոր Տէմիրեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան, իրենց մօրեղբօր՝ Պետրոս Ալաճեանի մահուան յիշատակին (Հալէպ), յիսուն ֆր. կը նուիրեն Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 *ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները :*
Ծնողները, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, թող դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ :
Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 *տարեկան*) :
Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով : Հեռ. 027-18-28

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը տօնէ Խանասորի Արշաւանքը, այս Կիրակի ամբողջ օրը Պօրկասի գեղատեսիլ ծառաստաններու մէջ Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտ :
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս : Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգայնութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :
Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը :
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ Միութեան «Նուպար» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտ. 1969ին :
Բացառաբար, այս տարի Միութեան Փարիզի գրասենեակն ալ փակ պիտի մընայ նոյն Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտեմբեր 1969ին : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :
ԴԻՒԱՆ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի
Կեդր. Յանձնաժողովի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - *խորոված*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒՆԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ Օգոստոսի խումբի երախաները կը մեկնին Օգոստոս մէկին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7·30ին, Աքուսա Մոնթօլոնէն :
Յուլիսի խումբը Փարիզ կը վերադառնայ, Շաբաթ Օգոստոս 2ին երեկոյեան ժամը 19ին Աքուսա Մոնթոլոն : Ծնողներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ.— Օգոստոսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ, Օգոստ. 2 առաւօտեան ժամը 9ին : Յուլիսի խումբը կը վերադառնայ Լիոն, Շաբաթ Օգոստ. 2 ժամը երեկոյեան 7ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ Օգոստ. 2 առաւօտ 6ին, Կառ Սէն-Շառլէն : Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը հասնի Շաբաթ իրիկուն ժամը 22,43*ին, Սէն-Շարըլ կայարանը :*

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐ-ԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին :
Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները :
Ժամադրավայր՝ ժամը 10·30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,
1, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի
Հեռաձայն 927-01-72 :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

Colonie St. André, Route de Bessan — BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով :

ՎԱԼՐԱՍԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութեան մէկ ամիս 450 ֆրանք6 Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք
Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.— ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 25

Երդուղարձ օդանաւով.— Ճաշ Մոսկուայի մէջ — գին 2000 ֆրանք :

ԱՌԱՏՕՏՈՒՆ ՓԱՐԻԶ — ԵՐՈԿՈՅԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

Բ.— 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — ԵՐԴՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետ Վազգէն Ա.ի ծննդեան 60ամեակի
եւ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 100ամեակին առիթներով

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 15 ԼՐԻՒ ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս խումբերուն մաս կազմող բոլոր զբօսաշրջիկները պիտի իջեւանին «ԱՐՄԵՆԻԱ» հիւրանոցին մէջ : Գին՝ 2000 *ֆրանք :*

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septemble, Paris — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15 – 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝ 11, Rue du Bassin - Saint-Julien
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, Rue Barabanne — Tél. 60.01.11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ - ՏԷՍԻՆԻ մէջ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ՝ 50 ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 31 JUILLET 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11576 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.576

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Հաւատարիմ տարիներու աւանդութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը դարձեալ պիտի ունենայ իր Օգոստոսեան բանակումը, այս անգամ Պէզիէի շրջանը, Վալրասի ծովափին մօտ, բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր շէնքի մը մէջ:

Վստահ ենք, որ ինչպէս միշտ, այս տարի եւս Նոր Սերնդականները պիտի վայելեն հաճելի արձակուրդ մը : Պիտի կազմակերպեն խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ, գեղարուեստական հաւաքոյթներ եւ զանազան խաղեր :

Անցեալի փորձերը ցոյց տուին, որ Նոր Սերունդի ճամբարը ժամադրավայր մը դարձաւ նաեւ ոչ – անդամ երկսեռ երիտասարդներու, որոնք տոգորուած հայ – րենասիրական զգացումներով, Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն կ'երթան այնտեղ, քանի մը հաճելի եւ անմոռանալի օրեր անցընելու հայաշունչ մթնոլորտի մէջ :

Տարեկան բանակումը գործունէութեան մէկ երեսն է միայն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, որ տարուէ տարի կ'ընդլայնէ իր աշխատանքները ազգապահպանման մարզին մէջ :

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան իր ակումբը մնայուն հաւաքավայր մըն է Նոր Սերնդականներուն համար : Հայերէնի դասընթացք, Հայոց պատմութեան զանազան շրջաններու մասին դասախօսութիւններ, գեղարուեստական երեկոյթներ միշտ վառ ու կենդանի կը պահեն ակումբը :

Ամէն տարի նոր անդամներու արձանագրութեամբ թարմ ու երիտասարդ ուժեր կը մտնեն շարքերը, լեցնելով տարիքի բերմամբ մեկնողներու բաց ձգած տեղերը :

Նուազ քառորդ դար պիտի անցնի իր հիմնադրութեան թուականէն (1945) ասդին :

Հազարաւորներ անցան իր շարքերէն 24 տարիներու ընթացքին Փարիզի թէ գաւառի մէջ : Հազարաւոր հայ տղաք ու աղջիկներ ներշնչուեցան Նոր Սերունդի գաղափարականով : Հեռացողները թանկագին յիշատակներ կը պահեն իրենց հոգիին խորը այն գեղեցիկ օրերէն, զոր անցուցին Նոր Սերունդի շարքերուն մէջ, թրծուած անոր շունչով :

Վերջին տարիները իր սեղմ պատանեկան ու ուսանողական շրջանակէն դուրս ելլելով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը հետաքրքրուեցաւ նաեւ քաղաքական հարցերով: Նուիրուեցաւ Հայ Դատի պաշտպանութեան սրբազան աշխատանքին: Այս հանգամանքով քարոզչական ձեռնարկներ կատարեց լայն սահմանափակով, Հայոց արդար Դատը ճանչցնելու համար ո՛չ միայն նոր սերունդին, այլեւ ֆրանսացի հասարակութեան, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ :

Իր պաշտօնաթերթը՝ Հայաստան կանոնաւորաբար կը հրատարակուի ամէն ամիս : Երիտասարդ ուժեր իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ֆրանսերէն բաժինին՝ ուսումնասիրուած կրթիչ յօդուածներով :

Ողջունելով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը, կը մաղթենք, որ վերամուտին կազդուրուած՝ թարմ մտքով ու վերանորոգուած կորովով հայրենասիրական ազնիւ աշխատանքի լծուին մեր երիտասարդ տղաքն ու աղջիկները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ԵՒ ՍԵՒ ԱՓՐԻԿԷՆ

Դարուս նորութիւնն է, թէեւ այլեւս սովորական դարձած կաթողիկոսներու եւ նոյնիսկ Պապին շրջապտոյտները, աշխարհի չորս կողմը : Պօղոս Զ., այս անգամ սեւ Ափրիկէ կ'երթայ եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ կրնայ միջնորդի բարերար դեր մը խաղալ Նիժերիոյ եւ Պիաֆրայի միջեւ : Ի դէպ, Նիժերիա մերժած է երեք օրուան զինադուլը զոր Պիաֆրա առաջարկած էր Պապին Ուկանտա այցելութեան առթիւ :

Քամփալա (Ուկանտայի մայրաքաղաքը) զարդարուած պապական եւ Ուկանտական դրօշակներով կը սպասէ Պապին մինչ չարժանկարի սրահները, արդէն իսկ սկսած են կրօնական ֆիլմեր ցուցադրել մթնոլորտը պատրաստելու համար :

Ուկանտա 9 միլիոն բնակիչ ունի, որուն 35 առ հարիւրը կաթոլիկէ է, մնացեալը՝ բողոքական, կը պատկանին գլխաւորաբար անկլիքան եկեղեցւոյ : Ուկանտա բաւական զոհեր տուած է հռովմէական եկեղեցւոյ, եւ 1890ի կրօնքի արիւնալի կռիւներէ ետք (Կաթողիկէի եւ բողոքականի միջեւ), աւելի քան ուրիշ երկիր մը հասկցած է էօքիւմէնիզմը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ ՍԱԼՎԱՏՈՐ ի վերջոյ համակերպեցաւ եւ իր զօրքը պիտի քաշէ Հոնտուրասէն :

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կուսակցական Ա. քարտուղարը՝ Հուսաք Սոֆիա հասած է, երկու օրուան այցելութեան համար :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավարացումէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով անուղղակի կերպով գովքը հիւսուած է նախկին Միչէլ Թագաւորին: Ջէուչէսկու, Ռումիբա խտալական համայնավար պաշտօնաթերթին տուած իր տեսակցութեան ընթացքին, շեշտած է որ «23 Օգոստոս 1944ի պատմական ակտը — հիթլերական ուժերու դէմ բանակի ապստամբութիւնը — արդիւնքն էր ուռմէն համայնավար կուսակցութեան գործունէութեան, որ կը ձգտէր բանուորական եւ հակաֆաշիստ բոլոր ուժերու միութեան եւ գործակցութեան Ազգ. հայրենասիրական ուժերու բանակի ներկայացուցիչներու եւ միապետութեան »

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ անհետացած է խորհրդային գրագէտ մը՝ Անատոլի Կուզնեցով, որ Երկուշաբթիէն ի վեր մէջտեղ չէ ելած : Խորհրդային դեսպանատունը հաղորդած է անոր անհետացումը Քենզինկթընի թաղի ոստիկանութեան եւ նաեւ Արտաքին նախարարութեան : Կուզնեցով Լոնտոն հասած էր Յուլիս 24ին, տասը օրուան այցելութիւն մը կատարելու համար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութիւն մը որ չեխ Ավիա գործարանը կ'այցելէր, ստիպուած քաշուած է չեխ բանուորներու նախատինքներու եւ քարկոծումին պատճառով :

ՄԻԱՑԵԱԼ Ազգերու դէտերը պիտի մեկնին Սուէզ: Եօթը երկիրներու ներկայացուցիչները համաձայնած են այդ կէտին վրայ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ տագնապը չի լուծուիր տակաւին: Տէմօքրիսթիանի կուսակցութիւնը գլխաւորային նիստ ալ գումարած է լուծում մը գտնելու համար : Տէմօ - քրիսթիանինները երեք ելք կը տեսնեն .— առանձին դահլիճ կազմել, ընկերվարականներուն հետ, կամ հրաժարիլ :

ԻԶՄԻՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .

ԱՆԾԱՆՕԹ ՅԵԼՈՒԶԱԿՆԵՐ ԿՈՂՈՊՏԵՑԻՆ ՀՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ, ՊԱՀԱՊԱՆԸ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԵՒ ՏԱՐԻՆ 50 ՄԻԼԻՈՆԻ ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իզմիրէ կը հաղորդուի.— Զգայացունց եւ ցայթակղալի դէպք մը պատահեցաւ Իզմիրի մէջ, եւ անծանօթ աւազակներ կողոպտեցին Քիւլթիւր Փարքի Հնաբանական Թանգարանը, սպաննելով նաեւ թանգարանին պահապանը, Իսմայիլ Ալթըթաշ : Կարելի է ըսել թէ վերջին տարիներու կանկսթէրական մեծագոյն դէպքն է որ կը պատահի, եւ գողերը կը տանին յիսուն միլիոնի հնագիտական հարստութիւն մը, եւ իրենց հետքը անյայտ կը մնայ :

Աւազակները որ նախ գիշերապահը սպաննած եւ ապա կողոպտած են թանգարանը, նախապէս ծրագրած են ամէն բան, եւ առտուան չորսին, ինքնաշարժով Ֆուար եկած են, թանգարանին առջեւ դէմ առ դէմ գալով պահապան Իսմայիլի հետ, որ դուրս ելած էր օդ առնելու համար : Պահապանը կասկածած է անծանօթներու շարժուձեւերէն եւ կռահելով որ գողեր են, ձեռքը անմիջապէս տարած է գրպանը, բայց չարագործները աւելի փութկոտ շարժած եւ զինքը ուժգնօրէն կաշկանդած ու տարած են թանգարանին ներսը: Իրենց պայուսակներէն չուաններ հանելով կապկպած են պահապանին ձեռքերն ու ոտքերը, բերանն ալ լաթով մը խցած են : Պահապանը սկսած է մաքառիլ եւ ուզած է փրկուիլ իր կապանքներէն, այն ատեն զինքը դաշունահարած են, յետոյ կոկորդը սեղմելով խեղդած են զայն :

Աւազակները արագօրէն լրացուցած են այս գործը եւ կարելի եղածին չափ շուտ կողոպտած են թանգարանին հնութիւնները, եւ մեծարժէք առարկաները տեղաւորած են իրենց պայուսակներուն մէջ, եւ խոյս տուած :

Յաջորդ առտուն, երբ թանգարանի պաշտօնեաները եկած են, տեսած են որ պահապանը անկենդան դետին փռուած է արիւնլուայ վիճակի մէջ, ձեռքերն ու ոտքերը կապկպուած ու խեղդամահ : Ակնարկ մը նետած են չորսդին եւ տեսած են որ թանկարժէք հնութիւններէն եւ գոյքերէն շատեր անյայտացած են: Գողօններուն մէջ կան հազարաւոր տարիներու առաջուան ոսկիէ ապարանջան մը, քայուամանեակ մը, օղեր, 118 կտոր պատմական առարկաներ, Էթիներու շրջանէն մնացած սեպագիրներ, քանդակներ : Յայտնի է որ աւազակները հնաբանական առարկաներու հանդէպ մասնաւոր հմտութիւն մը ունին :

Ոստիկանութիւնը այժմ զօրաշարժի լծուած է, այս յանդուգն եւ իր տեսակին մէջ աննախընթաց աւազակութեան դադտնիքը լուծելու եւ գողերը գտնելու համար : Ճշդուած է որ գողօնները կը պատկանէին նախաքրիստոնէական շրջաններու, Քրիստոսէ առաջ երեք դար, Բիւզանդական եւ Հելլէնական շրջաններու : Յելուզակները ամբողջովին պարպած են Ֆուարի թանգարանին երեք ցուցափեղկերը : Անոնց մէջ կային ոսկեղէն քանդակներ, որոնք կը պատկերացնէին Հերակլէսի քաջագործութիւնները, եւ անգնահատելի արժէք ունէին :

Կ'ենթադրուի թէ աւազակները օտարահպատակներ են, եւ այսպիսի գործերու մասնագէտ են, եւ կը պատկանին հնութիւններ գողցող ընդարձակ ցանցի մը :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Յ. Կիրակոսեան (Փիւժէէն) գնահատելով Հայ Մշակոյթի Տան օգտաշատ դերը Փարիզի հայ կեանքին մէջ, նուիրած են քսան հազար նոր ֆր., որուն համար հրապարակաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը :

Հայ Մշակ. Տան
Յանձնախումբ

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ

ՔԷՇԱՆ.— Քէշանի ոստիկանութիւնը Իզմիրէ տրուած տեղեկութեանց հիման վրայ, երբ կասկածելի ձերբակալեց եւ հսկողութեան տակ առաւ երկու ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ, որ կը կոչուին Միշէլ Կէնզի եւ Մառի Գըլօտ : Անոնք ըսին թէ ոչ մէկ կապ ունին թանգարանի կողոպուտին եւ գործուած ոճիրին հետ :

Իզմիրի հնաբանական թանգարանին կողոպուտը, մեծապէս ցնցած է հանրային կարծիքը եւ երկրին ամբողջ ոստիկանութիւնը զօրաշարժի լծուած է, փութով գտնելու համար յանդուգն չարագործները, որ միլիոններու յանգող պետական հարստութիւն մը կողոպտելէ զատ սպաննած են նաեւ թանգարանին պահապանը : Բոլոր ոստիկանատուները իրեց պաշտօնեաները տրամադրած են աւազակներու հետապնդման գործին, եւ ապահովութեան ուժերը բազմաթիւ խումբերու բաժնուած են եւ գիշեր ցերեկ յելուզակները կը փնտռեն : Զբօսաշրջիկներու բոլոր ինքնաշարժերը կը խուզարկուին յատուկ մանրամասնութիւնով, եւ բոլոր սահմանային պահականոցներուն ահազանգ տրուած է, որպէսզի ամէն վայրկեան արթուն գտնուին եւ խուզարկեն կասկածելիները :

Դէպքէն ետք, ոստիկանութիւնը խուզարկեց առնուազն հինգ հարիւր փոխադրական միջոցներ, Քէշանի եւ Էտիրնէի մէջ երկու զբօսաշրջային կառքեր, բայց ոչ մէկուն մէջ որեւէ հետք գտաւ :

Ներքին նախարար Ֆարուք Սուքան բոլոր կուսակալութիւններուն շրջաբերականով մը հրահանգեց որ անձամբ հսկեն արինոտ կողոպուտին քննութեան, եւ եթէ յանցապարտները ձերբակալուին, ամէնէն առաջ իրենք տեսնեն զանոնք :

ԹՕՓՔԱՓՈՒԻ ՊԱԼԱՏՆ ԱԼ

Թօփքափուի պալատան տնօրէնը, Հայրուլլահ Էօրս, ծանր մտահոգութեան մը մատնուած է, Իզմիրի կողոպուտը սաստիկ ազդած է իրեն, եւ այժմ անվարան կը յայտնէ թէ Թօփգափուի թանգարանն ալ կրնայ դիւրաւ կողոպտուիլ: Բաւ է որ հինգ յանդուգն եւ խիզախ աւազակներ ձեռնարկեն այդ գործին, եւ միլիաններու հարստութիւն մը պարփակող այդ թանգարանը կրնայ ենթարկուիլ Իզմիրի թանգարանին վիճակին :

Հայրուլլահ Էօրս շատ մտահոգ է, եւ նոյնիսկ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ բոլոր թանգարանները վտանգի տակ են, շատ խեղճալի միջոցներով պաշտպանուած են, եւ ինչ գոհարներ, ադամանդներ, զէնքեր եւ անգնահատելի արժէք ունեցող իրեղէններ ամէն վայրկեան աւազակներու ախորժակը կը գրգռեն :

×

Բրիտանական ոստիկանութիւնը բոլոր հնութեանց վաճառորդներուն եւ գնորդներուն ազդարարեց որ Իզմիրի թանգարանէն գողցուած իրեղէնները չգնեն :

Սքօթլէնտ Եարտը Սօթպի, Սփինքս եւ Շրիթիի նման մեծ հաստատութիւններու հրահանգեց որ երբ դէմ առ դէմ գան հռոմէական իրեղէններու հետ, թուրք նարանական իրեղէններու հետ, անմիջապէս լուր տան ոստիկանութեան :

ԶՐՈՅՑ
ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ
ՀԵՏ

Տարաբախտ գրագէտին ծննդեան 70ամեակին առթիւ Վաղարշակ Նորենց հետեւեալ սրտայոյզ տողերը ստորագրած է «Գրական Թերթ»ին մէջ:

Շա՛տ սիրելի Ակսել.. քո ծննդեան 70ամեակի առթիւ ես, իբրեւ քո կրտսեր ընկերը, գրչակիցն ու բարեկամը, սրտանց ողջունում եմ քեզ, հայրենի բնաշխարհի աննման երգչիդ, մեր արձակի նրբաճաշակ վարպետիդ, հայ գրականութեան փառաւոր առաքեալիդ:

Պէտք է քեզ ասեմ, թանկագին բարեկամ, որ դու թէեւ 70 տարեկան ես, սակայն քո ստեղծագործութիւններին նայելով կարելի է ասել, որ դու ամենաշատը 37 տարեկան ես, այսինքն՝ այնքան երիտասարդ, որ դեռ կարող էիր նոր աննման գործերով ուրախացնել քո բազմահազար ընթերցողներին, քեզ սրտանց սիրողներին (չեմ ուզում ասել քո «երկրպագուներին» — ոչ դու եւ ոչ էլ ես չենք սիրել այդ նրբաստացուցիչ բառը):

Պէտք է քեզ ասեմ, որ շատ է փոխուել Մթնաձորը, *իմացական լոյսը թափանցել է քո լեռնաշխարհի բոլոր անկիւնները: Անճանաչելիօրէն կերպարանափոխուած ու ոգեփոխուած է Գիւղը: Մեր հայրենիքի վրայ մաղուել է բարի եւ արգասաբեր* Անձրեւը: Սեւ ցելերի սերմնացանները *այսօր կատարում են առատ հունձքը իրենց արդար աշխատանքի, որ այնքան յոյսով, սիրով ու բարեկամութեամբ նրկարագրել ես դու:*

Պէտք է ասեմ քեզ, որ Սասունցի Հազրօն իր ծիրանի փողը *վաղուց է տուել իր քաջարծիւ թոռնիկին, եւ քաջարծիւը այդ կախարդական սրինգով այսօր հնչեցնում է այն բոլոր մեղեդիները, որ կային Հազրոյի հոգում եւ որոնք նա չէր կարող լիաշունչ սրնգել: Պէտք է ասեմ, որ* Լառ Մարգարի *զաւակներն ու թոռները այսօր միայն իբրեւ ընտանեկան աւանդութիւն են պատմում Մարգարի դեղերումների ոդիսականը: Նրանք իրենց համարում են այս երկրի ընկներն ու տէրերը, խորին երախտագիտութեամբ են յիշում քեզ, որ անմահացրել ես իրենց տոհմապետին: Քո անունը ընդմիշտ կապուած է մնալու Լառ Մարգարի բարի անուանը:*

Պէտք է ասեմ, որ քո եղբայրութեան ընկուզենին *այլեւս չի զանազանւում իր հրջապատի այնքան շատացած ընկուզենիներից: Քո բոլոր ընթերցողները ափսոսում են, որ քո նկարագրած բարեկամութեան ծառի բնին չեն ամրացուել մի յուշատախտակ, որ տարբերէր այդ ծառը միւսներից եւ ընդմիշտ կապուած մնար քո սիրելի անուանը:*

Պէտք է ասեմ, որ խնձորի աղջիկն *ու* Ալպիական Մանուշակը *մնացել են անառարկ թարմութեամբ, իրենց անթառամ գեղեցկութեամբ հիացնում են նորանոր սերունդների, թէպէտ այսօր շատ են փոխուած ճաշակները...*

Շատ շատ բան կայ ասելու, սակայն յոբելենական կարճ ժամանակը թոյլ չի տալիս երկար խօսելու, եւ ես շտապում եմ... քո աննման Կէօրէսը *թէեւ շատ է փոխուել, մեծացել, նորոգուել ու գեղեցկացել, սակայն շատ բան է պահել իր հին գեղեցկութիւններից ու հրապոյրներից: Դեռ կայ քո հայրենի տունը, որ վերածուած է քո անունը կրող Գրական Թանգարանի... Ոչ, այդ պիտի չասէի, քանի որ... քանի որ ամբողջ Կէօրէսում, ուր էլ մարդ գնայ՝ գնում է քո ոտնահետքերով, մտովի խօսում է քեզ հետ, զգում քո մշտական ներկայութիւնը... քո անունը աւելի է գեղեցկացրել այդ զարմանալի քաղաքը եւ դարձրել անչափ սիրելի այն բոլոր մարդկանց համար, ովքեր գիտակցում են, թէ ի՛նչ ես դու Կէօրէսի համար, հայ գրականութեան համար, հայ ժողովրդի եւ նրա ամբողջ մշակոյթի համար:*

Պէտք է հարցնեմ, սիրելի յոբելեար, յիշում ես, հաւանական է՝ չես յիշում, թէ ինչ է՛ին ասում մեր տնամոյս «քննադատներից» ոմանք քո մի շարք պատմուածքների, մասնաւորապէս «Ծիրանի փողի» մասին: Այդ պատմուածքը «ազգեսիվ նացիոնալիզմի» *արտայայտութիւն էին համարում: Հիմա այդ յիշւում է իբրեւ Նայիրեան աշխարհի յիմար* անեկդոտներից *մէկը: Յիշո՞ւմ ես, սիրելի Ակսել, ռուսական հանճարի այն շողշողուն գործը, որ դու հիանալի նոր թարգմանութեամբ հրապարակ հանեցիր: Դու չե՞ս յիշում, թէ այդ առթիւ ինչ ասացին «Նայիրեան մարքսիզմի չտեսր հազած փիլիսոփները»:* Խօսքը *անմահ «Տարաս Բուլբա»ի մասին է: Այդ «փիլիսոփաները» ասում էին, որ դու այդ «սեւ հարիւրակային, շովինիստական» վէպը թարգմանել ես, որ յագուրդ տաս քո ազգայնամոլական կրքերին, քանի որ ուրիշ կերպ չես կարող արտայայտել քո «թթու նացիոնալիզմը»... Հիմա մենք յիշում ենք այդ զարմանալի եղելութիւն —* անեկդոտները *ոչ թէ ծիծաղելու համար, այլ նրա համար, որ ասենք, թէ ինչպիսի պայմաններում էիր դու գրում հոգեհմայ քո ստեղծագործութիւնները: Յիշում ենք նաեւ նրա համար, որ ասենք, թէ ինչքա՛ն են փոխուել կեանքը, մարդիկ, հասկացողութիւնները:*

Ես պէտք է ասեմ, որ վկայ եմ, թէ ինչպիսի խանդավառութեամբ էր ընդունւում քո ամէն մի նոր ստեղծագործութիւնը, որն անպայման խնկական մի նորութիւն էր բերում գրականութեանը: Ես չեմ ասում, թէ դու «նորարար» էիր: Այդ բառն այսօր բոլորովին այլ բան է նշանակում: Դու նորաբան *էիր: Դու նորութիւնն էիր բերում նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ նորօրեայ աշխարհաբարի էիր վերածում մեր միջնադարեան «Ագուէսագրքի» իմաստուն առակները:*

Ամէն ինչ փոխուել է, սիրելի Ակսել, դու ես մնացել անփոփոխ, այնպէս՝ ինչպէս էիր 1936 թուականին:

Տարօրինակ է, որ տօնում ենք քո ծննդեան 70ամեակը: Չէ՞ որ դու ընդմիշտ մնալու ես 37 տարեկան, Պետրոս Դուրեանը միշտ քսան տարեկան է, Մեծարենցը՝ 23 եւ Վարուժանը անփոփոխ՝ երեսուն տարեկան... Այդպէս էլ դու:

Մեր հայրենի գրականութեան մէջ եկել են նոր ու տաղանդաւոր անուններ: Մեծ Լոռեցին կ՚ասէր. «Բարո՛վ էք եկել, ո՛վ նորեր, ո՛վ լաւեր»: Դրանցից մի քանիսը եկել են քո ծննդավայրից, որոնք խրովի շարունակում են քո աւանդները... Դու միշտ այդ նորերի ստեղծագործական կեանքի ուղեկիցն ես, նրանց տարեկից ուսուցիչն ու ընկերը: Բնութեան քմահաճ խաղով նրանք քեզ անձնապէս չեն տեսնում, բայց շարունակ զգում են քո մտերմիկ ներկայութիւնը: Ցաւալի է, որ դու նրանց չես ճանաչում: Բայց դու գիտէիր, որ նրանք անպայման գալու են, քանզի հաւատում էիր, որ բեղուն է մայր ժողովրդի անսպառ արգանդը նորանոր տաղանդներ ծնելու համար:

Յիշո՞ւմ ես այն ժամանակ մենք որքա՛ն էինք ուրախանում, երբ մի նոր գրական անուն էր երեւում մեր մամուլում: Հիմա շատ են նրանք, գրական նոր անունները, և այդ ամենեւին զարմանալի չէ..քանի որ միշտ աղէտներից յետոյ կեանքը հրապարակ է հանում իր բոլոր կարելիութիւնները՝ աղէտից առաջացած վիհերը լցնելու համար:

Ես ողջունում եմ քեզ, իմ սիրելի բարեկամ, խօսում եմ հետդ, բայց լեզուս չի պտըտւում հարցնելու՝ Ակսել, ինչո՞ւ դու չաւարտեցիր քո «Խաչատուր Աբովեանը»: Յիշո՞ւմ ես, երբ պարբերական մամուլում երեւացին այդ վէպիդ գլուխները՝ «Լիբեր Արմենիէր» եւ «Երեւան — շարասու բազաբը», ինչպիսի տօնական տրամադրութիւն ստեղծուեց գրական շրջաններում: Քո գրչի բարեկամները խանդավառուած էին քո հիանալի տաղանդի այդ նոր փայլատակումով: Դրանք ամուր վէմերն էին Հայաստանի պատմավիպագրութեան: Ինչո՞ւ անաւարտ մնաց այդ գլուխգործոցը: Ինչո՞ւ կիսատ մնաց նաեւ էպոպէական ծրագրով սկսած քո ծաւալուն վէպը՝ «Կարմրաքարը»: Ակսել, միթէ՞ «Որդի որոտմանը» այդպէս էլ միայն հատուածներով պիտի մնայ «Գրական Թերթ»ի այն տարիների համարներում: Ախ, այդ «որոտման որդիները» քեզ շատ զառնացրին, սիրելի եղբայր: Բայց դու ներողամիտ ժպտայ նրանց, քանզի նրանք «չգիտէին, թէ ինչ են անում»:

Յիշո՞ւմ ես, դու յաճախ էիր խօսում ռուս հիանալի գրող Միխայիլ Պրիշվինի մասին. նոյնիսկ զուգահեռներ էիր անցկացնում նրա եւ մեր Մեծարենցի ստեղծագործութեան միջեւ, թէեւ մէկը բանաստեղծ էր, միւսը՝ արձակագիր: Միայն ստեղծագործական հարազատութիւնը չէր քո հետաքրքրութեան պատճառը: Դու ուզում էիր հայ ընթերցողին մայրենի լեզուով տալ բնութեան լեզուն այնքան լաւ հասկացող այդ քնարաշունչ արձակագրին: Դու զգում էիր, որ այդ ռուս հեղինակով էլ հայ երիտասարդութիւնը սիրէ եւ հասկանայ հայրենի բնաշխարհի հոգեթով գեղեցկութիւնները, որոնք այնքան առատօրէն կան նաեւ քո ստեղծագործութիւններում: Դու ցանկանում էիր անպայման հայերէն թարգմանել այդ հեղինակի «Ժէն — Շէնը»: Ինչո՞ւ չկատարեցիր այդ ցանկութիւնդ:

Ներիր, սիրելի յոբելեար, թող ներեն նաեւ յոբելենական հանդիսականները, որ խօսքս մի քիչ երկարեց... Այսօր տօնում ենք քո ծննդեան 70ամեակը եւ գրական գործունէութեան... կարծեմ՝ միայն 15ամեակը, քանի որ դու ստեղծագործել ես դրեթէ այդքան տարի: Այդ փոքրաթիւ տարիներից մեծ վաստակն է, որ գնահատում ենք այսօր: Քիչ տարիների մեծ վաստակ՝ գրուած գարերի համար:

Յոբելեանները մեծարանքի համար են, սիրելի Ակսել: Այսօր հայ ժողովուրդը մեծարում է քեզ քո անխամրելի եւ մշտաբոյր ստեղծագործութիւնների համար:

Յոբելեանները երախտագիտութեան տուրք են, սիրելի Ակսել: Եւ ահա մենք այսօր երախտահատոյց ենք լինում քեզ մեզ պարգեւած հոգեկան անդրաւ հարստութեան, եւ վայելքի համար:

Յոբելեանները նաեւ նրա համար են, որ ժողովուրդը ճանաչի իր մեծավաստակ զաւակներին, եւ նրանցով ճանաչի իրեն եւ գնահատի իր արժանապատուութիւնը: Քո յոբելեանով հայ ժողովուրդը մեծարում է իրեն՝ քեզ նման հիանալի զաւակ ծնելու համար:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այնպէս հետաքրքրական էին իր գրական, բանասիրական, լեզուաբանական բանավէճերը:

Յիշենք մէկ հատը: Ամէն բառին ուղղագրութիւնը:

Ամէնը պէտք է գրել ենչ՞վ թէ խով: Յետոյ, հոլովման, ածանցման, բարդութեան ժամանակ երկու ձայնաւորներէն ո՞ր մէկը պահել. եւ ինչո՞ւ համար:

Միջանկեալ ըսեմ. վէճը հին է: Մօտաւորապէս ութսունը հինգ տարուան պատմութիւն ունի եւ մեր թերթերուն «ծովի օձ»ն է: Պարբերաբար մէջտեղ կ՚ելլէ:

Գիտէ՞ք. Նարդունին քանի՞ էջ գրած է այս մասին: Երեք հարիւր էջ: Ամէն մէկ էջը արդիւնք՝ խղճամիտ ու երկարատեւ ուսումնասիրութեան:

Այդ բանավէճերուն մէջ կը գտնենք վկայութիւններ հնագոյն մատենագրութենէն: Օրինակներ հելլենական, եբրայական, ասորական, եգիպտական ձեռագիրներէն: Վստահաբար Նարդունին կարդացած է տասնեակ գիրքեր, սպառելու համար նիւթը:

Պրպտած է եբրայերէն, յունարէն, արաբերէն, ֆրանսերէն — ո՞ր մէկը յիշեմ — բառարաններ, բաղդատելու համար ամէն *բառին զանազան ձեւերը: Յետոյ, օրինակներ մեր Ոսկեդարէն մինչեւ այսօր: Իր բծախնդրութիւնը կը տանի շափազանցութեան:* Ամէնափիւռ *բառի մասին սխալ բան մը չըսելու մտահոգութեամբ, վերստին կը կարդայ Ագաթանգեղոսը եւ էջ 606ին վրայ կը գտնէ ուղածը:*

Կոթնելով հայ լեզուին յատուկ քերականական մէկ օրէնքին, բարձրաբարբառ կը

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ
ԿԱՄ
ԲԱՆԱԿԸ
ԲՌՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Մի վախնաք, ըսաւ Ջավուշը խըն-դալով, այս ռմբաները ինքնին չեն պայթիր...

— Բայց կրնայ ըլլալ որ գիպուածով մըմը ձեռքէդ իյնայ, դիտել տուաւ քոմիսէրը:

— Դարձեալ վտանգ չկայ, այս ձեւի ռմբաները միայն նետուելով կը պայթին, պատասխանեց Ահմէտ Ջավուշ, որ երկու տարիէ ի վեր բաւական ծանօթացած էր տեսակ տեսակ ռմբաներու հետ: Յետոյ շարունակեց.

— Պէտք է որ անգամ մը այս նկուղը մտնեմ ու լաւ մը քննեմ. սա անկիւնը սնտուկի պէս բան մը կը տեսնեմ...

Եւ խօսքը գործին միացնելով խիկոյն ցատքեց նկուղին մէջ, որ հազիւ մէկ մարդաչափ խորութիւն ունէր:

— Այս որքա՛ն ռմբա, այս որքա՛ն ռմբա, մրմռաց ինքնիրեն, դիտելով իբարու վրայ կուտակուած գունդերը, ամբողջ Պոլիսը օդը հանելու չափ բան կայ այստեղ... Բայց ի՞նչպէս մեր քթին տակ յաջողեր են այս բոլորը հոս փոխադրել...

Այս խորհրդածութիւնները ընելով հանդերձ, մօտեցաւ անկիւնը դրուած երկաթեայ սնտուկին ու կափարիչը վեր առաւ: Սնտուկը պրաունինկներով լեցուած էր:

— Ամբողջ զինարան մը, մրմռաց նորէն Ջավուշը, չիտակը այսօր պարապ չանցուցինք... միայն թէ ամէնէն գլխաւորը չկրցանք ձեռք ձգել... Խմմայի ապանիչը, բայց համբերութիւն, կարծեմ իր հետքերուն վրան ենք այլեւս:

Ջավուշը շարունակեց իր խուզարկութիւնը, բայց ուրիշ բան չկրցաւ երեւան հանել նկուղին մէջ:

Վերադարձաւ ծակին մօտ, ուրկէ գինքը վեր քաշեցին իր ընկերները եւ կափուլը դարձեալ դրին իր տեղը:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, ըսաւ քոմիսէրը Ահմէտի, երբ այս վերջինը դուրս ելաւ նկուղէն:

— Միակ բան մը ունինք ընելիք:

— Ինչ բան:

— Այս երկաթեայ դուռը բանալ եւ մեր ճամբան շարունակել...

— Բայց այդ ըսածդ այնքան դիւրին գործ չէ, քանի որ բանալի չունինք, դիտել տուաւ քոմիսէրը:

Ահմէտ Ջավուշ պահ մը մտածեց եւ յետոյ ըսաւ.

— Պէտք է վերադառնալ եւ հարկ եղած գործիքները բերել դուռը խորտակելու համար:

— Այո, միակ միջոցը այդ է, վճռեց քոմիսէրը որ պատրուակ մը կը փնտռէր այդ գետնափորէն դուրս ելլելու:

— Ուրեմն դուն երկու ոստիկաններուն հետ վերադարձիր ու շուտով եկուր, ես հոս կը մնամ:

— Հո՞ս կը մնաս, ինչո՞ւ համար:

— Ի՞նչ հարկ երթուդարձի նեղութիւնը կրելու քանի որ դարձեալ հոս պիտի գամ... աւելի զատ քովս երկաթ կեռ մը ունիմ, մինչեւ ձեր գալը պիտի փորձեմ անով դուռը բանալ, գուցէ կը յաջողիմ...

Քոմիսէրը եւ երկու ոստիկանները ետեւէ ետեւ մտան ցած փապուղիին մէջ եւ աներեւոյթ եղան:

Հազիւ թէ անոնք հեռացած էին, երբ Ահմէտ Ջավուշ գրպանին մէջ փնտռեց այն երկաթ գործիքը որով կը յուսար դուռը բանալ եւ մօտեցաւ կղպանքին:

Ցանկարծ կանգ առաւ:

Իրեն այնպէս կը թուէր թէ դրան ետեւ շշնկոց մը կար:

Ուշադրութիւնը կրկնապատկեց, ականջը երկաթեայ դրան դրաւ եւ շունչը բռնելով սկսաւ մտիկ ընել:

Այո, չէր սխալած՝ դրան միւս կողմը երկու հոգի կը խօսակցէին: Ջայնը հետզհետէ կը մօտենային ու աւելի որոշ կը լսուէին...

— Փարապ յանդգնութիւն մըն է ըսէ... լիքդ, կ՚ըսէր մին, ճիշդ թուղթը դիւ-կին վրայ դնելուդ կը նմանի որ որեւէ դուռ չունենալէ զատ, պատճառ կը... որ նորանոր քննութիւններ տեղի ունենան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. – 187)

...յաջողարէ։ «Այսպէս կը կարդամ ուրէ հակառակ... Թող հրապարակ իջնէ գէթ մէկ ...օրինակ ի ձեռին հաստատելու համար հակառակը»։

Ուրիշ տեղ մը կը գրէ.

«Զանինք ամեն (եջով) բառ մեր ամ... բոլոր գասական մատենագրութեան մէջ. ...անինք միայն ամենայն, տոպրակ մը լեցնելու չափ՝ եթէ կ'ուզէք»։

Նման վճռական ու կտրուկ յայտարա... ...ութիւններ ընելու համար, Նարդունի ...պէտք է բացարձակապէս վստահ ըլլայ իր ...բածին ճշդութեանը, ապա թէ ոչ, կը ...խայտառակուէր պարզապէս։

Իր ընկերները, բարեկամները վարժը ...ած էին Նարդունիի այս քէն մը խիստ ...ձին ու չէին վիրաւորուեր. բայց, հա... ...խառակորդները հոս եւս կը գտնէին աժան ...գէնք մը։ Անհամեստութեամբ մեղադրել ...յին։

...կան մարդիկ, որ իրենց ծիծաղելի ինք... ...նահաւանութիւնը, մեծամտութիւնը կը ...ծածկեն համեստութեան քօղին տակ. ...նկեթապաշտութիւնը՝ անշահախնդրու... ...թեան։ Նարդունի չէր սիրեր այդ կեղծ ...համեստութիւնը։ Իրեն համար չկային ...անհասկնալի, «անուն չինած» մարդիկ։ Զու... ...նէր կոյր, հիացիկ վերաբերում դէպի օ... ...տարն ու ցեղակիցը։ Կար միայն ճշմար... ...տութիւնը։ Կար տրամաբանականը։

...վերջացնելէ առաջ կ'ուզէի յայտնել ...անձնական տեսակէտ մը։

Ինչպէս ըսի յօդուածաշարքին սկիզբը, ...դեռ շատ բա՛ն պիտի գրուի բազմատա... ...ղանդ գրագէտ, անվեհեր հրապարակա... ...գիր Նարդունիի մասին։ Հրատարակ... ...ուած, հրատարակուելիք գործերը ան... ...կասկած արժէքաւոր նպաստ մըն են մեր ...մշակոյթին եւ վառ կը պահեն իր անունը. ...սակայն, ըստ իս, Նարդունիի գլխաւոր, ...մեծագոյն արժէքը ուրիշ տեղ էր։

Ոմանք ի ծնէ նկարիչ են։ Ուրիշներ՝ ...երգիչ կամ մարդիկ՝ երկաթէ ղնդերնե... ...րով։ Չի բացատրուիր։ Բնութեան գաղտ... ...նիքն է։

Նարդունի ծնած էր քանաստեղծ։ Գիտնա... ...կան, մտաւորական բանասէր, բառին ...լայն ու ճիշդ առումով։

Զօրաւոր, բացառիկ յիշողութիւն ունի, ...կ'ըսէին չարամիտները, իրենց թոյնը ...ծածկելով լաւեան հասկցուելիքին տակ։ Զօրաւոր, բացառիկ յիշողութիւն ունեցող... ...ներ շատ կան, բայց, մտաւորական չեն։ ...Աստուածաշունչը գոց ընողներ՝ ուղածիդ ...չափ։ Սակայն, քանի՞ հոգի կրնան ըսել ...վճռաբար, թէ այսինչ բառը այսքան ան... ...գամ յիշուած է սուրբ գրքին մէջ։ Վախ... ...նամ մարդ մատ չբարձրացնէ։

Ան կարդացածը կը դասաւորէր յիշո... ...ղութեան դարակներուն մէջ։ Գիտականը՝ ...գիտականին. պատմականը՝ պատմակա... ...նին. լեզուաբանականը՝ լեզուաբանակա... ...նին մէջ։

Մե՛ղք, հազա՛ր անգամ մեղք, որ մեր ...թանկագին Նարդունին ճզմուեցաւ խմբա... ...գրական առօրեայ հոգերու, հնհնուքնե...րու մէջ։

Միայն իմացական հաճոյքներէ համ առնող իր նման աշխարհական վարդապետի մը տեղը պետական համալսարանի մը ամպիոնն էր. կամ, Մխիթարեան տիպարով վանք մը, ուր, նիւթական մտահոգութիւններէ զերծ, հեռու օրուան ժխորէն, անտարբեր աջէն կամ ձախէն փչող հովերուն, հանդարտ մտքով պիտի աշխատէր։ Պիտի պեղէր հայկական մշակոյթի հարուստ հանքը, աշխարհի լոյսին հանէր անոր վաւերական ճոխութիւնը։ Օրինակի համար, եթէ լրացնէր իր կարդ մը ուսումնասիրութիւնները, ինչպէս. Բժիշկի մը Պատյոնները Հայ Մատենագրութեան մէջ (վեց հատոր), Դատական Բժշկութիւնը Հին Հայաստանի մէջ. Նարդեան Բժշկական Համայնագիտարանը. Տառապանքը Գրականութեան, Փիլիսոփայութեան եւ Գեղարուեստի մէջ. վերջապէս բժշկագիտական, փիլիսոփայական ծրագրին մեծ մասը, մենք անգամ մը եւս կը փայլէինք մարդկային մշակոյթին մէջ։

Պիտի չբարկանայի, պիտի չնեղուէի եթէ Նարդունի հրաժարէր Դաշնակցութենէն, հայհոյէր Դաշնակցութեան, ըլլար նոյնիսկ համայնավար. բայց, երթար հայրենիք եւ հնարաւորութիւնը ունենար տասնապատիկ ուռճանալու։ Այս իմաստով երկու անգամ վիճաբանած եմ հետը։ Դաշնակցական չես, ըսաւ։ Խօսքը աւելի զուռնաւոր էր. կարելի չէ թերթին տալ։

Եւ այսօր, երբ այս տողերը կը գրեմ, անգամ մը եւս կը մտածեմ, թէ բնութիւնը, հաւանաբար, մարդկային կաւին կը խառնէ ցմահ անբաղադրելի նիւթ մը, զոր նկարագիր կ'անուանենք։

Նարդունիի նկարագրին մէջ ճկել չկար։ Անկարելի է անտեսել այս կէտը։

Դարձեալ. առաւելութի՞ւն թէ թերութիւն. թող պատմութիւնը ըսէ այլեւս։

Իմ հաշուոյս կը պնդեմ։

Նարդունիի նման բնածին ընդունակութիւններով օժտուած մէկը պէտք էր ըլլար եղէգի պէս ճկուն, որպէսզի, եղէգի մեծութեամբ իր գրիչովը հարստացնէր Հայ Մշակոյթի անդաստանը։

Ափսո՛ս. հազա՛ր ափսոս։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԱԼԵՐ

Նուիրուած անմահ Կոմիտասի 100ամեակին, շուտով հրապարակ են հանուելու հայերէն երկու սալեր (տիսք), որոնք պարունակում են եկեղեցական եւ աշխարհիկ երգեր, կատարմամբ Հայաստանի սոխակ Գոհար Գասպարեանի եւ երաժշտական ասպարէզ նոր մտնող Հայր Արսէն Վրդ. Պէրպէրեանի։

Այստեղ աւելորդ է ներկայացնել Գոհար Գասպարեանը, որ միջազգային մակարդակով ճանաչուած եւ գնահատուած երգչուհի է։ Արդարեւ, այս սալերի պատրաստութեան նախագծողը եւ իրականացնողն է երիտասարդ եւ խոստմնալից գեղարուեստասէր Հայր Արսէն վարդապետը, ներկայիս՝ հոգեւոր հովիւ Լոնդոնի Ս. Սարգիս եկեղեցու։

Հայր Արսէն վարդապետը ծնուել է 1937ին, Եգիպտոսի Աղեքսանդրիա քաղաքում։ Դեռ պատանի հայրենադարձուում է իր ծնողքների հետ, հաստատւում է Լենինականում, ուր աւարտում է իր միջնակարգ կրթութիւնը։ 1955ին մտնում է Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանը, շրջանաւարտելով ուղարկւում է Մոսկուա, ուր հետեւում է Ուղղափառ եկեղեցական աստուածաբանութեան կուրսին։ Վերադառնալով Էջմիածին նա վարում է Վեհափառ Հայրապետի քարտուղարութեան պաշտօնը։ 1967 Թուականին նա ուղարկւում է Ժընեւ, ուր աւարտում է Համաշխարհային Եկեղեցական Խորհրդի ինստիտուտը։ 1968ին Հայր Արսէն վարդապետը հրաւիրւում է Լոնդոն եւ ստանձնում Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցու հովւութիւնը։ Նա սիրուած է Լոնդոնում իր հեզահամբոյր բնաւորութեան եւ նուիրուածութեան առաքինութեամբ։ Հայր Արսէն վարդապետի սէրն ու ընդունակութիւնը հայկական երաժշտութեան հանդէպ երեւան է գալիս դեռ Էջմիածնում, ուր երաժշտութիւն է դասաւանդում երեք տարի։ Նա եւրոպական ձայնանիշերի է վերածում՝ 1870ական Թուականներում հայկական ձայնանիշերով արձանագրուած շարականագիրքը։

Մեր հարցազրոյցի ժամանակ պարզուեց որ ներկայ սալերի պատմութիւնը սկսւում է 1967 Թուականից, երբ Հայր Արսէն վարդապետը գտնւում էր Միլանոյում. այնտեղ յարգելի ազգային Պր. Օննիկ Մանուկեանը յանձն է առնում հոգալ հայերէն երգերի մէկ սալ պատրաստելու ծախսերը։

Լոնդոն գալով Հայր Արսէն վարդապետը ձեռնարկում է սալերի պատրաստութեան աշխատանքին։ Այս ընթացքում, Կոմիտասի 100-ամեակի հանդիսութեան առիթով Լոնդոն է հրաւիրւում Գոհար Գասպարեան. Նա եւս սիրով ընդառաջում է մի քանի երգերով մասնակցել պատրաստուող սալին։ Նկատի առնուած երգերը նիւթ են հայթայթում երկու սալերի։ Այցելութեամբ Լոնդոնում գտնուող յարգելի ազգային Պր. Գուրգէն Սարգսեանը սիրայօժար յանձն է առնում երկրորդ սալի պատրաստութեան ծախսերը։

Առաջին սալը պարունակում է եկեղեցական հետեւեալ երգերը, Գոհար Գասպարեանի կատարմամբ. «Տիրամայր (Կոմիտաս եւ Աթայեան), «Ո՞ւր ես մայր իմ» (Ռոբերտ Աթայեան), «Սուրբ, սուրբ», «Ամէն հայր սուրբ» եւ «Օրհնեալ է Աստուած» (Եկմալեան)։ Այս սալի երկրորդ էջը պարունակում է հետեւեալ երգերը, Հայր Արսէն վարդապետի կատարմամբ. «Ընտրեալդ» (Կոմիտասեան պատարագից), «Յորժամ» (Եկմալեան պատարագից), «Հաւուն հաւուն» (Կոմիտաս – Աթայեան), «Բաց մեզ Տէր» (Մեսրոպ Արք. Նշանեան) եւ «Սիրտ իմ սասանի» (Կոմիտաս)։

Երկրորդ սալը պարունակում է աշխարհիկ հետեւեալ երգերը, Գոհար Գասպարեանի կատարմամբ. Նարեկացու՝ «Սայլն այն իջանէ» (Կոմիտաս – Աթայեան), «Առաւօտեան բարի լոյս» (Կոմիտաս), եւ Շահան Պէրպէրեանի՝ «Լուսաւորչի կանթեղը»։ Երկրորդ երեսին Հայր Արսէն վարդապետի կատարմամբ, Կոմիտասի՝ «Կռունկ», «Ալագեազ», «Հով արէք», «Գարուն ա», «Կանչէ կռունկ» եւ «Անտունի» երգերը։

Սալերի գեղարուեստական արժէքը բազմակողմանի է։ Այստեղ Գոհար Գասպարեան առաջին անգամ է հանդէս գալիս վերոյիշեալ երգերի կատարմամբ, որոնց մէջ, եւ մասնաւորաբար «Ո՞ւր ես մայր իմ» երգում, աշխարհահռչակ երգչուհին վերստին հաստատում է երգչուհու եւ ձայնական իր բարձր որակը, ինչպէս նաեւ կատարողութեան գեղարուեստական ըմբռնումի անթերի եւ վարպետ մասնայատկութիւնները։ Գոհար Գասպարեանի ճառագայթների տակ, սակայն, շուքի մէջ չի մնում երիտասարդ Հայր Արսէն վարդապետը, որ իր գրաւիչ բարիտոնով, երգչի իր արժանիքն է նուաճում, ցուցաբերելով ձայնական ճոխութիւն երգային գեղարուեստական ինքնուրոյն ըմբռնողութիւն եւ արտայայտութիւն։ Համադումար արդիւնքը շնորհաւորելի է ի խորոց սրտի։ Սալերի մասին իրենց դրական տպաւորութիւններն են յայտնել Լոնդոնի յայտնի շաբաթաթերթ «Սընդէյ Թայմզ»ի գեղարուեստական քննադատ՝ Ֆելիքս Աբրահամեանը, ինչպէս նաեւ Լոնդոնի Երաժշտութեան Արքայական ակադեմիայի դասախօս Պրոֆ. Բրուս Բօյսը, որի խնամքի տակ ձայնամարզութեան դասընթացքի է հետեւում Հայր Արսէն վարդապետը։

Սալերի եկեղեցական երգերի երիզագրումների ժամանակ, Լոնդոնի Ս. Բաթոլֆ եկեղեցում տեղի ունեցած հետեւեալ միջադէպը ինչքան պատահական նոյնքան էլ բարեբախտ նշան է յաջողութեան. պատահմամբ ներկայ գտնուող երկու տարիքոտ անգլիացի կանայք լսելով երգերը շատ են սիրում եւ տեղի վրայ առաջինն են լինում, որ գնելու նպատակով, պատուիրում են սալերը։ Հայ երգը սիրողին այս երկու սալերը մեծ բաւականութիւն են պատճառելու։

Լոնդոն ԳՐԻՇ ԴԱՒԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈԲ, ողբերգութիւն (երեք արար), գրեց Վերապատուելի Գարեգին Սիւլեան, Փարիզ 1969։

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՑ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

...կենդանիները անվերջանալին կը ...տեսնեն, վերջնականը մեռելներուն կը ...տեսնուի միայն։ Առ այժմ սիրեցէք եւ ...տառապեցէք, յուսացէք եւ նկատեցէք ...ծաղիկ։ Աւա՛ղ, վա՛յ անոր որ միայն ...մարմիններ, ձեւեր, երեւոյթներ սիրած է։ Մեռելներէն ետք այնպիսի սիրող մը ...ամէն բան պիտի կորսնցնէ։ Աշխատեցէք ...հոգիներ սիրել, եւ ահա մեռնելէն ետք ...պիտի կրնաք գտնել զանոնք։

...Փողոցը խիստ աղքատ երիտասարդի ...մը հանդիպեցաք որ կը սիրէր։ Գլխար... ...կը հէր, թիկնոցը մաշած, արմուկներն ...ալ ծակուած էին. Ջուրը անոր մուճակ...ներուն, աստղերն ալ՝ հոգւոյն մէջէն կ'անցնէին։

Ո՛րքան վսեմ է սիրուիլը։ Ո՛րքան վսեմ է սիրելը։ Սիրտը այնքան կը տոփէ որ ալ դիւցազնական կ'ըլլայ։ Ա՛լ անորատ ոչինչով մը կը բաղկանայ ան. այլեւս բարձր եւ վսեմ ոչինչի մը վրայ կը կոթնի։ Այսպիսի սրտի մը մէջ չի կրնար անարժան խորհուրդ մը ծիլ ինչպէս չի կրնար եղինճ մը ծիլ սառնակոյտի մը վրայ։ Բարձր եւ պայծառափայլ հոգին, գռեհիկ կիրքերու եւ մորմոքներու անմատչելի ըլլալով, այս աշխարհի ամպերուն եւ ստուերներուն, յիմարութեանց, ստութեանց, ատելութեանց, սնափառութեանց, թշուառութեանց վրայ տիրապետելով կապտագոյն երկինքը կը բնակի եւ ալ միմիայն ճակատագրին խորունկ եւ ստորերկրային գրգռումները կը զգայ՝ լեռներու գագաթին պէս երկրաշարժները կը զգայ։

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ՔՈԶԵԹ ՆԱՄԱԿԷՆ ԵՏՔԸ

Քոզէթ այս ընթերցումին ժամանակ կամաց կամաց մտախոհութեամբ կը դըրուէր։ Երբ տետրին վերջին տողին վրայէն վեր ըրաւ աչքերը, գեղանձն պաշտօնակիրը յաղթական վանդակին առջեւէն անցաւ, վասնզի այդ պահուն կ'անցնէր սովորաբար, Քոզէթին թուեցաւ թէ սոսկալի տղեղ մըն էր ան։

Քոզէթ սկսաւ տետրակին մասին մտածել, ըսաւ մտքի թէ սքանչելի գիրով մը գրուած է, թէեւ միեւնոյն ձեռքով բայց զանազան մելաններով՝ մերթ սեւ, մերթ ճերմակի զարնող, այսինքն կաղամարին մէջ նոր դրուող մելանով, եւ հետեւաբար այլ եւ այլ օրեր գրուած է ան։ Ուրեմն միտք մը հառաչանքէ հառաչանք անցնելով, առանց կանոնի, առանց կարգի, առանց ընտրութեան, առանց նպատակի եւ ըստ դիպուածի այս տետրակին վրայ սփռուած էր։ Քոզէթ այսպիսի բան մը կարդացած չէր բնաւ։ Այս ձեռագիրը որու մէջ արդէն աւելի պայծառութիւն քան թէ մթութիւն կը տեսնէր, կիսաբաց եւ նուիրական խորանի մը ազդեցութիւնը կը գործէր իր վրայ։ Այս խորհրդաւոր տողերուն ամէն մէկը կը փողփողէր իր առջեւ եւ տարօրինակ լոյսով մը սիրտը կ'ողողէր։ Քոզէթին ընդունած դաստիարակութիւնը միշտ հոգիին վրայ խօսած էր անոր հետ, այլ սիրոյ վրայ ամենեւին, գրեթէ այնպիսի բանի մը պէս, որ այրած իրի մը վրայ կը խօսի առանց երբեք բոցին խօսքը ընելու, այս տասնեւհինգ երեսէ բաղկացող ձեռագիրը յանկարծ անոր կը յայտնէր սէրը, վիշտը, ճակատագիրը, կեանքը, յաւիտենութիւնը, սկիզբը, վերջը։ Կարծես թէ ձեռք մըն էր այն որ բացուած եւ յանկարծ ափ մը ճառագայթ նետած էր անոր վրայ։

Քոզէթ կը զգար թէ այս փանաքի տողերուն մէջ տրփալի, վառվռուն, վեհ եւ լաւ բնաւորութիւն մը, նուիրական կամք մը, անբաւ վիշտ մը եւ անբաւ յոյս մը, սիրաբեկ սիրտ մը, նորափթիթ զմայլում մը կար։ Ի՞նչ էր այս ձեռագիրը. նամակ մը։ Նամակ առանց անունի, թուականէ եւ ստորագրութիւններէ բաղկացեալ հասցէի. պատգամ սիրային, որ հրեշտակի մը ձեռքով բերուելու եւ կոյսէ մը կարդացուելու համար տրուած էր աշխարհէ դուրս նշանակուած ժամադրութեան տեղ. ուրուական մը, ստուերի գրուած սիրագիր։ Հեղինակն էր հանդարտ եւ վշտահար բացակայ մը, որ մահուան դիրկը ապաւինելու կ'երեւար եւ ճակատագրին գաղտնիքը, կեանքի բանալին, այսինքն սէրը կը ղրկէր բացակայ սիրուհիին։ Գրողը ոտքը գերեզմանին եւ մատը երկինքի վրայ դնելով գրած էր զայն։ Այս տողերը, որոնք մի առ մի թուղթին վրայ ինկած էին՝ կրնար ըսուիլ թէ հոգիի կաթիլներ էին։

Բայց որմէ՞ կրնար եկած ըլլալ այս տետրը. ո՞վ կրնար գրած ըլլալ զայն։

Քոզէթ բոպէ մը անգամ չվարանեցաւ։ Մէկ մարդ միայն կրնար գրած ըլլալ։

Ա՛ն։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Տար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Ա. Քիւրքճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (3 Օգոստ.) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իր ողբ. ամուսնոյն՝

ՄԻՐԻՃԱՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Օ. Ալթունեան եւ Տէր եւ Տիկ. Ժ. Գալճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Դ. ՑԱՆԿ

Ժ. Փ. Պասմաճեան, Ներկիզեան 30ական, Աշարեան, Կարապետեան, Զէօմլէքեան, Էլմաճեան քսանական, Վ. Փոչոյեան տասը: Փոքրիկներ՝ Տիւյմէճեան 52, Կանանեան 18, Ֆ. Գազարեան, Գ. Գազարեան, Ս. Աթթարեան, Ժ. Փ. Թագարեան, Ռոստոմ քսանական, ոմն 10:

×

Ռ. Զրբաշեան երեք սնտուկ պահածոյ թարմ պտուղ:

× Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղ՝ 200 ֆրանք:

× Դաշտահանդէսի վաղորդայնին, ծնողքներ հաւաքարար՝ 670 ֆրանք, իրենց այցելութեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ստացած է ընկերուհի Պայծառ Ուզունեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Ղ. Ահարոնեան (Լիոն), Ուզունեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Եոխզարտաշեան (Փարիզ) 50ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յ. Պօյաճեան (Վալանս) քսան, Այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեան (Փարիզ) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Փամպուկճեան 30 ֆրանք:

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Ուզունեանի, զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն:

Տէր եւ Տիկին Երամեան իրենց եղբօր՝ Ալեքսան Կարապետեանի մահուան առթիւ քսան ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի մասնաճիւղին: Ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Երամեանի:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նէտիլեանէ յիսուն ֆրանք, Տիկին Մաքրուհի Փապուճեանի մահուան առթիւ, տրամադրելու տեղւոյս կարօտեալներուն:

×

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նէտիլեանէ 50 ֆր. Տիկին Մաքրուհի Փապուճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճէպէճեանէ, Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեանի մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԷՒՐԸ

Բացուած են 1969 – 1970 ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւնները:

Ծնողքներ, որոնք կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, փութով դիմեն վարժարանին տեսչութեան, գրաւոր կամ անձամբ:

Վարժարանին մէջ կ'աւանդուի, պետական ուսումնական ամբողջական ծրագիրը (մոտէրնը) 7րդ դասարանէն սկսեալ (10 տարեկան):

Կը խնդրուի կանխաւ ժամադրութիւն առնել, գրաւոր կամ հեռաձայնով: Հեռ. 027–18–28

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել պէտք է 3 օր առաջ դիմեն վարչութեան անձամբ կամ գրաւոր (հեռաձայնով հաղորդուած փոփոխութիւնները չեն ընդունուիր), տալով իրենց հին եւ նոր հասցէները, ընթեռնլի գրուած եւ 5 ֆր.:

Արձակուրդի համար, մէկ ամսուան բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ 15 ֆր.:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը տօնէ Խանասորի Արշաւանքը, այս Կիրակի ամբողջ օրը Պօրկաու գեղատեսիլ ծառաստաններու մէջ Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտ:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Օգոստոս ամսուան ընթացքին բաց պիտի ըլլայ Եշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 16–19:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ Միութեան «Նուպար» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտ. 1969ին:

Բացառաբար, այս տարի Միութեան Փարիզի գրասենեակն ալ փակ պիտի մնայ նոյն Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Երկուշաբթի, 1 Սեպտեմբեր 1969ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԴԻՒԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE

par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise- PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒՆԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ Օգոստոսի խումբի երախաները կը մեկնին Օգոստոս մէկին, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին, Աքուաու Մոնթոլոնէն:

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը վերադառնայ, Շաբաթ Օգոստոս 2ին երեկոյեան ժամը 19ին Աքուաու Մոնթոլոն: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Օգոստոսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ, Օգոստ. 2 առաւօտեան ժամը 9ին: Յուլիսի խումբը կը վերադառնայ Լիոն, Շաբաթ Օգոստ. 2 ժամը երեկոյեան 7ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոսի խումբը կը մեկնի Շաբաթ Օգոստ. 2 առաւօտ 6ին, Կառ Սէն–Շարլէն: Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը հասնի Շաբաթ իրիկուն ժամը 22,43ին, Սէն–Շարլ կայարանը:

ՇԻՐԻՄԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը կազմակերպէ Կիրակի Օգոստ. 3ին, բազմատաղանդ եւ մեծ Հայուն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ մահուան տարելիցին առթիւ՝ այց մը՝ Նարդունիի եւ Մ. Վարանդեանի շիրիմին:

Կը հրաւիրուին երկու մեծ Հայերուն յիշատակը յարգողները:

Ժամադրավայր՝ ժամը 10.30ին Սէն-Փիէր գերեզմանատունին մեծ դրան առջեւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԷԼԻՔ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

Հինգշաբթի, Օգոստ. 7, ժամը 9.20էն 11.30 Ֆրանս Քիւլթիւրի «գրական առաւօտներու» յայտագրին ընթացքին, (ուրիշ հաղորդումներու շարքին)՝ Ռուբէն Մելիք կը խօսի հայ երաժշտութեան մասին (Կոմիտաս):

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Colonie St. André, Route de Bessan BEZIERS (HERAULT)

Բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող նոր, արդիական շէնք մը, գեղեցիկ դարաստանով:

ՎԱՀՐԱՄԻ ԾՈՎԱՓԻՆ ՄՕՏ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութեան մէկ ամիս 450 ֆրանք 6 Տասը օրէ աւելի օրական՝ 20 ֆրանք

Տասը օրէն պակաս օրական՝ 25 ֆրանք

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU . 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան: